MICHAEL PILLSBURY

Maratonul de o sută de ani

Strategia secretă a Chinei de a înlocui SUA ca superputere globală

Traducere: Vasile Bontaş

NICULESCU

Descrierea CLP a Bibliotecii Naţionale a României

PILLSBURY, MICHAEL

Maratonul de o sută de ani: strategia secretă a Chinei de a înlocui SUA ca superputere globală / Michael Pillsbury; trad. de Vasile Bontaş.

— Bucureşti: Editura NICULESCU, 2020

ISBN 978 – 606 – 38 – 0346 – 8

I. Bontaş, Vasile (trad.)

32

© 22015, 2016 by Michael Pillsbury

Published by arrangement with Henry Holt and Company, New York

Titlu original: *THEHUNDRED-YEARMARATHON*: *China'sSecretStrategytoReplaceAmericaastheGlobalSuperpower*, by Michael Pillsburry

© Editura NICULESCU, 2020

Bd. Regiei 6D, 060204 – Bucureşti, România

Telefon: 021 312 97 82; Fax: 021 314 88 55

E-mail: editura niculescu.ro

Internet: www.niculescu.ro

Comenzi online: www.niculescu.ro

Comenzi e-mail: vânzăriniculescu.ro

Comenzi telefonice: 0724 505 380,021 312 97 82

Redactor: Liliana Scarlat

Tehnoredactor: Şerban-Alexandru Popină

Coperta: Carmen Lucaci

ISBN 978 – 606 – 38 – 0346 – 8

Toate drepturile rezervate. Nido parte a acestei cărţi nu poate fi reprodusă sau transmisă sub nicio formă şi prin niciun mijloc, electronic sau mecanic, inclusiv prin fotocopiere, înregistrare sau prin orice sistem de stocare şi accesare a datelor, fără permisiunea Editurii NICULESCU.

Orice nerespectare a acestor prevederi conduce în mod automat la răspunderea penală faţă de legile naţionale şi internaţionale privind proprietatea intelectuală.

Editura NICULESCU este partener şi distribuitor oficial OXFORD UNIVERSITY PRESS în România.

E-mail: oxfordniculescu.ro; Internet: www.oxfordniculescu.ro

PentruSusan

CUPRINS

Notaautorului 9

Introducere: *Confundareadorinţelor curealitatea* 11

1. Visul Chinei 35
2. Statele combatante 55
3. Numai China putea merge la Nixon 85
4. Dl White şi d-na Green 126
5. America, marele diavol 154
6. Poliţia mesajelor în China 177
7. Măciuca Asasinului 205
8. Şarada capitalistă 238
9. O ordine mondială chineză în 2049 269
10. Focuri de avertisment 298
11. America – stat combatant 323

*Postfaţă*354

Note 369

Mulţumiri 437

NOTA AUTORULUI

CIA, FBI, Oficiul Secretarului Apărării şi o agenţie a Departamentului Apărării au revizuit această carte înainte de publicare, pentru a se asigura că nu se strecoară printre rânduri nicio informaţie secretă. Apreciez munca desfăşurată de persoanele care s-au ocupat de revizuire, eliminând astfel orice detalii sensibile care ar fi

putut pune în pericol metodele utilizate în domeniul supus cercetării şi analizei.

INTRODUCERE

Confundarea dorinţelor cu realitatea

„Înşală cerurile pentru a traversa oceanul".

— *Cele 36destratageme*

Pe 30 noiembrie 2012, la ora prânzului, sub un cer senin de toamnă târzie, secretarul Institutului Smithsonian, Wayne Clough, amabil şi binevoitor, afişând o barbă albă îngrijită, a apărut în faţa unei mulţimi de camere, aparate foto şi microfoane, în timp ce vorbea, un vânt rece sufla peste National Mall. Publicul stătea grupat, îmbrăcat în paltoane, în vreme ce un reprezentant al Secretarului de Stat, Hillary Clinton, ţinea la vedere o misterioasă medalie de aur. Invitatul de onoare al Institutului Smithsonian din acea zi era celebrul artist chinez Cai Guo Qiang, care fusese sărbătorit cu o seară înainte într-o gală de înaltă ţinută, la modă printre oameni bogaţi şi eleganţi, în interiorul Galeriei Sackler a Muzeului de Artă Asiatică a Institutului – un eveniment în organizarea căruia a fost implicată şi soţia mea, Susan. În jur de patru sute de invitaţi, printre care se aflau lidera minorităţii

— Zonă din Washington, DC înconjurată de muzee şi monumente: Capitoliul, Galeria Naţională de Artă, Muzeul Naţional de Istorie Naturală, Muzeul Naţional al Istoriei Americane, Monumentul Washington, Memorial lui Lincoln etc. (n.trad.) din Camera Reprezentanţilor, Nancy Pelosi, prinţesa Michael de Kent[1] şi văduva, în vârstă de şaptezeci şi patru de ani, a şahului Iranului, au ciocnit paharele pentru a celebra relaţiile chino-americane şi pentru a surprinde o privire fugară a lui Cai, cel care îşi câştigase o notorietate internaţională în 2008 prin demonstraţia copleşitoare, uluitoare a focurilor de artificii din timpul ceremoniei de deschidere a Jocurilor Olimpice de la Beijing. Cai se făcuse remarcat prin omagierea unor simboluri ale civilizaţiei chineze folosind elemente de artă vizuală, inclusiv, la un moment dat, focuri de artificii în lanţ în prelungirea Marelui Zid Chinezesc cu zece kilometri astfel încât acesta să se poată vedea mai bine din spaţiu. Gala noastră de seară a strâns peste un

[1] Baroneasa Mărie Christine Anna Agnes Hedwig Ida, născută von Reibnitz, membră a Familiei Regale Britanice, căsătorită cu Prințul Michael de Kent, nepot al regelui George al V-lea și văr primar al reginei Elisabeta a II-a. (n.trad.)

milion de dolari pentru Institutul Smithsonian şi s-a plasat la loc de frunte în relatările din paginile sociale ale diferitelor ziare şi reviste1.

A doua zi, Cai era îmbrăcat într-un costum în stil occidental, o haină gri şi o eşarfă de culoare roşie-portocalie. Un bărbat suplu, atrăgător, cu părul grizonant, privea spre Mall şi spre cea mai recentă lucrare a sa din domeniul artei vizuale, un pom de Crăciun înalt cât un bloc cu patru etaje decorat cu două mii de dispozitive explozive.

La un moment dat, Cai a răsucit un declanşator portabil, iar spectatorii au putut privi cum explodează pinul în faţa ochilor lor, răspândind un fum gros, negru apărut dintre ramuri. Cai a răsucit din nou declanşatorul, iar pomul a explodat din nou, apoi, după ce fumul s-a risipit, a făcut-o pentru a treia oară. Demonstraţia a durat aproximativ cinci minute şi a trimis ace de pin în toate direcţiile peste întinsul gazon iar fumul negru, dens, amintind de descoperirea prafului de puşcă de către chinezi, s-a înălţat lent peste faţada emblematică, din cărămidă roşie, a castelului Institutului Smithsonian.2 A fost nevoie de două luni pentru a curăţa urmele lăsate de explozii.

Nu ştiu dacă vreunul dintre oaspeţi s-a întrebat care este motivul pentru care participă la o acţiune a unui artist chinez ce aruncă în aer un simbol al credinţei creştine în mijlocul capitalei naţiunii americane cu mai puţin de o lună înainte de Crăciun. În momentul respectiv, nu sunt sigur că am sesizat caracterul subversiv al acţiunii; am aplaudat şi eu împreună cu restul publicului. Poate pentru că a sesizat o posibilă controversă, un purtător de cuvânt al muzeului a declarat pentru *WashingtonPost*: „Lucrarea ca atare nu este neapărat despre Crăciun". 3 Muzeul a numit spectacolul lui Cai pur şi simplu „Eveniment exploziv" care, dacă cineva vrea să afle mai multe, nu este mult mai descriptiv decât numele pe care l-a dat chiar Cai pe site-ul său: „Pomul Negru de Crăciun" 4.

Un asistent al Secretarului de Stat Hillary Clinton flutura, pentru presă, medalia de aur, în timp ce Cai zâmbea modest. El tocmai primise Medalia Artelor a Departamentului de Stat, prima de acest gen, care a fost prezentată artistului de însăşi doamna Hillary Clinton, împreună cu 250.000 de dolari, ca un gest de curtoazie în numele contribuabilului american. Medalia a fost acordată, a spus ea, pentru „contribuţiile artistului la promovarea înţelegerii şi a diplomaţiei". 5

Cai părea că este de acord: „Artiştii simt ca diplomaţii", a declarat el. „Uneori arta poate face lucruri care nu-i sunt la îndemână politicii". 6

Am fost puţin suspicios şi l-am menţionat pe Cai a doua zi în timpul unei întâlniri secrete cu un transfug de rang înalt al guvernului chinez. El s-a arătat sceptic în legătură cu medalia şi cu explozia de la Smithsonian. Am căutat împreună pe internet.

Am vrut să aflu mai multe despre Cai şi operele sale de artă. Nu m-am deranjat să citesc articolele în limba engleză care-l proclamau pe Cai ca pe un geniu în viaţă, ci mai degrabă ceea ce spun chinezii pe diferite site-uri în dialectul mandarin despre unul dintre cei mai apreciaţi cetăţeni ai lor.

După cum se ştie, Cai Guo Qiang are un număr destul de mare de admiratori în China. El a fost şi rămâne, fără îndoială, cel mai popular artist din ţara sa, cu excepţia notabilă a lui Ai Weiwei. Mulţi dintre fanii lui Cai erau naţionalişti şi l-au aplaudat pentru aruncarea în aer a simbolurilor occidentale în faţa unui public occidental. Naţionaliştii chinezi se autointitulează *yingpai*, adică „şoimi" sau „vulturi". Mulţi dintre aceşti *yingpai* sunt generali şi amirali şi sunt adepţii unei guvernări autoritare. Puţini americani i-au întâlnit vreodată. Sunt oficialii şi autorii chinezi pe care-i cunosc cel mai bine, deoarece din 1973 guvernul SUA m-a instruit să lucrez cu ei. Unii dintre colegii mei îi resping în mod greşit *peyingpai* ca fiind nişte nebuni. Pentru mine, ei reprezintă vocea reală a Chinei.7

Cai şi „şoimii" par să sprijine foarte mult discursul narativ despre declinul Statelor Unite şi creşterea unei Chine puternice. (Din pură coincidenţă, prenumele său, Guo Qiang, înseamnă „ţară puternică" în dialectul mandarin). Expoziţiile anterioare ale lui Cai au prezentat variaţii pe această temă. De exemplu, în timp ce soldaţii americani erau supuşi unor atacuri aproape constante cu bombe artizanale" în Afghanistan şi Irak, artistul a simulat o explozie a unei maşini capcană cerând „telespectatorilor să aprecieze un fel de frumuseţe mântuitoare a atacurilor teroriste şi a războiului". 8 Artistul a stârnit uimire şi indignare

Dialect al limbii chineze vorbit în partea de Nord a Chinei, inclusiv în zona capitalei Beijing. Acesta stă la baza creării limbii chineze moderne standard, (n.trad.)„în original, IED, abreviere de la *improvisedexplozivedevice*. (n.trad.) când a spus că atacul terorist din

11 septembrie 2001 a constituit un „spectacol" pentru publicul mondial, ca şi cum ar fi fost, într-un sens pervertit, deformat, distorsionat, o operă de artă. La scurt timp după atacuri, un profesor de la Universitatea Oxford a declarat că pentru Cai Guo Qiang cartea sa preferată9 era *UnrestrictedWarfare*: *WarandStrategy* in the *GlobalizationEra*, o lucrare de analiză militară în care doi coloneii chinezi recomandau ca Beijingul „să folosească războiul asimetric, inclusiv terorismul, pentru a ataca Statele Unite". 10 Chiar şi acum, bloggerii chinezi se bucurau de spectacolul eroului lor, distrugând un simbol al credinţei creştine la doar o aruncătură de băţ de clădirea Capitoliului. Subiectul glumei, aşa cum apare ea, suntem noi, evident.

Abia mai târziu am aflat că oficialii americani responsabili de efectuarea plăţilor către Cai nu aveau cunoştinţă despre trecutul sau despre strategia sa artistică destul de îndoielnică. N-am avut altceva de făcut decât să simt că soţia mea şi cu mine am fost prinşi, şi noi, pe picior greşit, ca nişte sălbatici fericiţi, bucuroşi şi încântaţi, neştiutori faţă de un spectacol profund subversiv care avea loc în faţa noastră. Aproximativ la fel au stat lucrurile şi cu politica SUA faţă de China în ansamblu. Liderii chinezi i-au convins pe mulţi în Occident să creadă că ascensiunea Chinei va fi paşnică şi nu se va face în dauna altora, chiar dacă ei aderă la o strategie care respinge în mod fundamental o asemenea susţinere.

Noi, americanii, încă nu vedem China aşa cum ne vede ea pe noi, un neajuns care persistă de decenii. De ce altfel ar plăti Institutul Smithsonian şi Departamentul de Stat un artist chinez celebru cu suma de 250.000 de dolari pentru a arunca în aer un pom de

Războiulfărărestricţii: *războişi strategieîneraglobalizării*. (n.trad.)

Crăciun pe National Mall? Răspunsul constă, cel puţin parţial, într-un vechi proverb chinezesc care spune: „Traversează marea în văzul tuturor" sau, în termeni mai practici, „Ascunde-te la vedere". Este una din cele *Treizecişi şase destratageme*, un celebru eseu din străvechiul folclor chinezesc.11 Toate aceste stratageme sunt concepute pentru a învinge un adversar mai puternic folosind chiar forţa adversarului, inconştient că e implicat într-o competiţie. Poate fără să-şi dea seama, Cai a făcut aluzie la această idee în remarci pe

care le-a făcut ulterior, în public, la Departamentul de Stat. „Fiecare dintre noi", a spus el, „are micile sale trucuri".12

Pentru aceia dintre noi cei care ne considerăm a fi experţi în problemele Chinei, este îndeobşte cunoscut că munca noastră de o viaţă este dedicată reducerii neînţelegerilor dintre Statele Unite şi China. Am avut şi avem o misiune grea de îndeplinit. Americanii s-au înşelat în repetate rânduri în aprecierea Chinei, uneori cu grave consecinţe. În 1950, conducerea Chinei a crezut că a avertizat limpede Statele Unite să nu permită ca trupele sale să se apropie prea mult de frontiera chineză în timpul războiului din Coreea, pentru că altfel China ar fi obligată să răspundă cu aceeaşi măsură. Nimeni din Washington nu a evaluat realist acest mesaj şi în luna noiembrie a aceluiaşi an, trupele chineze au traversat râul Yalu intrând în Coreea de Nord şi angajând trupe americane în numeroase bătălii, înainte ca războiul să fie oprit de armistiţiul din 1953, după ce muriseră peste treizeci de mii de soldaţi americani. De asemenea, Statele Unite au înţeles în mod greşit relaţiile Chinei cu Uniunea Sovietică, raţiunile deschiderii Chinei faţă de administraţia Nixon în anii 1970, intenţiile sale privind reprimarea manifestaţiilor studenţilor protestatari din Piaţa Tiananmen în 1989, bombardarea.

„Acţionează la vedere, dar ascunde-ţi adevăratele intenţii!"(n.trad.) de către NATO, a ambasadei chineze de la Belgrad pe 7 mai 1999, tratată de China ca fiind un act asimilat cu atrocităţile lui Hitler şi multe altele.

Mulţi dintre noi, cei care studiem China, am fost învăţaţi să considerăm ţara ca o victimă neajutorată a imperialiştilor occidentali, o idee pe care liderii Chinei nu numai că o cred, dar pe care o şi încurajează în mod activ. În 1967, în timpul studiilor mele doctorale de la Universitatea Columbia, profesorii mei de ştiinţe politice atrăgeau atenţia asupra răspunderii Occidentului şi a Japoniei care au maltratat China, cu implicaţia că generaţia mea ar fi trebuit să plătească oarecum pentru asta. Multe dintre manualele noastre conţineau argumente similare.

Această optică – dorinţa de a ajuta China oricât ar costa, orbirea aproape voluntară, intenţionată, premeditată faţă de orice acţiune care ar discredita punctele noastre de vedere asupra bunei-credinţe a Chinei şi asupra calităţii sale de victimă – a marcat profund abordarea

guvernului SUA în raporturile sale cu China. A afectat sfaturile pe care experţii în problemele Chinei le ofereau preşedinţilor SUA şi altor lideri.

A influenţat chiar şi traducerile noastre. Unul dintre primele lucruri pe care le învaţă un student la limba chineză este ambiguitatea sa esenţială. Nu există alfabet, iar cuvintele chinezeşti nu sunt formate din litere. Mai degrabă, cuvintele se formează prin combinarea cuvintelor mai mici. Cuvântul pentru mărime combină caracterul pentru *mare* cu caracterul pentru *mic*. Cuvântul care desemnează lungimea combină logograme pentru *scurt* şi *lung*. Chinezii folosesc dicţionare pentru a organiza mii de caractere, care trebuie să fie puse sub aproximativ două sute

Caracterele chinezeşti sunt logograme folosite în scrierea limbii chineze şi a altor limbi asiatice. Prin adopţia lor pe scară largă în Estul Asiei, se numără printre cele mai folosite sisteme de scriere din lume, (n.trad.) de aşa-numiţi radicalr sau familii, toate organizate în funcţie de relaţionări. Sub fiecare categorie de relaţionări, zecile de caractere sunt organizate din nou în ordinea numărului total de trăsături necesare pentru a scrie un caracter, de la minimum una la maximum şaptesprezece asemenea trăsături.

Să adăugăm la această complexitate tonalităţile şi timbrul vocal care definesc cuvintele. ** Efectul tonalităţilor este acela de a da unui singur cuvânt patru sensuri posibile. Un exemplu clasic este mă. În prima tonalitate, *mă* înseamnă *mamă*. Cu a doua tonalitate, în creştere, înseamnă *amorţit*. Cu a treia tonalitate *mă* înseamnă *cal*, iar a patra tonalitate pentru mă, în descreştere bruscă, înseamnă *adojeni*, *acerta*. Chinezii trebuie să vorbească cu voce tare pentru a face să se audă diferenţele de tonalitate. O altă ambiguitate constă în numărul restrâns de sunete care se folosesc în chineză pentru silabe. Limba engleză foloseşte zece mii de silabe diferite, însă chinezii au doar patru sute. Prin urmare, multe cuvinte sună la fel. Jocurile de cuvinte, calamburile şi neînţelegerile abundă.

Însăşi complexitatea limbii reprezintă un fel de cod secret. Un străin trebuie să ia decizii importante cu privire la modul de a traduce unele concepte chinezeşti, ceea ce poate conduce, în mod inerent, lane în telegeri.13 A trebuit să decid cum să traduc expresii chinezeşti neobişnuite, eliptice, folosite de Deng Xiaoping în 1983 în faţa unei

delegaţii a Senatului la Beijing, apoi observaţiile ambigue din 1987 rostite de Zhu Rongji la Washington.

Caracterele chinezeşti conţin un radical şi un element fonetic. Radicalul reprezintă o secvenţă de trăsături care identifică caracterul în termeni generali la nivelul sensului, în timp ce elementul fonetic este marcat prin trăsături suplimentare, ce indică pronunţia caracterului, (n.trad.)

— Chineza este o limbă tonală, iar fiecare silabă trebuie pronunţată cu o anumită tonalitate, cu o modulaţie specifică a vocii. Mai exact, tonalitatea schimbă înţelesul unui cuvânt. Dialectul mandarin include patru tonalităţi: plată, în creştere, în descreştere urmată de o creştere accentuată, în descreştere, (n.trad.) apoi din nou în 2002 pentru a descifra ceea ce Hu Jintao a intenţionat să transmită în timpul vizitei sale la Pentagon. Colegii mei distribuie adesea, între ei, deciziile noastre referitoare la traducere. Din păcate, marea majoritate a aşa-numiţilor experţi în China din Statele Unite nu vorbesc chineză dincolo de câteva cuvinte, dar suficient pentru a mima competenţa în prezenţa celor care nu vorbesc fluent limba. Acest fapt face să fie mai uşor pentru presupuşii „experţi" pe spaţiul China să interpreteze subiectiv mesajele chinezeşti, în moduri conforme cu convingerile lor. Ceea ce trebuie să facem mai bine este să nu privim doar la discursuri, ci şi, în contextul acestor discursuri, să căutăm sensuri ascunse mai largi. Timp de peste o jumătate de secol, americanii nu au reuşit să facă asta. Până de curând, expresiile uneori vagi ale şoimilor chinezi erau referiri obscure la istoria antică, astfel încât contribuţia lor la strategia chineză era ascunsă pentru majoritatea străinilor.

Încă de la deschiderea către China prin vizita efectuată în 1971 de preşedintele Richard Nixon în Republica Populară Chineză, care a dus la normalizarea relaţiilor diplomatice între cele două ţări, politica SUA a fost guvernată în mare măsură de cei aflaţi în căutarea unui „angajament constructiv" faţă de China pentru a ajuta la ascensiunea acestei ţări. O asemenea politică a rămas în vigoare, cu doar câteva modificări marginale, timp de zeci de ani, în opt administraţii prezidenţiale din SUA. Preşedinţii democraţi şi republicani au avut viziuni diferite de politică externă, însă cu toţii au convenit asupra importanţei angajării faţă de China şi facilitării ascensiunii sale. Grupul de angajament constructiv, populat cu academicieni remarcabili,

diplomaţi şi foşti preşedinţi, a avut o influenţă semnificativă asupra factorilor de decizie politică şi asupra jurnaliştilor care se ocupau de China. Eu ar trebui să ştiu asta, din moment ce am fost membru al acestui grup timp de mai multe decenii. De fapt, am fost printre primii care au furnizat informaţii Casei Albe în favoarea unei viziuni de deschidere faţă de China, în 1969. Timp de zeci de ani, am jucat un rol uneori notabil în a cere administraţiilor ambelor partide să ofere Chinei asistenţă tehnologică şi militară. Am acceptat în mare măsură presupunerile împărtăşite de către diplomaţii şi cercetătorii americani de vârf, care au fost implicaţi în repetate rânduri în discuţiile strategice americane, în comentariile şi în analizele mediatice. Am crezut că ajutorul american, pentru o China fragilă ai cărei conducători gândeau ca noi, ar ajuta China să devină o putere democratică şi paşnică fără ambiţii de dominaţie regională sau chiar globală. În realitate, am subestimat influenţa şoimilor din China.14

Fiecare dintre ipotezele din spatele acestei credinţe a fost greşită, ba chiar periculoasă. Eroarea acestor presupuneri devine din ce în ce mai clară, prin ceea ce face China şi, la fel de important, prin ceea ce China nu face.

PREMISA FALSĂ 1:

ANGAJAREA VA CONDUCE LA O COOPERARE COMPLETĂ

Timp de patru decenii, colegii mei şi cu mine am crezut că „angajarea" faţă de chinezi ar putea determina China să coopereze cu Occidentul într-o gamă largă de probleme politice. Nu a fost aşa. Comerţul şi tehnologia trebuiau să conducă la o convergenţă de viziune a chinezilor şi occidentalilor cu privire la problemele legate de ordinea regională şi globală. O asemenea convergenţă nu s-a produs. Pe scurt, China a eşuat în îndeplinirea aproape a tuturor speranţelor noastre roz, adică excesiv de optimiste.15

De la zădărnicirea eforturilor de reconstrucţie şi de dezvoltare economică în Afghanistanul devastat de război, până la oferirea unor rute de aprovizionare pentru guvernele – aflate într-o bătălie fără sfârşit împotriva Occidentului – din Sudan şi Coreea de Nord, China s-a opus acţiunilor şi obiectivelor guvernului SUA. Într-adevăr, China îşi construieşte propriile sale relaţii cu aliaţii şi duşmanii Americii care contrazic orice intenţii paşnice sau productive din partea Beijingului.

Luaţi, de exemplu, armele de distrugere în masă. Nicio ameninţare la adresa securităţii nu reprezintă un pericol mai mare pentru Statele Unite şi aliaţii noştri decât proliferarea lor. Dar China a fost mai puţin dispusă să ajute, cu delicateţe spus, la supravegherea şi controlul ambiţiilor nucleare ale Coreei de Nord şi ale Iranului.

După atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, unii comentatori şi-au exprimat convingerea că America şi China vor face front comun în faţa ameninţărilor teroriste, la fel cum s-au regăsit ele, împreună, în faţa spectrului Uniunii Sovietice. Aceste speranţe mari de cooperare pentru a face faţă „pericolului comun" al terorismului, aşa cum l-a descris preşedintele George W. Bush în discursul său din ianuarie 2002 privind Starea Uniunii, vorbind despre „ştergerea vechilor rivalităţi" 16, nu au schimbat atitudinea Chinei. Cooperarea chino-americană pe această temă s-a dovedit a fi destul de limitată în ceea ce priveşte amploarea şi semnificaţia.

PREMISA FALSĂ 2:

CHINA SE AFLĂ PE DRUMUL CĂTRE DEMOCRAŢIE

China s-a schimbat, cu siguranţă, în ultimii treizeci de ani, dar sistemul său politic nu a evoluat în felul în care speram şi am prezis noi. O minoritate tot mai mare de experţi pe problemele Chinei începe să aprecieze acest lucru. Aaron Friedberg de la Universitatea Princeton a observat că, în loc să se afle pe punctul de a dispărea, Partidul Comunist Chinez ar putea supravieţui zeci de ani de acum încolo.17 Autorul James Mann, care a întocmit rapoarte asupra Chinei timp de peste treizeci de ani, atrage atenţia asupra faptului că „scenariul liniştitor" care anticipează o transformare treptată, fără probleme, a acestei ţări către o democraţie liberală, s-ar putea dovedi o pură fantezie. Douăzeci sau treizeci de ani de acum înainte, avertizează el, China va fi probabil mult mai bogată şi mai puternică decât este astăzi, şi totuşi ea ar putea fi în continuare guvernată de o dictatură comunistă care rămâne „ostilă disidenţei şi opoziţiei politice organizate", susţinând alte regimuri opresive din întreaga lume şi în contradicţie dramatică faţă de Statele Unite.18 O evaluare din 2019 a Consiliului European pentru Relaţii Externe, un important grup de experţi de centru-stânga, descrie ca profund „anacronică" opinia conform căreia contactul cu Uniunea Europeană ar determina China „să-şi liberalizeze economia, să-şi îmbunătăţească statul de drept şi să-

şi democratizeze politicile". 19 Mai degrabă decât apariţia unei economii de piaţă libere în stil american, oamenii de ştiinţă observă din ce în ce mai mult apariţia unui sistem numit „capitalism autoritar". 20 Andrew Nathan de la Universitatea Columbia, scriind în *Journalof Democracy*, numeşte această transformare „rezilienţă autoritară". 21

Cu toate acestea, ideea că seminţele democraţiei au fost semănate la nivelul satului a devenit înţelepciune convenţională printre mulţi observatori din America ai Chinei. Cu răbdare, dar fără presiune din partea Statelor Unite, s-a argumentat că alegerile locale din oraşele şi municipiile chineze vor fi urmate, în cele din urmă, de alegeri regionale şi naţionale.

Ca mulţi dintre cei care lucram în guvernul SUA, am auzit povestea democraţiei timp de decenii. Am citit despre ea în nenumărate cărţi şi articole. Am crezut în asta. Am *vrut* să cred în asta.

Credinţa mea a fost zdruncinată mai întâi în 1997, când am fost desemnat printre cei încurajaţi să viziteze China pentru a fi martorii apariţiei unor alegeri „democratice" într-un sat din apropierea oraşului industrial Dongguan. În timpul vizitei, am avut şansa să vorbesc în dialectul mandarin cu unii dintre candidaţi şi să văd cum funcţionează efectiv alegerile. Regulile nescrise ale jocului au devenit în curând clare: candidaţilor nu li s-a permis accesul la adunări publice, nu au fost anunţuri publicitare la televiziune şi nici postere de campanie. Candidaţilor nu li s-a permis să critice politica pusă în aplicare de Partidul Comunist, şi nici nu au fost liberi să-şi critice oponenţii pe vreo chestiune. Nu au existat dezbateri în stil american privind taxele, cheltuielile sau viitorul ţării. Singurul lucru pe care un candidat l-ar fi putut face era să compare calităţile sale personale cu cele ale adversarului său. Încălcarea acestor reguli era tratată ca o infracţiune.

Un candidat cu care am vorbit m-a întrebat dacă aşa funcţionează în Occident alegerile democratice. Nu m-a lăsat inima să-i spun adevărul. Şoimii chinezi sufocaseră din faşă alegerile adevărate.

PREMISA FALSĂ 3: CHINA, O FLOARE GINGAŞĂ

În 1996, am făcut parte dintr-o delegaţie a SUA în China, care l-a inclus pe Robert Ellsworth, consilierul de politică externă al candidatului prezidenţial republican, Robert Dole. Evaluând cu atenţie posibilitatea ca Robert Dole să câştige alegerile prezidenţiale şi să-l

numească pe Ellsworth secretar de stat, chinezii ne-au oferit ceea ce părea a fi o privire fără precedent asupra mecanismelor interne de lucru şi a problemelor ţării. Unii dintre însoţitorii noştri erau ofiţeri care-şi spuneau între ei *yingpai*.

În ceea ce părea a fi un sincer şi direct schimb de vederi cu cercetători chinezi, ni se spunea că ţara se confruntă cu un risc primejdios şi că se contura un mare potenţial de prăbuşire economică şi politică. Aceşti distinşi savanţi militari ne-au reţinut atenţia asupra problemelor serioase de mediu ale Chinei, asupra minorităţilor etnice în continuă frământare, a liderilor guvernamentali incompetenţi şi corupţi, precum şi asupra inabilităţii acelor lideri de a pune în aplicare reformele necesare. Având în vedere secretizarea binecunoscută a Biroului Politic al Partidului Comunist Chinez, am fost foarte uimit de sinceritatea, francheţea acestor cercetători militari şi surprins de previziunile lor care n-au făcut decât să-mi întărească sprijinul pentru eforturile de a oferi ajutorul SUA către China, o ţară aflată, iată, într-o stare de presupusă fragilitate.

Mai târziu, am aflat că şi alţi oameni de ştiinţă americani, lideri din lumea afacerilor şi experţi politici au fost însoţiţi pe durata acestor vizite „exclusiviste", primind mesaje identice despre declinul viitor şi iminent al Chinei. Mulţi dintre ei au repetat aceste „revelaţii" în articole, cărţi şi comentarii la întoarcerea lor în Statele Unite. De exemplu, un studiu publicat de RÂND Corporation enumera zece factori care ar determina încetinirea sau chiar colapsul Chinei în viitorul apropiat.22 Această tendinţă va continua să caracterizeze ulterior dezbaterea despre China timp de mai mulţi ani. Titlul unui articol publicat în 2003 în revista *Commentary* se referă la „boala" Chinei, 23 şi cea mai bine vândută carte publicată în 2001 anunţă chiar „prăbuşirea iminentă" a acesteia.24 Mulţi au exprimat opinia îngrijorătoare că, dacă Statele Unite ar cere prea insistent Chinei să organizeze alegeri, să-i elibereze pe disidenţi, să extindă statul de drept şi să trateze echitabil minorităţile etnice, atunci această presiune ar duce la prăbuşirea statului chinez provocând haosul în Asia.

Zeci de ani, am văzut astfel de argumente în editoriale, ştiri şi cărţi care au dominat discursul nostru naţional despre China. Cu toate acestea, realitatea este că PIB-ul deja robust al Chinei se prognozează să crească cu cel puţin şapte sau opt la sută pe an, depăşind astfel cel

mai devreme Statele Unite până în 2018, potrivit economiştilor Fondului Monetar Internaţional, ai Organizaţiei pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică, precum şi ai Organizaţiei Naţiunilor Unite.25 Din păcate, experţii politici în materie de China, ca mine, au fost atât de tributari ideii „prăbuşirii viitoare a Chinei" 26, încât puţini dintre noi au crezut în aceste previziuni. În timp ce ne îngrijoram de problemele Chinei, economia acesteia s-a dublat.

PREMISA FALSĂ 4:

CHINA VREA SĂ FIE – ŞI ESTE – LA FEL CA NOI

În aroganţa noastră excesivă, nouă, americanilor ne place să credem că aspiraţia oricărei alte ţări este de a fi la fel ca Statele Unite, în ultimii ani, această viziune a guvernat abordarea noastră în Irak şi Afghanistan. Ne agăţăm de aceeaşi mentalitate şi în legătură cu China.

În anii 1940, guvernul american a finanţat un efort de a înţelege mentalitatea chinezilor, care a culminat prin efectuarea mai multor studii, inclusiv a unuia în care unor emigranţi chinezi din Chinatown, New York – în număr de 150 – li s-au arătat cartonaşe Rorschach. Cercetătorii, care au inclus savanţi precum

Testul petelor de cerneală, creat în 1921 de psihiatrul elveţian Hermann Rorschach, este un test psihologic proiectiv de personalitate în cadrul căruia sunt folosite zece modele abstracte standardizate, iar interpretarea lor de către subiect devine un etalon pentru analiza funcţiilor intelectuale şi emoţionale ale acestuia. Testul seamănă cu un joc de societate: unei persoane îi sunt arătate 10 cartonaşe cu pete de cerneală diferite şi aceasta trebuie să spună cu ce anume seamănă fiecare pată, (n.trad.) Nathan Leites, Ruth Benedict şi Margaret Mead, au analizat, de asemenea, temele unor cărţi şi filme populare în China. O concluzie care s-a impus a fost că viziunea chinezilor despre strategie nu este la fel cu cea a americanilor. În timp ce americanii au avut tendinţa de a favoriza acţiunea directă, cei de origine chineză s-au dovedit a prefera acţiunea indirectă faţă de cea directă, ambiguitatea şi înşelăciunea faţă de claritate şi transparenţă. O altă concluzie a fost că literatura chineză şi scrierile despre strategie au apreciat înşelăciunea.27

Două decenii mai târziu, Nathan Leites, renumit pentru studiile sale culturale psihanalitice, a observat:

Literatura chineză privind strategia, de la Sun Tzu prin Mao Zedong, a subliniat înşelăciunea mai mult decât multe doctrine militare. Înşelăciunea chineză este orientată, în principal, spre a determina inamicul să acţioneze necorespunzător, inadecvat, imprudent şi mai puţin spre protejarea integrităţii propriilor planuri. În alte culturi, îndeosebi în cele occidentale, înşelăciunea se foloseşte mai ales şi în primul rând cu intenţia de a garanta că propriile forţe îşi pot pune în valoare potenţialul lor maxim de lovire. Răsplata predominantă a înşelăciunii pentru chinezi este să învingi fără să-ţi foloseşti efectiv propriile forţe. Chinezii au tendinţa de a învălui în mister resursele şi mijloacele de care dispun şi să nu dezvăluie public activităţile de zi cu zi ale celor aflaţi la putere; căci pentru ei surpriza şi înşelăciunea sunt considerate a fi vitale.28

Literatura chineză evidenţiază adesea rolul înşelăciunii şi necesitatea unor persoane mature sau venerabile, cu judecata raţională, echilibrată – adică a oamenilor de stat înţelepţi – care să-şi dea seama de înşelăciunea din jurul lor pentru a găsi semnalele ascunse din realitate. În multe povestiri chinezeşti clasice se pune un accent important pe eroii care folosesc şiretenia pentru a-i manipula pe ceilalţi. Eroii multor romane, filme şi programe de televiziune populare sunt aceia care se dovedesc a fi pricepuţi în tehnica tăinuirii motivelor lor prin inducerea în eroare a inamicilor şi disimularea intenţiile lor reale până la sfârşit. Acei artişti – consideraţi cei mai calificaţi – transmit semne înşelătoare care pretind din partea cititorului efortul şi inteligenţa de a le descifra şi înţelege înainte ca intriga să se finalizeze.29

Rezultatele studiului iniţial din anii 1940, susţinând ideea că un grup etno-naţional privea lumea în mod diferit, s-au dovedit a fi controversate şi incorecte din punct de vedere politic şi nu au fost niciodată publicate. Singura copie existentă se odihneşte liniştit în Biblioteca Congresului.30 Abia în 2000 am aflat de la generali chinezi că acele concluzii ale studiului erau în esenţă corecte. Chinezii evaluează la un nivel extrem de înalt importanţa stratagemelor bazate pe înşelăciune. Sunt mândri de unicitatea lor culturală. Doi generali (dintre cei numiţi „şoimi" sau „vulturi") au format o „Societate de Promovare a Culturii Strategice din China" pentru a difuza această viziune. Influenţa lor în media naţională a crescut de când i-am întâlnit

cu douăzeci de ani în urmă. Colegii mei i-au ignorat în mod eronat până când unele dintre recomandările lor au devenit recent politică a Chinei.

PREMISA FALSĂ 5:

ŞOIMII CHINEI SUNT SLABI

La sfârşitul anilor 1990, în timpul administraţiei Clinton, am fost însărcinat de Departamentul Apărării şi de CIA să efectuez o examinare fără precedent a capacităţii Chinei de a înşela Statele Unite şi a acţiunilor ei desfăşurate până în prezent dedicate acestui scop.

Bazându-mă pe rapoarte ale agenţiilor de informaţii, documente nepublicate, interviuri cu disidenţi şi cercetători chinezi şi scrieri chineze pe care le-am citit în dialectul mandarin original, am început să văd secretele pe care chinezii le ascunseseră – în văzul lumii – faţă de oameni ca mine.

Pe măsură ce adunam indicii care contraziceau naraţiunea convenţională despre China, cea pe care am crezut-o întotdeauna, am început să conectez piesele unei naraţiuni alternative care dura de aproximativ patru decenii. De-a lungul timpului, am descoperit propuneri ale „şoimilor" chinezi (*yingpai*) adresate conducerii Chinei de a induce în eroare şi de a manipula politicienii americani pentru a obţine informaţii şi asistenţă militară, tehnologică şi economică. Am aflat că aceşti „şoimi" îi sfătuiseră pe liderii chinezi, începând cu Mao Zedong, să răzbune un secol de umilinţă şi să încerce să înlocuiască Statele Unite ca lider economic, militar şi politic al lumii până în anul 2049 (la aniversarea a o sută de ani de la Revoluţia Comunistă din China). Acest plan a devenit cunoscut sub numele de „Maratonul de o sută de ani". Este un plan care a fost implementat de conducerea Partidului Comunist încă de la începutul relaţiei sale cu Statele Unite. Scopul este să răzbune sau „să şteargă"(*xixue*) umilinţele străine din trecut. China va stabili o ordine mondială corectă faţă de China, o lume fără supremaţia globală americană şi va revizui ordinea mondială economică şi geopolitică dominată de SUA, fondată la Bretton Woods şi San Francisco la sfârşitul celui de Al Doilea Război Mondial. „Şoimii" consideră că R.P. Chineză poate reuşi în acest proiect numai prin înşelăciune sau cel puţin prin negarea oricărui plan care să inspire teama.

Când mi-am prezentat concluziile privind recomandările „șoimilor" chinezi referitoare la ambiţiile şi strategia de înşelăciune ale Chinei, mulţi analişti din serviciile de informaţii şi oficiali americani le-au privit şi tratat iniţial cu neîncredere. Nu văzuseră dovezile pe care le-am găsit. (Din fericire, George Tenet, directorul CIA, nu a fost printre ei, iar în 2001 mi-a acordat Premiul Excepţional de Performanţă pentru această lucrare). Pot înţelege scepticismul colegilor mei. Guvernul chinez s-a descris mult timp ca reprezentând o naţiune înapoiată, care are nevoie de asistenţă pentru „creşterea sa paşnică". Chinezii au negat orice dorinţă de a exercita un rol de conducere pe plan global sau de a intra în conflict cu Statele Unite. Într-adevăr, Constituţia Republicii Populare Chineze consacră explicit interdicţia ca naţiunea să devină un hegemon.31 Liderii chinezi reasigură în mod obişnuit alte naţiuni că niciodată „China nu va deveni un hegemon".32 Cu alte cuvinte, China va fi cea mai puternică naţiune, dar nu va domina pe nimeni sau nu va încerca să schimbe nimic. Nu avem o copie a planului. Într-adevăr, chinezii spun că nu există niciun plan. Ei vor doar să readucă China la poziţia sa globală de acum trei sute de ani, când a reprezentat aproximativ o treime din economia mondială. Aparent, aceasta înseamnă ca economia Chinei să devină de cel puţin două ori mai puternică decât cea a Statelor Unite până în 2049, spun „șoimii".

Aceste viziuni ale unei Chine mai paşnice şi mai puţin naţionaliste au fost confirmate de aliaţi ideologici din Occident care populează lumea universitară, laboratoarele de idei, instituţiile financiare şi structurile guvernamentale. Promovarea unei viziuni referitoare la o Chină mai preocupată de creşterea economică decât de dominaţia globală e utilă şi contribuie la avansarea propriilor interese, indiferent dacă e vorba despre un manager de fond de investiţii private care investeşte în companii chinezeşti sau de un intelectual ce lucrează într-un laborator de idei pentru care finanţarea, accesul şi abilitatea de a facilita studii şi conferinţe cu partenerii săi din China depind de susţinerea şi răspândirea scenariului roz. Această şcoală de gândire predominantă în rândul experţilor noştri în politica externă, economişti şi oameni de afaceri, este bine înţeleasă şi nu fără dovezi. Există în China moderaţi şi oameni care caută cu adevărat cooperarea cu Statele Unite. Într-adevăr, oficialii guvernului chinez se alătură, de

obicei, acestor opinii şi sunt dornici să le promoveze ca fiind vocea autentică a Chinei.33

Cu toate acestea imaginea mai inofensivă a Chinei susţinută de unii cercetători numiţi în derâdere „cei care îmbrăţişează ursul panda" – termen pe care l-am purtat şi eu, ca pe o medalie de onoare, timp de decenii – pretinde, de asemenea, suprimarea unor teancuri de mărturii, dovezi compensatorii şi respingerea multor voci naţionalist-extremiste dure din interiorul Chinei, ca fiind „periferice" şi „marginale", de la cel mai înalt nivel al structurilor politice şi al instituţiilor militare la înţelepciunea convenţională a populaţiei. Ei sunt conservatori, adepţi ai unei linii dure, etichetaţi ca „desprinşi de realitate" şi rămăşiţe ale unui trecut spulberat de globalizare şi tehnologia informaţiei.

Respingerea naţionalismului chinez ca fiind în afara curentului principal de gândire este ceea ce majoritatea experţilor occidentali pe probleme chinezeşti au făcut de zeci de ani. Perturbarea care s-a produs din cauza unei gândiri întemeiate pe dorinţe a creat un punct orb pentru ceea ce este probabil să apară drept cea mai spinoasă şi complicată provocare de securitate naţională a Americii în următorii douăzeci şi cinci de ani. Există moderaţi şi adepţi ai unei linii dure în China, „porumbei" şi „şoimi", care simt blocaţi într-o dezbatere aprigă asupra viitorului Chinei atât în sălile clădirilor guvernamentale de la Beijing, cât şi în cadrul unor conferinţe frecvente. Dar din ce în ce mai mult, viziunea – mai dură şi mai naţionalistă – asupra lumii câştigă teren şi are, într-adevăr, mult mai multă influenţă în cercurile apropiate ale noului preşedinte al Chinei, Xi Jinping. Ziarul sponsorizat de guvern, *GlobalTimes*, a devenit a doua sau a treia sursă de ştiri cele mai populare, iar editorul său, Hu Xijin, arată în mod clar cum văd „şoimii" chinezi „porumbeii" moderaţi: aceştia din urmă reprezintă „celulele canceroase care vor duce la distrugerea Chinei". 34

În ultimele trei decenii, în calitate de expert pe problemele Chinei, care a lucrat în Congres şi în departamentele executive pentru fiecare administraţie încă de pe vremea lui Richard Nixon, am avut, fără îndoială, acces mai mare la comunităţile militare şi de informaţii ale Chinei faţă de oricare alt occidental. Reprezentanţii Armatei de Eliberare a Poporului şi ai Ministerului Securităţii de Stat şi-au deschis porţile celor mai secrete instituţii şi mi-au pus la dispoziţie documente

şi scrieri pe care niciun alt occidental nu le citise. Dintre ei, adepţii liniei dure m-au considerat un instrument util pentru a-şi promova opiniile, chiar dacă am provocat disconfort în rândul celor din Beijing şi Washington, care fuseseră investiţi să promoveze o imagine paşnică şi docilă a Chinei. În 1998 şi în 2000, am publicat două cărţi numite *ChineseViewsof FutureWarfare25*(*Opiniilechinezilorprivindviitorulrăzboiului*), şi *ChinaDebatestheFutureSecurity Environment*, *36*(*Chinadezbatemediuldesecuritatealviitorului*), în care am tradus multe din documentele pe care le-am colectat pe parcursul vizitelor mele la Beijing sau care mi-au fost date de liderii militari chinezi şi de către transfugi. Am inclus documente din ambele părţi ale dezbaterii interne chineze despre rolul naţiunii în lume, ceea ce am numit atunci perspectivele „ortodoxe"(dure) şi cele „revizioniste"(moderate). Generalii şi experţii de politică externă pe care i-am citat în cele două cărţi şi-au exprimat recunoştinţa că opiniile lor au fost traduse cu exactitate şi că au primit o oarecare atenţie, cel puţin în rândul unei mici grupări de experţi în securitate naţională din Washington, şi mi-au acordat mai mult acces în anii următori.37 După zeci de ani de studiu îndeaproape al Chinei, sunt convins că aceste puncte de vedere extremiste, dure, nu sunt marginale, ci sunt plasate foarte clar în centrul gândirii geostrategice chineze. Acestea sunt punctele de vedere nealterate, ale liderilor politici care reprezintă sute de milioane de oameni, care îşi doresc să vadă China ridicându-se la rangul de superioritate globală. Datând cu mult înainte de începutul Revoluţiei Culturale, există, fără îndoială, şi o lungă linie de gânditori liberali care caută integrarea pe piaţa liberă la nivel mondial şi evoluţia spre un sistem mai democratic de guvernare. La fel cum America îşi are taberele de „şoimi" şi „porumbei", aşa-zişii neoconservatori, intervenţionişti, realişti şi izolaţionişti, elitele chineze sunt, şi ele, împărţite. Diferenţa constă în aceea că aceste dezbateri nu se întâlnesc cu publicul chinezesc şi presa occidentală. În China nu există un Congres al reprezentanţilor aleşi sau forumuri cu adevărat deschise pentru a discuta astfel de probleme.

În deceniul care urmează, factorii de decizie politică occidentali, analiştii în domeniul serviciilor secrete şi cercetătorii se vor confrunta cu dificultatea de a penetra mantia secretului în care au loc aceste

dezbateri şi să determine nivelul influenţei pe care o exercită realmente aceste tabere diferite. Până în prezent, în rândurile elitelor de afaceri şi politice din Occident s-a acceptat, în mare măsură, ca fiind de la sine înţeles punctul de vedere conform căruia China îşi propune şi are drept obiectiv o dezvoltare paşnică şi că va evolua treptat spre o mai mare asemănare cu America. Pătrunderea explozivă în China a brandurilor de consum, cum ar fi Starbucks, McDonald's şi Apple, serveşte doar pentru a consolida această viziune. Abia de curând au apărut semnale îngrijorătoare că o Chină mai militaristă ar putea fi în plină ascensiune, fapt care i-a determinat pe unii observatori să pună sub semnul întrebării confuzia dintre dorinţe şi realitate, care prevalase timp de peste patru decenii.38

Ceea ce este de netăgăduit, chiar şi pentru aceia care continuă să pledeze în favoarea unor legături mai strânse între Statele Unite şi China, se poate sintetiza astfel: nu numai că ascensiunea Chinei s-a produs chiar sub nasul nostru, dar Statele Unite, şi Occidentul în general, i-au ajutat pe chinezi să-şi îndeplinească obiectivele de la bun început. O sursă esenţială de astfel de asistenţă a fost oferită de Banca Mondială. La întâlnirea cu preşedintele Deng Xiaoping în 1983, directorii executivi ai Băncii Mondiale au acceptat, în mod secret, ca o echipă de economişti să studieze în mod intensiv China şi să întocmească recomandări legate de modul în care, în perspectiva următoarelor două decenii, China ar putea ajunge din urmă SUA.39 Aceasta nu a fost singura modalitate de asistenţă. Timp de decenii, Guvernul SUA a transmis liber chinezilor informaţii confidenţiale, tehnologie, cunoştinţe militare, secrete ale serviciilor de informaţii şi consultanţă de specialitate. Într-adevăr, s-a furnizat aşa de mult şi atâta vreme, încât Congresul s-a plâns în 2005 că nu există o evidenţă completă. Şi ceea ce nu le-am dat chinezilor, au furat ei.

Punctul forte al Maratonului de o sută de ani constă, totuşi, în aceea că operează invizibil, pe nevăzute. Pentru a împrumuta o idee din *FightClub*, prima regulă a Maratonului este că… despre Maraton nu se vorbeşte. Într-adevăr, aproape sigur nu există nici un singur master plan încuiat într-un seif din Beijing care să contureze Maratonul în detaliu. Maratonul este atât de cunoscut liderilor Chinei încât nu este nevoie să i se rişte dezvăluirea prin Film din 1999, regizat de David

Fincher avându-i în distribuţie pe Brad Pitt, Edward Norton şi Helena Bon ham Carter, (n.trad.)

scrierea lui. Dar chinezii încep deja să vorbească despre acest program mai deschis, poate şi pentru că îşi dau seama că ar fi prea târziu pentru America să ţină pasul.

Am observat o schimbare a atitudinii chinezilor în timpul celor trei vizite efectuate în 2012, 2013 şi 2014. Conform obiceiului pe care îl aveam, m-am întâlnit cu cercetători de la principalele laboratoare de idei din ţară, pe care-i cunoscusem bine timp de decenii. I-am întrebat direct despre o „ordine mondială condusă de chinezi", termen pe care doar cu câţiva ani mai devreme l-ar fi respins sau cel puţin nu ar fi îndrăznit să-l rostească cu voce tare. Şi totuşi, de această dată, mulţi au spus în mod deschis că noua ordine (sau întinerirea) vine chiar mai repede decât era de aşteptat. Când economia Statelor Unite a fost afectată de criza financiară globală din 2008, chinezii au crezut că declinul de multă vreme anticipat şi iremediabil al Americii a început deja.

Mi s-a spus – de către aceiaşi oameni care mă asiguraseră multă vreme că interesul Chinei era numai acela de a ocupa un rol modest de conducere într-o lume nouă, multipolară – că Partidul Comunist îşi îndeplineşte obiectivul său pe termen lung de a readuce China pe locul „potrivit", care i se cuvine în lume. De fapt, ei îmi spuneau că m-au înşelat deliberat pe mine şi guvernul american. Sugerând, poate, o mândrie discretă, modestă, ei dezvăluiau eşecul sistematic, cel mai semnificativ şi periculos în materie de culegere şi interpretare a unor informaţii strategice din istoria Americii. Şi pentru că nu avem nicio idee că Maratonul este în plină desfăşurare, America pierde.

VISUL CHINEI

„De vreme ce pe cer este un singur soare, nu pot fi doi împăraţi pe pământ".

— *Confundus* în martie 2013, în timp ce preşedintele Xi Jinping îşi prelua atribuţiile, observatorii americani ai Chinei încă nu ştiau ce să creadă despre el. Şoimii Chinei îl admirau, dar imaginea care prevala printre observatorii occidentali despre Xi – un om mai degrabă inofensiv, în vârstă de şaizeci de ani, cu părul negru, des şi un zâmbet binevoitor, agreabil – părea afla unui reformator de genul lui Gorbaciov, având ca obiectiv înlocuirea vechii gărzi de conducere din

China şi materializarea îndelungatei convingeri a acestor observatori că în China se va instaura, în sfârşit, democraţia din visele lor, întemeiată pe piaţa liberă. Însă Xi va demonstra, în curând, că avea şi el un vis propriu, şi anume cel al unei Chine renăscute, care îşi va redobândi locul ce i se cuvine de drept în vârful ierarhiei globale. Aceasta a fost o ambiţie a Partidului Comunist de la preluarea puterii de către Mao, în 1949,[2]

dată înţeleasă de liderii Chinei ca marcând începutul Maratonului de o sută de ani. Preşedintele Xi preluase un slogan de la şoimi, *fluxingzhilu'*, care, în linii mari, înseamnă „drumul spre reînnoire". O exprimare consemnată mai ales de adepţii unui naţionalism marginal a devenit semnătura emblematică a noului preşedinte. Nu va trece mult timp înainte ca implicaţiile să devină vizibile.

La marginea Pieţei Tiananmen din Beijing se află un obelisc de zece etaje, construit la ordinul lui Mao în 1949. Ghidurile oficiale de călătorie, aprobate şi monitorizate de guvernul chinez, înclină să nu-i sfătuiască pe străini să-l vadă. Chiar dacă occidentalii îşi găsesc drum pe acolo, probabil că nu vor înţelege ce reprezintă monumentul, deoarece nu sunt afişate traduceri în limba engleză ale caracterelor chinezeşti gravate în marmură şi granit. Şi totuşi obeliscul scoate în evidenţă gândirea care a guvernat de la bun început Maratonul.

Obiectul mamut este descris Online, mai degrabă generic, ca un „Monument al Eroilor Poporului Chinez". 1 Ceea ce semnalează, de fapt, monumentul sunt nemulţumirile Chinei percepute a fi produsul unui „secol de umilinţe" din partea puterilor occidentale, începând din 1839, odată cu Primul Război al Opiului, când Marina Regală Britanică a distrus un număr de porturi chinezeşti ca replică la o dispută comercială cu dinastia Qing. Textul şi imaginile gravate pe monument descriu următoarea sută de ani de istorie a Chinei – cel puţin aşa cum o vede guvernul comunist – ca pe un timp al rezistenţei populare, al ocupaţiei occidentale şi al războiului de guerilă care au culminat cu ascensiunea triumfătoare a preşedintelui Mao Zedong – cel care a pus capăt, în 1949, politicilor de umilire a Chinei de către Occident.

[2] La data de 1 octombrie 1949, Mao Zedong a proclamat Republica Populară Chineză, (n.trad.)

Turiştii americani trec în fiecare zi pe lângă obelisc, făcând adesea fotografii de la distanţă şi rămân totuşi indiferenţi la mesajul pe care îl transmite acesta, un mesaj care li se adresează chiar lor. Că Obeliscul s-a transformat într-un punct central pentru manifestaţiile patriotice ale poporului Chinei trimite un alt semnal pe care l-am trecut cu vederea: se apropie ziua dreptăţii pentru China. Pe scurt, obeliscul este un simbol perfect al relaţiei dintre China şi Statele Unite, cea dintâi preocupată de nemulţumirile sale faţă de tratamentul primit în trecut, cea din urmă plutind cu totul în beznă pe tema asta.

Concepţia conform căreia China ar avea o poziţie specială în ierarhia naţiunilor lumii datează cu mult dinaintea apariţiei Partidului Comunist Chinez.2 La sfârşitul secolului al XIX-lea, puterile europene au etichetat China drept „Omul bolnav al Asiei de Est", o expresie în oglindă a celei aplicate Imperiului Otoman aflat în declin, pe care îl numeau „Omul bolnav al Europei". Pentru mulţi intelectuali chinezi, termenul provoacă furie, iritare sau amărăciune, justificând un sentiment de nemulţumire împotriva puterilor occidentale şi a altor străini. „Străinii ne numesc Omul bolnav al Asiei de Est", scria cu amărăciune Chen Tianhua în 1903, „o rasă barbară şi inferioară".3 Această rană purulentă nu ar putea fi vindecată decât atunci când China îşi va fi recâştigat locul corect în fruntea ierarhiei globale.

La începutul secolului XX, în rândurile scriitorilor şi intelectualilor chinezi s-a manifestat o atracţie irezistibilă faţă de lucrările lui Charles Darwin şi Thomas Huxley. Conceptele darwiniste referitoare la competiţie şi la „supravieţuirea celui mai bine adaptat" au atins o coardă sensibilă ca reprezentând o soluţie de a răzbuna umilinţa pe care au simţit-o chinezii din partea Occidentului. Traducătorul, învăţatul şi reformatorul Yan Fu este considerat a fi prima persoană care a tradus *EvolutionandEthics*(*Evoluţia şi Etica*) a lui Huxley în dialectul mandarin. Dar Yan a făcut o eroare fundamentală traducând expresia *selecţia naturală* prin *taotai*, sau „eliminare", care va ajunge să domine înţelegerea chineză a gândirii lui Darwin.4 Astfel, cei aflaţi la sfârşitul competiţiei pe punctul de a pierde nu numai că vor fi consideraţi mai slabi, dar vor fi eliminaţi complet din lumea naturală sau politică. „Cei slabi sunt devoraţi de cei puternici", a scris Yan Fu, „şi prostul înrobit de înţelept, astfel încât, în cele din urmă, cei care supravieţuiesc… sunt cei mai bine adaptaţi

pentru timpul lor, locurile lor şi condiţia lor umană". 5 El a mai scris că Occidentul presupune că „toţi membrii unei rase inferioare trebuie să fie devoraţi de una superioară". 6 în 1911, părintele întemeietor al Chinei moderne, Sun Yat-sen, şi-a întemeiat programul în mod explicit pe supravieţuirea rasială. Sun Yat-sen şi-a imaginat lupta Chinei împotriva puterilor străine ca o formă de rezistenţă împotriva ameninţării „extincţiei rasiale" de către rasa albă, cea care a căutat să supună sau chiar să distrugă rasa galbenă.7

Tema a fost adoptată din nou în 1949. Scrierile lui Mao erau pline de idei darwiniste. Unul dintre cei doi translatori care l-au inspirat cel mai mult pe Mao a ajuns la concluzia că doar două rase, galbenă şi albă, formau cadrul luptei viitoare în care rasa albă „avea o poziţie mai puternică" şi controla situaţia, cu excepţia cazului în care rasa galbenă şi-ar fi putut schimba strategia. Chiar înainte de a descoperi scrierile lui Karl Marx, Mao şi tovarăşii săi au crezut că supravieţuirea Chinei va depinde de o strategie radicală pe termen lung care să pună în valoare trăsăturile unice ale poporului chinez.8 Gândirea strategică a comuniştilor chinezi a fost dominată de ideea luptei pentru supravieţuire într-o lume marcată de o competitivitate brutală.

În timpul Marşului cel Lung al lui Mao, celebra operaţiune de retragere în care Armata Roşie s-a străduit să evite capturarea de către guvernul aflat la putere în anii 1930, el a adus cu sine o singură carte, un manual despre arta de a conduce afacerile de stat, cuprinzând lecţii de istorie pentru care nu există un echivalent occidental. Cea mai importantă componentă a cărţii, tradusă în engleză prin *TheGeneralMirrorfortheAiciofGovernment*(*Oglindageneralăpentruspriji nireaguvernării*), se concentrează pe strategeme din perioada statelor combatante din China şi include poveşti şi maxime datând încă din anul 4.000 î.Hr.9 Una dintre ele, în special, atribuită lui Confucius, se potriveşte de minune conceptelor darwiniste care-i fascinaseră pe chinezi: „Nu poate exista decât un soare pe cer". 10 Natura ordinii mondiale este ierarhia. Există întotdeauna un conducător la vârful acesteia.

Una dintre cele mai mari greşeli făcute de experţii americani în privinţa Chinei este că nu au luat în serios această carte. Nu a fost niciodată tradusă în limba engleză. Abia în 1992 am aflat de la

Harrison Salisbury, un reporter al *NewYorkTimes*, nu numai că, în 1935, Mao a iubit lecţiile din această carte, dar şi că a citit-o mereu până la moartea sa din 1976.11 Deng Xiaoping şi alţi lideri chinezi o citeau şi ei. Elevii de liceu din China chiar învaţă să scrie după un manual de texte alese din *TheGeneralMirror*, care include multe dintre lecţiile din epoca statelor combatante: despre cum să foloseşti înşelăciunea, cum să eviţi încercuirea de către inamic şi cum ar trebui să procedeze o putere în creştere pentru a induce vechiului hegemon o stare de automulţumire, până în momentul potrivit. Am pierdut toate astea.

„Socialismul, în lupta sa ideologică", a spus Mao, împrumutând o expresie darwinistă clară, „se bucură acum de toate condiţiile pentru a triumfa, el fiind cel mai bine adaptat". 12 în anii 1950, Mao şi alţii din conducerea chineză au vorbit adesea despre dominarea restului lumii, teze respinse de occidentali ca fiind simple iluzii de măreţie sau eforturi inofensive de a alimenta fervoarea naţionalistă, nu mult deosebite de îndemnurile lui Eisenhower, Kennedy, Truman sau Nixon din Statele Unite, portretizând America drept cea mai mare naţiune de pe pământ. În timp ce Partidul Comunist Chinez a emis sloganuri care proclamau că – într-o perioadă cunoscută în China sub numele de „Marele Salt înainte" 13 – China „va depăşi Marea Britanie şi va prinde din urmă America", puţini au apreciat seriozitatea acestei intenţii asumate.

De-a lungul mandatului lui Mao, oficialii serviciilor americane de informaţii au cedat în faţa propriilor lor atitudini părtinitoare şi a prejudecăţilor. Cei mai mulţi vedeau chinezii ca fiind un popor retras, izolat, aproape primitiv, condus de un grup de extremişti. Străzile ţării erau pline de biciclete în loc de maşini. Producătorii chinezi nu puteau construi ventilatoare electrice. Investiţiile străine erau mici. Retorica naţionalistă şi programele ciudate ale preşedintelui Mao au constituit surse de amuzament în Occident: de exemplu, el a retras toţi ambasadorii Chinei de peste hotare. Pentru a-i ajuta pe fermieri, Mao a ordonat armatei să ucidă toate vrăbiile care mâncau culturile. Şi totuşi, Marele Lider nu părea să aprecieze că vrăbiile păzeau culturile de insectele dăunătoare. Prin urmare, culturile Chinei au fost invadate de asemenea insecte.

Serviciile americane de informaţii au avut dificultăţi în a»

crede rapoartele conform cărora China nu era mulţumită să fie tratată ca partenerul junior al Uniunii Sovietice. Americanii au considerat ridicolă ideea că o astfel de naţiune aparent înapoiată ar putea într-o zi să rivalizeze cu Uniunea Sovietică, cu atât mai

În a doua jumătate a anilor 1960, în timpul Revoluţiei Culturale,(n.trad.) puţin cu Statele Unite. Dar a existat un grup de oameni care nu râdeau, şi anume liderii Uniunii Sovietice. Ei au văzut ce punea China la cale cu mult înainte ca americanii să facă acelaşi lucru. Primele indicii despre Maraton au venit de la Moscova.

În anii 1950, China accepta public opiniile şi poziţia Uniunii Sovietice drept lider al blocului comunist. Chinezii simulau slăbiciunea şi căutau ajutor şi asistenţă din partea ruşilor, mai avansaţi din punct de vedere tehnologic. Dar locul secund, de sprijin pentru altcineva, nu era un rol care să se ridice la înălţimea aspiraţiilor lui Mao. Sovieticii ştiau asta. Şi, pe cât de mult erau cuprinşi de frică, marcaţi de suspiciuni faţă de China, ei se temeau încă mai mult de o alianţă chino-americană. De aceea, au trimis americanilor un mesaj fals.

La sfârşitul anului 1961, un bărbat numit Anatoliy Golitsyn l-a abordat pe şeful reprezentanţei CIA de la Helsinki şi şi-a exprimat dorinţa de a dezerta din Uniunea Sovietică. CIA l-a ajutat să se îmbarce pe un avion, împreună cu familia, 14 pe ruta Helsinki-Stockholm. Golitsyn, născut în Ucraina, era maior KGB, avea patruzeci şi cinci de ani şi lucrase în divizia de planificare strategică a agenţiei înainte de a fi expediat la ambasada sovietică din Finlanda sub numele Ivan Klinov. Din Stockhohn, s-a îmbarcat pe un avion către Statele Unite, ducând cu el dosare de informaţii despre operaţiunile sovietice din Occident. Supranumit „cel mai valoros dezertor care a ajuns vreodată în occident" 15 şi devenind, ulterior, modelul unui personaj din serialul TV de succes *Mission*: *Impossible* Golitsyn a adus cu el şi o viziune asupra relaţiilor chino-sovietice care va influenţa drastic comunităţile de informaţii şi pe cele diplomatice în anii care au urmat.

— *Misiuneimposibilă*(n.trad.)

De la bun început, oficialii serviciilor americane de informaţii au fost înclinaţi să aibă încredere în Golitsyn. El şi-a demonstrat credibilitatea prin furnizarea numelor unor cunoscuţi spioni sovietici din Occident. Cea mai importantă dovadă a fost aceea că el a confirmat

statutul ofiţerului britanic de informaţii Kim Philby ca agent dublu activ pentru KGB.

Golitsyn a fost, de asemenea, un fel de adept al teoriei conspiraţiilor şi va pretinde, ulterior, că premierul britanic Harold Wilson a fost informator KGB. Una dintre teoriile sale conspiraţioniste se referea la zvonurile din ce în ce mai insistente referitoare la o ruptură gravă între comuniştii chinezi şi Biroul Politic sovietic, fiecare luptând pentru controlul lumii comuniste. Golitsyn i-a asigurat pe americani că aceste zvonuri erau nefondate şi că era doar o farsă orchestrată de KGB pentru a înşela Statele Unite, astfel încât chinezii să poată fura informaţii valoroase din SUA. Golitsyn a oferit un avertisment suplimentar, la un moment dat, a afirmat el, un alt transfug sovietic urma să se prezinte la americani pretinzând că are dovada unei dezbinări chino-sovietice. Acest dezertor, oricând va sosi, nu trebuia să fie crezut. Doi ani şi ceva mai târziu, profeţia lui Golitsyn s-a adeverit.

În ianuarie 1964, un alt agent KGB, Yuri Nosenko, a luat legătura cu un ofiţer al CIA de la Geneva şi, curând după aceea, a dezertat. El juca faţă de sovietici un rol de agent dublu pentru Occident, iar trădarea lui fusese descoperită. Nosenko fusese rechemat la Moscova, unde credea că îl aşteaptă cu siguranţă închisoarea şi, probabil, ceva mult mai rău decât atâta, aşa încât a fugit în Statele Unite, unde a făcut un număr de afirmaţii care contraziceau mare parte din discursul explicativ acumulat până atunci în legătură cu relaţiile chino-sovietice. A adus informaţii

În 1961 se numea Prezidiul CC al PCUS (n.trad.) despre gravele disensiuni chino-sovietice, contrazicând în mod direct asigurările lui Golitsyn conform cărora zvonurile legate de o astfel de ruptură ar fi fost nefondate. De fapt, aceste presupuse disensiuni au fost atât de grave încât au condus la ciocniri armate la frontieră şi la ameninţarea unui război generalizat între cele două ţări.16 El a susţinut că Golitsyn, nu el, era cel plantat de KGB pentru a alimenta în mod deliberat dezinformarea Statelor Unite în scopul blocării unei eventuale alianţe chino-americane, o alianţă pe care China ar fi putut să o folosească pentru a deveni şi mai puternică. Foarte probabil că mesajul cel mai ameninţător era acela în care Nosenko semnala că Mao urmărea să

domine nu numai sistemul comunist internaţional, ci şi întreaga ordine mondială.

Opiniile contradictorii ale acestor doi agenţi au pus guvernul SUA într-o mare dilemă. Pe de o parte, era imposibil să refuzi şansa unui conflict între cele două puternice naţiuni comuniste fără a-l explora şi exploata, într-un context favorabil. Pe de altă parte, americanii credeau că o ţară comunistă era obligată din punct de vedere ideologic să susţină o alta şi că, împreună, s-ar putea opune oricărei încercări din partea Occidentului de a săpa o prăpastie între ele. S-a cristalizat lent un consens în cadrul comunităţii de informaţii americane şi, aşa cum se va întâmpla de multe ori în cazul Chinei în deceniile care au urmat, şi acesta a fost unul eronat. Ei s-au hotărât să nu-l creadă pe Nosenko.

Prin urmare, Nosenko a fost plasat în detenţie solitară, unde urma să rămână până când îşi va fi retractat declaraţia. După trei ani de închisoare, el a rămas însă neclintit pe poziţie. În cele din urmă, unii analişti americani au îndrăznit să spere că perspectiva ispititoare pe care Nosenko o flutura în faţa lor, adică aceea a unei alinieri chino-americane împotriva sovietelor, era o realitate. CIA şi FBI au declanşat un efort global de colectare a informaţiilor pentru a ajunge la rădăcinile acestei probleme. Atunci mi-a venit şi mie rândul să mă implic.

În 1969, pe lista de dorinţe a comunităţii de informaţii din SUA existau două lucruri care puteau ajuta la soluţionarea problemei aflate în dezbatere. Primul ar fi trebuit să fie un agent infiltrat în divizia de contrainformaţii a KGB. Al doilea putea consta într-un individ cu acces la nivel înalt între membrii conducerii PCUS. Din păcate, niciuna dintre aceste soluţii nu era disponibilă, în schimb, pentru a descifra enigma schismei chino-sovietice, spionajul SUA trebuia să se mulţumească cu ce avea la îndemână. Asta însemna, pe atunci, un modest masterand, care se întâmpla să lucreze la o organizaţie plină de agenţi sovietici în New York, Secretariatul ONU.

Aveam douăzeci şi patru de ani şi lucram ca funcţionar pentru afacerile politice în biroul secretarului general, loc de muncă obţinut cu ajutorul unuia dintre profesorii mei de la Universitatea Columbia. Deşi ocupam o poziţie inferioară pe scara ierarhică, eram totuşi singurul american în întreaga divizie. De când obţinusem o autorizaţie

de securitate (de la un post guvernamental anterior) şi acces regulat la cei mai înalţi oficiali ONU din întreaga lume, devenisem evident o ţintă pentru recrutarea de către FBI şi CIA.

La ora 8: 35 dimineaţa într-o zi de luni, din aprilie, pe o vreme uşor înnorată stăteam la colţul dintre *FirstAvenue* şi *Forty-SecondStreet*, aşteptând ca traficul să se liniştească. Limuzine negre, cu plăcuţe diplomatice, s-au aliniat în întregul cartier, iritându-i şi mai mult pe locuitorii din New York. Făcusem această călătorie de multe ori de când am început să lucrez ca analist politic la Secretariatul ONU, cu două luni mai devreme. În ziua aceea însă, slujba mea s-a schimbat. Am acceptat să lucrez ca spion pentru guvernul SUA.

Cei doi interlocutori, „Peter" de la CIA şi „Agentul Smith" al FBI, au fost însărcinaţi de consilierul american pentru securitate naţională, Henry Kissinger, să culeagă informaţii din orice sursă sovietică disponibilă cu privire la posibila ruptură chino-sovietică. Se părea că nu există prea mare interes să se evalueze ce fel de partener s-ar putea dovedi China – de încredere, imprevizibil, instabil sau chiar periculos. Unica preocupare a colegilor mei americani se referea la modul în care am putea folosi Beijingul ca pe o crosă Wedge**3** împotriva Moscovei. Întregul proces făcea parte din pregătirile pentru o întâlnire din august 1969 convocată pentru a discuta viitorul Asiei, care urma să fie găzduită de preşedintele Nixon la aşa-numita Casă Albă de Vest din San Clemente, California.

Dacă spionajul a amestecat în capul meu noţiuni, idei şi imagini din romanele de acţiune semnate de John le Carré şi filmele cu James Bond, a trebuit destul de curând să mă confrunt cu realitatea. Numele meu de cod nu era ceva agreabil şi misterios ca 007.17 Referitor la chestiunea chino-sovietică, rapoartele cele mai detaliate au fost studiile lungi ale CIA numite ESAU şi POLO.18 Dovezile erau amestecate. Personalul NSC" al lui Henry Kissinger era împărţit între cei care apreciau că trebuie să se încerce îmbunătăţirea relaţiilor cu China şi ceilalţi. Cei mai mulţi dintre ei erau de acord cu viziunea preşedintelui Nixon aşa cum fusese ea exprimată în conferinţa din februarie 1969, conform căreia China reprezenta o ameninţare mult mai periculoasă decât Uniunea Sovietică şi, prin urmare, noi aveam

---

D e golf, (n.trad.)

nevoie de o apărare cu rachete împotriva Chinei. În noiembrie 1969, ceea ce se cunoaşte astăzi ca faimoasa deschidere către China era în continuare respinsă de consilierii lui Kissinger prin memorandumuri înaintate lui şi preşedintelui. I s-a spus lui Kissinger că Nixon ar putea încerca să viziteze China şi a răspuns: „Nu cred că aşa ceva e probabil să se întâmple". 19

Am petrecut ore în şir citind aceste rapoarte şi ceea ce spuneau ele despre ambiţiile chinezilor s-a dovedit a fi surprinzător. Am aflat că între anii 1960 – 1962 mii de pagini de documente sovietice confidenţiale fuseseră fotografiate în secret cu o cameră Minox într-o serie de operaţii pe care CIA le-a numit IRON BARK. Incredibil, documentele arătau că liderii militari ai Moscovei considerau deja China o ameninţare militară la fel de periculoasă ca şi alianţa NATO. De asemenea, am aflat că FBI-ul din New York desfăşura trei operaţiuni de spionaj, purtând numele de cod SOLO, TOP HAT şi FEDORA, care au demonstrat că exista un acces foarte eficient şi la nivel înalt la activităţile interne ale Biroului Politic sovietic.20 Dar FBI şi CIA voiau ca eu să completez aceste informaţii prin punerea întrebărilor care veneau de la Kissinger şi consilierii săi.

Birourile Secretariatului ocupau etajul treizeci şi cinci al sediului ONU. Cel mai impresionant oficial sovietic pe care l-am întâlnit acolo a fost un extravertit durduliu, cu părul alb, pe numele său Arkady Şevcenko. Trebuia să-l cunosc bine. În vârstă de treizeci şi nouă de ani pe atunci, Şevcenko era un băutor serios – băutura lui preferată erau cocteilurile pe bază de martini – care era gata să susţină regulat şi îndelung o opinie asupra unui subiect important pentru tine, adesea într-un mod pe care alţi oameni l-ar considera plictisitor, într-un bistrou franţuzesc din Manhattan numit La Petite Marmite. * Am participat la multe mese de prânz împreună cu el, unde glumea despre protocoalele făţarnice, ipocrite ale ONU, cum ar fi cele care îi descurajau pe angajaţi să lase să se vadă că se consultă cu oficialiităţilor lor de origine. Toţi ruşii angajaţi la Organizaţia Naţiunilor Unite, a remarcat el râzând, se prezentau în fiecare zi în biroul său de la Misiunea Sovietică pentru a distribui informaţii şi pentru a primi instrucţiuni.

În aprilie 1969, ca dovadă că i-am câştigat încrederea şi prietenia, mi-a vorbit despre atrocităţile comise de chinezi în două

confruntări de la frontiera chino-sovietică, petrecute cu o lună mai devreme, şi care pe atunci nu erau cunoscute celor mai mulţi ofiţeri americani de informaţii. China, a spus el, a început în mod înşelător lupta printr-un atac surprinzător al trupelor aflate în aşteptare într-o ambuscadă. Şevcenko mi-a spus, totodată, că autorităţile sovietice îi detestau pe – şi se temeau de – chinezi, fiind convinşi că liderii Chinei planificau să preia controlul lumii comuniste şi în cele din urmă să-şi impună dominaţia globală. Timp de decenii, chinezii au jucat cu atâta iscusinţă rolul celor slabi, dependenţi de asistenţa sovietică, încât sovieticii au fost şocaţi să constate că sunt provocaţi de chinezi atât de direct.

Îmi amintesc una dintre întâlnirile cu Şevcenko la o cafea în Salonul de Nord rezervat delegaţilor din sediul ONU. Am râs, poate prea tare, la o glumă revelatoare a acestuia despre viitorul Chinei. În anecdota cu pricina, liderul sovietic Leonid Brejnev îl cheamă la telefon pe preşedintele Nixon.

„KGB-ulm-ainformat căaveţi unnousupercomputercarepoatesăprezicăevenimenteleanului2000”, spuseBrejnev.

„Da”, răspunseNixon. *„Avem unastfeldecalculator”*.

„Ei bine, domnulepreşedinte, aţi puteasă-mi spuneţi cinevorfiatuncimembriibirouluinostrupolitic?”

A urmatolungătăceredinpartealui Nixon.

„Ha, ha!”râse Brejnev. *„La urmaurmei, computeruldumneavoastrănuestechiaratâtdesofisticat, nu-iaşa?”*

„Nu, domnulesecretargeneral”, areplicatimediatNixon, „calculatorul arăspunslaîntrebareadumneavoastră, dareunuîlpotciti”.

„De cenu?”întrebă Brejnev.

„Pentru căesteînchineză”.

Gluma era amuzantă pentru că era atât de absurdă. Ideea că viitorul ar putea aparţine unei bălţi mlăştinoase marxiste, care nici măcar nu-şi putea hrăni poporul, părea ridicolă. Doar ruşii, cu viclenia lor specifică, au văzut ceva ce nouă ne-a scăpat Am avut o serie de schimburi de opinii similare cu ceilalţi ruşi din unitatea mea – Yevgeny Kutovoy, Vladimir Petrovski şi Nicholai Fochine – toţi repetând aceeaşi glumă în diferite ocazii. Am crezut că este amuzantă, dar în niciun moment n-am luat în serios mesajul subiacent al anecdotei.

Mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului cu Yevgeny Kutovoy, care lucra într-un birou situat pe acelaşi etaj, la câteva uşi de biroul meu, în Divizia Afacerilor Politice.21 Petrovski, şeful nostru, va ajunge ulterior ministru adjunct de externe sovietic. Kutovoy va deveni ambasadorul sovietic în Iugoslavia. La fel ca Şevcenko, toţi păreau bucuroşi să răspundă la întrebările mele. Amândoi aveau în jur de treizeci de ani. Ei chiar m-au instruit şi mi-au ţinut prelegeri, la modul volubil, jovial despre istoricul conflictului chino-sovietic şi viclenia, nesinceritatea, făţărnicia chinezilor. Kutovoy mi-a spus că Uniunea Sovietică a construit efectiv statul comunist chinez modern, cu consilieri sovietici plasaţi în fiecare birou guvernamental cheie. Transferul de arme, pregătirea militară şi consilierea tehnică au fost toate oferite în încercarea de a moderniza aliatul chinez al sovieticilor. Dar, în 1953, după moartea lui Iosif Stalin, relaţiile au început să se înrăutăţească.

Kutovoy susţinea că la nivelul conducerii URSS se credea, încă de pe atunci, că liderii Chinei nutreau visul secret de a depăşi Uniunea Sovietică şi că ei nu se vor opri pur şi simplu acolo, următoarea lor ţintă fiind America. China nu ar accepta să fie vioara a doua, ocupând un loc de sprijin pentru altcineva. China îşi va urmări cu tenacitate propriul său scenariu şi asta însemna că vor face tot posibilul pentru a deveni actorul dominant pe scena mondială. Statele Unite, avertiza Kutovoy, vor primi mai mult decât se aşteaptă dacă muşcă din momeala Chinei. Principalul mesaj sovietic a fost acela de a-i acuza pe chinezi că erau mânaţi de propria lor ambiţie istorică de a-şi restabili poziţia dominantă în ierarhia globală a naţiunilor. El şi colegii săi mi-au spus că lecţiile învăţate din istoria Chinei i-au determinat pe chinezi să devină cea mai puternică naţiune din lume şi să-şi ascundă intenţiile până în momentul potrivit. El m-a avertizat că Statele Unite ar comite cea mai gravă eroare dacă ar oferi ajutor militar Chinei. Mi-a dat chiar două cărţi ale unor cercetători ruşi referitoare la istoria antică a Chinei pentru a-şi ilustra punctele de vedere. Un raport al CIA din 1971 citează câteva dintre constatările mele, cum ar fi concluzia că sovieticii au anticipat că preşedintele Nixon va inaugura relaţiile nemijlocite cu China şi că ei nu vor reacţiona dramatic faţă de contactele pur diplomatice.22 în 1973, Moscova l-a avertizat direct pe Nixon că Uniunea Sovietică va folosi forţa dacă Statele Unite vor depăşi linia

diplomaţiei pure intrând practic într-o relaţie militară cu China. Echipa lui Kissinger a dezbătut această opţiune, iar eu am susţinut transmiterea unui ajutor direct într-un memoriu pe care Kissinger l-a implementat în mare secret.23

Mi-a plăcut Kutovoy şi l-am găsit credibil. Eram totuşi în 1969 şi aveam doar douăzeci şi patru de ani. Îmi vorbea ca un prieten referindu-se la fosta lui iubită, prevenindu-mă că aceasta îmi va frânge inima aşa cum i-o sfâşiase pe a lui. La vremea respectivă, economia chineză lâncezea pe undeva pe la aproximativ 10 procente din Produsul Naţional Brut* al Americii.24 Părea nerealist să crezi că ar îndrăzni chinezii să viseze să depăşească cu adevărat Statele Unite. Toţi oficialii de la Washington auziseră ce dorea China – un nou partener de dans. Preşedintele Nixon trebuia să decidă dacă să intervină sau nu. Astfel a început o relaţie cu consecinţe mult mai profunde decât oricare dintre noi ar fi îndrăznit să o ia în considerare.

Chinezii au plănuit de la bun început să se folosească de americani în felul în care se folosiseră de sovietici, ca de nişte instrumente pentru propria lor înaintare, în tot acest timp oferindu-şi cooperarea împotriva unei a treia puteri rivale. Aşa a fost condus Maratonul pe durata celei mai mari părţi din Războiul Rece – China folosindu-se de rivalitatea Uniunii Sovietice faţă de America pentru a beneficia de ajutor sovietic şi apoi, când acesta a început să se clatine, reorientându-se către americani, oferindu-le sprijinul împotriva sovietelor. Procedând astfel, chinezii aplicau o altă stratagemă antică – „ucide cu o sabie împrumutată” 25 – sau, cu alte cuvinte, atacă folosindu-te de puterea altuia.

Patru decenii mai târziu, la scurt timp după ce Xi Jinping a preluat funcţia de secretar general al Partidului Comunist din China, ** înainte de a deveni preşedinte***, el a prezentat o imagine mai amplă a intenţiilor care stau la baza politicii Chinei, în primul său discurs rostit în noua sa poziţie, Xi a folosit o expresie pe care niciun alt lider chinez nu a mai folosit-o vreodată într-un discurs public, *qiangzhongguomerg*, sau „visul unei naţiuni puternice”. 26

„În original, *GNP*, abreviere de la *GrossNationalProduct*, (n.trad.)

„Pe 15 noiembrie 2012. (n.trad.)

„AI R.P. Chineze, din 14 martie 2013. (n.trad.)

Formularea era absolut remarcabilă. Liderii chinezi sunt extrem de prudenţi şi atenţi faţă de limbajul la care apelează, mai ales în public, mult mai mult decât o fac politicienii occidentali. Ei evită cuvinte precum „vis" sau „speranţe" în declaraţiile lor publice. Astfel de formulări înzestrate cu o anumită încărcătură emoţională sunt considerate forme ale unei excentricităţi specifice Occidentului. Cu toate acestea, Xi s-a referit în repetate rânduri la „visul Chinei" în discursurile sale. Potrivit unei relatări de pe prima pagină din *WallStreetJournal*, Xi a făcut o trimitere la anul 2049 ca data la care visul va fi împlinit – la o sută de ani după ascensiunea lui Mao Zedong în China şi formarea statului comunist.27

Referinţa lui Xi nu a fost nici întâmplătoare, nici nepotrivită. Un veteran al Armatei de Eliberare a Poporului şi un fost secretar al Comisiei Militare Centrale, Xi este strâns legat de „superşoimii" naţionalişti din armata chineză. După cum am descoperit în urma propriilor mele conversaţii cu unii vorbitori nativi de limba chineză care au ascultat discursul lui Xi, cei educaţi în universităţile ţării şi membri ai armatei au înţeles imediat referirea lui Xi la „visul unei naţiunii puternice".

Invocând „visul unei naţiuni puternice", preşedintele Xi se referea la o carte obscură la un moment dat – obscură pentru Occident, desigur –, publicată în China în 2009, intitulată *TheChinaDreatn*(*VisulChinei*). Cartea fusese scrisă de un colonel din Armata de Eliberare a Poporului, Liu Mingfu, care avea pe atunci calitatea de cercetător principal la Universitatea Naţională de Apărare a Chinei, instituţia care pregăteşte viitorii generali ai Armatei chineze. Aici am văzut pentru prima dată o referire scrisă la „Maratonul de o sută de ani". 28

Între 1979 şi 1982. (n.trad.)

TheChinaDream a intrat în lista celor mai bine vândute cărţi la nivel naţional în China. Cartea, din care doar unele părţi au fost traduse în limba engleză, prognoza cum va deveni China liderul mondial, depăşind şi înlocuind apoi Statele Unite. Ea analiza modul în care Uniunea Sovietică a eşuat în încercarea de a lua locul Statelor Unite, iar un întreg capitol era dedicat celor opt căi prin care efortul Chinei va fi diferit de cel al URSS.29 Sintagma pe care Liu a adoptat-o ca fiind a lui – „Maratonul de o sută de ani" – a rezonat în China, deşi

cuvântul *maraton* în sine a fost împrumutat din engleză. Conceptul face referire, în dialectul mandarin, mai degrabă la „revigorarea" Chinei în cadrul unei ordini mondiale „drepte" sau, pentru a respecta titlul cărţii, în „visul Chinei". Cuvântul reîntinerire, revigorare sau restaurare (*fluxing*) pare să fie sinonim cu Maraton, presupunând că durează un secol, începând cu 1949. China este deopotrivă discretă şi sensibilă faţă de starea finală a Maratonului. Nu a definit niciodată cum va fi până la urmă/uxzng, mărginindu-se să declare că va fi un lucru pozitiv.

Cartea lui Liu a pledat pentru o armată de clasă mondială care să proiecteze la scară globală conducerea de către China. „Marele obiectiv al Chinei în secolul XXI este să devină puterea nr. 1 a lumii", a declarat Liu.30 „Concurenţa dintre China şi Statele Unite", a prezis el, „nu va fi ca un «duel cu arme de foc» sau un «meci de box», ci mai degrabă o competiţie «de atletism». Va fi ca un «Maraton» îndelungat". La sfârşitul Maratonului, a susţinut Liu, conducerea va reveni în sfârşit celei mai virtuoase puteri de pe planetă, şi anume China.31

Termenul provine de fapt din legenda lui Filipide, mesagerul grec trimis de pe câmpul de luptă de la Maraton la Atena pentru a anunţa că perşii au fost învinşi în bătălia care a avut loc în 490 î.Hr. Mesagerul a parcurs acest traseu fără să se oprească şi a exclamat" Am învins!" după care a murit. În zilele noastre, maratonul este denumirea unei curse atletice pe o distanţă oficială de 42, 195 km. (n.trad.)

În 2010, când a fost întrebat de un reporter al ABC News despre lucrarea sa provocatoare, Liu a susţinut ferm poziţiile-cheie ale cărţii, dar a subliniat că participarea Chinei la această competiţie şi victoria sa finală asupra Occidentului vor fi paşnice. Pentru aceia dintre noi care au putut să-i citească volumul în dialectul original mandarin, nu acesta este tonul pe care-l adoptase Liu acolo. Colonelul face aluzie la importanţa cercetării slăbiciunilor SUA şi a pregătirilor pentru a-i lovi pe americani de îndată ce Occidentul devine conştient de adevărata tactică a jocului Chinei.32 De asemenea, Liu subliniază existenţa unei strategii oficiale a Maratonului în rândul liderilor chinezi, lăudându-l pe Mao Zedong pentru că „a cutezat să întocmească un plan grandios cu obiectivul de a întrece America, afirmând că înfrângerea Statelor Unite ar reprezenta cea mai mare contribuţie a Chinei la istoria umanităţii". 33 După cum a dezvăluit *WallStreetJournal* în 2013,

TheChinaDream este prezentată în secţiunea de „lecturi recomandate" a tuturor librăriilor controlate de stat.34

Liu era, de fapt, un adept de dată mai recentă al conceptului de „Maraton"; ideea ca atare fusese discutată în note şi articole încă mai devreme. De exemplu, cartea lui Zhao Tingyang *TheUnder-HeavenSistem*: *ThePhilosophyoftheWorldInstitution*(*SistemulToatecâtesuntsubcer*: *filosofiaInstituţiei Mondiale*) a fost publicată în 2005 şi câştigă din ce în ce mai multă popularitate în gândirea chineză, larg acceptată azi. „Sistemul" lui Zhao reproiectează structuri globale întemeiate pe idealuri chineze tradiţionale. Această lume nouă se numeşte *tianxia*, 35 care în dialectul mandarin poate fi tradusă ca „toate câte sunt sub cer", „imperiu" şi „China". Specialistul în problemele Chinei William A. Callahan traduce *tianxia* ca un sistem global unificat având civilizaţia „superioară" a Chinei în vârful ierarhiei.36 Alte civilizaţii, cum ar fi Statele Unite, fac parte din „sălbăticia barbară". În calitate de centru al lumii civilizate, China ar purta răspunderea de a „îmbunătăţi" naţiunile şi popoarele lumii prin „armonizarea" lor, răspândind valorile, limba şi cultura chineze, astfel încât ele, naţiunile, să se poată adapta mai bine între toate cele care sunt sub cer. Acest imperiu „preţuieşte mai mult ordinea faţă de libertate, etica faţă de lege şi guvernarea elitei asupra democraţiei şi drepturilor omului". 37

L-am întâlnit pe Zhao Tingyang la Beijing în iulie 2012, după ce obţinuse deja recunoaşterea internaţională. L-am întrebat cum ar fi tratată nesupunerea în sistemul *tianxia*, în cazul în care o naţiune ar fi refuzat să urmeze scenariul chinezesc. „O întrebare uşoară", mi-a răspuns el. „*Rites of Zhou*' au prescris o superioritate militară de patru la unu pentru a permite împăratului să pună în aplicare sistemul: Toate câte simt sub cer". Cu alte cuvinte, după ce China câştigă Maratonul economic şi dezvoltă o economie de două ori mai mare decât cea a Americii, noul statut al Chinei ar putea fi protejat prin forţă militară. Cea mai mare economie din lume de atunci va avea nevoie de o forţă mai puternică decât oricare alta – una care ar face ca puterea militară americană să devină, în cele din urmă, perimată, depăşită. America însăşi făcuse acest lucru între anii 1860 – 1940. Şoimii Chinei nu numai că au studiat strategia americană; ei au tras totodată învăţăminte din trecutul străvechi, de multe secole, al Chinei.

Avertismentele pe care diplomaţii sovietici de la Naţiunile Unite le furnizaseră în 1969 despre tactica înşelătoare a Beijingului şi ambiţia lor globală, pe termen lung, deveniseră acum realitate.

Ritualurilelui Zhou, o colecţie de ceremonialuri ale dinastiei Zhou [1045 – 221 BC]. (n.trad.)

STATELE COMBATANTE

„Este prea devreme să vă interesaţi de greutatea cazanelor împăratului". – *Analele deprimăvarăşi detoamnă* în istoria Chinei, nu există 1492 sau 1776. Bogata istorie a Chinei datează de mai bine de trei milenii. China nu are un mit fondator de genul scrierilor referitoare la Pământul Făgăduinţei promis lui Abraham sau un moment anume al apariţiei, al genezei precum adoptarea Declaraţiei de Independenţă. În schimb, istoria Chinei este una a războaielor şi a rivalităţilor în interiorul graniţelor geografice fixe – oceane întinse la est, deşerturi ameninţătoare, sinistre spre nord, munţi falnici spre vest. Dinastii şi conducători au venit şi au plecat, iar în modul chinezesc de gândire ei vor veni şi vor pleca milenii de-a rândul de acum încolo. După cum nota Henry Kissinger, „timpul în China pulsează într-un ritm diferit faţă de America. Când un american este rugat să dateze un eveniment istoric, el se referă la o anumită zi din calendar; când un chinez descrie un eveniment, îl plasează în perioada unei dinastii. Şi din cele 14 dinastii imperiale, zece au durat mai mult decât întreaga istorie a Statelor Unite". 1 Şoimii chinezi *yingpai* nu se rătăcesc în istoria lor lungă şi complexă; ei au căutat, în schimb, lecţii specifice din succese şi eşecuri istorice, pe care le pot folosi pentru a câştiga Maratonul.

Şoimii scriu cărţi despre o epocă esenţială a istoriei în care s-a făurit China, cunoscută sub numele de perioadele de primăvară şi de toamnă, respectiv a Statelor Combatante2 – cinci veacuri de lupte în mare măsură politice. Ultima etapă – de două secole şi jumătate – a început în jurul anului 475 î.Hr. şi s-a încheiat cu unificarea a şapte state feudale sub dinastia Qin. (Cuvântul *China* vine de la Qin). Ambele perioade au fost bântuite de politicile de putere, de intrigi, de înşelătorie şi de războiul deschis între comandanţi militari chinezi. A fost o lume darwiniană, a concurenţei brutale, unde liderii militari au format coaliţii pentru a se elimina unul pe altul, toate cu scopul de a deveni *ba*, echivalent oarecum cu cuvântul *hegemon*. Cinci *ba* s-au

ridicat şi s-au prăbuşit în perioada de primăvară şi de toamnă, apoi două coaliţii au concurat în perioada Statelor Combatante. Şoimii au tras concluzii pentru Maraton din ambele perioade.

Strategii *yingpai* de la Beijing au extras de multă vreme lecţiile fundamentale din perioada Statelor Combatante, lecţii care definesc, în mare măsură, abordarea strategică a Chinei de azi. Şi totuşi, abia de curând comunitatea analiştilor politici pe problemele Chinei din Statele Unite a acceptat acest fapt, dar chiar şi astăzi un asemenea punct de vedere nu este larg agreat la nivelul Guvernului SUA. Ignoranţa noastră, veche de zeci de ani, asupra gândirii strategice a Chinei a fost costisitoare; lipsa noastră de înţelegere ne-a determinat să facem concesii chinezilor care par a fi, într-o privire retrospectivă, pur şi simplu fără sens.

Fără îndoială, ignoranţa Americii şi cea a Occidentului în general pot fi explicate, cel puţin parţial, prin două condiţii-cheie. În primul rând, din secolul al XVII-lea până în epoca modernă, sinologii, misionarii şi cercetătorii care au vizitat şi studiat China au fost, în mod esenţial, îndrumaţi să accepte o versiune fabricată a istoriei Chinei. Sursele chinezeşti au scos în prim-plan natura pacifistă, confucianistă, a culturii chineze şi au diminuat, iar în multe cazuri au omis complet orice referire la perioada sângeroasă a Statelor Combatante.3 în plus, campania lui Mao de „a distruge cele patru lucruri vechi şi de a cultiva cele patru lucruri noi", în cadrul căreia Partidul Comunist stabilea că trebuie să fie eliminate vechile tradiţii, vechea cultură, vechile obiceiuri şi ideile vechi chinezeşti, pentru a le înlocui cu versiunile noi, promovate de Revoluţia Culturală, i-a determinat pe mulţi în Occident să ajungă la concluzia că, în cele din urmă, China s-a hotărât să rupă cu totul legăturile cu trecutul său precomunist.

Deoarece factorii de decizie politică din SUA au început să recunoască, din ce în ce mai mult, că strategia chineză este, în esenţa sa, un produs al lecţiilor învăţate din perioada Statelor Combatante, tot aşa şi chinezii s-au arătat recent din ce în ce mai deschişi în legătură cu acest subiect. La început, numai şoimii menţionau aceste lecţii străvechi. Referinţele la perioada evocată au apărut pentru prima dată în publicaţiile interne chineze din anii 1990, iar chinezii s-au mărginit la evenimente şi maxime din perioada Statelor Combatante în comunicatele interceptate de spionajul american şi în discuţiile despre

doctrina militară. În 1991, liderii Chinei au folosit în secret proverbul Statelor Combatante, *taoguangyanghui*. Când documentul care cuprindea această formulare a fost dezvăluit publicului, reprezentanţii de la Beijing au tradus-o ca pe un mesaj misterios şi totodată banal „aşteaptă-ţi timpul, construieşte-ţi capabilităţile". 4 Privită însă în contextul său adecvat, sintagma se referă practic la detronarea

— Specialiştii care studiază istoria, limba şi cultura chineză, (n.trad.)

— Nu ieşi în evidenţă, fii discret, (n.trad.) vechiului hegemon şi la obţinerea cuvenitei revanşe, dar numai după ce puterea în plină expansiune îşi va fi dezvoltat ea însăşi abilitatea de a o face. Mulţi experţi americani nu au crezut la început aceste referinţe, pentru că ele contraziceau preconcepţia lor că dovada intenţiilor strategice agresive ale Chinei trebuie să fie respinsă, de vreme ce emană numai din gurile şi condeiele şoimilor naţionalişti *yingpai* din China, consideraţi a fi, în general, elemente marginale.

Cei mai mulţi specialişti în problemele Chinei au acceptat, la modul general, că trecutul străvechi al Chinei influenţează prezentul, dar că face acest lucru doar în sens metaforic.5 Aceşti oameni de ştiinţă nu aveau însă acces la documentele interne de planificare ale guvernului chinez care să le arate cum folosesc chinezii, în mod explicit, sintagmele axiomatice antice. Aceşti specialişti nu aveau acces nici la transfugi care ocupaseră anterior poziţii înalte în guvernul chinez. Cei patruzeci de ani în care am avut contacte cu oficialii şi militarii chinezi s-ar putea să mă fi influenţat în direcţia opusă faţă de cea adoptată de experţii noştri în problemele Chinei: eu văd acum că şoimii sunt integraţi în curentul larg acceptat, predominant, de gândire de acolo. Moderaţii par uneori să se alăture în linişte poziţiilor şoimilor, ca şi cum disciplina de partid le-ar impune să nu dezvăluie detalii despre influenţa crescândă a şoimilor.

Pe baza indiciilor furnizate de transfugi, am început să citesc eseuri, de circulaţie restrânsă, ale unor generali şi strategi de top din China care ilustrează modul în care lecţiile Statelor Combatante pot şi ar trebui să fie aplicate astăzi pentru a se ajunge la o lume condusă de China. Am aflat astfel că mentalitatea proprie Statele Combatante era de multă vreme predominantă printre liderii Chinei. În calitate de vizitator oficial din partea guvernului SUA la Beijing, având la activ o

serie de vizite anuale începând cu 1995, mi s-a permis accesul la cele mai restricţionate librării de stat, după care i-am putut intervieva pe autorii unora dintre cărţile puse în vânzare. Aceste cărţi şi articole au dezvăluit în mod explicit esenţa ideilor din sutele de ani de succese şi eşecuri ale puterilor în creştere în timpul erei Statelor Combatante.

O tendinţă clară, care a început la mijlocul anilor 1990, a constat în creşterea numărului de autori chinezi care au început să extragă învăţăminte din perioada Statelor Combatante. Generalul-maior Li Binyan a fost printre primii. Treizeci de generali chinezi găzduiau o conferinţă la fiecare câţiva ani despre aplicarea unei lucrări clasice din perioada Statelor Combatante – *TheArtofWar*(*ArtaRăzboiului*) a lui Sun Tzu – şi am fost invitat să prezint o lucrare la trei astfel de sesiuni ca specialist din partea Pentagonului. Şoimii m-au tratat ca pe unul de-al lor, lucrând la Departamentul Apărării din SUA, despre care ei au presupus, în mod greşit, cum s-a dovedit, că ştia totul referitor la lecţiile Statelor Combatante. Aceste conferinţe continuă şi în prezent. Am vizitat o librărie militară în octombrie 2013 şi am fost surprins să văd două lucruri. În primul rând, erau prezente, în mod evident, mai multe lecţii din istoria străveche a Chinei decât oricând. Şi când am întrebat un ofiţer dacă existau şi mai multe cărţi de lecţii din istoria Chinei în noua aripă a magazinului unde era afişat un mesaj care spunea „doar pentru ofiţeri militari chinezi", acesta a glumit, „Da, acele cărţi nu simt pentru străini pentru că lecţiile descrise acolo sunt prea specifice".

Am observat că autorii care au început această mişcare acum două decenii au format asociaţii şi unităţi de cercetare. Prima a fost creată în 1996, iar cea mai recentă a fost înfiinţată în 2012. Mulţi colonei care au lansat aceste studii au fost promovaţi în posturi de conducere ca generali şi amirali, iar o nouă generaţie de autori tineri continuă activitatea.

StratagemeleStatelorCombatante, foarte populare şi studiate îndeaproape în China, reprezintă o colecţie de legende care nu au fost niciodată traduse în limba engleză. Dacă ar fi fost traduse, mai mulţi americani i-ar fi putut înţelege mai bine pe liderii chinezi, dar şi intenţiile lor, atunci când vorbesc într-un stil inspirat din lecţiile acelei perioade zbuciumate a istoriei Chinei.

Studenţii primesc lecţii din perioada Statelor Combatante, majoritatea extrase din *Stratageme*, carte considerată a fi un manual de artă a conducerii afacerilor de stat. Cercetătorii militari moderni ai Chinei şi filosofii politici se reîntorc la această perioadă de timp din istoria chineză mai mult decât la oricare alta. Un comitet format din douăzeci şi unu de generali chinezi a sponsorizat publicarea unei serii de nouă cărţi cu titlul *StrategicLessonstromChina'sAncientPast*(*Lecţii strategicedintrecutulstrăvechialChinei*), care se bazează pe perioada Statelor Combatante. Multe din formulările utilizate astăzi în documentele interne ale guvernului chinez provin din perioada luptelor dintre Statele Combatante.

Strategia Maratonului pe care liderii chinezi o urmează astăzi şi pe care au aplicat-o zeci de ani este în mare parte produsul lecţiilor extrase, de către şoimi, din perioada Statelor Combatante. Cele nouă elemente principale ale strategiei chineze, care stau la baza Maratonului de o sută de ani, includ următoarele:

1. *Induceţi mulţumirea desinepentruaevitaavertizareaadversarului*. Strategia chineză susţine că un adversar puternic, cum ar fi, de exemplu, Statele Unite de astăzi, nu ar trebui niciodată provocat prematur. În schimb, adevăratele intenţii ale cuiva ar trebui protejate cu stricteţe până ce apare momentul cel mai potrivit pentru a lovi.

2. *Manipulaţi-ipe consilieriiadversaruluivostru*. Strategia chineză evidenţiază nevoia de a întoarce casa adversarului în favoarea unei alte autorităţi, prin atragerea unor consilieri influenţi din preajma aparatului de conducere al adversarului. Astfel de eforturi au fost de mult timp trăsătura caracteristică a relaţiilor Chinei cu Statele Unite.

3. *Fiţi răbdători – timpdedeceniisaumaimult – pentruaobţine victoria*. În perioada Statelor Combatante, victoriile decisive nu au fost niciodată obţinute rapid. Victoria a fost înregistrată uneori numai după multe decenii de aşteptare calculată cu grijă. Astăzi, liderii Chinei sunt mai mult decât fericiţi să practice jocul de aşteptare.

4. *Furaţi ideileşi tehnologiaadversaruluiînscopuristrategice*. Departe de a fi afectată de interdicţiile legale şi principiile constituţionale specifice Occidentului, China aprobă în mod clar furtul pentru a obţine avantaje strategice. Acest fel de hoţie constituie un instrument relativ comod, eficient din punctul de vedere al costurilor

prin care un stat mai slab poate uzurpa puterea unuia mult mai puternic.

5. *Puterea militarănuestefactorulcriticpentrucâştigarea uneicompetiţii petermenlung*. Acest lucru explică parţial de ce nu a dedicat China mai multe resurse dezvoltării unor forţe militare mai mari şi mai puternice. Mai degrabă decât să se bazeze pe o acumulare brută de forţă, strategia chinezească pledează pentru ţintirea punctelor slabe ale inamicului, aşteptând cu răbdare o bună ocazie de a acţiona.

6. *Recunoaşteţi căhegemonulvaîntreprindeacţiuni extreme*, *chiarnesăbuite*, *pentrua-şi păstrapoziţia dominantă*. Înălţarea şi prăbuşirea hegemonilor a fost probabil caracteristica definitorie a perioadei Statelor Combatante. Strategia chineză susţine că un hegemon – Statele Unite, în contextul de azi – nu va ieşi din scenă în linişte, pe măsură ce puterea sa va scădea relativ la ceilalţi. Strategia chineză susţine în continuare că un hegemon va căuta în mod inevitabil să-şi elimine toţi concurenţii actuali şi potenţiali.

7. *Nu pierdeniciodată* şi *dinvedere*. Conceptul de *şi* va fi discutat mai detaliat ulterior. Deocamdată, este suficient să spunem că două elemente ale *şi* sunt componente esenţiale ale strategiei chineze: amăgirea altora ca să facă diverse servicii pentru tine şi aşteptarea celei mai potrivite ocazii de a lovi.

8. *Stabiliţi şi utilizaţi metricipentruevaluareastatutuluidumneavoastrăfaţă dealţi potenţiali concurenţi*. Strategia chineză pune mare preţ pe evaluarea puterii relative a Chinei, pe timp de pace şi în eventualitatea unui război, utilizând o multitudine de dimensiuni şi parametri fără a se limita strict la consideraţiile militare. Statele Unite, dimpotrivă, nu au încercat niciodată să facă acest lucru.

9. *Fiţi întotdeaunavigilenţi pentruanufi încercuiţi sauînşelaţi deceilalţi*. În ceea ce ar putea fi caracterizat ca un simţ adânc impregnat al paranoiei, liderii Chinei consideră că, de vreme ce toţi ceilalţi rivali potenţiali sunt predispuşi să o înşele, China este datoare să răspundă cu propria sa duplicitate. În perioada brutală a Statelor Combatante, liderul naiv, încrezător nu numai că nu putea avea succes în bătălie, ci el era pur şi simplu nimicit. Probabil că temerea cea mai mare din punct de vedere strategic a Chinei este încercuirea. Pe

străvechea tablă de joc chinezească *weiqi*, este imperios necesar să eviţi încercuirea de către adversarul tău, ceva ce se poate realiza numai prin înşelarea adversarului, evitând, totodată, să fii înşelat, la rândul tău, de acesta. Astăzi, liderii Chinei operează cu convingerea că statele rivale caută, în mod fundamental, să se încercuiască unul pe altul, având acelaşi obiectiv ca în jocul *weiqi*.

Multe dintre cele mai importante elemente ale strategiei Maratonului chinez au fost dezvoltate de membrii armatei, în special de şoimii *yingpai*. Datorită tradiţiilor civile şi militare chineze precomuniste datând de prin jurul anului 1920, era de aşteptat ca personalul militar chinez de rang înalt să joace un rol semnificativ în planificarea strategică civilă. Pentru a avea măcar o idee despre cât de diferită este aceasta faţă de sistemul american, imaginaţi-vă că probleme care se consideră, în general, că intră firesc în sfera de competenţe a liderilor civili din SUA, cum ar fi planificarea familială, sistemul de impozite şi taxe şi politica economică, ar fi transferate către generalii şi amiralii de la Pentagon. Imaginaţi-vă în continuare că Statele Unite nu ar fi dispus de o Curte Supremă şi de un sistem judiciar independent şi vă veţi da seama de îndată de această imensă deosebire între influenţa relativ restrânsă a liderilor noştri militari şi rolul consultativ mai larg pe care-l au liderii militari de top ai Chinei, începând din 1949.

Cel dintâi ministru de externe al Chinei moderne a fost un general. Ştim acum, din amintirile lui Henry Kissinger, că decizia deschiderii relaţiilor cu Statele Unite nu a venit de la liderii civili ai Chinei, ci de la un comitet format din patru generali chinezi.6 În 1979, un proiectant de arme chinez a dezvoltat politica de stat a Chinei privind familiile cu un singur copil. În 1980, sistemele de măsuri pentru evaluarea progresului Chinei în aplicarea strategiei sale referitoare la Maraton au fost elaborate de un scriitor militar de la Academia de Ştiinţe Militare, principalul institut de cercetare al Armatei de Eliberare a Poporului.

Una dintre cele mai cunoscute cărţi din China despre marea strategie, numită într-un mod foarte potrivit *OnGrandStrategy*(*CuprivirelaMareaStrategie*), a fost scrisă de un autor de la Academia de Ştiinţe Militare.7 Un general chinez a dezvoltat strategia Chinei pentru gestionarea resurselor sale energetice. Planul

chinez pe termen lung în domeniul ştiinţei militare şi al tehnologiei a fost dezvoltat în 1986 de o echipă de oameni de ştiinţă specialişti în arme nucleare, şoimi naţionalişti din China.8

În iunie 1970, asemenea altor experţi în materie de China din guvernul SUA, nu ştiam nimic despre asta. În acea lună, am fost selectat dintr-o listă de doctoranzi americani pentru un program de instruire în dialectul mandarin la Universitatea Naţională din Taiwan, care urma să devină prima mea incursiune în experienţa culturii şi istoriei chineze. Cursul de doi ani a constat şi s-a concentrat pe o instruire în domeniul culturii chineze. Am locuit în Taiwan la o familie chineză şi am urmat cursuri într-un mic cabinet cu unul dintre cei patru profesori care se roteau mereu pe parcursul zilei. Cursurile s-au axat pe un set de manuale, pe care studenţii din China le mai folosesc şi astăzi, ale celei mai bune scrieri clasice din istoria Chinei. Proverbele şi povestirile pe care le-am citit în aceste manuale de limbă au stat la baza felului în care cei mai mulţi dintre chinezi percep lumea şi mi-au oferit o cale de acces pentru a înţelege mai bine gândirea şi istoria chinezilor, precum şi viziunile lor asupra lumii. Acestea au fost lecţii pe care am ajuns să le apreciez pe deplin pe parcursul multor decenii care au urmat. Profesorii au separat tradiţia chineză în două modele opuse: lumea confucianistă a bunăvoinţei şi sincerităţii şi lumea nemiloasă a hegemonilor Statelor Combatante. Am memorat un binecunoscut proverb destinat să rezume istoria Chinei: *wairu*, *neifa*(la suprafaţă, fii binevoitor; în sinea ta, fii nemilos).

Şoimii *yingpai* vorbesc astăzi în pilde, alegoric despre America şi China. Una dintre cele mai celebre povestiri din perioada Statelor Combatante începe cu legenda a doua regate vecine, unul dintre ele în plină înflorire şi celălalt care descreşte în termeni de putere relativă: Chu şi Zhou. În timp ce liderul regatului Chu îşi trecea în revistă trupele, însoţit de un membru al dinastiei Zhou în declin, de-a lungul frontierei lor reciproce, nu s-a putut stăpâni şi s-a interesat de mărimea şi greutatea cazanelor din palatul regal al Zhou. Pentru liderul regatului Chu, în plină ascensiune, scopul întâlnirii a fost de a depune un jurământ de loialitate şi supunere, precum şi de repudiere a oricăror proiecte imperiale, dar când s-a interesat de greutatea cazanelor împăratului (lui Zhou) reprezentantul acestuia din urmă l-a mustrat. „De fiecare dată când o dinastie pierde mandatul cerului,

cazanele simt transportate", a fost răspunsul. „Regele Zhou are cazanele. Părintele său spera să stăpânească treizeci de generaţii, sau şapte sute de ani, cu mandat din partea cerului. Deşi virtutea lui Zhou[4] s-a redus, mandatul cerului nu s-a schimbat încă. Este prea devreme să se pună întrebări despre greutatea cazanelor". 9 Interesându-se despre cazane, Chu şi-a dezvăluit din greşeală intenţia de a contesta Zhou.

Lecţia este renumită în China: „Nu întrebaţi niciodată despre greutatea cazanelor împăratului". Cu alte cuvinte, nu lăsaţi inamicul să ştie că sunteţi un rival, până când va fi prea târziu să vă mai oprească. Pe plan internaţional, dacă sunteţi o putere în ascensiune, trebuie să manipulaţi percepţiile puterii dominante a lumii pentru a nu fi distrusă de ea. A se interesa despre mărimea şi greutatea cazanelor a fost o eroare strategică a regelui Chu.

Pe vremea Statelor Combatante, pretendenţi în plină ascensiune au înfrânt multe dintre marile puteri. De fiecare dată, puterea în ascensiune care s-a bucurat de succes indusese o stare de automulţumire din partea vechiului împărat prin disimularea oricărei ambiţii de a-i lua locul. Cel mai rău lucru pe care îl putea face un lider în ascensiune era să provoace confruntarea cu rivalul său mai puternic înainte de momentul cu cele mai mari şanse de a-l învinge. Numai în faza finală a luptei pentru putere, când împăratul era prea slab să mai reziste, fiind abandonat de foştii săi aliaţi, abia atunci şi-a dezvăluit pretendentul în ascensiune obiectivele sale adevărate, reale.

Aşa cum s-a consemnat în *StratagemeleStatelorCombatante*, unii dintre cei mai înţelepţi pretendenţi la rolul de hegemon chiar l-au convins pe vechiul împărat să ajute involuntar la ascensiunea rivalului. În acele cazuri, pretendentul îl convingea cel mai adesea pe împărat să-şi pedepsească sfetnicii care se arătau sceptici în legătură cu intenţiile rivalului („şoimi") şi să-i promoveze pe consilierii pe care pretendentul îi putea manipula, aducându-i într-o stare de automulţumire, deschişi la cooperare („porumbei").

Ordinea naturală a lumii, se arată în *Strategeme*, este ierarhică; sistemele fără conducător suprem sunt mai curând administraţii de tranziţie. Acea ordine mondială este, desigur, incompatibilă cu linia

[4] Calitatea de a fi bun din punct de vedere moral, (n.trad.)

oficială a liderilor de azi de la Beijing. Conducătorii Chinei pretind căăşi doresc o lume multipolară, în care Statele Unite vor ocupa prima poziţie între egali. Cu alte cuvinte, nu vor să se intereseze de greutatea cazanelor împăratului.

Adevărul este că ei văd o lume multipolară ca fiind doar un punct strategic de trecere către o nouă ierarhie globală dominată de China însăşi. Termenul chinez pentru această nouă ordine este *datong*, adesea tradus greşit de savanţii occidentali prin o „comunitate a naţiunilor" sau „o eră a armoniei". Cu toate acestea, *datong* este mai bine tradus prin „era dominaţiei unipolare".

Din 2005, liderii chinezi au vorbit la Naţiunile Unite şi în alte forumuri publice despre presupusa lor viziune asupra acestui tip armonios de lume.

Un element important al marii strategii a Chinei este derivat din ceea ce este cunoscut în Occident ca un comportament comercial mercantil – un sistem de tarife înalte, obţinerea controlului direct asupra resurselor naturale şi protecţia producţiei interne, toate concepute pentru a acumula rezervele monetare ale naţiunii. Chinezii au inventat mercantilismul (*zhong-shang*), iar liderii ţării resping susţinerile Occidentului conform cărora mercantilismul s-a perimat în condiţiile succesului pieţelor libere şi ale comerţului liber.10

Întrucât acceptă şi susţine mercantilismul, China este preocupată ca schimburile comerciale şi pieţele să asigure mereu un acces suficient la resursele necesare. Conducătorii Chinei manifestă o teamă care seamănă cu paranoia faţă de o criză viitoare care ar conduce la un deficit de resurse la nivel regional sau global. Drept urmare, ei sunt hotărâţi să obţină proprietatea sau controlul direct asupra resurselor naturale valoroase de peste mări, aşa cum monarhii mercantilişti europeni au încercat să facă prin colonizarea Lumii Noi în secolele al XVI-lea şi al XVII-lea. Aceasta este una dintre numeroasele lecţii derivate din *Stratageme*.

O altă lecţie din perioada Statelor Combatante este că succesul pretinde o răbdare extremă. Afacerile americane trăiesc prin rapoarte trimestriale, politicienii americani funcţionează în ciclurile scurte dintre alegeri, iar strategiile de succes ale pieţelor de acţiuni se pot baza pe tranzacţionări efectuate într-o singură zi.

Doctrină economică, apărută la începutul dezvoltării capitalismului, bazată pe principiul că avuţia socială rezidă în acumularea metalelor preţioase şi a stocului monetar intern, (n.trad.)

Cu toate acestea, povestirile despre pretendenţii în ascensiune din perioada Statelor Combatante ne învaţă că victoria nu se obţine niciodată într-o singură zi, o săptămână sau un an, nici măcar într-un deceniu. Numai planurile pe termen lung, care se întind pe sute de ani, au condus la victorie. Ca atare, nu e ceva ieşit din comun pentru liderii Chinei de astăzi, care în mod automat au două mandate pe termene de 10 ani, să facă planuri pe durata mai multor generaţii şi să-şi propună obiective care nu vor fi îndeplinite mai devreme de jumătate de secol sau chiar mai târziu!

Literatura despre Statele Combatante şi alte povestiri din folclor despre eroii culturii chineze au subliniat de asemenea importanţa furtului ideilor şi tehnologiei de la adversar. Astăzi, serviciile de informaţii chineze fură în mod obişnuit tehnologie şi informaţii competitive, pe care le furnizează direct liderilor corporaţiilor chinezeşti.11 în opinia multor oficiali americani comportamentul economic prădător al Chinei din anii din urmă, cum ar fi conducerea unor operaţiuni de spionaj industrial sau violarea drepturilor de proprietate intelectuală, ar reprezenta o parte a unei faze trecătoare. Dimpotrivă, este o parte dintr-o strategie mult mai largă inspirată de stratagemele extrase în formă condensată din perioada Statelor Combatante.

Contrastul cu modelul american al serviciilor de informaţii naţionale este puternic. În Statele Unite, este considerat lipsit de etică şi chiar ilegal ca guvernul să furnizeze corporaţiilor americane informaţii obţinute prin serviciile de spionaj pentru a sprijini creşterea economică a naţiunii. În cei patruzeci de ani petrecuţi în guvernul SUA, nu am auzit niciodată de un caz în care comunitatea americană de informaţii să fi fost însărcinată să contribuie la creşterea economiei americane într-un asemenea mod. Este adevărat că ambasadorii Statelor Unite pot ajuta companiile americane (şi o fac) să câştige contracte profitabile în ţări străine, dar asta este departe de a spiona în numele guvernului pentru a oferi tehnologii furate şi informaţii proprietare* direct către corporaţiile americane.

Să luăm în considerare şi contrastul dintre viziunea americană şi cea chineză cu privire la dimensiunea optimă a forţelor militare. Multe dintre cele mai mari triumfuri militare ale Americii au fost realizate prin folosirea unor armate de mari dimensiuni. Grant l-a copleşit pe Lee cu mai mulţi militari şi mai multe arme. Pe 6 iunie 1944, Dwight Eisenhower a trimis cea mai mare armadă din istorie în Normandia. Chiar şi în timpurile mai recente, aşa-numita doctrină Powell a susţinut necesitatea unei forţe mult mai mari decât cea a inamicului.

Prin contrast, perioada Statelor Combatante nu a implicat mari cheltuieli militare. Competiţia nonviolentă pe durata câtorva decenii a constituit forma principală de luptă. O strategie faimoasă la acea vreme a fost de a epuiza resursele financiare ale unui adversar, făcându-l să cheltuiască excesiv de mult pentru armată. Două mii de ani mai târziu, când Uniunea Sovietică s-a prăbuşit, chinezii au fost de părere că americanii au falimentat în mod intenţionat Moscova, determinând-o să cheltuiască prea mult pentru apărare.

Începând cu 2011, în timp ce Statele Unite au cheltuit aproape 5 la sută din PIB pentru armată, chinezii au cheltuit doar 2, 5 la sută din PIB-ul lor.12 Strategia chineză a fost de a renunţa la dezvoltarea forţelor de proiecţie globală a puterii şi de a menţine un arsenal curios de mic de focoase nucleare, probabil mai puţin de trei sute. În loc să încerce să egaleze America – avion cu avion, navă cu navă etc.

— China a investit masiv în sisteme asimetrice

Protejate printr-un patent, brevet, drepturi de proprietate intelectuală, drepturi asupra mărcii etc. (n.trad.) concepute pentru a obţine maximum de valoare pentru banii cheltuiţi. Chinezii sunt printre primii care urmăresc crearea unor „arme antisatelit", au dezvoltat mijloacele de a contracara bombardierele invizibile, au investit din greu în materie de atacuri cibernetice şi au fabricat rachete care costă câteva milioane de dolari, care să poată scufunda un portavion american în valoare de 4 miliarde de dolari.13 Preţul rachetelor a fost atât de scăzut, iar capabilităţile lor atât de mari, şi pentru că fabricarea lor s-a bazat pe tehnologia americană furată.

Mulţi analişti occidentali se întreabă de ce China nu s-a dotat cu forţe armate mai puternice pentru a se proteja pe ea şi căile sale maritime. Răspunsul se află în lecţiile extrase din perioada Statelor

Combatante: China nu doreşte „să întrebe care este greutatea cazanelor împăratului". Conducătorii chinezi consideră că alcătuirea unei armate mai mari ar fi o provocare la adresa Statelor Unite cu efecte potenţial catastrofale. (La urma urmei, după ce a trăit, din 1949 până în 1963, sub un embargo total al SUA, China ştie deja cât de dureros poate fi să stârneşti mânia Americii).14 După părerea lor, China are nevoie de o forţă militară suficient de mare pentru a susţine creşterea economică, dar relativ mică pentru a evita provocarea prematură a hegemonului american. Cu toate acestea, aplicând axiomele Statelor Combatante, China ar putea decide să renunţe la constrângerile pe care şi le-a impus asupra cheltuielilor militare în fazele finale ale unei competiţii desfăşurate timp de mai multe decenii, odată ce va fi prea târziu ca America să-i oprească. Scrierile chineze privind revoluţia în domeniul militar au evocat, timp de două decenii, momentul ideal de a întrerupe cu violenţă aceste constrângeri, moment care mai are, însă, de aşteptat mulţi ani de acum înainte.15

Dacă diferenţa dintre mentalitatea Statelor Combatante şi o viziune americană tradiţională asupra lumii ar putea fi redusă la o singură deosebire fundamentală, aceasta ar putea fi următoarea: americanii tind să creadă că relaţiile cu alte ţări sunt guvernate de un model recurent de flux şi reflux, între perioade de competiţie în alternanţă cu cele de cooperare; prin contrast, presupunerea fundamentală a Bejingului este că Guvernul SUA are o politică de ostilitate şi înşelăciune de lungă durată faţă de guvernul chinez. Dacă această diferenţă ar fi fost doar o chestiune de neînţelegere din partea chinezilor din cauza ignoranţei, atunci ar fi posibil şi într-adevăr prudent ca Statele Unite să elimine sau, cel puţin, să reducă această percepţie greşită. Din păcate, nu este cazul. Lipsa de încredere a liderilor chinezi faţă de Statele Unite se întemeiază, în cea mai mare parte, pe axiomele culturale profund înrădăcinate pe care se bazează aproape toate deciziile strategice ale Chinei. Prin urmare, neîncrederea lor faţă de Statele Unite este puţin probabil să se schimbe.16

În centrul vital al strategiei chineze stă *şi*, un concept dificil de explicat unui public occidental. Nu poate fi tradus direct în limba engleză, însă lingviştii chinezi îl descriu ca fiind „alinierea forţelor" sau „tendinţa naturală a lucrurilor de a se întâmpla", pe care numai un strateg calificat le poate exploata pentru a asigura victoria asupra unei

forţe superioare. În mod similar, doar un adversar sofisticat poate recunoaşte cum este el vulnerabil faţă de exploatarea *şi*. *i7* Lipsa de recunoaştere a exploatării potenţiale a's/ii-ului este exact ce condamnă strategia americană faţă de China.

O versiune aproximativă pentru *şi* în cultura populară americană este „forţa" din *StarWars*(*Războiulstelelor*) al lui George Lucas, care se bazează foarte mult pe filosofia orientală.

Deşi nu prezintă o analogie perfectă, *şi* sugerează că forţe mistice permit liderului vigilent să identifice şi să exploateze ocaziile de a schimba cursul evenimentelor după voinţa sa. Cei mai capabili pot chiar să folosească aceste oportunităţi pentru a-i face pe alţii să acţioneze în moduri care să funcţioneze în avantajul lor. După cum a relatat Sun Tzu în capitolul său despre *şi* din *TheArtofWar*, „cei iscuşiţi să facă inamicul să acţioneze o fac prin crearea unei situaţii faţă de care acesta trebuie să se conformeze". 18 O modalitate simplă de a înţelege ce este *şi* este să-ţi aminteşti cum şi-a păcălit Tom Sawyer prietenii să picteze gardul în locul lui. * El le-a studiat psihologiile, şi-a dat seama ce îi poate motiva şi apoi i-a manipulat să-i facă munca în locul lui. O componentă sau o caracteristică semnificativă a *şi* este numită *wuwei*, ceea ce înseamnă să determini alte naţiuni să lucreze pentru tine.

Ideea însăşi a conceptului *şi* devine punctul de bază, central, al unei viziuni chinezeşti, distincte, asupra lumii, din moment ce transmite un fatalism aproape mistic despre rolul actorilor umani în univers. Oamenii şi naţiunile pot interacţiona reciproc şi pot schimba evenimente, dar acele evenimente au o dinamică independentă, numai a lor. *Shi* apare în termeni lexicali compuşi, care înseamnă „a influenţa modul în care evoluează o situaţie", „a construi o putere militară", „a evalua situaţia politică strategică globală" sau „a căuta un echilibru de putere". Este datoria „înţeleptului" – echivalentul în principiu al unui om de stat modern sau al unui profesionist în domeniul informaţiilor – să înţeleagă conceptul *şi* înainte ca adversarul lui să o facă.

În *AventurileluiTomSawyer*, de Mark Twain, Tom primeşte o sarcină plictisitoare, şi anume să vopsească un gard al mătuşii Polly. El şi-a convins însă prietenii, primind chiar recompense pentru asta, să vopsească ei gardul, după ce le-a explicat că este un privilegiu, o activitate captivantă să dai cu vopsea pe un gard, (n.trad.)

Abia recent au ajuns şi cercetătorii occidentali să aprecieze conceptul de *şi*. A apărut pentru prima dată în 1983, când Roger Ames, profesor de filosofie la Universitatea din Hawaii, l-a definit ca parte a traducerii unei cărţi chinezeşti aproape necunoscute despre administraţia politică din perioada Statelor Combatante, numită *ArtofRulership*. După publicarea volumului *TheArtofRulership* în limba engleză, 19 un savant francez numit François Jullien a reluat cercetarea din punctul în care Ames se oprise. Jullien a popularizat termenul *şi* în şapte cărţi în care l-a caracterizat ca fiind un concept unic chinez.20 Afirmaţia sa i-a determinat pe criticii de stânga să afirme că el „a tratat un grup de persoane ca fiind în mod intrinsec diferite şi străine", cu alte cuvinte că a abordat cultura chineză ca fiind străină şi, prin urmare, oarecum inferioară. Criticii susţineau că şi nu era nici pe departe ceva unic.21

Jullien avea şi el apărătorii săi, mai ales în cadrul armatei chineze. Autorii – cadre ale Armatei de Eliberare a Poporului** – au afirmat că *şi*, asemenea multor alte aspecte ale filosofiei strategice din China, era cu adevărat unic şi există doar în spaţiul gândirii chinezeşti.

La sfârşitul anilor 1990, când am văzut pentru prima dată conceptul de *şi* în scrierile interne ale guvernului chinez, nu pătrunsesem riguros sensul şi conotaţiile lui, dar l-am identificat pe loc ca fiind un element esenţial al gândirii strategice a conducătorilor chinezi. M-am întâlnit cu Ames şi Jullien, iar descoperirile şi intuiţiile lor referitoare la concept m-au ajutat să descifrez sensul rapoartelor militare şi al serviciilor de informaţii ale chinezilor care se refereau în mod repetat la *şi*.

Artaguvernării, (n.trad.) – din R.R. Chineză, (n.trad.)

Ei mi-au spus că acest concept, *şi*, este puternic influenţat de taoism, o religie şi o filosofie în virtutea cărora aderenţii îşi doresc să trăiască în armonie cu forţa motrice – Tao – din spatele tuturor lucrurilor din Univers. Aşa cum taoiştii cred că Universul se află într-o continuă transformare – o credinţă întruchipată de simbolul yin-yang – puterea lui *şi* şi polaritatea acestuia pot fi brusc inversate. Autorii militari chinezi se referă frecvent la modul în care *şi* se poate înclina într-o direcţie sau alta, ori chiar să revină brusc la starea iniţială. De aceea este extrem de importantă şi valoroasă detectarea timpurie a

transformărilor şi nevoia de a monitoriza apariţia unor semnale care ar putea să indice că e pe cale să se producă o astfel de schimbare.

Ames şi Jullien au spus că *şi* are zeci de traduceri, cum ar fi „modelarea" situaţiei sau „ceea ce conduce la un rezultat". Alţi traducători numesc *şi* crearea de oportunităţi sau crearea condiţiilor care să susţină evoluţia unui eveniment după ce a început. „Desfăşurarea" sau „impulsionarea" sunt şi ele cuvinte englezeşti care aproximează conceptul. *Shi* are multiple aplicaţii. Este folosit pentru a măsura calitatea caligrafiei chineze, a evalua atracţia operelor literare chinezeşti şi a evalua estetica poeziei chineze. Jullien şi Ames mi-au spus de asemenea că *şi* este un exemplu de ceea ce filosofii numesc „incomensurabilitate". Un set de concepte poate fi prea diferit pentru a fi înţeles când este considerat în afara contextului propriului limbaj.

Mao obişnuia să citeze *şi*. Eseul său clasic despre strategia chineză, care invocă *şi*, este în continuare o lectură obligatorie atât în şcolile militare cât şi în cele de partid, civile. Scrierile chineze după 1978 demonstrează că unii strategi consideră că, în anii 1950 şi 1960, liderii chinezi nu au reuşit să interpreteze corect *şi* în evaluarea relaţiilor Chinei cu Uniunea Sovietică. După ce şi din cauză că sovieticii au devenit conştienţi de intenţiile Chinei de a uzurpa rolul conducător al URSS în lumea comunistă, China nu a mai reuşit să beneficieze, în continuare, de investiţii străine, de oportunităţi comerciale, de tehnologie militară sau de sprijin politic din partea Uniunii Sovietice. Rănită din pricina eşecului de a opera cu conceptul *şi* în relaţiile cu sovietele, după 1978 China a jurat să nu mai repete greşeala pe măsură ce îşi elabora noua strategie de apropiere faţă de Statele Unite.

În schimb, China va găsi o cale să convingă Statele Unite să furnizeze tehnologie americană, investiţii străine, sprijin politic şi acces pe piaţa internă americană pentru produsele chinezeşti, fără a-i avertiza pe americanr despre ambiţiile mai mari ale Chinei. Beijingul a găsit modalităţi de a încuraja comunitatea de informaţii din SUA să contribuie la consolidarea Chinei, mai degrabă decât să sune alarma, aşa cum a făcut KGB-ul cu privire la intenţiile Chinei faţă de Uniunea Sovietică. Beijingul chiar i-a îndemnat pe conservatorii americani să vadă în China un partener împotriva Uniunii Sovietice, unul dintre adversarii politicii de destindere şi o naţiune care nici măcar nu era cu adevărat comunistă.22

Conceptul de *şi* – implicit marea strategie a Chinei – impune parţial încercuirea unui inamic prin consolidarea coaliţiei proprii, acţionând concomitent pentru subminarea coaliţiei adversarului, împiedicându-l să te încercuiască. Cuvântul unic chinezesc pentru strateg, care provine din perioada Statelor Combatante, înseamnă un „expert orizontal-vertical", o referire la cele două principale alianţe din era Statelor Combatante. Alianţa „orizontală", care cuprindea state situate pe hartă de la est la vest, a decis să se alăture puterii dominante, Qin, pentru a profita de protecţie şi asociere. Alianţa „verticală", opusă, alcătuită din numeroase

Astfel încât ei să poată lua măsuri de protecţie, (n.trad.) state situate de la nord la sud, s-au asociat pentru a se opune statului, în plină creştere de putere, Qin. Aceste două coaliţii s-au luptat timp de decenii pentru a se eroda una pe cealaltă prin convingerea aliaţilor coaliţiei adverse să accepte şi să susţină propria coaliţie, folosind principiul motivaţional „morcovul şi nuielușa". * în cele din urmă, alianţa orizontală şi-a liniştit rivalii negând orice ambiţie de a-i înlocui şi apelând la interesele lor imediate, înşelăciunea a destrămat cu succes coaliţia „verticală", iar Qin, cel mai puternic membru al coaliţiei „orizontale", a cucerit victoria. Astăzi, autorii chinezi se referă frecvent la necesitatea de a contracara discret sistemul american de alianţe globale într-un mod care să nu-i avertizeze pe americani că se creează o alianţă alternativă.

Unul dintre cele mai emblematice table de joc din China, *weiqi*, ne trimite înapoi în timp, în epoca Statelor Combatante, a alianţelor orizontale şi verticale. Scopul jocului nu constă în anihilarea absolută, totală a adversarului, ca în jocul de dame, în schimb, cei doi adversari mută pietrele pe tablă, unul după celălalt, sperând să înconjoare piesele celuilalt. Tradus literal, *weiqi* înseamnă „tabla de încercuire". O soluţie-cheie pentru a obţine victoria este aceea de a-ţi înşela adversarul, aducându-l într-o stare de mulţumire de sine, astfel încât acesta să-şi consume energia pe o cale care te ajută pe măsură ce te pregăteşti să-l încercuieşti.

O a doua cheie să câştigi un joc de *weiqi* este de a-ţi înşela adversarul în legătură cu direcţia şi intenţiile tale reale. Pentru a câştiga, trebuie să-ţi amăgeşti adversarul prin deschiderea unor poziţii

noi, în timp ce, în mod înşelător, îl încercuieşti, sperând că adversarul nu-ţi va observa adevărata ta strategie. Câştigă

O combinaţie de recompense şi pedepse care să inducă un comportament dorit. (n.trad.)

jucătorul care schiţează mai multe poziţii de încercuire şi de contracarare a încercuirii, astfel încât gradul de încercuire să nu fie evident celuilalt, iar scorul este favorabil celui care a încercuit mai mult din spaţiul adversarului.

Dacă îţi poţi imagina că participi la acest joc fără să ştii că înşelăciunea este vitală pentru strategia adversarului tău, vei înţelege cum este America manipulată, înşelată de către China. Americanii nu ştiu nimic despre regulile jocului. Cei mai mulţi dintre noi nu au auzit niciodată de *şi*. Nu suntem conştienţi că pierdem jocul. De fapt, nici nu ştim că jocul a început deja. Pentru aceasta, putem da vina pe strategia superioară a Chinei şi pe iluziile susţinute atâta vreme de oameni ca mine şi colegii mei.

În cartea sa *OnChina*(*DespreChina*), Henry Kissinger oferă cinci exemple despre modul în care China foloseşte *şi*, toate referindu-se la abordarea războaielor şi a crizelor. Faptul că a studiat importanţa lui *şi* a influenţat clar viziunile lui Kissinger asupra Chinei. Spre deosebire de cele patru cărţi anterioare, care rememorează întâlnirile cu liderii chinezi fără a menţiona *shi23*, noua sa abordare citează în mod repetat *şi*. Kissinger subliniază un aspect important al *şi*, avertizând că relaţia cu Statele Unite este caracterizată de China ca fiind una de coexistenţă combativă: „Până acum, americanii au tratat adesea deschiderea către China ca inaugurând o condiţie statică a prieteniei. Conducătorii chinezi au fost crescuţi, însă, în conceptul de *şi* – arta înţelegerii unor *problemeinflux*… în scrierile chinezeşti, rareori se găsesc cuvintele venerate în vocabularul american referitoare la ordinea juridică internaţională. Ceea ce s-a urmărit a fost mai curând o lume în care China îşi putea afla starea de siguranţă şi progres printr-un fel de *coexistenţă combativă*, în care disponibilitatea de a lupta a primit o poziţie la fel de înaltă şi de importantă cu cea a conceptului de coexistenţă”.24

Atacul chinezesc asupra Vietnamului în 1979, explică Kissinger, a rezultat din aplicarea conceptului *şi*: „Într-un sens mai larg, războiul a rezultat din analiza de la Beijing a conceptului lui Sun Tzu de *şi* –

tendinţa şi „energia potenţială" a peisajului strategic. Deng a avut drept scop să oprească şi, dacă este posibil, să inverseze ceea ce a văzut ca un avânt impetuos şi inacceptabil al strategiei sovietice. China şi-a îndeplinit parţial acest obiectiv prin îndrăzneala sa militară şi, într-o oarecare măsură, prin atragerea Statelor Unite într-o cooperare fără precedent". 25

Shi este un concept crucial pentru înţelegerea modului în care strategii chinezi evaluează echilibrul de putere într-o anumită situaţie şi apoi acţionează în conformitate cu modul în care curge fluxul *şi*. O parte importantă a estimării lor se sprijină pe acele sisteme de măsurători cantitative introduse pentru prima dată de planificatorii de pe vremea Statelor Combatante. Una dintre trăsăturile frapante ale evaluărilor chineze ale *şi* este că termenul este folosit atât ca un concept de măsurare pe care analiştii trebuie să-l examineze, cât şi ca ceva care poate fi creat şi manipulat de acţiunile comandantului sau ale liderilor naţionali.

Există o imagine populară înşelătoare a culturii chineze vechi, care se concentrează asupra aforismelor lui Confucius, poeziei, caligrafiei şi artei chinezeşti. Impresia care s-a creat despre chinezii din vechime este că erau minţi înclinate mai mult spre creaţie şi filosofie decât spre spiritul analitic şi gândirea matematică. Cu toate acestea, cercetătorul Herbert Goldhammer de la RÂND Corporation a atras atenţia că în perioada Statelor Combatante, unii strategi ar fi putut să-şi convingă adversarii să le admită concluziile doar arătându-le unele calcule cantitative, condamnându-şi astfel adversarii la înfrângere.26 Măsurătorile cantitative au jucat un rol vital în politica antică a chinezilor şi continuă să o facă astăzi.

Serviciile militare şi de informaţii din China utilizează măsurători cantitative pentru a compara China cu adversarii săi geopolitici şi pentru a estima de cât timp ar avea nevoie China să-i depăşească. Când am citit aceste măsurători cantitative într-o carte greu de obţinut, scrisă de analiştii militari chinezi, 27 am fost surprins să văd cât de precis măsoară China puterea globală şi progresul naţional. Cea mai surprinzătoare descoperire a fost aceea că, pentru analiştii chinezi, puterea militară contribuie cu mai puţin de 10 la sută la stabilirea poziţiei din clasament. După prăbuşirea Uniunii Sovietice, care reprezenta cea de-a doua superputere militară din lume, chinezii

şi-au schimbat sistemul de evaluare pentru a pune accentul mai mult pe importanţa economiei, a investiţiilor străine, a inovării tehnologice şi a proprietăţii asupra resurselor naturale. Aceste evaluări chinezeşti ale puterii naţionale anticipează, la un mod lipsit de orice ambiguitate, că lumea multipolară se va reîntoarce la stadiul de ordine unipolară pe măsură ce continuă tendinţele de creştere economică. Conducerea chineză crede că atunci China va fi puterea conducătoare a lumii.

Cheia atingerii acestui obiectiv de către China este inclusă în conceptul de *şi*. Beijing aplică acest concept în aproape toate aspectele relaţiilor sale cu Statele Unite şi, aşa cum prietenii lui Tom Sawyer nu erau conştienţi că Tom îi manipula ca să-i picteze gardul, nici factorii de decizie politică americani nu au nici cea mai mică idee că sunt, la rândul lor, folosiţi.

Unul dintre exemplele de *şi* citate cel mai des în centrele militare chineze se referă la bătălia de la Red Cliff, care a avut loc în anul 208 d.Hr.28 Cunoscută de asemenea şi sub numele său chinezesc, ca Bătălia de la Chibi, aceasta dezvăluie în mod limpede

Stânca Roşie (n.trad.) punctul de vedere alternativ al chinezilor asupra strategiei corecte, valoroase şi perfect justificabile din punct de vedere moral, care se bazează pe înşelătorie şi pe exploatarea avantajului erorilor de calcul ale inamicului. Ca şi bătăliile de la Termopile, Cannae, Azincourt sau Waterloo în Occident, Stânca Roşie serveşte ca un moment cu influenţe puternice asupra dezvoltărilor viitoare în istoria şi tradiţia militară ale Chinei. Chiar şi în prezent, bătălia şi o serie de înşelătorii legate de aceasta sunt studiate de liderii militari chinezi şi discutate în manuale şi romane.29

În bătălia de la Stânca Roşie, un regat mai puţin puternic din sud conspiră împotriva unuia mai puternic din nord, deoarece ambii aspiră să obţină controlul total asupra Chinei. Odată cu începerea campaniei, comandantul regatului din nord, Cao Cao, are peste un milion de ostaşi împrăştiaţi de-a lungul unui râu, depăşind cu mult forţele regatului din sud comandate de Zhuge Liang poziţionate pe cealaltă parte. Şi totuşi, mulţi dintre soldaţii regatului din nord nu erau obişnuiţi cu războiul fluvial şi, prin urmare, nordul a pierdut o bătălie iniţială care a dat regatului din sud controlul asupra căii navigabile. După aceea a urmat o serie de manevre înşelătoare efectuate de fiecare parte. Fiecare manevră a fost sintetizată într-un proverb popular şi este relatată în

cel mai popular roman din China, *The Romanceof theThreeKingdoms*(*CronicacelorTreiRegate*).

Într-una dintre stratagemele sale înşelătoare, Cao Cao, hegemonul, caută o soluţie de a recupera pierderile sale anterioare de pe câmpurile de bătălie şi, de aceea, trimite pe unul dintre soldaţii săi, un fost prieten din copilărie, fost student, coleg cu aliatul lui Zhuge Liang, Zhou Yu, pentru a-l vizita pe comandantul regatului din sud şi să găsească o cale de a-l convinge să capituleze. La sosirea în tabăra regatului de sud, trimisul regatului de nord pretinde că a venit doar să se întâlnească şi să depene amintiri cu vechiul său prieten; totuşi, Zhou Yu, el însuşi un maestru al înşelăciunii, este conştient de motivul ascuns al prietenului său. Jucându-şi rolul în această stratagemă înşelătoare, el îl invită pe mesager la un banchet, la care Zhou Yu se preface că bea zdravăn, în noaptea aceea, simulând în continuare starea provocată de consumul excesiv de alcool, el îşi invită fostul prieten să folosească împreună acelaşi cort, fiind convins că prietenul va cerceta bine locul. O scrisoare falsă din partea a doi ofiţeri navali din nord, care se aflau la comanda unei tabere de instrucţie din apropiere, fusese plantată pe o masă; în scrisoare se evoca o operaţiune de spionaj desfăşurată la ordinele comandantul nordic, Cao Cao. După cum era de aşteptat, trimisul găseşte scrisoarea, o sustrage şi se întoarce rapid în tabăra din nord. Citind scrisoarea falsă, Cao Cao are un acces de furie violentă şi ordonă executarea celor doi, care erau cei mai buni ofiţeri ai săi, slăbind astfel puterea militară a regatului din nord faţă de cel de sud. Zhou Yu, şi prin aceasta şi Zhuge Liang, şi-au îmbunătăţit foarte mult poziţia, fapt care a ajutat la formarea unui nou impuls sau *şi*.

Într-o altă înşelăciune, Zhuge Liang îi cere un sfat strategului Pang Tong despre cum să învingă nordul. Acesta întocmeşte un plan prin care să se trimită în nord un fals dezertor pentru a scoate din luptă forţele cele mai periculoase ale inamicului, flota sa de lemn, prin determinarea adversarului de a-şi lega navele împreună, astfel încât acestea să fie vulnerabile la un atac. Complotul se declanşează când Pang Tong pretinde public că a dezertat din regatul de sud. Auzind că Pang Tong vrea să dezerteze, un agent din nord se oferă să-l ajute să evadeze pentru a intra în serviciul lui Cao Cao. O scurgere deliberată de informaţii face parte din complot. Pretinzând că este beat, Pang

Tong lasă să circule informaţii despre cât de vulnerabilă ar putea fi flota nordică din cauza răului de mare care pare să-i afecteze pe marinari.

Căci e bine întotdeauna să-ţi înşeli adversarul spunându-i lucruri de care se teme deja. Cao Cao fusese cu adevărat îngrijorat de această maladie a marinarilor săi, şi de aceea el ceru, în mod necugetat, sfatul lui Pang Tong despre cum să o împiedice. „Soluţia" oferită de Pang Tong era de a stabiliza ambarcaţiunile prin legarea lor cu cercuri din fier, în grupuri de treizeci şi cincizeci de nave, şi de a întinde apoi scânduri late între bărci astfel încât soldaţii să-şi poată păstra echilibrul şi să treacă cu uşurinţă de la o navă la alta. Cao Cao a dat crezare sfatului înşelător şi l-a acceptat în mod stupid. Pentru că dacă doar una dintre navele sale lua foc, întreaga flotă era condamnată. Lecţia generală este că un oponent mai puternic poate fi uneori convins în mod ingenios, cu abilitate, să nu se folosească de cel mai puternic avantaj al său împotriva ta.

Acum are loc Bătălia reală de la Stânca Roşie. Ca o lecţie de strategie, elementul-cheie constă în modul în care liderii sudici vor evalua *şi*. Zhuge Liang acordă o atenţie deosebită mersului vremii, prognozând că urma să vină un vânt dinspre est. Atunci când înţeleptul detectează sosirea momentului *şi*, acţiunea decisivă trebuie să fie imediată. Aşadar, Zhuge Liang ordonă declanşarea atacului chiar în acea noapte. Din cauza vântului şi a cercurilor de fier care leagă ambarcaţiunile, flota nordică este cuprinsă rapid de incendiu. Şi astfel, Hegemonul a fost umilit.30

În prezent, templele din toată China sărbătoresc Zeul războiului. * Momentul s-a produs în aceeaşi zi cu Bătălia de la Stânca Roşie. Învins, lipsit de puternica sa flotă, comandantul nordic Cao Cao se retrage prin pădure. Se opreşte de un număr de ori

Guandi este zeul războiului, protector al Chinei şi al tuturor cetăţenilor săi. Guan Yu, muritorul care a devenit Guandi după moarte, a trăit în timpul epocii cavalereşti a celor Trei Regate, fiind capturat şi executat în 219 d.Hr. În China au fost construite mii de temple, fiecare purtând numele Wu Miao (Templul Războinicului) sau Wu Sheng Miao (Templul Sacru al Războinicului)(n.trad.) pentru a se odihni, râzând în continuare cu aroganţă de presupusa incompetenţă a lui Zhuge Liang care i-a permis să scape cu fuga. Amintindu-şi de vechiul proverb din

TheArtofWarcare sfătuieşte să te arăţi puternic şi când eşti slab, Cao Cao a tras concluzia că forţele inamice trebuie să se fi aliniat de-a lungul străzii principale şi că pe celălalt drum focurile care scoteau fum erau aprinse doar pentru a-l descuraja să se deplaseze pe traseul respectiv. A fost înşelat din nou.

Cu această înşelăciune finală, cei doi mari maeştri ai vicleniilor din istoria chineză îşi încheie lupta. Zhuge Liang anticipase procesul de gândire al lui Cao Cao şi, prin urmare, nu şi-a plasat trupele pe drumul principal, ci pe traseul care prezenta urme de fum.[5] Multele capcane apărute în continuare pe traseul devenit foarte anevoios lasă la dispoziţia comandantului regatului din nord doar trei sute de soldaţi, dar el încă mai reuşeşte o evadare. Cao Cao se crede în siguranţă şi râde încă o dată de presupusa prostie a lui Zhuge Liang. Şi totuşi, el nimeri într-o nouă ambuscadă, din care a rezultat înfrângerea lui finală.

Seria lungă de decepţii l-a distrus pe Cao Cao, cel care a comandat, la un moment dat, cea mai mare forţă militară din China. A fost învins de manevrele viclene şi procedurile înşelătoare ale unui înţelept de o inteligenţă aproape supraomenească, unul care detectează ferestre de oportunitate şi îşi maschează intenţiile.

„O singură înşelăciune poate provoca o mare înfrângere". Această convingere este reluată în mare parte din comentariul despre Bătălia de la Stânca Roşie, redactat astăzi de şoimii militari naţionalişti ai Chinei.

Numeroşi autori comentează că tehnicile folosite de Zhuge Liang în Bătălia de la Stânca Roşie au fost combinate într-o secvenţă strălucitoare: evaluarea predispoziţiilor naturale, practicarea înşelăciunii, angajarea unor forţe speciale pentru atacul decisiv, manipularea disidenţei la nivel înalt şi formarea unei coaliţii strategice în timp ce se acţionează pentru izolarea oponentului.31 în schimb, Cao Cao nu a reuşit să aplice aceste lecţii, ceea ce a condus la înfrângerea sa în conflictul pe care l-a început. Doi autori militari chinezi importanţi subliniază că învingătorii de la Stânca Roşie au aplicat strategia „aşteaptă şi vezi", până când tendinţele de evoluţie au devenit favorabile.32 Altul adaugă că spionajul ajută la definirea tendinţelor –

[5] Sugerând că pe acolo se află soldații lui (n.trad.)

momentul în care inamicul se distruge prin fricţiuni interne şi intră în declin, oferind astfel ocazia ideală pentru a fi atacat.33

Pentru americanii de astăzi, una dintre lecţiile Statelor Combatante ar trebui să fie aceea că suntem percepuţi de către chinezi ca având şi noi, la rândul nostru, strategia unui Stat Combatant. Gândirea strategică a chinezilor nu susţine că stratagemele Statelor Combatante ar fi relevante numai pentru China. Viziunea tradiţională a americanilor, îndelung înrădăcinată, conform căreia şoimii din China sunt nişte fanatici, marginali, fără putere, reprezintă un obstacol în calea înţelegerii noastre. O implicare periculoasă a acestei viziuni apare atunci când China se aşteaptă ca Statele Unite să se comporte ca un hegemon agresiv dornic să-şi păstreze poziţia dominantă; când americanii promovează, în schimb, destinderea, Carta ONU, democraţia şi drepturile omului pentru toţi, China devine suspicioasă. Ce gânduri au, în realitate, americanii? Poate că unii dintre moderaţii şi reformiştii Chinei înţeleg bunele intenţii ale Americii. Cu toate acestea, şoimii nu văd decât înşelăciune americană.

NUMAI CHINA PUTEA MERGE LA NIXON

„Aliază-te cu Wu în Est pentru a te opune lui Wei în Nord".

— *Cronica celortreiregate*, 200 d.Hr.

Citat într-un Memorandum pentru Preşedintele Mao, 1969

Una dintre marile lecţii de istorie pe care le-au învăţat americanii de-a lungul anilor este că deschiderea relaţiilor SUA cu Republica Populară Chineză de către preşedintele Richard Nixon în 1971 a fost un act de pură strălucire. Un preşedinte care gândea întotdeauna strategic, Nixon, alături de consilierul său pentru securitatea naţională, Henry Kissinger, au fost de părere că o asemenea alianţă ar consolida poziţia Americii faţă de ţara pe care o vedeau ca pe o ameninţare mult mai mare la adresa intereselor SUA: Uniunea Sovietică. Istoria a prezentat americanilor imaginea unui Nixon jucător de şah, prevăzând multe mişcări în viitor, în timp ce încuraja naţiunile să concureze între ele, sperând să obţină un avantaj din această situaţie.

Exista, desigur, un element de strălucire în deschiderea Americii faţă de China. Şi au existat motive legitime de a intermedia o astfel de alianţă la apogeul Războiului Rece. Mulţi au uitat însă, dacă au ştiut vreodată, că deschiderea nu a fost iniţiată de Nixon sau Kissinger. În

primele lor luni de activitate, ei au pus accentul pe îmbunătăţirea relaţiilor cu Uniunea Sovietică. Nu aveau nicio dorinţă de a provoca furia Sovietelor, flirtând cu China. Într-adevăr, în multe privinţe, nu Nixon a fost cel care a plecat spre China, ci China s-a dus spre Nixon.

În cazul fiecărui preşedinte american, strategia liderilor de la Beijing pare să fi fost un produs al unei improvizaţii strălucitoare – schimbări tactice constante, combinate cu evaluări abile, inteligente ale diferenţelor interne dintre principalii jucători din dezbaterile de la Washington. În evaluarea lor referitoare la *şi* în raport cu Statele Unite, liderii Chinei au beneficiat de ceva considerat a fi de o importanţă esenţială în perioada Statelor Combatante: un spion bine plasat în rândurile inamicului.

În 1985, un angajat în vârstă de patruzeci de ani al CIA, Larry Wu-Tai Chin, a fost acuzat că a desfăşurat, timp de decenii, activităţi de spionaj în favoarea Chinei. Chin a fost acuzat că a furnizat guvernului chinez nenumărate documente americane clasificate referitoare la China, acuzaţii faţă de care Chin s-a declarat vinovat în 1986. În timp ce depunea mărturie în faţa unui judecător, Chin a declarat că a acţionat aşa pentru a promova reconcilierea dintre Statele Unite şi China. Larry Chin a părut să admită în faţa judecătorului că el dezvăluia guvernului chinez sistemele de planificare, precum şi slăbiciunile noastre astfel încât liderii de la Beijing să poată acţiona foarte eficient pentru a obţine tot ce doreau.1 La puţin timp după aceea, un gardian l-a găsit asfixiat în celula închisorii.

Prin contrast, America nu şi-a plasat în mod similar agenţi de informaţii care să aibă acces la o perspectivă directă asupra gândirii strategice chineze. Întrucât nici noi nu avem acces la documentele de politică internă ale Chinei, acest capitol încearcă să scoată la iveală motivaţiile liderilor chinezi din vremea relaţiilor reînnoite cu Statele Unite până la finele administraţiei Reagan prin examinarea rapoartelor SUA* referitoare la tot ce părea a pune China în mişcare, precum şi a altor surse deschise de informare care au mai apărut de atunci.

Spre deosebire de Statele Unite, China nu a dat publicităţii – şi nici nu e probabil că va dezvălui vreodată – înregistrări interne oficiale care să arate lumii cum au reuşit liderii chinezi să obţină, practic, întregul sprijin economic, militar şi politico-diplomatic pe care l-au căutat din partea ultimilor opt preşedinţi ai SUA, de la Richard Nixon la

Barack Obama. Cu toate acestea, apar şi unele abordări strategice ale liderilor de la Beijing care par să fie consistente şi care au fost confirmate în termeni generali în interviuri cu – şi articole semnate de – savanţi chinezi. Cele nouă elemente ale strategiei chinezeşti (descrise în Capitolul 2) ne ajută să înţelegem mai bine acţiunile Chinei din trecut şi pe cele din viitor. Folosirea înşelăciunii, a conceptului *şi*, a răbdării şi evitarea încercuirii de către Uniunea Sovietică sunt toate vizibile de acum. În particular, cele nouă elemente-cheie ale strategiei chineze au ghidat China pe parcursul campaniei sale de zeci de ani să obţină sprijin din partea Statelor Unite pentru a-şi creşte puterea.

Există un consens larg că spre sfârşitul anilor 1960, cu ambiţiile lor supradimensionate expuse faţă de Soviete, cu care erau în pragul unei confruntări militare, China a căutat ajutorul unui nou binefăcător. Pentru a obţine idei despre cum să faci din America un prieten sau, mai precis, un aliat temporar, Mao s-a adresat mai degrabă militarilor decât diplomaţilor săi.

Mulţi americani au minimalizat influenţa şoimilor din China. Ei au fost surprinşi să afle că armata a proiectat în secret deschiderea Chinei faţă de America. În primăvara anului 1969, Mao

A declaraţiilor, ştirilor, interpretărilor, comunicatelor, înregistrărilor, arhivelor etc. (n.trad.) a convocat patru mareşali agresivi din armată, care doreau să pună capăt deceniului de pasivitate a Chinei şi să înfrunte, în schimb, ameninţările Uniunii Sovietice – Chen Yi, Nie Rongzhen, Xu Xiangqian şi Ye Jianying.2 Aceşti mareşali au rezumat strategia americană faţă de Uniunea Sovietică şi China printr-un proverb chinez care spune că America „se află pe vârful muntelui pentru a privi o luptă între doi tigri". 3 Cu alte cuvinte, în opinia lor, America aştepta o ţară comunistă care să o sfâşie pe cealaltă, gândind în termenii vechilor lecţii din perioada Statelor Combatante.

În mai 1969, Mao le-a cerut recomandări suplimentare. Conform lui Kissinger, secretarul privat al mareşalilor a consemnat că grupul a discutat „dacă, dintr-o perspectivă strategică, China ar trebui să joace cartea americană în cazul unui atac sovietic pe scară largă asupra Chinei". 4 Mareşalul Chen Yi a sugerat că grupul studiază exemplul pactului de neagresiune al lui Stalin cu Hitler din 1939.

Un alt mareşal, Ye Jianying, a citat strategia „Stânca Roşie" urmărită de Zhuge Liang, comandantul sudic care l-a surclasat în

viclenie pe Cao Cao: „Putem consulta exemplul principiului strategic călăuzitor al lui Zhuge Liang, când cele trei state Wei, Shu şi Wu s-au confruntat unul cu celălalt: «Aliază-te cu Wu în est pentru a te opune lui Wei în nord»". 5

În viziunea mareşalilor, America se temea de o cucerire sovietică a Chinei: „Ultimul lucru pe care imperialiştii americani sunt dispuşi să-l vadă este o victorie a revizioniştilor sovietici într-un război chino-sovietic, deoarece această situaţie ar permite [sovieticilor] să-şi făurească un imperiu mai mare, mai puternic decât imperiul american în privinţa resurselor şi a forţei de muncă". 6

Chen Yi a atras atenţia asupra faptului că noul preşedinte, Richard Nixon, părea nerăbdător „să atragă China de partea SUA".

El a propus – ceea ce el numea „proiecte sălbatice" – să se ridice dialogul dintre Statele Unite şi China la un nivel ministerial sau chiar mai înalt.7 Cea mai revoluţionară, în opinia lui Kissinger, a fost propunerea lui Chen Yi ca Republica Populară să renunţe la condiţia preliminară, de lungă durată a Chinei Continentale, de a i se restitui Taiwanul.8 Chen Yi a argumentat astfel:

În primul rând, când se vor relua întâlnirile de la Varşovia [discuţiile la nivel de ambasador], putem promova iniţiativa de a se organiza unele discuţii chino-americane la nivel ministerial sau chiar mai înalt, astfel încât problemele de bază şi cele legate de relaţiile chino-americane să poată fi rezolvate…

În al doilea rând, o întâlnire chino-americană la niveluri mai înalte poartă în sine o semnificaţie strategică. Nu ar trebui să ridicăm nicio condiţie prealabilă… Problema Taiwanului ar putea fi rezolvată treptat prin discuţii la niveluri superioare. Mai mult, putem discuta cu americanii şi alte subiecte de importanţă strategică.9

China continua să numească Statele Unite ca fiind adversarul său, descriind o posibilă vizită a lui Nixon ca pe o ilustrare a modului în care China „se foloseşte de contradicţii, dezbinându-şi adversarii şi întărindu-se ea însăşi". 10 Cu alte cuvinte, Statele Unite erau mai curând un instrument util pentru China, nu un aliat pe termen lung. Acţionând pe baza acestui principiu, Beijingul a trimis un mesaj secret către Nixon şi Kissinger: atâta vreme cât preşedintele Nixon efectuase deja vizite la Belgrad şi Bucureşti – capitalele altor ţări comuniste – el

ar fi de asemenea binevenit şi la Beijing.11 Mesajul nu conţine niciun indiciu de încredere sau de cooperare viitoare.

China nu a deschis accesul la documente interne care să expliciteze argumentele deciziei sale de a intra în contact cu America, dar mai mulţi generali chinezi mi-au spus că maniera subtilă a lui Mao de a se adresa administraţiei Nixon reprezenta un exemplu elocvent de identificare şi de valorificare a conceptului *şi*, în timp ce unii îmi spuneau chiar că a existat un moment anume care l-a determinat pe Mao să-şi dubleze eforturile: o bătălie majoră la graniţa din Xinjiang, în nord-vestul Chinei, din 28 august 1969. Beijingul a mobilizat unităţi militare chineze de-a lungul graniţelor Chinei. La vremea aceea, Kissinger concluziona că reluarea contactului cu Statele Unite devenise o „necesitate strategică". La sediul Naţiunilor Unite din New York am auzit versiunea sovietică referitoare la atacul lor şi am transmis-o imediat lui Peter şi agentului Smith, contribuind astfel la controversata polemică de la nivelul NSC referitoare la riscurile apropierii de China.

În 1969, Mao a reuşit să evalueze corect principiul *şi* care scotea China din orbita sovietică şi o îndrepta spre o nouă alianţă cu Occidentul. Mao adoptase două decizii pentru a accelera această transformare. Prima dintre ele a constat în invitarea lui Nixon la Beijing. A doua a fost să testeze două bombe masive cu hidrogen, fără avertisment, la câteva zile una după cealaltă în apropierea graniţei cu URSS. Actul ca atare a servit deopotrivă ca un spectacol de forţă şi ca un semnal lipsit de echivoc adresat Americii, conform căruia China voia să iasă din orbita sovietică.

Dându-şi seama că totuşi americanii nu prea descifraseră mesajul, Mao a făcut, pe 1 octombrie 1970, un gest destul de neobişnuit pentru un comunist devotat şi un antioccidental convins: l-a invitat pe cunoscutul gazetar şi autor american Edgar Snow alături de el la tribuna din piaţa Tiananmen" şi a aranjat să se facă o fotografie cu ei doi astfel încât toată China să vadă. Mao

Abreviere de la *NationalSecuritylouncil*, Consiliul Naţional de Securitate (n.trad.)„Cu ocazia marelui miting şi a demonstraţiei de Ziua Naţională a R.P. Chineze (n.trad.) i-a transmis oaspetelui său mesajul că Preşedintele Nixon era binevenit să viziteze China. Aceasta a fost o invitaţie uimitoare, cea mai recentă dintre mai multe gesturi de deschidere către SUA din partea guvernului chinez. Kissinger admite

că la Washington încă nu se descifrase mesajul său, cel puţin, că nu i se apreciase corect sinceritatea. Guvernul Statelor Unite era prea preocupat de propriile sale interese şi strategii pentru a se îngriji şi de cele ale Chinei. Astfel, istoria normalizării relaţiilor chino-americane a început cu un mit. Nu Nixon a intrat primul în contact cu China; în realitate, China, în persoana lui Mao a intrat prima în contact cu Nixon. Americanii nu şi-au dat seama de asta. Washingtonul încă nu cunoştea documentele chineze care numeau America duşmanul şi o asemănau cu Germania lui Hitler.

În vreme ce Nixon şi Kissinger luau în considerare marea lor abordare strategică faţă de China, eu jucam un rol mult mai mic în această dramă. În toamna lui 1969, interlocutorii mei din cadrul agenţiilor de informaţii, Peter şi agentul Smith, mi-au cerut să transmit personalului lui Kissinger informaţiile pe care le-am cules în timp ce lucram ca agent al acestor servicii la Organizaţia Naţiunilor Unite. În întâlnirile mele cu consilierii de vârf ai lui Kissinger, am descoperit o falie adâncă în materie de opinii despre China. Doi angajaţi ai Consiliului Naţional de Securitate, John Holdridge şi Hehnut Sonnenfeldt, au redactat memorii care păreau să favorizeze o deschidere spre China, fără ca vreunul dintre ei să se teamă de o reacţie excesivă din partea sovieticilor.12 Dar alţi doi, Roger Morris şi Bill Hyland, s-au opus.13 Morris şi Hyland se temeau că orice alianţă dintre SUA şi China ar provoca inutil Moscova şi ar afecta grav noua politică a administraţiei de destindere în relaţiile cu Uniunea Sovietică. Patru ambasadori americani cu multă experienţă se întâlniseră deja cu Nixon pentru a-l avertiza că Moscova va răspunde oricărei deschideri a SUA spre China prin blocarea evoluţiilor în favoarea destinderii şi a controlului armamentelor. Aceste memorandumuri contradictorii ajută la înţelegerea motivelor pentru care Nixon şi Kissinger au întârziat cu doi ani deschiderea către China. Era necesar ca ei să fie stimulaţi, motivaţi de China şi de propriile mele rapoarte din partea sovieticilor de la sediul ONU, în ideea că Moscova nu va anula politica de destindere şi că, de fapt, sovieticii se aşteptau ca America să accepte ofertele înşelătoare ale Chinei referitoare la o armonizare a poziţiilor. Şevcenko şi Kutovoy îmi spuseseră exact acest lucru.

Informaţiile mele păreau să joace un rol modest în depăşirea acestui impas. Am transmis ceea ce adunasem până în momentul

respectiv: că informaţiile despre conflictul chino-sovietic erau, de fapt, autentice şi că sovieticii se aşteptau ca noi să deschidem relaţiile cu chinezii. Am raportat şi alţii au confirmat că diplomaţii de rang înalt, precum Arkady Şevcenko, au presupus deja că Nixon va îmbunătăţi, într-o oarecare măsură, relaţiile cu China. Singurul lucru de care se temeau era doar că Nixon va merge „prea departe" şi va stabili legături militare – ceva care nu fusese până atunci subiect de discuţie. Am fost un avocat puternic şi, speram, convingător pentru o alianţă chino-americană. Kissinger chiar mi-a trimis, mai târziu, o notă de mulţumire.

Au mai existat şi alţi factori care i-au convins pe Kissinger şi, în cele din urmă, pe preşedintele Nixon să se orienteze către Beijing. În timp ce Kissinger încerca încă să judece limpede intenţiile chineze, senatorul Ted Kennedy se pregătea să viziteze China, în timpul călătoriei sale secrete la Beijing, din iulie 1971, chinezii chiar i-au evocat această posibilitate lui Kissinger, în conformitate cu conceptele Statelor Combatante despre manipularea şoimilor şi a porumbeilor. Nixon a reacţionat aşa cum era de aşteptat şi l-a instruit pe Kissinger să le ceară chinezilor să nu invite niciun alt politician american să viziteze China înaintea lui Nixon. Nixon era convins, dintr-un motiv întemeiat, că intenţia lui Kennedy era să-i fure ideea, în special pentru a-l împiedica să aibă succes şi să atragă atenţia asupra lui, devenind primul politician american care călătorea la Beijing.14 Evocând, în discursurile sale publice, posibilitatea unor relaţii reînnoite cu China comunistă, Kennedy îşi alcătuia ceea ce părea a fi o platformă de politică externă pentru alegerile prezidenţiale din 1972.15

Un alt factor care a contat a fost implicarea Chinei în războiul din Vietnam. Începând din anii 1950, China a livrat către Vietnamul de Nord armament, produse alimentare şi consultanţă militară. China redusese de curând ajutorul militar acordat Vietnamului de Nord şi chiar micşorase drastic livrările sovietice efectuate prin teritoriul Chinei, ceea ce a convins odată mai mult administraţia Nixon să se alăture taberei prochineze. Americanii vor primi o declaraţie în măsură să înlăture îndoielile sau temerile pe această linie chiar în timpul vizitei lui Nixon la Beijing, când Mao i-a spus preşedintelui că el personal era animat de dorinţa de a înlătura orice ameninţare din China la adresa Statelor Unite:

În prezent, nu se pune problema agresiunii din partea Statelor Unite sau a agresiunii Chinei; adică, se poate spune că aceasta nu este o problemă majoră, câtă vreme, în situaţia actuală, nu există o stare de beligeranţă între cele două ţări. Vrei să retragi nişte trupe înapoi pe teritoriul tău; ale noastre nu se deplasează în străinătate.16

Kissinger susţine că această frază, care cuprindea o promisiune, şi anume aceea că trupele chineze nu se vor deplasa în afara graniţelor Chinei, a redus îngrijorarea SUA faţă de pericolul ca armata Chinei ar putea să intervină în Vietnam, aşa cum o făcuse în 1950 în Coreea.17 Mao a recunoscut că această teamă ocupa un loc central în gândirea americană şi dorea să inducă o stare de automulţumire în rândul liderilor SUA.

În iulie 1971, Kissinger a efectuat istorica lui vizită secretă în China, prima realizare concretă a planurilor lui Mao de lungă durată. Chinezii au adoptat o poziţie evazivă faţă de ameninţarea URSS care i-a impulsionat de fapt să ia legătura cu americanii. Ministrul de Externe al Chinei, Zhou Enlai, s-a referit doar pe ocolite la „vecinul nostru din nord" şi la „cealaltă superputere". Nici partea chineză nu a iniţiat vreo discuţie ulterioară cu privire la tema ameninţării sovietice.18 Să fi fost aceştia chiar atât de înfricoşaţi de un atac?

În timpul deplasării următoare a lui Kissinger la Beijing, din luna octombrie, Zhou a introdus Uniunea Sovietică pe ordinea de zi, în cadrul unei liste de şase probleme-cheie, deşi a pus-o pe ultimul loc. După ce chinezii au declarat că nu se opun îmbunătăţirii relaţiilor americano-sovietice, Kissinger a conchis că ei afişau o simplă bravadă ca să-şi ascundă teama faţă de ameninţarea sovietică.19 Kissinger l-a avertizat pe Zhou de „dorinţa Moscovei de a se elibera de Europa, astfel încât să se poată concentra asupra altor zone". 20 „Alte zone" însemnau Republica Populară Chineză.

Şi totuşi au existat, chiar şi atunci, semnale că, pentru chinezi, Statele Unite nu reprezentau un aliat, ci un obstacol. Referindu-se la Statele Unite, Zhou a oferit un indiciu în legătură cu sentimentele reale ale chinezilor faţă de noul lor prieten potenţial.

„America este *ba*", a spus Zhou translatorului lui Kissinger, ambasadorul Ji Zhaozhu de la Ministerul Afacerilor Externe, reluând un termen folosit frecvent de preşedintele Mao şi succesorul său, Deng Xiaoping.

Oficialii guvernului american care înţeleg dialectul mandarin – un grup mic dar în creştere – ştiu de multă vreme că o serie de termeni chinezeşti şi englezeşti nu pot fi traduşi pe deplin între cele două limbi. Alegerile trebuie adesea făcute de interpreţi, ţinând cont de ceea doreşte fiecare parte să comunice cu adevărat. Translatorul lui Kissinger i-a spus acestuia că declaraţia lui Zhou însemna „America este liderul". Aceasta părea a fi o remarcă inofensivă şi, fiind folosită în contextul Războiului Rece, era chiar un compliment. Dar nu acesta este sensului cuvântului *ba* în dialectul mandarin, cel puţin nu acesta este contextul său complet.

Ba are o semnificaţie istorică specifică din perioada Statelor Combatante din China, unde *ba* a oferit ordinea militară lumii cunoscute şi a folosit forţa pentru a-şi elimina rivalii, până când *ba* însuşi a fost doborât prin forţă. *Ba* se traduce mai precis prin „tiran". În perioada Statelor Combatante, au existat cel puţin cinci *ba* diferiţi. Ei s-au ridicat şi s-au prăbuşit pe măsură ce fiecare nou pretendent a depăşit vechiul *ba*, fiind mai inteligent sau mai viclean într-o competiţie a isteţimii, care a durat timp de decenii sau chiar o sută de ani. Ne putem întreba cum s-ar fi transformat politica SUA faţă de China dacă i s-ar fi spus lui Kissinger în acea zi că pentru chinezi americanii nu erau nişte lideri, ci nişte răufăcători şi tirani. Până în ziua de astăzi noi încă mai avem de găsit o explicaţie şi de trăit cu consecinţele acelei erori flagrante de traducere.

Câţiva ani mai târziu, am avut privilegiul de a vorbi cu ambasadorul Ji Chaozhu. El a evitat orice discuţie despre felul în care a tradus conceptul de *ba* faţă de Kissinger în altfel logoreicul său volum de memorii *TheManonMao'sRight*(*OmuldindreaptaluiMao*), carte care pune la dispoziţie un punct de vedere din interior, despre cum vedea Ministerul de Externe al Chinei deschiderea către Statele Unite. L-am întrebat dacă pentru cuvântul „lider" pe care l-a utilizat în limba engleză a fost folosit iniţial cuvântul chinez *ba*.

„I-aţi spus doctorului Kissinger ce însemna bu?" am întrebat.

„Nu", a răspuns el.

„De ce?"

„L-ar fi supărat".

Dacă Henry Kissinger ar fi conştientizat ce înţelegea Zhou Enlai prin *ba*, dacă şi-ar fi dat seama cum vedeau chinezii Statele Unite în

realitate, administraţia Nixon ar fi putut fi mai puţin generoasă cu China. Dimpotrivă, administraţia a făcut în scurt timp numeroase oferte de asistenţă militară secretă către China21 – toate bazate pe supoziţia falsă că prin aceasta se construia o relaţie permanentă de cooperare cu China, mai curând decât o asociere de doar câţiva ani generată de etapa de flux a *şi*. Poate că, dacă analiştii americani ar fi obţinut acces la opiniile şoimilor antiamericani, percepţia Chinei despre America ca o *ba* tiranică ar fi alertat Washingtonul. Un studiu al RÂND din 1977 avertiza că unele probe din 1968 dovedeau că există un puternic grup antiamerican în cadrul conducerii chineze care foloseau proverbe, cum ar fi cel conform căruia America, „nu va renunţa niciodată la cuţitul de măcelar ca să se transforme într-un Buddha". 22

La două luni după conversaţia lui Zhou cu Kissinger, în timpul pregătirilor pentru vizita lui Nixon, Kissinger a făcut prima dintre numeroasele oferte secrete adresate chinezilor. Fără ştirea unui public care ar fi fost şocat să vadă Statele Unite ajutând şi în complicitate cu Armata de Eliberare a Poporului, Kissinger dădea Chinei informaţii clasificate detaliate referitoare la mişcările de trupe indiene împotriva Pakistanului, 23 precum şi „aprobarea" Americii „pentru sprijinul Chinei faţă de Pakistan, inclusiv prin mişcări de trupe în scop de diversiune". 24 în schimb, Kissinger a cerut mişcări de trupe chinezeşti la graniţa indiană pentru a distrage atenţia Indiei de la eforturile sale de a invada şi apoi de a dezmembra Pakistanul de Est. Trupele Chinei nu s-au mişcat, dar acest lucru nu a descurajat aşteptările americane.

În ianuarie 1972, Nixon l-a autorizat pe adjunctul lui Kissinger, Alexander Haig, să facă o altă ofertă secretă către China. Aflat în fruntea unei echipe trimise în avans în China cu doar o lună înainte de vizita istorică a lui Nixon, Haig a promis o cooperare substanţială cu China împotriva Uniunii Sovietice. Haig i-a spus lui Zhou Enlai că, în timpul crizei dintre India şi Pakistan, Statele Unite vor încerca „să neutralizeze" ameninţările sovietice de-a lungul frontierelor Chinei şi „să descurajeze ameninţările împotriva [Chinei]". În ceea ce priveşte tranzacţiile secrete, primele două oferte transmise prin Kissinger şi Haig au avut un caracter mai ales tactic. Dar ele au reprezentat un viraj brusc, spectaculos după două decenii de embargo american complet

asupra Chinei. Şi, cel mai important, ele reprezentau un semnal că urmau să apară oferte mai mari.

China şi-a jucat perfect rolul imediat ce Mao s-a întâlnit faţă în faţă cu Nixon în februarie 1972. Mao şi-a asumat faţă de americani acelaşi rol pe care îl jucase anterior cu sovieticii, portretizând China ca pe un stat vulnerabil, inofensiv, care cere cu disperare, în mod respectuos, ajutor şi protecţie de la un alt stat, mai puternic. „Sunt preocupaţi de mine?" a întrebat odată Mao, referindu-se la americani. „Aceasta seamănă cu pisica vărsând lacrimi după şoarecele mort!" 25 Mao chiar i-a pus pe americani în defensivă, susţinând că ei stăteau pe umerii Chinei pentru a ajunge la Moscova.

Câţiva ani mai târziu, Kissinger reflecta asupra incertitudinii palpabile pe care a perceput-o când colabora cu oficialii chinezi:

A fost oare angajamentul Americii de a se împotrivi politicii de „hegemonie" o stratagemă şi, de îndată ce China şi-ar fi lăsat garda jos, ar fi urmat ca Washingtonul şi Moscova să conspire pentru a distruge Beijingul? A fost oare China înşelată de Occident sau Occidentul s-a amăgit singur? în ambele cazuri, consecinţa practică ar putea fi să împingi „apele uzate ale Uniunii Sovietice" spre est, către China.26

Pentru a contracara aceste percepţii posibile, Nixon i-a promis lui Mao că Statele Unite se vor opune oricărei „acţiuni agresive" sovietice îndreptate împotriva Chinei.27 El a afirmat că, dacă R.P. Chineză „a luat măsuri pentru a-şi proteja securitatea", administraţia sa „s-ar opune oricăror eforturi ale altora de a interveni în RPC". 28

În aceeaşi zi, Nixon s-a întâlnit cu alţi lideri la Beijing, iar Kissinger i-a informat pe mareşalul Ye Jianying, vicepreşedintele comisiei militare, şi Qiao Guanhua, adjunctul ministrului de externe, despre amplasarea unităţilor militare sovietice de-a lungul frontierei chino-sovietice. După cum a subliniat profesorul Paul Bracken de la Universitatea Yale într-o carte din 2012, *TheSecondNuclearAge*(*Ceade-a doua epocănucleară*), Chinei i s-au furnizat informaţii despre ţintele nucleare într-o şedinţă de prezentare, pe care mareşalul Ye le-a considerat „un semn al dorinţei dumneavoastră de a ne îmbunătăţi relaţiile". 29 Discuţiile din timpul şedinţei de informare au inclus detalii despre unităţile militare terestre, aeronave, rachete şi forţele nucleare sovietice.30 Winston Lord, asistentul-cheie al lui Kissinger pentru China, ştia că la Casa Albă s-a presupus că sovieticii ar putea „să

audă" despre acest schimb de informaţii.31 într-adevăr, nu peste multă vreme Moscova a aflat.32

Mao a afirmat că Statele Unite şi China ar trebui să coopereze în confruntarea cu „bastardul" sovietic şi au stăruit ca Washingtonul să colaboreze mai strâns cu aliaţii săi, mai ales pentru a menţine unitatea NATO.33

De asemenea, Mao a cerut Statelor Unite să creeze o axă antisovietică care să includă Europa, Turcia, Iran, Pakistan şi Japonia.34 Era o măsură care să evite încercuirea de către hegemonul sovietic, adică o abordare clasică din epoca Statelor Combatante. Americanii au crezut că se aflau în faţa unei opţiuni permanente a politicii chinezeşti, când, de fapt, era vorba doar de o cooperare operativă, oportună, avantajoasă între două State Combatante. Calculele lui Mao din 1972 au fost clarificate doar atunci când chinezii au difuzat un memoriu, două decenii mai târziu.35

Asta i-a plăcut lui Kissinger care i-a spus la un moment dat lui Nixon că „exceptând Marea Britanie, R.P. Chineză ar putea fi cea mai apropiată de noi în percepţiile sale globale". 36 Se părea că nu există suspiciuni privind strategia Chinei.

Cu toate acestea, chinezii au rămas neîncrezători faţă de Statele Unite. Ei nu împărtăşeau punctul de vedere al lui Kissinger conform căruia Comunicatul de la Shanghai, Memorandumul de înţelegere care fusese semnat, la sfârşitul întâlnirii la vârf", sugera că „era pe cale să apară o alianţă tacită menită să blocheze politica expansionistă a URSS în Asia". 37 în comunicat se afirma:

Niciuna dintre părţi [Statele Unite şi China] nu va căuta să obţină hegemonia în regiunea Asia-Pacific şi fiecare dintre ele se opune eforturilor depuse de orice altă ţară sau grup de ţări de a stabili o astfel de hegemonie; şi niciuna dintre părţi nu este pregătită să negocieze în numele oricărei terţe părţi sau să încheie acorduri sau înţelegeri cu cealaltă, îndreptate împotriva altor state.

„Pe 28 februarie 1972 (n.trad.)

„Din perioada vizitei preşedintelui Richard Nixon în China (n.trad.)

Dacă administraţia Nixon dorea o cvasialianţă cu China, mesajul Chinei părea să fie acela că americanii ar fi trebuit să ofere mai mult. Astfel, următoarea ofertă secretă de sprijin din partea administraţiei

Nixon a fost transmisă într-o întâlnire din februarie 1973 de la Beijing. Ea includea şi o promisiune explicită de securitate, bazată pe găsirea unei căi prin care Statele Unite şi China ar putea coopera într-un fel care, în cel mai bun caz, va descuraja Moscova şi măcar se va bucura de atenţia sovieticilor. Kissinger le-a spus chinezilor că Nixon cerea „suficient de mult de la o relaţie cu [China], astfel încât este plauzibil ca un atac asupra [Chinei] să implice un interes american substanţial". 38 Acesta este un concept al capcanelor cu fir simbolice,[6] folosite cu ocazia dislocării trupelor americane din Coreea de Sud şi anterior din Germania Occidentală, pentru a demonstra că Statele Unite au un „interes naţional substanţial" într-o stare de urgenţă care ar putea să apară la un moment dat. Kissinger nu promitea o desfăşurare permanentă a trupelor americane la frontiera de nord a Chinei, dar dorea ceva care să atragă atenţia. Exact aşa ceva îi propuseseră generalii lui Mao să obţină de la Nixon în 1969: un gest ostentativ faţă de Moscova.

Kissinger a furnizat chiar şi un calendar pentru această strategie. „Perioada celui mai mare pericol" pentru China, i-a spus el lui Huang Hua, ambasadorul Chinei la Naţiunile Unite, ar fi între 1974 – 1976, când Uniunea Sovietică va fi finalizat „pacificarea" Occidentului prin destindere şi dezarmare, mutarea forţelor sale militare şi dezvoltarea capacităţilor nucleare ofensive. Kissinger dorea ca sistemul capcanelor cu fir să fie finalizat până atunci.

Următoarea ofertă secretă – a patra de la prima întâlnire a lui Nixon cu Mao şi a şasea de la prima călătorie a lui Kissinger în China – promitea să pună la dispoziţia Chinei orice acord pe care America îl oferise deja Uniunii Sovietice. În perioada premergătoare întâlnirii dintre Nixon şi liderul sovietic Leonid Brejnev în iunie 1973, Kissinger a reafirmat că „orice suntem pregătiţi să facem cu Uniunea Sovietică, suntem pregătiţi să aplicăm şi în relaţia cu Republica Populară Chineză". 39 De fapt, Statele Unite erau dispuse să ofere chinezilor condiţii chiar mai bune decât cele convenite cu sovieticii: „Putem fi pregătiţi", a spus Kissinger, „să facem unele lucruri cu Republica

[6] Reprezentate prin unități militare relativ slabe, angajate ca o primă linie de apărare, care vor declanșa intervenția forțelor mai puternice în cazul unei agresiuni (n.trad.)

Populară Chineză pe care nu suntem pregătiţi să le facem cu Uniunea Sovietică". 40

Cam la aceeaşi dată, Nixon a trimis o notă în care se spunea că „Statele Unite nu vor participa la nicio acţiune comună cu Uniunea Sovietică conform acordului [de prevenire a războiului nuclear] în situaţia unor conflicte… în care este implicată şi R.P. Chineză". 41 Concomitent, el a decis să eludeze legea şi reglementările din SUA prin furnizarea de tehnologie Chinei prin intermediul britanicilor.42

A şaptea ofertă secretă a fost cea mai delicată şi nu va fi dezvăluită timp de trei decenii, nici măcar către CIA. A reieşit dintr-o dezbatere internă la care am fost martor în octombrie 1973 pe tema opţiunilor între materializarea promisiunilor vagi ale Americii către Beijing şi a face ceva concret pentru a întări China, sau poziţionarea noastră la nivelul unor simple declaraţii şi gesturi de curtoazie. Statele Unite ar putea stabili o „înţelegere mai concretă a securităţii" cu chinezii sau, în schimb, ar promite doar un progres semnificativ în normalizarea diplomatică a relaţiilor bilaterale.43 Au existat argumente puternice pentru fiecare dintre cele două opţiuni.

În anul acela, lucram la RAND Corporation unde, în calitate de expert pe problemele Chinei, mi se aprobase, de către Richard Moorsteen – un coleg de la RÂND apropiat al lui Kissinger –, accesul la documente secrete cuprinzând conversaţiile lui Kissinger cu liderii chinezi. Andy Marshall şi Fred Ikle mă angajaseră la RÂND, cel de-al doilea urmând să părăsească ulterior RÂND după ce Nixon îl va fi numit Director al Agenţiei de Control al Armamentelor şi Dezarmare". În 1973, Ikle mă invitase de mai multe ori să-l văd în birourile agenţiei pentru a discuta pe marginea analizei mele asupra Chinei şi pentru a elabora o propunere adresată lui Kissinger referitoare la cooperarea secretă în domeniul tehnologiei informaţiilor şi avertizării.

Împărtăşeam sprijinul lui Ikle pentru o cooperare secretă, concretă, reală a Statelor Unite cu China. Deşi Ikle i-a spus lui Kissinger că nu este de dorit o „relaţie formală"(adică o alianţă formală), Washingtonul ar putea să ofere unilateral ajutor de „natură tehnică". Statele Unite ar putea instala un aranjament de tip „linie de asistenţă telefonică"* care ar furniza o acoperire pentru Washington în a furniza Beijingului informaţii secrete de avertizare timpurie referitoare la acţiunile militare sovietice orientate împotriva Chinei. Ikle şi cu mine

scriam într-un memorandum că, „de vreme ce o mare parte din forţele strategice ale Chinei vor continua să fie alcătuite din bombardiere, orele de avertizare timpurie obţinute pe această cale ar putea fi folosite de chinezi, pentru a reduce vulnerabilitatea forţelor lor în mod

ResearchANdDevelopment, corporaţie fondată în 1948, cu scopul de a furniza idei pentru armata americană, devenind ulterior cel mai prestigios laborator de idei [*think-tank*] din lume, (n.trad.)

— În original, *TheU.S. ArmsControlândDisarmamentAgency*[*ACELA*], o agenţie independentă a guvernului SUA care a funcţionat în perioada 1961 – 1999. (n.trad.) în o linie telefonică directă pentru comunicarea între şefii de state sau de guverne (n.trad.) semnificativ". „Faptul că linia de asistenţă telefonică ne-ar putea permite să transmitem avertismente despre un posibil atac sovietic ar putea fi un argument puternic". Noi am pledat pentru vânzarea de către Washington către Beijing a unor echipamente şi a tehnologiei asociate, care să-i alerteze pe chinezi dacă sovieticii erau pe cale să atace, şi am sprijinit ideea de a le pune la dispoziţie imagini de înaltă rezoluţie furnizate de sateliţii Americii pentru a îmbunătăţi precizia loviturilor chinezilor asupra obiectivelor sovietice.44

Kissinger a fost de acord cu propunerea noastră. Doar câţiva au ştiut că el a propus o cooperare tangibilă, secretă, cu China, într-o deplasare la Beijing, în noiembrie 1973, Kissinger le-a spus chinezilor că, în cazul unui atac sovietic, Statele Unite ar putea furniza „echipamente şi alte servicii". America, a spus Kissinger, ar putea contribui la îmbunătăţirea comunicării dintre Beijing şi diferitele baze aeriene de bombardiere chineze „sub protecţia unor măsuri de dezinformare şi camuflaj". El a oferit, de asemenea, tehnologia pentru „anumite tipuri de radare" pe care chinezii ar putea chiar să le construiască.45 Cu alte cuvinte, Kissinger a oferit, în secret, un ajutor în favoarea Armatei de Eliberare a Poporului. El a propus inaugurarea unor relaţii militare de aprovizionare a Chinei, atât în timp de pace, cât şi în cazul unui atac sovietic.

Spre surprinderea mea, chinezii au ezitat iniţial să accepte cea de-a şaptea ofertă, solicitând timp să studieze propunerile înainte de a răspunde mai departe.46 Ei au fost de părere că avertizarea timpurie de către americani ar reprezenta „o transmitere de informaţii de mare ajutor", dar că acest lucru ar trebui făcut de aşa natură încât „nimeni să

nu simtă că suntem aliaţi". Cu o mentalitate izvorâtă direct din epoca Statelor Combatante, a alianţelor

Sub acoperire (n.trad.) necruţătoare şi schimbătoare, liderii Chinei erau suspicioşi că oferta lui Kissinger putea fi o încercare de a-i implica într-un război cu Moscova.

Probabil că nici chinezii nu au sesizat riscul pe care Nixon şi Kissinger şi l-au asumat promovând această ofertă. Asistentul special al lui Kissinger pe problemele Chinei, Winston Lord, pledase puternic împotriva acestui pas într-un memoriu adresat lui Kissinger, arătând că ar putea fi neconstituţional (fără a mai menţiona şi probabila respingere generală de către opinia publică americană) şi că îi va înfuria pe ruşi. Kissinger a respins obiecţiile lui Lord, deşi Lord însuşi fusese un susţinător puternic al îmbunătăţirii relaţiilor cu China.

Relaţiile chino-americane au trecut prin cea mai mare îmbunătăţire a lor la finele anilor 1970, când Deng Xiaoping a preluat o putere în creştere şi a devenit imaginea publică pentru politica proactivă de relaţii publice a Chinei cu Statele Unite. Pentru occidentali, Deng reprezenta liderul chinez ideal: un om moderat, promotor al reformelor, cu o atitudine calmă, de bunic. El a fost, pe scurt, tipul de lider chinez pe care occidentalii îşi doreau să-l vadă.

Doar că Deng nu era un bunic docil. În cadrul întâlnirilor private din cadrul Biroului Politic, el se dezlănţuia furios împotriva asistenţilor şi consilierilor săi în legătură cu lipsa de progres a Chinei faţă de Occident. El credea că, sub conducerea lui Mao, cu practicile sale discutabile de „reformă", China pierduse treizeci de ani în campania ei de a depăşi ba-ul american.

Deng era entuziasmat de un parteneriat cu americanii, dar pentru un motiv major, care nu era destinat consumului public. El a dedus în mod corect că, urmând modelul economic sovietic, China a pariat pe calul greşit şi că plătea acum pentru asta.

Documente interne chineze, care au intrat în mâinile oficialilor americani din serviciile de informaţii mult după producerea faptelor ca atare, au arătat că liderii chinezi ajunseseră la concluzia că au eşuat în a extrage tot ce se putea de la alianţa lor deja şovăielnică cu partenerii sovietici. Deng nu era dispus să facă aceeaşi greşeală cu americanii. El a întrevăzut că modalitatea reală pentru China de a progresa în cadrul Maratonului era să obţină cunoştinţe şi competenţe din partea Statelor

Unite. Cu alte cuvinte China va veni din urmă şi va câştiga cursa Maratonului alimentându-se pe furiş, cu energie, în cea mai mare parte, de la alergătorul american aflat în frunte, mulţumit de sine şi pregătit să învingă.

În cadrul Biroului Politic, Deng se referea mereu la o avertizare favorită din epoca Statelor Combatante, *taoguangyanghui*(aşteaptă-ţi timpul, construieşte-ţi capabilităţile). Şi Deng trimitea mesaje adversarilor prin povestiri aparent vagi, ocolite şi inofensive. În prima sa întâlnire cu preşedintele Gerald Ford, în decembrie 1975, el s-a referit la o poveste din cartea clasică chineză *The RomanceoftheThreeKingdoms* pentru a marca ceea ce în retrospectivă a fost un punct important, unul pierdut complet de Ford. Povestea îl implică din nou pe Cao Cao, discutat în capitolul anterior, considerat în literatura chineză ca fiind unul dintre cei mai mari tirani din istorie. De fapt, Cao Cao exemplifică probabil cel mai bine conceptul de *ba* în literatura antică a Chinei.

Într-una dintre scurtele descrieri evocatoare la care a apelat, Deng i-a relatat lui Ford cum Cao Cao l-a învins pe Liu Bei, un adversar rival şi a rămas *ba*. După războiul dintre ei, rivalul se oferă să lucreze pentru Cao Cao, numai că el rămâne suspicios în legătură cu loialitatea lui Liu Bei. Deng îi va evoca preşedintelui Ford faimosul dicton al lui Cao Cao „Liu Bei e ca un vultur, care va lucra pentru tine când e flămând, dar care îşi va lua zborul şi te va părăsi când e bine hrănit". Aparent, „vulturul" din povestea lui Deng era Uniunea Sovietică. Încercările americane de reconciliere cu sovieticii, a avertizat Deng, vor eşua. De îndată ce vor fi obţinut ce doreau, sovieticii, precum Liu Bei, îşi vor urma propriile lor interese. Ceea ce americanii au ratat din înţelegerea corectă a respectivei anecdote a fost că acelaşi comportament strategic era adevărat şi pentru China. Odată ce America va fi făcut din China un partener egal, China nu va rămâne un aliat, ci „îşi va lua zborul".

Cu toate acestea, Deng a decis cu tact să nu spună cea mai faimoasă poveste despre Cao Cao şi Liu Bei, pentru că, dacă ar fi făcut-o, ar fi divulgat adevăratele obiective ale Chinei în relaţiile cu americanii. Şoimii chinezi încă nu începuseră să scrie deschis despre alegoria conţinută în aceste povestiri antice. Avem nevoie de această cheie pentru a decoda aluziile strategice chinezeşti. Nu exista niciun

semn că Ford sau chiar Kissinger aveau idee despre ce anume vorbea Deng.

Accentul pus de strategia chineză pe disimularea intenţiei reale a unui pretendent de a-l înlocui pe hegemon este încorporat în povestirea referitoare la interesul imprudent arătat de rival faţă de greutatea cazanelor împăratului. Cu toate acestea, o povestire diferită, dar pe o temă similară din epoca celor trei regate întruchipează şi informează deopotrivă despre eforturile Chinei de a nu se limita la simpla disimulare pasivă, ci de a trece la înşelarea activă a adversarului pentru a-şi camufla ambiţiile adevărate.

Cu câţiva ani înainte de Bătălia de la Stânca Roşie, pretendentul secret Liu Bei a fost chemat la o întâlnire cu Cao Cao. Liu Bei, care conspira pentru a-l învinge pe Cao Cao, „trebuia să-şi ascundă interesele reale faţă de atentul şi inteligentul Cao Cao". După venirea lui Liu Bei, Cao Cao l-a condus la o masă sub un prun, unde cei doi bărbaţi s-au aşezat să se bucure de plăcerea unui vin fiert. În timp ce beau, vremea începu să se schimbe pe măsură ce norii se adunau ameninţător şi furtuna era pe cale să izbucnească din moment în moment. Unul dintre slujitorii lui Cao Cao îi arătă o formaţiune noroasă care părea că seamănă cu un dragon. Toţi ochii se îndreptară către norii cu pricina şi Cao Cao îl întrebă pe oaspetele său dacă înţelege evoluţia dragonilor.

„Nu în detaliu", răspunse Liu Bei.

„Un dragon poate să ia orice dimensiune vrea, poate să se înalţe în glorie sau să se ascundă de ochii lumii", a spus Cao Cao. „Suntem la mijlocul primăverir şi dragonul alege anume acest moment pentru a se transforma, asemenea unei persoane care-şi dă seama de propriile sale dorinţe cotropind lumea. Dragonul – printre animale – se compară cu eroul printre oameni. Tu, generale, ai străbătut cale lungă, peste toate lacurile şi râurile. Tu trebuie să ştii cine sunt eroii din zilele noastre şi aş vrea să-mi spui cine sunt ei".

Liu Bei se prefăcu a fi oarecum descumpănit. „Eu sunt doar un prostănac oarecare. Cum pot să ştiu astfel de lucruri?"

„Poate că nu le-ai văzut feţele, dar cu siguranţă le-ai auzit numele", răspunse Cao Cao.

„Yuan Shu din sudul râului Huai, cu armata lui puternică şi resurse din belşug: este el oare un erou?" întrebă prudent Liu Bei.

Cao Cao a râs. „Un schelet care putrezeşte într-un cimitir, îl voi scoate din calea mea în scurt timp”.

„Atunci, Yuan Shao”, anunţă Liu Bei.

„Un bătăuş, dar laş”.

„Mai există şi Liu Biao din Jingzhou”.

„El e o simplă aparenţă, un om orgolios cu o reputaţie proastă”, răspunse Cao Cao. „Nu, nu e el”.

În perioada Chunfen (20 – 22 martie) conform calendarului tradiţional chinezesc (n.trad.)

„Sun Ce este un tip zdravăn, şeful tuturor celor din Ţara de Sud. Este el un erou?” întrebă Liu Bei.

„A profitat de reputaţia tatălui său, Sun Jian. Sun Ce nu este un adevărat erou”.

„Dar Liu Zhang din Yizhou?”

„Deşi face parte din familia regală, el nu este altceva decât un supraveghetor”.

În cele din urmă Liu Bei a întrebat: „Ce zici de Zhang Xiu, Zhang Lu, Han Sui şi toţi acei lideri?”

„Oameni mărunţi ca ei nici măcar nu merită să fie menţionaţi”, a ripostat Cao Cao.

„Cu aceste excepţii nu mai ştiu pe nimeni”, spuse Liu Bei în cele din urmă.

„În momentul de faţă, eroii sunt aceia care poartă în inimă proiecte măreţe, trufaşe şi au planuri pentru a le îndeplini. Ei dispun de strategii atotcuprinzătoare şi întreaga lume se află la mila lor”.

„Cine este o astfel de persoană?” întrebă Liu Bei.

Cao Cao îl arătă cu degetul pe Liu Bei şi apoi pe el însuşi, după care spuse: „Singurii eroi din lume suntem noi, *tuşi cumine*”(italicele aparţin autorului).

Liu Bei rămase cu gura căscată de spaimă, aruncând beţişoarele pe podea. Tocmai atunci, un trăsnet foarte puternic se auzi pe neaşteptate dintre nori. Aplecându-se pentru a-şi recupera beţişoarele, Liu Bei exclamă: „Ce şoc! Şi [referindu-se la tunet] a fost destul de aproape”.

Surprins, Cao Cao spuse: „Ce, ţi-e frică de tunet?” La urma urmei, ce erou se teme de nişte simple *tunete*? Liu Bei reuşise să ascundă adevăratele sale ambiţii de a-l pune în dificultate pe *ba*.

La scurt timp după aceea, Liu Bei a relatat experienţa trăită altor doi aliaţi apropiaţi, menţionând că obiectivul său era „să-l convingă pe Cao Cao de simplitatea mea perfectă şi de absenţa oricărei ambiţii. Dar când şi-a îndreptat brusc degetul spre mine ca fiind unul dintre eroi, m-am înfiorat, pentru că am crezut că are anumite suspiciuni. Din fericire, tunetul mi-a oferit scuza de care aveam nevoie".

„Chiar eşti foarte inteligent", i-au spus ei.

Restul – cum se spune în literatură – e istorie. Liu Bei şi-a câştigat curând independenţa faţă de Cao Cao şi şi-a petrecut restul lungii sale vieţi luptând împotriva lui pentru dominaţie.47

Fascinate de noua lor relaţie cu chinezii, administraţiile Nixon şi Ford au satisfăcut de bunăvoie multe dintre obiectivele politice imediate ale Chinei. Toate aceste daruri – şi multe altele care au urmat – au fost păstrate în secret faţă de publicul american timp de cel puţin treizeci de ani. Statele Unite nu numai că au tăiat programul de asistenţă clandestină al CIA către Dalai Lama – Inamicul public numărul 1 al Chinei comuniste –, dar au anulat şi patrulele de rutină ale Marinei SUA prin Strâmtoarea Taiwan, care simbolizaseră mereu angajamentul Americii faţă de Taiwan.48 Politica americană s-a redus la o serie de iniţiative menite să întărească China împotriva adversarilor săi.

În 1975, lucram încă la RÂND, când am scris un articol pentru revista *ForeignPolicy* în care pledam pentru legături militare dintre Statele Unite şi China, pentru a crea o falie în sistemul mondial coordonat de sovietici. Richard Holbrooke, fostul şi viitorul diplomat, era pe atunci editorul revistei. Un susţinător puternic al articolului, el mi-a etichetat ideea ca fiind „un produs de mare succes, o lovitură zdrobitoare". Mi-a împărtăşit gândurile cu alţi editori, ceea ce a dus la o lungă relatare în *Newsweek*, „Guns for Peking?"* Alte mijloace de comunicare au preluat

„Arme pentru Beijing?"(n.trad.) propunerea în vreme ce presa sovietică a atacat atât argumentele pe care le-am folosit cât şi pe mine personal.49 Practic, ofiţerii militari chinezi de la Organizaţia Naţiunilor Unite mi-au sugerat această idee. Aşadar, în 1973, mi-am început cele patru decenii de conversaţii cu şoimii militari ai Chinei, învăţând despre lecţiile Statelor Combatante privitoare la

confruntarea cu hegemonul, care, am presupus atunci, va însemna mereu Uniunea Sovietică.

La începutul anului 1976, Ronald Reagan, care candida împotriva președintelui Ford pentru nominalizarea din partea Partidului Republican la președinție, a citit articolul. (îl trimisesem lui Reagan la îndemnul lui Holbrooke). Într-o notă de mână, fostul guvernator al statului California a declarat că este de acord cu ideea unor legături mai strânse cu China ca mijloc de presiune împotriva sovieticilor. El m-a prevenit totuși în legătură cu chinezii, arătându-se îngrijorat în particular de abandonarea aliaților democrați ai Americii din Taiwan. După ce m-am întâlnit cu guvernatorul Reagan la reședința sa din Pacific Palisades – unde a glumit că avea „șaizeci și patru de ani și era șomer" – m-a încurajat să-i trimit și alte materiale despre China pe care le-ar putea folosi în discursuri.

În 1978, relațiile cu Statele Unite s-au îndreptat spre normalizare, prin recunoașterea oficială americană a Chinei comuniste ca fiind un guvern legitim al poporului chinez. În acel an, Deng s-a concentrat imediat pe obiectivele de interes din fruntea listei sale de dorințe: știința și tehnologia Americii. Acesta a fost un exemplu al conceptului de pe vremea Statelor Combatante, cunoscut sub numele de *wuwei* – sau, pune-i pe alții să-ți facă munca.50 Conform strategiei pe care a formulat-o în 1978, Deng a înțeles, după cum spune el însuși, că „tehnologia este forța productivă numărul unu" care asigură creșterea economică.51 Singura modalitate prin care China ar putea întrece Statele Unite ca putere economică, credea Deng, era printr-o dezvoltare științifică și tehnologică masivă. O scurtătură esențială ar fi să preia ceea ce americanii aveau deja. Deng a identificat un partener dispus să se angajeze într-un asemenea efort în persoana președintelui american, Jimmy Carter, nerăbdător să dea o lovitură diplomatică prin semnarea unui parteneriat oficial chino-american.

În iulie 1978, președintele Carter a trimis în China delegația compusă din oameni de știință americani de cel mai înalt nivel care a vizitat vreodată o altă țară. Șeful delegației era Frank Press, consilierul științific al lui Carter și fost profesor de la MIT, specializat în știința cutremurelor de pământ. Din 1975 și până în 1977, Press fusese președintele Comitetului SUA pentru comunicarea științifică cu Republica Populară Chineză și, prin urmare, avea un interes deosebit

în promovarea schimburilor ştiinţifice cu China. Delegaţia condusă de Press a fost primită cu mare atenţie din partea chinezilor. *PeoplesDaily* publica rareori discursuri ale străinilor, dar în acest caz a tipărit discursul lui Press de la banchet, care sublinia avantajele globalizării. Şi Michel Oksenberg, un oficial al Consiliului Naţional de Securitate pentru politica faţă de China, care a avut şapte întâlniri cu Deng, a spus că nu l-a văzut niciodată pe Deng atât de curios din punct de vedere intelectual şi atât de mult implicat în articularea viziunii sale despre viitorul Chinei decât în această călătorie. Din nou, jucând rolul solicitantului vulnerabil, Deng a vorbit delegaţiei lui Press despre înapoierea fără speranţă a chinezilor în domeniul ştiinţei şi tehnologiei şi şi-a exprimat îngrijorarea faţă de constrângerile americane privind exporturile de înaltă tehnologie către ţara sa.

MassachusettsInstituteofTechnology, Institutul Tehnologic [al statului] Massachusetts, universitate tehnică particulară, cu sediul la Cambridge, Massachusetts, SUA (n.trad.)

În trecut, Beijingul exercitase un control strict asupra oamenilor de ştiinţă ai ţării care se deplasau în Statele Unite, limitând numărul lor, temându-se că oamenii de ştiinţă ar putea emigra. Press se aştepta ca autorităţile din China să fie la fel de prevăzătoare faţă de extinderea schimburilor ştiinţifice cu Occidentul. De aceea, a fost surprins când Deng a propus ca Statele Unite să accepte imediat şapte sute de studenţi chinezi în domenii ale ştiinţei, cu obiectivul mai mare de a accepta alte zeci de mii în următorii câţiva ani. Deng a fost atât de preocupat să primească un răspuns prompt, încât Press s-a considerat obligat, considerând că se află în faţa uneia dintre cele mai importante reuşite din cariera lui, să ceară o legătură prin telefon cu preşedintele Carter, la ora 3: 00 a.m. Ca şi consilierul său, Carter nu s-a gândit prea mult la implicaţiile interesului brusc al Chinei în dezvoltarea schimburilor ştiinţifice, privindu-l ca pe un semn binevenit de îmbunătăţire a relaţiilor.

În ianuarie 1979, Deng a făcut prima şi singura sa vizită în Statele Unite, care a fost încununată de succes. Preşedintele Carter l-a onorat printr-un dineu de stat şi, pentru a demonstra aroma bipartizană a politicii SUA faţă de China, l-a invitat chiar şi pe compromisul Richard Nixon să participe, prima dată când fostul preşedinte vizita Casa Albă după demisia sa din august 1974. Deng a

petrecut treisprezece zile în Statele Unite, vizitând sediile Coca-Cola, Centrul Spaţial Johnson din Houston şi chiar Disney World. În semn de acceptare de către mijloacele de comunicare în masă americane, revista *Time* a pus portretul lui Deng pe copertă, de două ori.

La Muzeul Naţional din Beijing, se poate vedea o fotografie a lui Deng zâmbind sub o pălărie mare, cu boruri largi, purtată în mod tradiţional de cowboy, pe care o primise în Texas, pălărie care a devenit simbolul vizitei sale din 1979. Mesajul pe care voia să-l transmită publicului din SUA era acela al unui personaj cordial, bine dispus, care semăna mai mult cu „noi" decât cu unul dintre „acei comunişti". Dar s-a dovedit a fi, de asemenea, un punct de cotitură pentru chinezi şi pentru Maraton. Deng a obţinut mult mai multe decât Mao.

La 31 ianuarie 1979, în timpul vizitei în Statele Unite, Deng şi Fang Yi, directorul Comisiei de Stat pentru Ştiinţă şi Tehnologie, au semnat acorduri cu guvernul SUA pentru accelerarea schimburilor ştiinţifice. În acel an, primii cincizeci de studenţi chinezi au zburat spre America. În primii cinci ani de schimburi, în jur de nouăsprezece mii de studenţi chinezi au studiat la universităţile americane, în special fizică, medicină şi inginerie, iar numărul lor va continua să crească.52 Carter şi Deng au semnat, de asemenea, acorduri privind birourile consulare, comerţ, ştiinţă şi tehnologie – cu Statele Unite, furnizând tot felul de cunoştinţe ştiinţifice şi tehnice oamenilor de ştiinţă chinezi în ceea ce ar reprezenta cea mai mare revărsare de asemenea cunoştinţe din istorie.

Chinezii au luat legătura cu Academia Naţională de Ştiinţe a Statelor Unite urmând ca aceasta să trimită o serie de delegaţii în R.P. Chineză pentru a iniţia schimburi ştiinţifice SUA – China în diferite domenii alese de partenerul asiatic. Strategia chineză a fost aceea de a-i face pe americani să asigure admiterea Chinei în toate organizaţiile internaţionale care se ocupă de fizică, energie atomică, astronautică şi alte domenii. Americanii au fost de acord, aplicând astfel cea de-a opta ofertă către China.

Americanii au fost, de asemenea, de acord să se angajeze la o mai strânsă cooperare militară secretă. Preşedintele Carter a oferit Chinei asistenţă în domeniul informaţiilor pentru a ajuta războiul Chinei în Vietnam, la un nivel care l-a şocat chiar şi pe Henry Kissinger,

după cum a mărturisit acesta în cartea sa *OnChina* din 2011. În tonalităţi care sugerează că poate el a creat un monstru deschizând uşa legăturilor cu Beijingul, Kissinger a denunţat „complicitatea neoficială" a lui Carter cu ceea ce era „echivalentul unei agresiuni militare deschise" din partea Beijingului, ajutor care „a avut efectul practic de a asigura o asistenţă indirectă urmaşilor Khmerilor Roşii". 53 O vizită în China a Secretarului Apărării al SUA Harold Brown, spunea Kissinger exasperat, „marca un pas înainte în cooperarea chino-americană de neimaginat cu doar câţiva ani mai devreme".

Cea de-a noua ofertă, Directiva prezidenţială 43, semnată în 1978, a stabilit numeroase programe pentru a transfera dezvoltările ştiinţifice şi tehnologice americane către China în domeniile educaţiei, energiei, agriculturii, spaţiului cosmic, geoştiinţelor, comerţului şi sănătăţii publice.54 în anul următor, administraţia Carter a aplicat Chinei clauza naţiunii celei mai favorizate ca partener comercial al SUA.

Preşedintele Carter a autorizat, de asemenea, prin 1979, stabilirea unor centre de colectare a informaţiilor interceptate în nord-vestul Chinei, după cum menţiona, în memoriile sale intitulate *ChinaHands*(*MâinileChinei*), James Lilley, agentul operativ al CIA şi viitor ambasador al SUA în China. „O parte din motivul pentru care mi s-a acordat o medalie de către CIA a fost munca mea de creare a primei unităţi operative a CIA la Beijing", scria Lilley. „Un alt factor care a contribuit a fost rolul pe care l-am avut în dezvoltarea schimbului de informaţii cu China… Părea a fi o idee nefirească, surprinzătoare, aceea că Statele Unite şi China, care luptaseră una împotriva celeilalte prin interpuşi doar cu câţiva ani înainte în Vietnam, să ajungă să coopereze în colectarea unor informaţii tehnice de interes strategic despre Uniunea Sovietică". 55

În 1978, făceam parte din personalul de specialitate al Comitetului Bugetar al Senatului SUA şi lucram, de asemenea, în calitate de consultant al Departamentului Apărării, unde am continuat să citesc analize secrete despre China, elaborând chiar rapoarte şi analize proprii. În 1980, în timp ce Ronald Reagan îşi anunţa intenţia de a candida pentru al doilea mandat de preşedinte, am fost numit printre consilierii săi şi am ajutat la redactarea primului său discurs de campanie privind politica externă. Am exprimat o opinie, comună

printre consilieri, că Statele Unite ar trebui să ajute China să ţină sub control ameninţarea mult mai mare a sovieticilor. După ce Reagan a câştigat alegerile, am fost numit în echipa de tranziţie prezidenţială. Apoi am pledat în continuare pentru mai multă cooperare. Un aliat mai vechi în strădaniile mele era Alexander Haig, care ştia totul despre demersurile anterioare referitoare la China din timpul administraţiei Carter, iar acum, ca secretar de stat, vizitase Beijingul şi chiar se oferise public să-i vândă armament Chinei, următorul pas logic.

Decizia privind Directiva de Securitate Naţională 11 (NSDD 11), semnată de preşedintele Reagan în 1981, a permis Pentagonului să vândă Chinei tehnologie militară avansată de aviaţie şi rachete, infanterie terestră şi marină care să transforme Armata de Eliberare a Poporului într-o forţă de luptă dintre cele mai bune din lume. * în anul următor, NSDD 12 a preşedintelui Reagan a inaugurat cooperarea şi dezvoltarea în domeniul nuclear între Statele Unite şi China, ceea ce a condus la extinderea programelor nucleare militare şi civile ale Chinei.

Deciziile privind directivele de securitate naţională sunt dispoziţii, de regulă secrete, emise de preşedintele SUA către Consiliul de Securitate Naţională şi către cei mai înalţi funcţionari ai ramurilor executive ale administraţiei, cuprinzând indicaţii generale de interpretare şi de conduită în materie de politică externă şi în domeniul militar, mai degrabă decât instrucţiuni specifice (n.trad.)

Reagan era profund sceptic faţă de politicile predecesorului său referitoare la China – poziţie care a condus la un dezacord politic serios în cadrul administraţiei. Reagan vedea natura subiacentă a Chinei mai bine decât am făcut-o eu şi mai bine decât majoritatea experţilor în problemele Chinei din administraţia sa. La suprafaţă, Reagan a urmat linia Nixon-Ford-Carter de întărire a Chinei „pentru a ajuta China să se modernizeze, pe motiv că o China puternică, sigură şi stabilă poate constitui o forţă tot mai mare de pace, atât în Asia cât şi în lume", aceasta fiind formularea din NSDD 140 a lui Reagan, emisă în 1984. (în mod semnificativ, personalul NSC a limitat foarte mult accesul la NSDD 140 şi, de aceea, au fost produse doar cincisprezece copii, cel puţin parţial, pentru că, probabil, se sublinia obiectivul controversat al administraţiei Reagan de a consolida China).56

Reagan a semnat aceste directive secrete pentru a ajuta la construirea unei Chine puternice şi chiar s-a oferit să vândă arme

chinezilor şi să reducă vânzările de arme către Taiwan. Dar, spre deosebire de predecesorii săi, Reagan a adăugat o avertizare care ar fi trebuit să fie esenţială. Directivele sale afirmau că asistenţa SUA oferită Chinei era condiţionată de statutul de independenţă a Chinei faţă de Uniunea Sovietică şi de liberalizarea sistemului său autoritar. Din păcate, consilierii săi au ignorat în mare măsură aceste condiţii prealabile şi, indiferent de motiv, el a făcut la fel.

În plus, administraţia Reagan a acordat finanţare şi instruire instituţiilor Guvernului chinez nou-înfiinţate, specializate în inginerie genetică, automatizare, biotehnologie, lasere, tehnologie spaţială, zboruri în spaţiu cu echipaj uman, robotică inteligentă şi multe altele. Reagan a aprobat chiar şi o vizită a unei delegaţii militare chineze la una dintre bijuteriile coroanei în domeniul securităţii naţionale, Agenţia de Proiecte de Cercetare Avansată în Domeniul Apărării, agenţia care a inventat internetul, operaţiunile cyber şi alte zeci de programe în domeniile tehnologiilor de vârf.

În timpul preşedinţiei lui Reagan, cooperarea militară secretă a Americii cu China s-a extins la niveluri de neconceput până atunci. Statele Unite au colaborat în secret cu China pentru a furniza echipament militar pentru rebelii antisovietici afghani, pentru Khmerii Roşii[7] şi pentru forţele anticubaneze din Angola. Cooperarea noastră împotriva ocupaţiei vietnameze a Cambodgiei, inclusiv înarmarea a cincizeci de mii de soldaţi din formaţiunile de gherilă împotriva Vietnamului, a fost discutată în interviurile a patru ofiţeri CIA care au dezvăluit detaliile acestui program în cartea *TheCambodianWars*(*Războaielecambodgiene*).*57* A existat un secret mult mai mare pe care alţi ofiţeri CIA l-au dezvăluit în cartea lui George Crile *CharlieWilsonsWar*(*RăzboiulluiCharlieWilson*), şi anume relatarea cumpărării din China, de către SUA, a unei mari cantităţi de armament, în valoare de 2 miliarde de dolari USD pentru rebelii antisovietici din Afghanistan.58 Memoriile lui Kissinger dezvăluie că a existat şi o cooperare sub acoperire în Angola.59

De ce a căutat China să coopereze cu Statele Unite în aceste acţiuni sub acoperire desfăşurate la scară largă? Vom afla definitiv răspunsul numai atunci când Beijing îşi va deschide arhivele sau dacă

' Rachete sol-aer cu raze infraroșiî lansate de pe sisteme portabile (n.trad.)

apare un transfug de nivel înalt. Un lucru pe care îl ştim acum cu siguranţă este că Beijingul şi-a dorit să folosească puterea şi tehnologia americană pentru a întări China pe termen lung. Punctul-cheie pare să fi fost nevoia percepută de a apela la strategii folosite în jocul *weiqi*, pentru a evita încercuirea de către Uniunea Sovietică. Nimeni nu a văzut acest lucru ca pe un efort mai general de a progresa în strategia Maratonului. China s-a prefăcut slabă şi în plină defensivă, căutând protecţia Americii.

În cea de-a zecea ofertă, s-a aprobat, potrivit reporterului *NewYorkTimes*, Patrick Tyler, culegerea în comun a unor informaţii de-a lungul frontierei Chinei cu Uniunea Sovietică – acţiune purtând numele codificat Programul Chestnut. Mai târziu, în timpul călătoriei în China, din august 1979, a vicepreşedintelui lui Carter, Walter Mondale, Pentagonul şi CIA au transportat în China cu ajutorul aviaţiei militare posturile de monitorizare din programul Chestnut. Pentru a obţine un efect cât mai mare, după cum a relatat Tyler, chinezii au cerut ca avionul militar al SUA C-141 Starlifter să fie poziţionat la aeroportul din Beijing lângă un avion de pasageri sovietic astfel încât sovieticii să poată constata cu uşurinţă cooperarea.60

Potrivit lui Tyler, aceste staţii de monitorizare puteau colecta informaţii despre traficul aerian, semnalele radar ale apărării sovietice şi comunicaţiile KGB şi puteau detecta orice schimbare a nivelului de alarmare a forţelor nucleare ale URSS.61 China ar fi avut astfel la dispoziţie o durată de timp mai lungă de pregătire în cazul unui atac sovietic. Acesta a reprezentat un avans uriaş pentru securitatea Chinei în lunile care au precedat tentativa de încercuire care urma să înceapă prin invazia vietnameză în Cambodgia, sprijinită de sovietici, şi invazia sovietică din Afghanistan din decembrie 1979. Prin răbdarea lor, chinezii obţinuseră mai mult decât ceea ce propusesem eu, Kissinger şi Ikle şase ani mai devreme.

Potrivit cerinţelor *şi*, Beijingul trebuie să fi crezut că avea nevoie de ajutorul Americii pentru a rupe în bucăţi cei doi „cleşti" ai încercuirii sovietice a Chinei, din Afghanistan şi Vietnam. Circumstanţele justificau dorinţa de a merge mai departe chiar decât îşi propusese Mao; aşa încât, Deng accepta acum un ajutor semnificativ de la hegemon.62

Din 1982 până în 1989, programul chino-american referitor la Cambodgia a fost condus din afara Bangkokului, cu sprijinul chinezilor, al Armatei Regale Thailandeze, precum şi al statelor Singapore şi Malaezia. Acesta a constituit cea de-a unsprezecea ofertă de asistenţă pentru China din partea SUA. Cooperarea secretă a fost efectiv mascată timp de două decenii, deoarece ea s-a desfăşurat parţial la vedere. USAID* a acordat fonduri pentru asistenţă umanitară nonletală în Cambodgia, numite aşa pentru avocaţii programului, reprezentantul Bill McCollum, un republican din Florida, şi reprezentantul Stephen Solarz, un democrat din New York în spatele acestor două programe publice, Reagan a ordonat CIA să acorde asistenţă secretă în valoare iniţială de 2 milioane de dolari pe an (începând cu 1982), sumă care a crescut după 1986 la 12 milioane de dolari, după cum notează Kenneth Comboy.63 Programul a fost contopit cu proiectul pe care thailandezii l-au numit Proiectul 328. China, Malaezia, Singapore şi Thailanda au contribuit, de asemenea, cu arme şi fonduri. Prim-ministrul statului Singapore, Lee Kuan Yew, a vizitat chiar Bangkokul pentru a vedea tabăra secretă. Am făcut şi eu vizite în 1985 şi 1986, pentru a fi informat de şeful staţiei CIA, care se transferase la Bangkok, după ce fusese şef al Diviziei pentru Extremul Orient al CIA. El considera proiectul ca fiind „singurul joc din oraş", referindu-se la Războiul Rece, cu China cooperând cu noi contra Uniunii Sovietice.64

Începând cu vara lui 1984, la doi ani după începerea programului în Cambodgia, cooperarea secretă cu chinezii vizând scoaterea sovieticilor din Afghanistan va deveni de cincizeci de ori mai mare decât efortul depus în Cambodgia.

În acel moment, nu înţelegeam conceptul de *şi* şi acţiunile de evitare a încercuirii şi, prin urmare, nimeni nu credea că guvernul chinez ar risca furia sovietică devenind un important furnizor de arme pentru eforturile Americii de a-i ajuta pe rebelii afghani. Descoperirea a fost făcută de un prieten strălucit de la CIA, vorbitor al dialectului Mandarin, Joe Deârani.65 Această legătură chineză a fost un secret bine păstrat şi doar zece persoane din întreaga structură CIA erau conştiente de program, potrivit lui Tyler. Chinezii nu recunosc nici acum că au furnizat astfel de arme. În cartea sa *CharlieWilson'sWar*(*RăzboiulluiCharlieWilson*), George Crile relatează

că prima comandă fusese pentru puştile de asalt AK-47, mitraliere, grenade antitanc cu rachete* şi mine terestre.66

În 1984, un membru al Camerei Reprezentanţilor SUA, Charlie Wilson provocase, prin eforturi persistente, o creştere cu 50 de milioane de dolari SUA a sprijinului acordat rebelilor din Afghanistan. ** După cum relatează Crile, CIA a decis să cheltuiască 38 de milioane de dolari pentru a cumpăra arme de la guvernul chinez. *WashingtonPost* a citat, în 1990, surse anonime care au spus că, în cei şase ani de cooperare secretă chino-americană, valoarea totală a armelor furnizate de China a depăşit 2 miliarde de dolari.

Cooperarea clandestină dintre SUA şi China a atins punctul culminant în timpul administraţiei Reagan. Preşedinţii Nixon şi Ford au oferit Chinei informaţii despre sovietici. Preşedintele Carter a pus în aplicare proiectul Chestnut de interceptare a mesajelor. Dar Reagan a fost cel care a tratat China ca partener strategic deplin, chiar dacă în secret.

Cele trei proiecte principale au constat în ajutoare clandestine pentru rebelii antisovietici din Afghanistan, Cambodgia şi Angola. Fusesem deja promovat pe o poziţie civilă echivalentă cu a unui general cu trei stele şi numit ca asistent al subsecretarului de stat pe probleme de planificare politică şi acţiune secretă la Pentagon, raportându-i lui Fred Ikle. * Ikle şi cu mine am fost printre puţinii care eram la curent cu oferta lui Kissinger din 1973 de a ajuta China şi cu programul Chestnut al preşedintelui Carter. El şi cu mine eram pregătiţi să testăm dacă R.P. Chineză era cu adevărat dispusă să devină un aliat al SUA. Rezultatele afirmative ar fi putut determina mulţi oficiali de rang înalt ai SUA să încline în favoarea Chinei în anii care urmau.

Datoria mea era de a-i vizita pe liderii grupurilor rebele afghane, cambodgiene şi angoleze la Islamabad, Bangkok şi, respectiv, în sudul Angolei, pentru a vedea care sunt planurile şi nevoile lor. Am fost trimis, de asemenea, să obţin sfatul, aprobarea şi sprijinul Chinei. Noi am recomandat ca preşedintele Reagan să semneze Decizia privind Directiva de Securitate Naţională (NSDD) 166, care a reflectat faptul că exista o probabilitate ca escaladarea conflictului din Afghanistan să provoace represalii din partea sovietelor.67 Aveam nevoie de

evaluarea situaţiei din partea Chinei şi, în mod ideal, de sprijinul acesteia.

Două decenii mai târziu, ziaristul Steve Coll a susţinut că, în ceea ce-i priveşte, „comuniştii chinezi au obţinut marje uriaşe de profit din vânzarea armelor în cadrul tranzacţiilor negociate de către CIA". 68 Dacă acceptăm că 2 miliarde de dolari a fost totalul sumelor cheltuite pentru procurarea de arme chinezeşti destinate grupurilor rebele antisovietice, atunci achiziţiile Chinei de echipament militar american pentru ea însăşi, în valoare de peste 500 de milioane de dolari par relativ modeste.

Chinezii nu numai că ne-au vândut arme pe care să le furnizăm rebelilor, ci ne-au şi sfătuit cum să organizăm aceste operaţiuni secrete. Din sfaturile lor s-au desprins câteva lecţii referitoare la strategia chineză faţă de un hegemon în declin, în acest caz Uniunea Sovietică. În primul rând, chinezii au subliniat că trebuie să identificăm punctele cele mai vulnerabile ale sovieticilor pentru a le exploata. O tactică, explicau ei, era aceea de a determina creşterea costurilor imperiului. Când am propus pentru prima dată opţiunea de a furniza rachete antiaeriene Stinger către rebelii afghani şi angolezi, chinezii au fost încântaţi de costurile ridicate pe care aceste arme le-ar fi impus, sub formă de elicoptere şi avioane de vânătoare sovietice distruse.

A doua idee era să-i convingi pe alţii să lupte efectiv. Aceasta a fost, bineînţeles, o manifestare a noţiunii *wuwei* din epoca Statelor Combatante.

Al treilea concept a fost acela de a-i ataca pe aliaţii hegemonului aflat în declin. Rebelii cambodgien! au acţionat împotriva marionetelor vietnameze ale sovieticilor. Rebelii angolezi i-au expulzat pe cubanezii care fuseseră transportaţi în Angola cu avioane sovietice, avioane care ar fi putut fi distruse cu rachetele Stinger, dacă le-ar fi fost puse la dispoziţie atunci. Statele Unite, în cooperare cu China, au făcut toate acestea şi multe altele.

I-am întrebat pe chinezi dacă ei credeau că ar fi extrem de provocator să se adopte două măsuri suplimentare: Ar trebui oare ca noi să oferim şi să-i încurajăm pe rebelii afghani să efectueze raiduri de sabotaj de tip comando în interiorul Uniunii Sovietice (care nu fuseseră făcute niciodată în timpul Războiului Rece)? Şi ar trebui să fim de acord cu cererea afghanilor de a li se furniza puşti de lunetist cu

rază lungă de acţiune, ochelari cu vedere pe timp de noapte şi hărţi cu locurile în care ofiţerii sovietici de rang înalt se aflau în misiune în Afghanistan, în sprijinul a ceea ce ar reprezenta un program guvernamental de asasinate la comandă împotriva duşmanilor percepuţi ca atare? Colegii mei erau siguri că chinezii vor pune piciorul în prag, refuzând astfel de acţiuni. Citisem destulă istorie a Chinei pentru a ghici că ei vor accepta, dar chiar şi eu am fost luat prin surprindere de nemiloasa ambiţie a Beijingului de a distruge Sovietele când au răspuns afirmativ la cele două întrebări.

Steve Coli a scris în cartea sa *GhostWars*(*Războaielefantomă*), distinsă cu Premiul Pulitzer, că partea americană este cea care a refuzat aceste solicitări. El scrie că era ca şi cum s-ar fi declanşat „alarma" printre juriştii CIA, care susţineau că era vorba despre ceva similar cu „un asasinat pur şi simplu" şi astfel şeful staţiei locale a CIA „ar fi putut să-şi încheie misiunea în cătuşe". 69 Deci puştile de lunetist ar putea fi aprobate, dar nu hărţile şi ochelarii cu vedere nocturnă. Raidurile de comando în interiorul teritoriului sovietic, favorizate de chinezi ca o modalitate de a demola hegemonul rus, au fost anulate şi ele, în ciuda aprecierii lor de către chinezi, conform cărora ele ar fi putut genera un şoc psihologic util asupra hegemonului în declin.70

În 1985, ajutorul acordat Maratonului Chinei a fost extins pentru a include şi arme americane, întrucât administraţia Reagan a aranjat vânzarea a şase sisteme majore de arme în China în valoare de peste un miliard de dolari. Acest program viza consolidarea armatei de uscat, a flotei şi a forţei aeriene a Chinei şi chiar ajuta China în extinderea trupelor sale de infanterie marină.71 în martie 1986, administraţia Reagan a sprijinit dezvoltarea a opt centre naţionale de cercetare din China axate pe inginerie genetică, robotică inteligentă, inteligenţă artificială, automatizare, biotehnologie, lasere, supercomputere, tehnologie spaţială şi zboruri spaţiale cu echipaj uman.72 Nu a trecut mult timp până când chinezii au făcut progrese semnificative în peste zece mii de proiecte, toate depinzând în mare măsură de asistenţa occidentală şi toate având o importanţă esenţială în strategia Maratonului Chinei. Administraţia Reagan spera că va contracara puterea sovietică dând un impuls chinezilor şi fiecare, de la Reagan în jos, dorea să creadă susţinerile Beijingului conform cărora

China evolua către a acorda mai multă libertate şi a permite mai multă iniţiativă individuală în activitatea socială.

Strategia Chinei de a sparge încercuirea sovietică, cu ajutorul Statului Combatant cu care intrase în parteneriat, a reuşit. În 1989, sovieticii au anunţat că părăsesc Afghanistanul, iar Vietnamul s-a retras şi el din Cambodgia. Şi acum, ce vor face Washingtonul şi Beijingul? Ar putea ele construi, pe această bază a încrederii, o alianţă adevărată pentru totdeauna? Eu aşa am crezut. Dar, potrivit postulatelor fundamentale ale Statelor Combatante, sosise momentul în care China urma să se întoarcă cu faţa către relaţia cu adevăratul hegemon, Statele Unite.

O componentă esenţială a conceptului *şi* se referă la zădărnicirea planurilor de încercuire a inamicului. Într-una dintre cele mai sincere discuţii pe tema teoriei încercuirii din cadrul conceptului de *şi*, Deng Xiaoping a rememorat succesele anilor 1980, când a dezvăluit preşedintelui George H.W. Bush la Beijing, în februarie 1989, că încercuirea de către sovietici a Chinei a reprezentat o ameninţare mortală. Dar acum jocul *weiqi* se îndrepta către încercuirea, de către chinezi, a sovieticilor mult mai slăbiţi. Nimeni nu a prevăzut cum putea China să evalueze *şi*, pe măsură ce puternicul hegemon american a continuat să se întărească, în timp ce Moscova şi-a început declinul.

DL WHITE ŞI DNA GREEN

„Jefuieşte o casă care arde". – *Cele treizecişi şase destratageme* în aprilie 1989, am efectuat cea de-a treisprezecea mea vizită la Beijing. Ocupam pe atunci două poziţii în guvernul SUA: lucram în calitate de investigator pentru Senatul SUA şi redactam, de asemenea, rapoarte despre China pentru Biroul de Evaluare Netă al Departamentului Apărării al SUA,**8** fiind subordonat direct al secretarului apărării, Dick Cheney. Aveam deja o anumită autoritate şi chiar am avut o lungă întâlnire cu Deng Xiaoping în 1983. Spre surprinderea ambasadorului american de atunci, Arthur Hummel, i-am solicitat lui Deng, în dialectul mandarin, o fotografie-suvenir cu o strângere de mână între noi doi

---

’ George Herbert Walker Bush, cel de-al 41 -lea președinte al SUA (1989-1993). După anul 2000, a fost numit„George H.W. Bush"„Bush 41 "„Bătrânul Bush"sau„George Bush Senior" spre a fi diferențiat de fiul său cel mai mare, George W. Bush, cel de-al 43-lea președinte al SUA (n.trad.)

spre a o folosi la promovarea unei cărţi de articole militare chineze, pe care am tradus-o pentru Pentagon.1

Cu prilejul acestei vizite din 1989, am vrut să văd rapoartele referitoare la demonstraţiile studenţilor din Piaţa Tiananmen.

Protestatarii au susţinut că ei încercau să accelereze procesul reformei despre care noi eram de părere că se află în plină desfăşurare la Beijing, o evoluţie cu tendinţă prodemocratică şi procapitalistă pe care – aceia dintre noi care urmăream, din Statele Unite, evoluţia Chinei – o credeam aproape ireversibilă.

Pe 22 aprilie, am primit permisiunea ambasadorului american interimar, Peter Tomsen, să mă deplasez cu maşina către Piaţa Tiananmen pentru a-i vizita pe unii dintre studenţi.2 în 1960, ca student, participasem şi eu la demonstraţii, aşa că m-am gândit că ar fi instructiv să văd cum se desfăşurau demonstraţiile prodemocratice în China. Înainte de a pleca, Peter mi-a arătat mesajul secret de rămas-bun al predecesorului său, ambasadorul Winston Lord, adresat noului preşedinte, George H.W. Bush.

În calitatea lui de fost trimis în China, în timpul administraţiei Ford, Bush avea mai mult decât un interes trecător în construirea unei relaţii productive cu această ţară. De fapt, el nutrea mari speranţe pentru China. În februarie 1989, cu două luni înainte de sosirea mea, aflându-se la prima lui călătorie de peste mări ca preşedinte, Bush vizitase Beijingul şi rămăsese cu o impresie optimistă, afirmând, înaintea unei sesiuni comune a Congresului, că „vânturile democraţiei creează o nouă speranţă, iar puterea pieţelor libere dezlănţuie o nouă forţă”. 3

Mesajul lui Lord exprima încântarea faţă de stadiul pozitiv al relaţiilor dintre SUA şi China, bazându-se pe surse „solide” de informaţii clasificate din Beijing. Mesajul repeta obişnuita poveste neîntemeiată conform căreia alegerile democratice au început în satele chinezeşti şi că ele se vor generaliza în curând; că fundamentele construirii unei adevărate economii de piaţă liberă şi politica de privatizare a întreprinderilor de stat existau deja în China; şi că nu va fi nicio reconciliere în relaţiile dintre Beijing şi Moscova. Conducerea chineză nu reprezenta o ameninţare pentru interesele americane, nota ambasadorul Lord şi nici studenţii din piaţa Tiananmen nu se aflau în căutarea unei guvernări democratice.

În apărarea lui Lord, aceasta era de fapt opinia dominantă printre aceia dintre noi care studiau China. Raportul meu către Pentagon reflecta şi el tot aceste elemente de poziţie. Chiar dacă demonstranţii studenţi se aflau deja în piaţă, am crezut că protestele lor erau relativ neimportante şi că studenţii se vor întoarce cu toţii acasă în iunie, odată cu încheierea anului universitar. Doar un membru al personalului ambasadei, colonelul Larry Wortzel, părea să creadă că demonstraţia studenţilor era semnificativă. În ultimă instanţă, şi-a asumat riscul de a anticipa că se va apela la armata chineză pentru a elibera piaţa. De ani buni, Wortzel, ca şi mine de altfel, avea multe contacte cu şoimii Chinei. El le-a acordat atenţie. Mi-a spus ulterior că şoimii erau sursa intuiţiilor lui din care rezulta că se va folosi forţa, un exemplu rar care demonstra că şoimii înţelegeau uneori mai bine ce e în mintea liderilor decât o făceau moderaţii.

Mulţi dintre noi eram îngrijoraţi că studenţii ar putea să-i stânjenească pe reformatorii adevăraţi din interiorul Partidului Comunist. Aproape fiecare gândea, aşa cum mulţi o fac şi astăzi cu încăpăţânare, că în realitate China se afla pe calea inevitabilă a reformei. E adevărat, ni se spusese că o mână de persoane admirabile pentru curaj de la vârful guvernului Chinei depuneau eforturi pentru a impune mai rapid aplicarea unor reforme majore. Nu puteam însă concepe că, în termen de un an, toţi aceştia vor fi închişi sau plasaţi în stare de arest la domiciliu, vor dezerta ori vor fi exilaţi. Ştiam că a existat o dezbatere în cadrul Biroului Politic pe tema reformei, dar nu am avut acces la niciun detaliu cu privire la cine şi ce a vrut, sau cât de puternici ar putea fi vrăjmaşii reformei.

Câteva fapte au fost de natură să pună la încercare această atitudine inactivă, de automulţumire, deşi ele erau acolo dacă am fi ales să le vedem. O mică surpriză apăruse cu numai câteva săptămâni înainte, când cincizeci de mii de studenţi s-au deplasat în marş la o ceremonie funerară din Beijing pentru Hu Yaobang, fostul şef al Partidului Comunist, destituit de Deng Xiaoping pentru ceea ce presa fusese informată că a reprezentat Hu, o personalitate „impredictibilă şi capricioasă”.4*în următoarele şapte săptămâni, studenţilor din piaţă li s-au alăturat aproximativ un milion de protestatari cerând libertatea de exprimare, o presă liberă, mai puţină corupţie şi mai multă răspundere din partea guvernului. Ei au citit o versiune tradusă a

Declaraţiei de Independenţă a Americii şi au construit o „Zeiţă a democraţiei”**, înaltă cât trei etaje. *** Ei au mai cerut şi un dialog cu oficialii comunişti şi au intrat într-o grevă a foamei în ajunul vizitei de stat a liderului sovietic Mihail Gorbaciov. Pe când Gorbaciov se întorcea la Moscova, protestele din Piaţa Tiananmen deveniseră ştiri la nivel mondial – şi o situaţie jenantă, potenţial destabilizatoare, gravă pentru Biroul Politic**** Chinez.

Americanii l-au privit pe Deng ca pe adevăratul reformator în China, aşa că părea ciudat că studenţii chinezi îl onorează pe Hu în aceste demonstraţii neautorizate care deveneau din ce în ce mai puternice. Niciodată nu ne-a trecut prin minte, celor mai

În realitate, pe 20 ianuarie 1987 Deng Xiaoping l-a criticat deschis pe Hu Yaobang de conducere lipsită de fermitate în combaterea liberalizării burgheze (n.trad.)„O versiune chineză a Statuii Libertăţii, din spumă şi pastă de hârtie maleabilă pe o armătură metalică (n.trad.)

„Aproximativ 10 metri (n.trad.)

„Al Comitetului Central al Partidului Comunist (n.trad.) mulţi dintre noi, că poate i-am „citit” eronat pe Hu – şi Deng – de la bun început.

Undeva în sinea mea, poate că mi-am pus şi eu nişte întrebări, de aceea am vrut să-i văd eu însumi pe protestatari. Peter Tomsen şi cu mine ne-am dus în piaţă într-un Cadillac negru, cu un steag american fluturând pe capotă. Nimeni nu ne-a împiedicat să ne apropiem de un grup de câteva sute de studenţi, purtând tricouri sport şi plete. Studenţii cu care am vorbit nu au dezvăluit niciun plan de grevă a foamei sau de sfidare deschisă a Partidului Comunist aflat la guvernare. Aducându-mi aminte de anul 1968, când făceam parte din „comitetul de grevă” împotriva Războiului din Vietnam la Universitatea Columbia, am făcut schimb de relatări despre demonstraţiile antirăzboinice cu un tânăr profesor chinez care purta ochelari de soare stil Aviator şi fuma ţigară după ţigară. Numele lui era Liu Xiaobo, de la Universitatea Normală din Beijing. Liu tocmai sosise din New York cu o zi înainte pentru a fi alături de studenţii din piaţă.5 Liu fusese, ca om de ştiinţă, în vizită la Universitatea Columbia şi acum voia să facă parte din istorie. Nu ar fi intrat cu adevărat în istorie dacă n-ar fi fost arestat pentru că a semnat – douăzeci de ani mai târziu –

Carta 08”* pentru care a fost condamnat din nou la închisoare. Ulterior, a primit Premiul Nobel pentru Pace în 2010. Scrierile sale recente includ atacuri directe la adresa hipernaţionalismului şi a şoimilor militari, pe care se pare că îi ia în serios. La vremea aceea, în 1989, curentul principal de gândire din China şi Occident era că şoimii nu vor prevala şi că forţa nu va fi folosită niciodată împotriva studenţilor.

Scriitor chinez, critic literar, activist pentru drepturile omului, filosof (1955 – 2017)(n.trad.)

„Manifest politic, pentru democraţie şi drepturile omului în China, semnat iniţial de 303 intelectuali chinezi (n.trad.)

În mai, Deng Xiaoping a declarat legea marţială şi a adus de urgenţă 250.000 de soldaţi în capitala chineză. Când protestatarii au refuzat să se disperseze, Deng a trimis tancurile şi soldaţii să intervină. Sute, poate mii, de studenţi chinezi neînarmaţi au murit pe străzi, mulţi uciși de gloanţe expandabile. Rafale de pistoale-mitralieră au măturat faţadele unor clădiri întregi din jurul pieţei. Soldaţii i-au lovit şi i-au zdrobit în bătăi pe protestatari, iar tancurile au trecut cu şenilele peste picioarele şi spatele lor. Un om stătea singuratic în calea unui şir de tancuri în ceea ce a devenit o imagine de referinţă a masacrului. El a fost tras la o parte de un grup de oameni şi nu s-a mai auzit niciodată nimic despre el.

După Tiananmen, mulţi dintre reformatorii chinezi au fost condamnaţi să-şi petreacă restul vieţii în stare de arest la domiciliu, în timp ce unii intelectuali de rang înalt din laboratoarele de idei ale partidului au reuşit să se refugieze în Occident. S-a întărit cenzura din partea Guvernului, cu un accent deosebit pe eliminarea oricăror referinţe la protest din ştirile şi cărţile de istorie chinezeşti. În termen de un an de la masacru, guvernul chinez „a închis 12 la sută din toate publicaţiile de presă, 13 la sută din revistele periodice de ştiinţe sociale şi 76 la sută din cele 534 de edituri din China”, potrivit specialistului în ştiinţe politice Minxin Pei.6 De asemenea, a confiscat 32 de milioane de cărţi, a interzis 150 de filme şi a pedepsit 80.000 de persoane pentru activităţi legate de mass-media.7

În ciuda acestor evenimente tragice, modificările aduse politicii existente a Statelor Unite faţă de China s-au produs lent. Preşedintele Bush s-a străduit mult să submineze eforturile

Dum-dum, sau crestate, care au potenţialul de a lăsa fragmente înfipte în interiorul ţintelor lor (n.trad.)

Congresului de a-l rechema pe succesorul lui Tomsen, ambasadorul James Lilley sau să modifice relaţiile americano-chineze într-un fel cât de cât semnificativ.8 în fapt, el a urmat recomandarea fostului său şef Richard Nixon, care l-a sfătuit, după cum nota Bush în jurnalul său: „Nu întrerupe relaţiile. Ceea ce s-a întâmplat s-a gestionat prost şi e deplorabil, dar priveşte totul într-o perspectivă mai largă". Potrivit lui Bush, Nixon nu „credea că ar trebui să întrerupem relaţiile comerciale [sau să facem ceva] măcar simbolic, pentru că trebuie să avem o relaţie bună pe termen lung". 9 La un moment dat, Bush a descris adunarea studenţilor de la Tiananmen ca „doar câţiva dintre toţi acei demonstranţi". 10

Chinezii, ca de obicei, au văzut altfel situaţia. Pentru Deng Xiaoping, mişcarea studenţească în plin avânt din China părea să materializeze atenţionările unor naţionalişti chinezi importanţi care scriau despre răul produs în ţară de către Statele Unite, precum şi despre pericolul în creştere al modului de gândire proamerican în rândul poporului chinez. Deng a permis, bineînţeles, exprimarea acestui sentiment popular pentru a obţine concesii din Occident. Acum era de părere că s-a mers prea departe.

Ultranaţionaliştii chinezi – *yingpai* – dezvoltaseră o şcoală de gândire intelectuală datând de pe la începutul anilor 1980, care vedea în modul de viaţă şi cultura Americii o „contaminare spirituală" periculoasă având ca deznodământ distrugerea Chinei. Ei erau de părere că Statele Unite căutau să creeze o cultură globală a consumului şi să domine lumea. Propagandiştii-şefi ai acestei şcoli ideologice, Deng Liqun şi Hu Qiaomu, şi-au câştigat adepţi printre membrii Armatei de Eliberare a Poporului şi ai Biroului Politic.11

Deng Xiaoping nu era, în niciun fel, un membru fondator al acestui grup radical antiamerican, dar dovedea, în mod clar, o atitudine mai favorabilă faţă de ei decât am crezut. Protestele studenţilor din Beijing şi alte oraşe mari i-au uimit şi i-au speriat pe Deng şi pe alţi lideri, care considerau că Partidul Comunist se bucura de o legitimitate indiscutabilă în întreaga ţară. Într-un efort de a explica ce se întâmplase, în rapoarte interne ale partidului, protestele erau prezentate ca fiind nimic altceva decât rezultatul exclusiv al unei

operaţiuni psihologice orchestrate de SUA cu scopul de a înlătura Partidul Comunist de la putere. Suspicios şi îngrijorat ca întotdeauna, Deng ajunsese să creadă această pretenţie falsă scriind că Statele Unite „au pus în mişcare toate mijloacele de propagandă pentru a-i agita, a-i încuraja şi a-i autoriza pe aşa-zişii democraţi ai Chinei, aşa-zişii disidenţi care sunt, în realitate, drojdia naţiei". 12 Deng era convins că Statele Unite au încercat să distrugă Partidul Comunist Chinez.

Cu toate acestea, nimeni nu ar fi putut şti că evenimentele din Piaţa Tiananmen au condus la prăbuşirea tendinţelor de liberalizare ale guvernării chineze, de vreme ce Deng se alinia cu conservatorii şi numea pe unul dintre ei prim-ministru. Cu toate acestea, în urma evenimentelor, Deng a început să folosească retorica antiamericană preluată direct din „contaminarea spirituală" a ideologilor naţionalişti.13 El a consolidat rolul unor adepţi ai liniei dure precum Li Peng, Hu Qiaomu şi Deng Liqun, şi a demarat o epurare sistematică a membrilor reformişti ai Armatei de Eliberare a Poporului şi ai Biroului Politic. Spre surpriza multor americani, Zhao Ziyang, liderul reformist al Partidului Comunist din China, a fost plasat în stare de arest la domiciliu pentru tot restul vieţii. Vor mai trece douăzeci de ani până ce Andrew Nathan de la Universitatea Columbia va achiziţiona, în mod misterios, şi va publica *TheTiananmenPapers*(*DocumenteleTiananmen*), care arătau cum a luptat Zhao în zadar pentru reforme reale împotriva şoimilor, înfruntând obstacole copleşitoare care ne erau necunoscute pe atunci.14

Susţinătorii Chinei din administraţia Bush s-au străduit să interpreteze pozitiv evenimentele, prelucrând informaţiile acumulate într-un mod care să le facă să pară cât mai favorabile, benefice sau măcar acceptabile. Eram unul dintre cei implicaţi în prelungirea himerei conform căreia arestarea liderului de partid al Chinei reprezenta doar un recul temporar, iar China se afla încă pe drumul către democraţie, că această epurare era o reacţie exagerată, iar noi trebuia să protejăm gruparea „moderată" condusă de Deng, care va redresa nava şi va păstra relaţia noastră în stare de plutire fără probleme. Ştiam că ceva s-a schimbat. Speram doar să nu se fi schimbat pentru totdeauna.

Privind înapoi, este dureros să constat că am fost atât de naiv, uşor de înşelat. Un analist bun îşi protejează opţiunile prin evidenţierea mai multor rezultate posibile sau anticipează o şansă cât de mică pentru ipoteza că lucrurile ar putea evolua negativ, că s-ar putea produce o confruntare periculoasă între reformatori şi opozanţii acestora; că adevăraţii reformatori chinezi ar putea fi, în curând, în penitenciare, în stare de arest la domiciliu sau în exil; şi că vânzările noastre de armament către China ar putea fi anulate. Toţi cei care au avut acces la rapoarte supersecrete au fost învăţaţi despre eşecurile clasice ale spionajului din vremea Războiului Rece. Prima Estimare Naţională de Informaţii din istoria CIA* a susţinut că armata chineză nu va interveni în Războiul din Coreea, deoarece Beijingul a spus că nu o va face, deşi câteva zile mai târziu a făcut-o. În 1962, CIA a estimat că Uniunea Sovietică nu-şi va instala rachetele sau armele nucleare în Cuba, deoarece analiştii i-au crezut pe mulţi oficiali sovietici care ne-au înşelat şi au spus că ei nu ar face aşa ceva. În 1979.

Numită în prezent NIE, document secret, pregătit pentru factorii de decizie politică din SUA, elaborat de Consiliul Naţional de Informaţii, reprezentând sinteza evaluărilor agenţiilor de informaţii americane (n.trad.) analistul cu cel mai înalt rang de la CIA, Robert Bowie, a depus mărturie în faţa Congresului SUA declarând că şahul Iranului** va rămâne la putere, că Ayatollahul Khomeinr ** nu avea nicio şansă să preia puterea şi că Iranul era stabil.15 Multe surse le-au spus aşa ceva informatorilor CIA, dar evaluarea era eronată.

Nimeni dintre cei cu care am lucrat la CIA sau la Pentagon în anii 1980 nu a pus problema dacă nu cumva China ar putea înşela Statele Unite sau ar putea fi cauza unui eşec major în materie de spionaj. În schimb, toate sursele şi transfugii spuneau în esenţă acelaşi lucru: China se afla pe drumul către o economie de piaţă, alegeri libere şi o cooperare tot mai largă. Şi totuşi, după Tiananmen, transfugi chinezi veneau în Statele Unite în număr tot mai mare, avertizând despre ceea ce urma să se producă în China, folosind o tonalitate diferită, prevestitoare de rău cu referire la viitorul patriei lor. Chiar şi în aceste condiţii, am refuzat să le dăm crezare.

Un dezertor a ieşit în evidenţă în mod special, cel puţin în mintea mea. Pentru un dezertor la nivel înalt, cererile lui erau neobişnuit de modeste – azil politic, un nume nou, o casă, un loc de

muncă cu un salariu decent şi, bineînţeles, o legendă plauzibilă care să convingă spionajul chinez că a murit. Sigur că dezertorii solicită, de obicei, sume importante de bani. Ei pretind, de regulă, că ştiu mai multe secrete importante decât alţii. Doar că acest om rotofei şi agitat era altfel, nu numai pentru că ne ceruse relativ puţin, dar şi pentru că, prin ceea ce ne spunea, contrazicea cu totul înţelepciunea noastră tradiţională şi contesta multe dintre politicile de lungă durată ale SUA.

„Mohammad Reza Pahlavi Aryamehr, şahul Iranului, din 16 Septembrie 1941 până la înlăturarea sa din 11 Februarie 1979. (n.trad.)

Lider politic şi religios iranian care a condus Revoluţia Iraniană din 1979, devenind conducătorul suprem al Iranului, ţară pe care a condus-o până la moartea sa. (n.trad.)

La începutul anilor 1990, bărbatul – să-l numim Dl White* – s-a prezentat la o discuţie în sala de conferinţe pentru probleme de securitate naţională a FBI, situată la etajul 8 al sediului din Pennsylvania Avenue. Întâlnirea era neobişnuită, deoarece experţii în materie de China din toate structurile guvernamentale fuseseră chemaţi să evalueze informaţiile secrete obţinute de la mai mulţi dintre aceşti transfugi. Cu pauze de cafea dar fără mâncare, discuţia programată să dureze o oră s-a întins la trei.

Dl White era unul dintre subiectele principale de discuţie. Deşi din ochi îi ţâşneau fulgere şi îşi răsucea nervos degetele pe măsură ce divulga secrete, părea altminteri credibil. Ne-a dezvăluit amănunte confidenţiale pe care le puteam verifica în mod independent: identităţile câtorva spioni chinezi din Statele Unite, structura sălilor de şedinţe şi detalii ale sistemului secret de telefonie folosit de liderii chinezi. El a identificat un număr de documente secrete chinezeşti pe care le obţinusem deja şi a triat degajat, cu încredere în sine, falsurile de cele reale. A trecut apoi un examen poligrafic. Singura problemă pe care o aveam cu el era setul de informaţii noi pe care l-a oferit. Nu l-am crezut.

Dl White a dezvăluit că timp de trei ani, între 1986 şi 1989, a existat o luptă pentru putere în cadrul Biroului Politic asupra strategiei de viitor a Chinei. Pretinzând că a citit notele unor întâlniri şi dezbateri secrete la nivel înalt, el ne-a vorbit despre puterea şoimilor şi efortul lor de a zdrobi sentimentul proamerican din ţară, că evenimentele din

Piaţa Tiananmen au afectat stabilitatea internă a Chinei şi că Deng Xiaoping se asocia acum, ca poziţie, cu aceşti reprezentanţi ai liniei dure. Ştia ce rol joacă fiecare dintre şoimi şi cum i-au copleşit pe moderaţi. Cu toate acestea, el credea că noi ar trebui să-i ajutăm într-un fel pe adevăraţii reformatori. Am fost mulţumit de cât de mult presupunea el că

Alb, în limba engleză în original (n.trad.) ştiam despre politica internă chineză şi despre speranţa că am putea salva reformatorii.

Deng, a dezvăluit dezertorul, avea planuri şi mai îndrăzneţe referitoare la răspândirea naţionalismului chinez conform cu viziunea şoimilor. Dl White participase la întâlniri secrete care se concentraseră asupra modului în care să fie reînviat Confucius ca erou naţional, după decenii de atacuri ale Partidului Comunist asupra culturii confucianiste şi asupra a orice sugera religia în general.

Desigur, nu era nimic nou ca liderii Chinei să ordone, în termeni orwellieni, ca istoria ţării să fie rescrisă. După ce Partidul Comunist a preluat puterea în 1949, echipele istoricilor chinezi au reformulat istoria Chinei, pentru a sublinia că progresul s-a datorat integral răscoalelor ţărăneşti, ceea ce istoricul James Harrison a numit „cea mai masivă încercare de reeducare ideologică din istoria omenirii". 16 Această din urmă schimbare, după cum o caracteriza dl White, era atât de radicală că sfida tendinţa de a o crede cu uşurinţă, fără a o cerceta mai îndeaproape. Partidul Comunist, care în întreaga sa existenţă a pretins că reprezenta o falie faţă de trecutul Chinei, era gata acum să şi-l însuşească? Ideologia comunistă era cumva eliminată pe tăcute în favoarea unui hipernaţionalism ca mijloc de a asigura supravieţuirea guvernului? China Roşie, de fapt, nu mai era atât de roşie? Totul părea, literalmente, de necrezut.

Spre a complica şi mai mult eforturile domnului White, informaţiile pe care le oferea el se aflau în competiţie cu informaţiile furnizate concomitent de un vechi agent clandestin al FBI, o femeie pe care o voi numi, în continuare, Dna Green". Cererile ei financiare erau mult mai mari – 2 milioane de dolari – dar aşa

— *Verde*, în limba engleză în original (n.trad.) era şi nivelul la care pretindea că are acces la informaţii. Ştia secrete nu doar ale Biroului Politic, ci şi ale succesorului lui Deng în calitate de secretar general al Partidului Comunist, Jiang Zemin, pe care ea a susţinut că-l

cunoaşte îndeaproape. Ea a declarat că Deng a rămas un proamerican convins şi că Jiang era încă şi mai înverşunat pe o astfel de poziţie. Se părea că lui Jiang îi plăcea să cânte melodiile lui Elvis Presley în limba engleză. Ea vorbea despre dorinţa chinezilor de a coopera mai strâns cu Statele Unite după masacrul din Piaţa Tiananmen şi lua în derâdere ideea conform căreia Confucius ar putea fi vreodată apreciat sau că învăţătura marxistă ar putea fi eliminată din Programa naţională de studiu. În opinia ei, şoimii erau gânditori marginali, în afara curentului politic principal, oameni destul de în vârstă, pierzând rapid influenţa pe care o mai aveau.

Dacă am fi vrut să verificăm credibilitatea doamnei Green, am fi putut să o facem cu uşurinţă. Spre deosebire de domnul White, ea nu a putut sau nu a dezvăluit numele sau adresele vreunui spion chinez din interiorul Statelor Unite şi nici nu a putut identifica în fotografii spioni chinezi cunoscuţi. Ea pretindea că nu cunoaşte tunelurile subterane secrete de sub Beijing, pe care funcţionarii de rang înalt le folosesc pentru a face naveta pe sub oraş. Nici nu putea identifica în mod corect documente secrete chinezeşti.

Dar, spre deosebire de nefericitul domn White, a cărui încercare de a vorbi în limba engleză era în mare măsură incomprehensibilă, d-na Green vorbea fluent engleza. Ea era profund optimistă cu privire la viitoarea cooperare a SUA cu China în majoritatea domeniilor. Spre deosebire de dl White, care părea înspăimântat, chiar îngrozit, că va veni vreodată din nou în contact cu chinezii săi, d-na Green a declarat că este dispusă să-şi rişte viaţa şi să zboare înapoi în China o dată sau de două ori pe an pentru a obţine informaţii proaspete.

Am susţinut că ne-am putea permite să-i păstrăm pe amândoi aceşti transfugi pe spezele plătite în avans de către Guvern, pentru a ne asigura de serviciile lor ori de câte ori va fi necesar. Colegii mei nu au fost de acord. Comunitatea americană de informaţii se bazează pe consens, iar această divergenţă de opinii despre relaţiile chino-americane era jenantă. Dna Green a rezolvat problema. Am fost alături de ea şi i-am oferit banii pe care i-a cerut.

Am aranjat să-l văd pe dl White imediat după întâlnire. Nu pentru că aş fi crezut în mod necesar ce spunea el, dar pentru că îmi stârnise curiozitatea. Am vorbit în dialectul mandarin. Dacă această idee aparent absurdă de abandonare a marxismului din ideologia

naţională şi din programa şcolară conţinea un dram de adevăr, m-am întrebat, cum se va proceda?

Dl White a răspuns că a auzit de intenţia de a se introduce în planurile de învăţământ o disciplină cu un titlu inofensiv: „educaţia patriotică". Vor exista o sută de baze de „educaţie patriotică" în ţară, noi monumente istorice şi noi muzee pentru turismul naţional. Liderii chinezi au planificat să finanţeze programe TV şi de radio, precum şi filme de televiziune care să prezinte cronica „secolului de umilinţe naţionale" pe care China l-a suferit din cauza străinilor, cum ar fi Japonia şi Statele Unite. Ei ar susţine că Statele Unite urmăreau să aibă controlul deplin asupra Chinei şi că, în acest scop, se străduiau să blocheze revenirea Chinei la fosta sa glorie.

„Tinerii şi intelectualii noştri s-au îndrăgostit de America în Piaţa Tiananmen", a spus el. „Nu trebuie să se mai întâmple asta niciodată. Astfel încât liderii noştri vă vor distruge reputaţia prin calomnii şi vor căuta revitalizarea, sfârşitul umilirii de către Occident".

El a încheiat spunând: „O lovitură – două păsări cu o singură piatră!" Este un proverb chinezesc şi unul occidental totodată.

„Care sunt cele două păsări?" l-am întrebat.

„Nu mai există o ameninţare sovietică", a răspuns el. „Ei s-au prăbuşit, aşa că Beijing nu mai are nevoie de America să ne protejeze". Şi a doua pasăre? Asta, evident, a indicat el, erau Statele Unite. El a folosit cuvântul *ba*. Apoi a adăugat: „*Shi* şi-a schimbat direcţia".

Pentru prima dată de la deschiderea făcută de Nixon în 1972, America avea o oportunitate reală să-şi schimbe poziţia asupra Chinei şi să-şi ia un moment de pauză pentru a vedea conducerea acestei ţări într-o lumină mai puţin roz. În schimb, guvernul SUA s-a străduit să readucă relaţia SUA-China, cât mai repede posibil, pe un platou mai calm. Chiar şi după masacru, chiar şi după ce a ştiut că reformatorii liberali din China au fost îndepărtaţi şi că preşedintele moderat a fost arestat, preşedintele Bush s-a agăţat de vechile concepţii greşite. Nimeni nu l-a lăudat pe Zhao Ziyang, liderul reformist al Partidului, care fusese plasat în arest la domiciliu, sau pe Hu Yaobang, liderul „impredictibil şi capricios" al partidului care îl precedase pe Zhao. Guvernul american a decis să nu se intereseze de soarta decedatului Hu sau de cea a lui Zhao. Nimeni nu a sesizat că ei erau adevăraţii reformatori. Nimeni nu era conştient de amploarea reformelor pentru

care pledaseră la vârf. Aceste informaţii au venit doar mai târziu, de la transfugii chinezi care au lucrat pentru Hu şi Zhao pentru promovarea reformele politice democratice.

Încă mai credeam că Deng şi acum Jiang Zemin păreau a fi adevăraţii reformatori. Curând am aflat că sprijinirea reformatorilor falşi şi abandonarea efectivă a reformatorilor adevăraţi a fost o greşeală care va ajunge să se întoarcă împotriva noastră.

Pentru a-mi completa raportul, am fost trimis la Paris să-i intervievez pe numeroşii oficiali exilaţi ai partidului care au scăpat de arest şi acum erau găzduiţi de guvernul francez. Ei adoptaseră o platformă de zece puncte şi au ales un lider pentru, ceea ce ei sperau să fie acceptat de Occident, un guvern în exil. Se numea Federaţia pentru o Chină Democrată. Preşedintele Bush nu a acordat nicio atenţie organizaţiei, celor zece puncte sau liderului său nou ales, Yan Jiaqi. Memoriile lui Yan au dezvăluit mai multe detalii despre problemele luptei pentru reforma politică şi despre eforturile de adoptare a unui sistem politic în stil american.17 Yan lucrase direct pentru Zhao Ziyang, iar relatările lui au confirmat memoriul unui alt exilat, Ruan Ming, care lucrase direct pentru Hu Yaobang, predecesorul lui Deng.18 Dar aceste povestiri reprezentau prea puţin şi veneau prea târziu. La urma urmei, Deng îi găzduise pe preşedinţii Ford, Carter şi Bush şi fusese de două ori pe coperta revistei *Time*, iar d-na Green a insistat că succesorul selectat de Deng chiar cânta melodiile lui Elvis Presley.

„Sunt convins că forţele democraţiei vor depăşi aceste evenimente nefericite în Piaţa Tiananmen", a spus preşedintele Bush.19 Şi totuşi, după revoltă şi represiune, Bush a ordonat Pentagonului să finalizeze livrarea promisă de torpile, radare şi alte echipamente militare către China. Ferm ataşat de abordarea lui Nixon faţă de chinezi, Bush a descoperit că îi este practic imposibil să vadă China într-o altă lumină. Poziţia sa a fost susţinută de lideri din sectorul de business ai Americii dispuşi să-şi păstreze relaţiile în plină dezvoltare şi oportunităţile de afaceri, în măsura în care China promitea să fie, aproape sigur, cea mai mare piaţă emergentă din lume.

Atitudinea „apologetică" a lui Bush faţă de China a fost condamnată ferm de succesorul său, Bill Clinton, care promisese în campania electorală să-şi asume o abordare mai curajoasă. Şi pentru

un timp chiar a făcut-o. După victoria asupra lui Bush în alegerile prezidenţiale din 1992, Clinton a adoptat linia cea mai dură faţă de China comparativ cu a oricărui alt preşedinte american de după Eisenhower, Kennedy şi Johnson.

Bill Clinton nu fusese niciodată în China, dar vizitase Taiwanul de patru ori ca guvernator al statului Arkansas. În timpul campaniei prezidenţiale din 1992, el l-a atacat pe preşedintele Bush pentru că-i tratase într-un mod indulgent sau excesiv de protector „pe măcelarii din Beijing". 20 De îndată ce Clinton şi-a preluat funcţia, secretarul său de stat, Warren Christopher, a declarat în faţa Comitetului pentru Relaţii Externe al Senatului că „politica noastră va fi să faciliteze o evoluţie paşnică, largă în China de la comunism la democraţie prin încurajarea forţelor liberalizării economice şi politice". La aceste eforturi s-a alăturat şi fostul ambasador Winston Lord, cel care fusese atât de şocat de masacrul de la Tiananmen, reproşându-şi atât de mult îndelungata sa interpretare eronată a politicii conducerii chineze încât s-a transformat într-unul dintre cei mai aprigi critici ai Chinei. Acum, când ocupa poziţia de asistent al Secretarului de Stat pentru Asia de Est şi Pacific, Lord a promis Comitetului pentru Relaţii Externe al Senatului condiţii dure în relaţiile cu China. Fără progrese în ceea ce priveşte drepturile omului şi fără alegeri democratice, nu vor exista înţelegeri comerciale favorabile. În 1993, democraţii Nancy Pelosi din Cameră şi George Mitchell din Senat au condus eforturile de a adopta un set dramatic de condiţii în politica faţă de China.21 Confundarea dorinţelor cu realitatea din anii 1980 în aprecierea reformelor chinezeşti părea să fi încetat.

Poziţia fermă a administraţiei Clinton fată de China a atins punctul culminant pe 28 mai 1993, când preşedintele a invitat la Casa Albă patruzeci de disidenţi chinezi, inclusiv reprezentanţi ai lui Dalai Lama, precum şi un lider al studenţilor de la protestele din Piaţa Tiananmen. Gestul a fost interpretat de Biroul Politic chinez ca o dezaprobare fără precedent, ameninţând întreaga relaţie chino-americană, de care China avea încă nevoie ca să prospere. Aşa că s-au pus pe treabă.

În opinia domnului White, care păstrase legătura cu sursele sale din ţară, agenţii operativi de informaţii ai Chinei erau foarte conştienţi că exista o sciziune internă în cadrul administraţiei Clinton asupra

modului în care trebuie abordată China, şi prin urmare s-a conceput o strategie de a construi o coaliţie pro China care să ocupe o poziţie dominantă în interiorul guvernului SUA. Chinezii l-au identificat pe consilierul pentru securitatea naţională, Tony Lake, şi pe adjunctul său, Sandy Berger, ca fiind partizanii unor viziuni mai prietenoase faţă de China. De asemenea, chinezii l-au privit pe Robert Rubin, pe atunci preşedinte al Consiliului Economic Naţional, ca pe un aliat din cauza poziţiilor sale în ceea ce priveşte globalizarea şi libertatea comerţului, puncte de vedere pe care le împărtăşeau şi Laura Tyson, preşedintele Consiliului Consilierilor Economici şi economistul de la Harvard, Lawrence Summers, subsecretarul Trezoreriei pentru afaceri internaţionale.

Au fost întreprinse toate eforturile de către chinezi pentru a susţine aceste persoane, pentru a le facilita contactul dintre ei şi aliaţii Chinei în cadrul comunităţii de afaceri şi pentru a promova interesele Chinei la Washington. Oficialii chinezi fluturau seducător în faţa unor influenţi oameni de afaceri americani contracte comerciale substanţiale. Donatori importanţi ai campaniei electorale a lui Clinton au făcut lobby pe lângă preşedinte, cerându-i să nu pună în pericol vânzările viitoare de avioane Boeing către China şi să nu se opună lansării sateliţilor comerciali americani cu rachete chinezeşti, care ar genera economii de sute de milioane de dolari pentru guvernul SUA. în plus, a fost mobilizat un nou sprijin în cadrul Congresului, pe baza exploatării intereselor economice ale parlamentărilor în favoarea alegătorilor din circumscripţiile lor electorale.

Până la sfârşitul anului 1993, în ceea ce chinezii numesc acum „lovitura lui Clinton", aceşti aliaţi l-au convins pe preşedinte să-şi relaxeze poziţia anti-China. Nu s-au organizat noi întâlniri cu Dalai Lama, în pofida a ceea ce Clinton făgăduise odată. Sancţiunile au fost reduse, apoi ridicate. Mulţi dintre avocaţii pledanţi în favoarea Chinei din administraţia Clinton primeau în continuare mulţumiri, în vreme ce China atrăgea atenţia asupra calităţii lor de oameni de stat vizionari şi obţineau acces din ce în ce mai mare la persoanele cu putere de decizie de care beneficiau în virtutea faptului că erau „prieteni ai Chinei", cum îi numea Beijingul. Între timp, chinezii şi-au continuat liniştit represiunea împotriva disidenţilor.22

Totul reintrase pe făgaşul normal sau cel puţin aşa părea. Statele Unite vedeau din nou în China un fel de aliat. În optica americană, represiunea protestelor din Piaţa Tiananmen nu era decât o regretabilă diversiune temporară. Tot ce ne mai trebuia acum era răbdarea. Partea chineză a reacţionat însă cu totul diferit. Ei ştiau ce făcea, întotdeauna, vechiul hegemon unui pretendent.

Vineri, 7 mai 1999, aproape de sfârşitul celui de-al doilea mandat al lui Clinton, Statele Unite şi-au condus aliaţii săi din NATO într-o lovitură militară împotriva Serbiei şi a partenerilor săi. Două bombardiere B-2 au decolat de la Baza Forţelor Aeriene Whiteman din Knob Noster, Missouri, cu destinaţia Belgrad, capitala Serbiei. Avioanele au lansat cinci bombe JDAM asupra a ceea se numea „Depozitul 1 din Belgrad". Datele ţintă, furnizate de CIA, au fost verificate şi reverificate. Dar calculele s-au dovedit a fi lamentabile şi, în mod tragic, greşite. Bombele au lovit partea de sud a ambasadei chineze la Belgrad la miezul nopţii, omorându-i pe trei dintre angajaţii instituţiei.

Acest eveniment a avut loc la aproape zece ani după prima mea întâlnire cu dl White. Nu era la fel de credibil ca d-na Green, dar l-am găsit amuzant şi am ajuns să-l simpatizez. De aceea mă duceam să-l vizitez din când în când. În noaptea bombardamentului asupra ambasadei chineze de la Belgrad, l-am întrebat pe dl White despre previziunea sa privind răspunsul Chinei la scuzele preşedintelui Clinton.

Bombardamentul din Belgrad a fost, desigur, un accident teribil. Ştiam că va duce la un fel de reacţie din partea guvernului chinez. Dar nu am prevăzut amploarea a ceea ce urma să vină. Cei mai mulţi dintre analiştii americani erau în aceeaşi situaţie; căci au primit un alt avertisment despre intenţiile chineze pe care l-au ignorat.

Dl White a tras imediat concluzia că bombardamentul de la Belgrad îi va oferi o oportunitate irezistibilă guvernului chinez de a pune în aplicare noul său hipernaţionalism despre care ne vorbise. „Vor fi multe zile de revolte [antiamericane]", a prezis el.

Revolte? am întrebat. Faţă de ceva care fusese atât de evident un accident? Iar oficialii americani de rang înalt îşi ceruseră deja scuze.

El s-a arătat de neclintit în predicţie şi avea un motiv serios să fie aşa. El ştia – şi ne-a avertizat şi pe noi – despre puterea crescândă a

forţelor antiamericane din cadrul guvernului chinez, în acel moment, James Sasser, ambasadorul SUA în China, se afla el însuşi sub un asediu neaşteptat la Beijing.

În opinia domnului White, China nu va vedea acest lucru ca un accident, ci ca o dovadă că hegemonul este conştient că un rival a întrebat despre greutatea cazanelor. Aşadar, chinezii „vor trage concluzia că este vorba despre un avertisment american şi o testare a hotărârii Chinei".

Când a început revolta, ambasadorul Sasser nu avea cunoştinţă de prognoza domnului White, care se baza, în definitiv, pe convingerea că şoimii chinezi şi gândirea alegorică a Statelor Combatante ar trebui luate în serios. Sasser nu cunoştea încă nimic nici despre ceea ce se întâmpla la trei mile* distanţă spre apus în sala de şedinţe secrete a Biroului Politic al chinezilor, unde „atacul" american asupra ambasadei de la Belgrad s-a dovedit că a lansat un strigăt irezistibil de mobilizare la luptă. La câteva ore după bombardament, sute de cetăţeni chinezi au organizat o demonstraţie în afara porţilor ambasadei SUA. Mulţi au aruncat cu pietre, ouă şi roşii cerând „răzbunare" împotriva Statelor Unite şi a NATO.

Sasser fusese la biroul său în după-amiaza zilei de sâmbătă şi curând a devenit clar că nu mai putea să părăsească clădirea în siguranţă. Timp de mai multe zile, pe măsură ce manifestaţiile de protest de afară se amplificau cuprinzând zeci de mii de participanţi, americanul cu poziţia cea mai înaltă din China devenise un prizonier virtual al acestor mulţimi de chinezi, fără a putea să-şi schimbe hainele sau să facă un duş. Încartiruit în biroul său din ambasadă, mânca raţii militare de produse congelate şi dormea pe duşumele fără pături.

În noaptea de duminică, 9 mai, protestatarii au aruncat două bombe cu benzină prin ferestrele sparte ale ambasadei, declanşând incendii pe care puşcaşii marini din gardă le-au stins cu extinctoarele. Nu departe, bucăţi de beton au fost aruncate prin fereastra sălii de mese a reşedinţei ambasadorului, unde se refugiaseră soţia şi fiul lui Sasser. Ambasadorul era contrariat că nu putea lua legătura prin telefon cu oficialii de rang înalt ai Chinei. După cum a declarat Sasser în *NewYorkTimes*, „nu sunt sigur că apreciază pe deplin ce se întâmplă pe teren în faţa ambasadei noastre". 23

Aproximativ 5 kilometri (n.trad.)

În ciuda afirmaţiilor ambasadorului, sau cel puţin a speranţelor sale, liderii Chinei ştiau exact ce se întâmplă. Protestele din China sunt rareori spontane, motiv pentru care demonstraţiile din Piaţa Tiananmen, petrecute cu un deceniu mai devreme, fuseseră atât de înspăimântătoare pentru liderii ţării. Ca dovadă a organizării riguroase a protestelor zilei de către serviciile secrete de informaţii ale Chinei, reprezentanţii marilor grupuri religioase oficiale au venit şi au defilat şi ele în ordine – zeci de călugări budişti au fost urmaţi de un contingent de călugări tibetani, taoişti şi apoi de lideri ai bisericilor catolice, protestante şi ai musulmanilor.

Pe parcursul zilei următoare, luni, 10 mai, ofiţerii de poliţie au cerut demonstranţilor să se retragă la o distanţă de douăzeci şi cinci de picioare* faţă de ambasada SUA. Mulţi au scandat: „Jos cu imperialismul american!" şi au cântat imnul naţional al Chinei. Unii tineri aruncau bucăţi de beton peste soldaţii din gardă, care purtau căşti de protecţie, din interiorul ambasadei.24 La un moment dat, personalul ambasadei a început să distrugă documentele sensibile, temându-se că protestatarii ar putea eventual pătrunde în clădire. În cele din urmă, luni după-amiaza, Tang Jiaxuan, ministrul de externe al Chinei, s-a adresat telefonic ambasadorului SUA. El a transmis patru solicitări către „NATO condus de SUA" în ceea ce priveşte bombardamentul, inclusiv o cerere de „scuze deschise şi oficiale". 25

De fapt, după cum guvernul chinez ştia bine, Statele Unite îşi ceruseră deja, în mod repetat, scuze pentru incident. În acea zi de luni, preşedintele Clinton însuşi o făcuse din nou, apărând în faţa reporterilor. „Îmi cer scuze!" spuse el. „Regret acest lucru. Dar cred că este foarte important să se facă o distincţie clară între o greşeală tragică şi un act deliberat de epurare

Aproximativ 8 metri (n.trad.)

etnică, iar Statele Unite vor continua să facă această distincţie". 26

În particular, în cadrul comunităţii de securitate naţională, reacţia a fost, ca şi cea a lui Sasser, de şoc şi nedumerire. În ciuda prezicerii de către dl White a modului în care avea să reacţioneze China, am împărtăşit şi eu aceste sentimente, mai ales că reacţia oficială a Chinei la bombardament a devenit mai vehementă. *PeoplesDaily*(*CotidianulPoporului*), un organ de propagandă al

guvernului comunist, a numit bombardarea ambasadei de la Belgrad drept „o crimă barbară" şi s-a referit la „NATO condusă de Statele Unite" ca la un „un criminal extrem de prolific, de înaltă calificare". Articolul lung, de pe prima pagină, compara Statele Unite cu Germania nazistă în opt moduri specifice. De exemplu, articolul afirma că „egocentrismul şi aspiraţia Americii de a căuta hegemonia sunt exact la fel… Dacă ne întrebăm ce ţară din lume ar dori «să stăpânească lumea», aşa cum a făcut-o în trecut Germania nazistă, există un singur răspuns, şi anume Statele Unite, care susţin hegemonismul". 27

Spre deosebire de versiunea chineză a Statuii Libertăţii ridicată în timpul demonstraţiilor prodemocraţie din Piaţa Tiananmen cu zece ani mai devreme, studenţii chinezi purtau acum postere denigrând Statele Unite, inclusiv o replică uriaşă a picturii murale antirăzboinice din 1937 intitulată *Guernica*, de Picasso, ** împroşcată cu vopsea roşie. De asemenea, ei au confecţionat o Statuie a Libertăţii din carton cu chipul lui Bill Clinton, ţinând în mâini o bombă însângerată în loc de o torţă.28

Trimitere la războaiele din Croaţia, Kosovo, Bosnia şi Herţegovina, fenomen care a presupus intimidarea, expulzarea forţată sau uciderea grupului etnic nedorit, precum şi distrugerea locurilor de cult, a cimitirelor şi a clădirilor culturale şi istorice ale acelui grup etnic pentru a modifica compoziţia populaţiei unei zone în favoarea altui grup etnic, (n.trad.)

„Care evocă bombardamentul aerian efectuat de aviaţia Germaniei naziste asupra oraşului basc Guernica (n.trad.)

Cei care făceam parte din comunitatea de informaţii a Statelor Unite am ajuns la diverse concluzii despre comportamentul Chinei. Unii l-au atribuit unei sensibilităţi extreme chinezeşti sau chiar au văzut în el un simptom de paranoia. Alţii l-au interpretat ca pe o fanfaronadă agresivă, dar relativ inofensivă, fără autoritate, pentru a exprima o supărare sau o jignire, dar mai ales pentru a extrage concesii americane în alte domenii. Dar nimeni, în măsura în care îmi amintesc, nu a văzut în reacţia chineză materializarea unui plan mai calculat. Nimeni nu a crezut că e nevoie, de acum, de o reevaluare a propriei noastre strategii faţă de China. Din câte ştiu, nimeni nu a dat mai multă crezare afirmaţiilor făcute de dl White.

În 2001, comunitatea de informaţii din SUA a obţinut procesele-verbale secrete ale unei întâlniri de urgenţă a Biroului Politic care avusese loc după bombardamentul din 1999 de la Belgrad.29 Aceste documente au dezvăluit adevărata viziune a conducerii chineze asupra Americii. Fiecare membru al comitetului şi-a împărtăşit punctul de vedere cu privire la situaţia din teren şi măsurile de combatere pe care le-a propus. Dacă e de reţinut ceva de aici, e faptul că avertismentul domnului White a subestimat naţionalismul paranoic al guvernului.

Jiang Zemin fusese de părere că „Statele Unite vor, prin intermediul acestui incident, să verifice puterea de reacţie a Chinei în situaţiile de criză şi conflicte internaţionale şi mai ales faţă de incidentele neprevăzute". Jiang a presupus că atacul aerian ar putea face parte dintr-un „complot chiar mai important". Li Peng, cel de-al doilea, în rang, membru al Comitetului Permanent al Biroului Politic, a declarat: „Tovarăşi! Incidentul de la ambasadă pătat cu sânge nu este o problemă izolată, nu este doar o insultă şi o provocare pentru poporul chinez; el constituie un complot subversiv planificat cu grijă. Acest incident, mai mult decât orice altceva, ne aminteşte că Statele Unite reprezintă un duşman. În niciun caz nu este un prieten, aşa cum spun unii". Li Lanqing, vicepremierul, a declarat: „În viitor, confruntarea directă dintre China şi Statele Unite va fi inevitabilă!" El a avansat ideea că Preşedintele Clinton a ordonat bombardamentul pentru „a arunca o piatră pentru a cerceta calea" pe care să poată „constata puterea de reacţie a Chinei faţă de crizele şi conflictele internaţionale; să determine vocea poporului, atitudinea opiniei publice şi evaluările guvernului, precum şi măsurile pe care le va lua acesta".

Conform procesului-verbal, niciun lider nu s-a pronunţat în apărarea Americii. Nimeni nu a făcut pasul de a accepta posibilitatea ca bombardamentul să fi fost un accident. Nici nu s-a făcut vreo propunere să se mai aştepte câteva ore înainte de a-l condamna pe preşedintele Clinton sau de a cere să se audă punctul de vedere al americanilor înainte de a se declanşa demonstraţiile masive din faţa ambasadei SUA. Cam atât despre bunăvoinţa şi încrederea în programele noastre care ar fi trebui să se fi acumulat din 1973 la Beijing.

Şi totuşi, nici măcar asemenea dezvăluiri nu au făcut prea multe pentru a ne descotorosi de bunăvoinţă şi optimism faţă de China.

Neîndoielnic, am fost convinşi că şoimii chinezi existau aievea, dar că influenţa lor ar fi trebuit şi ar fi putut fi depăşită de mai mulţi oameni raţionali, cu mintea mai limpede. Colegii mei au început să facă apel la un efort reînnoit pentru a construi încrederea şi a reduce neînţelegerile. Curând, Jiang Zemin şi „prietenii Chinei" de pretutindeni au rostit *expresiajianshaowuhui*, *zengjiaxinren*(„atenuează prejudecăţile, consolidează încrederea"). Am ajuns la concluzia că „educaţia patriotică" în China era inofensivă. La urma urmei, am crezut noi, şi americanii fac acelaşi lucru. Ne autolinişteam între noi spunându-ne că, desigur, elementele antioccidentale din guvernul chinez erau supărătoare, problematice, dar sentimentele lor nu erau împărtăşite de liderii de vârf ai Chinei.

Majoritatea oficialilor americani au ignorat cu totul semnalele antiamericane. Unele dintre dovezile poziţiilor anti-SUA au fost chiar eliminate. Într-o vizită de rutină din anii 1990, la centrul de traduceri al CIA din Reston, Virginia, am întrebat o traducătoare de ce în rapoartele lor apăreau atât de puţine exemple de tirade antiamericane ale liderilor chinezi.30 Aproape toţi oficialii SUA se bazau pe traduceri provenind din acest centru pentru a urmări ceea ce era în mintea conducerii chineze, deoarece atât de puţini pot citi, de fapt, şi înţelege multe nuanţe esenţiale în limba chineză.

„E uşor", răspunse ea. „Am instrucţiuni să nu traduc materiale naţionaliste".

M-am arătat nedumerit. „De ce?" am întrebat.

„Divizia China de la sediul central mi-a spus că asta îi va inflama atât pe conservatori, cât şi pe susţinătorii de stânga ai drepturilor omului de aici, din Washington, şi asta va dăuna relaţiilor cu China".

Chiar şi atunci încrederea mea în viitorul Chinei nu a fost spulberată, chiar dacă uneori era zdruncinată. În ciuda informaţiilor obţinute de dl White şi a proceselor-verbale ale reuniunii Biroului Politic, nu eram încă un sceptic în materie de China. Multe surse ale agenţiilor de informaţii păreau să confirme că ne aflam cu toţii în faţa unei etape trecătoare, un interval de timp în care oamenii de stat vizionari ai Americii aveau nevoie să se concentreze asupra inevitabilului progres al Chinei către democraţie, asupra vulnerabilităţilor sale economice şi a faptului că adepţii liniei pure şi dure erau cu toţii în vârstă de peste şaptezeci de ani sau chiar puţin

peste optzeci, motiv pentru care vor fi înlocuiţi de reformatori moderaţi cu condiţia ca Washingtonul să aibă răbdare. Părea puţin probabil atunci că atât de multe dintre aceste canale de informaţii erau manipulate de serviciile secrete ale Chinei.

Şi în tot acest timp, bineînţeles, speranţele noastre au fost susţinute de unul dintre spionii noştri de top, care ne oferea informaţii privilegiate despre China: d-na Green. Ea ne-a asigurat în mod repetat că Beijingul nu reprezenta o ameninţare pentru America şi că aveam nevoie de conducerea comunistă ca o măsură de a ţine sub control elemente politice chineze mai radicale şi mai periculoase. Rapoartele ei – şi accesul la conducătorii Chinei – au continuat să influenţeze oficialităţile americane până când FBI a arestat-o pe 9 aprilie 2003.31 Se pare că o sursă CIA din China a determinat demascarea ei. Ea şi-a recunoscut vinovăţia că nu a raportat suma de 1, 7 milioane de dolari pe care o primise de la FBI şi a fost de acord să coopereze pentru a dezvălui ce informaţii secrete divulgase chinezilor. Judecătorul federal a decis că dreptul ei de a chema martori ai FBI de care avea nevoie pentru a-şi susţine apărarea fusese încălcat de restricţiile impuse – asupra agentului responsabil din partea FBI – de către Departamentul de Justiţie astfel încât a respins cazul. Ea a fost acuzată din nou şi condamnată la trei ani cu suspendare şi sub supraveghere, datorită promisiunii sale de a coopera.32

Raportul inspectorului general al FBI asupra cazului a recomandat crearea unui sistem de plasare a unor steguleţe roşii în dosarele informatorilor chinezi care ar putea furniza informaţii false. Directorul adjunct al FBI pentru contrainformaţii, David Szady, a declarat unui reporter că acest caz a subliniat necesitatea ca FBI „să-şi controleze mai bine informatorii, să verifice informaţiile pe care le furnizează". 33 FBI nu şi-a desecretizat niciodată raportul privind informaţiile false furnizate de d-na Green. Până când nu se va publica raportul FBI, publicul nu va şti ce era mai rău – secretele pe care le-a transmis Chinei sau reasigurările pe care le-a oferit americanilor. Cei care au ignorat comentariile şoimilor despre relevanţa modernă a Bătăliei de la Stânca Roşie ar face cu uşurinţă o astfel de greşeală.

AMERICA, MARELE DIAVOL

„Creează ceva din nimic". – *Cele treizecişi şase destratageme*

Ziua de 4 iunie 1989 a reprezentat un punct de cotitură în modul în care liderii Partidului Comunist Chinez au portretizat Statele Unite pentru publicul din ţara lor, deşi pe atunci oficialii americani nu erau conştienţi de asta. Cu toate că a existat dintotdeauna un resentiment adânc înrădăcinat în interiorul Partidului Comunist în ideea că Occidentul ar fi nedreptăţit China, tentaţia revanşei fusese temperată de calculele lui Mao, conform cărora China avea nevoie de Occident ca să se poată dezvolta şi să ajungă la stadiul de superputere capabilă să rivalizeze cu Occidentul.1 Dezertorii au dezvăluit mai târziu că, la cele mai înalte niveluri ale conducerii, fuseseră luate în considerare adevărate reforme democratice. S-a pledat chiar şi în favoarea ideilor lui James Madison privind separarea puterilor în stat. Prin 2001, întreaga descriere narativă cuprinsă în documentele oficiale scoase ilegal din China a dezvăluit în sfârşit cum au reuşit şoimii să distorsioneze realitatea pentru a-i determina pe Deng şi pe bătrânii lui din partid să intre în panică şi să cedeze.

O teză centrală a acestei cărţi se întemeiază pe evidenţa crescândă a faptului că şoimii au convins conducerea chineză să vadă în America un hegemon periculos pe care trebuie să-l înlocuiască. Această opinie şi-a câştigat autoritatea în 1989 şi, în consecinţă, Beijingul a început să demonizeze sistematic guvernul SUA în faţa poporului chinez. Ceea ce spun pe plan intern mijloacele oficiale de comunicare media controlate de către partid contrastrează puternic cu modul în care China se prezintă ea însăşi în faţa poporului american. Ţipătul pătrunzător al şoimilor este uşor de înţeles. Ei presupun că hegemonul american încearcă să răstoarne guvernul Chinei, aşa cum se bănuieşte că ar fi încercat să facă în anii 1980. Şoimii chinezi pledează pentru o „educaţie patriotică" şi antiamericană, deoarece Statele Unite inspiră încă o atracţie irezistibilă printre oponenţii lor, adepţii chinezi ai unor poziţii moderate.

Într-adevăr, în anii imediat următori invitaţiei adresată de Mao lui Nixon, America a fost descrisă – în cultura populară chineză şi mass-media de stat – într-o lumină în mare parte pozitivă. După Tiananmen, aceasta a fost considerată o greşeală periculoasă de către şoimi, care i-au convins cu uşurinţă pe liderii Biroului Politic să efectueze o schimbare de direcţie. Statele Unite ar fi putut protesta, dar analiştii americani în domeniul informaţiilor şi experţii în

problemele Chinei erau de părere că ne aflam într-o etapă trecătoare, care urma să fie dată uitării de îndată ce fanaticii adevăraţi, devotaţi cauzei marxismului şi destinului Chinei ca superputere, mai naţionalişti, mai agresivi, vor dispărea asemenea dinozaurilor.

Masacrul de la Tiananmen a coincis aproape perfect cu un alt cutremur geopolitic major. În 1991, la douăzeci de ani după ce şoimii lui Mao l-au sfătuit să se alieze cu Wu împotriva lui Wei, Uniunea Sovietică s-a prăbuşit. Victoria Americii în Războiul Rece, simbolizată prin căderea Zidului Berlinului, apariţia unei Europe de Est democratice precum şi brusca şi totala dezintegrare a Uniunii Sovietice, a zguduit Beijingul. Acest lucru a servit pentru a sublinia paranoia antiamericană a liderilor chinezi, care a crescut în zilele care au urmat după Tiananmen. În ochii lor, Tiananmen a fost prima mare ofensivă a Americii în campania sa de „a semăna discordie în tabăra inamicului", pentru a împrumuta o axiomă din perioada Statelor Combatante. Pentru naţionaliştii radicali, Statele Unite aproape că au reuşit să distrugă partidul şi au fost opriţi doar printr-o decizie de ultimă oră de a-i elimina pe preşedintele reformist Zhao Ziyang şi pe alţi „aliaţi" americani din guvern.

Eliminarea reformatorilor proamericani în China, care dobândiseră o influenţă crescândă în anii 1980, a creat un gol în comunitatea de intelectuali şi analişti chinezi, care nu numai că a lăsat puţini susţinători proamericani pe poziţii de putere, dar a blocat şi orice viitoare promovare a punctelor lor de vedere. Opiniile delirante ale şoimilor Chinei, respinse odată ca fiind „hipernaţionaliste", au devenit linia oficială a partidului.

Guvernul chinez a redactat atunci, efectiv, o amplă „istorie alternativă" a relaţiilor chino-americane, în care prezentau Statele Unite ca pe ceva care semăna cu un frate-geamăn diabolic al sinelui său real, străduindu-se continuu să submineze poporul chinez chiar dacă, în realitate, americanii lucrau pentru a consolida China. Pentru a mări confuzia şi mesajele amestecate, contradictorii, în timp ce liderii chinezi comandau campanii antiamericane în cultura lor populară, ei se prefăceau a fi luaţi prin surprindere, în faţa liderilor americani, de aceste atacuri. Nenumăraţi diplomaţi şi oficiali americani au ascultat variaţiuni ale unei teme, pe care am auzit-o şi eu de multe ori, de fiecare dată când un comentariu antiamerican redactat în termeni

nediplomatici îşi găsea drum spre Occident: acestea erau opiniile unui mic grup de conservatori intransigenţi, duri, care nu făceau parte din „curentul principal" de gândire al conducerii comuniste a ţării.

O nouă generaţie de chinezi este impregnată acum de o descriere narativă cu totul diferită despre Statele Unite decât cea pe care o cunosc cei mai mulţi dintre americani, şi anume una în care se susţine că, de 170 de ani, America depune eforturi să domine China. China îi înfăţişează pe eroii naţionali americani, inclusiv pe Abraham Lincoln, Woodrow Wilson şi Franklin Roosevelt, ca pe nişte „minţi diabolice" care i-au manipulat pe oficialii chinezi şi pe alţii cu scopul de a submina China. Cel puţin şi într-o oarecare măsură, acest mod deformat de înţelegere şi de interpretare a istoriei distorsionează brutal viziunea lor actuală despre „cooperarea" chino-americană, în condiţiile în care mulţi o văd ca fiind doar o etapă trecătoare în cruciada de durată a Americii având ca obiectiv să compromită locul pe care trebuie să-l ocupe, în mod legitim, China în lume.2

Începând cu 1990, manualele chinezeşti au fost rescrise pentru a înfăţişa Statele Unite ca pe un hegemon care, de peste 150 de ani, încearcă să înăbuşe ascensiunea Chinei şi să distrugă sufletul civilizaţiei chineze. Acest efort de reeducare a fost plasat sub eticheta inofensivă a „Programului Naţional de Educaţie Patriotică". 3 Dl White, dezertorul, a prevăzut că acest program va scoate la iveală versiunile distorsionate ale istoriei americane care rămăseseră în stare latentă încă din primele zile ale regimului lui Mao, cu mult înainte de deschiderea către Statele Unite. Un exemplu frapant a fost manualul din 1951 semnat de Wang Chun purtând titlul *AHistoryoftheU.S. Aggression inChina*(*OistorieaagresiuniiSUAînChina*) despre care se presupunea, în 2012, că este doar o reeditare, cu un comentariu editorial ordine care susţinea că s-a avut în vedere valoarea atemporală a lecţiilor din carte: „cartea aceasta, *AHistoryoftheU.S. Aggression inChina*, fusese epuizată de ceva vreme [şi noi o retipărim]... Deşi s-a scurs atâta timp, faptele istorice conţinute în carte sunt încă adevărate. Ele nu se schimbă odată cu trecerea timpului". 4 Aşa se putea citi pe site-ul Academiei Chineze de Ştiinţe Sociale, o instituţie aparent moderată.5

Am văzut un exemplu şocant al acestui tip de propagandă atunci când am vizitat Muzeul Naţional al Chinei în toamna lui 2013. Şoimii

Partidului Comunist din China şi reformatorii liberali se certau de mult timp cu privire la faptele istorice şi prezentarea acestora, deci nu este deloc surprinzător că, de la ridicarea lui Mao la putere, muzeul a stat mai mult timp închis. Fondat în 1961, la o aruncătură de băţ de Piaţa Tiananmen, Muzeul a fost închis la începutul Revoluţiei Culturale în 1966. Când Deng Xiaoping a declanşat procesul de deschidere a economiei Chinei, în 1979, el a redeschis, de asemenea, şi muzeul de istorie naţională a ţării. Dar muzeul abia a reuşit să intre în noul secol pentru a fi închis din nou, în 2001. A durat zece ani şi transformarea lui a costat 400 de milioane de dolari înainte ca liderii Chinei să fie pregătiţi să-i redeschidă porţile în 2011. Ei doreau să realizeze două obiective. În primul rând, au vrut să facă din el cel mai mare muzeu din lume, mai mare decât Luvrul, British Museum şi Muzeul Metropolitan de Artă din New York. Pe un etaj deasupra holului mare de la intrare – care are zece etaje înălţime şi lungimea a aproape trei terenuri de fotbal – sunt trei cazane uriaşe. (Spre deosebire de nefericitul lider Chu din legendele chinezeşti, *nu* m-am interesat de greutatea cazanelor.)

Al doilea scop al Chinei a fost acela ca muzeul să spună povestea unei „naţiuni minunate cu oameni harnici, curajoşi, inteligenţi şi iubitori de pace care au adus contribuţii de neşters la progresul civilizaţiei umane". Desigur, nu este nimic neobişnuit ca un muzeu de istorie naţională să-şi înfăţişeze naţiunea într-o lumină pozitivă. Ceea ce m-a surprins cu privire la muzeul Chinei este totuşi ceea ce spunea – şi mai ales ceea ce nu spunea – despre relaţia Chinei cu alte naţiuni, inclusiv cu Statele Unite.

Într-o expoziţie permanentă numită „Drumul spre întinerire", muzeul prezintă versiunea partidului de guvernământ asupra istoriei Chinei moderne, din 1840 până în prezent. Această istorie începe cu China „redusă la o societate semicolonială, semifeudală" într-o „perioadă de expansiune şi de jaf" exercitate pe scară largă de „ţările capitaliste occidentale". Aceste „puteri imperialiste", inclusiv Statele Unite, „s-au aruncat asupra Chinei ca un roi de albine, jefuindu-ne comorile şi omorându-ne oamenii", într-o referire indirectă la Revolta Boxerilor* din anul 1900, 6 expoziţia arată că „poporul chinez a luptat neînfricat cu invadatorii străini". În cele din urmă, în bătălia împotriva Japoniei în Al Doilea Război Mondial, „poporul chinez a câştigat prima

victorie din istoria sa modernă prin rezistenţa şi respingerea invaziei unui inamic străin". Pe atunci China se afla în faţa unei „decizii istorice de a alege cursul care trebuia urmat în viitor" şi a ales Partidul Comunist Chinez al lui Mao – care „ducea o luptă hotărâtă pentru pace şi democraţie" – asupra „conducerii autocrate" a „reacţionarului" Chiang Kai-shek.

Sub conducerea Partidului Comunist, poporul chinez „şi-a dezvoltat încrederea în sine şi a depăşit greutăţile în drumul său având ca obiectiv construirea unui sistem economic, industrial, independent şi relativ cuprinzător, care a pus bazele modernizării socialiste". Datorită partidului, „marea naţiune"(a Chinei) a construit o „economie de piaţă socialistă vibrantă" şi se bucură acum

Răscoala sau Rebeliunea Boxerilor, o mişcare xenofobă şi anticreştină violentă, petrecută în China la sfârşitul dinastiei Qing (n.trad.) de o „deschidere globală". În viitor, chinezii, „strâns uniţi sub conducerea centrală a PCC vor înălţa marele drapel al socialismului cu caracteristici chinezeşti".

S-a trecut sub tăcere faptul că victoria Chinei în Al Doilea Război Mondial a depins de intervenţia militară a „ţărilor capitaliste occidentale" tratate în expoziţie ca nişte răufăcători; că investiţiile americane şi piaţa americană au fost indispensabile creşterii exporturilor din China şi că progresul tehnologic al Chinei a depins şi de cele aproape o sută de acorduri cu Statele Unite pentru programele de schimb ştiinţific. În schimb, singura fotografie de mari dimensiuni pe care am văzut-o arăta civili americani ce-l tratau cu lipsă de respect pe împărat acum mai bine de un secol, şezând pe tronul imperial din Oraşul Interzis în timpul Revoltei Boxerilor. Nu se dădea nicio explicaţie de context asupra motivului pentru care americanii se aflau în China, iar vizitatorul putea foarte bine să rămână cu impresia că scopul lor principal era să o subjuge şi să o umilească. În vecinătatea acestei fotografii mai putea fi văzută o hartă militară prezentând locurile unde se aflau dislocate armatele diferitelor puteri străine, inclusiv cea a Statelor Unite, în perioada următoare revoltei.

Am vizitat muzeul împreună cu trei studenţi, absolvenţi ai colegiului Universităţii Naţionale de Relaţii Externe din China, invitaţi de mine. Ei erau înscrişi într-un program postuniversitar de pregătire pentru a deveni diplomaţi, deci erau bine pregătiţi din perspectiva

guvernului comunist chinez. Cu toate acestea, nu ştiau multe despre cei o sută de mii de civili chinezi ucişi în timpul Revoltei Boxerilor sau despre rolul ajutorului american acordat Chinei în timpul celui de Al Doilea Război Mondial sau despre moartea a douăzeci de milioane de chinezi în campaniile politice ale lui Mao şi foametea din perioada 1959 – 1962 sau despre moartea altor milioane de oameni într-o Revoluţie Culturală care a închis universităţile ţării şi a sfâşiat dramatic China din 1966 până în 1976. Şi, deşi auziseră despre protestele din Piaţa Tiananmen, ştiau că e mai bine să nu vorbeşti despre ele.

Cunoştinţele studenţilor de la cursurile postuniversitare simt un rezultat al unei decizii luate de Deng Xiaoping după masacrul din Piaţa Tiananmen, eveniment care avusese loc la doar două sute de metri de muzeu şi pe care muzeul nu-l menţionează.7 După 1989, Deng s-a abat cu Li Peng şi alţi partizani ai liniei dure pentru a întări controlul Partidului. Niciodată de acum înainte, au jurat liderii Chinei, studenţii nu vor mai construi Statui ale Libertăţii, nu vor mai cita din Declaraţia de Independenţă şi nu vor mai considera valorile americane ca alternative de admirat faţă de cele ale Partidului Comunist Chinez. Într-un singur an, manualele au fost rescrise pentru a distribui America într-un rol de bandit, duşman de moarte al Chinei, în timp ce politici şi reglementări noi au creat condiţiile pentru ca doar această viziune oficială asupra Americii să mai poată pătrunde în clasele şi bibliotecile Chinei.

În cea mai recentă versiune chineză a istoriei, primul ticălos american este preşedintele John Tyler. În Tratatul de la Wangxia, semnat în 1844, Tyler a impus Chinei ceea ce Mao a numit „primul tratat inegal semnat ca rezultat al agresiunii SUA împotriva Chinei". 8 O rampă de lansare pentru manipularea americană a chinezilor, tratatul a deschis uşa „acţiunilor ilegale" ale SUA „de exploatare a Chinei", conform manualelor distribuite studenţilor chinezi. Tyler şi americanii au preferat „să aştepte în voie în timp de inamicul îşi epuizează resursele"(în termenii unei stratageme a Statelor Combatante); ei nu aveau încă puterea de a domina China, dar Statele Unite erau dispuse să aştepte momentul potrivit. Pentru şoimii chinezi, John Tyler – un Preşedinte oarecare, demn de uitare, mai cunoscut în viaţa reală ca fiind partea a doua din cea dintâi formulare faimoasă de

campanie din America, „Tippecanoe şi Tyler Too”[9] – era un geniu diabolic, care a pregătit terenul pentru planul Americii de a-şi impune hegemonia completă asupra civilizaţiei chinezeşti.9

În continuarea salvei de deschidere a lui Tyler, următorul lider american care-şi va fi lăsat amprenta presupus ostilă faţă de chinezi era mintea diabolică a lui Abraham Lincoln. În Statele Unite, desigur, Lincoln este recunoscut ca „Abe cel cinstit”, fost tăietor de lemne şi constructor de şine de tren, care a păstrat unitatea unei ţări divizate, a abolit sclavia şi a plătit cu viaţa pentru aceste principii. În China însă, el este doar un alt imperialist american brutal şi violent. Un profesor de la Universitatea Renmin, Shi Yin-hong, a susţinut că Lincoln dorea „dominarea sau chiar exploatarea Chinei, în cadrul comunităţii internaţionale”. 10 Conform acestei variante a istoriei, aşa ar trebui înţeles motivul real pentru care Lincoln l-a trimis peste Ocean pe diplomatul Anson Burlingame în scopul declarat de a normaliza relaţiile dintre China şi lumea occidentală. Potrivit lui Mei Renyi de la Centrul pentru Studii Americane de la Universitatea de limbi străine din Beijing, Tratatul Burlingame din 1868 a forţat China „să urmeze normele culturale occidentale”. 11 A eliminat ritualurile tradiţionale locale şi sistemul de etichetă al Chinei în favoarea tradiţiilor diplomatice occidentale şi a făcut posibil visul lui Lincoln de control american asupra Pacificului.

La începutul secolului XX, Statele Unite şi-au dezvăluit, chiar de mai multe ori, adevărata faţă. În timpul Revoltei Boxerilor din 1900, America s-a alăturat unei forţe expediţionare reprezentând opt naţiuni şi i-a învins pe rebelii patrioţi care luptau pentru a elibera China de sub dominaţia occidentală. Armata străină a violat şi a jefuit la drumul mare prin China, iar apoi tot ei, învingătorii, au impus reparaţii în valoare de 61 de miliarde de dolari (la valoarea dolarului de astăzi) asupra poporului chinez. Statele Unite doreau „să jefuiască o casă care arde” şi, amăgind alte naţiuni, să atace China, „să ucidă cu o sabie împrumutată”. 12

[9] Sloganul folosit de William Henry Harrison și John Tyler în alegerile prezidențiale din 1840. La Tippecanoe avusese loco bătălie, în 1811, în care trupele guvernatorului teritoriului Indiana, Harrison, i-au învins pe războinicii indieni, (n.trad.)

După Revolta Boxerilor, China s-ar fi putut afla în incapacitate temporară, dar cu siguranţă nu era învinsă definitiv. Chinezii i-au ajutat pe Aliaţi în Primul Război Mondial şi lucrurile mergeau spre bine pentru China de vreme ce preşedintele învingător Woodrow Wilson promisese să pledeze la Versailles pentru respectarea drepturilor omului şi autodeterminare. În versiunea chineză a evenimentelor, visul lui Wilson de libertate şi de cooperare militară globală pentru a asigura pacea a fost un şiretlic abil de a trage lumea pe sfoară astfel încât aceasta să aprobe agresiunea hegemonică a Americii. Conform cărţii de căpătâi a lui Deng Shusheng, American *HistoryandtheAmericans*(*Istoriaamericanăşi americanii*), Wilson a vrut „să transfere toată China în sfera de interese a Statelor Unite". 13 Prin urmare, colonia germană capturată din Shandong a fost cedată Japoniei, mai degrabă decât guvernului chinez, care avea dreptul în mod legal la aceasta. Ca un hegemon duplicitar din perioada Statelor Combatante, Wilson a subjugat în secret un stat războinic slăbit. În 1919, vestea tragică a acestei „trădări" a provocat imediat aşa-numita mişcare din 4 mai,**10** care a catalizat naţionalismul chinez modern şi a ajutat la înfiinţarea Partidului Comunist din China, în 1921.

Conform unor studii efectuate de analişti chinezi asupra celui de Al Doilea Război Mondial, invazia Japoniei asupra Manciuriei din 1931 şi invazia propriu-zisă a Chinei din 1937 făceau parte din strategia SUA de a pune în stare de conflict cele două naţiuni asiatice, una împotriva celeilalte, într-un război fără sfârşit care va împiedica pe oricare dintre ele să se întărească şi să ameninţe astfel hegemonia americană asupra Pacificului de Vest. Tang Qing, un specialist în istorie de la Universitatea din Jinan, a explicat modul în care preşedintele Franklin Roosevelt „a determinat poporul chinez să plătească un sacrificiu mai mare în Războiul de Rezistenţă", pentru că era „bine pentru Statele Unite să menţină chinezii în stare de beligeranţă cu japonezii, să facă din China o bază împotriva Japoniei [şi] să promoveze cooperarea în timp de război între China şi Statele Unite, astfel încât SUA să poată într-o zi să domine complet China şi întreaga lume". 14 Deng Shusheng susţine că Roosevelt poartă „cea mai mare răspundere pentru

[10] Declanșată prin protestele studențești de la Beijing în 4 mai 1919, împotriva răspunsului guvernului chinez la Tratatul de la Versailles, care a permis Japoniei să păstreze teritoriile din Shandong (n.trad.)

furnizarea de arme şi materiale către agresorii japonezi" în China. În stilul unui hegemon al Statelor Combatante, Roosevelt „stătea în vârful muntelui şi privea lupta tigrilor", aşteptând până când ambii participanţi la lupte vor fi prea epuizaţi pentru a se mai putea opune controlului american.15 El „a privit incendiile de dincolo de râu", după care „a obţinut trecerea liberă şi sigură pentru a cuceri". 16

Înălţându-se pe noi culmi ale cutezanţei, liderii Chinei au redefinit deschiderea lui Richard Nixon faţă de China – o deschidere provocată şi salutată de către Beijing – ca pe încă una dintre etapele unui plan sinistru american de a domina China. Prin asmuţirea chinezilor împotriva sovieticilor, se arăta în noul discurs narativ, Nixon spera să provoace un război nuclear între cele două state comuniste. Nixon, ca şi Roosevelt înaintea lui, a urmărit lupta tigrilor de pe vârful unui munte, astfel încât Statele Unite să se poată înfăţişa mai târziu ca salvatorul global şi singura superputere care va mai fi rămas pe planetă. În această expunere narativă, înţeleptul Mao a întrevăzut strategia de urmat şi l-a lăsat pe Nixon să viziteze China numai pentru că Beijingul avea nevoie de un aliat împotriva sovieticilor, chiar şi unul care în cele din urmă ar încerca să trădeze China. Referindu-se la victoria vechiului stat al lui Shu asupra unui duşman din nord, unul dintre generalii de top ai lui Mao a oferit sfatul pe care Mao l-a şi urmat: „Aliază-te cu Wu în Est pentru a te opune lui Wei în Nord". 17

În versiunea chineză a istoriei moderne, Statele Unite au folosit comerţul, cooperarea economică, transferurile de tehnologie, diplomaţia, schimburile culturale şi educaţionale precum şi presiunile pentru reforme democratice în scopul de a slăbi Uniunea Sovietică din interior. În limbajul specific al perioadei Statelor Combatante, SUA au prins în capcană tineretul şi idealiştii sovietici cu un „minunat borcan cu miere", folosindu-i apoi ca „spioni care să semene discordia în tabăra inamicului".

Pentru strategii Chinei, aceasta a fost o etalare magistrală a unei politici de stat viclene care a exploatat greşelile sovietelor, iar chinezii s-au legat prin jurământ să nu se lase înşelaţi şi ei din moment ce Statele Unite folosesc aceeaşi strategie împotriva Chinei. În 2013, Universitatea Naţională de Apărare a Armatei de Eliberare a Poporului – echivalentul chinezesc al West Point – a produs un film de nouăzeci de minute numit *SilentContest*(*Concursul fărăzgomot*), descriind, pe o

muzică sumbră,**11** eforturile Statelor Unite de a se infiltra în societatea chineză, de „a dezorganiza China" şi de a-i „îndoctrina politicienii" într-o nouă încercare americană de răsturnare a unei puteri comuniste.18 Printre principalii vinovaţi din partea SUA se numără Fulbright Fellowship, Fundaţia Ford, Centrul Carter, exerciţiile militare comune şi alte mecanisme de expunere a elitelor americane şi chineze una către cealaltă. Doar în condiţiile în care chinezii „îşi iau cu grijă măsurile de siguranţă necesare, simt atenţi la cele mai mici detalii şi îşi făuresc o puternică linie de apărare politică şi ideologică" poate China să se protejeze faţă de „aşa-numitele forţe democratice", care au demolat Uniunea Sovietică şi pe care America le pregăteşte în scopul distrugerii Chinei.

Chinezii au rescris, de asemenea, istoria Războiului Rece, prezentând conflictul de zeci de ani ca pe un plan al SUA de a ajunge la dominaţia globală. Un miniserial TV chinezesc, aprobat de Beijing şi difuzat în octombrie 2013, ilustrează colapsul imperiului sovietic în timpul epocii Reagan ca produs al atitudinii înşelătoare, fără scrupule, a Americii. Sovieticii nu s-au prăbuşit, deoarece, aşa cum se înţelege în mod obişnuit, sistemul comunist nu mai putea să se susţină. Mai degrabă, americanii au înşelat în mod deliberat Uniunea Sovietică şi i-au provocat dezintegrarea.

Această versiune oficială a Partidului Comunist Chinez despre istoria relaţiilor dintre SUA şi China este, bineînţeles, o ficţiune. Tratatul de la Wangxia al lui John Tyler a fost un pact pro China care a stabilit relaţii oficiale diplomatice, a dat porturilor chineze statutul naţiunii celei mai favorizate şi a abrogat interdicţia ca americanii să înveţe dialectul mandarin. Abraham Lincoln găsea cu greu două minute libere în care să se gândească la China, iar tratatul negociat de emisarul său, Anson Burlingame, era avantajos pentru chinezi; el a recunoscut drepturile suverane ale Chinei care fuseseră ameninţate de puterile europene şi a furnizat echivalentul specific secolului al XIX-lea al „liniilor telefonice directe" pentru situaţiile conflictuale, prevenind agresiunea şi neînţelegerile. În perioada Revoltei Boxerilor, Statele Unite au fost un lider în prevenirea abuzurilor comise de soldaţi. La Versailles, Woodrow Wilson a făcut din retrocedarea oraşului Qingdao

* London School ofEconomics (n.trad.)

Chinei una dintre priorităţile sale şi a luptat neobosit, deşi fără succes, pentru asta. Potrivit oamenilor de ştiinţă americani, Wilson s-a străduit cât a putut să obţină retrocedarea teritoriului chinezesc, chiar cu riscul retragerii Japoniei de la Conferinţa de Pace, şi a obţinut, cu mari eforturi, o promisiune japoneză de a restitui teritoriul (pe care Japonia a încălcat-o ulterior). Departe de a căuta să subjuge China, Franklin Roosevelt a salvat-o cu ajutor american şi prin intervenţia din Pacific, precum şi prin angajarea în războiul împotriva Japoniei. Richard Nixon nu şi-ar fi imaginat niciodată că deschiderea lui către China ar declanşa un război nuclear, sau că protestele din Piaţa Tiananmen, produsul unei mişcări a studenţilor chinezi căutând să făurească o Chină mai bună, ar fi putut fi un front american de luptă cu scopul de a distruge China.

Deoarece liderii Chinei, în general, nu avuseseră acces la o istorie autentică, riguroasă, corectă a relaţiilor dintre SUA şi China, n-am fost surprins când autori chinezi m-au avertizat, în iunie 2012, că presupusele planuri secrete antichinezeşti ale lui Barack Obama ar fi fost binecunoscute la Beijing.

Cercetătorii şi oficialii chinezi care sunt cu adevărat familiarizaţi cu istoria Americii, au destulă experienţă să evite repetarea obsesivă, mecanică a liniei oficiale. Ei au rareori iniţiativa de a prezenta vizitatorilor americani oricare dintre aceste puncte de vedere antiamericane. Ei nu sunt în mod deliberat necinstiţi.

Sunt doar jenaţi de istoria pe care trebuie să o predea. Într-o vizită la Beijing, în toamna lui 2013, am încercat să cer direct unui profesor unele dintre manualele pentru cursul său. Ceea ce acesta nu ştia era că deja obţinusem copii ale programei sale de curs şi ale acestor manuale.

„Vezi tu, eram doar curios", am început. „Am citit atât de multe despre preşedinţii Tyler, Wilson şi Lincoln în cărţile tale. Mai exact despre, ei bine, politicile lor «rele» la adresa Chinei".

S-a schimbat brusc la faţă şi a început să se bâlbâie: „Ve-vevezi dumneata, am obţinut recent documente microfilmate din arhivele SUA…"

„Ştiu", am răspuns eu. „Am analizat şi eu documentele. Doar că nu găsesc nicio referire la aceste politici anti-China în manualele noastre din SUA. De fapt, se pare că am adoptat poziţii foarte

prochinezeşti pe vremea aceea. Dacă îmi amintesc în mod corect, părinţii fondatori ai SUA, Benjamin Franklin şi Thomas Jefferson mai precis, aveau o mare admiraţie pentru sistemul chinezesc".

El privi lung spre fereastră, oftă şi-mi explică situaţia. „Nu eu aleg subiectele şi textele pentru manuale. Toate cadrele didactice din facultate sunt membre de partid, iar dosarele noastre sunt păstrate la Comitetul Central. Orice abatere de la materialele didactice aprobate ar pune capăt carierei noastre universitare".

Am zâmbit înţelegător. „Deci, această decizie este făcută deasupra poziţiei gradului dumneavoastră de pe statul de plată?"

„Da", răspunse el.

În săptămâna aceea, am vizitat, pentru cel puţin a cincisprezecea oară, prestigiosul Institut de Studii Americane. Acesta se află la trei mile* de clădirea din beton de cincisprezece etaje cunoscută sub numele de Academia Chineză de Ştiinţe Sociale, deoarece este prea mare pentru a se încadra în interiorul clădirii principale. Am ajuns împreună cu o delegaţie din partea ambasadei americane. Facilitatea fusese decorată cu verdeaţă şi înconjurată de porţi din beton.

Am fost aşteptaţi la etajul cinci. Din nefericire, ascensoarele nu funcţionau şi a trebuit să urcăm scările de beton, cu care s-au chinuit mulţi membri mai în vârstă ai delegaţiei noastre. După această ascensiune, am parcurs în şir indian un hol din beton cu iluminare industrială intermitentă. Când traversam coridorul prăfuit şi slab luminat, am observat că pe uşile fiecărei unităţi mai existau încă însemne care anunţau domenii cum ar fi studierea strategiei americane, a politicii interne şi a politicii externe.

Când am ajuns, ne aşteptau şaisprezece cercetători chinezi, majoritatea cu vârste cuprinse între patruzeci şi cincizeci de ani; toţi aveau haine obişnuite, în stil american, din zilele lor ca studenţi la cursuri postuniversitare în Statele Unite.

Directorul, Huang Ping, care obţinuse un doctorat la Şcoala de Economie din Londra, a salutat pe toată lumea şi a deschis discuţiile. După aproximativ douăzeci de minute, am pus câteva întrebări referitoare la imaginea Statelor Unite aşa cum este ea văzută de chinezi.

„Stimaţi colegi, după eforturi laborioase, cuprinzătoare, n-am putut găsi nici măcar un singur exemplu în care autorul să fi spus ceva pozitiv despre contribuţiile SUA la dezvoltarea Chinei. Am revăzut recent o carte de istorie despre modul în care occidentalii au sprijinit China, o adevărată capodoperă a lui Jonathan Spence, de la Yale, numită *ToChangeChina*(*PentruaschimbaChina*). Este vorba despre misionarii care au ajutat China, contribuţiile Fundaţiei Rockefeller şi despre modul în care Statele Unite au construit MIT-ul Chinei, Universitatea Tsinghua, din rambursările pentru Revolta Boxerilor. Este cineva dintre cei douăzeci prezenţi aici, care are vreun articol exprimând o apreciere pentru ajutorul american acordat Chinei? Vreun manual sau articol care să susţină că Statele Unite au ajutat China în timpul secolului de umilinţe despre care se vorbeşte insistent? Scrie cineva că, din 1978, experţii noştri consideră că jumătate din rata de creştere a Chinei s-a datorat faptului că Statele Unite şi-a declarat public acordul pentru a considera China ca un loc de destinaţie pentru investiţii? Ce se poate spune despre articole sau cărţi care să descrie modul în care America a redus tarifele şi a oferit consiliere în domeniul serviciilor bancare, ştiinţifice şi maritime? N-am văzut niciodată ca acest lucru să fie recunoscut şi apreciat într-un singur manual chinezesc. În mod evident, probabil că am trecut eu cu vederea ceva. Poate cineva să-mi dea doar un exemplu?”

S-a aşternut o tăcere jenantă, cu priviri ciudate schimbate între colegii mei chinezi.

Unul dintre cercetători a răspuns cu blândeţe: „Ca studenţi în şcolile americane am aflat despre cum ne-aţi ajutat, dar asemenea subiecte nu sunt incluse în programele noastre autorizate de studii”.

În afara întâlnirilor cu număr mare de participanţi, mi s-au dat cărţi şi articole evidenţiind planurile preşedinţilor George W. Bush şi Barack Obama de a încercui şi institui practic o blocadă a Chinei, de a jefui resursele ei maritime, de a sufoca transporturile ei navale, de a-i dezmembra teritoriul, de a-i ajuta pe rebelii din interiorul Chinei, de a instiga la revolte, război civil şi terorism, precum şi de a lovi China cu atacuri lansate de pe portavioane. După cum e, de obicei, cazul cu înţelegerea trecutului istoric de către liderii chinezi, ceea ce e realmente terifiant în legătură cu viziunea lor asupra viitorului nu e că

ei împrăştie minciuni sfruntate despre Statele Unite; înspăimântător e că ei chiar cred în propria lor propagandă.

La început, mi se părea imposibil ca o persoană raţională din China să creadă că preşedinţii americani, de la John Tyler la Barack Obama, au învăţat cumva axiomele politicii de stat din perioada Statelor Combatante şi au decis să aplice aceste tactici şi stratageme puţin cunoscute pentru a controla China. Mai apoi mi-am dat seama că mulţi din China cred că aceste axiome reprezintă adevăruri universale. Ei ştiu că America este cea mai puternică naţiune din lume şi ei presupun că America va acţiona în mod egoist, cinic şi nemilos ca orice hegemon în era Statelor Combatante. Aşa cum scria în 2002 Comisia mixtă americano-chineză de revizuire a politicilor economice şi de securitate, „liderii Chinei caracterizează, în mod consecvent, Statele Unite ca «hegemon», cu aura unui protagonist puternic şi a unui agresor arogant, competitorul principal al Chinei". 19

Potrivit aceleiaşi comisii.

China a caracterizat în mod tradiţional ca hegemoni numai puterile străine cu care are relaţii extrem de antagonice… [Conducătorii săi] îşi închipuie că interesul fundamental al Statelor Unite este acela de a-şi menţine statutul de hegemon global prin implicarea într-o urmărire neruşinată „a politicii de mare putere", deghizată adesea ca o misiune de promovare a democratizării… Evaluările [lor] strategice şi portretizarea publică a puterii SUA sunt modelate de viziunea conform căreia stilul american de liberalism democratic, prezenţa SUA şi poziţia ei de putere în zona periferică a Asiei ameninţă monopolul Partidului Comunist asupra puterii politice.20

Ca dovadă, China incriminează aproape orice intervenţie din SUA în străinătate, indiferent cât de altruistă ar fi ea. După cum observă comisia, „Beijingul a comparat Statele Unite cu Germania nazistă pentru că a bombardat ambasada chineză la Belgrad, a etichetat implicarea Statelor Unite în Bosnia şi Kosovo ca fiind o încercare de a menţine poziţia dominantă a SUA în Europa, a caracterizat extinderea NATO ca un efort de a izola şi încercui China şi a criticat dezvoltarea de către SUA a apărării cu rachete balistice ca o contribuţie la proliferarea armelor de distrugere A

În masă.

Pe scurt, liderii chinezi cred că Statele Unite au încercat să domine China de mai bine de 150 de ani, iar planul Chinei este să facă tot posibilul pentru a ne domina la rândul ei. Liderii chinezi văd mediul înconjurător global ca fiind în principiu un joc de sumă nulă şi de aceea chinezii îşi propun să manifeste aceeaşi lipsă de toleranţă pentru America pe care ei cred că imperialiştii americani, care au duşmănit cumplit China începând cu epoca lui John Tyler, au dovedit-o în raporturile cu ei.

Viziunea Chinei asupra Americii ar fi mai puţin îngrijorătoare dacă liderii chinezi nu ar fi pregătiţi să acţioneze în conformitate cu prejudecăţile lor false. În vreme ce China nu pare, la prima vedere, să se pregătească să lupte contra Statelor Unite, crudul adevăr este acela că liderii Chinei văd în America un duşman într-o bătălie globală pe care ei intenţionează să o câştige. Această viziune asupra relaţiilor noastre explică de ce, din când în când, China îi ajută pe inamicii Americii într-un efort de a şterbi puţin câte puţin din puterea americană, mai ales în războiul Americii împotriva terorismului. De exemplu, după atacurile teroriste din 11 septembrie 2001, asupra Turnurilor Gemene din New York, Guvernul Chinei a făcut un film numit *ThePentagonînAction*(*Pentagonulînacţiune*), care-l prezenta pe Saddam

În care suma câştigurilor tuturor participanţiloreste zero, de exemplu unii câştigă şi alţii pierd, (n.trad.)

Hussein ca pe o voce înţeleaptă a raţiunii şi care „înfăţişa cu migală Guvernul SUA ca pe un huligan rănit ale cărui putere hegemonică şi ego au fost provocate şi care este obsedat de represalii militare iresponsabile", aşa cum arăta Comisia mixtă americano-chineză de revizuire a politicilor economice şi de securitate.22

Recomandarea şoimilor chinezi către Deng Xiaoping de a lansa o campanie de defăimare împotriva Americii a reuşit în mare parte. El s-a folosit de atitudini populare chinezeşti, adânc înrădăcinate, despre hegemonie, provenind din trecutul foarte îndepărtat.

Deng a evaluat *şi* atât pe plan intern, cât şi pe plan internaţional. El a pus între paranteze cele două decenii de apropiere cu Statele Unite, din perioada 1969 – 1989. Nu a făcut acest lucru într-un mod care să alerteze sau să alarmeze guvernul SUA. Nu mai avea nevoie de contrabalansarea ameninţării unui milion de soldaţi sovietici la

graniţele sale. Din partea americană, puţini ofiţeri de informaţii au dat crezare ideii că liderii Chinei erau convinşi cu adevărat de ceea ce spuneau despre Statele Unite. La Washington nimeni nu a luat cât de cât în serios aceste discursuri publice vehement antiamericane. Puţini lideri occidentali menţionau asemenea discursuri în public; cel mai adesea nici nu erau conştienţi de ele. Aşa că aceste acuzaţii la adresa unei Americi diabolice, viclene, nu au fost niciodată respinse. Cei puţini care au ridicat această problemă au fost informaţi că asemenea opinii sunt susţinute de doar câţiva şoimi în China.

De zeci de ani, liderii Chinei au încercat să controleze discuţiile politice asupra Chinei, atât pe plan intern, cât şi pe plan internaţional. Pentru a urmări în continuare acest obiectiv, liderii Chinei au stabilit un sistem de producere şi de lansare a unor mesaje care să influenţeze percepţiile asupra Chinei şi a guvernului acestei ţări, în mare măsură pentru a înşela rivalul său american să ajute China să se înalţe şi în cele din urmă să-l depăşească. Începând cu anul 1995, liderii chinezi ştiau că victoria în Maratonul de o sută de ani va depinde de un puternic sistem de propagandă care să modeleze percepţiile asupra Chinei de către mass-media. Costa mult, dar miza aflată în joc era uriaşă.

Conducerea Chinei nu numai că nu are încredere în Statele Unite, dar se îndoieşte şi de onestitatea mass-media din SUA. Spre sfârşitul lui 2013, China a făcut planuri de a izgoni din China aproximativ două duzini de jurnalişti americani.23 Mulţi dintre jurnalişti nu făcuseră nimic pentru a ofensa regimul chinez, dar erau pedepsiţi pentru presupusele păcate ale angajatorilor lor, *NewYorkTimes* şi *BloombergNews*. În iunie 2012, Bloomberg a publicat un articol despre bogăţia acumulată de rudele preşedintelui Xi Jinping.24 Apoi, în luna octombrie a aceluiaşi an, *Times* a dezvăluit date despre averea acumulată de prim-ministrul în funcţie, Wen Jiabao, şi a continuat investigaţia într-o revistă mondenă online care aparţinea lui *Times*, care era scrisă în chineză, cu o relatare similară despre onorariile secrete de consultanţă plătite de J.P. Morgan fiicei lui Wen.25 Ca răspuns, China a blocat accesul utilizatorilor de internet la site-urile web ale *Bloomberg* şi *Times.26* Pare plauzibil ca Guvernul chinez să fie înclinat să vadă jurnaliştii americani ca fiind doar cei mai din urmă dintr-o listă lungă de americani care seamănă discordie în

rândurile poporului chinez şi se pun în calea ascensiunii legitime a Chinei.

Astăzi, acest tip de gândire, standard în cercurile de elită ale Chinei, este împins către exagerări inacceptabile, nerezonabile, stranii. Colonelul Dai Xu, un strateg militar influent şi profesor la Universitatea Naţională de Apărare din China, generează în mod obişnuit titluri de prima pagină în ziarele chinezeşti cu acuzaţii la adresa conspiraţiilor conduse de SUA. Se înţelege că acest lucru nu ar fi posibil dacă nu ar fi aprobat, cel puţin tacit, de guvernul chinez. În 2013, de exemplu, el a acuzat Statele Unite că au condus un război „biopsihologic" prin implantarea unui focar al epidemiei generate de virusul gripei aviare H7N9 la Shanghai. El a avertizat frecvent că America încearcă să reducă populaţia lumii cu 20 la sută, controlează în mod secret industriile Chinei şi doreşte să dezmembreze China în mai multe state.27

În tot acest timp, guvernul SUA nu îşi dă seama că pentru China, astăzi şi pe întreg parcursul istoriei, America a fost şi este un personaj negativ. Comisia de evaluare economică şi de securitate a relaţiilor dintre SUA şi China a contractat, în 2004, cu Universitatea din Maryland, un studiu major „pentru a furniza dovezi empirice cu privire la mesajele şi tonul rapoartelor chineze despre Statele Unite ale Americii de-a lungul timpului". 28 Comisia a constatat că „Guvernul Statelor Unite a dedicat resurse insuficiente pentru a colecta, traduce şi analiza scrieri şi declaraţii chinezeşti. În consecinţă, dovedeşte o înţelegere limitată a percepţiilor Statelor Unite asupra liderilor chinezi şi a poporului chinez". 29

Şoimii influenţi ai Chinei nu au văzut probabil niciodată filmul american *TheUzualSuspects*(*Suspecţi deserviciu*, din 1995, în regia lui Bryan Singer), în care un geniu diabolic, interpretat de Kevin Spacey, se dovedeşte mai deştept decât oricine altcineva, pretinzând că nu este decât un om simplu, naiv, handicapat fizic, cu o voce blândă şi liniştită. Lor – şoimilor – le-ar fi plăcut, fără îndoială, replica emblematică a maestrului înşelătoriei: „Cel mai mare truc născocit vreodată de Diavol a fost să convingă lumea că nu există". 30 Altfel spus, cea mai bună înşelătorie îşi ascunde propria sa existenţă. Şoimii din China încearcă să ascundă campania concertată de defăimare condusă chiar de China. China îşi doreşte să beneficieze de avantajele investiţiilor, comerţului

şi educaţiei americane, precum şi de toleranţa benignă a Washingtonului faţă de ascensiunea Chinei. Prin urmare, şoimii au nevoie să prezinte o faţă prietenoasă a Chinei.

Un alt obiectiv strategic al şoimilor Chinei pare să fie demonizarea guvernului american într-o manieră menită să submineze orice urmă de atractivitate a modelelor americane de guvernare în ochii generaţiei următoare de civili, ofiţeri militari şi lideri politici chinezi. Şoimii se tem de răspândirea modelului american, presupus subversiv, al economiei de piaţă liberă şi al alegerilor. Cu toate acestea, este bine să studiezi ştiinţa, managementul afacerilor şi alte subiecte sigure din punct de vedere politic, mergând la şcoală în Statele Unite, aşa cum fac astăzi 240.000 de studenţi chinezi.

Şoimii Chinei consideră că au descoperit o cale de a decredibiliza atracţia din interiorul Chinei faţă de modelele politice americane: să solicite pur şi simplu moderaţii chinezi să nege existenţa oricărui program de defăimare, apoi să spere că Statele Unite nu vor mai ridica niciodată o asemenea problemă.

POLIŢIA MESAJELOR ÎN CHINA

„Împodobeşte copacul cu flori artificiale".

— *Cele treizeciși șase destratageme*

Strategia Maratonului Chinei depinde în mare măsură de bunăvoinţa altor state, în special a Statelor Unite. Acea atitudine binevoitoare se traduce prin investiţii străine masive, acceptarea exporturilor chinezeşti, atitudine îngăduitoare când se constată că guvernul sau organizaţii afiliate statului chinez practică furtul de tehnologie sau încalcă reglementările WTO,**12** precum şi toleranţa faţă de abuzurile în materie de drepturile omului. Ţările occidentale oferă astfel de concesii, în primul rând pentru că liderii lor sunt convinşi că, în general, China se îndreaptă în direcţia „corectă" spre pieţe mai libere, cooperare internaţională productivă şi liberalizare politică.

Această percepţie sau, mai exact, percepţia eronată despre China nu este rezultatul întâmplării sau al naivităţii, deşi există un element al acesteia din urmă. Pe parcursul mai multor ani, împreună cu alţi experţi, am învăţat de la dezertorii şi disidenţii chinezi că

' în SUA (n.trad.)

Beijingul dispune de un sistem sofisticat care să-i inducă în eroare pe străini despre ceea ce se întâmplă în ţara lor, să reconfirme prejudecăţi occidentale şi să continue să confunde dorinţele cu realitatea. La vârful piramidei ierarhice, persoana care conduce sistemul este liderul numărul trei al Chinei.1

Artistul disident Ai Weiwei a fost condamnat la închisoare după ce a dezvăluit o componentă a acestei operaţiuni secrete, represiunea împotriva bloggerilor chinezi care s-au dovedit esenţiali în dezvăluirea adevărului despre China către reporterii occidentali.2 Aşa cum relata Organizaţia *ReportersWithoutBorders*' Ai Weiwei „şi-a bătut joc de măsurile de supraveghere [la care era supus de către autorităţile chineze] prin instalarea a patru camere web în biroul său şi în dormitor, camere care-l filmau permanent. După câteva ore, la ordinul autorităţilor, site-ul weiweicam.com a fost eliminat de pe internet". 3 Ai Weiwei ştie că guvernul chinez, la cele mai înalte niveluri, foloseşte o realitate falsă pentru a cultiva bunăvoinţa guvernelor străine, a factorilor de decizie politică, a cadrelor universitare, a reporterilor, a liderilor de afaceri şi a analiştilor. Aceasta este mai mult decât o operaţiune elaborată de PR". Este o componentă esenţială a Maratonului de a induce automulţumirea în tabăra hegemonului, prin aplicarea stratagemei „Acţionează la vedere, dar ascunde-ţi adevăratele intenţii!" Şi chinezii reuşesc asta în mod strălucit, într-adevăr, ei au avut succes cu această operaţiune secretă, în mare măsură nedetectată timp de zeci de ani.

De prin anii 1960, factorii de decizie politică din SUA au fost influenţaţi să vadă în China o ţară înapoiată, inactivă din punct de vedere militar şi care, cu certitudine, nu şi-a concentrat atenţia asupra Statelor Unite ca reprezentând o ameninţare militară. Acesta a fost mesajul pe care liderii de la Beijing l-au transmis occidentalilor cu mult succes. În 1999, Patrick Tyler, şeful Biroului din Beijing al *NewYorkTimes*, relata următoarele: „În prezent, după cum sugerează dovezile, în timp ce China se străduieşte să stăpânească, în laboratoarele sale, tehnologii de ultimă generaţie, moderne, ea are puţină competenţă şi experienţă, dar şi resurse limitate de a construi baza industrială necesară pentru a deveni o putere militară modernă". 4

Primul semnal că această evaluare ar putea să nu fie riguroasă în toate detaliile sale a venit chiar în acelaşi an, când occidentalii au ajuns să cunoască şi ei o carte publicată în dialectul mandarin şi distribuită pretutindeni în China intitulată *UnrestrictedWarfare*(*Războiultotal*).*5* Cartea a avut un mare ecou în comunitatea militară chineză, pentru că a pus în discuţie – direct şi deschis – vulnerabilităţile Americii. În loc de acţiunea militară directă, autorii au propus metode nonmilitare de a învinge o naţiune mai puternică, cum ar fi Statele Unite, prin utilizarea dreptului ca armă de război (adică folosind legi, organe şi instanţe internaţionale pentru a restrânge libertatea de mişcare şi opţiunile politice americane), prin război economic, biologic şi chimic, atacuri cibernetice şi chiar terorism. Lucrarea a fost primită cu scepticism, surpriză şi indignare, fiindcă a fost scrisă de doi colonei din Armata de Eliberare a Poporului, şi anume Qiao Liang şi Wang Xiangsui.

Odată ce ştirea despre studiul amintit a ajuns în Occident, Beijingul a retras în grabă toate exemplarele din librării.6 Guvernul chinez a negat orice responsabilitate sau sprijin pentru această carte care nu ar fi reprezentativă pentru poziţiile sale, 7 deşi volumul a fost publicat de Editura Armatei de Eliberare a Poporului, iar după publicarea cărţii cei doi autori au fost promovaţi. După atacurile din 11 septembrie 2001 asupra Statelor Unite, Qiao Liang a fost citat pe site-urile chineze, etichetând morţii şi răniţii de la World Trade Center ca fiind „victime sacrificate ale politicilor guvernului Statelor Unite". 8 în 2004, el a colaborat cu alţii pentru a publica un nou bestseller cu privire la modul în care politica internaţională de astăzi seamănă cu perioada Statelor Combatante.9

Un cor de cadre universitare – cu poziţii prochineze – şi de lideri din lumea afacerilor din America au sărit imediat în apărarea Beijingului – cu argumentul standard conform căruia coloneii erau oricum la „periferia" liniei politice oficiale şi că ideile lor trebuie să fie respinse, ignorate, nefiind demne de a fi luate în seamă. Într-adevăr, serviciul oficial de traducere al guvernului SUA a refuzat să traducă această carte până când biroul meu din Pentagon a trimis o cerere oficială. În plus, oficialii SUA i-au invitat pe autorii cărţii să viziteze Washingtonul în 2005 (şi din nou în 2013), probabil cu speranţa că, de îndată ce vor fi văzut cum arată America în realitate, coloneii chinezi

vor renunţa la opiniile promovate în carte. În schimb, Wang Xiangsui a scris un alt volum cuprinzând lecţii din era Statelor Combatante cu trimitere la epoca noastră. Şoimii *yingpai* din China nu se supără că sunt numiţi „periferici" sau „extremişti", mi-a spus Wang, pentru că, în realitate, „avem o mare influenţă".

Guvernul Chinei funcţionează altfel. Liderii săi nu organizează ceremonii fastuoase şi nu-i întâmpină pe covorul roşu pe universitarii, jurnaliştii şi savanţii care critică guvernul. Aşa cum este bine cunoscut, Beijingul dovedeşte o eficienţă necruţătoare în modul în care promovează mesajele care sunt utile pentru cauza şi strategia sa pe termen lung şi le cenzurează ferm pe cele care nu sunt. Aşa cum a făcut-o după Tiananmen, guvernul revizuieşte istoria oficială a Chinei şi îi pedepseşte pe cei care nu acceptă linia favorită, autoritatea, politicile sau principiile Guvernului. Imaginaţi-vă ce se putea întâmpla cu relaţiile dintre SUA şi China dacă factorii de decizie politică din Statele Unite sau opinia publică americană ar fi avut realmente o imagine nerestricţionată asupra antiamericanismului foarte răspândit la nivelurile superioare ale guvernului chinez. În opinia Beijingului, acest lucru nu poate fi permis să se întâmple. Într-adevăr, o curajoasă operaţiune secretă de relaţii publice şi de modelare a opiniei, gestionată şi supravegheată cu atenţie de liderii de vârf de la Beijing, este încă în plină desfăşurare. Este o operaţiune pe care oficialii din domeniul informaţiilor o cunoşteau de mulţi ani.

Am auzit pentru prima dată despre astfel de eforturi în 2003 de la un dezertor chinez, o voi numi d-na Lee. La o întâlnire cu un grup de oficiali americani, ea a prezentat o scurtă evocare istorică a unui episod din perioada Statelor Combatante pentru a sugera un context mai larg. Între anii 490 – 470 î.Hr., povestea d-na Lee, şefii a doua state combatante (similare oarecum cu America şi China din prezent) erau Fuchai, vechiul hegemon şi Goujian, un rival în creştere, care aspiră să preia conducerea lumii. Fuchai îl ia în captivitate pe Goujian. Consilierul – promotor al unor politici agresive, războinice, un adevărat „şoim" al hegemonului – Wu Zixu îl îndeamnă pe Fuchai să-l ucidă pe Goujian. Întotdeauna suspicios faţă de ameninţările posibile şi dornic să le preîntâmpine, Wu Zixu îşi avertizează stăpânul că Goujian va scăpa în cele din urmă şi, eventual, îl va răsturna pe vechiul hegemon. Alţi consilieri, care lucrau în secret cu prizonierul Goujian, îl

defăimau şi îl subminau, în mod sistematic, pe Wu Zixu până în punctul în care Fuchai decide că Wu Zixu trebuie să moară. În cele din urmă, după o lungă serie de manipulări, Fuchai îi trimite consilierului său, aflat acum în dizgraţie, o sabie pentru a se sinucide. Filmul popular al povestirii include această scenă, deoarece Wu a rostit un proverb faimos când a cerut ca după moarte să i se scoată globii oculari şi aceştia să fie atârnaţi de poarta oraşului care serveşte drept capitală a hegemonului, aşa fel încât să poată „vedea" trupele rivalului aflat în plină ascensiune intrând în oraş şi cucerindu-l. Cuprins de furie, hegemonul a respins această ultimă solicitare a consilierului său.

Între timp Goujian îl convinge pe rege să-i permită să-l slujească în calitate de servitor personal timp de trei ani în schimbul libertăţii sale, după care Goujian făgăduia că va fi un partener strategic al hegemonului. Când regele se îmbolnăvi dintr-un motiv necunoscut, Goujian îşi demonstră cu îndrăzneală loialitatea extremă, gustând excrementele regelui pentru a-i diagnostica boala.

Odată eliberat, însă, Goujian îşi încalcă promisiunile. Aşa cum, anticipase Wu Zixu, Goujian făcu un jurământ să se răzbune pentru umilinţa suferită. De aceea, el vinde cereale otrăvite care nu vor germina când sunt plantate, provocând astfel foametea. Apoi invadează regatul şi îl ia pe Fuchai prizonier. În captivitate şi dezonorat, regele se sinucide, lăsându-l pe Goujian să devină noul hegemon.

Doamna Lee ne-a spus că această evocare istorică direcţionează astăzi strategia Chinei faţă de Occident. America, a spus ea, joacă rolul lui Fuchai, un rege convins de consilieri duplicitari sau nebuni să ignore avertizările cu privire la adevăratele intenţii ale rivalului său. În relatarea ei, conducerea comunistă a Chinei reprezintă versiunea modernă a lui Goujian – un lider docil, umil promiţând parteneriat şi loialitate faţă de Occident până la sosirea momentului potrivit.10 Beijing, ca şi Goujian, operează sub camuflaj, invizibil şi secret, făcând promisiuni false şi ascunzându-şi propriile motivaţii.11 în tot acest timp, folosindu-se de stratagema *şi*, liderii chinezi caută un moment potrivit de a-şi pedepsi rivalul pentru toate frustrările acumulate în timp, cam la fel cum făcuse Goujian când puterea lui Fuchai se deteriorase aşa de mult încât regatul acestuia era numai bun de cucerit.12

În 2004, timpul următoarei mele călătorii în China, am întrebat mai mulţi savanţi despre această alegorie. Ei o ştiau bine, au susţinut că reprezintă o îndrumare valoroasă şi chiar mi-au indicat mai multe cărţi şi articole care au abordat, şi ele, această poveste. Un autor al uneia dintre aceste lucrări a comentat: „Dacă vrei să controlezi întreaga lume, ar fi mai bine să nu-ţi afişezi ambiţia. Nu-ţi arăta aspiraţia pentru măreţie. Dacă arăţi ca şi cum ai avea o agendă, vei fi descoperit… succesul lui [Goujian] este un bun exemplu". 13 Un autor al Armatei de Eliberare a Poporului a comentat principiul pe care l-a urmat Goujian: „Întârzie acţiunea şi creează condiţia strategică mai favorabilă". 14 Asta, susţinea d-na Lee, era exact ceea ce face China cu Occidentul.

Dna Lee a dat amănunte despre o unitate secretă în fruntea conducerii chineze care controla cu atenţie mass-media pentru a se asigura că au drept de circulaţie numai mesajele „corecte" despre China. Cheia, a spus ea, a fost de a forma şi modela mesaje pentru naţiuni străine, în special către Statele Unite, prin difuzarea lor prealabilă prin canalele media interne. Ea auzise o analogie de marketing americană conform căreia succesul vânzărilor de bere nu depinde atât de cantitatea de produse introduse pe piaţă cât de numărul canalelor de distribuţie. Ea a oferit trei dovezi pentru a-şi susţine argumentele, deşi niciuna dintre ele nu reprezenta o demonstraţie dincolo de orice îndoială. Punctul său principal de vedere părea de neconceput: liderii Chinei au dedicat resurse extraordinare de timp şi energie pentru a controla mesajele media din *interiorul* Chinei într-un mod care să influenţeze direct percepţiile *străine* asupra Chinei. Guvernul SUA foloseşte diplomaţia şi comunicarea strategică pentru a încerca să arate lumii o versiune ideală a ei. Dar imaginaţi-vă că ar încerca să controleze fiecare mijloc de comunicare în masă din SUA – fiecare ziar local, fiecare post de televiziune, fiecare blogger – cu obiectivul de a influenţa percepţiile străine asupra Americii. Ar fi imoral şi – cel puţin în contextul american – ilegal şi imposibil. Personalul Casei Albe şi profesioniştii care efectuează sau analizează sondajele de opinie, cei care îl sfătuiesc pe preşedinte, nu pot influenţa ce să tipărească nici măcar *NewYorkTimes* şi *AssociatedPress*.

Ea ne-a povestit cum guvernul Chinei monitorizează în mod curent, şi încearcă să-i amuţească, să-i domolească, pe criticii proeminenţi ai politicilor guvernului chinez. A mai spus că şoimii *yingpai*, adepţi ai liniei dure, au luptat adesea cu moderaţii în ceea ce priveşte elaborarea unor mesaje specifice. Acest lucru era în concordanţă cu informaţiile oferite de dl White, care dezvăluise că în anii 1980 adepţii liniei dure controlau biroul de propagandă al Partidului Comunist Chinez şi luptaseră cu moderaţii cu privire la cât de mult să demonizeze America în faţa publicului intern. Ei primesc feedbackuri de la ambasadele Chinei din străinătate, şi chiar de la agenţiile de informaţii chineze, astfel încât mesajul să poată fi reajustat într-un fel de feedback.

Ea a dezvăluit că operaţiunea avea un buget anual de 12 miliarde de dolari şi era condusă de Comitetul Permanent al Biroului Politic, care se întrunea săptămânal într-o cameră secretă din Beijing, petrecând o mare parte din timp scriind mesaje pentru a fi promovat un sistem de propagandă care controla ziarele chinezeşti, programele de televiziune şi revistele publicate în străinătate, precum şi internetul chinezesc. Cealaltă componentă a acestei operaţiuni consta dintr-o unitate secretă situată de partea cealaltă a străzii faţă de sediul conducerii Partidului, care avea peste o mie de angajaţi. Se numeşte Departamentul de Lucru al Frontului Unit şi are propriile sale mijloace de colectare şi analiză ale informaţiilor. Am vizitat departamentul în 1999, dar directorul acestuia mi-a spus că accentul organizaţiei se punea pe „problemele interne" ale Chinei. Nu am înţeles dublul sens al acestei informaţii. Lucrând împreună, aceste grupuri, controlate direct de conducerea chineză, caută să se asigure că numai mesajele corespunzătoare scopului lor ies, mai întâi pe plan intern şi apoi – şi în special – către publicul străin. Acest lucru ar putea explica de ce mare parte din propaganda Chinei pentru străinătate are un sunet frumos, bun, plăcut, cu proverbe şi sloganuri care au sens doar pentru publicul chinez, nu şi pentru publicul străin.

Primul exemplu dat de d-na Lee referitor la impactul acestui program a fost modul în care el a influenţat, se pare, votul Congresului SUA în anul 2000, privind normalizarea relaţiilor comerciale dintre China şi Statele Unite, precum şi asupra calităţii de membru cu drepturi depline al Chinei în Organizaţia Internaţională a Comerţului,

ambele acţiuni reprezentând o posibilă mană cerească pentru economia Chinei. În acest caz strategia programului a constat în a face să dispară, atât în interiorul Chinei cât şi peste mări, informaţii referitoare la refuzul absolut al Chinei de a abandona economia socialistă şi de a sugera, mai degrabă, că reformatorii moderaţi ai Chinei doreau ca aceasta să evolueze către o piaţă liberă şi că probabil vor avea succes în acest demers. Această argumentaţie ar fi fost necesară pentru a câştiga Congresul american, mai sceptic.

Cel de-al doilea exemplu a fost modul în care au fost concepute mesaje pentru a neutraliza efortul preşedintelui Bill Clinton de a exercita presiuni asupra Chinei spre a o determina să negocieze întoarcerea lui Dalai Lama în Tibet. Obiectivul era de a-l pune la stâlpul infamiei pe Dalai Lama prin supraevaluarea revendicărilor sale politice, etichetându-l ca politician, şi nu ca lider religios, definindu-l drept „un şacal în robă de călugăr budist" şi promovând alţi lideri tibetani în locul lui.15

Cel de-al treilea caz furniza detalii despre modul în care Beijingul a subminat sprijinul american al susţinătorilor drepturilor omului din China şi în special al exilaţilor chinezi, care erau foşti oficiali de rang înalt ai partidului. Dintre cele trei eforturi, relatate de ea, ale programului, d-na Lee a declarat că, din punctul ei de vedere, încercarea de influenţare a votului privind aderarea Chinei la OMC a fost cea mai reuşită.

Deşi acuzaţiile drei Lee i-au luat pe mulţi dintre noi prin surprindere, au fost alţii din guvernul SUA, precum şi din afara acestuia, care au suspectat China că a încercat să influenţeze Congresul şi Casa Albă. O anchetă a Senatului din 1996, condusă de senatorii Fred Thompson şi John Glenn, a descoperit o încercare a chinezilor de a influenţa în mod direct procesul politic din SUA. Sub ceea ce era cunoscut cu numele de „Planul", banii chinezilor urmau să se îndrepte direct spre campaniile electorale ale membrilor prietenoşi ai Congresului, încălcând flagrant legile privind finanţarea campaniilor din SUA.16 În martie 2000, un raport neclasificat al FBI şi al CIA adresat Congresului menţiona activităţile Beijingului „de monitorizare şi influenţare a… percepţiilor globale asupra Chinei". Dintre obiectivele Chinei, raportul constata eforturile de a culege „informaţii despre personajele-cheie şi evoluţiile din ţările care ar putea afecta interesele

Chinei. Penetrarea comunităţii de informaţii din SUA reprezintă un obiectiv-cheie al chinezilor". 17 Dna Lee a mai spus că, prin anii 2000, China şi-a încetat eforturile de a oferi contribuţii directe de campanie politicienilor americani din cauza anchetei Senatului care a scos la lumină aceste activităţi. Dar China nu renunţase la încercările ei de a influenţa procesul politic american. În schimb, a descoperit metode legale pentru a obţine aceleaşi rezultate prin concentrarea pe transferul de mesaje din media şi centrele de reflecţie chinezeşti spre aliaţii lor din Washington şi prin înăbuşirea ideilor dezagreabile direct la sursă folosind controlul exercitat asupra mijlocelor de informare domestice asupra unor subiecte care ar putea pune în stare de alertă vechiul hegemon. Detaliile doamnei Lee au dezvăluit că eforturile Chinei au fost mult mai eficiente decât ne-am închipuit.

Dna Lee a explicat că, de ani de zile, chinezii au împărţit factorii de decizie politică din străinătate în diferite categorii, în funcţie de măsura în care chinezii cred că ei vor promova mesajele preferate ale Beijingului. Principalele ambasade ale Chinei au format „comitete ale prieteniei" pentru a-i urmări pe aceşti indivizi, evaluând politicieni-cheie, lideri din lumea afacerilor şi reprezentanţi ai mass-media în fiecare capitală şi distribuindu-i într-o gamă largă, de la prietenos la ostil. Chinezii se referă la cei consideraţi simpatizanţi ca la „prietenii dragi" ai Chinei. În Statele Unite, lista cuprinde o mulţime de cadre universitare, actuali şi foşti oficiali guvernamentali, inclusiv un număr mare de consilieri americani în domeniul politicii de securitate naţională din ambele partide politice.

William C. Triplett II, fost consilier profesionist al Comitetului Senatului pentru Relaţii Externe şi coautor al două cărţi despre China, a inventat expresia „Echipa Roşie" pentru a-i descrie pe experţii americani văzuţi ca susţinători ai Bejingului, o aluzie la faptul că majoritatea dintre ei fie n-au recunoscut natura comunistă a Armatei de Eliberare a Poporului, fie fac un mare efort pentru a o ignora. Grupul opus de specialişti în materie de China constituie ceea ce Triplett numeşte „Echipa Albastră" – analişti care se consideră blocaţi într-o luptă ideologică cu experţii prochinezi. Evident, cei care fac parte din Echipa Roşie resping etichetarea şi neagă că ar fi înşelaţi de China. Ei afirmă că guvernul chinez nu îi minte, nici pe ei, nici pe altcineva.

În mod oficial, instrucţiunile guvernului chinez adresate reprezentanţilor mijloacelor de informare din China subliniază că ţara trebuie să-i sprijine pe membrii „Echipei Roşii" sau, aşa cum îi descrie guvernul chinez, pe Americanii care sunt „familiarizaţi cu China" şi „pot deveni asistenţi valoroşi în domeniul relaţiilor publice ale Chinei". 18 Din acest punct de vedere, Beijingul a dispus de o mulţime de „asistenţi buni" în Statele Unite, adesea mai mulţi decât era nevoie.19 „Prietenii dragi" sunt invitaţi în China; au acces la diferiţi lideri şi cercetători, sunt lăudaţi în presă şi, în unele cazuri, li se asigură contracte guvernamentale sau oportunităţi de investiţii. Interlocutorii lor chinezi vorbesc în termeni străluciţi despre Adam Smith şi Thomas Jefiferson şi avertizează asupra instabilităţii chineze în cazul în care ţara este împinsă prea tare sau criticată prea mult de guvernele altor ţări sau de către disidenţii interni. Tema principală este cât se poate de simplă: China nu reprezintă o ameninţare. America ar trebui să ajute China să devină, în mod paşnic, o putere globală.

Oficialii de la Beijing îi apreciază pe unii specialişti în problemele Chinei din Statele Unite ca pe nişte canale importante de diseminare a punctelor de vedere ale Beijingului. Ştiu asta pentru că eram eu însumi un membru al Echipei Roşii, cu mult înainte ca termenul să se fi inventat. Tindem cu toţii să ne cunoaştem unul pe celălalt şi, împreună, am putea eventual umple cu greu un amfiteatru de dimensiuni medii. Astfel, China ne poate monitoriza cu uşurinţă discursurile şi scrierile pentru a determina cine este cu ei şi cine nu. Liderii chinezi înţeleg că, dacă i-ar putea influenţa pe destul de mulţi dintre aceşti oameni de ştiinţă, opiniile lor vor fi diseminate în rândurile altor scriitori, analişti, factori de decizie şi reporteri, care au nevoie de punctele de vedere ale unor experţi despre activităţile Beijingului.

China are multe modalităţi de a ajunge în centrele americane de gândire şi opinie. Aşa cum descrie acest proces istoricul de la Harvard, Ross Terrill, „se produce o simbioză între americanii care beneficiază de afaceri sau alte succese cu China şi instituţiile americane. Banii pot apărea de la un om de afaceri cu legături excelente în China şi este greu pentru un laborator de idei, care are nevoie de fonduri pentru cercetare asupra Chinei, să-l refuze.20 „Douăzeci de companii chineze au început să facă donaţii substanţiale laboratoarelor de idei şi

universităţilor pentru finanţarea studiilor politice americane asupra Chinei care sprijină opiniile Beijingului. Această orchestrare a mesajelor în Beijing de către Biroul Politic face diferenţa în câştigarea Maratonului.

Pentru a cultiva mai mulţi aliaţi, guvernul chinez a lansat, în 2004, una dintre cele mai ingenioase operaţiuni, şi anume înfiinţarea institutelor Confucius în întreaga lume. Ca semn al importanţei acestor institute în optica guvernului de la Beijing, organizaţia este condusă de Liu Yandong, vicepremier şi prima femeie care a obţinut calitatea de membru al Biroului Politic. Confucius este, desigur, un simbol foarte potrivit pentru a transmite lumii imaginea unei Chine prietenoase şi lipsite de ambiţii. În Occident, numele evocă un filosof înţelept şi paşnic, cunoscut mai ales pentru proverbele sale iscusite.

Oficial, institutele Confucius oferă cursuri de limba chineză şi de informare culturală străinilor interesaţi, adesea în parteneriat cu universităţile locale. Dar ceea ce mai fac ele este să pună istoria Chinei într-o lumină favorabilă, portretizând China, în ochii străinilor, ca pe o naţiune pacifistă şi fericită care-l consideră pe Confucius unicul ghid pentru înţelegerea culturii chineze. Institutele încurajează o reinterpretare a cărţii *ArtofWar* a lui Sun Tzu ca tratat despre nonviolenţă. Cursanţilor li se oferă povestiri despre fericitele familii confuciene* şi despre eroii culturali care pun în aplicare planuri sau metode sincere şi onorabile de acţiune. Pacifismul şi sinceritatea sunt evidenţiate ca principalele valori culturale ale Chinei. După cum le prezintă site-ul guvernului chinez, institutele oferă „o punte de consolidare a prieteniei şi a cooperării între China şi restul lumii şi simt foarte binevenite peste tot". 21

În ultimul deceniu, institutele au fost primite în aproximativ 350 de campusuri universitare din întreaga lume, printre care Stanford, Columbia şi Universitatea din Pennsylvania.22 Indicând importanţa lor în abordarea Chinei faţă de Statele Unite, o cincime din toate aceste institute din întreaga lume se află în America.23 De patru ori mai multe decât în orice altă ţară.24

„Pentru administratorii unor universităţi cu bugete restrânse, limitate, institutele pot părea un fel de dar divin", relata *NewYorkTimes* în 2012, „aducând nu doar profesori de limbă chineză pregătiţi şi finanţaţi de Beijing, dar şi manuale, chiar şi bani pentru salariul

directorului şi pentru un program de activităţi publice". 25 Şcolile au primit, de asemenea, sute de mii de dolari, cu posibilitatea de a obţine mai mulţi bani pentru diverse programe speciale. Toţi banii provin de la Hanban, pe care o publicaţie o descria ca fiind „un instrument al guvernului chinez

În *Carteapoeziei*, una dintre cărţile clasice compilate de Confucius se spune: „O unire fericită cu soţia şi copiii este ca muzica lăutelor şi a harpelor! Când există înţelegere între rude, armonia este încântătoare şi durabilă". (n.trad.) prezidat de ministrul educaţiei". 26 Hanban, prezidat de Liu Yandong, este condus de înalţi oficiali de partid din douăsprezece ministere şi comisii de stat. „Pur şi simplu, Hanban este un instrument al partidului-stat care operează ca o organizaţie pedagogică internaţională", scria *TheNation*, într-o lungă expunere revelatoare.27

În 2011, ziarul guvernamental de limba engleză *ChinaDaily* a plasat o reclamă pe două pagini în *NewYorkTimes*, lăudând meritele institutului şi pretinzând că „face cel mai mare efort posibil pentru a răspunde solicitărilor cursanţilor străini, contribuind la dezvoltarea multiculturalismului". Institutul, susţinea materialul publicitar, „îşi concentrează programele asupra culturii şi comunicării şi evită conţinutul ideologic". 28 Acest lucru este pur şi simplu neadevărat.

Aşa cum avertizează Jonathan Lipman, profesor de literatură chineză la Colegiul Mount Holyoke**13**: „Prin răspândirea unui produs pe care îl dorim, şi anume studiul limbii chineze, institutele Confucius aduc guvernul chinez în universităţile americane prin modalităţi care au o capacitate puternică de a influenţa oamenii". 29 în mod similar, un profesor la Universitatea din Miami a remarcat că generozitatea

---

' Cunoscută și sub numele de Falun Dafa, Marea Cale a Roții Legii sau Practica Roții Legii este o practică străveche de cultivare a caracterului moral și a corpului. Spre sfârșitul anilor 1990, Partidul Comunist Chinez și organizațiile sale de securitate au tratat Falun Gong ca pe o amenințare, de vreme ce în 1999, numărul practicanților era estimat la 70 de milioane. în același an Falun Gong avea să fie dedarată„organizație eretică" ce „amenință stabilitatea socială". Se estimează că sute de mii de practicanți au fost încarcerați fără să aibă parte de vreun proces juridic. Fondatorul Falun Gong, Li Hongzhi, trăiește în SUA din 1996. (n.trad.)

" Ziarul Poporului, în chineză: Renmin Ribao, ziar oficial al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez (n.trad.)

Chinei vine cu un preţ. Vi se spune că nu trebuie să discutaţi despre Dalai Lama sau să-l invitaţi pe Dalai Lama în campus. Tibetul, Taiwanul, creşterea puterii militare a Chinei, luptele fracţioniste din interiorul conducerii Chinei, nu vor fi, în niciun fel de condiţii, discutate sau menţionate". 30 După cum relata *BloombergNews*, „când o organizaţie din Beijing având legături strânse cu guvernul Chinei a oferit Universităţii Stanford 4 milioane de dolari SUA pentru a găzdui un institut Confucius de cultură şi limbă chineză, care avea şi un post de profesor, plătit permanent din fondurile special alocate în acest scop, a ataşat o restricţie: profesorul nu putea să poarte discuţii despre subiecte delicate cum ar fi Tibetul". 31 Universitatea din Sydney, una dintre cele mai exclusiviste instituţii de învăţământ superior din Australia a primit critici extrem de severe pentru că a anulat o vizită planificată a lui Dalai Lama din cauza temerilor Universităţii că ar putea primejdui legăturile sale cu China, precum şi finanţarea Institutului Confucius.32

Am vizitat un asemenea institut Confucius în Washington, DC, şi am fost surprins să văd că s-a inclus în curriculum cea mai lungă şi „neplăcută" dintre cele cinci cărţi clasice confuciene – este vorba despre *AnalelePrimăveriişi Toamnei* care cuprind creşterea şi decăderea tuturor celor cinci *ba* din perioada Statelor Combatante. Profesorul canadian Terry Russell, a cărui Universitate a refuzat să accepte banii chinezilor, care voiau un institut Confucius în campus, spunea: „Chinezii nu fac nimic altceva decât un exerciţiu de propagandă şi de relaţii publice în cadrul unei universităţi care, implicit, i-ar putea legitima". 33

Este dificil să ştii exact ceea ce cer institutele Confucius universităţilor gazdă, deoarece multe dintre negocieri au loc în secret. Un reporter de la *TheNation* a susţinut că a obţinut textul unui astfel de acord. Aici se spune: „Cele două părţi semnatare ale acestui acord vor considera această înţelegere ca un document secret şi, fără aprobarea scrisă dată de cealaltă parte, niciuna dintre părţi nu va furniza informaţii, nu va dezvălui sau aduce la cunoştinţă în public sau permite altor persoane să furnizeze informaţii, să dezvăluie sau să aducă la cunoştinţă în public materiale sau informaţii obţinute sau aflate cu privire la cealaltă parte, cu excepţia cazului în care prin furnizarea unor astfel de informaţii, dezvăluirea sau difuzarea publică ar fi

necesară pentru ca o parte să-şi poată îndeplini obligaţiile ce-i revin conform acordului". 34

Criticii avertizează că, în plus faţă de cenzura academică, institutele Confucius pot oferi o acoperire pentru „spionajul industrial şi militar, supravegherea chinezilor în străinătate şi subminarea influenţei taiwaneze". 35 în Suedia, mai mulţi membri ai personalului Universităţii din Stockholm au cerut ca Universitatea să rupă imediat legăturile cu Institutul Nordic Confucius, argumentând că „Ambasada Chinei la Stockholm se folosea de Institutul Confucius pentru a desfăşura operaţiuni de supraveghere politică, propagandă sub acoperire şi pentru a împiedica cercetarea în domenii sensibile cum ar fi Falun Gong". 36* Un profesor de la Universitatea din Manitoba, Canada, şi-a exprimat îngrijorarea că institutele Confucius „ar monitoriza activităţile studenţilor internaţionali chinezi care studiază acolo". 37

Răspândirea Institutelor Confucius reprezintă un motiv de mândrie pentru guvernul chinez şi a fost trâmbiţată ca exemplu de paritate crescândă a Chinei cu Statele Unite. Aşa încât, *PeoplesDaily*" se lăuda în 2011: „De ce primeşte China atât de multă atenţie acum? Este din cauza puterii sale tot mai mari... Astăzi avem o relaţie diferită cu lumea şi cu Occidentul: noi nu mai suntem lăsaţi la blânda lor milostenie. În schimb, am crescut lent şi devenim egalii lor". 38 Aşa cum procedează adesea liderii chinezi când se confruntă cu poziţii critice din partea Occidentului, ei resping atacurile la adresa Institutelor Confucius declarându-le expresii ale unor atitudini belicoase, perimate, nocive. „Unii oameni se simt deranjaţi şi nu sunt mulţumiţi să vadă creşterea rapidă a Institutelor Confucius", a declarat, în 2012, ambasadorul chinez în Regatul Unit. „Ei se cramponează de mentalitatea depăşită a «Războiului Rece»". 39

Bazându-se pe succesul de care s-au bucurat în campusurile universitare, institutele Confucius se duc acum spre licee şi şcoli gimnaziale din întreaga lume, cu un *modusoperandi* similar, în Australia, chinezii oferă şcolilor locale peste 200.000 de dolari SUA pentru a promova „limba şi cultura" chineză. Banii au venit cu o singură clauză condiţională: că „ar fi cel mai bine" să nu li se permită elevilor să discute subiecte precum masacrul din Piaţa Tiananmen sau drepturile omului.40 De fapt, elevii ar trebui să se concentreze doar

asupra unei viziuni a Chinei care a fost aprobată deja: o naţiune iubitoare de pace şi care caută să trăiască în armonie cu toţi.

PEDEPSIREA CRITICILOR CHINEI

La cealaltă extremă se află băieţii răi, şi anume occidentalii văzuţi ca sceptici sau chiar ostili faţă de China. Această listă include în prezent mulţi membri ai Congresului, diverşi experţi din stânga şi din dreapta eşichierului politic, organizaţii pentru drepturile omului, sindicate etc. în partea stângă, se află avocaţii pentru drepturile omului, cum ar fi Richard Gere şi membri ai Congresului care adoptă o atitudine fermă faţă de China, cum ar financy Pelosi. În partea dreaptă se află şoimii americani în domeniul apărării, precum şi adepţii protecţionismului comercial, cum ar fi Donald Trump. Acestea sunt persoanele care trebuie să intre într-o perioadă de „îngheţ" în raporturile cu guvernul chinez şi marginalizaţi ori de câte ori este posibil. Unora li se refuză vizele în China. Alţii nu primesc acces la informaţii şi la oficialii chinezi. Se încurajează articole şi bloguri sau, în unele cazuri, acestea simt efectiv create deliberat, atât în limba chineză cât şi în limba engleză, prin care să le fie subminate atât cunoştinţele şi realizările academice, cât şi punctele de vedere. Experţii chinezi în domeniul sistemului politic american mi-au spus de multe ori că această „mare coaliţie" a scepticilor faţă de China – de stânga sau de dreapta – din Statele Unite era, la început, scenariul coşmarului de care se temeau, înainte ca ei să afle că aceste grupuri diferite păreau să se lupte unul cu celălalt mai mult decât să se preocupe de strategia Chinei pe termen lung.

Specialiştii în problemele Chinei ştiau de multă vreme că oamenii de cea mai mare încredere la care se poate apela pentru a întocmi un raport asupra Chinei sunt chiar acei universitari, jurnalişti şi scriitori cărora li s-a respins solicitarea de viză de intrare în China. Restul fac în mod obişnuit compromisuri, conştient sau subconştient, pentru a-şi menţine accesul. Asemenea oameni ar putea fi tentaţi să evite laudele la adresa lui Dalai Lama sau să se abţină de la a face referiri la disputele asupra Taiwanului într-un mod care ar stârni mânia Beijingului. „Deoarece China nu-şi justifică niciodată refuzurile şi nu precizează clar pentru ce fel de studii, subiecte, cunoştinţe etc. a decis respingerea unui solicitant", declară *WashingtonPost* în 2013, „rezultatul este un fel de autocenzură şi o îngustare dăunătoare a

gamei subiectelor de cercetare, chiar dacă acest fenomen este imposibil de cuantificat". 41

Unuia dintre cei mai respectaţi cercetători asupra Chinei din Statele Unite, Perry Link, i-a fost refuzat accesul în China timp de optsprezece ani din cauza refuzului său de a se face ecoul a ceea ce Beijing ar prefera ca el să scrie. „Costurile pentru publicul american", spune Link, „sunt grave şi nu sunt bine apreciate… într-un mod profund sistematic şi acceptat ca normal, cercetătorii pe problemele Chinei evită cererile Beijingului prin folosirea unor coduri şi a unor formulări ocolitoare. De exemplu, nu se foloseşte expresia «independenţa Taiwanului», ci «relaţiile de ambele părţi ale strâmtorii». Nu se menţionează numele lui Liu Xiaobo, câştigătorul Premiului Nobel pentru pace, aflat în închisoare… Cuvântul «eliberare» care se referă la anul 1949 este acceptat ca normal". 42 Profesorii universitari înţeleg codul, adaugă el, „dar când oamenii de ştiinţă scriu şi se adresează publicului folosind acest cod, publicul are impresia că în 1949 s-a produs realmente o eliberare, că independenţa Taiwanului nu este cine ştie ce problemă, că un laureat al Premiului Nobel aflat în închisoare nu merită să fie menţionat". 43

Am învăţat direct, din experienţa personală, despre abordarea universitarilor, folosindu-se principiul motivaţional „morcovul şi nuieluşa". În perioada 1980 – 1990, când eram avocat pledant pentru vânzările militare către China şi considerat un promotor puternic al relaţiilor dintre SUA şi China, am fost primit cu căldură în China. Mi s-a permis accesul la laboratoarele de idei din China, oameni de ştiinţă, oficialităţi militare, lucrători guvernamentali şi aşa mai departe. Mi-a fost permis accesul în ţară, cu o viză rezervată pentru cadrele universitare şi oamenii de ştiinţă, în septembrie 2006, acest lucru s-a schimbat. Influenţa scepticismului meu, în creştere, în ceea ce priveşte China în cercurile guvernamentale m-a făcut să devin subiectul unui articol de tip portret jurnalistic în *WallStreetJournal*. Tonul articolului a fost stabilit încă din deschidere: „Michael Pillsbury, un consilier influent al Pentagonului şi fost admirator al Chinei, crede că, în majoritatea lor, americanii au judecat greşit China. Ei îşi imaginează că este vorba despre o ţară blândă, sensibilă prin natura sa, având ca obiectiv prosperitatea economică. În acea tabără, el grupează reprezentanţi de la nivelurile inferioare ale Departamentului de Stat,

ale Agenţiei Centrale de Informaţii (CIA), cei mai mulţi dintre investitori şi majoritatea cercetătorilor americani pe problemele Chinei, pe care-i admonestează că «se îmbrăţişează cu ursul panda». Domnul Pillsbury spune că misiunea lui este să se asigure că Departamentul Apărării nu se lasă prins în aceeaşi capcana. 44

„Beijingul vede SUA ca pe un inevitabil duşman şi se pregăteşte în mod corespunzător", am spus în articol. „Ar fi o neglijenţă de neiertat să nu luăm în considerare acest lucru". În altă parte, am spus că „trebuie să începem măcar prin a recunoaşte că nu suntem pregătiţi să înţelegem gândirea chineză. Apoi, trebuie să recunoaştem că în China ne confruntăm cu ceea ce poate deveni cea mai mare provocare din istoria naţiunii noastre". 45 Inutil să spun, asta nu a fost susţinerea preferată de cei de la Beijing.

Aproape imediat, am căzut în dizgraţia Beijingului. Accesul meu la generalii şi cercetătorii chinezi s-a evaporat. Mai târziu, am aflat că susţinătorii Chinei din Statele Unite – „cei care se îmbrăţişau cu ursul panda", la care mă refeream în articolul din *Journal* – i-au îndemnat pe interlocutorii lor chinezi să-mi întrerupă accesul. Cererile mele de viză în calitate de cercetător vizitator, aprobate odată ca simple acţiuni de rutină, au fost acum respinse. Pentru a intra în China în viitor, aveam nevoie de note diplomatice oficiale de la guvernul SUA. Interacţiunile mele cu cetăţeni chinezi au fost mai atent monitorizate decât înainte. Unii dintre „prietenii" mei din Regatul Mijlociu* nu mai vorbeau cu mine. În Statele Unite, s-au făcut numeroase eforturi pentru a

China, traducere tradiţională a denumirii sale chineze, *Zhongguă*, literal „*Statul Central*"(n.trad.) mi se discredita studiile universitare, precum şi avertismentele referitoare la intenţiile chinezilor.

Acesta a fost statutul meu timp de câţiva ani. Apoi, în 2013, s-a întâmplat ceva neobişnuit. Am depus o nouă cerere pentru intrarea în China cu viză de cercetător, fără speranţa că o voi primi. Şi totuşi, pentru prima dată în şase ani, chinezii mi-au dat aprobarea. Mai mult, chiar am fost invitat la mese oficiale de mai mulţi generali ai Armatei de Eliberare a Poporului. Mi s-a cerut să coprezidez un grup de experţi la Beijing pe scenarii „win-win"* în Marea Chinei de Sud. În timp ce mă aflam la o conferinţă, mulţi oficiali chinezi pe care nu-i mai văzusem de ani de zile, au venit să mă salute. Doi generali din Armata de Eliberare

a Poporului mi-au spus că am adus „o mare contribuţie” – *dagongxian* – în China între anii 1970 – 1980 şi sperau să o fac din nou.

„Sunt uimit”, i-am spus unuia dintre prietenii mei, dezertori chinezi din Statele Unite. „Care crezi că ar fi cauza acestui fenomen?”

„Lasă-mă să te întreb ceva”, răspunse el. „Ai discutat vreodată despre cartea ta [se referea chiar la această carte] pe e-mail?”„Da”, i-am răspuns, şi brusc mi se aprinse o luminiţă. „Asta trebuie să fie explicaţia”, spuse el.

Într-o operaţiune de propagandă chineză, niciun american nu este considerat în întregime imposibil de atras sau irecuperabil pierdut. Băieţii cei răi, supuşi insistent unor forme de presiune, intimidare sau constrângere, înconjuraţi de atracţii, încurajări şi promisiunea unor recompense, ar putea deveni, din nou, băieţi buni. Se pare că autorităţile chineze au mizat pe ipoteza că, dacă ei ar fi amabili cu mine, dacă se purtau frumos şi erau cumsecade şi mi-ar aproba un acces mai larg, atunci poate

Strategie de colaborare în procesul de soluţionare a conflictelor, oferind un rezultat bun pentru toţi cei implicaţi, (n.trad.) că această carte ar putea fi întrucâtva mai blândă, oarecum mai indulgentă cu ei.

Conducerea chineză nu a avut niciun semn de reticenţă, ezitare sau părere de rău în aplicarea unor metode mult mai agresive pentru a-şi controla imaginea. Călugării budişti sunt una dintre ultimele surse de informaţii despre agresiunea chineză în Tibet şi se află acum sub supravegherea de rutină a oficialilor chinezi, în timp ce mănăstirile lor sunt ameninţate cu raiduri.46 Un program la fel de amplu este în curs de desfăşurare cu membrii presei străine. Unii analişti estimează că, în prezent, există peste şapte sute de jurnalişti chinezi care lucrează în Statele Unite. Mulţi dintre aceştia sunt consideraţi „propagandişti” pentru răspândirea viziunilor preferate ale Chinei sau ale agenţilor chinezi de informaţii care-i monitorizează pe cei consideraţi anti-China în Statele Unite.47

Un studiu recent realizat de Centrul pentru Asistenţă Media Internaţională constată că „restricţiile impuse mass-media din China au început să afecteze serios relatările şi operaţiunile organizaţiilor internaţionale”. 48 în mod specific, raportul a evidenţiat patru strategii principale pe care chinezii le utilizează pentru a influenţa sau a

manipula mass-media occidentală. După cum relata *BusinessInsider* pe 5 noiembrie 2013, acestea includ:

Acţiunea directă a diplomaţilor chinezi, a oficialilor locali, a forţelor de securitate şi a autorităţilor de reglementare, atât în interiorul, cât şi în afara Chinei. Aceste măsuri obstrucţionează colectarea ştirilor, împiedică publicarea unor materiale cu conţinut nedorit şi sancţionează media din străinătate care nu respectă restricţiile.

Folosirea principiul motivaţional „morcovul şi nuielușa" în domeniul economic pentru a induce autocenzura în rândul proprietarilor de mass-media şi a subsidiarelor lor aflate în afara Chinei continentale.

Aplicarea presiunii indirecte prin terţi, inclusiv prin agenţii de publicitate, firme satelit şi guverne străine, care iau măsuri pentru a preveni sau pedepsi publicarea unor materiale cu conţinut critic faţă de Beijing.

Efectuarea de atacuri cibernetice şi fizice care nu pot fi depistate şi puse în răspunderea directă a autorităţilor centrale chineze, dar servesc scopurilor partidului.49

Mulţi jurnalişti străini din China presupun că tot ceea ce spun şi scriu, apelurile telefonice şi e-mailurile lor sunt monitorizate de autorităţile chineze. Ziarul *NewYorkTimes* a fost vizat de atacuri cibernetice de către guvernul chinez, la fel ca *WallStreetJournal* şi CNN, după fiecare relatare care a produs nemulţumirea guvernului chinez. În februarie 2013, Twitter a anunţat că aproximativ 250.000 de abonaţi ai săi au fost victime ale atacurilor din China similare celor efectuate împotriva *NewYorkTimes.50* în 2013, 10 la sută din corespondenţii străini din China s-au plâns de dificultăţi în obţinerea acreditării de presă din cauza relatărilor lor sau ale predecesorilor lor.51 Din 2009, chinezii au refuzat să aprobe viza pentru şeful biroului de la Beijing al *WashingtonPost*, Andrew Higgins. Acesta fusese expulzat din China în 1991 după relatarea sa referitoare la disidenţii chinezi şi nu a mai fost vreodată reacreditat să relateze din ţară.52 *TheChristianScienceMonitor* a relatat despre represiunea

împotriva reflectării revoltelor în 2011 în timpul aşa-numitei Revoluţii de Iasomie.**14**

Guvernul chinez i-a contactat pe jurnaliştii străini pentru a le cere să nu mediatizeze revoltele. În unele cazuri, chiar poliţia s-a deplasat la reşedinţele jurnaliştilor pentru a le transmite avertismentul. Dacă jurnaliştii ar fi mediatizat revoltele, vizele lor urmau să fie retrase pur şi simplu. [Jurnalistul Paul] Mooney spune că a fost singura dată când a decis să nu relateze o ştire din cauza efectului său potenţial asupra statutului său în ţară.53

Lui Paul Mooney, jurnalist care a mediatizat China timp de optsprezece ani, i-a fost, în mod similar, refuzată intrarea în ţară. Relatările lui Mooney i-au înfuriat cu siguranţă pe oficialii chinezi de vreme ce el s-a concentrat pe teme cum ar fi corupţia, poluarea, precum şi bolnavii de cancer şi de SIDA din satele Chinei.54 Mooney a devenit unul dintre alţi câţiva corespondenţi străini, inclusiv Andrew Higgins şi Melissa Chan, care au fost nevoiţi să părăsească China sau cărora li s-a interzis intrarea, deoarece guvernul chinez a considerat că relatările lor sunt nefavorabile.55 Deportarea Melissei Chan, jurnalistă pentru postul Al *Jazeera* în limba engleză, a fost prima expulzare a unui jurnalist străin din China în paisprezece ani. După cum remarca *WashingtonPost*, mulţi alţi jurnalişti „au fost ameninţaţi cu expulzarea, iar alţii au avut întârzieri lungi în obţinerea aprobării vizelor". 56

Reporterii *BloombergNews* şi-au acuzat şefii că au retras de la publicare materiale de presă despre China de teama unor repercusiuni similare.57 Jurnaliştii *Bloomberg* au comparat situaţia cu „Germania din perioada nazistă, unde organizaţiile de ştiri se autocenzuraseră pentru a-şi păstra accesul în ţară". 58 Se ştie foarte bine că internetul este cenzurat în China, ba chiar este pe cale să se extindă. Într-un sens, aşa cum a remarcat agenţia de ştiri *France-Presse*, „Partidul Comunist Chinez dispune de unul dintre cele mai mari imperii digitale din lume". 59 Reţelele sale, compuse din China Telecom, China Unicom şi China Mobile, sunt toate controlate de stat. Eforturile guvernului de a instala instrumente de poliţie pe internet sunt colectiv cunoscute sub numele de „Great Firewall of China".60* Autorităţile chineze pot bloca

---

14 Proteste prodemocratice chinezești din mai multe orașe din China, începând cu 20 februarie 2011, inspirată și numită după Revoluția de Iasomie din Tunisia, (n.trad.)

transmiterea comunicărilor cetăţenilor chinezi, precum şi orice efort de criptare. „Monitorizarea este, de asemenea, integrată în reţele sociale, servicii de chat şi VOIP". 61" Bloggerii abuzivi sunt în mod obişnuit hărţuiţi şi, în unele cazuri, arestaţi de autorităţi chineze, lipsindu-i astfel de posibilitatea de a trimite informaţii şi mesaje reporterilor în Occident.

De asemenea, chinezii au forţat mâna corporaţiilor occidentale puternice pentru a sprijini activităţile de cenzură întreprinse de autorităţi. În 2006, *QualityBrandsProtectionCommittee*" care reprezintă peste două sute de companii multinaţionale care operează în China, precum Toyota, Apple şi Nokia, a trimis un e-mail membrilor săi, informându-i despre preocupările autorităţilor chineze cu privire la eforturile depuse de angajaţii lor din China de a ocoli „Great Firewall" pentru a comunica cu alte sucursale corporative din afaraţării, avertizându-i că pot fi vizitaţi de poliţie.62

Apple a încuviinţat, fără tragere de inimă, dar şi fără a protesta, o solicitare a guvernului Chinei de a elimina aplicaţii care conectează utilizatorii la un post de televiziune şi la o librărie din afara ţării, care oferă conţinut antichinez. Apple a încercat de ani de zile să ajungă la un acord pentru a-şi vinde iPhoneurile clienţilor celei mai mari reţele telecom din lume, China Mobile. Eutelsat SA, un furnizor de servicii prin satelit din

„Marele Zid de Protecţie IT al Chinei", un produs software folosit pentru a bloca accesul neautorizat la reţelele de calculatoare de pe teritoriul statului chinez, denumire care trimite la Marele Zid Chinezesc, o construcţie strategică cu o lungime de 21 196 km, cu rol de apărare a graniţei imperiului chinez contra atacurilor popoarelor nomade din nordul Chinei, (n.trad.)

„Voice over Internet Protocol, Voce peste Protocolul de Internet, numită şi Telefonie IP sau Telefonie Internet este procesul de transmitere a conversaţiilor vocale umane prin legături de date de tip IP. (n.trad.)

„QBPC, Comitetul de Protecţie a Mărcilor de Calitate (n.trad.)

Franţa* a conlucrat cu postul TV de orientare antichineză NTDTV** până în 2005, când furnizorul a vrut să obţină colaborarea unor clienţi de stat din China.63 NASDAQ a cedat de asemenea presiunilor chineze. După cum reiese dintr-un raport:

În ianuarie 2007, reprezentantul companiei din China, un cetăţean american, a fost convocat şi interogat de către Biroul de Securitate al Statului, în legătură cu personalul NTDTV care transmitea relatări din birourile NASDAQ din New York A fost eliberat în aceeaşi zi, dar, sub presiune, „ar fi promis autorităţilor chineze că NASDAQ nu va mai permite" NTDTV să relateze din sediul bursei.

Începând cu februarie 2007, corespondentului NTDTV i-a fost retras brusc dreptul de acces în clădirea NASDAQ, după ce relatase zilnic, de acolo, timp de peste un an. Postul suspectează că presiunile chinezilor s-ar afla în spatele schimbării neaşteptate de atitudine, dar nu a ştiut ce s-a întâmplat până în 2012, când s-a produs o scurgere de informaţii. La scurt timp după excluderea NTDTV, NASDAQ a primit aprobarea autorităţilor chineze de reglementare pentru a-şi deschide primul birou de reprezentanţă în China.64

„Problemele recente cu care se confruntă Apple Inc. şi Volkswagen AG în China reprezintă un risc tot mai mare pentru companiile globale, fiindcă dependenţa lor faţă de economia chineză în plină expansiune le-a lăsat expuse la vânturile schimbătoare

Furnizând astfel de servicii pe continentul european, Orientul Mijlociu, Africa, Asia şi America, cel de-al treilea operator din lume în ceea ce priveşte veniturile. Sateliţii Eutelsat sunt utilizaţi pentru difuzarea a aproape 7.000 de posturi de televiziune şi 1100 de posturi de radio în 274 de milioane de locuinţe, (n.trad.)

„Abreviere de la *NewTangDynastyTelevision*, postTV cu sediul în New York, cu corespondenţi în peste 70 de oraşe din lume, fondat în 2001 de practicanţii *FalunGong*, care difuzează frecvent subiecte cenzurate în China continentală, (n.trad.) ale Beijingului", relata *WallStreetJournal*, în 2013. „În unele cazuri, companiile străine se confruntă cu atacuri nimicitoare din partea mass-media de stat. În altele, ele sunt obligate să facă ceva ce nu le este permis, prin încălcarea unor acte normative emise de autorităţile de reglementare din China sau a politicilor guvernamentale, cum ar fi o campanie anticorupţie care limitează cadourile ostentative". 65

„Niciuna dintre companiile mari din Statele Unite nu ar dori să aibă de-a face cu [noi]; chiar şi fundaţiile au birouri la Beijing", spune Meicun Weng, fondatorul unui site de ştiri chinez numit *Boxun*, care raportează în mod regulat despre încălcările drepturilor omului şi este

susţinut de Uniunea Europeană. „China descoperă cine dă banii [către sucursalele lor de peste mări intrate în dizgraţie]. Şi aceştia vor primi un telefon”. 66

Toate aceste tactici – manipularea opiniilor, recompensarea celor care promovează mesaje folositoare şi pedepsirea vocilor disonante – se bazează pe precedente din epoca Statelor Combatante. Proverbele şi sfaturile succinte despre strategie pe care consilierii le-au oferit conducătorilor lor în timpul procesului îndelungat, de decenii, de doborâre a vechiului hegemon includ, de obicei, evaluări privind modul cum trebuie trataţi şoimii şi porumbeii din statele rivale. Desigur, nu există o abordare universală, care să se potrivească tuturor. Scopul este întotdeauna să distrugi planurile rivalului tău. Pentru a-l împiedica să vadă adevărata situaţie geopolitică. Dacă el vede forma lui *şi* înainte de a o face tu, nu poţi să-ţi poziţionezi corect piesele pe tabla de joc *weiqi.67*

MĂCIUCA ASASINULUI

„Fie ca planurile voastre să fie întunecate şi de nepătruns ca noaptea, iar lovitura voastră puternică şi rapidă ca fulgerul!”

— Sun Tzu, *Artarăzboiului*

„Domnule secretar”, spuse marinarul, „urmează mişcarea dumneavoastră”. Marinarul, îmbrăcat în uniforma albă de clasă A, stătea aplecat deasupra unei hărţi masive de podea a regiunii Asia-Pacific. Harta era împărţită în hexagoane şi ocupa întreaga pardoseală din gresie alb-neagră. Toate privirile erau concentrate asupra unui anumit loc de pe hartă – coasta unei naţiuni invadate de China, cuunţ arm lung şi o istorie frustrantă, deprimantă a celor mai bune planuri ale puterii militare a Americii: Vietnam.

„Secretarul apărării comandă patru grupuri de luptă pe portavioane, navigând cu viteză maximă spre Marea Chinei de Sud”, declara un ofiţer al Marinei SUA. „Am putea păstra măcar Hawaii cu asta”.

Acţiunea se petrecea în anul imaginar 2030, iar ofiţerul care se adresa secretarului apărării era, de fapt, o echipă care făcea un exerciţiu de război la Colegiul de Marină Militară din Newport, Rhode Island. Timp de peste şapte decenii, în această cameră se desfăşuraseră multe jocuri similare de strategie. Unele au constat în competiţii pe timp de pace şi testau abilităţile diplomatice. Altele au

simulat invazii militare, blocade navale şi război la scară globală. Chiar aici, în această cameră, acum înfrumuseţată cu gresie de piatră bogat ornamentată şi obiecte care evocă amintiri din cel de Al Doilea Război Mondial, a fost prevestit, pentru prima oară, atacul japonez de la Pearl Harbor, iar şi apoi ignorat. Să fii acolo era ca şi cum ai vizita Delphi, unde oracolele l-au sfătuit, odată, pe marele legislator Solon* al Atenei asupra creării uneia dintre primele Constituţii ale lumii şi i-au spus lui Alexandru cel Mare că era „invincibil".

Acum, nu numai că eram prezent la jocul de război, eram chiar un participant. „Echipa [mea] Roşie" reprezenta China. Am fost invitat să gândesc ca un lider militar chinez, să fiu creativ şi să dirijez utilizarea abordărilor asimetrice chinezeşti pe care le investigasem. Trebuia să le utilizez împotriva celei mai puternice flote din istoria războiului naval.

Trecuseră trei ore înainte ca jocul de război să se încheie, dar când s-a operat ultima mişcare, harta de pe podea era ca o tablă de şah care arăta poziţia de şah-mat, cu regele american încolţit şi fără apărare. Pentru prima dată în istoria simulărilor militare aprobate de Pentagon, Statele Unite au pierdut un joc de război. Pentru a câştiga, am folosit tactici derivate din înţelegerea mea în plină evoluţie a strategiei chinezeşti. Strategia militară şi de utilizare a armamentului care mi-a îndrumat tactica îşi avea rădăcinile în războiul antic chinezesc, iar încarnările lor moderne sunt dezvoltate zi de zi de Armata de Eliberare a Poporului. Acestea sunt numite „Măciuca asasinului" 1 – o armă în folclorul vechi chinezesc care asigură victoria asupra unui adversar mai puternic.

Faimos om de stat atenian (630 – 560 î.Hr.), considerat printre cei „Şapte înţelepţi" ai Greciei antice, (n.trad.)

Douăzeci de jocuri similare de război au fost conduse de Pentagon în următorii câţiva ani. Ori de câte ori echipa Chinei folosea tactici şi strategii convenţionale, echipa americană câştiga decisiv. Cu toate acestea, în fiecare caz în care China folosea metodele sale de tip Măciuca Asasinului, China era învingătoare.2 Lecţiile obţinute din

aceste simulări au reprezentat un factor determinant în spatele strategiei „Pivotul Asia" a administraţiei Obama.3[15]

Mulţi oficiali americani – eu fiind unul dintre ei – au înţeles cu greu că strategia Chinei este în mare măsură proiectată ca răspuns la îngrijorările Chinei, pe care, de asemenea, le-am înţeles cu greu, de o manieră coerentă, sistematică. Şi ce e mai rău e că avem adesea inculcată o percepţie defectuoasă a rădăcinilor din care se trag temerile Chinei. Acumularea unor dovezi semnificative, în mod deosebit informaţiile puse la dispoziţie de d-na Lee, i-au ajutat pe unii, dar cu greu se poate spune că pe noi toţi, să deschidem ochii pentru a vedea cât de tare ne înşelam.

În timp ce liderii chinezi nutresc incertitudini adânci, chiar paranoide, despre Statele Unite şi despre eforturile Occidentului de a le „încercui" ţara, există puţine dovezi care să arate că ar exista vreo intenţie din partea Chinei să provoace un război cu America. Într-adevăr, confruntarea militară pe termen scurt ar putea fi una dintre cele mai mari ameninţări la adresa strategiei Maratonului, destrămând ani de eforturi răbdătoare, asidue de a înălţa China pe poziţia de hegemon economic şi geopolitic. Liderii chinezi ştiu că dezvoltarea, în viitorul apropiat, a unei armate în stare să se compare, la paritate, cu echipamentul militar convenţional al forţelor armate ale SUA, cu toate navele, avioanele, tancurile, soldaţii (deşi Armata de Eliberare a Poporului, cu cei 2, 3 milioane de soldaţi ai săi eclipsează Armata SUA) şi toate eforturile ce se vor impune inevitabil, ar declanşa alarma în capitalele occidentale şi ar putea provoca o cursă a înarmărilor. Liderii chinezi sunt angajaţi într-un joc de lungă durată, având ca obiectiv construirea în linişte a capacităţilor lor de descurajare şi de a-şi îmbunătăţi treptat forţele armate convenţionale.

În folclorul antic chinez, există o legendă cu un erou care se confrunta cu un inamic mai puternic. Mai viguros decât un uriaş şi înarmat cu cele mai scumpe şi mai avansate, din punct de vedere tehnologic, arme ale zilei, adversarul era temut de toţi. Cu toate acestea, eroul nu a ezitat să accepte provocarea la luptă până la moarte a puternicului său inamic fiindcă eroul nostru avea o armă secretă.

---

[15] Care încerca să consolideze alianțele bilaterale de securitate ale Statelor Unite în Asia, să intensifice relațiile de lucru cu statele din regiune, să stimuleze comerțul și investițiile regionale, (n.trad.)

Ascunsă în mâneca largă a cămăşii se afla o măciucă scurtă, uşoară, cu noduri la vârf, capabilă să despice o sabie sau să spargă o scăfârlie. Luată în sine, bâta sau măciuca, cum i se spunea, nu părea a fi prea periculoasă, dar în mâinile eroului, putea fi folosită pentru a scoate din luptă un inamic printr-o singură lovitură. El fusese antrenat să o folosească de ani de zile, iar combinaţia dintre arma ciudată, elementul surpriză şi cunoaşterea de către erou a punctului celui mai slab al inamicului, a însemnat condamnarea la moarte a adversarului său aparent superior.

Legenda seamănă cu povestea biblică a lui David şi Goliat doar că în loc ca luptătorul mai slab cotat să fie salvat de către Dumnezeu, eroul chinez e salvat de o armă secretă numită *shashoujian*. Termenul ca atare este format din trei caractere chinezeşti care înseamnă „a ucide", „mână" şi „măciucă". O traducere aproximativă ar fi „Măciuca Asasinului".

Măciuca Asasinului este asul din mânecă asigurând victoria asupra unui adversar puternic. Termenul poate să provină dintr-o perioadă cel puţin tot atât de îndepărtată precum cea a Statelor Combatante şi este folosit în textele vechi din domeniul artei guvernării, în cărţile de arte marţiale şi ziarul armatei chineze. Chinezii se referă la Măciuca Asasinului într-o varietate de contexte. În contextul întâlnirilor romantice, un om cu Măciuca Asasinului are un farmec subtil, care-l face irezistibil, chiar şi pentru femeia cel mai greu de cucerit. Când conduce o afacere, un manager executiv cu Măciuca Asasinului dispune de o abilitate deosebită care îi permite să-şi întreacă concurenţii mai mari. Când joacă fotbal, echipa cu Măciuca Asasinului are un atacant, marcator de goluri, care nu poate fi oprit.

China investeşte o cantitate exagerată de resurse pe capacităţi asimetrice, în speranţa de a construi o Măciucă a Asasinului. Transfugii de la sfârşitul anilor 1990 şi începutul anilor 2000 s-au referit la noile tehnologii militare pe care le-a dezvoltat Armata de Eliberare a Poporului şi care ar putea fi folosite „dincolo de Taiwan", ceea ce însemna că scenariul jocurilor de război planificate, imaginate şi parcurse de strategii SUA nu erau în mod necesar şi cele mai probabile situaţii care puteau apărea. Un transfug, în special, s-a referit – entuziasmat – la *shashoujian* pentru a descrie aceste programe inovatoare de înarmare. Cele mai discutate scenarii s-au concentrat pe

Taiwan, inclusiv pe dezvoltarea de către China a unor strategii antiacces pentru a asigura succesul dacă Statele Unite ar încerca să apere insula, în eventualitatea unei invazii de pe teritoriul continental al Chinei.4

Tehnologiile de tip Măciuca Asasinului se încadrează în doctrina militară numită în cercurile militare chineze „Inferiorul învinge superiorul". Pentru ca această doctrină să fie o reuşită, China porneşte de la presupunerea că ar putea, pentru început, să-şi atragă adversarul într-o stare de autoîncântare sau să-l înşele, făcându-l să acţioneze astfel încât să ajute China să învingă.

Informaţii de nivel înalt cu privire la adversar, culese de agenţiile de spionaj, sunt de asemenea foarte importante, indispensabile mai cu seamă pentru a anticipa acţiunile inamicului, pentru a fi capabil să-l ademeneşti, să-l induci în eroare, să-i destrami coaliţia, să construieşti o contracoaliţie, în secret, fără ca adversarul să-şi dea seama şi să loveşti exact în momentul potrivit pentru a distruge's/n-ul şi a determina evoluţia evenimentelor în favoarea Chinei. Aceste evaluări sunt asemănătoare cu detectarea punctelor de acupunctură care, dacă sunt atacate în momentul potrivit, vor paraliza adversarul mai puternic.

În 1995 am întâlnit pentru prima dată termenul „Măciuca Asasinului" într-un articol intitulat „Revoluţia militară în războiul naval", scris de trei dintre strategii militari proeminenţi ai Chinei. Autorii enumerau noi tehnologii care ar putea contribui la înfrângerea Statelor Unite. Acestea au corelat supremaţia militară din spaţiul cosmic cu succesul operaţiunilor navale. „Stăpânirea spaţiului cosmic va fi o condiţie prealabilă pentru victoria navală câtă vreme spaţiul cosmic va deveni noul domeniu al punctelor de comandă* pentru bătăliile navale. Partea care se referă la superioritatea în lupta electromagnetică o va constitui Măciuca Asasinului folosită pentru a câştiga victoria navală". Ei au invitat China să devină un deschizător de drumuri în domeniul mijloacelor de luptă gen „Măciuca Asasinului", cum ar fi armele tactice cu laser, care „vor fi folosite mai întâi în sistemele de apărare cu rachete antinavale", şi tehnologia invizibilă" atât pentru nave maritime, cât şi pentru rachete de croazieră. Ei au remarcat că „se vor utiliza, pe scară mai largă, atacuri fulgerătoare şi puternice lovituri preventive". 5

„Înălţimile de comandă strict controlate de stat de care vorbea Lenin la Congresul al X-lea al PC din Rusia (n.trad.)

— De camuflaj faţă de detecţia prin radar (n.trad.)

În plus, autorii au enumerat o serie de tactici care ar putea avea un rol esenţial împotriva unei superputeri de felul Statelor Unite, cum ar fi, de exemplu, atacarea staţiilor radar şi a posturilor de radio cu arme inteligente, perturbarea recepţiei unor semnale electromagnetice între echipamentele de comunicaţii ale inamicului prin intermediul războiului electronic, atacarea centrelor de comunicare, a instalaţiilor, a navelor amiral, distrugerea sistemelor electronice şi a celor electrice prin folosirea unor arme cu impulsuri de radiaţii electromagnetice, distrugerea programelor de calculator prin infestarea acestora cu viruşi, precum şi dezvoltarea unor arme cu energie dirijată.*

După o investigaţie ulterioară, m-am dat seama că, în context militar, Măciuca Asassinului se referă la un set de arme asimetrice care permit unei puteri inferioare să învingă un adversar aparent superior, prin lovirea inamicului în cel mai slab punct al său. Prima mea reacţie – văzând că termenul apare în mod repetat – a fost să consider că acestea erau mai curând tehnologii şi obiective de tipul unor dorinţe arzătoare. Exista şi destul de multă ambiguitate în acest termen pentru a lăsa deschisă posibilitatea ca *shashoujian* să fie pur şi simplu o modalitate de a descrie o armă ca fiind „avansată" sau „futuristă". Dar, pe măsură ce exploram în continuare şi ceream analiştilor americani de informaţii să scotocească prin documente, termenul *shashoujian* apărea frecvent.

America vedea conflictul numai prin prisma mijloacelor militare, în loc să folosească imaginea strategică mai largă încurajată de străvechi gânditori chinezi precum Sun Tzu, care subliniau domenii precum spionajul, economia şi legea. „În mod evident.

În original, *directed-energyweapons*, *DEW*, sisteme care produc „fascicule de energie electromagnetică concentrate sau particule atomice ori subatomice", folosite ca mijloc direct de a incapacita, răni sau ucide oameni sau de a imobiliza, scoate din luptă, deteriora sau distruge echipamente, (n.trad.) tocmai diversitatea mijloacelor folosite a lărgit conceptul de război", au scris Qiao şi Wang în cartea lor controversată din 1999, *UnrestrictedWarfare*(*Războifărărestricţii*).

„Câmpul de luptă este lângă tine şi inamicul se află în reţea. Doar că nu există miros de praf de puşcă sau miros de sânge. Fără îndoială, evident, războiul se află în plin proces de depăşire a domeniilor soldaţilor, a unităţilor militare şi a chestiunilor militare în general, devenind din ce în ce mai mult o problemă de competenţa politicienilor, a oamenilor de ştiinţă şi chiar a bancherilor". Două zile după atacurile din 11 septembrie, cei doi colonei au fost intervievaţi de un ziar al Partidului Comunist Chinez şi au spus despre atacuri că ar putea fi „favorabile pentru China" şi au dovedit că America era vulnerabilă la atacurile conduse prin metode netradiţionale.6

În 2000, am redactat un studiu pentru CIA despre programul Măciuca Asasinului. Un an mai târziu, am primit un telefon de la Langley. Vicepreşedintele Dick Cheney şi şeful său de personal văzuseră menţiuni despre Măciuca Asasinului în Nota de Informare zilnică adresată preşedintelui şi în actualizarea oferită de analiştii CIA preşedintelui şi membrilor Consiliului Naţional de Securitate. Vicepreşedintele a vrut să afle informaţii generale despre *shashoujian* şi o trecere în revistă a semnificaţiilor termenului. Asistentul lui a fost surprins de rapoartele mele. Am prognozat o scădere a exporturilor de arme periculoase ale Chinei şi am considerat că, în sine, conceptul de Măciuca Asasinului este doar o aspiraţie, o dorinţă – nu un program pe care chinezii îl urmăreau în mod activ sau erau capabili să-l îndeplinească în acel moment. Cheney a autorizat culegerea ulterioară de informaţii pentru a afla dacă într-adevăr China are un program de luptă antisatelit, un program de combatere a tehnologiei stealth – invizibilă faţă de detecţia prin radar – sau rachete de distrugere a portavioanelor. Răspunsul a sosit curând.

Acum ştiu că Măciuca Asasinului este o componentă-cheie a strategiei militare a Chinei în Maratonul de o Sută de Ani. Construirea unor astfel de tehnologii nu este doar o simplă dorinţă ciudată a liderilor militari chinezi care speră că într-o bună zi vor avea resursele necesare pentru a o executa. Ei fac asta chiar acum, investind miliarde de dolari pentru a determina un salt către o nouă generaţie de capabilităţi militare cu care să depăşească forţele convenţionale ale marilor puteri occidentale. Ideea este să păstreze totul la scară mică, pentru a nu alarma Occidentul.

Ambiţiile liderilor chinezi de a creşte puterea relativă a Chinei prin achiziţionarea de tehnologii avansate se extinde dincolo de urmărirea sistemelor de arme de înaltă tehnologie. Iniţiat în martie 1986, Programul Naţional Chinez de înaltă Tehnologie (cunoscut şi ca Programul 863) a reprezentat un efort major din partea Chinei de a depăşi neajunsurile în materie de securitate naţională prin utilizarea ştiinţei şi a tehnologiei. Programul 863, în curs de desfăşurare, cuprinde dezvoltarea tehnologiilor cu dublă utilizare, atât cu aplicaţii civile cât şi cu aplicaţii militare, inclusiv biotehnologie, tehnologie laser şi materiale avansate. Programul a pus de asemenea bazele strategiei Chinei „de inovare indigenă", care este încorporată în Planul naţional pe Termen Mediu şi Lung (MLP), ** din 2006, pentru dezvoltarea ştiinţei şi tehnologiei (2005 – 2020). Strategia de inovare pe plan intern a Chinei încorporează eforturile ţării de a identifica, înţelege, reinventa şi utiliza anumite capacităţi tehnologice, atât pentru utilizări militare cât şi civile, prin investiţii străine în domeniul cercetării şi dezvoltării, transferuri de tehnologie, precum şi

Proces de utilizare a tehnologiilor transferate din economiile avansate pentru a dezvolta, pe plan intern, tehnologii superioare, (n.trad.)

„Abreviere de la *NationalMedium-and Long-TermPlan*(n.trad.) instruirea inginerilor chinezi şi a oamenilor de ştiinţă la corporaţii şi institute de cercetare de peste mări.

În ultimii ani, liderii Chinei au majorat semnificativ finanţarea Programului 863 şi i-au lărgit domeniul de aplicare. Într-adevăr, MLP 2006 este cel mai ambiţios program naţional, ştiinţific şi tehnologic alţării. S-au anunţat şaisprezece „megaproiecte naţionale" în cadrul MLP, considerate „priorităţi ale priorităţilor", legate de sectorul telecomunicaţiilor, aerospaţial şi alte sectoare, deşi trei dintre cele şaisprezece domenii sunt secrete. Caracterul ambivalent al dezvoltării tehnologiilor cu dublă utilizare, atât a celor cuprinse în programul MLP 2006 cât şi în Programul 863 reflectă faptul că programele militare pe termen lung ale Chinei sunt din ce în ce mai integrate în temelia civilă a ştiinţei şi tehnologiei Chinei.7

Mulţi dintre cei din SUA denumiţi şoimii Chinei au exagerat ameninţarea consolidării militare a Chinei, constând într-o flotă militară* în creştere, noi avioane de vânătoare invizibile, acumularea

ameninţătoare de rachete balistice şi aşa mai departe, în gândirea lor, războiul cu China bate la uşă şi va fi purtat în înaltul cerurilor şi în largul oceanelor.8 Cu toate acestea, acţiunile Chinei au contrazis frecvent afirmaţiile acestor şoimi. Previziunea lor, conform căreia China se va strădui să creeze o armată de mari dimensiuni, orientată spre proiecţia ofensivă a forţei pentru a-şi domina vecinii şi dincolo de aceştia – ca Hitler sau Stalin –, s-a dovedit a fi neîntemeiată.

Elementele sistemului de proiecţie a puterii SUA includ rachete balistice intercontinentale (ICBM) şi baze militare staţionate la mare distanţă; capacităţi de realimentare în zbor a aviaţiei;

În original, *blue-waternavy*, o forţă maritimă care se manifestă în apele profunde ale oceanelor deschise, permiţând unei ţări să-şi proiecteze puterea departe de ţara de origine; de obicei, include unul sau mai multe portavioane (n.trad.) bombardiere nucleare; şi capabilităţi de transport al trupelor pe distanţe lungi. În loc să încerce să reproducă sistemul de proiecţie a puterii în stil american, aşa cum au făcut-o sovieticii, China a ales să nu facă acest lucru, deoarece ar fi provocat prematur hegemonul, sau *ba*, prin încălcarea regulilor cuprinse în lecţiile din epoca Statelor Combatante. Liderii chinezi au studiat cum au intrat în alertă Statele Unite devenind conştiente de consolidarea militară a Uniunii Sovietice şi cum i-a determinat această consolidare pe americani, se pare, să pună capăt cooperării cu Stalin din timpul războiului, să iniţieze Războiul Rece şi să impună un embargo masiv al comerţului cu – şi al investiţiilor SUA în – Uniunea Sovietică. Aşadar, Beijingul şi-a propus să nu urmeze exemplul Moscovei. Pentru că procedând altfel ar fi provocat sfârşitul Maratonului.

În loc să-şi îmbunătăţească capacităţile de proiectare a puterii pentru a concura cu Statele Unite, China a făcut investiţii mici sau deloc în diferite mijloace de proiecţie a puterii, cum ar fi bombardiere cu rază lungă de acţiune, forţe terestre masive şi ICBM-uri**16** cu încărcături nucleare. În realitate, China a făcut de fapt reduceri semnificative în ceea ce priveşte capacităţile sale de proiectare a puterii. Pe de altă parte, însă, cheltuielile militare chinezeşti pentru armele avansate au crescut dramatic în ultimul deceniu. În 2002,

[16] Rachete balistice intercontinentale sau rachete balistice ghidate, cu o raza minimă de 5500 de kilometri (n.trad.)

raportul anual al Departamentului Apărării privind cheltuielile militare chineze a făcut o afirmaţie îndrăzneaţă, una care cu siguranţă a avut ecou la Beijing: bugetul apărării Chinei era de fapt dublu faţă de nivelul declarat de guvernul chinez.

De ce ar fi denaturat China nivelul real al cheltuielilor sale militare, într-o asemenea măsură? Fără îndoială, liderii chinezi se angajează la o astfel de prezentare distorsionată în scopuri strategice şi îşi extrag inspiraţia din istoria antică a Chinei. Liderii chinezi sunt conştienţi că, pentru a menţine imaginea „ascensiunii paşnice" a Chinei, ei trebuie să păstreze în linişte, cu calm, discret, nivelul cheltuielilor lor militare şi al investiţiilor în capabilităţi noi, avansate, ca nu cumva să-i alarmeze pe alţii din regiune şi ţările din Occident – mai ales ba-ul american – şi să genereze astfel o nedorită cursă a înarmărilor.

De acum şi până în 2030, chinezii vor dispune de peste 1 trilion de dolari pentru a-i cheltui pentru arme noi, pentru flota lor şi pentru forţele aeriene, potrivit unui studiu realizat pentru Pentagon de către RÂND Corporation.9 Acest lucru, combinat cu tendinţele Statelor Unite, care se îndreaptă în direcţia opusă (de exemplu, marina americană va avea mai puţin de două sute de nave până în 2050, majoritatea fiind vase mici pentru teatrele de luptă maritimă de litoral, iar forţele aeriene ale SUA se mai bazează încă pe tehnologii dezvoltate în anii 1970), arată că s-a ajuns aproape de paritate, dacă nu chiar în apropiere de momentul superiorităţii militare chineze şti, care se va atinge la mijlocul secolului. Viitorul echilibru militar al puterii se schimbă încet, de la o superioritate de zece la unu, la egalitate, şi apoi, în cele din urmă, la superioritate chineză. Audierile din Congresul SUA din decembrie 2013 au arătat că bugetul construcţiilor de nave noi pentru marina americană poate fi relativ mic, la nivel de 15 miliarde de dolari anual pentru următorii treizeci de ani, în timp ce preţul fiecărei nave noi va creşte.10 Singura noastră şansă de a rămâne pe o poziţie dominantă va fi de a dezvolta tehnologia şi de a adopta contramăsuri pentru programul Măciuca Asasinului, cum ar fi noua doctrină a Departamentului Apărării cu privire la Airăea Battle, care combină forţele maritime şi aeriene pentru apărarea împotriva adversarilor care intenţionează să refuze libertatea de navigaţie.11

O mare parte din ceea ce a făcut China pentru a determina avansul programului său Măciuca Asasinului a provenit din activitatea reţelelor de spionaj care operau în Statele Unite. În 2005, cu nouă zile înainte ca un suspect al FBI pe nume Tai Wang Mak şi soţia sa să se îmbarce pe un zbor Cathay Pacific din Los Angeles către Hong Kong, agenţii FBI au înregistrat un apel telefonic al lui Tai către un cunoscut agent de informaţii din China, spunând că era cu „*Red Flowerof NorthAmerica*”, un nume de cod în conformitate cu protocolul serviciilor de informaţii chinezeşti. FBI a găsit documente distruse în tomberonul fratelui lui Tai. Fratele lui Tai, Chi Mak, s-a dovedit a fi Floarea Roşie. Agentul Floarea Roşie fusese însărcinat să adune informaţii despre cele mai avansate tehnologii ale marinei militare a SUA, cum ar fi sistemele de propulsie silenţioase a submarinelor, sistemele de comunicaţii la bordul navelor şi capabilităţile avansate ale distrugătoarelor.12 Dacă Chi ar fi reuşit, ar fi ajutat foarte mult programul Măciuca Asasinului.

De multe ori, America s-a situat ea însăşi pe poziţia de partener voluntar al Chinei în dezvoltarea capacităţilor militare chinezeşti. Vânzările de armament şi transferurile de tehnologie pe care, la vremea aceea, în anii 1980, le-am susţinut, îndemnând Washingtonul să le dea undă verde, aveau un sens, fără îndoială, într-o lume aflată în plin Război Rece, dar multe dintre ele continuă şi în ziua de azi.

Dincolo de eforturile tenace, perseverente de a evita întărâtarea ba-ului american, prin inducerea mulţumirii de sine şi a delăsării, strategia Chinei are ca intenţie, în mare măsură, să reacţioneze faţă de tipurile de ameninţări cu care liderii chinezi cred că Statele Unite ar putea pune în pericol China. Mulţi oficiali din SUA.

— *FloareaRoşie aAmericiideNord*(n.trad.) împreună cu mine, au întârziat să conştientizeze cât de serios au luat în considerare liderii chinezi „ameninţarea” SUA; acumularea de dovezi în acest sens ne-a convins pe mulţi, deşi nu pe toţi, să privim în mod diferit percepţiile chinezeşti. China a fost mult mai puţin interesată de proiecţia forţei convenţionale decât a fost preocupată de combaterea ameninţării americane. Iar Măciuca Asasinului este o componentă-cheie a acestei abordări.

Am primit de la Pentagon sarcina să studiez percepţiile chinezeşti asupra ameninţărilor. Multe dintre constatările mele au fost

primite, atunci şi acum, cu neîncredere. Cu toate acestea, percepţiile chineze asupra ameninţărilor cu care se confruntă ţara lor, pe care le numesc „Cele şapte frici" ale Chinei, reflectă atitudinile fundamentale ale liderilor militari şi politicieni chinezi, atâta vreme cât cei care au scris despre aceste temeri nu au intenţionat ca scrierile lor să modeleze opinia publică. Cele şapte temeri provin numai din surse militare interne chinezeşti; acesta nu era un efort de propagandă menit să influenţeze opinia publică într-un sens mai larg.

În opinia liderilor chinezi, America a căutat să domine China cel puţin din vremea lui Abraham Lincoln. Le-am cerut partenerilor mei din China să prezinte dovezile acestei uriaşe scheme imaginare din partea Americii. Mai mulţi autori militari şi civili chinezi mi-au pus la dispoziţie mai multe cărţi şi articole. Din aceste materiale, precum şi din interviurile pe care le-am făcut pe durata celor şase călătorii efectuate în China în anii '2001 – 2012, am ajuns la concluzia că liderii Chinei cred că Statele Unite se comportă ca un străvechi hegemon chinez din epoca Statelor Combatante. La început mi s-au părut a fi lipsite de orice logică, chiar bizare, afirmaţiile liderilor chinezi după care preşedinţii americani de la John Tyler la Bill Clinton ar fi învăţat cumva axiomele artei guvernării din perioada Statelor Combatante şi ar fi decis apoi să aplice aceste concepte tainice pentru a ţine sub control creşterea Chinei. Aceasta este o abatere radicală de la realitate; în fapt, Statele Unite s-au străduit să sprijine suveranitatea Chinei, să promoveze dezvoltarea economică a Chinei şi să ofere Chinei un loc puternic în comunitatea globală a naţiunilor.13

Am fost uimit să constat că raportul meu confirma o revelaţie pe care eu – împreună cu alţii ca mine – o respinsesem anterior ca fiind neplauzibilă, chiar dacă venea de la unul dintre transfugii chinezi de cel mai înalt rang. Chen Youwei, un transfug de la Ministerul de Externe al Chinei, a identificat mai multe tulburări patologice în procesele de luare a deciziilor de la Beijing: descifrarea celor mai grave intenţii în acţiunile unui adversar, osificarea ideologică şi deconectarea de la realitate.14 În mod ciudat, chinezii au presupus că în centrul planificării războiului de către americani s-ar afla China.

Cele şapte temeri ale Chinei sunt următoarele:

PlanulamericanderăzboiconstăînblocadaChinei.

Comportamentul celor mai importanţi actori din punct de vedere

strategic este influenţat de particularităţile lor psihologice, adică de factori precum emoţii, nivel de cultură şi temeri. China pare să se teamă de blocada liniei sale lungi de coastă, iar şirurile de insule din largul celei mai mari părţi a coastei sale determină conducerea acesteiţări să se simtă încă mai vulnerabilă.15 Mulţi militari chinezi se tem că o putere străină ar putea izola China cu uşurinţă din pricina geografiei maritime a primului lanţ de insule care se întinde din Japonia până în Filipine şi care este perceput ca fiind vulnerabil la fortificare.16 Insulele sunt văzute ca un obstacol geografic natural care blochează ieşirea Chinei

Compus din Insulele Kurile, arhipelagul japonez, insulele Ryūkyū, Taiwan, nordul statului Filipine şi Borneo (n.trad.) la oceanul deschis.17 într-adevăr, un fost şef de stat-major al forţelor navale japoneze s-a lăudat că submarinele chinezeşti nu vor putea să se strecoare în apele adânci ale Pacificului prin lanţul de insule Ryūkyū, la nord sau la sud de Taiwan, sau prin strâmtoarea Bashi (Luzon) fără a fi detectate de forţele antisubmarin ale SUA şi Japoniei.18 Autorii militari chinezi discută frecvent despre necesitatea unor exerciţii de instrucţie şi a unui plan de campanie militară pentru a străpunge o blocadă insulară.19 O analiză de cercetare operaţională descrie şapte linii de capabilităţi inamice pe care submarinele chineze ar trebui să le depăşească pentru a străpunge o blocadă.20 Conform estimărilor lor, Statele Unite au construit, după cum se crede, un sistem complex de izolare (blocadă) compus din plase antisubmarin, sisteme hidroacustice, mine subacvatice, nave militare de suprafaţă, aeronave de luptă antisubmarin, submarine şi sateliţi de recunoaştere.21

Americasprijinăjefuirearesurselormaritimealechinei. Autorii chinezi susţin că resursele valoroase din interiorul limitelor teritoriale maritime ale Chinei sunt jefuite de puterile străine din cauza slăbiciunii navale a Chinei, ameninţând astfel dezvoltarea viitoare aţării. Au fost formulate diferite propuneri pentru îmbunătăţirea situaţiei. Zhang Wenmu, fost cercetător la un laborator de idei al Ministerului Securităţii de Stat, merge atât de departe încât să spună: „Marina este preocupată de puterea maritimă a Chinei, iar puterea maritimă este preocupată de dezvoltarea viitoare a Chinei. După cum văd eu, dacă o naţiune nu are putere maritimă, dezvoltarea ei nu are viitor".22 Un articol din 2005 din jurnalul militar chinez

MilitaryEconomicResearch afirmă că economia deschisă către pieţele externe, comerţul exterior şi pieţele de peste mări ale Chinei necesită garanţia exercitată de o forţă militară puternică.23

Americaarputeablocaliniilemaritimedecomunicarealechinei. Multe dintre lucrările chinezeşti în domeniul militar se ocupă de vulnerabilitatea Chinei în materie de linii maritime de comunicaţie, mai ales cu trimitere la ruta vitală de aprovizionare cu ţâţei din strâmtoarea Malacca. * Avocaţii unei forţe maritime capabilă să funcţioneze în apele profunde ale oceanelor deschise ale planetei, citează lipsa de securitate a importurilor de energie ale Chinei.24 Potrivit unui observator chinez, flotele americane, japoneze şi indiene împreună „constituie o presiune covârşitoare asupra aprovizionării cu petrol a Chinei" 25, deşi un alt studiu ajunge la concluzia că „numai SUA ar avea puterea şi tupeul de a bloca rutele de transport ale petrolului Chinei". 26 În mod similar, *CampaignTheoryStudyGuide*(*Ghiduldestudiualteorieicampaniilor*), un manual elaborat în 2002 la Universitatea Naţională de Apărare din China, propune mai multe scenarii potenţiale referitoare la interzicerea şi apărarea liniilor maritime de comunicare.27 *TheScienceof Campaigns*, un text important din 2006, de asemenea publicat de această universitate, discută despre apărarea liniilor maritime de comunicare.28 Unii autori evocă o necesitate urgentă: „În ceea ce priveşte problemele... embargoului maritim sau ale traseelor aprovizionării cu petrol tăiate... China trebuie... «să repare casa înainte să plouă.»" 29 Aceşti maeştri pledanţi în domeniul militar par să vrea să transfere priorităţile de la o flotă bazată pe submarine la una cu portavioane ca piese centrale.

Americavizează̆dezmembrareateritorială̆aChinei. Într-un manual de pregătire destinat exclusiv consumului militar intern.

Care uneşte Marea Andaman cu Marea Chinei de Sud şi desparte insula Sumatra de peninsula Malacca; are o lungime de 1.000 km, lăţimea minimă de aproximativ 40 km, iar adâncimea de 25 – 113 m, cel mai mare port fiind Singapore. (n.trad.)

China a descris planuri detaliate de campanie împotriva a diverse scenarii de invazie.30 Un studiu influent din 2005, realizat de cercetători de la Universitatea Naţională de Apărare din China, Academia de Ştiinţe Militare şi din alte laboratoare de idei în domeniul

strategiei, a evaluat vulnerabilităţile fiecăreia dintre cele şapte regiuni militare ale Chinei, examinând diferitele căi pe care forţele invadatoare ar putea să le aleagă.31 Ei au folosit geografia militară a fiecărei regiuni şi frecvenţa invaziilor istorice ale forţelor străine pentru a prevedea vulnerabilităţi viitoare la atacurile terestre, chiar identificând vecinii ca potenţiali invadatori. Schimbările recente ale structurii Armatei de Eliberare a Poporului par să fie îndreptate spre îmbunătăţirea rezistenţei ţării la invazia terestră.32

Americapoateajutarebeliîn China. Cele trei regiuni militare de-a lungul frontierei de nord cu Rusia, inclusiv regiunea militară din Beijing, sunt considerate a fi vulnerabile la atacurile cu blindate şi la cele de desant aerian, după cum s-a arătat în studiul din 2005, *ChinasTheaterMilitaryGeography33* în 2005, exerciţiul „Northern Sword"** din Mongolia Interioară, ** a implicat elemente din două divizii blindate: cel puţin douăzeci şi opt de tancuri şi alte vehicule au efectuat cea mai mare manevră de câmp din China cu participarea unor blindate şi un pod aerian de peste două mii de kilometri care au simulat un atac asupra teroriştilor care primeau sprijin militar străin. Purtătorii de cuvânt chinezi au susţinut că scenariul experimental, de test, a vizat sprijinul străin acordat teroriştilor interni, dar nu au menţionat America în mod explicit.34

GeografiaMilitarăaTeatruluideOperaţiuni alChinei, (n.trad.)„" Sabia Nordică"(n.trad.)

m Regiune autonomă din China, învecinată cu Mongolia şi Rusia (n.trad.)

America poateprovocarevolte, războicivilsauterorismîninteriorulChinei. Repetatele reclamaţi! acuzatoare ale chinezilor la adresa sprijinului străin acordat „separatiştilor" din Taiwan, Tibet şi Xinjiang au devenit parte a retoricii obişnuite chineze, acceptate ca atare, dar aceste declaraţii reflectă o profundă îngrijorare cu privire la integritatea teritorială a Chinei.35 Un cercetător al Departamentului de Legături Internaţionale ale Partidului Comunist Chinez a plasat ameninţările interne din partea separatiştilor şi a mişcării religioase Falun Gong la acelaşi nivel cu ameninţarea reprezentată de hegemonia SUA.36

Americaameninţă cuatacuridepeportavioane. Timp de cel puţin un deceniu, autorii militari chinezi au evaluat ameninţările unor

atacuri de pe portavioanele SUA şi au analizat cel mai bun mod de a le contracara.37 Analiza de tip cercetare operaţională a sugerat modul în care forţele chineze ar trebui să fie folosite pentru a face faţă vulnerabilităţilor generate de portavioanele SUA, 38 în timp ce alte cercetări citează anumite sisteme specifice de arme pe care China ar trebui să le dezvolte.39 Racheta chineză antiportavion este unul dintre răspunsurile la această teamă de lovituri de pe nave.

O altă diferenţă esenţială pe care am descoperit-o trecând în revistă materialele şi documentele Armatei de Eliberare a Poporului a fost că „lovitura preventivă, de avertizare", care ar creşte *şi* şi ar înclina fluxul de evenimente în favoarea Chinei, face parte din tacticile de luptă pe care chinezii sunt pregătiţi să le folosească. *Daţizengşi*, un termen care apare în textele militare chinezeşti şi este discutat printre militarii care au acces la informaţii confidenţiale, înseamnă „loveşte cu putere pentru a creşte *şi* în timp ce, în istoria sa, China nu s-a folosit de forţă pentru cuceriri teritoriale, a făcut-o în schimb pentru motive mAciuca asasinului

223

politice de alt tip: pentru a realiza şocul psihologic, pentru a pune capăt unei situaţii de criză sau pentru a-şi pune adversarul în faţa unui fapt împlinit.40 Aşa cum s-a întâmplat în intervenţiile neaşteptate, surprinzătoare ale Chinei împotriva forţelor armate ale SUA şi ONU în Coreea în 195041 şi în ofensivele surpriză împotriva vecinilor săi India (în 1962), Uniunea Sovietică (în 1969) şi Vietnam (în 1979), liderii militari chinezi au crezut că atacul surprinzător, preventiv, poate face diferenţa în ceea ce priveşte determinarea deznodământului unei confruntări militare şi poate stabili termenii unei dezbateri politice mai largi (cum ar fi o dispută teritorială). Nu a existat nimic deosebit de raţional în legătură cu intervenţia Chinei din 1950 când Statele Unite aveau un enorm avantaj militar – monopolul nuclear, circa o sută de mii de soldaţi care puteau mărşălui spre nord peste râul Yalu, şi portavioane amplasate la distanţe adecvate pentru a lovi, în 1950, pentru liderii chinezi, calculul nu a coborât la evaluarea echilibrului militar tradiţional. Astăzi, cea mai mare probabilitate de confruntare militară între Statele Unite şi China ar putea proveni de la o neînţelegere similară şi de la un calcul al liderilor chinezi că o asemenea lovitură de şoc nu va duce la o escaladare mai largă.

Cu toate că arareori este rostit în public, există un consens între cei mai mulţi factori de decizie politică şi experţi în domeniul apărării care se ocupă de China, conform căruia suspiciunea adânc înrădăcinată între liderii chinezi ar putea conduce la un război pe care niciuna dintre părţi nu-l doreşte. Susan Shirk, care a ocupat funcţia de Adjunct al Asistentului Secretarului de Stat pentru Asia de Est şi Pacific – din 1997 până în 2000 –, a avertizat că „ne confruntăm cu posibilitatea foarte reală a unui conflict care nu poate fi evitat cu o Chină în plină ascensiune", de vreme ce „cu cât ţara devine mai dezvoltată şi mai prosperă cu atât* se simt mai vulnerabili şi mai ameninţaţi". 42 Modul în care America abordează ascensiunea Chinei, susţine ea, „poate fie să-i întărească personalitatea responsabilă, fie să o inflameze pe cea emoţională". 43 Alţi experţi pe problemele Chinei au reiterat această opinie. Robert Suettinger, un analist CIA cu mare experienţă, numeşte sistemul decizional politic la vârf în China ca fiind unul „opac, necomunicativ, neîncrezător, rigid birocratic, înclinat să ofere ceea ce ei cred că vor să audă liderii şi dogmatic din punct de vedere strategic". 44

Pentru a executa o lovitură de avertizare, Armata de Eliberare a Poporului are nevoie de *shashoujian*. Oficialii chinezi sunt extrem de reticenţi în a vorbi cu americanii despre explorarea Măciucii Asasinului în interes militar. Când am întrebat un strateg militar chinez – cu poziţie de răspundere şi cu experienţă – despre asta, mi-a spus că termenul nu putea fi discutat în niciun fel. Cu toate acestea, după ce am văzut referinţe la armamentul de tip Măciuca Asasinului în trei cărţi militare şi în peste douăzeci de articole ale strategilor militari moderni din China, am reuşit să construiesc un portret al arsenalului pe care chinezii îl discută şi îl construiesc.

Armele din gama Măciucii Asasinului sunt mult mai puţin costisitoare decât armele pe care le distrug. Ele sunt dezvoltate în cel mai secret mod cu putinţă şi trebuie folosite în momente decisive într-un război, înainte ca inamicul să aibă timp să se pregătească. Efectul lor asupra unui adversar este confuzia, şocul, groaza şi senzaţia de a fi copleşit. Aşa cum scria, în 2002, Departamentul Apărării în raportul său adresat Congresului SUA cu privire la capabilităţile militare ale Chinei, strategia acestei ţări pune accentul pe „operaţiuni menite să

paralizeze abilitatea inamicului de a-şi conduce campania prin folosirea unor tehnologii

Liderii ei (n.trad.)

avansate inclusiv pe operaţiuni care să perturbe şi să întârzie campania inamicului încă din momentul iniţierii acesteia şi operaţiuni care sunt extrem de concentrate pe identificarea tipurilor şi amplasamentelor armelor de înaltă tehnologie ale inamicului, care reprezintă cea mai mare ameninţare". 45

Chiar dacă originalul Măciucii Asasinului din legendă era o singură armă, Măciuca Asasinului de astăzi reprezintă un întreg arsenal de arme asimetrice. „Pentru a construi Măciuca Asasinului", scrie Yang Zhibo, un colonel cu poziţie importantă în forţele aeriene ale Chinei, „China trebuie să finalizeze mai întâi un program de dezvoltare. Este un proces dificil, sistematic şi nu cuprinde doar unul sau două arme avansate. Este ceva pe care toate serviciile îl vor folosi. Este vorba despre un sistem valabil pentru toate armele, toate poziţionările, pentru combinaţii diferite de teren, spaţiul maritim şi cel aerian". 46

Fostul preşedinte al Chinei Jiang Zemin era un susţinător puternic al programului Măciuca Asasinului şi China începea acest program, în anii 1990, sub conducerea sa. În 1999 a spus conducerii armatei: „Este necesar să stăpânim, să ne însuşim cât mai repede posibil un nou *shashoujian* necesar pentru a ne proteja suveranitatea şi securitatea statului". 47 Mai târziu, în acel an, el a repetat că ţara sa ar trebui „să stăpânească mai multe şi noi Măciuci ale Asasinului pentru a ne proteja suveranitatea şi securitatea naţională cât mai repede posibil". 48 în 2000, el a spus: „Ca o naţiune mare, China ar fi trebuit să cumpere câteva arme de tip Măciuca Asasinului în lupta împotriva hegemoniei globale". 49 în acelaşi an, când a luat în discuţie un posibil conflict asupra Taiwanului, el a spus că „este necesar să se dezvolte viguros armele şi echipamentul de tip Măciuca Asasinului". 50 în anul următor, el a cerut din nou: „Noi Măciuci ale Asasinului [sunt] necesare pentru a ne asigura suveranitatea şi securitatea naţională". 51 Un expert american a ajuns la concluzia că există un birou oficial la Beijing însărcinat cu acest program.

Apare apoi întrebarea: în viziunea lui Jiang împotriva cui trebuie China să-şi protejeze suveranitatea? Răspunsul, aşa cum a

sugerat chiar Jiang prin referirea sa la „lupta împotriva hegemoniei globale", este limpede – Statele Unite. În contextul militar modern, întregul concept al Măciucii Asasinului se învârte în jurul găsirii unor modalităţi de a exploata slăbiciunile americane percepute şi de a neutraliza puterile americane. De aceea, generalul-maior Li Zhiyun, directorul de studii militare străine la Universitatea Naţională de Apărare a Chinei, a publicat într-o carte articolele a şaizeci şi patru de autori din armată care descriu o listă lungă de slăbiciuni militare americane.52 Tema cărţii a fost că Statele Unite ar putea fi înfrânte cu o strategie gen Măciuca Asasinului.

O slăbiciune percepută a SUA este dependenţa Americii de sistemele informatice de înaltă tehnologie. Nicio altă naţiune din lume nu a fost la fel de activă precum China în explorarea apărărilor şi a vulnerabilităţilor sistemelor informatice care implică interese-cheie militare, economice, de informaţii şi infrastructură ale SUA. Potrivit lui Larry Wortzel, care a servit ca membru al Comisiei americano-chineze de evaluare economică şi de securitate", au apărut dovezi clare că guvernul chinez conduce şi execută o campanie de spionaj cibernetic pe scară largă împotriva Statelor Unite". 53 Deşi China neagă în mod obişnuit astfel de atacuri, Armata de Eliberare a Poporului are şaisprezece unităţi de spionaj care „se concentrează pe penetrarea cibernetică, spionajul cibernetic şi războiul electronic". 54

Primii ani ai secolului XXI au demonstrat că acele unităţi de spionaj, dar şi altele dedicate războiului cibernetic din China, au capacităţi extraordinare, impunătoare. William Lord, general-maior în cadrul Forţelor Aeriene ale SUA, a caracterizat acţiunile chineze ca fiind „o ameninţare a statului-naţiune" şi a observat că „un volum de date de circa 10 – 20 terabiţi a fost descărcat de China" dintr-o reţea de computere de la Pentagon.55 în 2013, *WashingtonPost* a relatat că un studiu secret al Comitetului pentru Ştiinţele Apărării a dezvăluit că intruşii cibernetici au accesat peste douăzeci şi patru de proiecte de sisteme americane de arme, printre care „sistemul de rachete Patriot, sistemul de apărare antirachetă Aegis, avionul de luptă F/A-18,**17**

---

[17] Avion de vânătoare și de atac la sol, proiectat pentru a acționa de la bordul unui portavion, (n.trad.)

" Cu decolare verticală (n.trad.)

avionul de luptă multirol V-22 Osprey**18** şi nava de luptă de litoral". 56 [*Washington*]*Post* a adăugat că „oficialii militari de rang înalt şi ai industriei de armament, care ştiau despre încălcări, au spus că, în marea lor majoritate, accesările au făcut parte dintr-o campanie chineză de spionaj, din ce în ce mai extinsă, împotriva contractorilor din domeniul apărării din SUA şi a agenţiilor guvernamentale". 57

Una dintre cele mai îndrăzneţe serii de atacuri cibernetice a avut loc între anii '2003 – 2005 împotriva site-urilor militare, ale guvernului şi ale contractorilor guvernamentali americani. Intruziunile, numite în mod colectiv „*Titan Rain*", „au lovit sute de computere guvernamentale. Revista *Time* a relatat că incursiunile au provenit dintr-o reţea locală conectată la trei routere din provincia Guangdong din sudul Chinei, deşi oficialii americani oferă în continuare numai comentarii generice despre această relatare, precum şi despre alte rapoarte publicate referitoare la atac.58

În anii care au urmat atacurilor Titan Rain, o singură unitate a Armatei de Eliberare a Poporului – unitatea 61398 – „a pătruns în reţelele a cel puţin 141 de organizaţii, inclusiv companii, organizaţii internaţionale şi guverne străine", potrivit lui Wortzel.59 în plus, un grup de hackeri cu baza în China numit Hidden Lynx* a fost asociat cu câteva dintre cele mai scandaloase atacuri cibernetice având originea în China. Hackerii Hidden Lynx au atacat companii de tehnologie precum Google şi Adobe, furnizori de servicii financiare, contractori din domeniul apărării şi agenţii guvernamentale.60 e firmă de securitate cibernetică americană susţine că hackerii „au tenacitatea şi răbdarea unui vânător inteligent" şi sunt „deschizătorii de drumuri în tehnica *wateringhole* " de „a infecta computerele la un furnizor al ţintei reale şi apoi de a aştepta până când computere infectate vor fi instalate şi conectate la reţea". 61 ** într-o evoluţie conexă, potrivit lui Paul Strassmann, fost oficial american de securitate a informaţiilor, peste 730.000 de computere americane sunt infestate de „zombi" chinezi – pachete software maliţioase, care infectează computerele şi permit hackerilor să le transforme în computere „sclave", pentru a fi utilizate în atacuri cibernetice care pot distruge o reţea sau un site de web cu o copleşitoare revărsare de date.62

‘ 272 de milioane de kilometri pătrați (n.trad.)

Generalul-maior Sun Bailin de la Academia de Ştiinţe Militare a Chinei a scris că Statele Unite depind prea mult de „superautostrăzi de informaţii" care simt vulnerabile la atacuri la adresa sistemului energetic al ţării, prin care s-ar putea perturba sau distruge sisteme de producere şi transmitere a energiei electrice, sisteme de aviaţie civilă, reţele de transport, porturi maritime, staţii de retransmisie TV, sisteme de telecomunicaţii, centre de calculatoare, fabrici şi afaceri.63 în *Weaponsof the2 IstCentury*(*ArmealesecoluluiXXI*), Chang Mengxiong, fost inginer la Institutul de Ingineria Sistemelor de la Beijing, scria că „atacarea şi protejarea sateliţilor spaţiali, a avioanelor de avertizare timpurie şi de război electronic şi a punctelor de comandă la sol vor deveni forme importante luptă". 64

Dezvoltarea de către China a Măciucii Asasinului începe cu arme care pot dezactiva sistemele de supraveghere, infrastructura electronică terestră sau portavioanele SUA. Acestea includ arme cu impuls electromagnetic (EMP), care distrug toate echipamentele electronice pe o arie largă prin replicarea efectelor electromagnetice ale unei explozii nucleare. În ultimii ani, China a testat arme EMP pe şoareci, şobolani, iepuri, câini şi maimuţe. De asemenea, investighează armele cu microunde de înaltă putere, despre care Chang Mengxiong spune că sunt proiectate „să distrugă echipamentele electronice ale adversarului".65 Imaginaţi-vă că încercaţi să luptaţi în cel de Al Treilea Război Mondial, după ce viruşii plus armele care emit EMP-uri şi microunde au scos din uz computerele americane, telefoanele mobile şi centrele de control al traficului aerian pe frontul de acasă, respectiv mecanismele de comandă şi control pentru luptători şi bombele inteligente de pe câmpul de luptă.

Luaţi în considerare această afirmaţie a unui ziar oficial al Armatei de Eliberare a Poporului:

Unii oameni ar putea crede că evenimente similare cu „Atacul de la Pearl Harbor"* sunt puţin probabil să mai poată avea loc în epoca informaţiilor. Cu toate acestea, dacă se lansează un atac-surpriză împotriva sistemelor esenţiale de informare – privind comanda, controlul şi comunicarea – ale inamicului, prin mijloace cum ar fi… arme cu impulsuri electromagnetice… acesta ar putea fi considerat „Atacul de la Pearl Harbor" al secolului XXI. Nici măcar o superputere, precum Statele Unite, care deţine rachete nucleare şi forţe armate

puternice, nu-şi poate garanta imunitatea… Prin propriile lor cuvinte, o societate deschisă, cum ar fi Statele Unite, este extrem de vulnerabilă la atacurile electronice executate din toate părţile. Acest lucru se datorează faptului că economia Statelor Unite, de la bănci la sisteme telefonice şi de la centrale electrice la combinatele metalurgice, se bazează în întregime pe reţele de calculatoare… Când o ţară devine din ce în ce mai puternică din punct de vedere economic şi tehnologic… va deveni din ce în ce mai dependentă de sistemele informatice moderne… Statele Unite sunt mai vulnerabile la atacuri decât orice altă ţară din lume.66

Chinezii cred că o altă slăbiciune americană acută este dependenţa Americii de sateliţii spaţiali. Sateliţii colectează informaţii parţial prin fotografierea poziţiilor inamice, monitorizarea apelurilor telefonice şi a celor radio. Ei sunt, de asemenea, folosiţi pentru a ghida drone, rachete de croazieră şi alte muniţii. Acestea sunt motivele pentru care Comandamentul Central al Statelor Unite, care răspunde de acţiunile militare ale SUA în Orientul Apropiat, poate să aibă baza operaţională în Tampa, Florida, şi acestea sunt raţiunile pentru care Comandamentul american pentru Pacific (PACOM), cu sediul în Honolulu, poate comunica cu flote şi alte forţe maritimo-militare pe o arie de 105 milioane de mile pătrate. * în 2004, Statele Unite au trimis şapte din cele douăsprezece grupuri navale ale sale în apele din jurul Chinei într-un spectacol colosal de forţă, dar fără comunicaţii şi sateliţi de spionaj zburând în spaţiu, la mare înălţime deasupra lor, grupurile de luptă ar fi fost incapabile de comunicare.

Timp de două decenii, China construise un număr de arme din gama Măciuca Asasinului pentru a distruge sau scoate din uz sateliţi, inclusiv un laser amplasat la sol, care urma fie să orbească sateliţi americani fie să-i arunce în aer. De asemenea, au început să construiască „microsateliţi paraziţi". După cum sugerează şi numele, aceste mici dispozitive se vor agăţa de un satelit american şi fie îl vor dezactiva, fie vor redirija informaţiile pe care le adună. Alţi microsateliţi chinezi ar putea neutraliza un satelit american prin bruiaj electronic, generarea unor impulsuri electromagnetice (EMP) sau scoaterea satelitului în afara orbitei.67

China a explorat în plus şi rachete antisatelit cu baza la sol, care pur şi simplu elimină sateliţii de pe orbita lor circumterestră. Într-un

test de succes din 2007, China a folosit o astfel de armă pentru a distruge un satelit meteo chinezesc scos din uz. Un raport al Pentagonului spunea: „Testul ridica nivelul de preocupare al multor naţiuni, de vreme ce norul de reziduuri rezultat putea periclita activele tuturor naţiunilor cu capacităţi spaţiale şi reprezenta un pericol pentru zborul în spaţiu al oamenilor". 68 Joan Johnson-Freese de la Colegiul Naval de Război al SUA a observat că testul Chinei a lăsat „peste trei mii de bucăţi de reziduuri cosmice generate în mod iresponsabil de impactul cinetic, deşeuri care vor persista în mod periculos şi vor călători pe orbite terestre joase, foarte populate, timp de decenii". 69

Unul dintre lucrurile mai tulburătoare legate de testul antisatelit al Chinei a constat în lipsa de transparenţă. „China nu a explicat intenţia acestui test militar", a declarat un purtător de cuvânt al Consiliului Naţional de Securitate după test, „şi nici nu a declarat dacă intenţionează să mai procedeze la teste similare în viitor". El a adăugat că nu a apărut nicio explicaţie din partea Chinei cu privire la modul în care testul său era „compatibil cu poziţia sa publică de respingere a militarizării spaţiului". 70

Probabil cel mai îngrijorător lucru despre acest test a constat în eşecul comunităţii de informaţii din SUA de a-l anticipa. În cele trei rapoarte anuale anterioare ale Pentagonului către Congres referitoare la Armata de Eliberare a Poporului, secretarul Apărării declara, în faţa Congresului, că statul chinez ar putea distruge un satelit „numai" cu o „armă nucleară".71 *WashingtonTimes* a relatat că testul „reprezenta un semnal de alarmă" prin expunerea unei „vulnerabilităţi strategice cheie" şi unele oficialităţi americane de apărare „au declarat că există deficienţe majore în sistemul de culegere de informaţii americane despre alte arme şi capabilităţi spaţiale pe care China le-a dezvoltat deja sau pe care le dezvoltă pentru a invalida sau dezactiva sateliţii SUA, sateliţi care asigură aproximativ 90 la sută din toate comunicaţiile militare, precum şi informaţiile necesare pentru îndrumarea rachetelor". 72

Ulterior, China a luat măsuri pentru a continua testul din 2007 cu altele, incluzând un test din 2013 al unei rachete antisatelit lansate de la sol despre care oficialii SUA spuneau că fusese deghizată ca o rachetă pentru explorarea spaţiului cosmic.73 Mai târziu, în acel an,

armata Chinei a lansat trei sateliţi capabili să atace sateliţi SUA, pe care un oficial american i-a numit „parte a unui program *StarWars* chinez" care reprezintă „o adevărată preocupare pentru apărarea naţională a Statelor Unite". 74 Armata de Eliberare a Poporului a dezvoltat, de asemenea, o colecţie de alte arme şi echipamente de bruiaj pentru a perturba sau elimina comunicaţiile prin sateliţi, inclusiv laseri, arme cu microunde, arme cu fascicule de particule şi arme cu impuls electromagnetic (EMP).75

Pe lângă faptul că depinde de sateliţi, o altă slăbiciune a armatei americane se bazează pe liniile lungi de aprovizionare cu muniţie, combustibil şi alte resurse esenţiale pentru război. În Primul Război din Golf, armata americană a folosit nouăsprezece milioane de galoane* de petrol pe zi şi de douăzeci de ori mai multă muniţie decât în războiul din Coreea. Niciuna dintre aceste linii nu ar fi fost posibilă fără căi navigabile deschise care sunt vulnerabile la atacuri asimetrice din submarine, mine navale, torpile şi rachete antiportavion, toate deja incluse în arsenalul militar al Chinei. Parţial din cauza ameninţării pe care o reprezintă pentru liniile maritime americane, submarinul este considerat de Institutul de Cercetări al Marinei Chineze a fi cea mai importantă navă din secolul XXI.

China dezvoltă, de asemenea, o Măciucă a Asasinului pentru a neutraliza superioritatea aeriană a Americii. Aşa-numitele rachete antiradiaţie, de mare viteză, ** model AGM-88, sunt ataşate la avioanele militare americane şi le protejează prin deplasarea către emisiile radar ale rachetelor sol-aer care se apropie, înainte de a le scoate din luptă. Superioritatea aeriană americană depinde în mare măsură de HARM, dar chinezii au creat deja cutii negre cu mii de microtransmiţători care difuzează 10.000 de semnale pe frecvenţa utilizată de HARM pentru a detecta o rachetă sol-aer. Foarte probabil, China nu a pus la punct încă această tehnologie, dar, dacă o va putea face, cutia va da HARM impresia că sosesc 10 001 rachete pe care ar trebui să le seteze ca ţinte – zece mii dintre ele fiind simple diversiuni, şi doar una, aproape imposibil de depistat, racheta adevărată.

Măciucile Asasinului ar juca un rol important în orice conflict naval asupra Taiwanului, deoarece acestea reprezintă cel mai bun mijloc al Chinei de a contesta marina americană, mult mai mare şi mai avansată din punct de vedere tehnologic. Pentru a înfrânge

72 de milioane de litri (n.trad.)

„În original, *HighSpeedAnti-RadiationMissile*, *HARM*. (n.trad.) flotele americane, China a construit rachete şi aeronave cu baza peţ arm, care sunt, conform unui articol publicat în *NavalWar* Collège *Review*„considerate ca mijloace prin care ţările în curs de dezvoltare, limitate din punct de vedere tehnologic, pot depăşi, prin mijloace asimetrice, inferioritatea calitativă în ceea ce priveşte platformele de luptă convenţionale". „Rachetele balistice chinezeşti, modele DF 2 ls/CSS-5 pot lovi portavioane la peste 1500 de mile (2400 km) distanţă faţă de ţărm, iar rachetele de croazieră supersonice ale Chinei ghidate cu precizie pot lovi ţinte amplasate la peste 180 de mile (290 km) distanţă". „Ele pot fi dotate cu focoase convenţionale, antiradiaţie, termobarice sau cu impulsuri electromagnetice ori chiar focoase nucleare", relatează *NavalWarCollègeReview*, iar sistemul SUA de apărare cu rachete Aegis este „ineficient împotriva acestor rachete de croazieră supersonice". 76 în opinia Pentagonului, China „şi-a extins enorm arsenalul de rachete balistice letale, din ce în ce mai precise, precum şi pe cel al avioanelor de luptă cu rază lungă de acţiune" şi are în mod obişnuit destule rachete să distrugă oricare dintre grupurile de luptă navală ale marinei SUA.77

Alte arme din arsenalul Măciuca Asasinului din China includ mine maritime propulsate de rachete, proiectate să distrugă portavioane, precum şi mii de avioane de luptă scoase din uz care pot fi transformate în bombe iară pilot, stil kamikaze, controlate de la distanţă, dotate cu rezervoare de combustibil suplimentare şi explozivi foarte puternici. Beijingul dezvoltă, de asemenea, ceea ce se cheamă „arme magice", cum sunt armele laser tactice care pot scoate din luptă sisteme de apărare cu rachete antinavă şi îşi dorează flota de submarine în plină expansiune cu torpile-rachetă Shkval. Torpilele Shkval, care au o

Capabile să dezvolte viteze mari în imersiune, bazându-se pe efectul de cavitaţie. (n.trad.) rază de acţiune de 7500 de metri şi viteza de 230 de mile pe oră (370 km pe oră), pot să scufunde grupurile de luptă navală. Statele Unite nu dispun de niciun mijloc de „apărare cunoscut" împotriva acestor torpile.78 Un articol apărut din 2001 în *JunshiWenzhai*, o gazetă militară chineză, a examinat felul în care „amplasarea minelor maritime, bruiajul la momentul oportun şi

confuzia electronică, ambuscada submarină, atacul surpriză concentrat cu rachete ghidate şi [alte] incursiuni care să ia inamicul pe neaşteptate" ar putea distruge o flotă americană.79

Pe scurt, după cum raportează Pentagonul, dacă este vorba despre lupta împotriva unei armate, flote navale sau aeriene ale inamicului, „teoria operaţională" a Chinei, impune „distrugerea sistemului de comandă al inamicului, paralizarea sistemelor de informaţii ale inamicului, nimicirea sistemelor celor mai avansate arme ale inamicului, devastarea sistemelor de suport logistic ale inamicului şi privarea inamicului de sinergiile care se acumulează odată cu superioritatea sa tehnologică". 80 Pentru a cita o metaforă folosită de chinezi, strategia Beijingului trebuie să fie ca şi cea a unui boxer care îşi foloseşte cunoştinţele despre punctele vitale ale corpului, pentru a elimina un adversar mai mare şi mai puternic. Americanii sunt mai familiarizaţi cu povestea similară din mitologia Greciei antice despre un războinic puternic cu un punct slab. Timp de două decenii, chinezii au construit săgeţi concepute pentru a lovi o singură ţintă – călcâiul lui Ahile al Statelor Unite.

În 2013, unii şoimi mi-au spus la Beijing că nu au putut evalua în mod clar cât de serioasă ar putea fi America în legătură cu aşa-numita „balansare regională" a preşedintelui Obama şi cu „pivotarea SUA spre Asia". 81 Ei păreau îngrijoraţi ca nu cumva să se fi calculat greşit poziţiile Chinei şi că America ar putea reacţiona exagerat la programul Măciuca Asasinului, construind forţe mai puternice împotriva Chinei. Dacă America îşi continuă planul actual de a reduce cheltuielile de apărare cu 1 trilion de dolari în următoarea decadă, spuneau chinezii, nu vor mai fi bani pentru a finanţa orice „rebalansare". Am replicat prin a spune adevărul: este greu de anticipat dacă volumul cheltuielilor SUA în domeniul apărării vor fi majorate pentru a se ocupa de China.

ŞARADA CAPITALISTĂ

„Foloseşte ocazia de a fura o capră!" – *Cele treizecişi şase destratageme* în 2005, un transfug chinez pe care o voi numi d-na Tang ne-a confirmat componenta economică a strategiei Maratonului chinez – de a concura cu (şi a depăşi) Statele Unite pentru a deveni cea mai importantă putere economică a lumii. Înalţi oficiali ai Partidului Comunist Chinez, cel puţin de nivel vice-ministerial, studiau strategia

într-un program secret la Şcoala Comitetului Central al Partidului, într-un campus din centrul Beijingului, între cursanţi se aflau viitori generali ai armatei, iar finalizarea programului era obligatorie pentru promovare. Programa şcolară cuprindea studii ale unor lecţii de istorie antică. Mai important, transfugul a mărturisit că facultatea se folosea de cel puţin şase cărţi, traduse, despre cum a devenit America cea mai mare economie din lume printr-o strategie care s-a aplicat pe durata a doua secole şi cum ar putea China să folosească exemplul Americă, dar într-un ritm mai rapid.1

Ea spunea că lecţiile-cheie s-au bazat pe lucrările lui Charles Darwin şi s-au referit la modalităţile prin care guvernul american a sprijinit corporaţiile să ajute la depăşirea atât a Germaniei, cât şi a Marii Britanii în perioada de la 1840 până la Primul Război Mondial. Se preda în lecţii că aceasta era o parte semnificativă a modului în care America a devenit un hegemon şi era, cu siguranţă, ceea ce şi China trebuia să facă dacă urmărea să depăşească Statele Unite. Ea spunea că lecţiile examinau în principiu douăzeci de studii de caz, ocazie cu care se punea în discuţie modul în care liderii chinezi învăţau şi aplicau lecţiile însuşite din istoria multor companii americane în diferite industrii, cu accent pe rolul strategic jucat de guvernul Statelor Unite.

Strategiile SUA examinate includeau protecţia pieţei interne, subvenţionarea financiară a companiilor naţionale şi promovarea exporturilor. Cursul examina practica Americii de aplicare a măsurilor antitrust pentru a intensifica concurenţa, un alt exemplu american pe care China l-a urmat. Sistemul american de reglementare a valorilor mobiliare a atras mai mult capital de la investitori şi a făcut ca Statele Unite să fie cea mai mare şi mai eficientă piaţă din lume. Ea a mai adăugat că lecţia primordială a fost aceea că industria încurajată de guvern a extins mărimea globală a pieţei americane. În decursul celui de-al XIX-lea şi începutul celui de-al XX-lea secol, Statele Unite au stimulat marile companii să-şi mărească pieţele, în parte prin subvenţii. Oficialii Partidului Comunist Chinez au fost informaţi că americanii au furat tehnologia morilor cu reducere graduală, automată în care vagoane de grâu şi ovăz erau procesate pentru a deveni fainã şi fulgi de ovăz. Prima firmă care a folosit această tehnologie europeană furată a fost compania Pillsbury, pentru fainã, spuse ea râzând şi privind direct către mine.2 Guvernul SUA a ajutat, probabil,

producători de bere, printre care Anheuser-Busch, producători de băuturi răcoritoare, printre care Coca-Cola, şi alţii să construiască fabrici în străinătate. Ştiam că unele dintre acestea erau adevărate.

Statele Unite au depăşit Germania în industria hârtiei cu o nouă tehnologie realizată în 1900, în urma fuziunilor promovate de guvernul SUA, se spunea în cursul predat. În mod similar, în industria siderurgică, guvernul american l-a ajutat, în 1879, pe Andrew Carnegie să devină primul lider hegemonie al industriei oţelului. După care, americanii au decis să domine producţia de cupru şi aluminiu prin achiziţionarea unor tehnologii europene. Americanii au ajuns să domine industria cauciucului şi a petrolului în anii 1880? B.F. Goodrich a devenit lider mondial cu ajutorul guvernului SUA.

Înainte de Primul Război Mondial, americanii aproape că şi-au îndeplinit obiectivul strategic de a uzurpa conducerea mondială de către Europa. Făcea parte din această poveste şi formarea General Electric la mijlocul anilor 1890, încurajată – se pare – de către Guvernul SUA pentru a obţine rezultate mai bune decât companiile germane Siemens şi AEG. Se presupune că General Electric ar fi furat de la Siemens şi AEG ideea de a forma o companie de credit prin care să accepte plata cu acţiuni de la multe companii de utilităţi pe care le dota cu echipamente.

A doua fază a povestirii sau „al doilea val", aşa cum o numea ea, a fost perioada 1914 – 1950, când americanii au ajuns să domine noile industrii de automobile, electronică şi farmaceutică. Se presupune că guvernul SUA era foarte apropiat de General Motors şi i-a ajutat să dezvolte locomotive Diesel, ceea ce a făcut ca locomotivele cu aburi folosite în Europa să devină perimate. Ea a spus, de asemenea, că guvernul american a sprijinit cele cinci companii petroliere americane în eforturile lor de a scoate din cursă British Petroleum şi Shell Royal Dutch în obţinerea accesului la rezervele petroliere străine. Ea a susţinut că liderii Partidului Comunist Chinez au fost învăţaţi cum au exploatat

— La Şcoala Comitetului Central al Partidului (n.trad.) americanii brevetele tehnologiilor farmaceutice germane care au produs aspirina, antibioticele şi Novocaina.

După cel de Al Doilea Război Mondial, „cel de-al treilea val" al sprijinului guvernului american pentru corporaţiile sale masive se

presupune că se axa pe dominaţia industriei aerospaţiale şi a petrochimiei. DuPont a obţinut, posibil prin coerciţie, brevetul britanic de la Imperial Chemical Industries pentru polimeri.4 Ea a pus în discuţie, de asemenea, rolul guvernului SUA în promovarea unor noi produse farmaceutice, cum ar fi, în 1942, când Merck a lansat pe piaţă penicilina fabricată industrial.

Am întrebat dacă termenul de „Maraton" a fost folosit vreodată în curs. Da, mi-a spus şi mi-a sugerat să găsesc o carte tradusă în librăria Şcolii Centrale de Partid numită *InovationMarathon: LessonstromHigh-TechnologyFirms*(*Maratonulinovaţiei*: *lecţii delafirmedeînaltătehnologie*). Am găsit-o – fusese scrisă de Marianne Glimek şi Claudia Bird Schoonover şi publicată de Oxford University Press în 1990. O altă carte care discuta conceptul de Maraton, a spus ea, se numea *ComputerWars*: *HowtheWestCanWin* in a *Post* – *IBMWorld*(*Războaielepecalculator*: *Cumpoatecâştiga Occidentulîntr-olume dedupăIBM*), scrisă de Charles R. Morris şi Charles H. Ferguson.5

Deci, am întrebat, Statele Unite au furnizat Chinei modelul pentru salvarea companiilor de stat de stil sovietic? Oh, nu, a spus ea. America nu are astfel de companii, cu excepţia Autorităţii din Valea Tennessee. * Toate aceste idei pentru strategia Chinei au venit de la Banca Mondială, a spus ea. Scurta noastră conversaţie se lungise deja la peste o oră. Agendele mele în care îmi

O corporaţie deţinută la nivel federal de Statele Unite, creată de Congres în 18 mai 1933, pentru a asigura navigaţia, controlul inundaţiilor, generarea de energie electrică, producţia de îngrăşăminte şi dezvoltarea economică într-o regiune afectată de Marea Depresiune. A devenit un model pentru eforturile Americii de a contribui la modernizarea societăţilor agrare în lumea în curs de dezvoltare, (n.trad.) notam totul erau pline. Sosise timpul pentru o vizită la economiştii din turnul de birouri al Băncii Mondiale din Beijing.

Liderii chinezi din ultimele două decenii au convins lumea că naţiunea lor se afla pe drumul către libertatea economică, bucurându-se de drepturi de proprietate privată şi o piaţă liberă. Coperţi ale revistelor *Time* şi *Newsweek* se mândreau cu ideea Chinei păşind pe „calea capitalistă", cu democraţia de tip occidental venind din urmă. Activitatea viguroasă a Chinei de promovare a modernizării de după 1978, asistată de Banca Mondială şi alte instituţii occidentale, a obţinut

un succes remarcabil. China s-a bucurat de un boom economic aproape constant timp de mai bine de treizeci de ani. În ciuda fluctuaţiilor minore din această perioadă, economia sa a crescut într-un ritm de aproximativ trei ori mai mare decât media globală. Din 2001, rata anuală de creştere a Chinei a fost în medie de 10, 1 la sută. În 1980, PIB-ul nominal al Chinei a fost de aproximativ 70 de miliarde de dolari. Până în 2011, acesta a crescut la peste 7 trilioane de dolari.6 O simplă baltă stătută din punct de vedere economic în 1980, China se mândreşte acum cu poziţia a doua între cele mai mari economii ale lumii, depăşită fiind doar de Statele Unite. Nouăzeci şi cinci de corporaţii chinezeşti apar pe lista Fortune Global 500 din 2014.7 Cinci dintre acestea sunt în primele cincizeci.8 în anul 2000, nu exista nici măcar una. China este acum cel mai mare producător de automobile din lume, cel mai mare utilizator de energie şi cel mai mare emiţător de dioxid de carbon.9 Rămâne cea mai populată ţară din lume, cu o populaţie de 1, 35 de miliarde de locuitori, în ciuda eforturilor semnificative de a limita creşterea populaţiei.10

Acesta nu este altceva decât un miracol economic, iar Occidentul, inclusiv Statele Unite, este în mare măsură responsabil pentru acest lucru. Mass-media şi comentatorii politici au salutat mişcarea Chinei spre o economie capitalistă, de piaţă liberă, deşi China făcea orice altceva în afară de asta. Până în 2014, aproximativ jumătate din economia Chinei era în continuare în mâinile guvernului, la decenii după mitul sosirii capitalismului în această ţară.

Conform opiniilor celor mai mulţi dintre experţii occidentali, acest rezultat poate fi atribuit reformelor modeste şi unei dorinţe de a menţine, în mod artificial, moneda naţională la un nivel scăzut, ceea ce permite costuri reduse cu forţa de muncă, cheltuieli de producţie scăzute, precum şi vânzarea de bunuri şi furnizarea de servicii la preţuri mai mici decât cele ale concurenţei occidentale.11 Şi totuşi, ceea ce a accelerat creşterea Chinei mai mult decât orice altceva nu este câtuşi de puţin reforma, ci angajamentul de a subvenţiona societăţile proprietate de stat (SOE), care încă însumează 40 la sută din PIB-ul Chinei.12 Aceste companii de stat sau „campioni naţionali", aşa cum li se spune în sălile guvernului de la Beijing, reprezintă o componentă vitală a Maratonului de o Sută de Ani. În ciuda ineficienţei lor, au reuşit să submineze cu succes concurenţii occidentali pentru a

ajuta la alimentarea creşterii economice a naţiunii.13 Acest angajament faţă de un gen nemilos de mercantilism îşi are originea în istoria cea mai veche a Chinei, când guvernele aflate în competiţie din perioada Statelor Combatante foloseau economiile controlate de stat ca o prelungire a războiului.

Economia Chinei a fost şi rămâne greşit înţeleasă. Economiştii de frunte ai lumii invocă o anumită ignoranţă faţă de modul în care lucrează cu adevărat mastodontul economic chinezesc, ceea ce reprezintă unul dintre motivele pentru care China a fost în stare să pretindă că face paşi înainte spre liberalizarea economică.

— Numit şi" comercialism" este teoria economică în baza căreia o ţară încearcă să strângă bogăţii prin comerţul cu alte ţări, exportând mai mult decât importă şi mărind depozitele de aur şi metale preţioase, (n.trad.) fără multă analiză critică şi fără un răspuns negativ sau nefavorabil. În 2013, Ronald Coase, laureat al Premiului Nobel pentru economie şi Ning Wang avertizau: „Sunt multe lucruri pe care încă nu le ştim despre evoluţia economiei de piaţă a Chinei. În plus, multe dintre faptele despre care se raportează pe acest subiect nu sunt în realitate adevărate". 14 Ei citează exemple surprinzătoare de lideri ai Chinei care şi-au ascuns strategia, spunându-le liderilor străini că au urmărit mai multe abordări private, de piaţă liberă, decât este de fapt cazul.15 Alţi cercetători au remarcat o pivotare consistentă cu privire la modul în care China îşi explică propria sa strategie de „a merge pe drumul dezvoltării capitaliste" într-un fel care stimulează confundarea dorinţelor cu realitatea.

În alte întâlniri, China şi-a redus perspectivele de creştere după ce a învăţat din estimările interne de la începutul anilor 1990 că PIB-ul său l-ar putea depăşi pe cel al Statelor Unite până în 2020. De ce ar ascunde China elemente strategice ale succesului după treizeci de ani de creştere economică? De ce să exagerezi viteza evoluţiei sale spre o piaţă liberă? Răspunsul e simplu: inspirându-se din cele mai elementare învăţăminte ale artei guvernării din China antică, liderii de la Beijing au căutat să inducă adversarului o stare de automulţumire prin promovarea unor mesaje liniştitoare şi disimularea informaţiilor îngrijorătoare, alarmante care ar fi putut da naştere unor suspiciuni cu privire la ostilitatea Chinei Dacă estimările interne ale Chinei, referitoare la depăşirea Americii în 2020, ar fi fost dezvăluite printr-un

anunţ sonor, marcat de mândrie excesivă şi satisfacţie de sine, faptul ca atare ar fi putut alarma hegemonul şi ar fi provocat o tentativă de izolare. De aceea.

Evocare a Politicii de stăvilire, de îngrădire sau de izolare, în limba engleză *containment*, o politică a SUA, din timpul Războiului Rece ca răspuns la o serie de acţiuni a URSS vizând lărgirea influenţei comunismului lume. Cuvântul *containment* este o traducere din limba franceză a expresiei *cordonsanitar*, folosită pentru a descrie politica occidentală faţă de Uniunea Sovietică în anii 1920. (n.trad.) abordarea a fost de a le spune străinilor cu câte obstacole s-a confruntat China şi de a minimiza propriile sale perspective de dezvoltare.

În anii din urmă, unii analişti occidentali au contestat această înţelepciune convenţională avansată de liderii Chinei.16 în ochii lor China urmăreşte o strategie ambiţioasă, mercantilistă, de subvenţionare a industriilor de bază şi depune eforturi îndrumate de guvern spre achiziţionarea de proprietăţi asupra resurselor naturale străine şi a rezervelor de energie născute dintr-o viziune aproape paranoică conform căreia petrolul şi gazele naturale se apropie de vârful maxim global de extracţie. În gândirea lor, războaiele asupra resurselor naturale sunt inevitabile în deceniile următoare şi, prin urmare, China trebuie să cumpere resurse de peste mări şi să le depoziteze acasă, în siguranţă, refuzând, concomitent, accesul altora la resursele limitate, rare, sărace.17

Mulţi strategi chinezi aderă la teoria „vârfului de petrol”: ideea că aprovizionarea cu energie se va reduce în curând, iar preţurile vor creşte rapid. Conform acestei perspective, lumea este o uriaşă tablă de joc *weiqi*, unde resurse cum ar fi cuprul, petrolul şi litiul trebuie să fie obţinute şi, concomitent, trebuie refuzate concurenţilor. Făcându-se ecoul unei preocupări prevalente în mare parte din analizele asupra provocărilor geostrategice la adresa Chinei, un cercetător de la Academia Chineză de Ştiinţe Sociale scrie: „Aflaţi în faţa provocărilor impuse de diminuarea resurselor de energie la nivel global, în viitor China şi SUA nu pot evita dezacordurile şi conflictele (mai ales cu privire la problemele legate de petrol)”. 18 Wang Xianglin scrie: „După cum arată experţii în domeniu, China va ajunge la vârful de extracţie a petrolului în 2015: producţia de petrol va ajunge la apogeu după care va începe să scadă. După ce se va depăşi vârful de extracţie a

petrolului, China se va confrunta cu o problemă uriaşă: penuria de petrol şi de gaz se va intensifica şi, prin urmare, consumul de petrol va depinde din ce în ce mai mult de importuri". 19

Persoanele din afară ar trebui să sune alarma atrăgând atenţia asupra acestor mesaje înşelătoare transmise de China. În loc de asta, explicaţiile false ale Chinei au fost pe larg acceptate. Mulţi au crezut că vechiul sistem de comandă a lui Mao Zedong (care a omorât toate vrăbiile, de exemplu) a fost acum folosit pentru a comanda să se îmbrăţişeze modelul economiei libere, al liberei iniţiative şi al unei politici de respectare a reglementărilor legale internaţionale. Liderii Chinei ştiau că ei au înstrăinat şi au alertat Uniunea Sovietică cu lăudăroşenia lor şi prin asta au determinat Moscova să taie orice ajutor către China. Ei vor evita să ofenseze în mod similar Occidentul, pentru că au învăţat deja să nu mai încerce vreodată „o campanie de omorâre a vrăbiilor". Ei se vor strădui mai degrabă să convingă lideri occidentali că acum China chiar dorea să fie ca în Occident. Această şaradă nu era aşa de greu de pus la cale pe cât aţi putea crede.

Pe lângă şobolani, muşte şi ţânţari, vrăbiile erau unul dintre cei patru „dăunători" care, în gândirea lui Mao, reprezentau o ameninţare la adresa igienei – şi a progresului economic – în China. „Marea Campanie a Vrăbiilor" din 1958, parte a Marelui Salt înainte, s-a născut dintr-o dorinţă arzătoare de a aduce economia agrară a Chinei în secolul XX. Mao şi consilierii săi apropiaţi au apreciat că vrăbiile consumau mii de tone de grâu care ar fi putut fi utilizate pentru hrana poporului chinez, pentru alimentarea cu energie a comunelor şi industrializarea de masă care reprezentau elementele centrale ale voinţei competitive a Chinei de a-şi aduce economia la acelaşi nivel cu cele din Occident.

În ianuarie 1958, Mao a lansat cel de-al doilea plan cincinal, denumit" Marele Salt înainte" prin care se aplică modelul sovietic de industrializare de masă, colectivizarea agriculturii, organizarea comunelor populare, creşterea producţiei de fier şi oţel etc. (n.trad.)

Fermierii s-au împrăştiat în comunele din întreaga ţară distrugând complet cuiburi, spărgând ouă şi alungând stolurile de vrăbii cu oale şi tigăi. Campania a fost devastatoare. Până în 1959, vrăbiile fuseseră aproape exterminate în China.

Ceea ce autorităţile chineze nu au înţeles era că, pe lângă boabe, insectele constituiau o componentă importantă a hranei vrăbilor. În următorii ani, fără vrăbii ca prădători, lăcustele au devastat recoltele, iar acest lucru a fost amplificat de secete severe. Între 1958 şi 1961, peste treizeci de milioane de chinezi au pierit din cauza foametei. Primul experiment major al Chinei comuniste de a deveni competitivă din punct de vedere economic faţă de Vest a eşuat.

În 1978, când Deng Xiaoping a devenit „liderul suprem al Chinei" şi a luat în considerare înapoierea economică a naţiunii sale la care s-a ajuns sub conducerea lui Mao, el s-a angajat să urmeze un traseu economic diferit.20 Deng a înţeles că, fără un sector privat dinamic, China nu putea ajunge o putere globală competitivă. El a început să impună reforme majore, îndepărtându-se astfel de marxism-leninismul tradiţional. Aceste reforme, compuse din cele „Patru Modificări", s-au concentrat pe agricultură, industrie, tehnologie şi armată. Printre cele mai importante s-au numărat cele care au integrat planificarea naţională cu forţele pieţei în serviciul „socialismului cu caracteristici chinezeşti".

Azi mulţi străini cred că sistemul de comandă al lui Mao a cedat locul unui act de acceptare, cu entuziasm, a liberei iniţiative şi a unei politici comerciale de respect faţă de normele internaţionale. Din pricina unei comunităţi în mare parte credule de bancheri internaţionali, universitari şi experţi din laboratoarele de idei, China a scăpat basma curată cu acest mesaj conform căruia ea aspiră să semene cu Occidentul. O privire mai atentă asupra economiei Chinei dezvăluie, însă, ceva cu totul diferit. În octombrie 2001, Pentagonul mi-a permis să ocup un al doilea loc de muncă şi aşa m-am alăturat, ca prim „consilier ştiinţific superior", comisiei – nou înfiinţate – a Congresului, consacrată raporturilor dintre SUA şi China. Comisia fusese înfiinţată ca parte a unui efort de a obţine mai multe voturi în Senatul SUA pentru elementele de legislaţie care să permită Chinei să fie acceptată în Organizaţia Mondială a Comerţului. Misiunea noastră a fost stabilită prin legea de înfiinţare: noi căutam să determinăm efectul politicii economice a Chinei asupra securităţii naţionale a SUA. Democraţii, mai ales, erau suspicioşi asupra intenţiilor Chinei, deoarece ea căuta calitatea de membru al OMC, iar argumentul folosit frecvent de vocile susţinătoare ale pieţelor libere era acela conform

căruia comerţul va aduce după sine, în mod inevitabil, democraţia în China.

Preşedintele comisiei şi cu mine am primit rapoarte de informare de la CIA care subliniau două puncte, ambele dovedite ulterior ca fiind eronate: conform primului punct, China evolua către o economie de piaţă liberă şi va vinde toate activele corporaţiilor sale masive operate de stat, iar a doua era că nu exista nicio şansă pentru China să depăşească Statele Unite din punct de vedere economic şi chiar dacă ar exista vreuna – prin, să zicem, anul 2100 – China va fi, până atunci, o piaţă liberă, o democraţie iubitoare de pace, cel puţin în conformitate cu „Golden Arches Theory of Conflict Prevention"* popularizată de Thomas Friedman, editorialistul de la *NewYorkTimes*, lucrare în vogă pe atunci. Potrivit cărţii lui Friedman *TheLexusandtheOliveTree*(*Lexusşi măslinul*), teoria afirmă că „nu există două ţări în care funcţionează restaurante fast-food McDonald's care să fi luptat în război una împotriva celeilalte, deoarece fiecare şi-a primit burgerul McDonald's". 21

„Teoria Arcadelor de Aur Ale Prevenirii Conflictelor", unde arcadele de aur sunt simbolul reţelei de restaurante fast-food McDonald's, (n.trad.)

Am zburat, apoi, la Beijing pentru a intervieva oficiali chinezi.

Aeronava Boeing 747 era aproape goală. Personalul de la bordul avionului era vizibil nervos – trecuse mai puţin de o lună de la atacurile teroriste din 11 septembrie. Americanii aveau motive temeinice să fie îngrijoraţi, dar preocupările lor erau deplasate. Ar fi trebuit să fie mai preocupaţi de ţara către care mergeam.

China fusese una dintre cele mai sărace ţări din lume în anii 1950. PIB-ul pe cap de locuitor era mai mic decât cel al Europei şi al Statelor Unite în anii 1820, când acestea se aflau în fazele de început ale industrializării. Chiar şi în 1975, venitul pe cap de locuitor al Chinei era printre cele mai scăzute din lume.22 în decurs de câteva decenii, însă, situaţia economică a Chinei s-a îmbunătăţit spectaculos. Creşterea Chinei a ajuns în curând să fie de cinci ori mai mare decât cea a Statelor Unite.

În 2001, cei mai mulţi americani erau de părere că rata de creştere economică a Chinei nu putea fi susţinută. Evaluările pe care le-am primit în cadrul informaţiilor clasificate ale CIA erau în acord cu

opiniile majorităţii economiştilor. Aproape toate previziunile americanilor referitoare la economia chineză erau pesimiste. China avea o forţă de muncă săracă, needucată, s-a spus. China avea puţine resurse naturale indigene în raport cu mărimea populaţiei. Era încă dominată de o ideologie marxist-leninistă anacronică şi falimentară. Timp de decenii, au existat puţini antreprenori în China comunistă. La conducere se aflau birocraţi politici care nu cunoşteau practicile lumii de afaceri contemporane sau managementul economic sănătos. S-a crezut că rate de creştere de 10 la sută sau mai mari nu puteau fi susţinute decenii la rând. Nicio ţară importantă din Occident nu a înregistrat vreodată rate de creştere atât de ridicate, nici chiar Statele Unite în perioada de glorie a industrializării. Rate de creştere anuale mult mai scăzute au fost considerate a fi inevitabile. După cum mi-a spus ulterior un economist al CIA, scuzându-se: „Modelul nostru a fost greşit".

Astăzi, ipotezele privind creşterea Chinei au fost inversate. Nicio instituţie financiară serioasă nu mai crede că economia Chinei va rămâne mai mică decât cea a Americii pentru mult timp. Conform cu rapoartele standard cuprinse în multe cărţi, creşterea Chinei s-a realizat prin aplicarea principiului „Să traversăm râul simţind pietrele sub picioare", un proverb pe care Deng Xiaoping îl cita adesea în prezenţa vizitatorilor din străinătate.23 Proverbul sugerează că nu exista un plan strategic general, cuprinzător, al Chinei, şi că, în locul acestuia, după ce se experimentau unele reforme parţiale, adesea în câteva regiuni, se hotăra extinderea celor care-şi dovedeau succesul şi dădeau rezultate. Liderii chinezi folosesc adesea proverbul pentru a explica dezvoltarea economică aparent miraculoasă a Chinei.24

Şi totuşi, această naraţiune improvizată era doar o parte a adevărului. De fapt, ea a fost concepută în mod inteligent pentru a dezamorsa critica şi pentru a proteja secretul adevăratelor origini – şi obiective – ale strategiei de dezvoltare a Chinei.

Când se ajungea la problema obţinerii hegemoniei economice globale, Deng s-a folosit de vechiul principiu taoist al *wuwei* – tradus pur şi simplu prin „acţionează fără să faci" şi „munceşte fără efort", definit, din punct de vedere operaţional în acest caz, ca obţinând o mulţime de lucruri pornind de la punctele forte ale altora. Deng a fost suficient de pragmatic pentru a realiza că în ordinea economică

globală postbelică, întocmită la Bretton Woods în 1944, nu era suficient să se bazeze pe principiile marxism-leninismului. Pentru a ajunge din urmă Statele Unite şi alte ţări foarte dezvoltate, China va trebui să se alăture OMC şi să obţină împrumuturi de la Fondul Monetar Internaţional şi Banca Mondială – pentru toate acestea făcându-se demersuri insistente din partea elitelor politice, guvernamentale şi de afaceri din capitalele occidentale.

Presupusa disponibilitate a Chinei, o ţară comunistă, de a respecta condiţiile cerute de calitatea de membră a Organizaţiei Mondiale a Comerţului (OMC) era încă văzută cu un scepticism justificat de mulţi reprezentanţi ai Guvernului SUA; în aceste condiţii, intrarea Chinei în OMC a durat cincisprezece ani şi a făcut obiectul celui mai detaliat acord convenit vreodată cu vreun nou membru a OMC, contrastând puternic, de exemplu, cu evident mai puţin exigentele condiţii aplicate Indiei cu câţiva ani înainte. China ştia că va beneficia enorm de aderarea la OMC. Dar i-ar fi lăsat americanii să intre? Când China s-a alăturat OMC în 2001, ea a fost de acord să accepte dispoziţiile organizaţiei că guvernele membre nu influenţează, direct sau indirect, deciziile comerciale ale întreprinderilor lor de stat.25 Cu toate acestea, China nu a respectat acest angajament. Toate întreprinderile de stat chineze funcţionează pentru a servi mai degrabă obiectivelor statului decât pentru a răspunde forţelor pieţei, iar Partidul Comunist nu se sfieşte să direcţioneze investiţiile acestor societăţi. Dacă o companie minieră din China este îndrumată să exploateze o mină din Afghanistan sau Angola pentru a extinde amprenta politică a Chinei, va face acest lucru, chiar dacă ar trebui să o facă în pierdere.26

Transfugul chinez, pe care am numit-o d-na Lee, a oferit exemple detaliate culese din accesul ei la întâlniri secrete, documentând modul în care China a făcut declaraţii false, din 1995 până în 2000, pentru a convinge Congresul să permită relaţii comerciale normale permanente cu China şi, prin urmare, aceasta să-şi deschidă calea spre OMC. Dna Lee a arătat că strategia liderilor Chinei nu a lăsat nimic la întâmplare ajutând pe cei care au favorizat votul şi blocând informaţii despre strategia lor economică mercantilistă. Ei au argumentat că, dacă Congresul ştia că piaţa liberă nu era un subiect de actualitate în China pentru viitorul previzibil, dacă nu pentru

totdeauna, votul nu putea trece. Ei au lansat un program de propagandă şi spionaj mai sofisticat decât ar fi bănuit oricine din comunitatea de informaţii a SUA. Dna Lee a explicat în detaliu cum a studiat China sciziunile, dezbinările, fisurile politicii americane pentru a exploata fricţiunile din interiorul comunităţii de informaţii a SUA, folosind ca ghid un eseu mai vechi al lui Mao Zedong, din anii 1930, despre modul în care trebuie analizate diferenţele de opinii politice.27 Prin mesajele-cheie pe care China le-a trimis atunci se anunţa că întreprinderile de stat vor fi eliminate treptat, politici de piaţă liberă sunt de aşteptat în viitor, moneda chineză nu va fi manipulată, China nu va acumula mari excedente comerciale, iar inovaţiile şi proprietatea intelectuală ale Americii vor fi, bineînţeles, respectate. Aderarea la OMC impune toate acestea. De asemenea, pe durata dezbaterilor asupra admiterii Chinei în OMC, iniţiativa Chinei nu a reuşit să-l convingă pe preşedintele Clinton să însereze condiţii în acordul comercial prin care să influenţeze soarta celor două mii până la trei mii de prizonieri politici chinezi.

Camera Reprezentanţilor a aprobat normalizarea comerţului pe 24 mai 2000, cu un vot de 237 la 197.28 Senatul i-a urmat exemplul, pe 19 septembrie, cu un vot de 83 la 15.29

Într-un exemplu clasic de *wuwei* şi studiind *şi* prin transformarea energiei şi a momentului altora în propriul avantaj, China va împrumuta cele mai bune tehnici din Occident pentru a dezvolta pieţe de capital, burse de valori, pieţe de obligaţiuni, o industrie a fondurilor mutuale, fonduri de pensii, fonduri suverane de investiţii,[19] pieţe valutare, participaţii străine, o bancă centrală internaţională, împrumuturi pentru achiziţii de locuinţe, cărţi de credit şi o industrie auto în plin avânt – toate cu asistenţa activă din partea unor instituţii precum Banca Mondială şi a unor firme private cum ar fi Goldman Sachs. Între timp, când guvernul comunist nu ignora în mod deliberat,[20] el autoriza în mod deschis şi încuraja insolent programe secrete, de spionaj industrial, pentru fiul de tehnologie şi proprietate intelectuală occidentală. Contrafacerea a devenit baza a până la 8 la sută din PIB-ul Chinei.30 Justin Yifu Lin, un remarcabil consilier

[19] Fonduri de investiții provenind de regulă din excedentele bugetare ale unor națiuni. (n.trad.)

[20] Privind în altă parte (n.trad.)

economic chinez, care în 2008 devenise economist-şef al Băncii Mondiale, era una dintre cele mai bune surse despre originea strategiei economice a Chinei, prin scrierile şi discursurile sale, dintre care multe erau redactate în limba engleză.31 Credibilitatea lui era dincolo de orice reproş. Mi-am amintit numele lui din vremea celor doi ani petrecuţi la Universitatea Naţională din Taiwan în 1971, când Lin fusese ales ca preşedinte al studenţilor. Zece ani mai târziu, el a trecut în China continentală şi a obţinut o diplomă de master în economie politică la Universitatea Peking înainte de a obţine un doctorat în economie de la Universitatea din Chicago. Ulterior, dr. Lin a revenit în China pentru a oferi consiliere cu privire la restructurarea societăţilor cu capital de stat de stil sovietic.32 Descrierea lui Lin referitoare la creşterea economică a Chinei a fost surprinzătoare: de multă vreme, Deng Xiaoping simplifica excesiv, în public, natura strategiei deliberate a Chinei, conform căreia principiile economiei de piaţă sunt elementele centrale ale planului său de creştere a competitivităţii. Lin a scris trei cărţi extraordinar de sincere despre strategia economică a Chinei, despre care a afirmat că a avut două surse principale: istoria veche a Chinei şi Banca Mondială.33 Aceste puncte au fost confirmate de cel puţin un alt transfug, care a adăugat mai multe detalii despre rolul

Băncii Mondiale şi despre modul în care avocaţii pieţei libere a Americii au oferit, într-un fel paradoxal, lecţii pe care China le-a folosit pentru consolidarea abordării sale mercantiliste a lumii. Viziunile lui Lin (conform cărora China are într-adevăr o mare strategie, cuprinzătoare) se plasează în contradicţie evidentă cu opinia celui mai autoritar expert al Chinei asupra problemelor Statelor Unite, Wang Jisi, un absolvent de la Oxford, coordonatorul unui prestigios institut de cercetare din Beijing. Wang, asemenea lui Deng Xiaoping, pretinde frecvent că nu există o mare strategie a Chinei şi că, în ultimele trei decenii, ţara s-a aflat într-o stare de confuzie. Wang a scris în *China*'s *SearchforaGrandStrategy*(*China – încăutareauneimaristrategii*), un eseu publicat în 2011 în *ForeignAffairs*, că oricine afirmă că există o strategie a Chinei se află în eroare, probabil din cauza motivaţiilor lor ulterioare, antichineze.34 în mod similar, Deng le-a spus vizitatorilor săi, până la moartea sa în 1997, că nu există nicio strategie economică esenţială a Chinei.35

În 1983, domnul A.W. Clauzen, preşedintele Băncii Mondiale, a vizitat China pentru a se întâlni cu Deng. Ei au agreat, în secret, ca o echipă de economişti din cadrul Băncii Mondiale să studieze economia Chinei şi, în perspectiva următoarelor două decenii, să recomande modul în care China ar putea ajunge din urmă economia Statelor Unite. În acea perioadă, Banca Mondială a publicat câteva rapoarte vagi către public despre necesitatea ca R.P. Chineză să se îndrepte către o economie de piaţă liberă.36 în particular, economiştii Băncii Mondiale au recomandat ceva diferit: ei au explicat cum ar putea China să depăşească Statele Unite. În aparenţă, Banca n-a sugerat să se disimuleze întreaga idee, în ansamblul ei, şi să se pretindă că ţara păşea pe drumul capitalismului. A fost vorba, mai curând, de o decizie a Chinei întemeiată pe un principiu călăuzitor din epoca Statelor Combatante, şi anume acela de a induce senzaţia de triumf, aroganţa în vechiul hegemon.

În 1985, echipa Băncii Mondiale a remarcat în mod confidenţial că, până în 2050, China ar putea ajunge din urmă lumea dezvoltată. Acest lucru ar fi impus o rată de creştere anuală remarcabil de înaltă şi susţinută, de cel puţin 5, 5 la sută. Doar Japonia a mai ajuns din urmă Statele Unite şi alte naţiuni dezvoltate pornind de la un nivel de înapoiere economică comparabil cu cel al Chinei. După părerea Băncii, ar fi fost posibil pentru China să lichideze rămânerea în urmă dacă ar fi putut urma o anumită strategie. Nicio altă naţiune nu a încercat-o, iar alţii au experimentat-o doar parţial.37

Banca Mondială a atras atenţia că rata de economii a Chinei era extrem de înaltă şi că dacă s-ar putea obţine o creştere a productivităţii, în special prin folosirea ştiinţei şi tehnologiei, cuplată cu o creştere restrânsă a populaţiei, obiectivul ambiţios al Chinei putea fi îndeplinit. Banca a formulat, cu titlu confidenţial, şase recomandări, fără a le dezvălui lumii exterioare, deoarece Banca luase decizia – delicată din punct de vedere politic – să susţină abordarea socialistă a Chinei şi să nu întreprindă niciun efort autentic, efectiv de a pleda pentru o adevărată economie de piaţă. Prima recomandare, pentru cele două decenii de după 1985, a fost să se modifice compoziţia exporturilor Chinei pentru a creşte ponderea, din ce în ce mai mult, a produselor fabricate, în special a produselor de înaltă tehnologie. În al doilea rând, Banca i-a avertizat pe liderii chinezi să nu alunece înâm

prumuturi excesive din surse străine. În al treilea rând, economiştii Băncii au avertizat China să încurajeze investiţiile străine directe doar pentru tehnologii avansate şi tehnici de management moderne. A patra recomandare a fost să se extindă investiţiile străine şi societăţile mixte din zonele economice speciale către o gamă largă de regiuni locale.

Cea de-a cincea recomandare a fost de a elimina treptat companiile de comerţ exterior şi de a permite fiecărei societăţi de stat să-şi stabilească propriile aranjamente comerciale. Şi, în cele din urmă, Banca a recomandat ca un cadru de lucru pe termen lung pentru întreaga economie chineză să fie stabilit în mod regulat.38 în 1990, cea mai mare misiune a personalului Băncii Mondiale era la Beijing. Fără a dezvălui rolul jucat, în spatele scenei, de Banca Mondială, conducerea Chinei a urmat aproape toate recomandările organizaţiei internaţionale. Peter Harrold a devenit principalul economist al Băncii şi a fost asistat de E.C. Hwa, care fusese profund implicat în studiul din 1984. Un vice-ministru chinez mi-a spus, după ani de zile, că Hwa a fost unul dintre părinţii fondatori ai noii economii a Chinei, deşi practic nu avea nicio recunoaştere în afara cercurilor economice din China. Nimeni dintre cunoscuţii mei nu auzise vreodată de Hwa.

În anii care au urmat prăbuşirii Uniunii Sovietice, economiştii chinezi au dezbătut dacă să urmeze exemplul ruşilor şi al Europei de Est, ale căror întreprinderi de stat au fost privatizate rapid, la preţuri stabilite liber. Deşi oficialii americani nu au ştiut la acea vreme, unii politicieni chinezi de inspiraţie reformatoare au vrut să urmeze modelul de privatizare al Rusiei. China se afla la încă o răscruce de drumuri. Experţii americani pe problemele Chinei au ratat dezbaterea din anii premergători Tiananmen, plasându-se într-o poziţie de expectativă, în vreme ce doi lideri comunişti erau înlăturaţi ca fiind adevăraţi reformatori. Atunci Statele Unite au decis să nu-i sprijine pe exilaţii chinezi din Paris. S-ar părea că preşedintele Clinton nici măcar n-a aflat despre această dezbatere referitoare la opţiunile Chinei de a evolua către o piaţă liberă şi către proprietatea privată sau de a crea o mulţime de corporaţii controlate de guvern care se vor angaja în operaţiuni de furt de tehnologii, contrafaceri şi colectarea de informaţii pentru a elimina SUA din competiţie.

Dacă am fi ştiut, ar fi fost înţelept să-i sprijinim pe cei aflaţi în căutarea unui drum al liberalizării reale, dar mai multe voci ale

adepţilor liniei extremiste, cum ar fi cea a lui Zhou Xiaochuan, viitorul guvernator al Băncii centrale a Chinei, au învins. Zhou a format oalianţă timpurie cu Banca Mondială, ajutând în mare măsură strategia Maratonului Chinei. Am aflat mai târziu că, după prăbuşirea Uniunii Sovietice în 1991, câţiva politicieni chinezi cu influenţă doreau să folosească modelul de reformă al Rusiei. Am fi putut să susţinem aceşti avocaţi pledanţi şi să ne opunem celor ca Zhou. Dar noi n-am ştiut nimic despre dezbaterea secretă.

Zhou a redactat un studiu confidenţial pentru Banca Mondială, detaliindu-şi planul de a respinge ştiinţele economice şi lecţiile orientate către piaţă preluate din experienţele Rusiei şi ale reformelor est-europene. Dimpotrivă, Zhou şi şeful departamentului China al Băncii, Peter Harrold, au proiectat o nouă strategie de a transforma societăţile de stat ale Chinei, ineficiente, prost administrate şi structurate necorespunzător. Ele acumulau pierderi mari, fiind creditate direct de sistemul bancar controlat de guvern.39 Ideea era de a salva dinozaurii şi de a-i transforma în campioni naţionali, ceva ce nu se mai făcuse niciodată.

După studii detaliate, echipa chineză şi economiştii Băncii Mondiale au decis împotriva privatizării şi reformei politice. împreună, ei au optat pentru cea mai stabilă cale a creşterii economice, mai precis păstrarea politicilor economice socialiste şi a monopolului politic al Partidului Comunist Chinez. Ei au respins privatizarea, întemeindu-se în parte pe ideea că valoarea estimată a societăţilor de stat din industria Chinei era de aproximamtiv 2 trilioane de yuani chinezi, în timp ce se aprecia că populaţia are economii în valoare totală de doar 1 trilion de yuani chinezi, astfel încât nu ar fi fost posibil pentru cetăţenii Chinei să investească şi să devină proprietarii companiilor de stat. Prin urmare, China nu o va lua pe calea privatizării întreprinderilor sale de tip sovietic. Nu va exista proprietate privată nici în mediul rural. Chiar şi în 2014, şase sute de milioane de fermieri chinezi încă nu erau proprietarii pământurilor lor.

Unele dintre aceste dezbateri au fost dezvăluite de Mao Yushi în 2013, când a fost distins cu Premiul Milton Friedman pentru promovarea libertăţii de către Institutul Cato.40 Dacă oficialii americani ar fi ştiut despre acest conflict între susţinătorii moderaţi ai

pieţei libere şi şoimii *yingpai*, la Washington s-ar fi putut lua decizii diferite.

La începutul anilor 1990, occidentalii implicaţi în finanţe ar fi putut să numească Tsingtao Brewery Co. drept singura companie binecunoscută din China. Azi, unele dintre companiile cele mai importante ale lumii sunt chinezeşti, iar acestea se află în proprietatea statului: Sinopec, Banca Chinei, China Telecom, China Mobile şi Huawei. În timp ce multe ţări au societăţi de stat, ele sunt de regulă proiectate în scopul de a mobiliza resursele economice pentru industrii considerate a fi extrem de importante, vitale, pentru bunăstarea economică a ţării, cu convingerea că piaţa liberă nu poate fi de încredere pentru a asigura furnizarea adecvată a fiecăruia.

China a dus acest concept câţiva paşi mai departe, pe baza modelului *chaebol-uruor* sud-coreene şi al conglomeratelor japoneze, în modelul chinez al unei societăţi de stat (SOE), Partidul Comunist creează o astfel de SOE şi îi defineşte scopurile strategice. Aceste scopuri trebuie să promoveze interesele statului, de obicei prin contribuţia pe care trebuie să o aducă la îndeplinirea uneia sau a mai multora dintre cele patru modernizări. Comitetul Central al Partidului Comunist Chinez selectează toţi managerii principali ai SOE, mulţi dintre aceştia provenind din serviciile de informaţii sau serviciile militare ale ţării, iar aceste legături continuă pe măsură ce SOE se dezvoltă. Băncile de stat din China favorizează întreprinderile de stat faţă de cele din sectorul privat. Cu mari injecţii de capital, aceşti campioni naţionali sunt încurajaţi să achiziţioneze tehnologie străină şi să primească materii prime din străinătate. Toate aceste subvenţii guvernamentale, deşi sunt ineficiente şi favorizează corupţia, dau corporaţilor chinezeşti un avantaj competitiv imens faţă de Occident.41 Aproape toate cele aproape o sută de corporaţii chinezeşti din lista Fortune Global 500 sunt companii de stat.

Într-o remarcabilă răsturnare de situaţie, Banca Mondială şi Fondul Monetar Internaţional, instituţii orientate în mod normal către sectorul privat, au acceptat că prin reglementările chinezeşti s-a pretins societăţilor de stat să protejeze interesele guvernului chinez. Aceasta reprezenta o violare a angajamentelor originale ale Chinei. Într-adevăr, Banca Mondială a mers atât de departe încât să avertizeze, într-un studiu confidenţial din 1993, că reformele Chinei vor eşua dacă

societăţile de stat nu puteau fi perfecţionate pentru a deveni, în final, profitabile.42 Ideea era de a le „corporatiza", ceea ce însemna o relaxare a controlului de stat, determinarea unor întreprinderi să intre în faliment sau să fie dizolvate, în timp ce altele urmau să fie consolidate, de la societăţi multe, mici, generatoare de pierderi, ajungându-se la câteva societăţi mari, profitabile. Acesta era începutul a ceea ce va deveni cunoscut un deceniu mai târziu ca sistemul „campionilor naţionali".

Banca Mondială a sfătuit China să meargă mult mai departe – iar China aşa a şi procedat. Banca a recomandat crearea unor societăţi de tip *Portfolioholdingcompany*, la fel ca fondurile mutuale

— O societate care deţine suficiente acţiuni în alte companii – societăţi de portofoliu – pentru a controla politicile acestora şi a supraveghea deciziile lor manageriale, (n.trad.) în economiile de piaţă libere. Cea mai şocantă propunere dintre toate a fost să se înfiinţeze burse de valori imobiliare pentru a vinde acţiuni ale întreprinderilor de stat. (Pieţele bursiere sunt destinate companiilor private, nu agenţiilor guvernamentale). Acest aranjament a fost numit eufemistic privatizare parţială, încă o dată, China a urmat modelele propuse, din culise, de Banca Mondială. Deşi Statele Unite, Europa şi Japonia au impus sancţiuni asupra Chinei în urma evenimentelor din Piaţa Tiananmen, Banca Mondială acorda asistenţă, cu discreţie, autorităţilor chineze. După consultarea Băncii, China a stabilit, de asemenea, echivalentul sistemului american al Rezervelor Federale.43

Din 2003, oficialii chinezi au început să discute despre crearea unor campioni naţionali, referindu-se la un plan secret de a subvenţiona cincizeci de firme chinezeşti astfel încât ele să poată ocupa câte un loc fiecare pe lista *FortuneGlobal500* în 2010. Au realizat acest obiectiv. Campionii naţionali în industrii strategice, cum ar fi armamentul, generarea de energie, tehnologia informaţiei, aviaţia civilă şi navigaţia primesc sprijinul Partidului Comunist sub formă de subvenţii pentru terenuri şi energie, politici fiscale favorabile şi împrumuturi preferenţiale de la băncile de stat, cu rata dobânzii sub nivelul pieţii interbancare (cu puţine şanse sau chiar fără nicio speranţă de rambursare).44

Astăzi, sectorul deţinut şi controlat de stat din economia chineză este imens. Datele disponibile sugerează că întreprinderile de

stat şi entităţile controlate direct de acestea reprezintă peste 40 la sută din PIB-ul neagricol al Chinei. Dacă sunt luate în considerare şi contribuţiile entităţilor controlate indirect, ale colectivităţilor urbane şi ale întreprinderilor publice din oraşe şi sate, sectorul deţinut şi controlat public generează aproximativ 50 la sută din PIB-ul Chinei sau chiar mai mult. Acesta este un adevăr incomod, dacă vrei să-l convingi pe vechiul hegemon că te îndrepţi spre capitalism, iar clasa ta de mijloc va cere în curând democraţia.

Cele mai mari cinci bănci din China deţin 50 la sută din toate depozitele chinezeşti. Într-o ţară cu 1, 35 de miliarde de persoane, există doar douăzeci şi nouă de bănci deţinute de guvernele centrale şi locale, treizeci şi patru de bănci în Regiunile administrative speciale şi două bănci private.45 Aceste şaizeci şi cinci de bănci chineze contrastează puternic cu cele aproximativ nouă mii de bănci cu capital privat din Statele Unite.46 Până la sfârşitul anului 2013, banca centrală a Chinei acumulase aproximativ 3.66 trilioane de dolari în rezervele valutare.47 Această sumă enormă reprezintă aproximativ 40 la sută din întregul PIB al Chinei.48

Dovada performanţei pe termen lung a întreprinderilor de stat este amestecată.49 Majoritatea economiştilor simt de acord că întreprinderile de stat tind să răspundă imperativelor politice, nu cerinţelor pieţei. Ele au dificultăţi în adaptarea la cerinţele mereu în schimbare pentru produse şi servicii şi tind să fie ineficiente în raport cu concurenţii din sectorul privat. Ele devin adesea victime ale nepotismului. Sistemele lor de guvernanţă corporatistă sunt rareori transparente.

Imixtiunea statului generează ineficienţe în modul de operare al societăţilor de stat ale Chinei. Fără sprijin occidental aceste societăţi de stat ar fi intrat în declin şi ar fi fost, în cele din urmă, înlăturate de concurenţa mai eficientă şi mai agresivă a antreprenorilor privaţi ai Chinei.50 Cu toate acestea, societăţile de stat prosperă datorită faptului că occidentalii le-au salvat. Companii occidentale, cum ar fi Goldman Sachs şi Morgan Stanley, au restructurat întreprinderile de stat şi i-au învăţat pe directorii acestora cum să respecte cerinţele financiare şi contabile internaţionale.51 în consecinţă, companiile de stat din China au putut să lanseze oferte publice iniţiale de acţiuni pe

bursele globale de la Londra la New York, cu listări secundare la Shanghai, Shenzhen şi Hong Kong.

Unele dintre cele mai proeminente firme de stat din China au fost create de bancherii occidentali de investiţii. China Mobile, de exemplu, s-a dezvoltat dintr-un efort de a reuni şi remedia mai multe entităţi provinciale, prost administrate, din domeniul telecomunicaţiilor, care apoi urmau să fie vândute managerilor fondurilor internaţionale. O listare dublă[21] din 1997 a generat peste 4, 5 miliarde de dolari52 pentru ceea ce este astăzi cea mai mare companie de telefonie celulară din lume. Compania este atât de mare încât în ziua în care Apple a anunţat că va vinde iPhone-uri prin China Mobile, valoarea acţiunilor Apple a crescut cu aproape 4 la sută.53

Occidentalii au jucat, de asemenea, un rol esenţial în educarea întreprinzătorilor şi investitorilor chinezi. De exemplu, China a atras liderii şcolilor de afaceri americani şi europeni, cerându-le ajutorul în a-şi dezvolte propriile lor programe de Master of Business Administration.[22] Foştii şefi ai Şcolii de Business din Londra şi ai Şcolii de Management din Rotterdam lucrează acum la Şcoala Internaţională de Afaceri China Europa, iar şcoli de afaceri precum Duke şi Harvard educă lideri de afaceri în China.54 Cetăţeni chinezi cu diplome de MBA de la Stanford şi Wharton fac stagii la fonduri sau firme americane cu capital de risc şi de capitaluri private[23] de unde sunt apoi trimişi în China să identifice oportunităţi de investiţii.

Deşi sunt conştienţi de această critică economică din partea Occidentului, conducătorii chinezi se pare că vor continua să se bazeze pe societăţile cu capital de stat, cel puţin pentru viitorul previzibil, din mai multe motive. În primul rând, întreprinderile de stat au avut succes până acum; China a crescut de la o stare de epavă la un gigant economic într-o singură generaţie. În al doilea rând, întreprinderile cu capital de stat din China asigură în continuare dominaţia politică neîntreruptă a Partidului Comunist Chinez, precum şi justificarea acesteia; „socialismul cu caracteristici chineze" este încă un drapel sub faldurile căruia Partidul Comunist poate mobiliza mulţimile. În al

[21] La bursele din New York și Hong Kong {n.trad.)

" MBA, masterat în administrarea afacerilor {n.trad.)

[23] Capitalurile private sunt alcătuite din fonduri și investitori care investesc direct în companii private, (n.trad.)

treilea rând, liderii chinezi consideră că industriile majore, importante pentru securitatea economică şi naţională a Chinei vor evolua în direcţia cea bună doar dacă rămân integral sau în mare parte sub controlul guvernului; statul trebuie să rămână principalul jucător, în calitatea sa de acţionar majoritar. În al patrulea rând, companiile de stat reprezintă un mecanism major pentru menţinerea controlului de partid asupra ţării, deoarece acestea oferă puterea de a controla numirile în funcţie, dreptul la privilegii precum şi legitimitatea. În al cincilea rând, întreprinderile de stat încurajează inovaţia indigenă în China, reducând astfel dependenţa de tehnologiile străine, un alt obiectiv naţional. În cele din urmă, liderii chinezi ar putea să vrea să evolueze lent pentru a evita ce e mai rău din experienţa Rusiei în era post-sovietică, şi anume vânzarea industriilor de stat către acoliţii politici pentru câţiva cenţi la dolar, proces care a condus la apariţia unui mic număr de oligarhi incredibil de bogaţi, administrând companii sclerotice, incapabile să concureze pe plan internaţional.

Ultimul plan cincinal al Chinei include o strategie naţională de promovare a unor campioni pentru industrii strategice, în curs de formare şi de ultimă oră.55 China a început să intre pe pieţele internaţionale prin vânzarea de tehnologii sofisticate, proiectate în China. Aceasta a stârnit stări de neliniște şi nervozitate care trec dincolo de abilitatea economică a societăţilor cu capital majoritar de stat. De exemplu, Huawei Technologies, una dintre cele mai mari companii de telecomunicaţii din lume, ar putea întreţine o asociere strânsă cu serviciile de informaţii chineze.56 Pe termen lung, multe reţele de telecomunicaţii din întreaga lume, inclusiv cele care leagă companiile din SUA, agenţiile guvernamentale şi serviciile militare, vor folosi probabil echipamente fabricate de Huawei. Posibile ameninţări într-o lume din ce în ce mai globalizată sunt destul de evidente. Ar putea serviciile de spionaj chinez să monitorizeze sau să redirecţioneze anumite linii de telecomunicaţii? Ar putea folosi aceste reţele pentru a culege informaţii? Ar putea ele crea „butoane ucigaşe" pe durata unor situaţii de urgenţă, blocând traficul vital (de date) al reţelelor internaţionale? 57 Din aceste motive, guvernele american şi britanic, printre altele, au blocat vânzările de echipamente Huawei întările lor.

China şi-a investit, de asemenea, capitalul în străinătate pentru a-şi extinde propriile întreprinderi de stat. Chinezii au inventat chiar o sintagmă pentru a descrie internaţionalizarea intereselor lor de afaceri: strategia de „ieşire”(zou *chucu*). China a susţinut internaţionalizarea monedei sale, renminbi, pentru a înlocui dolarul american ca monedă de rezervă globală la alegere.58 Ca parte a politicii Chinei de „ieşire”, întreprinderile chinezeşti s-au angajat la aşa-numitul pescuit la fundul apei, peste mări”, care le permite să cumpere în mod liber, la preţuri reduse, pe scară largă, întreaga ofertă disponibilă de acţiuni în companii străine.59 Cu resurse abundente de capital asigurate de băncile de stat şi neavând o prea mare nevoie de a obţine o rentabilitate

Comutatoare de distrugere folosite pentru oprirea sau dezactivarea unui dispozitiv sau program, (n.trad.)

** în original, *haiwaichaodi*, se referă la investirea în active care au înregistrat un declin şi sunt considerate subevaluate, (n.trad.) a investiţiei adecvată, întreprinderile chineze de stat dispun de oportunităţi ample de a-şi cumpăra competitorii.

În centrul politicii economice chineze se află o superagenţie numită National Development and Reform Commission (NDRE). Aceasta determină politica de stat pentru industriile strategice şi aprobă investiţiile majore, precum şi fuziunile şi achiziţiile întreprinderilor de stat. CNDR are puterea zdrobitoare de a impune preţuri pentru toate bunurile de consum, de la sticlele de whisky la benzină. CNDR, de asemenea, pare a fi centrul de comandă al strategiei economice chineze.60

Pe măsură ce China se extinde şi mai mult pe pieţele internaţionale, există un singur lucru pe care se pot baza competitorii Chinei: China nu va juca respectând regulile. Conform unui raport guvernamental recent al Statelor Unite, China continuă să ridice multe bariere netarifare pentru a-şi proteja industriile faţă de competiţia străină. Aceste bariere includ „comerţul de stat, subvenţiile naţionale excesive şi stocarea mărfurilor, taxele discriminatorii, taxele antidumping nesolicitate şi aprobările lente ale aplicaţiilor biotehnologice pentru culturile din SUA”. 61 Toate acestea încalcă restricţiile OMC.

A juca incorect, fără respectarea regulilor, rentează. Conform unui studiu, un exemplu dramatic despre cât de rapid şi-a extins China ponderea pe piaţa globală a fost dat prin creşterea subvenţiilor şi oferirea unor scutiri de taxe, pământ ieftin şi tehnologie în patru industrii-cheie: oţel, componente auto, fabricarea sticlei şi producţia de hârtie, toate acestea fiind domenii unde China nu a avut niciodată un avantaj competitiv, nici măcar în ceea ce priveşte forţa de muncă.62 Conform ştiinţelor economice clasice referitoare la piaţa liberă, această intervenţie a statului trebuie considerată distorsionantă, ineficientă şi costisitoare. Dar rezultatele

— Comisia Naţională de Dezvoltare şi Reformă, CNDR (n.trad.) au demonstrat contrariul. Într-un singur deceniu, China a depăşit Statele Unite devenind cel mai mare producător mondial de hârtie. China a fabricat peste 30 la sută din producţia globală de sticlă, iar exporturile sale au depăşit producţia internă. China s-a transformat dintr-un importator net de oţel în 2000 în cel mai mare producător şi exportator din lume, deţinând 40 la sută din piaţa mondială. După 2001, China a devenit unul dintre cei mai mari producători şi exportatori de piese auto din lume. Acest lucru nu se explică prin folosirea forţei de muncă ieftine, câtă vreme aceasta consumă mai puţin de 10 la sută din costurile în toate aceste sectoare şi nici printr-o monedă deliberat subevaluată. Inutil să spun că experţii chinezi nu au atras atenţia asupra acestor impresionante cuceriri ale cotei de piaţă, nici nu le-au explicat în mod public.

China se angajează, de asemenea, în contrafacerea pe scară largă a unor produse non-chinezeşti. Din această acţiune fac parte producerea neautorizată, distribuţia sau folosirea unor produse, a designului lor sau a tehnologiilor-cheie prin mijloace neautorizate, fără permisiune. În 2002, ABC News estima că pierderile firmelor străine datorate contrafacerilor din China se ridicau anual la aproximativ 20 de miliarde de dolari.63 Alţii cred că totalul pierderilor este mult mai mare.64 într-un discurs recent adresat Asociaţiei Naţionale a Producătorilor, Thomas Boam, fost consilier ministerial la ambasada SUA din Beijing, a afirmat că între 10 şi 30 la sută din PIB-ul Chinei se bazează pe produse piratate şi contrafăcute.65 Alte estimări afirmă că bunurile piratate şi contrafăcute bazate pe produsele occidentale

reprezintă acum 15 – 20 la sută din vânzările cu amănuntul în China. Pe unele pieţe locale, cota se apropie de 90 de procente.

Un raport guvernamental recent al SUA, întocmit de Biroul Executiv Naţional al Contraspionajului, descrie China ca fiind „cel mai activ şi mai perseverent infractor din lume în domeniul spionajului industrial". 66 China culege informaţii economice protejate faţă de accesul neautorizat (inclusiv secrete comerciale, procedee brevetate, planuri de afaceri, tehnologii de vârf şi mărfuri interzise la export fără licenţă din motive de securitate naţională sau de protecţie a comerţului) pentru a-şi sprijini industriile sale interne. Şi procedează astfel prin utilizarea metodelor de colectare tradiţionale şi prin exploatarea celor bazate pe tehnologia informaţiilor. Folosirea de către China a acesteia din urmă ar putea fi cea mai puternică din lume.

Folosirea şi gradul de rafinament al acestor metode au crescut semnificativ din 2000, din cauza importanţei crescânde a spaţiului cibernetic. Chinezii sunt exploatatori sofisticaţi ai tehnologiilor cibernetice, venind în sprijinul industriilor lor naţionale, folosind spaţiul cibernetic pentru a fura informaţii economice sensibile de la întreprinderi, guverne, instituţii academice, organizaţii de cercetare şi alte organizaţii vizate. Pentru a evita să fie descoperiţi, ei se folosesc de instrumente de lucru cu evoluţie rapidă, cum ar fi produse soft concepute să se infiltreze şi să perturbe sau să deterioreze un computer sau o reţea de calculatoare, partajarea instrumentelor informatice, accesul neautorizat (*hacking*) prin alţii, direcţionarea operaţiunilor cibernetice prin al treilea sau al patrulea rând de ţări şi multe altele.

Oamenii de afaceri americani şi specialiştii în domeniul securităţii cibernetice au relatat despre o campanie agresivă de acces neautorizat în reţele, cu sursa în China. Din păcate, comunitatea americană a informaţiilor (în materie de spionaj) nu fusese, de multe ori, în stare să confirme cine este responsabil.67 Nu te poţi baza, de obicei, pe estimarea pierderilor produse de aceste atacuri, dar este totuşi posibil să obţii o evaluare asupra ordinului lor de mărime. Dongian Chung, un inginer care a lucrat cu corporaţiile americane la avionul de bombardament B-l, la naveta spaţială şi alte proiecte, a fost condamnat, în 2010, pentru spionaj economic în favoarea industriei aviatice a Chinei. Când a fost arestat, în casa lui s-au găsit aproximativ

250.000 de pagini de documentaţie secretă. Volumul total de informaţii pe care le-a transmis oficialilor chinezi între 1979 şi 2006 nu este cunoscut. Dar toate datele conţinute în cele 250.000 de pagini ar putea fi stocate pe un singur CD care costă mai puţin de un dolar.68

În 2005, alţi doi transfugi au dezvăluit originea componentei economice a strategiei Maratonului Chinei. Spre deosebire de dl White şi d-na Green, relatările lor erau în acord deplin una cu cealaltă. Mare parte din strategia Chinei era un hibrid, nu era, în niciun fel, o strategie orientată către piaţă sau una capitalistă, ci o combinaţie proiectată la Beijing de personalul Băncii Mondiale care includea şi o imagine distorsionată a istoriei economiei americane. Aceşti proiectanţi de strategii erau abaţi cu liderii chinezi care se opuneau pieţei libere, care-i învinseseră pe susţinătorii reformelor politice economice orientate către piaţă. Ei au proiectat, mai degrabă, o strategie mercantilistă hibridă, pe care, de fapt, au şi ascuns-o timp de trei decenii. Şoimii *yingpai* au câştigat din nou. Nu am avut nicio şansă de a influenţa, în vreun fel, dezbaterea câtă vreme, din nou, noi n-am ştiut cine şi ce opinie are.

O ORDINE MONDIALĂ CHINEZĂ ÎN 2049

„Oaspetele devine stăpân!" – *Cele treizeciși șase destratageme*

Timp de peste două decenii, Statele Unite au reprezentat singura superputere a lumii. Pentru moment, armata americană nu are egal, la fel ca şi economia SUA. Lumea vizionează filme americane, fredonează melodiile pop ale Americii, bea băuturi răcoritoare americane, mănâncă în lanţurile de restaurante ale Americii, studiază la universităţi americane şi urmăreşte alegerile prezidenţiale din America. Cei mai mulţi dintre cei şapte miliarde de oameni ai planetei nu-şi pot imagina o lume în care cultura, armata şi economia Statelor Unite să nu afecteze nenumărate aspecte ale vieţii lor de zi cu zi. În mod asemănător, cei mai mulţi dintre americani nu au nicio idee despre cum ar arăta lumea dacă ţara lor nu ar fi cea mai importantă putere mondială.

Este timpul să începem să ne imaginăm acea lume. Până în 2050, economia Chinei va fi mult mai mare decât a Americii – probabil de trei ori mai mare, conform unor previziuni1 – şi lumea ar putea fi, prin urmare, unipolară, China fiind liderul mondial.

Unele scenarii proiectează China şi Statele Unite ca superputeri duale, 2 iar altele prezic chiar şi o lume tripolară, condusă de China, India şi Statele Unite.3

Un factor comun al tuturor acestor scenarii este cel conform căruia China va fi naţiunea dominantă din punct de vedere economic. Dolarul SUA nu va mai fi moneda de rezervă a lumii, ci se va integra într-un sistem monetar multivalutar care va consta în dolar, euro şi renminbi chinez.4 China va fi în stare să depăşească nivelul cheltuielilor militare ale Americii. Ea va exercita asupra vecinilor şi aliaţilor săi influenţa puternică de care s-a bucurat America timp de decenii. Şi China va fi în stare, măcar într-o oarecare măsură, să modeleze lumea conform imaginii percepute de ea.

Cum va arăta această lume? Va fi mai uşor sau mai greu pentru cei oprimaţi să înlăture autocraţiile? Aerul pe care îl respirăm va fi mai curat sau mai toxic? Instituţiile care protejează comerţul şi promovează libertatea vor fi mai puternice sau mai slabe?

La unele dintre aceste întrebări, desigur, este imposibil de dat un răspuns. Şi totuşi un lucru e sigur: dacă guvernul Chinei îşi menţine priorităţile actuale, continuă aplicarea aceloraşi strategii şi se cramponează de aceleaşi valori pentru care a dovedit o nedisimulată afecţiune de la înălţarea lui Mao la putere, o lume modelată conform percepţiei Chinei va fi foarte diferită de lumea pe care o cunoaştem noi astăzi.

O lume condusă de China în 2049 va fi mai rea dacă şoimii *yingpai* vor decide asupra politicilor Chinei. Dacă reformatorii – moderaţi şi adevăraţi – vor prelua conducerea, cu ajutor occidental, atunci o Chină dominantă nu ar fi atât de ameninţătoare. Cât de mult putem influenţa opţiunile Chinei între şoimi şi moderaţi este tema pe care o vom aborda în capitolul final. Care este miza dacă nu vom reuşi să susţinem reformatorii reali este lumea descrisă mai jos.

VALORILE CHINEZE VOR ÎNLOCUI VALORILE AMERICANE

Societatea americană este extrem de individualistă. Naţiunea noastră a fost fondată de personalităţi individualiste precum Thomas Jefferson şi Benjamin Franklin şi de un grup de rebeli care au refuzat să facă parte din Imperiul Britanic. Noi îi sărbătorim, aducându-le elogii binemeritate. În Statele Unite, Bill of Rights* protejează dreptul tuturor americanilor de a vorbi cum le place, de a se ruga aşa cum

doresc şi de a locui în case fără teama de a face obiectul unor cercetări nerezonabile ale autorităţilor însărcinate cu aplicarea legii. Dreptul americanilor de a fi stăpânii propriului lor destin este intangibil.

Drepturile personale, în sensul american, în China nu există. Cercetătoarea din domeniul filologiei Lydia Liu subliniază că un misionar american pe nume Martin, în timp ce traducea în chineză, în anii 1860, primul text despre dreptul internaţional, a realizat că limba chineză nu avea un termen pentru cuvântul „drepturi", aşa că a trebuit să inventeze un cuvânt nou, *chuanli*, folosit încă şi astăzi, prin combinarea a doua cuvinte: „putere" şi „beneficii".5 în realitate, Partidul Comunist Chinez a contribuit şi el la formarea unei societăţi eminamente colectivistă, dar acesta este un fapt cultural care precede anul 1949. „În China", spun doi strategi din domeniul afacerilor internaţionale care au studiat extensiv ţara, „să fii uman înseamnă să fii o anexă a unei umanităţi mai largi". 6 Deşi în constituţia Chinei există numeroase referiri la libertatea de exprimare, libertatea de asociere şi libertatea religioasă, aceste drepturi nu sunt garantate în practică aproape niciodată.7

Legea Drepturilor, numele colectiv dat primelor zece amendamente în Constituţia Statelor Unite care au adăugat, la Constituţie, garanţii specifice ale drepturilor şi libertăţilor personale, limitări clare ale puterilor guvernului în procedurile judiciare ş.a. (n.trad.)

Timp de decenii, guvernul Chinei a negat drepturile individuale ale cetăţenilor ţării. Pe măsură ce naţiunea a devenit mai puternică, guvernul a început chiar să interfereze cu drepturile cetăţenilor chinezi care trăiesc dincolo de frontierele sale. După ce Wen Yunchao, activist chinez pentru drepturile omului din New York, a ţinut un discurs la Naţiunile Unite, telefonul său mobil, conturile de e-mail şi de pe Twitter au fost accesate abuziv, prin ceea ce păreau a fi atacuri coordonate de guvernul chinez.8 La o audiere a Congresului din SUA, când senatorul Sherrod Brown la întrebat pe Wen de ce nu era în închisoare împreună cu ceilalţi protestatari ai Chinei, el a replicat că nu era în China când se făceau arestările.9 în plus, în 2009, China a lansat un program de acţiuni cu un buget de 6, 58 de miliarde de dolari numit *waixuangongzuo*, ceea ce s-ar traduce prin „propaganda de

peste mări". 10 Scopul său a fost şi este de a crea o reţea de birouri în afara ţării pentru a prezenta China într-o lumină favorabilă.

Sunt frecvente atacurile asupra grupurilor străine pentru promovarea drepturilor omului.11 După cum a mărturisit Louisa Greve, vicepreşedinta Fundaţiei Naţionale pentru Democraţie, China atacă în mod sistematic reţelele de calculatoare ale organizaţiilor pentru drepturile omului şi ale ONG-urilor.12 Scopul acestor atacuri este „să submineze încrederea printre disidenţi, să ridice costurile şi să inducă teama". 13 Acestea reprezintă, a concluzionat Greve, „o extindere extrateritorială remarcabilă a tacticii represiunii practicate de statele autoritare". 14

Întrebarea este dacă aceste tactici represive vor rămâne relativ izolate sau dacă nu cumva o China revigorată, cu moralul ridicat, le va transforma din ce în ce mai mult într-o activitate de rutină, normală. Odată ce China va fi suficient de puternică din punct de vedere economic şi militar pentru a sfida Statele Unite şi pe aliaţii săi, oficialii chinezi ar putea folosi atacurile cibernetice pentru a hărţui pe oricine are un discurs pe care-l dezaprobă; mulţi oameni din afara Chinei, din Asia până în America de Nord, ar trebui să fie prudenţi faţă de ceea ce spun şi să se întrebe dacă ar putea fi pedepsiţi pentru asta.

CHINA" VA ARMONIZA" DISIDENŢA PE INTERNET

Una dintre armele Chinei în războiul său împotriva libertăţii de exprimare constă în cenzura internetului. Peste un milion de chinezi sunt angajaţi în activitatea de cenzură Online.15 Majoritatea utilizatorilor de internet din lume sunt chinezi, dar pentru că oficialii guvernului chinez monitorizează şi blochează accesul la site-urile web ale organizaţiilor pentru drepturile omului, ziarele străine şi numeroase alte grupuri politice şi culturale, cetăţenii chinezi nu au acces la acelaşi internet cu cel pe care-l folosesc oamenii liberi. „A fi în armonie" este un eufemism pentru a fi cenzurat.16

China face eforturi uriaşe pentru a şterge din memoria publică masacrul din Piaţa Tiananmen. În iunie 2012, la a douăzeci şi treia aniversare a represiunii militare, cenzorii chinezi au blocat orice referire în China la această temă, pe internet. Când trei activişti au solicitat permisiunea de a organiza un marş memorial, consecinţa a constat în încarcerarea lor ulterioară.17 Când utilizatorii de internet au încercat să evite *cenzura* prin introducerea unor mari raţe galbene

în fotografia iconică a unui student aflat în faţa unei coloane de tancuri, guvernul chinez a interzis expresia „raţe galbene mari”. 18 Armata chineză de cenzori este atât de răspândită încât 4 iunie (aniversarea protestelor din Piaţa Tiananmen) este sarcastic cunoscută sub numele de „zi de întreţinere pe internet”. 19

În afară de suprimarea informaţiilor, guvernul chinez angajează legiuni întregi de bloggeri proguvernamentali pentru a trâmbiţa puncte de vedere oficiale, a-i discredita pe activiştii din opoziţie şi a difuza informaţii false.20 Dezinformarea lor reprezintă o provocare pentru utilizatorii de internet care se străduiesc să discearnă între ştirile autentice, verificate şi propaganda guvernamentală.21

De mii de ani, tot felul de regimuri represive au abuzat de controlul asupra informaţiilor. O diferenţă esenţială între cenzura internă din trecut şi potenţialul Chinei de a proceda la o cenzură globală până în 2050, constă în capacitatea crescândă a Chinei de a cenzura nu numai ceea ce văd cetăţenii ei, ci şi ceea ce văd mulţi cetăţeni ai altor naţiuni. Practicile prădalnice ale Chinei în domeniul internetului, care se limitau doar la China, devin tactici utilizate din ce în ce mai mult pe plan internaţional. Practicile novatoare ale autorităţilor Chinei de a exercita controlul internetului au fost deja adoptate în cel puţin unsprezece alte ţări.22

Desigur, China nu va putea niciodată să oprească *NewYorkTimes* şi *WallStreetJournal* să transmită ştiri reale despre ea. Dar numărul naţiunilor care lucrează cu chinezii pentru a-şi împiedica popoarele să aibă acces la astfel de site-uri web este probabil să crească odată cu influenţa şi puterea Chinei. De exemplu, două companii chineze uriaşe – Huawei şi ZTE – sunt principalii furnizori de echipamente hardware – de telecomunicaţii şi internet – pentru o serie de ţări din Asia Centrală şi de Sud-Est, Europa de Est şi Africa.23 Aceste state şi clienţi, inclusiv Kazahstan, Vietnam, Belarus, Etiopia şi Zambia, pot vedea controlul politic şi tehnic exercitat de China ca model de control al internetului şi pot achiziţiona tehnologia necesară chiar din China.24

CHINA VA CONTINUA SĂ SE OPUNĂ DEMOCRATIZĂRII

Oficialii chinezi preferă o lume cu mai multe autocraţii şi mai puţine democraţii. Din 1955, Beijingul a proclamat cele „Cinci principii ale coexistenţei paşnice”* care interzic amestecul în treburile interne ale altor ţări. Deoarece puterea Chinei continuă să crească, abilitatea

acesteia de a proteja guverne dictatoriale, prochineze şi de a submina guverne reprezentative se va amplifica probabil substanţial. Ca multe dintre eforturile Chinei de a-şi continua strategia consacrată Maratonului de o sută de ani, astfel de eforturi au început prin manipularea ştirilor şi a informaţiilor. O parte din proiectul său de „propagandă de peste mări", în valoare de 6, 58 miliarde de dolari, susţine în mod expres forme autocratice de guvernare.25 Liderii de la Beijing l-au aprobat în mod oficial şi în mod repetat pe preşedintele Robert Mugabe din Zimbabwe şi nu s-au dat în lături de a-l susţine public pe preşedintele Omar al-Bashir din Sudan, un criminal de război pus sub acuzaţie, care se teme să călătorească pe plan internaţional, deoarece ar putea fi extrădat la Haga pentru a fi judecat.

O altă tactică folosită de chinezi pentru susţinerea autocraţiilor constă în împrumuturi şi investiţii.26 în anii '2009 – 2010, China a acordat mai multe împrumuturi firmelor şi guvernelor din ţările în curs de dezvoltare decât a făcut-o Banca Mondială.27 China se foloseşte de această influenţă economică pentru a-şi promova agenda politică în întreaga lume. În prezent, China cheltuieşte cele aproximativ 2 mii de miliarde de dolari SUA din rezervele financiare ale ţării pentru a avansa o agendă antioccidentală prin asistenţă necondiţionată de împrumut în Africa.28

Ale lui Zhou Enlai, şi anume respectarea suveranităţii şi integrităţii teritoriale, renunţarea la forţă şi la ameninţarea cu folosirea forţei, neamestecul în treburile interne, egalitatea în drepturi şi avantajul reciproc, (n.trad.)

În opinia Freedom House[24]: „Această asistenţă necondiţionată, lipsită de clauze referitoare la drepturile omului şi fără măsuri de precauţie financiară… nu face decât să încline balanţa în favoarea unor guverne mai puţin responsabile şi mai corupte, într-o arie largă a lumii în curs de dezvoltare". 29

Zimbabwe este „printre cele mai vii şi cele mai binecunoscute exemple din Africa" ale efectului China, după cum spune Ştefan Halper de la Universitatea din Cambridge.30 China avusese un rol esenţial în

[24] Organizație neguvernamentală, ONG, finanțată de guvernul SUA, cu activități de cercetare și promovare a democrației, libertății politice și drepturilor omului, fondată în octombrie 1941. Eleanor Roosevelt a fost unul dintre primii președinți de onoare, (n.trad.)

menţinerea controlului cu mână de fier a lui Mugabe asupra ţării sale devastate, mai întâi prin furnizarea de arme şi ulterior prin trimiterea unor echipamente de supraveghere prin internet şi altă tehnologie indispensabilă pentru efortul lui de a controla poporul din Zimbabwe. De asemenea, China a respins prin veto sancţiunile ONU împotriva lui Mugabe.31

Una dintre strategiile Chinei este aceea de a forma „aranjamente reciproc avantajoase" cu guvernele africane bazate pe principiul neamestecului în treburile interne. Guvernul chinez ignoră abuzurile la care se dedau partenerii de afaceri chinezi faţă de oamenii din Africa, susţinând că e vorba „doar de afaceri, fără condiţii politice", în cuvintele fostului preşedinte Hu Jintao.32 Ignorând standardele internaţionale, 33 China poate slăbi în continuare democraţia, consolidând totodată autocraţia în Africa.

China a aplicat modelul Zimbabwe în Asia, Africa şi America de Sud. A sprijinit dictaturi în Siria, Uzbekistan, Angola, Republica Centrafricană, Cambodgia, Sudan, Myanmar, Venezuela şi Iran.34 Când economia Chinei va fi de trei ori mai mare faţă de cea a Americii, acţiunile Chinei de a sufoca eforturile de rezolvare a conflictelor şi de promovare a unor principii solide de guvernanţă vor fi mult mai influente.35

Desigur, există o şansă ca, până în 2049, China să renunţe la tiranie şi să îmbrăţişeze democraţia, atât acasă, cât şi în străinătate. Dar nu prea sunt motive să fii optimist. Timp de decenii, în viziunea multor cercetători occidentali, China s-a aflat pe un drum de apropiere faţă de democraţia liberală; mulţi dintre aceşti oameni de ştiinţă s-au arătat stânjeniţi de previziunile lor roz, deşi câţiva continuă să susţină speranţa, oricât de neîntemeiată ar fi ea, ca democraţia să ajungă, într-un târziu, şi în China. La urma urmei, confundarea dorinţelor cu realitatea este adesea, prin însăşi natura sa, dificil de refuzat.

CHINA VA FORMA ALIANŢE CU ADVERSARII AMERICII

Adevărul pur şi dur este acela că, pentru liderii Chinei, America reprezintă un rival într-o luptă globală, una pe care intenţionează să o câştige. Această viziune a relaţiei noastre explică de ce, din când în când, China ajută inamicii Americii într-un efort de a distruge, încetul cu încetul, puterea americană, mai ales în războiul Americii împotriva terorismului. În 2001, serviciile de informaţii din SUA au descoperit că

Republica Populară Chineză i-a ajutat pe talibanii care adăposteau teroriști din rețeaua lui Osama bin Laden. Mai exact, două mari companii de telecomunicații chineze i-au ajutat pe talibani să construiască un sistem telefonic important în Kabul, un efort care a continuat și după atacurile din 11 septembrie.36

Pusă sub presiune și chestionată insistent pe tema relatărilor despre contractul de telefonie din Afghanistan, China a făcut ceea ce aproape toți cei care ajută, încurajează sau incită la instaurarea unei autocrații fac când sunt confruntați cu faptele lor: a simulat surpriza și ignoranța față de activitățile companiilor așa-zis private implicate în relatările incriminatorii. Dar companiile erau departe de a fi private, iar Beijingul era departe de a fi ignorant. Una dintre companii fusese înființată de cel puțin un funcționar al Armatei de Eliberare a Poporului și ajutase la construirea rețelelor de comunicații pentru armata chineză.37

Legăturile Chinei cu talibanii s-au extins dincolo de construirea unui sistem telefonic. În 1998, talibanii au primit o asistență suplimentară din partea guvernului chinez, probabil pentru că talibanii au oferit în secret Beijingului rachete de croazieră neexplodate Tomahawk, lansate în încercarea administrației Clinton de a distruge taberele teroriste Al-Qaeda din Afghanistan – un cadou neașteptat, un adevărat chilipir pentru spionajul Chinei. Trei ani mai târziu, în ziua atacurilor teroriste din 11 septembrie, un grup de oficialități chineze din Kabul încheia un alt acord de asistență economică și tehnică cu talibanii. Acestea au fost doar două dintre numeroasele înțelegeri încheiate de chinezi cu talibanii.

Cooperarea Chinei cu rețeaua teroristă Al-Qaeda nu a fost în întregime indirectă. Conform unor rapoarte de informații obținute de Pentagon în decembrie 2001, China a furnizat arme către Al-Qaeda după atacurile din 11 septembrie. Talibanii și luptătorii Al-Qaeda incluși printre aceștia au preluat o livrare de rachete sol-aer fabricate de chinezi la doar o săptămână după atacuri, iar Forțele Speciale din SUA au descoperit, în mai 2002, treizeci dintre aceste rachete. Nu este deci de mirare că un comandant taliban spunea unui ziar în limba urdu, vorbită în Pakistan, că apreciază China pentru că își extinde sprijinul și cooperarea cu guvernul taliban". 38

China a extins, de asemenea, sprijinul acordat regimului din Irak al lui Saddam Hussein. Una dintre companiile chineze de telecomunicaţii care a lucrat pentru talibani a fost implicată şi în încălcarea sancţiunilor ONU împotriva Irakului, în luna mai 1999, lucrând prin intermediul Programului ONU petrol-contra-alimente,[25] China a cerut Naţiunilor Unite permisiunea de a vinde Irakului un sistem de comunicaţii pe bază de fibră optică. După ce Naţiunile Unite au respins cererea chineză – de două ori – compania a ignorat deciziile forului mondial şi a transferat echipamentul oricum.39

Când lucram la Pentagon, în timpul celui de Al Doilea Război din Irak, un înalt oficial american din domeniul apărării mi-a confirmat faptul că irakienii au fost ajutaţi de chinezi „să construiască o reţea de conexiune prin fibră optică pentru o mai bună integrare a sistemului de apărare antiaeriană a Irakului. Acestea sunt în mare parte cabluri cu fibră optică îngropate, protejate astfel faţă de o varietate de pericole, cum ar fi cele meteorologice sau atacurile aeriene ale coaliţiei". 40 Când au apărut rapoartele despre această asistenţă militară, preşedintele George W. Bush a recunoscut că ele erau supărătoare. „Suntem îngrijoraţi de prezenţa chineză în Irak, iar administraţia mea trimite răspunsul adecvat chinezilor", a declarat el reporterilor. „Da, este îngrijorător faptul că ei ar fi implicaţi în a ajuta Irakul să dezvolte un sistem care-i va pune în pericol pe piloţii noştri". 41

Ca răspuns, China a respins din nou acuzaţiile aduse. „Acesta este un zvon, o scuză pentru bombardarea americană şi britanică a Irakului", a declarat Shen Guofang, reprezentantul adjunct al Chinei în cadrul Organizaţiei Naţiunilor Unite. „China nu are militari sau civili care să lucreze în Irak" 42 De fapt, compania chineză menţinuse un birou în Irak, iar oficiali irakieni vizitaseră birourile sale din sudul Chinei. Irakienii au plasat comenzi între 2000 şi 2001, iar confirmarea relaţiei ilegale a venit în 2002, când Irakul a prezentat Organizaţiei Naţiunilor Unite un dosar de 12.000 de pagini cu privire la programele sale de arme interzise. Trei companii chineze furnizaseră echipamente

[25] Program stabilit de ONU în 1995 pentru a permite Irakului să vândă petrol pe piața mondială în schimbul unor alimente, medicamente și alte nevoi umanitare pentru cetățenii irakieni obișnuiți, fără ca regimul lui Saddam Hussein să poată achiziționa echipament militar, (n.trad.)

de fibră optică şi de comunicaţii pentru reţeaua de apărare antiaeriană a Irakului.

La sfârşitul lui 2003, un fost comandant de unitate de apărare antiaeriană a armatei irakiene a recunoscut că nu numai specialişti chinezi în domeniul telecomunicaţiilor, ci şi oficiali militari chinezi au jucat un rol substanţial în sprijinirea forţelor militare irakiene în lunile dinaintea invaziei conduse de americani din martie 2003. „Au ajuns în primăvara anului 2002", a spus el. „Au fost întâmpinaţi personal de către Saddam. Câţiva dintre ei şi-au lăsat mustăţi şi au purtat *keffiyehs*[eşarfe în stil arab] în jurul capetelor ca să semene mai mult cu noi". Potrivit fostului ofiţer irakian, chinezii au dezvoltat dispozitive de tip ţinte false, de înaltă tehnologie, care deturnau bombe ghidate lansate de avioanele de luptă ale SUA şi ale aliaţilor lor, determinându-le adesea să-şi rateze obiectivele. „Dispozitivele chinezeşti costau doar 25 de dolari fiecare, dar erau foarte eficiente", a spus el.43

Un alt cunoscut prieten chinez al unor state rebele, fără scrupule, este producătorul de arme, proprietate de stat, numit China North Industries Corporation sau NORINCO. în 2002, compania a fost depistată că vindea oţeluri speciale Iranului pentru programele sale de rachete, iar în anul următor i s-au aplicat sancţiuni economice. Paula DeSutter, asistentă a secretarului de stat pentru verificare, conformare şi punere în aplicare, a depus mărturie în faţa Comisiei de Revizuire a Securităţii Comune cu China că „guvernul chinez nu a întreprins nicio acţiune pentru adoptarea unui comportament nonproliferativ de către NORINCO". În timp ce „guvernul chinez a pretins că se opune proliferării rachetelor şi că interzice firmelor şi entităţilor chinezeşti să se angajeze în transferuri care încalcă angajamentele faţă de Statele Unite", a continuat ea, din păcate „realitatea a fost destul de diferită". Ea a continuat cu evidenţierea promisiunilor Chinei de a nu exporta rachete şi mărfuri periculoase unor naţiuni precum Pakistanul, arătând cum, în fiecare caz, guvernul american a dovedit că atitudinea chinezilor era înşelătoare.44

DeSutter a a depus mărturie, de asemenea, despre vânzările iresponsabile de tehnologie ale Chinei pentru construcţia unor arme de distrugere în masă. Chiar dacă a semnat un număr de acorduri de nonproliferare nucleară, a spus ea, „China continuă să contribuie la programele nucleare ale Pakistanului şi Iranului", în plus, China a

contribuit la programele de fabricare a gazelor otrăvitoare şi armelor chimice ale unor state rebele, inclusiv Iranul. Şi, potrivit DeSutter, „în ciuda faptului că este membră a Convenţiei privind Armele Biologice, China menţine un program [de arme biologice] care încalcă aceste obligaţii". Ca atâtea lucruri pe care China le spune lumii despre programele guvernului său, declaraţiile Chinei că ea nu a cercetat, nu a produs şi nici nu a avut vreodată arme biologice „sunt pur şi simplu false". 45

CHINA VA EXPORTA AIRPOCALIPSA

În ianuarie 2013, „o ceaţă urât mirositoare" a înghiţit Beijingul. Denumită „Airpocalipsa", a durat câteva săptămâni, timp în care locuitorii şi vizitatorii „au putut mirosi, gusta" poluarea, dar au fost şi sufocaţi de ea la propriu.46 Creşterea Chinei de astăzi este un fel de Revoluţie Industrială pe bază de steroizi, deşi de această dată chinezii au capacitatea de a distruge o mare parte a planetei. De fapt, au început deja să facă acest lucru.

China nu este proiectată doar să deţină în curând un PIB de două ori mai mare decât cel al Americii; se preconizează, de asemenea, că până în 2015 va produce de două ori mai multe emisii periculoase faţă de Statele Unite.47 Potrivit unui studiu al revistei *The Economist*, „între 1990 şi 2050, emisiile cumulate [ale Chinei] din energie vor ajunge la circa 500 de miliarde de tone, cam la fel cu cele produse de întreaga lume de la începutul Revoluţiei Industriale până în 1970". 48

Rezultatele acelei poluări vor fi fatale pentru mii de oameni în fiecare an. După cum estimează Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică (OCDE), „cu emisiile în atmosferă generate de mijloacele de transport şi echipamentele industriale în continuă creştere, numărul global al deceselor premature din cauza poluării aerului este estimat să fie de peste două ori mai mare, până la 3, 6 milioane anual, cu cele mai multe decese în China şi India". 49 Ceaţa umedă şi poluarea cu funingine din China au acoperit zile în şir unele regiuni din Japonia. Poluarea a traversat chiar şi Oceanul Indian şi e responsabilă pentru 29 la sută din poluarea cu particule a Californiei.50 Şi, desigur, nici încălzirea globală nu respectă graniţele naţionale.

O cauză majoră a emisiilor constă în dependenţa Chinei de cărbune, unul dintre cei mai agresivi poluanţi ai aerului din lume.

Administraţia SUA pentru informaţii în domeniul energiei arată că în China se consumă aproape aceeaşi cantitate de cărbune ca şi în toate celelalte ţări ale planetei.51 Chiar dacă autorităţile din China au anunţat măsuri de îmbunătăţire a amprentei sale de mediu, evoluţia în timp a acestui fenomen sugerează că problema va continua să se înrăutăţească. China este încă una dintre puţinele ţări care subvenţionează consumul de cărbune. Combustibilii fosili reprezintă 75 la sută din consumul total comercial de energie primară din China şi vor rămâne principalul combustibil al ţării în viitorul previzibil.52 Consumul de cărbune din China a crescut cu peste 9 la sută în 2011, ceea ce a reprezentat 87 la sută din creşterea globală a utilizării cărbunelui.53

Pe măsură ce China continuă să crească, problema poluării nu va face altceva decât să se agraveze. Pentru a-şi încetini ratele de emisii, China ar trebui să-şi compromită serios ratele de creştere, care sunt sacrosancte faţă de toate celelalte obiective politice. Aceasta condamnă lumea anului 2049 „să poată mirosi, gusta şi să se sufoce" cu succesul chinezesc, la propriu.

STRATEGIA DE CREŞTERE A CHINEI GENEREAZĂ POLUARE SEMNIFICATIVĂ ŞI CONTAMINARE

Pentru a rămâne la putere, conducerea Chinei ştie că are nevoie de o creştere rapidă. Dacă proiectăm actualul impas pe durata viitoarelor trei decenii, efectele sunt alarmante. Din anii 1980, China a construit zece mii de combinate petrochimice de-a lungul râului Yangtze şi patru mii de asemenea combinate de-a lungul râului Galben.54 Ca urmare a acestor fabrici şi opţiunii Chinei de a acorda prioritate dezvoltării şi nu considerentelor de mediu, 40 la sută din râurile ţării sunt poluate serios, iar în 20 la sută din râurile sale calitatea apei este prea toxică pentru a fi atinsă în siguranţă, cu atât mai puţin să bei din ea.55 Cel puţin 55 la sută din apa de la suprafaţa solului din China – şi nu există multă apă subterană în China – nu este potabilă. De fapt, apa reziduală pe care fabricile chineze o deversează în râuri provoacă anual şaizeci de mii de decese premature.56 Bineînţeles, din cauza controlului statului asupra informaţiilor şi a vastei sale reţele de cenzori, mulţi chinezi nici măcar nu ştiu că apa lor de băut ar putea să-i omoare.57

Vecinii Chinei simt deja efectele de contagiune ale abordării sale imprudente în materie de dezvoltare. Din cauza contaminării apelor din China, o mare parte a industriei pescuitului din ţară s-a mutat în apele contestate din Marea Chinei de Est, Marea Chinei de Sud şi Oceanul Pacific.58 Numai în 2011, Garda de Coastă din Coreea de Sud a trimis înapoi 470 de bărci de pescuit chineze, pentru că pătrunseseră ilegal în apele sud-coreene.59 Există asemenea dispute frecvente între China şi Vietnam, Filipine şi Japonia. Ele dispun de un potenţial real de a conduce la conflicte armate.

Vecinii Chinei au, de asemenea, motive de preocupare faţă de seria de baraje aflate în construcţie în China. Ţara intenţionează să-şi tripleze capacitatea hidroenergetică până în 2020, ceea ce va face ca multe râuri chineze să se transforme pur şi simplu în nişte pârâiaşe. Câtă vreme China nu recunoaşte drepturile comune asupra resurselor de apă şi nu distribuie informaţii asupra folosirii apelor sale, vecinii Chinei vor trebui fie să accepte o scădere a volumului resurselor lor de apă, fie să riposteze contra Chinei într-o manieră care ar putea fi extrem de riscantă şi destabilizatoare.60

Managementul resurselor de apă ale Chinei va avea implicaţii nu numai pentru Asia, ci pentru întreaga lume. Până în 2050, oamenii de ştiinţă prevăd că populaţia lumii va creşte la peste nouă miliarde de oameni, iar aproape 70 la sută din populaţia lumii va locui în zonele urbane. Acest lucru va avea consecinţe grave în ceea ce priveşte gestionarea deşeurilor şi a apei.61 Sună ca o afacere pur internă pentru China, deşi nu aceasta este realitatea. Va deveni o preocupare globală când China va fi de trei ori mai puternică decât Statele Unite. Astăzi, mulţi solicită o mai mare mişcare de protecţie a mediului în interiorul Chinei. Această evoluţie nu s-a produs.

SATELE CANCERULUI

Costul uman al poluării aerului şi a apei din China poate fi văzut explicit în numărul „satelor cancerului" care au apărut lângă fabricile chinezeşti. Acele fabrici deversează în râuri o serie de deşeuri, substanţe chimice toxice şi alte materiale discutabile, omorând fauna sălbatică, degradând calitatea apei, cauzând malformaţii din naştere şi chiar conducând la moarte. În mare măsură pentru că standardele ţării rămân teribil de înapoiate faţă de cele ale naţiunilor industrializate – doar 40 la sută din reglementările chinezeşti sunt aliniate cu normele

internaţionale62 – China a produs, în câteva decenii, mai multe zone cu incidenţă ridicată a cancerului decât tot restul lumii la un loc.63

Daunele nu se limitează la sate apropiate de râurile Chinei. Cancerul este acum principala cauză a decesului la Beijing, iar nivelul ridicat de poluare este unul dintre principalele motive.64 Ratele de cancer ale Chinei sunt încă sub cele ale Statelor Unite, dar dacă în China se va merge în continuare pe aceeaşi cale de dezvoltare, raportul nu va rămâne neschimbat mult timp.

În mod repetat, China atrage atenţia asupra faptului că naţiunile dezvoltate au avut şi ele partea lor de contribuţie la poluarea planetei pe durata industrializării lor. Dar cel puţin două lucruri fac ca situaţia Chinei să fie diferită. Prima, revoluţia industrială a Chinei e mai amplă şi, prin urmare, dimensiunile reale şi potenţiale ale daunelor nu au precedent. China va dispune, curând, de cea mai mare economie din lume şi, odată cu ea, va afişa cel mai mare apetit pentru combustibili fosili, substanţe chimice toxice şi alţi poluanţi.

În al doilea rând, China nu dispune de o societate civilă solidă şi productivă, care să reprezinte interesele oamenilor expuşi la agenţi cancerigeni şi la celelalte otrăvuri produse de dezvoltarea rapidă a Chinei. O femeie care trăieşte într-un sat al cancerului şi şi-a pierdut soţul şi fiul din cauza acestei maladii a spus: „Tot ce vreau este să respir aer curat, să beau apă în condiţii de siguranţă şi să folosesc sol necontaminat, dar cred că este prea mult să cer aşa ceva”. 65 După cum a explicat senatorul Sherrod Brown.

„Nu există presă liberă pentru a aduce asemenea cazuri în faţa opiniei publice”, iar când adevărul este expus, „nu există o societate civilă liberă care să pledeze pe termen lung pentru soluţionarea acestor probleme”. 66

Pe măsură ce comerţul internaţional al Chinei a crescut, practicile agricole şi de prelucrare a alimentelor au avut un impact negativ mai mare la nivel internaţional. Între practicile mai respingătoare, mai dezgustătoare ale Chinei se află şi folosirea unor pesticide periculoase sau interzise, pentru a creşte randamentele produselor agricole, a unor antibiotice nesigure şi hormoni, pentru a determina creşterea efectivelor de animale şi a producţiei de peşte, dar şi a unor conservanţi ilegali pentru creşterea comercializării produselor semipreparate.67 Aceste practici au condus la interzicerea

produselor alimentare chinezeşti în Asia de Est, Uniunea Europeană, Japonia şi Statele Unite.68

TRIŞORII CÂŞTIGĂ – CHINA VA DEZLĂNŢUI CAMPIONII NAŢIONALI

Când vine vorba de comerţ şi de creştere, America pierde în faţa Chinei, iar motivul este simplu: China trişează. Fură tehnologie, promovează monopolurile chinezeşti şi-şi protejează în mod inechitabil companiile de stat faţă de concurenţa străină. Ea a încălcat, timp de decenii, regulile în conformitate cu care naţiunile moderne fac comerţ transfrontalier şi tratează investiţiile străine în interiorul graniţelor naţionale. China a jucat după propriile reguli şi, pe măsură ce puterea sa creşte, un număr din ce în ce mai mare de ţări vor fi forţate să joace şi ele după aceste reguli.

O componentă centrală a strategiei de creştere încununată de succes a Chinei o reprezintă dobândirea, adesea prin mijloace ilegale, a ştiinţei şi tehnologiei străine. China a înfiinţat fabrici pentru produse contrafăcute în care lucrează zece mii până la cincisprezece mii de oameni.69 Obiectivele politicii industriale naţionale a Chinei au efectul de a încuraja furtul proprietăţii intelectuale, iar un număr mare de întreprinderi chineze şi entităţi guvernamentale se angajează în acest comportament.70 Atât de dramatică este pirateria proprietăţii intelectuale (PI) în China, încât o companie de software a vândut un singur program în China şi a primit apoi treizeci de milioane de cereri de actualizare.

China se află în avangarda furtului de PI şi piratează în mod sistematic entităţile comerciale străine pentru a le fura detaliile de PI pe care le transmit companiilor chinezeşti, făcând din China cel mai mare infractor din domeniul furtului de PI.71 Această ipostază permite chinezilor să trişeze pe calea spre vârful ierarhiei tehnologice a lumii.72 Un astfel de furt de PI reprezintă o pierdere estimată de 107 miliarde de dolari în vânzări anuale suplimentare73 şi costă 2, 1 milioane de locuri de muncă numai în Statele Unite.74 în viitor, când economia Chinei va fi şi mai mare şi când alianţele sale vor fi mai ample, mai cuprinzătoare, va fi mai greu să stimulezi inovatorii să investească în crearea unui nou element de PI a cărui valoare poate fi atât de uşor depreciată prin furt larg răspândit.

Pe lângă transferurile forţate de tehnologie, China favorizează efectiv întreprinderile chineze de stat.75 Acestea controlează numeroase sectoare economice şi sunt mari actori în şapte sectoare importante din punct de vedere strategic: apărare, producţie de energie, petrol şi gaze, telecomunicaţii, cărbune, aviaţie şi transport maritim.76

Liderii chinezi pot direcţiona către întreprinderile de stat subvenţii masive din rezervele valutare ale statului, astfel încât stabilirea obiectivelor pe pieţele externe va fi mult mai uşoară. Din 1985 până în 2005, China a cheltuit 300 de miliarde de dolari pentru a sprijini cele mai mari companii deţinute de stat.77 Accesul acestora la capitalul ieftin şi la preţurile subevaluate este, în mod evident, inaccesibil rivalilor lor internaţionali, 78 iar ei îşi intensifică agresiv investiţiile externe. Ele sunt în plină campanie de lărgire a pieţelor, de exploatare a resurselor naturale şi de creare a unor tehnologii mai avansate.79

China a triumfat în efortul său de creare a unei asimetrii în accesul pe piaţa internă.80 Organizaţia pentru Cooperare şi Dezvoltare Economică a stabilit că legile Chinei privind investiţiile străine sunt cele mai restrictive dintre cele douăzeci şi două de mari economii naţionale.81 Politica antitrust a Chinei este un prim exemplu. China a adoptat o lege antimonopol în 2007, dar întreprinderile sale de stat sunt exceptate de la aplicarea condiţiilor acestei legi.82 Mai degrabă legea este adresată în primul rând companiilor străine care încearcă să achiziţioneze întreprinderi chinezeşti.83 în plus, China utilizează o serie de tactici discutabile în cursul „investigaţiilor" sale desfăşurate în conformitate cu legea antitrust, prin avertizarea companiilor de a nu căuta avocaţi şi prin exercitarea unor presiuni asupra lor să mărturisească angajarea în unele practici anticoncurenţiale care încalcă legislaţia antitrust.

Un alt instrument folosit de guvernul chinez pentru a refuza accesul pe piaţă al companiilor străine constă în noua sa politică de analiză a investiţiilor străine din punctul de vedere al securităţii naţionale. Spre deosebire de instituţia care se ocupă de aceste probleme în America, Comitetul pentru investiţii străine din Statele Unite, în legea chineză s-a adăugat „securitatea economică" şi „stabilitatea socială" la lista preocupărilor în materie de secu

TheCommitteeonForeignInvestmentintheUnitedStates, *CFIUS*, un comitet interagenţii al guvernului SUA care analizează implicaţiile de securitate naţională ale investiţiilor străine în companii sau operaţiuni din SUA. (n.trad.) ritate şi a motivelor de blocare a investitorilor străini pe piaţa Chinei.84 Companiile străine din China se confruntă cu interdicţii categorice, plafoane pentru investiţiile de capital străin, restricţii la angajarea personalului, testări repetitive de conformitate şi proceduri îndelungate de aprobare din partea guvernului pentru permise şi autorizaţii.85 Ca rezultat, China ţine companii străine departe de ceea ce va deveni cea mai mare economie a lumii, deşi China continuă să se bucure de clauza naţiunii celei mai favorizate cu toţi membrii OMC.

CHINA VA SUBMINA DIN CE ÎN CE MAI MULT NAŢIUNILE UNITE ŞI ORGANIZAŢIA MONDIALĂ A COMERŢULUI

Organizaţia Naţiunilor Unite este departe de a fi perfectă, dar este singura organizaţie internaţională care are caracter universal. Este, de asemenea, singurul forum din lume în care orice naţiune se poate adresa celorlalte naţiuni pentru a discuta şi a coopera pe teme precum sănătatea, munca, telecomunicaţiile, finanţele, securitatea şi comerţul. Această reţea de cooperare susţine ordinea noastră politică internaţională, însă principala ei virtute – caracterul universal – nu ar putea supravieţui într-o lume dominată de China.

În 2001, China şi alte câteva ţări asiatice au constituit o organizaţie pe care au considerat-o ca o potenţială contrapondere la NATO – Shanghai Cooperation Organization". Membrii SCO sunt China, Kazahstan, Kîrgîzstan, Rusia, Tadjikistan şi Uzbekistan.80*" Atât SCO, cât şi NATO au semnat fiecare câte o Cartă, au numit câte un secretar general permanent, au înfiinţat centre

Toate statele recunoscute la nivel internaţional şi observatorii individuali, cum ar fi Vaticanul şi Palestina, participă la activitatea sa. (n.trad.)

„Organizaţia pentru Cooperare de la Shanghai, abreviată SCO. (n.trad.)

La care s-au mai adăugat, pe 9 iunie 2017, India şi Pakistan, (n.trad.) cu tematici diverse în capitalele regionale şi au organizat reuniuni anuale la vârf. Cu toate acestea, SCO depăşeşte cadrul cooperării simple în materie de securitate al NATO şi include

mecanisme de colaborare în domeniul comerţului, al finanţelor şi cel juridic.

Cea mai mare diferenţă dintre SCO şi NATO constă în natura guvernelor membrilor săi. NATO este o alianţă a douăzeci şi opt de democraţii. SCO este în esenţă o coaliţie de autocraţii. Deşi este posibil ca observatorii SCO, cum ar fi India democratică, să devină într-o bună zi membri cu drepturi depline* şi să aducă valori democratice SCO, un viitor alternativ dominat de China pare mai probabil, datorită statutului Chinei ca ţara cu cea mai mare economie şi cea mai puternică armată.

Beijing îşi extinde deja rolul în SCO. De exemplu, pentru a ajuta la finanţare, China a acordat credite pentru membrii SCO în valoare de miliarde de dolari, prin intermediul Consiliului de afaceri al SCO şi al Fondului de Dezvoltare.87 SCO a creat, de asemenea, o Asociaţie Internaţională a Băncilor şi un forum al consultanţilor ştiinţifici pentru a examina aspecte precum educaţia, sănătatea, cultura, problemele juridice şi legislative. Ministerul de Externe al Chinei a descris SCO ca fiind „un exemplu de succes al noului concept de securitate al Beijingului". 88 Membrii SCO efectuează în mod regulat o serie de exerciţii militare comune, care sunt adesea evidenţiate în mijloacele de presă oficiale ale Chinei.

SCO va include, până în 2050, trei dintre cele mai mari economii din lume, după ce India va fi trecut deja de la statutul de observator la calitatea de membru cu drepturi depline. Membrii săi vor dispune de suficientă influenţă economică pentru a submina orice instituţie globală prin neparticipare sau prin

Evenimentul s-a produs după apariţia cărţii de faţă, (n.trad.) nerespectarea deciziilor acesteia. În acest caz, o Organizaţie a Naţiunilor Unite fără membrii SCO ar fi ca Liga Naţiunilor fără Statele Unite, deoarece China şi aliaţii săi din cadrul SCO reprezintă o parte în creştere din PIB-ul mondial. Unii experţi chiar au recomandat grupului să creeze un sistem de tranzacţionare care să utilizeze doar monedele naţiunilor membre ale SCO.89

La fel ca Organizaţia Naţiunilor Unite, Organizaţia Mondială a Comerţului (OMC) se confruntă cu ameninţarea de a deveni din ce în ce mai puţin relevantă. Ceea ce a început ca un organism de elaborare a regulilor pentru a promova comerţul liber şi pieţele mai libere, s-a

împotmolit într-o reţea de pieţe emergente. Obiceiul Chinei de a trage de timp în aplicarea unora dintre promisiunile pe care le-a făcut la intrarea în OMC şi de a refuza îmbunătăţirea accesului pe piaţă subminează OMC. în ciuda acestor tactici, în negocierile sale comerciale, China cere în continuare mai multe concesii din partea naţiunilor dezvoltate.

În câteva decenii, Statele Unite şi alte puteri occidentale nu vor mai avea avantajul de a fi cele mai mari economii, o circumstanţă care le permitea să promoveze standarde şi principii de liber schimb. Cu excepţia cazului în care Occidentul ar convinge China să accepte curând aceste principii, o asemenea schimbare de putere va fi un pas uriaş înapoi de la pieţele deschise şi comerţul liber, dezavantajând OMC şi descurajând eforturile similare de a promova comerţul multilateral.

În cazul în care China va reuşi să slăbească Naţiunile Unite şi OMC, aceasta va fi în concordanţă cu scopul său de a crea o nouă ordine mondială, prin delegitimizarea celei vechi mai întâi. După cum arată perioada Statelor Combatante din China, pretendentul acuza de multe ori vechiul hegemon că nu arată respectul cuvenit faţă de dinastia regală. Ideea de bază era de a face un apel adresat altor state să abandoneze vechiul hegemon şi să-l sprijine pe pretendent, deoarece hegemonul demonstrase, prin presupusa lui lipsă de respect faţă de dinastia regală, că nu avea dreptul legitim de a conduce. Acesta a fost un proces lent, multisecular. Astăzi, un pretendent în ascensiune trebuie să delegitimizeze autoritatea globală a hegemonului pentru a reuşi. Aceasta înseamnă că şi China trebuie să delegitimizeze instituţiile create de Occident, cum ar fi Organizaţia Naţiunilor Unite şi OMC. Prin crearea unei imagini a ordinii actuale ca fiind în faza terminală a declinului, pretendentul poate schimba sistemul pentru a se potrivi modelului său revizionist.90

CHINA VA PROLIFERA ARME PENTRU PROFIT

Timp de mulţi ani, China a vândut tehnologii de producere a rachetelor unor state rebele care dezvoltă arme de distrugere în masă, acţionează agresiv faţă de vecinii lor, înarmează teroriști şi îşi asupresc propriul popor. Clienţii lor au inclus Iranul, Libia şi Siria. Regimul de Control al Tehnologiilor pentru Rachete* este un acord internaţional de import-export** proiectat să împiedice state rebele,

cum sunt cele enumerate anterior, să achiziţioneze elemente ale tehnologiilor pentru rachete.

În 1998, Statele Unite s-au pregătit să ofere Chinei o înţelegere secretă pe care am fost sigur că aceasta o va accepta. (Eram pe atunci la fel de naiv ca şi restul colegilor mei). În schimbul unor controale ale exporturilor efective de tehnologia rachetelor, Statele Unite „ar fi extins cooperarea cu China – comercială şi ştiinţifică – în domeniul spaţial", ar fi emis o „derogare prezidenţială generală asupra sancţiunilor legate de piaţa Tiananmen valabilă

În original, *TheMissileTechnologyControlRegime*[*MTCR*]. (n.trad.)

„Stabilit în aprilie 1987 de ţările grupului G7: Canada, Franţa, Germania, Italia, Japonia, Regatul Unit şi SUA. (n.trad.)

pentru toate lansările viitoare de sateliţi comerciali" 91 şi ar fi sporit numărul de sateliţi care ar putea fi lansaţi pe rachetele propulsoare chinezeşti.92

Propunerea SUA cuprindea cu înţelepciune un număr de stimulente suplimentare, precum şi mai multe elemente de penalizare". Prin calitatea de membru al MTCR, China ar fi dobândit „prestigiu politic, capacitatea de a formula viitoare decizii ale MTCR, o protecţie substanţială împotriva viitoarelor sancţiuni americane şi [calitatea de membru] va accelera într-o oarecare măsură examinarea exporturilor americane către China sub control MTCR", conform unui memoriu NSC distribuit neoficial de Gary Samore. Cât priveşte pedeapsa motivaţională, *" acelaşi memoriu nota că Statele Unite „vor atrage atenţia chinezilor că, practic, lipsa de progres în domeniul rachetelor ne va împiedica să promovăm o creştere a volumelor de lansări şi chiar ar putea pune în pericol cota actuală [de lansări de sateliţi]". 93

Reacţia Chinei la această ofertă este extrem de revelatoare cu privire la priorităţile şi intenţiile sale: a respins fără să clipească propunerea americană. China era mai puţin interesată de cooperarea tehnologică şi prestigiul politic cât, mai curând, de exportul de arme către statele rebele.

Răspunsul Chinei ne spune, de asemenea, multe despre cum va arăta o lume condusă de China. Mai curând decât să încetinească proliferarea armelor de distrugere în masă, o Chină din ce în ce mai puternică o va accelera. Mai curând decât să izoleze statele rebele,

China le va întări. Şi mai curând decât să coopereze cu Statele Unite şi aliaţii săi, China îi va submina şi-i va slăbi cu orice ocazie, mai ales când se pune problema propriei sale securităţi naţionale.

Morcovii din expresia motivaţională" morcovul şi nuieluşa", (n.trad.)„Nuieluşe, (n.trad.)

m Nuieluşa din expresia de mai sus. (n.trad.)

Chiar şi în cazul în care China s-ar alătura MTCR, există motive de îndoială că ar respecta regulile regimului. Într-un raport devastator privind duplicitatea chinezilor în materie de înarmare, senatorul Jesse Helms a declarat: „În ultimii douăzeci de ani, Republica Populară Chineză (RPC) şi-a luat formal cincisprezece angajamente de neproliferare, dintre care şapte legate de proliferarea tehnologiei nucleare, şase referitoare la transferul de tehnologie a rachetelor şi două obligaţii asumate în momentul când RPC a aderat la Convenţia privind armele biologice din 1997". El a adăugat: „Niciuna dintre aceste promisiuni nu a fost onorată". Personalul lui Helms a prezentat un calendar care arată cronologia promisiunilor încălcate şi a abaterilor comise de către chinezi, care au subminat securitatea naţională a Statelor Unite. Aceste încălcări includ vânzarea de componente ale unor arme nucleare către Pakistan şi Iran, precum şi transferuri de rachete balistice către Pakistan, Irak, Siria, Iran, Libia şi Coreea de Nord.94

În noiembrie 2003 a apărut poate cea mai convingătoare dovadă a legăturilor Chinei cu o mult mai largă reţea de proliferare, când guvernul libian a furnizat oficialilor occidentali o colecţie de documente, inclusiv un manual de instrucţiuni detaliate, tipărit în limba chineză, pentru confecţionarea unei bombe de o mie de livre (454 kg) cu explozibili convenţionali înfăşuraţi în jurul materialului fisionabil pentru a genera o explozie nucleară. Mass-media pretinde că acele documente demonstrau că experţi în arme nucleare din China încă mai colaborau cu oamenii de ştiinţă pakistanezi, ani de zile după ce furnizaseră iniţial informaţii de proiectare către Pakistan şi Libia.95

De ce nu a încetat China exporturile sale de armament şi rachete către regimurile rebele? Asistenta Secretarului de Stat Paula DeSutter sugera în 2006 că acest eşec oglindeşte fie „incapacitatea" guvernului chinez de a lupta cu proliferarea, fie simpla sa „lipsă de dorinţă" 96 de a proceda astfel. Cea de-a doua explicaţie este cu siguranţă mai

potrivită. Obiectivul Chinei este, în parte, să diminueze influenţa puterilor mondiale, cum ar fi cea a Statelor Unite, prin proliferarea armelor către guverne opresive, dictatoriale şi adesea antioccidentale.

Nu există, până în prezent, niciun manifest al ordinii mondiale propuse de China, însă în ultimul deceniu doi preşedinţi succesivi ai acestei ţări au făcut aluzie la intenţiile chineze. În septembrie 2005, preşedintele Hu Jintao a ţinut un discurs major la Adunarea Generală a ONU, intitulat „Să construim în vederea unei lumi armonioase a păcii durabile şi a prosperităţii comune" 97, în care pune în discuţie ideea unei „lumi armonioase". 98 în discurs, Hu spunea vag: „Să ne prindem mâinile şi să lucrăm împreună pentru a construi o lume armonioasă cu o pace durabilă şi prosperitate". 99 Opt ani mai târziu, succesorul său, Xi Jinping, a oferit un indiciu major cu privire la viitorul lumii în doar cinci cuvinte-cheie din discursul său – „dezvoltarea este de o importanţă primordială", adăugând mai târziu că „trebuie să întărim în mod constant fundamentele materiale şi culturale pentru realizarea visului chinezesc". 100 Xi a expus astfel scopul armonizării lumii potrivit valorilor chineze şti.

Fără contextul potrivit, cuvintele lui Hu şi Xi par a fi inofensive. Dar, aşa cum se explică în Capitolul 1, noţiunea de „armonie" a Chinei în domeniul geopolitic înseamnă dominare unipolară şi aşa cum este explicat în Capitolul 2, „visul chinezesc" este ca China să fie singura superputere din lume, fără egal din punct de vedere economic, militar şi cultural.

În concluzie, dacă visul chinezesc devine realitate în 2049, lumea sinocentrică va cultiva autocraţiile; multe site-uri Web vor fi umplute cu o istorie rescrisă defăimând Occidentul şi lăudând China; iar poluarea va contamina atmosfera în mai multe ţări, în timp ce naţiunile în curs de dezvoltare vor adopta modelul chinezesc de „a creşte acum şi a te ocupa mai târziu de mediul înconjurător", într-o cursă spre limita de jos a standardelor de siguranţă alimentară şi de mediu. Pe măsură ce degradarea mediului se extinde, multe specii ar putea să dispară, nivelul oceanelor va creşte, iar cancerul se va răspândi. Unele organizaţii internaţionale nu vor putea interveni la fel de eficient ca astăzi, deoarece vor fi marginalizate. Monopolurile chineze de stat şi alianţele economice controlate de chinezi vor domina piaţa mondială, iar una dintre cele mai puternice alianţe

militare ale lumii ar putea fi controlată de Beijing, care va putea să depăşească uşor Statele Unite în domeniul cheltuielilor de cercetare militară, al trupelor şi sistemelor de arme.

Acesta nu este un viitor care merită aşteptat. Cu toate acestea şi în realitate, mulţi dintre cei care nu au făcut efortul de a înţelege consecinţele pe termen lung ale strategiei chineze asta şi fac, adică aşteaptă. A exercita presiuni asupra Chinei pentru a determina o schimbare a devenit din ce în ce mai puţin fezabil. Din păcate, avantajul nostru s-a diminuat, chiar dacă unii au început să se trezească. Aceste multe „coşmaruri" potenţiale pe care le putem vedea, către mijlocul acestui secol, izvorând din hegemonia unei Chine nereformate, au fost toate postulate fără a se rosti vreun cuvânt referitor la viitorul balanţei de putere militară. În legendele din epoca Statelor Combatante, acumularea militară de către o putere în ascensiune, care ameninţă vechiul hegemon, este plasată chiar la sfârşitul povestirii. A merge dincolo de câteva programe de tip Măciuca Asasinului sau a lansa o adevărată provocare globală la adresa puterii militare americane sunt acţiuni care trebuie amânate, în cazul în care China continuă să urmeze modelul antic. A crea o forţă maritimă militară capabilă să funcţioneze în apele profunde ale oceanelor deschise, a înfiinţa baze militare în afara ţării, a disloca forţe aeriene puternice, oricare din aceste măsuri adoptate prea devreme ar fi ca şi cum ai întreba despre cazanele împăratului. Aceasta a fost greşeala letală făcută de fosta Uniune Sovietică. Chiar şi şoferii de taxi din Beijing cunosc această poveste.

10

FOCURI DE AVERTISMENT

„Mai bine să vezi odată decât să auzi de o sută de ori!" – *Proverb popularchinezesc*

La începutul filmului *Gravity* din 2013, astronauţii interpretaţi de Sandra Bullock şi George Clooney primesc un mesaj îngrijorător de la Centrul de Control al Misiunii din Houston. Ruşii au lansat o rachetă către unul dintre sateliţii lor scoşi din uz, nefuncţionali şi explozia a declanşat o reacţie în lanţ, formând un nor în expansiune rapidă de fragmente spaţiale potenţial letale, care se îndreptau spre astronauţii americani aflaţi într-o ieşire în spaţiul cosmic. O misiune de rutină pentru repararea telescopului spaţial Hubble devine o luptă pentru

supravieţuire. În final, personajul interpretat de Sandra Bullock se reîntoarce triumfătoare pe Pământ cu ajutorul unei staţii spaţiale chineze, neocupate, care găzduieşte o capsulă spaţială pe care pilotează cu succes către baza terestră.

Pe fondul cronicilor strălucitoare, au existat şi câteva observaţii critice cu privire la elementele mai puţin realiste ale filmului. Din cauza tensiunii de suprafaţă,[26] s-a spus că lacrimile Sandrei Bullock nu s-ar fi putut îndepărta de pe faţa ei, plutind, aşa cum o fac în film. Călătoria ei de la Telescopul Spaţial Hubble către staţia spaţială chineză, cu o oprire la staţia spaţială internaţională, ar fi fost imposibilă, deoarece cele trei sisteme sunt pe orbite diferite. Iar Bullock ar fi trebuit să poarte, practic, un scutec nu lenjerie intimă mulată pe corp – aceasta fiind discrepanţa reală cea mai comentată.

Dar există şi alte probleme cu filmul, care ne dau motive serioase de reflecţie. Ele au mai puţin de-a face cu licenţele dramatice şi mai mult cu Maratonul de o sută de ani.

În primul rând, personajului interpretat de Sandra Bullock nu i-ar fi fost niciodată permis să intre – şi cu atât mai puţin să opereze – în staţia spaţială chineză. Când inginerii chinezi au proiectat sistemul, ei au ales, în mod deliberat, soluţii incompatibile cu versiunile americane.1 Pentru că ei nu au dorit o cooperare între Statele Unite şi China în spaţiu.

În al doilea rând, ruşii nu au trimis niciodată o rachetă pentru a distruge unul dintre sateliţii lor, aşa cum se prezintă în film, în 2007, chinezii au făcut exact asta. Folosind o armă antisatelit cu baza la sol (una care ar putea fi folosită într-o bună zi împotriva sateliţilor americani), chinezii au eliminat de pe orbită un satelit meteorologic dezactivat, nefuncţional. Potrivit unui raport al Pentagonului, testul chinez „a ridicat nivelul de preocupare al multor naţiuni, de vreme ce norul de reziduuri rezultat putea periclita bunurile şi resursele tuturor naţiunilor cu capacităţi spaţiale şi reprezenta un pericol pentru zborul în spaţiu al oamenilor". 2 Oficialii serviciilor de informaţii din SUA nu au fost avertizaţi de chinezi cu privire la lansarea rachetei lor şi, de fapt, au fost în mod repetat asiguraţi că guvernul chinez nu avea un program antisatelit. Chinezii au creat într-un mod imprudent,

[26] Și a stării de imponderabilitate, (n.trad.)

iresponsabil, cel mai mare şi mai periculos câmp de deşeuri spaţiale din istorie, dar ruşii au fost acuzaţi şi făcuţi de ocară în filmul *Gravity*.

Efectul acestor denaturări este că, în filmul *Gravity*, chinezii par a fi eroi, în timp ce ruşii lasă impresia unor răufăcători. Scenariştii filmului au făcut tot ce a depins de ei pentru a distorsiona povestea a ceea ce s-a întâmplat în spaţiu şi realitatea a ceea ce se putea întâmpla acolo. Faptul ca atare nu ar trebui să fie chiar atât de surprinzător: populaţia masivă a Chinei oferă o audienţă imensă pentru filmele americane, şi profit pentru studiourile din Hollywood, cu condiţia ca personajele de origine chineză să fie portretizate într-o lumină corespunzătoare. În caz contrar, filmul ar fi putut fi cu totul interzis în China.3

Încă o dată, fie din cauza miopiei, fie a interesului propriu, elitele occidentale şi formatorii de opinie furnizează publicului ochelari de culoare trandafirie când vine vorba să privească China. Şi asta este, desigur, exact ce au intenţionat chinezii.

Distrugerea de către China a satelitului său meteorologic în 2007 a fost primul dintr-o serie de focuri de avertisment – provocări intenţionate şi acte ostile aparent concepute pentru a testa tăria de caracter a Statelor Unite şi a naţiunilor aliate, precum şi limitele a ceea ce se consideră a fi acceptabil prin normele internaţionale pe care cea mai mare parte a lumii le-a trecut cu vederea, le-a ignorat sau le-a considerat justificate ori având o semnificaţie minoră. După 2007, incidentele au devenit din ce în ce mai sfidătoare. Prin urmare, tensiunile din Asia de Est se află la cel mai înalt nivel de după cel de Al Doilea Război Mondial.

La scurt timp după acest test antisatelit al Chinei s-a produs o schimbare majoră de ton faţă de America şi noul ei preşedinte, Barack Obama. În decembrie 2009, preşedintele Obama a călătorit la Copenhaga, unde se adunaseră reprezentanţi din 192 de ţări pentru a ratifica noi politici globale privind schimbările climatice. Această reuniune la vârf a fost marcată de o schimbare semnificativă a tonului public al oficialilor chinezi. Ei au afişat o grosolănie atipică, întrerupând diplomaţii occidentali, în mai multe ocazii şi oferind puţine contribuţii constructive la discuţii.4 Premierul Wen Jiabao îi ignorase deja pe ceilalţi şefi de guvern refuzând să participe la cele mai multe dintre negocieri. China i-a surprins pe observatori încheind un

acord paralel cu alte ţări în curs de dezvoltare care a blocat angajamentele scontate, care ar fi trebuit să fie incluse în proiectul de acord asupra schimbării climei, ceea ce practic torpila obiectivele conferinţei.5 În conformitate cu declaraţiile unui oficial important al guvernului SUA, chinezii au organizat într-un mod sfidător, la sfârşitul conferinţei, o întâlnire fără participarea preşedintelui Obama cu scopul de a bloca iniţiativele SUA; schema lor a fost dezvăluită când Preşedintele Obama şi Secretarul de Stat Hillary Clinton s-au amestecat în miting fără să fie anunţaţi.6

Taiwanul a reprezentat o lungă perioadă de timp o sursă de neînţelegeri, un subiect de dispută între SUA şi China, dar noul comportament al Republicii Populare Chineze, încrezător fără a fi agresiv, care a protestat faţă de vânzările de armament către insulă în ianuarie 2010, când Administraţia Obama a aprobat o vânzare de echipament militar în valoare de 6, 4 miliarde de dolari SUA către Taiwan, a cauzat o regândire a ansamblului relaţiilor dintre SUA şi Taiwan şi a aruncat o umbră de îndoială asupra viitoarelor vânzări de armament. China a numit înţelegerea „o intervenţie grosolană în afacerile interne ale Chinei", un răspuns mult mai combativ decât practica anterioară a Beijingului, în aceste condiţii, China a suspendat temporar contactele militarilor chinezi cu reprezentanţii militari ai SUA şi a impus sancţiuni împotriva unor companii americane care vânduseră echipament militar către Taiwan.7 Cedând în faţa acestor presiuni, administraţia a decis să nu mai aprobe următoarea vânzare de armament american către Taiwan, şi anume cea referitoare la avioanele avansate, de luptă multirol F-16, fapt care a determinat apariţia unor critici din partea unor membri ai Congresului care au acuzat administraţia că nu se impune în faţa Chinei.8 în consecinţă, administraţia Obama a extins angajamentele militare dintre SUA şi China.9

Atitudinea tot mai asertivă* a Chinei este un produs al recunoaşterii de către liderii chinezi a faptului că *şi* s-a mutat decisiv în favoarea Chinei, iar declinul relativ al Americii s-a accelerat mai repede decât anticipaseră ei. Această recunoaştere este în parte un produs al folosirii de către China a unor metrici cuprinzătoare de evaluare a puterii naţionale globale.10" Criza financiară globală din 2008 şi 2009, care a apărut mai întâi pe Wall Street, a fost văzută la

Beijing ca o prevestire a lucrurilor viitoare. Comentatorii chinezi au apreciat că economia SUA îşi va reveni, dar nu va mai fi niciodată aceeaşi. În viitor, conducerea economică globală ar fi în cele din urmă mai difuză şi mai puţin dependentă de dolarul american.11 China a aşteptat până ce *şi* s-a înclinat în favoarea sa înainte de a acţiona mai agresiv peste hotare, ceea ce reflectă aderarea Chinei la elementul strategic al răbdării, chiar dacă asta însemna să fii obligat să aştepţi timp de decenii.

Un indiciu care sprijină o astfel de reevaluare chineză a venit în 2010. Era o informare secretă, redactată pe patru pagini, adresată oficialilor chinezi de către un expert în afaceri externe al Comitetului Central. Informarea urmărea să răspundă la întrebarea „Care este cea mai importantă provocare politică externă cu care se confruntă naţiunea noastră în următorul deceniu?" încrezătoare, care îşi exprimă cu uşurinţă punctele de vedere şi interesele, fără anxietate, fără a le nega pe ale celorlalţi, (n.trad.)„O măsură a puterii generale a unui stat-naţiune, care poate fi calculată numeric prin combinarea unor indicatori cantitativi care iau în considerare atât factorii militari, cât şi pe cei economici şi culturali, (n.trad.)

Conform notelor obţinute de guvernul SUA, răspunsul expertului a fost „Cum să gestionăm declinul Statelor Unite"(*gu*anti *merguoshuaild*). El punea în discuţie mai multe tactici care ar putea fi folosite pentru atingerea acestui obiectiv. Dacă evaluarea sa e corectă, China ar urma să depăşească economia Americii în cel mult un deceniu.

O altă probă despre declinul Americii a apărut în 2012: implicaţiile reacţiei chineze la un studiu al guvernului american care susţinea că echilibrul militar s-a înclinat în favoarea Chinei, exprimată într-o carte din 1988 apărută sub egida autorităţii date de Universitatea de Apărare Naţională a SUA intitulată *TheParadoxofPower*: *Sino-AmericanStrategicRestraintînanAgeofVulnerability*(*Paradoxulputerii*: *Reţinerea strategicăchino-americană într-oepocă avulnerabilităţii*), de David C. Gompert şi Phillip C. Saunders. Chinezii au tradus şi au difuzat cartea, spunând vizitatorilor străini că nu vor accepta propunerile sale privind politica de reţinere, dar că au admirat recunoaşterea sinceră a declinului militar relativ al SUA şi creşterea puterii chineze în

domeniul forţelor nucleare, al atacurilor cibernetice şi al armelor spaţiale.12 în opinia oficialilor chinezi, concluziile cărţii au reprezentat o revelaţie. După părerea lor, cartea a arătat că guvernul american a recunoscut succesul Chinei în schimbarea echilibrului militar regional al puterii într-un mod mai favorabil intereselor sale. Într-adevăr, multe personalităţi politice şi militare chineze au fost surprinse să afle, din evaluările americane, cât de puternică a devenit deja China. Pe baza comentariilor pe care le-am auzit la Beijing în 2012 şi 2013, am ajuns la concluzia că acest studiu a furnizat fără intenţie, dovada necesară ofiţerilor chinezi care discutaseră insistent dacă venise vremea să exploateze noua poziţionare a Chinei în echilibrul militar.

Mi s-a spus că numeroase persoane din guvernul sau armata Chinei nu cred în afirmaţiile cărţii conform cărora „americanii nu se simt curajoşi sau suficient de hotărâţi, nu doresc să încerce să împiedice ascensiunea Chinei, să o înconjoare cu alianţe sau forţe adverse, sau să declanşeze un război rece Chino-American". 13 în opinia lor aşa ceva ar fi prea bun să fie şi adevărat şi că, în realitate, ne aflam foarte probabil în faţa unui efort intenţionat de a induce China în eroare pentru a deveni delăsătoare, mulţumită de sine. Totuşi, ei au apreciat evaluarea autorilor despre o schimbare în favoarea Chinei în echilibrul puterii militare. Păreau, de asemenea, destul de nedumeriţi cu referire la motivaţia guvernului SUA de a pune în circulaţie dovada unui declin al Americii şi a ceea ce putea să însemne o evaluare pesimistă a *şi*, din perspectiva SUA. Ei au respins afirmaţiile mele conform cărora cei doi autori vorbeau mai degrabă în numele lor.

În mai multe întâlniri, ofiţerii şi cercetătorii militari chinezi mi-au ridiculizat încercările de a subestima cartea ca pe o simplă propunere privată a doi autori şi nu o declaraţie de politică oficială a guvernului SUA. Au râs spunând că ei ştiau că unul dintre autori era prieten apropiat, şi coautor al unor articole, cu Evan Medeiros, important membru al personalului preşedintelui Obama din Consiliul Naţional de Securitate. Nici celălalt autor nu era, în opinia chinezilor, mai puţin autorizat din punct de vedere oficial; era chiar adjunctul Directorului Departamentului de Informaţii Naţionale al SUA, Dennis Blair, care fusese, la un moment dat, Comandantul forţelor armate americane în regiunea Pacificului. Ei erau siguri că acesta era un mesaj,

un semnal că balanţa puterii se înclină spre China şi că a avut loc o schimbare

— Oficial al guvernului SUA, subordonat autorităţii, direcţiei şi controlului Preşedintelui SUA, care acţionează ca şef al comunităţii americane de informaţii, format din şaisprezece membri, (n.trad.)*m şi*. Şi au căzut de acord cu concluziile cărţii că orice ameninţare din partea SUA de escaladare nucleară pentru a preveni un atac chinezesc asupra Taiwanului este „deja minoră şi se va reduce" pe măsură ce China îşi îmbunătăţeşte capacităţile nucleare de răspuns, de represalii.14 Ei se mai întrebau însă şi de ce Statele Unite ar dezvălui public o astfel de constatare negativă.

Este de înţeles că America şi China ar putea să nu fie de acord cu privire la modul de interpretare a echilibrului puterii. La urma urmei, cele două ţări funcţionează în medii strategice diferite şi nu se confruntă cu aceleaşi ameninţări; astfel, este puţin probabil să ţină cont de factori identici în evaluarea puterii naţionale.15 Scriind în 1982 despre diferitele evaluări sovietice şi americane ale echilibrului strategic dintre superputeri, Andrew Marshall, directorul Biroului de Evaluare Netă al Departamentului Apărării al SUA, observa:

O componentă majoră a oricărei evaluări a caracterului adecvat al echilibrului strategic ar trebui să fie cea mai bună aproximare a noastră asupra unei evaluări a echilibrului strategic, efectuată în stil sovietic. Dar aceasta nu trebuie să însemne nişte calcule standard ale SUA efectuate cu ipoteze uşor diferite… Pe cât este posibil, ar trebui mai curând să fie o evaluare structurată aşa cum o vor structura sovieticii, folosind acele scenarii pe care le consideră ei ca fiind cele mai probabile, precum şi criteriile şi modalităţile lor de măsurare a rezultatelor… Calculele sovietice sunt susceptibile de a face presupuneri diferite despre scenarii şi obiective, de a concentra atenţia asupra diferitelor variabile… de a efectua calcule diferite, de a folosi diferite măsuri de eficienţă şi de a folosi probabil diferite procese şi metode de evaluare. Rezultatul este că evaluările sovietice pot diferi substanţial de evaluările americane.16

În al doilea rând dincolo de a fi, în mare parte, produsul interpretării subiective, poziţia relativă a diferitelor state într-o relaţie de echilibru al puterii poate fi pe deplin percepută de acele state doar

privind retrospectiv. După cum a remarcat odată marele om de stat englez Lord Bolinghroke:

Un moment precis în care scările de putere se transformă… este imperceptibil pentru observarea comună… Cei aflaţi pe scară în plină ascensiune nu-şi simt imediat puterea şi nici nu-şi asumă acea încredere la care au dreptul sau acea responsabilitate care le revine, ceea ce vor face ulterior în urma experienţelor încununate de succes. Cei care sunt cei mai preocupaţi să studieze dinamica acestui echilibru judecă şi ei adesea greşit în aceeaşi manieră şi din aceleaşi prejudecăţi. Ei continuă să se simtă extrem de îngrijoraţi de o putere care nu mai e în stare să le facă rău, dar continuă să nu aibă vreo reţinere sau neliniște faţă de o putere care, cu fiecare zi, devine mai redutabilă.17

Reflectând natura subiectivă a evaluărilor asupra echilibrului puterii, unii savanţi americani resping ideea că echilibrul s-ar fi înclinat deja, sau se poate înclina în viitor, spre China. În 2011, Michael Beckley de la Universitatea Tufts a susţinut că „Statele Unite nu se află pe o pantă descendentă; de fapt, acum sunt mai bogate, mai inovatoare şi mai puternice din punct de vedere militar fată de China decât erau în 1991" 18 înainte de a afirma că, desigur, „China se ridică, dar… nu recuperează".19 Fără îndoială, ambele consideraţii sunt relevante pentru evaluările chineze şi americane ale puterii lor proprii şi ale fiecăreia în parte.20

Mai mult decât atât, cum diferite state evaluează echilibrul puterii în mod diferit, Beijingul ar putea să înceapă să creadă că a luat conducerea şi se află în avantaj, cu mult înainte ca Statele Unite să accepte o asemenea concluzie. În ultimele decenii ale

Maratonului, o ipoteză de acest tip ar putea genera percepţii reciproce eronate, care ar putea foarte bine să conducă la război.21

Cu Maratonul la un pas de succes, chinezii constată că există acum posibilitatea să fie mai agresivi decât oricând înainte, păstrându-şi în continuare sub control aspiraţiile lor mai largi. Cele mai urgente priorităţi ale lor sunt mai aproape de casă. Au izbucnit tensiuni pe mările care înconjoară China, atât către sud cu vecinii săi Vietnam, Filipine, Malaysia şi Brunei, cât şi către est cu Japonia.

Începând cu 2010, China a scos de la păstrare şi a şters de praf hărţi vechi de secole, încercând să dovedească legătura istorică a Chinei cu insule din Mările Chinei de Est şi de Sud pentru a justifica

emiterea unor largi pretenţii teritoriale. Marea Chinei de Sud a devenit un loc cu potenţial exploziv când, la o reuniune la nivel înalt din mai 2010 cu Statele Unite, China şi-a afirmat pretenţiile teritoriale faţă de Insulele Spratly, adăugând, la zona sa economică exclusivă, zeci de mii de kilometri pătraţi de ocean cu resurse bogate de energie şi de pescuit şi extinzându-şi apele teritoriale aproape de coastele Vietnamului şi ale statului Filipine.22

Secretarul de stat Hillary Clinton a atras asupra sa reacţii furioase din partea Chinei când a exprimat dorinţa Americii de a media disputa dintre China şi vecinii săi din sud. Au urmat luni de hărţuire a navelor vietnameze şi a celor filipineze.23 Preşedintele filipinezilor, Benigno S. Aquíno III, a comparat situaţia cu cea cu care s-a confruntat Cehoslovacia în 1938: „În ce moment spuneţi: destul, este suficient'? Ei bine, lumea trebuie să spună asta, amintiţi-vă că regiunea Sudetenland a fost cedată Germaniei naziste în încercarea de a-l satisface pe Hitler pentru a preveni cel de Al Doilea Război Mondial". 24 China a numit comentariile lui Aquíno „revoltătoare, scandaloase". 25

Cele mai mari tensiuni sunt însă cu Japonia. Unii autori chinezi consideră japonezii o „rasă de corcitură" şi ca pe nişte împuterniciţi sub procură pentru Statele Unite în gestionarea afacerilor asiatice. Au rămas o serie de resentimente grave, de asemenea, din ocuparea brutală a Chinei de către Japonia în cel de Al Doilea Război Mondial. În Marea Chinei de Est, o serie de stânci care se întind spre vest dinspre arhipelagul japonez au devenit scena unor ciocniri care ar putea degenera într-o bătălie navală majoră.

Pe 7 septembrie 2010, un vas de pescuit chinez s-a ciocnit cu nave de patrulare japoneze în apropierea insulelor în litigiu cunoscute chinezilor ca Diaoyu' şi japonezilor sub numele de Senkaku. Căpitanul vasului chinez şi echipajul său au fost reţinuţi de garda de coastă japoneză şi au fost duşi în Japonia, în pofida obiecţiilor energice ale guvernului chinez. Ca răspuns, China a blocat o serie de exporturi de pământuri rare către Japonia şi a arestat patru japonezi suspectaţi că au pătruns într-o zonă militară şi au făcut fotografii fără permisiune.27

Am fost surprins doi ani mai târziu, când şase nave chineze de supraveghere maritimă din două flote au navigat în regiunea Insulelor Senkaku/Diaoyu, copleşind orice efort japonez de a le urmări.28 Patrularea a urmat anunţului chinez de extindere a apelor sale

teritoriale pentru a cuprinde aceste insule.29 Am fost surprins de faptul că acest eveniment a marcat începutul a câtorva luni de patrulare intensă a chinezilor în jurul insulelor, cu nave chineze care operează uneori în regiune timp de câteva săptămâni pe fiecare misiune, adesea venind la mai puţin de 14 mile (22, 5 km) de insule.30 în acelaşi timp, proteste antijaponeze au izbucnit în China în urma achiziţionării de către guvernul japonez a câtorva insule – proprietate privată – în zona Senkaku/Diaoyu.31

Cinci insule mici, nelocuite şi trei stânci care acoperă şapte kilometri pătraţi în Marea Chinei de Est. (n.trad.)

Mii de protestatari au înconjurat ambasada japoneză de la Beijing, în timp ce alte grupuri au organizat proteste în zeci de oraşe chineze.32 Guvernul chinez a căutat să încurajeze protestele prin difuzarea unor anunţuri precum „Japonia a încălcat drepturile Chinei şi este normal să vă exprimaţi părerile". 33

A trebuit să facem ceva pe 23 noiembrie 2013, când Ministerul Apărării Naţionale din China a anunţat crearea unei Zone de identificare a apărării aeriene* în Marea Chinei de Est. În timp ce alteţări, inclusiv Japonia şi Statele Unite, îşi declaraseră propriile ZIAA-uri în trecut, China s-a remarcat prin cerinţele sale neobişnuit de stricte, cerând aeronavelor din zonă nu numai să se identifice singure şi să furnizeze planul de zbor, dar şi să menţină contactul radio cu administraţia ZIAA chineză.34 La scurt timp după declaraţia Beijingului, am fost încântat că secretarul american al apărării, Chuck Hagel, a autorizat două avioane B-52** să zboare peste ZIAA din Marea Chinei de Est pentru a declara implicit, ferm şi fără echivoc, că America nu recunoaşte cerinţele Beijingului. După cum l-am prevenit, China nu a reacţionat.

Ca răspuns la protestele japoneze, Ministerul chinez de Externe a declarat: „Partea japoneză nu are dreptul să facă remarci iresponsabile şi acuzaţii rău intenţionate împotriva Chinei" şi „chemăm partea japoneză să oprească toate acţiunile care subminează suveranitatea teritorială a Chinei". 35 în ianuarie 2014, Prim-Ministrul Japoniei, Shinzo Abe, a provocat o controversă cu ocazia Forumului Economic Mondial de la Davos, Elveţia, când a comparat tensiunile dintre China şi Japonia asupra

ZIAA, în engleză *AirDefenseIdentificationZone*[*ADIZ*], spaţiul aerian de dimensiuni definite, în care este cerută identificarea, amplasamentul şi controlul vehiculelor aeriene, (n.trad.)

„Boeing B-52 Stratofortress, bombardier strategic cu reacţie, subsonic, cu rază lungă de acţiune, (n.trad.) insulelor Mării Chinei de Est cu relaţiile dintre Germania şi Marea Britanie înainte de Primul Război Mondial. Toată lumea era conştientă că, până la urmă, în 1914, aceste două naţiuni au recurs la război, în ciuda faptului că întreţineau legături economice puternice una cu cealaltă, aşa după cum fac astăzi China şi Japonia.36

Un test major al eficienţei strategiei Maratonului Chinei va fi modul în care Japonia răspunde agresivităţii în creştere a Chinei în apele sale occidentale. Cel puţin în ultimele două decenii, Beijingul a urmărit stratagema Statelor Combatante de a submina şoimii într-un stat rival, în acest caz, în Japonia. China a lansat un program de demonizare antijaponez în toată Asia, concentrându-se inclusiv pe audienţa internă a Japoniei. Mesajul nu s-a schimbat în timp: şoimii japonezi încearcă să restabilească militarismul japonez în stilul anilor 1930 şi, ca atare, trebuie să fie identificaţi şi expuşi ca incapabili, lipsiţi de putere din punct de vedere politic.

Pentru a demoniza Japonia, China a transmis mesajul că ia în considerare bogăţia Japoniei şi poziţia sa de principal aliat al Americii în Asia, ca fiind produse ale unor câştiguri obţinute prin mijloace oneroase în cel de Al Doilea Război Mondial. Profesorul Arne Westad de la Şcoala de Studii Economice din Londra" numeşte acest fenomen o „formă nouă, virulentă de naţionalism antijaponez, aprobat de stat". 37 Se presuspune că naţiunile din zona „confucianistă" de civilizaţie acceptă conducerea naturală de către China şi nu încearcă să reînvie imperii vechi sau să se alinieze cu un hegemon străin precum Statele Unite. Un sondaj din august 2013 privind viziunile cetăţenilor chinezi şi japonezi asupra ţărilor lor contribuie la elucidarea acestor probleme.39 Acest sondaj, comandat de *ChinaDaily* şi laboratorul japonez

În original, *Londonăchoolofeconomics*. (n.trad.) de idei Genron NPO, a cerut unui număr de 1.805 japonezi şi 1.540 de chinezi să-şi exprime opiniile despre cealaltă ţară. Studiul a constatat că peste 90 la sută dintre respondenţii chinezi aveau viziuni nefavorabile asupra

Japoniei, o creştere surprinzătoare de la procentul de 62 la sută înregistrat în anul anterior, în mod similar, 90 la sută dintre respondenţii din Japonia aveau o viziune nefavorabilă sau relativ nefavorabilă faţă de China, comparat cu 84, 3 la sută în anul precedent. Gradul de ostilitate a atins cel mai înalt nivel faţă de celelalte nouă anchete anuale anterioare. Când au fost întrebaţi de ce ansamblul ostilităţii chino-japoneze a crescut atât de semnificativ, mulţi dintre respondenţi au spus că motivul constă în problema insulelor Senkaku/Diaoyou: 77, 6 la sută dintre respondenţii chinezi şi 53, 2 la sută dintre respondenţii japonezi au identificat disputa asupra insulelor ca o motivaţie-cheie a stării de animozitate evidenţiată de chestionare.

Următorul motiv mai frecvent a constat în nemulţumirile istorice: 63, 8 la sută din chinezi au citat „lipsa scuzelor şi a remuşcărilor corespunzătoare din partea Japoniei în legătură cu istoria invaziei din China", aceasta fiind una dintre raţiunile pentru care ei au opinii negative asupra Japoniei. Probabil că cea mai ameninţătoare constatare a fost că 52, 7 la sută dintre respondenţii chinezi şi 23, 7 la sută dintre omologii lor japonezi au fost de părere că va exista un conflict militar între China şi Japonia la un moment dat în viitor.

Este posibil ca asertivitatea crescândă a Chinei faţă de Japonia să fie, de fapt, contraproductivă pentru obiectivul pe termen lung al chinezilor, de a triumfa în Maraton şi, în orice caz, este improbabil ca, având în vedere atitudinea sa precaută şi gândirea orientată spre strategie, conducerea chineză să provoace cel mai apropiat aliat al Americii în regiune, dacă se mai teme încă de hegemonul american. În unele privinţe, lupta Chinei împotriva Japoniei poate servi drept o luptă cu împuternicitul Statelor Unite, dacă aceasta poate slăbi Japonia, va slăbi şi mai mult un hegemon aflat în declin.

În 2013, parţial ca răspuns la intensificarea agresiunii regionale a Chinei, Statele Unite şi Japonia au acceptat să-şi extindă alianţa de securitate, într-un efort de a demonstra hotărârea Americii de a rămâne un jucător-cheie în regiune. Acordul va conduce la expedierea în Japonia a unor avioane de recunoaştere aparţinând Marinei americane, care sunt de aşteptat să patruleze apele din regiune, inclusiv cele din jurul lanţului insular Senkaku aflat în dispută.

Secretarii americani de stat şi al apărării, John Kerry şi Chuck Hagel, s-au deplasat la Tokyo pentru a semna acordul. În timp ce Statele Unite au refuzat să ia parte la litigiu, Hagel a reiterat asigurările administraţiei Obama că tratatul de securitate SUA-Japonia, care obligă Statele Unite să ajute Japonia să se apere dacă este atacată, acoperă insulele.

Liderii japonezi au vorbit deschis despre amendarea constituţiei pacifiste a Japoniei, care interzice folosirea forţei pentru soluţionarea disputelor internaţionale şi permite doar forţa minimă necesară pentru apărarea naţiunii. Acţionând de obicei cu prudenţă, ţinând cont de toate circumstanţele şi consecinţele posibile, Japonezii vorbesc ferm, fără menajamente despre competiţia strategică cu China şi despre pericolele asertivităţii continue a Chinei în regiune. China a reacţionat tăios faţă de perspectivele unei acumulări militare japoneze şi la posibilitatea unei repetări a cursei înarmărilor navale dintre Marea Britanie şi Germania din perioada premergătoare Primului Război Mondial. Merită remarcat, de asemenea, că nu întotdeauna au fost chinezii atât de negativi în ceea ce priveşte dezvoltarea militară a Japoniei, într-adevăr, în anii 1970, China a încurajat Japonia să-şi majoreze cheltuielile de apărare de la 1 la sută din PIB la 3 procente. În 1978, Deng Xiaoping a declarat în faţa unei delegaţii japoneze că este „în favoarea creşterii forţei de autoapărare a Japoniei". 40 Evident, China recruta atunci un nou aliat împotriva sovieticilor.41 Cu toate acestea, zece ani mai târziu, evaluarea *şi* de către China s-a schimbat, iar în 1988 Huan Xiang, consilierul pentru securitatea naţională al lui Deng, critica puternic Japonia.42

Suspiciunea cu privire la stabilitatea democraţiei japoneze este adânc înrădăcinată în China. Mulţi cercetători chinezi consideră că astăzi, mulţi politicieni de dreapta japonezi „doresc amendarea constituţiei Japoniei pentru a restaura vechiul sistem imperial". Analiştii chinezi comentează în mod frecvent vizitele politicienilor japonezi la Yasukuni Shrine, un altar Shinto al japonezilor care au murit în perioada 1867 – 1951", incluzând un număr de criminali de război japonezi din perioada celui de Al Doilea Război Mondial. Aceşti analişti scriu că vizitele simt folosite pentru „mobilizarea spirituală în vederea unei expansiuni agresive în China". 43 Mulţi strategi chinezi

consideră că întărirea puterii militare a Japoniei va deveni „incontrolabilă". 44

Perspectivele viitorului militarism japonez îngrijorează China. He Xin, cel mai bine cunoscut autor hipernaţionalist al Chinei şi consilier al premierului Li Peng, a prezis în 1988 că prădalnica nevoie japoneză de resurse ar determina această ţară să încerce să „colonizeze" China. „Din secolul al nouăsprezecelea", a adăugat el, „Japonia nu şi-a abandonat niciodată obiectivele strategice globale tradiţionale... în acelaşi timp, în aranjamentul strategic general, Japonia va sfărâma complet şi va izola China". 45

Apoi, în noiembrie 1995, China a cerut închiderea bazelor militare americane de pe Insula Okinawa şi a pus sub semnul

Situat în Chiyoda, Tokyo, Japonia, fondat de împăratul Meijiân iunie 1869. (n.trad.)„Aproximativ 2, 5 milioane, (n.trad.)

Întrebării necesitatea unui tratat de securitate reciprocă SUA-Japonia în contextul apărut după Războiul Rece.46 Lu Guangye, un cercetător la Institutul Strategic de Apărare al Chinei, a mers atât de departe, ajungând până la punctul de a avertiza: „Blocul NATO şi Alianţa militară SUA-Japonia au devenit cele două mâini negre care ajută tiranul să facă rău". 47

Lu Zhongwei, vicepreşedinte al Institutului de Relaţii Internaţionale Contemporane din China, un vechi laborator de idei al partidului, sublinia: „În istoria diplomatică a Asiei, nu a existat niciodată un precedent cum ar fi coexistenţa unei Chine puternice şi a unei Japonii puternice". 48 Gao Heng de la Academia Chineză de Ştiinţe Sociale crede, de asemenea, că ocupaţia americană nu a eradicat militarismul în Japonia. Mai mult, argumentează el, de vreme ce Statele Unite au vrut să folosească Japonia pentru a contracara Uniunea Sovietică, Coreea de Nord şi China, în timpul ocupaţiei „au păstrat întregul echipament naţional japonez şi resursele militare ale unei ţări organizate pentru război (deşi numele au fost schimbate)". 49 Cercetătorii chinezi au remarcat că Japonia „limitează şi restricţionează politica teritorială a Chinei şi se amestecă în problemele de suveranitate ale Chinei asupra insulelor Nan-sha [sau Spratly] şi Diaoyutai [sau Senkaku]".50 Aşa-numita doctrină Miyazawa de a constitui un forum regional pentru a discuta problemele asiatice de securitate, pe modelul Conferinţei privind Securitatea şi Cooperarea

în Europa, a fost criticată de către autori chinezi ca un efort mascat cu un voal subţire, de a izola China. În 1993, *NewYorkTimes* a relatat că un oficial chinez a dezvăluit că armata chineză a cerut suplimentarea cheltuielilor de apărare din planul cincinal pentru a face faţă capacităţilor militare japoneze.51

O preocupare imediată pentru China se referă la dezvoltarea japoneză a unui sistem de apărare antirachetă în cooperare cu

Statele Unite. Comentariile detaliate chinezeşti au subliniat, de asemenea, obiectivul Japoniei de a achiziţiona arme nucleare şi portavioane.52 Pe de altă parte, analiştii chinezi susţin că Japonia are deja nave de transport care „au funcţiile unui portavion". 53 Chiar şi în ceea ce priveşte problema armelor nucleare, unii analişti chinezi prevăd că în viitor Japonia, asemenea Indiei, va deveni o putere nucleară. „Nu există nicio îndoială că Japonia are capacitatea de a produce o bombă nucleară. Japonia are mijloace de a evita supravegherea internaţională şi de a întreprinde cercetări secrete asupra armelor nucleare", scria Ding Bangquan în *WorldMilitaryTrends*, un jurnal publicat de Academia de Ştiinţă Militară a Chinei.54

În 2009, colegii mei şi cu mine ne plasam în continuare pe poziţia eronată de a presupune că chinezii gândesc la fel ca americanii. Am înţeles greşit dovada unei noi agresivităţi a Chinei faţă de Statele Unite şi faţă de vecinii săi, deoarece nu se potrivea cu presupunerile noastre preexistente şi pentru că am fost asiguraţi de contactele noastre chineze că o serie de episoade, care păreau să indice o asertivitate mai mare a Chinei, nu făceau parte dintr-un plan general. Nu eram singur în a acorda Chinei prezumţia de nevinovăţie. La urma urmei, înţelegerea mea cu privire la strategia Maratonului a fost că nu exista o urgenţă reală în a ajunge la linia de sosire, cel puţin nu prea curând. O serie de episoade aparent aleatorii ale asertivităţii mari a Chinei au devenit obiectul dezbaterii americane. Mesajul Chinei a fost că nu există un model general sau o *strategiecare* să lege aceste episoade separate. Acest lucru se potrivea cu mesaje anterioare conform cărora China nu avea o mare strategie. Într-adevăr, un lider al experţilor Chinei pe problemele Americii, Wang Jisi, a şi scris un eseu în acest sens în revista *ForeignAffairs*.*55*

Eu şi colegii mei am pornit de la premisa că, sub nicio formă, China nu ar provoca hegemonul american şi că va dura cel puţin două decenii pentru ca puterea economică şi militară a Chinei să descurajeze America. Toate acestea însemnau că ultimul lucru pe care China l-ar putea încerca ar fi să adopte o poziţie contraproductivă, de agresivitate faţă de vecinii săi şi faţă de America. Şi totuşi, prin 2014, oficialii guvernului SUA spuneau Congresului că există un astfel de nou model de asertivitate. De ce a durat atât de mult să-şi dea seama?

Unul dintre motivele pentru care comunitatea de informaţii din SUA şi cu mine am ratat semnele de asertivitate mai mare a Chinei a fost o interpretare total greşită a moderaţiei evidente a Chinei în poziţia sa faţă de Taiwan. Începând cu administraţia Hu Jintao din anii 2000, China a evitat să ameninţe Taiwanul cu folosirea forţei, acordând mai degrabă o mai mare importanţă unor metode mai fine şi indirecte, implicând în mare măsură mijloace economice de influenţare a guvernului insulei.56 Astfel, China a înregistrat progrese semnificative, directe şi remarcabile, printre partidele de la putere şi din opoziţie în Taiwan, lideri de corporaţii, media şi populaţie. După cum s-a aflat ulterior, Hu se confesa celor mai apropiaţi consilieri ai săi afirmând că e mai uşor şi mai ieftin „să cumperi" Taiwanul decât să-l cucereşti.57 în 2009, China şi Taiwanul au semnat un acord-cadru de cooperare economică pentru a normaliza relaţiile economice dintre cele două ţări şi în prezent există aproape şapte sute de zboruri directe pe săptămână, peste strâmtoare, între partea continentală a Chinei şi Taiwan, cu 2, 8 milioane de vizitatori chinezi în Taiwan în 2013. Mai mult, Beijingul a depus eforturi directe pentru a atrage elita de afaceri din Taiwan, mulţi dintre aceştia devenind susţinători puternici ai apropierii dintre China continentală şi Taiwan. Comercianţii taiwanezi pro China au cumpărat marile ziare şi posturi de televiziune din Taiwan, permiţând astfel Beijingului să influenţeze aceste instituţii media, precum şi pe alţii care, la rândul lor, au primit finanţare din partea Chinei.58

Abia în toamna lui 2013, într-o călătorie la Beijing, am înţeles cât de rău ne-am înşelat cu toţii şi cât de repede s-a mobilizat China să profite de pe urma declinului SUA, aşa cum era el perceput la Beijing. La Beijing cerul era senin şi aerul era rece, dar traficul de dimineaţa era mai rău decât de obicei. Peste un milion de locuitori se îndreptau

spre ieşirile din oraş pentru că vremea se îndreptase, după o săptămână de ploaie. N-aş fi vrut să întârzii la întâlnirea cu cinci generali chinezi şi şaizeci de experţi în materie de securitate, la conferinţa de două zile care urma să aibă loc la Hotelul Prezidenţial, la şapte mile (11 km) spre vest de ambasada SUA. Am plecat cu o oră mai devreme şi am ales un traseu pe lângă Piaţa Tiananmen, pe lângă centrul secret de întâlnire al Biroului Politic. Mare greşeală! O coloană nemişcată de maşini se întindea pe o distanţă de cel puţin o milă (1, 6 km), de-a lungul bulevardului din faţa Porţii Păcii Cereşti. Şoferul oftă şi l-am rugat s-o ia la dreapta de-a lungul pereţilor roşii ai Oraşului Interzis, apoi la stânga pentru a profita de o scurtătură spre nord.

M-am uitat peste notele mele pentru dezbatere, care avea să se desfăşoare în dialectul mandarin, despre balanţa de putere militară actuală. Oponentul meu de dezbatere era unul dintre cei mai cunoscuţi şoimi militari din China, generalul-maior Zhu Chenghu, care făcuse subiectul unor titluri mondiale în 2005, când a dezvăluit scenariile de război nuclear ale Chinei ca represalii împotriva unui atac din partea SUA.59 Bineînţeles, unul dintre subiectele conferinţei era viitorul echilibru nuclear

Tiananmen sau Gate of Heavenly Peace, o poartă monumentală în centrul Beijingului, simbol naţional al Chinei, construită prima dată în timpul dinastiei Ming în 1420. (n.trad.) şi perspectivele controlului armamentelor. Un alt şoim, generalul-maior Peng Guangqian, autorul manualului chinez *Scienceof Strategy*(*Ştiinţa strategiei*), ar fi vorbit despre cum se evaluează balanţa puterii. Profesorii de drept chinezi urmau să schiţeze pretenţiile Beijingului faţă de Marea Chinei de Sud.

Şoferul m-a adus la timp, aşa că am putut distribui copii ale discursului meu pentru conferinţă, atât în engleză, cât şi în chineză, cu sigiliul cel nou, ştampilat pe document, pe care se putea citi: „Autorizat pentru publicare de către Oficiul Secretarului Apărării". Discursul a fost conceput pentru a provoca reacţii în cadrul conferinţei de două zile, o tactică pe care o folosisem şi la alte trei conferinţe militare chineze anterioare. Proverbul din care se trage această tactică este „Aruncă o cărămidă pentru a obţine un giuvaier"* Conferinţa a reprezentat o ocazie rară de a obţine opinii autorizate din partea chinezilor despre modul în care se va desfăşura Maratonul în următorii treizeci şi cinci de ani. Un transfug chinez îmi spusese

anterior o alegorie despre Maratonul de o sută de ani, şi anume că victoria în sistemul Statelor Combatante era ca un joc *weiqi* pe termen lung, multifazic. Era nevoie de şapte generaţii de regi pentru a câştiga hegemonia finală.60 Un joc mediu *weiqi* constă în aproximativ trei sute de mişcări, împărţite în deschidere, mijlocul jocului şi jocul final. Transfugul spunea că liderii de la Beijing din 2014 cred că se află încă în mijlocul jocului, adică în perioada în care PIB-ul Chinei îl depăşeşte pe cel al SUA, dar nu şi ca putere naţională generală.

Am fost trimis la Beijing de Washington, atribuindu-mi-se sarcina de a înţelege ce pregătiri, dacă este cazul, ar trebui să facă guvernul SUA pentru a contracara o strategie de Maraton prin care China intenţiona să depăşească America. Cum îşi imaginau experţii chinezi din institutele de cercetare militare

Stratagema a 17-a din *Celetreizecişi şase destratageme*, (n.trad.) şi guvernamentale că se desfăşoară Maratonul? Multe dintre conversaţiile mele din următoarele două zile au examinat aceste întrebări.

Am proiectat în mod greşit abordarea „aşteaptă momentul potrivit, stai retras în umbră" până la 2049. Am argumentat că numai atunci va prelua China conducerea mondială, va administra ultima lovitură şi va implementa planurile sale de guvernare globală. Nu anticipasem că va exista o abordare treptată, pe măsură ce balanţa puterii se înclină din ce în ce mai mult împotriva Statelor Unite aflate în declin. Astfel mi-am dat seama că a apărut un nou scenariu: China ar deveni mai asertivă cu fiecare îmbunătăţire a situaţiei balanţei de putere faţă de Statele Unite, potrivit calculelor de la Beijing.

Un alt motiv pentru care mi-a trebuit atâta timp să văd accelerarea este acela că am crezut în pretenţiile Chinei că marea sa strategie a fost stabilită şi proiectată pentru a-i ademeni pe alţii într-o stare de mulţumire de sine. Am luat de bune precizările cercetătorilor şi oficialilor chinezi, conform cărora intenţia lor era să-şi exercite răbdarea strategică în următoarele două decenii. Mulţi savanţi americani s-au întors de la Beijing şi mi-au spus că partenerii lor de discuţii chinezi nu cred că echilibrul de putere se va înclina în favoarea Chinei timp de mai multe decenii. China a încurajat în mod activ această percepţie. Începând cu jumătatea lui 2009, laboratoarele de idei de la Şcoala Partidului Comunist Chinez şi Institutul de Relaţii

Internaţionale din China au organizat o serie de conferinţe interne pentru a dezbate implicaţiile pe care le-ar avea asupra Chinei declinul relativ al Americii. După cum scria Alastair lain Johnston de la Universitatea Harvard referitor la aceste conferinţe „Multe voci moderate – cele care credeau că nu se produsese nicio transformare majoră în raporturile de putere… nu erau, în mod evident, în defensivă în aceste dezbateri. Cu alte cuvinte, la întrebarea dacă Statele Unite erau în declin relativ – şi cât de mare era acesta – nu s-a dat un răspuns" de această dată. „Mai mult decât atât", a continuat el, „nu există nicio dovadă că nucleul central de decizie privind politica externă din această perioadă… ar fi acceptat afirmaţia că s-ar fi produs o schimbare majoră în distribuţia puterii sau care a oferit Chinei noi oportunităţi de a-şi promova mai activ interesele". 61

Şi totuşi, unii lideri chinezi au ajuns la concluzia că, în realitate, China avansase mai rapid faţă de program în Maratonul de o sută de ani. Cercetătorii şi ofiţerii de informaţii au început să vorbească despre faptul că, practic, China era cu cel puţin zece sau chiar douăzecide ani înainte de program.62 Liderii chinezi au dezbătut dacă trebuie să facă o schimbare tactică în urmărirea strategiei Maratonului, un fel de sprint final spre linia de sosire.

Cu toate acestea, acţiunile Chinei au fost calibrate în limitele prudenţei, pentru a nu atrage atenţia hegemonului că există un obiectiv strategic mai mare al Chinei. Fiecare dintre aceste episoade a reprezentat un „succes" al politicii externe a Chinei; în fiecare caz, acţiunile chineze agresive au generat beneficii politice semnificative. Şi, deşi Statele Unite şi mulţi vecini ai Chinei s-au plâns, China nu a fost penalizată în mod esenţial pentru comportamentul său de către rivalul american.

Fiecare dintre aceste episoade este rezultatul aplicării de către China a unuia sau a mai multora dintre cele nouă elemente ale Maratonului de o sută de ani, aşa cum se subliniază în Capitolul 2:

1. Induceţi mulţumirea de sine pentru a evita avertizarea adversarului.

2. Manipulaţi-i pe consilierii adversarului vostru.

3. Fiţi răbdători – timp de decenii sau mai mult – pentru a obţine victoria.

4. Furaţi ideile şi tehnologia adversarului în scopuri strategice.

5. Puterea militară nu este factorul critic pentru câştigarea unei competiţii pe termen lung.

6. Recunoaşteţi că hegemonul va întreprinde acţiuni extreme, chiar nesăbuite, pentru a-şi păstra poziţia dominantă.

7. Nu pierde niciodată *şi* din vedere.

8. Stabiliţi şi folosiţi metrici pentru evaluarea statutului dumneavoastră faţă de alţi potenţiali concurenţi.

9. Fiţi întotdeauna vigilenţi pentru a nu fi încercuiţi sau înşelaţi de ceilalţi.

Privind în perspectivă, Statele Unite ar trebui să se aştepte la o nouă fază de creştere a asertivităţii chineze. Beijingul va insista pentru cereri diplomatice care par a fi impracticabile sau de neconceput astăzi, şi alte naţiuni vor ceda şi se vor supune presinilor exercitate de China. China poate să obţină câştiguri nu prin cuceriri militare, ci prin crearea unei situaţii în care vecinii săi vor simţi că este mai prudent să cedeze în favoarea Chinei, având în vedere capacitatea crescută a Beijingului de a impune pedepse financiare asupra lor. De exemplu, China poate cere ca India să blocheze funcţionarea guvernului din exil al lui Dalai Lama în Dharamsala. Beijing poate, de asemenea, să preseze, sau să forţeze, India, Uniunea Europeană şi Statele Unite să înceteze sprijinul financiar acordat exilaţilor tibetani, sprijin acordat încă din 1959. Beijingul poate presa Washingtonul să înceteze vânzările de arme către Taiwan, o chestiune care a atins multă vreme un nerv sensibil al Chinei şi pe care o Chină înzestrată cu mai mult curaj nu ar mai fi dispusă s-o tolereze. O altă nemulţumire chineză care dura de multă vreme a constat în revendicările sale teritoriale, vechi de zeci de ani, asupra regiunilor învecinate care conţin resurse naturale valoroase.

E posibil ca statul chinez să fie în stare să constrângă Statele Unite să revoce componentele militare ale tratatelor sale de securitate cu vecinii Chinei. Începând cu anii 1990, Beijingul a condamnat viguros aceste înţelegeri şi vânzările de arme din SUA făcute sub auspiciile lor, etichetându-le ca „relicve ale Războiului Rece". O Chină hegemonică este probabil să facă mult mai mult decât doar să condamne aceste aranjamente. Pe măsură ce China îşi amplifică puterea şi atitudinea ostilă, beligerantă, vocile care se opun agresivităţii tot mai mari a Chinei, cum sunt cele ale lui Shinzo Abe şi Benigno Aquíno, vor deveni

probabil mai sonore şi mai stresate. Din păcate, America a arătat că e puţin conştientă de provocare şi, în orice caz, că are chiar mai puţină dorinţă de a face ceva pentru a o înfrunta.

11

AMERICA – STAT COMBATANT

„Scoate lemnele de foc de sub cazan!" – *Cele treizecişi şase destratageme*

Este uşor să câştigi o cursă când eşti singurul care ştie că aceasta a început. China este astfel pe drumul său în dorinţa de a înlocui Statele Unite ca hegemon mondial, întemeind astfel o lume diferită ca rezultat. Şi totuşi, nu trebuie să se termine aşa. Republica Populară Chineză poate să reprezinte cea mai serioasă şi strălucitoare provocare strategică cu care se va fi confruntat America, dar nu este singura.

Nu cu mult timp în urmă, Statele Unite au învins ameninţarea reprezentată de o altă putere majoră, cu proiecte de dominaţie globală. A câştigat Războiul Rece cu o colecţie de programe şi tactici care au atras sprijinul bipartizan. O abordare similară ar putea constitui nucleul unei strategii pentru înfrângerea, sau cel puţin restrângerea, ambiţiilor exagerate ale Chinei. O idee pentru a realiza un astfel de program, desigur, este ca responsabilii politici să recunoască realizările Chinei şi să procedeze la adaptarea înţelepciunii şi a strategiilor acesteia pentru ei înşişi. În timp ce unele dintre lecţiile de artă ale guvernării statale din cultura chineză antică se aplică cel mai bine de un stat mai slab împotriva altuia mai puternic, există unele intuiţii în cultura strategică a Chinei care se aplică relaţiilor interstatale într-un sens mai larg. Nu trebuie să fii german să aplici ideile lui Clausewitz pe câmpul de luptă; în acelaşi spirit, Statele Unite pot adapta câteva concepte chineze din era Statelor Combatante pentru a învinge China la propriul joc.

PASUL 1 – RECUNOAŞTE PROBLEMA

China pe care liderii din Beijing vor să o vedem, nu este China adevărată. Liderii politici şi de opinie ai Americii trebuie să facă distincţia dintre „mesajele" care sunt trimise de chinezi şi realitatea subiacentă. Sun Tzu şi Confucius erau în deplin acord asupra necesităţii de a discerne cu atenţie aparenţa faţă de realitate. Chiar dacă el a fost unul dintre cei mai mari susţinători ai mistificării ca

instrument al războiului, Sun Tzu a avertizat împotriva înfrângerii datorate inducerii în eroare de către adversari abili. Confucius pleda pentru importanţa supremă a identificării lucrurilor cu numele lor reale, ceea ce el numea *zhengming*, ca temelie a strategiei corecte. Simplu spus, să ştii ce încearcă oponentul tău să te facă să crezi despre natura lui; nu accepta aparenţele ca atare, în forma în care se prezintă.

A fost o nebunie să ne însuşim povestirile despre obstacolele copleşitoare ale creşterii economice ale Chinei, doar pentru a descoperi că economia Chinei s-a triplat între 1997 şi 2007, 1 la fel cum a fost oarecum nesăbuit să acceptăm asigurările repetate ale Beijingului că va sprijini comerţul mai liber, că va acţiona pentru a combate furtul de proprietate intelectuală şi că va pune capăt practicilor sale de manipulare a monedei. De asemenea, a fost

„Întreaga artă a războiului este bazată pe înşelătorie" Sun Tzu, *ArtaRăzboiului*, (n.trad.)

O absurditate să acceptăm să ni se spună în repetate rânduri, de către lideri chinezi, că ei caută un parteneriat cu America şi să se ignore faptul că guvernul acestei ţări aprobă şi încurajează demonizarea Americii, aşa cum a fost ridicol să se promită asistenţă împotriva Coreei de Nord şi Iranului pentru a afla ulterior că ambele regimuri sunt susţinute şi protejate de Beijing.

Dacă America va concura în Maraton, felul ei de a vedea China trebuie să se schimbe radical. Aceasta înseamnă să recunoască faptul că această ţară este un concurent, nu un caz de asistenţă socială. Înseamnă să înveţe cum gândesc liderii chinezi studiind *şi*, perioada Statelor Combatante şi strategiile de înlăturare a unui hegemon. De asemenea, înseamnă să recunoască modul în care guvernul chinez traduce aceste idei în acţiuni. Va trebui să examineze o lungă listă de politici şi strategii.

pasul 2 – păstrează un inventar AL CADOURILOR OFERITE

În fiecare an, din bugetul federal se cheltuieşte o mică avere evaluată în dolari americani pentru a ajuta la creşterea Chinei. Cea mai mare parte a acestui ajutor se păstrează la un nivel de informare care să evite publicitatea şi trece, aşadar, neobservată de mass-media şi de public. Este o acţiune care se desfăşoară aşa în mod intenţionat.

În 2005, într-o declaraţie prezentată în faţa Congresului, un oficial al Departamentului de Stat a dezvăluit multe dintre modalităţile

necunoscute prin care America sprijină China. El discutase cu mulţi experţi din Departamentul Muncii, pe care guvernul SUA îi trimisese în China pentru a ajuta la creşterea productivităţii economiei chineze. El a vorbit despre sprijinul pe care Departamentul de Trezorerie şi Biroul de Control al Monedei[27] l-au oferit Chinei pentru a-şi îmbunătăţi practicile bancare. El a subliniat asistenţa acordată de Administraţia Federală a Aviaţiei pentru fabricanţii chinezi de aeronave. Şi a documentat modul în care alte agenţii guvernamentale din SUA au facilitat sute de programe de asistenţă ştiinţifică în China.

După audiere, diplomatul m-a luat deoparte. Cunoscându-mi experienţa îndelungată în relaţiile chino-americane, precum şi poziţia pe care o aveam în calitate de membru al personalului Congresului, m-a întrebat: „Puteţi face să se renunţe la această solicitare anuală de audiere?" M-am întrebat de ce voia să fie scutit de audierile viitoare. „Cu cât se va dezvălui public mai mult din acest program, va deveni cu atât mai bine cunoscut, iar inamicii Chinei din cadrul Congresului vor încerca, cel mai probabil, să-l elimine", spunea el. „Asemenea reduceri vor întoarce nivelul relaţiilor noastre cu China cu trei decenii în urmă".

Nu există încă o evidenţă disponibilă a tuturor activităţilor finanţate de guvernul SUA pentru a ajuta China. Nu numai că America îşi finanţează propriul adversar principal; ea nici măcar nu ţine evidenţa sumelor cheltuite pentru a face acest lucru.

Pentru a concura în Maraton, Congresul ar trebui să legifereze o cerinţă anuală de raportare – de către toate agenţiile şi departamentele – asupra programelor lor de asistenţă în favoarea Chinei. Dacă astfel de programe ar fi identificate şi distribuite public, ar urma trei rezultate benefice. Mai întâi, americanii care caută o abordare prudentă, mai sceptică, a relaţiilor dintre SUA şi China, vor fi înarmaţi cu informaţii împotriva poziţiilor marii majorităţi a universitarilor, cercetătorilor, analiştilor şi elitelor guvernamentale care exercită presiuni pentru mai multă asistenţă şi sprijin în favoarea Beijingului. În al doilea rând, identificarea zonelor mari în care America acordă asistenţă Chinei ar putea permite factorilor de decizie

[27] Un birou independent al Trezoreriei SUA, creat în 1863, care servește pentru a autoriza, a reglementa și a supraveghea băncile naționale și instituțiile financiare bazate pe depozitele populației, filialele și agențiile licențiate ale băncilor străine din Statele Unite, (n.trad.)

politică să înţeleagă mai bine care sunt pârghiile de care dispunem pentru a influenţa comportamentul Beijingului. În al treilea rând, americanii pot folosi această listă pentru a contracara acuzaţiile din manualele de istorie chinezeşti (discutate în Capitolul 5), care pretind că preşedinţii americani de la John Tyler încoace au căutat să izoleze şi să facă rău Chinei.

PASUL 3 – MĂSOARĂ COMPETITIVITATEA

Multe dintre poveştile Statelor Combatante implică evaluarea atentă a balanţei puterii înainte de alegerea strategiilor. Este un principiu clasic al afacerilor americane conform căruia „ce nu poţi măsura, nu poţi îmbunătăţi”[28] Lecţia este simplă, dar profundă: nu poţi îmbunătăţi decât ceea ce ştii că trebuie să fie îmbunătăţit. Nu poţi veni din spate într-o cursă împotriva concurenţilor decât dacă ştii măsura în care ai rămas în urmă. În fiecare an, chinezii întocmesc o analiză a competitivităţii lor faţă de Statele Unite. De ce nu face şi America acelaşi lucru?

Consiliul Competitivităţii, o organizaţie non-profit americană, înfiinţată în 1986, încearcă să susţină competitivitatea economică a SUA pe piaţa mondială. Acesta reuneşte directori executivi, preşedinţi, cadre universitare, şefii organizaţiilor sindicale naţionale şi instituţii de cercetare proeminente”. Publicaţiile consiliului detaliază modul în care Statele Unite vor scădea în competitivitate în industrie cel puţin până în 2017, în timp ce China va rămâne numărul unu, datorită unor factori cum ar fi nivelurile ridicate de investiţii din Beijing în industria prelucrătoare şi industrie, în genera12.

Guvernul SUA ar trebui să conducă o analiză similară, dar mai robustă, a competitivităţii americane. Casa Albă ar trebui să ofere Congresului un raport anual care să includă tendinţe şi previziuni despre modul în care Statele Unite se poziţionează faţă de principalii săi rivali. Multe departamente ale guvernului SUA, inclusiv comunitatea de informaţii, ar trebui să fie implicate. Nu trebuie să se refere la toate celelalte naţiuni, doar la primele zece, începând cu China.

---

[28] Atribuit lui Peter Drucker. (n.trad.)

“ Consiliul face recomandări care sunt prezentate experților, oficialilor guvernamentali, mass-media, factorilor de decizie politică și publicului larg, (n.trad.)

PASUL 4 – DEZVOLTA O STRATEGIE DE COMPETITIVITATE

StratagemeleStatelorCombatante descriu frecvent modul în care liderii concurează între ei prin adoptarea „reformelor" cu care să-şi crească mai rapid puterea decât competitorii lor. Ideea era să fii suficient de deschis la minte să recunoşti şi să acţionezi când strategia ta trebuie să se schimbe şi apoi să impui noi tactici pentru a atinge rezultatul dorit.

Kent Hughes, directorul Programului despre America şi economia globală de la Centrul Woodrow Wilson şi fost preşedinte al Consiliului pentru Competitivitate, compară provocarea creată de creşterea tehnologică a Chinei cu lansarea, de către sovietici, a satelitului Sputnik în 1957. El observă că, deşi lansarea a fost văzută ca o provocare pentru poziţia dominantă a Americii din punct de vedere tehnologic şi militar, ea a impulsionat investiţii americane în domeniul ingineriei, al educaţiei ştiinţifice şi al inovării în sectorul privat. Ascensiunea Chinei are încă de stimulat un răspuns la fel de puternic. Hughes a avansat o serie de propuneri de politică menite să determine America să rămână competitivă. Acestea includ colaborarea dintre sectorul privat şi sectorul public din SUA pentru a creşte competitivitatea; reforma fiscală şi monetară; inovaţia tehnologică; crearea unei culturi a învăţării pe tot parcursul vieţii; 3 şi creşterea cercetării şi dezvoltării civile în SUA.4 în mod similar, Ralph Gomory de la Universitatea din New York, fost vicepreşedinte la IBM, sugerează să se contracareze „subvenţiile masive de stat ale Chinei pentru pământ, energie şi tehnologie, care se adaugă la împrumuturile cu costuri reduse sau fără costuri", prin promovarea unei „renaşteri reale a fabricării de produse în America". 5 Patrick Mulloy de la Comisia China detaliază, de asemenea, necesitatea unei noi strategii naţionale de competitivitate, deoarece „situaţia generală reprezintă o ameninţare pe termen lung pentru primatul economic al Americii şi chiar pentru securitatea noastră naţională". 6

Analiştii de politici publice, Robert Atkinson şi Stephen Ezell, au propus un program multiagenţii pentru creşterea competitivităţii americane, dar se tem că va fi împiedicat sau eliminat din considerente de partizanat politic. Ei avertizează conservatorii că „Dreapta politică este aproape hipersensibilă la orice declin relativ perceput în conducerea globală de către America din punctul de vedere al puterii

militare, dar se arată în mod straniu inconştientă faţă de impactul vătămător pe care poziţia economică aflată în declin a Americii o va avea asupra securităţii sale în general şi a capacităţii de apărare în particular". Atkinson şi Ezell avertizează şi persoanele din stânga eşichierului politic: „Dacă Statele Unite pierd cursa pentru avantajul inovării globale, membrii Stângii trebuie să recunoască faptul că misiunea lor de a avansa justiţia socială nu poate fi îndeplinită efectiv". 7

PASUL 5 – GĂSEŞTE NUMITORUL COMUN ACASĂ

Liderii Statelor Combatante s-au străduit să-şi păstreze aliaţii strâns aliniaţi şi au construit coaliţii în continuă schimbare, imite în urmărirea unui ţel comun. Dezbinarea era periculoasă. Există mulţi susţinători ai reformării politicii americane faţă de China, în interiorul şi în afara guvernului SUA, dar ei sunt divizaţi în grupuri care adesea nu se văd reciproc ca aliaţi. Începând cu anul 1995, cercetătorii chinezi de la Beijing s-au arătat încântaţi să-mi prezinte relatări despre felul în care americanii care critică politica Statelor Unite faţă de China sunt atât de împărţiţi în funcţie de diferenţele politice dintre ei încât nu colaborează niciodată.

A trecut de mult vremea încurajării cooperării dintre cei care căutăm schimbarea în China. O mare coaliţie ar trebui formată în Statele Unite cu misiunea comună de a aduce schimbarea în China şi de a modifica o abordare a SUA dăunătoare şi perimată în promovarea reformei la Beijing. Aceasta înseamnă că americanii care-l protejează şi luptă pentru Dalai Lama ar trebui să se alieze cu experţii SUA în domeniul apărării care promovează alocarea unor fonduri pentru programul Pentagonului Airăea Battle. * Aceasta înseamnă că avocaţii drepturilor omului ar trebui să colaboreze cu mediul de afaceri american care solicită protejarea dreptului la proprietatea intelectuală. Asta mai înseamnă şi că grupurile antiavort care caută modificarea „politicii copilului unic"** ar trebui să facă front comun cu organizaţiile de promovare a democraţiei instituite de Congres.

Doctrină de luptă integrată, componentă-cheie a strategiei militare a Statelor Unite, care a devenit oficială în februarie 2010. (n.trad.)

„Politică de control al naşterilor adoptată de guvernul RP Chineze în 1978, care prevede limitarea la un singur copil per familie, politică la care s-a renunţat în octombrie 2015. (n.trad.)

PASUL 6 – CONSTRUIEŞTE O COALIŢIE VERTICALA A NAŢIUNILOR

Există un motiv pentru care China şi-a extins pretenţiile teritoriale în Marea Chinei de Sud, hărţuind bărci de pescuit filipineze, tăind cablurile navelor de studii seismice vietnameze şi înfiinţând recent o Zonă de Identificare pentru Apărarea Aeriană (ZIAA) în Marea Chinei de Est. China doreşte să aibă accesul garantat la o multitudine de resurse naturale din regiune şi speră să-şi intimideze vecinii, astfel încât aceştia, mult prea speriaţi de China, să nu îndrăznească să se unească şi să se opună ambiţiilor sale.

Indiferent dacă joci *weiqi* sau nu, ştii că încercuirea de către un grup de adversari este periculoasă. Frica naturală a Chinei este că vecinii săi vor forma o astfel de alianţă. Este exact ceea ce Statele Unite ar trebui să încurajeze cu naţiuni ca Mongolia, Coreea de Sud, Japonia şi Filipine. Chiar şi ameninţarea unei astfel de coaliţii, prin mişcări tactice în această direcţie, ar putea da Beijingului un impuls să ia o pauză şi să-şi tempereze atitudinile belicoase. China cunoaşte modul în care America şi aliaţii săi au izolat Uniunea Sovietică. Pe măsură ce Statele Unite le acordă mai mult ajutor şi facilitează cooperarea dintre vecinii Chinei, şoimii din China vor fi răspunzători şi vor purta răspunderea când China se va simţi izolată şi singură în regiune.

PASUL 7 – PROTEJEAZĂ DISIDENŢII POLITICI

Mulţi dintre soldaţii de pe frontul Războiului Rece erau disidenţi sovietici şi est-europeni care refuzau să capituleze în faţa unui viitor nesfârşit de cenzură, propagandă, persecuţie religioasă şi sclavie economică. „Mareşalii" lor erau oameni precum Văclav Havel, Lech Wałęsa şi Aleksandr Soljenitsyn. Cu curajul, pasiunea şi principiile lor, au doborât Uniunea Sovietică şi Cortina de Fier. Dar nu au făcut-o singuri. Preşedinţii Statelor Unite, de la Truman la Reagan, au fost campionii luptei pentru a-i proteja şi sprijini. Când au fost încarceraţi, preşedinţii americani au cerut eliberarea lor. Când aveau nevoie de bani, americanii le-au trimis fonduri. Când aveau nevoie de o platformă pentru libertatea de exprimare, iar regimurile lor le-au

respins, americanii şi-au pus la dispoziţie tipografiile şi le-au răspândit bătăliile şi credinţele în milioane de case prin Radio Europa Liberă.

În prezent, China şi-a sporit persecuţiile asupra tibetanilor budhişti şi a uigurilor* musulmani. În Tibet, guvernul a impus interdicţii, stări de urgenţă, a arestat protestatari, a ucis civili nevinovaţi şi a transformat regiunea, după cum spunea recent Dalai Lama, în „iadul pe pământ". 8 în Xinjiang, internetul şi telefoanele sunt închise în mod obişnuit, iar procentul populaţiei de etnie Han** din Tibet şi Xinjiang a crescut dramatic din cauza migraţiei sponsorizate de stat.9

China persecută şi creştini. Este o practică obişnuită în China ca străinii să-şi arate paşapoartele înainte de a li se permite să participe la un serviciu religios din China. De ce? Pentru că ţara este condusă de Partidul Comunist ateist, iar guvernul Chinei doreşte să-i ţină pe cetăţenii chinezi în afara bisericilor neautorizate de stat. Mulţi experţi estimează că există între 60 şi 100 de milioane de creştini în China şi că numărul lor este în creştere.10 Bob Fu, preşedintele fondator al China Aici*" caută să furnizeze ceea ce este necesar chinezilor pentru de a-şi apăra credinţa şi libertatea. Scopul organizaţiei este de a promova reformele legale, de a finanţa „biserici de casă" în China şi de a asista creştini

Popor asiatic din neamul turcilor, care trăiesc în mare parte pe teritoriul Chinei de azi, în provincia Xinjiang, numit şi Turkestanul de Est. (n.trad.)

„Cel mai numeros dintre popoarele Chinei şi de asemenea cel mai numeros grup etnic din lume, (n.trad.)

m Organizaţie nonprofit, creştină, nonguvernamentală, din SUA. (n.trad.)„" Biserici de familie", „biserici neînregistrate" etc. adunări creştine care operează independent de structurile religioase autorizate de stat, (n.trad.) întemniţaţi. El scoate în evidenţă violenţa pricinuită de politica de stat a copilului unic şi sprijină alţi militanţi pentru drepturile omului din China. Mai recent, Fu a fost util în operaţiunea de ajutorare a activistului orb Chen Guangeheng să scape de arestul la domiciliu din China şi să ajungă în siguranţă în SUA.11

Yang Jianti, un disident chinez care a supravieţuit masacrului din Piaţa Tiananmen în 1989, a depus eforturi timp de douăzeci şi cinci de ani pentru a atrage atenţia asupra răspunderii guvernului Chinei

faţă de încălcările drepturilor omului în această ţară. El a fondat Iniţiativele pentru China, un grup care încearcă să conecteze grupurile prodemocraţie din China cu activiştii pentru drepturile omului din întreaga lume.12 Din cauza muncii sale, a fost închis în China timp de cinci ani şi a fost eliberat numai după un vot unanim din ambele camere ale Congresului SUA, o rezoluţie a ONU şi a activităţii unor grupuri nonprofit care au cerut eliberarea sa. Eliberarea lui arată că sprijinul extern pentru disidenţi poate avea o foarte mare importanţă. Imaginaţi-vă doar cu cât ar fi fost mai eficienţi mulţi alţi disidenţi din China dacă guvernul SUA ar fi consumat tot atât de mult efort sprijinindu-i aşa cum a făcut-o acţionând pentru eliberarea lui Yang.

Aşa cum Nancy Pelosi, membră a Camerei Reprezentanţilor SUA, îl sprijinise cu consecvenţă şi fermitate pe Dalai Lama, Preşedintele George W. Bush a sprijinit eforturile lui Fu de a promova libertatea religioasă în China. În mod regretabil, Fu spune că Preşedintele Obama a răspuns prin tăcere la cererile lui de ajutor.13 Preşedintele Obama n-a legat progresele în materie de drepturi ale omului în China de problemele care interesează efectiv Beijingul, cum ar fi relaţiile comerciale. Administraţia Obama nici măcar nu a inclus drepturile omului în Dialogul Strategic şi Economic anunţat în aprilie 2009 de Preşedintele Obama şi Preşedintele Hu Jintao.

Guvernul Statelor Unite nu ar trebui să submineze eforturile celor care ar putea fi aliaţii săi cei mai eficienţi în combaterea Maratonului de o sută de ani.

PASUL 8 – SFIDEAZĂ CONDUITA COMPETITIVA ANTIAMERICANĂ

China nu este doar o sursă de spionaj cibernetic împotriva Statelor Unite; este sursa principală. Conform unor estimări, peste 90 la sută dintre incidentele de spionaj cibernetic împotriva Americii îşi au originea în China.14 Hackerii chinezi se infiltrează regulat în corporaţii şi entităţi guvernamentale americane. O listă restrânsă de victime include Google, Booz Alien Hamilton, AT & T, Camera de Comerţ a SUA, Visa, MasterCard şi Departamentele de Apărare, de Stat, Securitate Naţională şi Energie. Hackingul este un instrument esenţial pentru o campanie lungă de decenii a Chinei de a fura tehnologii pe care nu le poate inventa şi proprietate intelectuală pe care nu o poate crea. Un raport al Comisiei privind furtul proprietăţii intelectuale

americane, condusă de fostul director al serviciilor de informaţii naţionale Dennis Blair şi de fostul ambasador american în China, Jon Huntsman, a constatat că furtul proprietăţii intelectuale americane costă probabil economia americană peste 300 de miliarde de dolari pe an.15

Frank Wolf, membru al Camerei Reprezentanţilor din Virginia, s-a străduit, în mod consistent, să asigure protecţia activelor tehnologice americane faţă de China şi să îmbunătăţească situaţia drepturilor omului acolo. Recunoscând modul în care China profită de deschiderea şi disponibilitatea Americii de a distribui informaţii, el a contribuit la stabilirea unor măsuri minime de siguranţă pentru aceste active. Wolf a introdus o clauză în bugetul federal pe anul 2011 prin care a interzis NASA şi Oficiului Casei Albe pentru Ştiinţă şi Tehnologie să se angajeze în activităţi ştiinţifice comune cu China în acel an.16

Cu toate acestea, Wolf este un fel de lup singuratic în încercarea de a ţine în frâu abilitatea Chinei de a accesa tezaurul competenţei şi capacităţii tehnologice al SUA. El nu a mai reuşit să promoveze o legislaţie similară după efortul său din 2011. Din cauza succesului „clauzei Wolf" în respingerea accesului gazetarilor din China la lansarea navetei spaţiale americane Endeavour şi a altor acţiuni ale lui Wolf asupra drepturilor omului în China – desfăşurate prin Comisia pentru Drepturile Omului Tom Lantos – a devenit el însuşi o victimă a atacurilor cibernetice chinezești.17

Preocuparea intensă a lui Wolf privind furtul de tehnologie sensibilă, de secrete militare şi de proprietate intelectuală este absolut necesară. El şi-a anunţat, însă, retragerea din Congres în 2014. Dacă Statele Unite mai au vreo speranţă de a putea concura cu China în Maratonul de o sută de ani, va trebui să revigoreze propunerile lui Wolf şi să caute modalităţi de a le extinde.

PASUL 9 – IDENTIFICĂ ŞI BLAMEAZĂ POLUATORII

În timp ce Statele Unite şi Europa, împreună, îşi reduc emisiile de gaze cu efect de seră cu şaizeci de milioane de tone pe an, China creşte nivelul acestor emisii cu peste cinci sute de milioane de tone pe an. Probabil cea mai puternică manifestare a problemelor de mediu ale Chinei – cel puţin până în prezent – a avut loc în timpul „Aerpocalipsei" din ianuarie 2013, când poluarea aerului de la Beijing şi alte oraşe din

China a atins de patruzeci de ori nivelul pe care Organizaţia Mondială a Sănătăţii îl consideră sigur.

Cu dublă utilizare, în domenii civile şi ale armatei, (n.trad.)

Dar chiar şi Aerpocalipsa nu a inspirat China să-şi schimbe poziţia faţă de problemele de mediu. Beijingul refuză să respecte orice acord internaţional care ar putea să-l forţeze să acorde prioritate unor politici de creştere durabilă, pe termen lung, responsabile faţă de mediu.

Una dintre abordările mai eficiente pentru protejarea mediului în ceea ce priveşte China a avut loc atunci când ambasadorul Huntsman a autorizat ambasada SUA de la Beijing să transmită pe Twitter nivelurile de poluare din Beijing.18 în mod similar, Ma Jun, directorul Institutului de Afaceri Publice şi de Mediu, o renumită organizaţie de supraveghere a mediului în China, a elaborat hărţi Online privind poluarea apei, a aerului şi a solului din China.19

Este oare încurajarea unei mai largi conştientizări maximum ce putem face? Statele Unite trebuie să treacă de la a cere Chinei să acţioneze într-un mod responsabil, din punctul de vedere al respectului faţă de mediul înconjurător, la insistenţa ca, în realitate, China să procedeze în acest fel, chiar dacă asta implică folosirea mult mai multor instrumente de presiune decât au fost dispuse să aplice administraţiile SUA precedente. În caz contrar, China va avea un avantaj economic competitiv, Washingtonul constrângând afacerile americane într-un efort de a proteja mediul, în timp ce China se va îndrepta în continuare către exportul produselor sale şi a poluanţilor săi la viteză maximă.

PASUL 10 – DEZVĂLUIE CORUPŢIA ŞI CENZURA

Una dintre cele mai mari temeri ale guvernului chinez este o presă liberă. El ştie că lumina solară este un dezinfectant pentru fărădelege şi e înspăimântat de ceea ce poporul său ar face dacă ar cunoaşte întregul adevăr despre corupţia liderilor chinezi, brutalitatea lor şi despre istoria minciunilor referitoare la Statele Unite şi aliaţii lor democraţi. Cu toate acestea, rămâne un mister de ce Statele Unite nu fac mai mult pentru a combate campania de cenzură şi propagandă a Chinei împotriva poporului chinez.

Cele mai importante mijloace de comunicare în masă din China sunt deţinute de stat. Responsabilitatea de a pune în evidenţă corupţia

revine deseori reporterilor străini din China. Mijloacele de presă occidentale s-au ridicat în mare măsură la nivelul impus de aceste provocări, evidenţiind cazuri de deturnare de fonduri, hărţuire a unor oficiali anticorupţie, gestiune defectuoasă a unor societăţi cu capital de stat, evaziune fiscală, scandaluri sexuale, acţiuni îndreptate împotriva companiilor străine, mită şi aşa mai departe. De exemplu, în 2013, într-un interval de numai câteva luni, ziaristul Andrew Jacobs a relatatdespre arestarea, din motive îndoielnice, a unui jurnalist chinez pe motiv că „a cules dispute şi a creat probleme" 20, precum şi despre uciderea unor tibetani neînarmaţi în provincia Sichuan.21 în mod similar, David Barboza, corespondentul ziarului *NewYorkTimes* la Shanghai, a scris un articol în octombrie 2012 despre active în valoare de 2.7 miliarde de dolari obţinute în mod îndoielnic de familia fostului prim-ministru Wen Jiabao.22

Guvernul de la Beijing îşi foloseşte diferitele sale instrumente pentru a interzice accesul poporului chinez la acest fel de informaţii. În 2012, guvernul chinez a blocat *BloombergNews** după ce a publicat o relatare despre averea familiei lui Xi Jinping.23 Convenţia implicită a activităţii reprezentanţilor mijloacelor de presă străine în China pare a fi următoarea: poţi să scrii mult şi bine despre dezvoltarea fantastică a Chinei, dar dacă te-apuci să critici Partidul Comunist sau reprezentanţii săi de vârf vei fi alungat din ţară.

Agenţie internaţională de ştiri cu sediul la New York, care avea, în anul 2000, peste 2300 de editori şi reporteri în 100 de ţări, (n.trad.)

Liderii chinezi exercită, de asemenea, presiuni asupra companiilor americane de tehnologie pentru a le cenzura site-urile din China. Furnizorii de servicii de internet şi reţelele sociale care vor să opereze în China se confruntă cu o realitate dezolantă: fie cooperează cu cenzura guvernului chinez, fie li se refuză accesul pe piaţa chineză prin blocarea, de către guvern, a site-urilor lor.

Pentru Jimmy Wales, fondatorul Wikipedia, alegerea a fost uşoară. Wikipedia a refuzat să se supună cererilor guvernului chinez de a restricţiona informaţiile.24 Ceea ce a fost denumit „The Great Firewall of China" a blocat Wikipedia în mai multe ocazii.25 Jimmy Wales spune că Wikipedia susţine „libertatea de informare, iar pentru noi compromisul… ar însemna să trimitem semnalul greşit: că nu mai

există nimeni pe planetă care să spună: «Ştii ceva? Noi nu vom renunţa»". 26

De ce nu a existat un sprijin al guvernului SUA pentru Wikipedia în lupta sa cu autorităţile Chinei? Guvernul SUA ar trebui să exercite presiuni asupra guvernului chinez să înceteze hărţuirea companiilor americane cum sunt Wikipedia, Yahoo! Facebook şi a altor mijloace de informare în masă şi de socializare. De asemenea, ar trebui să-şi intensifice eforturile de a comunica cu poporul chinez, în dialectul mandarin, prin Radio Free As. În timpul Războiului Rece, Radio Europa Liberă a fost o oază pentru disidenţii anticomunişti într-un deşert al cenzurii şi propagandei sovietice. Nu există niciun motiv pentru care Radio Free Asia nu ar putea servi un scop similar în Maratonul de o sută de ani, dar bugetul său ar trebui să fie de cel puţin trei ori mai mare.

PASUL 11 – SPRIJIN PENTRU REFORMATORII PRODEMOCRAŢIE

O mare parte din strategia folosită de SUA în Războiul Rece nu este relevantă – cel puţin nu încă. De fapt, apelurile la un nou război rece reprezintă un avantaj direct pentru şoimii din China care încearcă să exagereze ameninţarea din partea Statelor Unite. Nu există o luptă ideologică la nivel mondial, nu este nevoie să se creeze o alianţă anti-China, asemănătoare cu alianţa NATO, care să ţină sub control un imperiu în expansiune. Dar o lecţie din Războiul Rece, la care America ar trebui să ia aminte, constă în revigorarea sprijinului pentru grupurile prodemocraţie şi a societăţii civile din China. Când se vorbeşte despre un nou Război Rece, China e preocupată27 de faptul că americanii îşi vor relansa programele din epoca Războiului Rece care au ajutat la subminarea Uniunii Sovietice, din interior prin folosirea puterii ideilor. Majoritatea şoimilor chinezi consideră că acest plan de subminare a democraţiei chineze a fost deja pus în mişcare, la fel ca în cazul Uniunii Sovietice în 1947. Cel puţin două cărţi chinezeşti pretind că planul e coordonat de CIA.28

Fostul secretar al apărării, Robert Gates, a menţionat că Acordurile de la Helsinkr din 1975 au galvanizat grupurile prodemocraţie în interiorul Uniunii Sovietice şi au jucat „un rol-cheie în câştigarea Războiului Rece". 29 Viziunea sa pare a fi împărtăşită de şoimii din China care scriu adesea despre temerile lor că Statele Unite

ar fi iniţiat şi pus în mişcare un program prin care să influenţeze viitori lideri civili ai Chinei, receptivi, impresionabili, să se îndrepte către alegeri democratice, pluripartide şi o piaţă liberă.30 în octombrie 2013, şoimii din China au dezvăluit o altă teamă, şi anume aceea că America ar fi în căutarea unui personaj chinez de tip Gorbaciov, un lider care să pună capăt sistemului de guvernare autoritară de către un singur partid. Neîncrederea şoimilor faţă de liderii Chinei este prezentată într-un videoclip

Sau Actul Final al Conferinţei pentru Securitatea şi Cooperarea în Europa [CSCE]), semnat la 1 august 1975 la Helsinki, Finlanda, de 35 de state, printre care URSS, SUA, Canada şi toate celelalte state europene, cu excepţia Albaniei şi Andorrei. (n.trad.) de nouăzeci de minute lansat în octombrie 2013 numit *SilentContest.31* Şoimii din China se tem că liderii lor civili sunt susceptibili să se lase influenţaţi de liderii occidentali care doresc să vadă un sistem politic multipartid şi o evoluţie spre democraţie.

Într-un interviu online, generalul-maior Luo Yuan a descris un program CIA de monitorizare a presei militare chineze prin care se identifică „şoimi" ale căror nume simt aduse în atenţia liderilor civili importanţi ai Chinei, care îi vor retrograda ulterior sau îi vor sancţiona altfel pe aceşti şoimi. Interviul generalului Luo dă trei exemple în care s-ar fi procedat astfel şi chiar mă citează ca fiind unul care se bucură de această operaţie. Nu mă deranjează să mă menţioneze, dar nu există un astfel de program.32

Adevărul este că nu există un astfel de efort concertat din partea Statelor Unite sau a Occidentului pentru a submina conducerea Chinei de către Partidul Comunist. Costurile anuale ale programelor de susţinere a democraţiei în China sunt mai mici de 50 de milioane de dolari.33 în timp ce guvernul SUA are şi programe de sprijinire a societăţii civile insuficient finanţate, acestea nu sunt acţiuni sub acoperire ale CIA şi sunt mici prin comparaţie cu ceea ce ar fi necesar. Există cel puţin şase astfel de programe, provenite din timpul Războiului Rece şi conduse de diverse organizaţii americane cu fonduri guvernamentale din SUA, inclusiv AFL-CIO, Camera de Comerţ şi ambele partide politice majore din SUA. Acestea oferă finanţare pentru o gamă largă de organizaţii chineze în interiorul Chinei, precum şi pentru grupuri din exil.34

Departamentul de Stat al SUA ar trebui să finanţeze mai multe proiecte de promovare a dezvoltării statului de drept şi a societăţii

—

TheAmericanFederationofLaborandCongressofIndustrialOrganizations, *Federaţia AmericanăaMunciişi CongresulOrganizaţiilor Industriale*(*AFL-CIO*), cea mai mare federaţie de sindicate din SUA. (n.trad.) civile din China, inclusiv eforturi de a oferi asistenţă juridică şi tehnică, de reformă a dreptului penal, de îmbunătăţire a atribuirii legale prin licitaţie, de instruire a funcţionarilor aleşi la sate şi de sprijinire a independenţei judecătorilor.35 Mai multe fonduri vor sprijini, de asemenea, misiunile de observare a alegerilor şi asistenţa tehnică în elaborarea regulamentelor electorale locale, îmbunătăţirea supravegherii bugetelor şi a luării deciziilor guvernamentale. De asemenea, avem nevoie de proiecte care sporesc capacitatea organizaţiilor neguvernamentale independente.36

În paralel cu iniţiativele prodemocraţie, America trebuie să ia în serios şi să promoveze reformele pieţei libere, în loc să presupună că în China guvernul va deschide el însuşi, în mod inevitabil, economia. De exemplu, fonduri ale Congresului – prin intermediul Fundaţiei Naţionale pentru Democraţie şi al Centrului pentru întreprinderi Private Internaţionale – sprijină Institutul de Economie Unirule din Beijing, 37 care a susţinut tratatele bilaterale de investiţii.38 Acest lucru ar diminua avantajele întreprinderilor de stat, inclusiv ale „campionilor naţionali". ONG-urile chineze şi eforturile de asistenţă finanţate de SUA s-au concentrat, de asemenea, şi pe practicile abuzive de muncă din China39.

Guvernul american nu a fost întotdeauna pasiv sau ignorant în ceea ce priveşte dezbaterile interne chineze. În anii 1980, secretarul de stat George Shultz a insistat ca şi China să respecte normele internaţionale împotriva proliferării nucleare.40 Statele Unite au ajutat la formarea organizaţiilor şi instruirea persoanelor din China pentru a contracara lipsa de voinţă a Beijingului de a se alătura tratatului de neproliferare nucleară (NPT).41 Senatorul Joseph Biden a descris China ca o naţiune care „devine rapid un elefant rebel, dezlănţuit în rândul comunităţii naţiunilor" 42 şi a

NationalEndowmentforDemocracy. (n.trad.) cerut suspendarea regimului de tranzacţionare cu clauza naţiunii celei mai favorizate

pentru China, cu excepţia cazului în care China îşi va fi schimbat politica faţă de neproliferare şi practicile în acest domeniu. Programele americane de schimburr s-au alăturat ONG-urilor private precum Fundaţia MacArthur şi Fundaţia Ford43 pentru a lansa iniţiativele de finanţare care să faciliteze consolidarea capacităţilor în cadrul comunităţii de control al înarmărilor din China.44 Presiunea şi finanţarea din străinătate au contribuit la crearea primului sistem de control al exporturilor din China, pentru a monitoriza şi a împiedica companiile să exporte tehnologii interzise.45

Mai recent, totuşi, Statele Unite s-au retras în pasivitate. Xi Jinping a declanşat o dezbatere promiţătoare despre respectarea Constituţiei chineze când a folosit termenul de „a pune puterea într-o cuşcă". Şaptezeci şi două de personalităţi ale lumii ştiinţifice şi universitare au semnat o petiţie elaborată de profesorul de drept Zhang Qianfan. Zhang a subliniat că prin Constituţia chineză se cere ca „nicio organizaţie sau un individ să nu se poată bucura de privilegiul de a fi mai presus de Constituţie şi de lege". Pentru a impune această singură propoziţie ar trebui limitat sever rolul dictatorial actual al Partidului Comunist. Dezbaterea a continuat atunci când preşedintele Xi a declarat, la cea de-a 30-a aniversare a Constituţiei, că „arma legală pentru ca oamenii să-şi apere propriile drepturi ar trebui să fie chiar Constituţia". 46 La 3 februarie 2013, cerând separarea instituţiilor de partid şi de stat şi reforme mai profunde ale pieţei, *NewYorkTimes* a fost de părere, că „unele dintre discursurile recente ale domnului Xi, inclusiv cel în care a subliniat necesitatea aplicării Constituţiei, au aprins speranţa printre cei care promovează schimbarea". 47

Academice, culturale, sportive şi profesionale care angajează tineri, studenţi, educatori, artişti, sportivi şi viitori lideri în Statele Unite şi în peste 160 de ţări, (*n. trad*) Acesta este genul de veste de care se tem şoimii de la Beijing, în acest scop, America ar trebui să fie un participant, nu un spectator.

PASUL 12 – MONITORIZEAZĂ ŞI INFLUENŢEAZĂ DEZBATERILE ÎNTRE ŞOIMII ŞI REFORMATORII CHINEI

În timp ce China îşi urmăreşte astăzi propria strategie de Război Rece împotriva Americii, ea monitorizează cu atenţie diferite facţiuni din Washington, DC – pe aceia care susţin Beijingul şi pe cei care sunt sceptici, pe aceia care pot fi manipulaţi şi pe cei care au înţeles

Strategia Maratonului. America obişnuia şi ea să fie bună la asta. În timpul Războiului Rece, Statele Unite au investit timp, tehnologie şi personal pentru a discerne între diferiţi membri ai Biroului Politic sovietic – cei care au susţinut o relaţie mai armonioasă cu America şi, respectiv, cei care au privit Statele Unite ca fiind un rival periculos care trebuie să fie depăşit. Cu toate acestea, spre deosebire de activităţile noastre împotriva sovieticilor, America este mult rămasă în urmă când vine vorba de China.

Este esenţial ca Statele Unite să aibă o înţelegere mai realistă a diverşilor actori participanţi la dezbaterile interne pe teme sensibile din Beijing. Deşi strategia Maratonului evoluează într-un ritm foarte rapid, guvernul chinez nu are o gândire unitară, omogenă, asupra sa. Conservatorii, adepţi ai liniei dure, sunt, cu siguranţă, majoritari, dar la periferia acestui grup mai mare, primind mai puţină atenţie în comparaţie cu majoritatea, există încă susţinători sinceri ai reformei şi liberalizării, care doresc o Chină în stare să se apropie mai mult de un model american. Ei există, trebuie identificaţi şi susţinuţi. Din păcate, comunitatea de informaţii a Statelor Unite nu a investit în resursele necesare pentru a determina cine sunt acei reformatori adevăraţi, care să se diferenţieze de mulţi lideri chinezi care susţin, în mod înşelător, afirmaţii reformiste. Aceasta rămâne o provocare masivă în materie de informaţii.48

Provocarea fusese dintotdeauna persistentă, statornică, de lungă durată. În 1980, în timpul administraţiei Carter, Michel Oksenberg m-a invitat la o întâlnire a personalului Consiliului de Securitate Naţională pentru a discuta un memoriu secret pe care-l redactase sub formă de proiect adresat lui Zbigniew Brzezinski, consilierul pentru securitatea naţională, avertizând că informaţiile referitoare la China, colectate de serviciile noastre, erau atât de sărace încât „suntem vulnerabili în faţa aceloraşi eşecuri masive în materie de informaţii clasificate de care suferisem în Iran", 49 în 1979, când şahul Iranului fusese înlăturat de la putere. În anii următori s-au înregistrat unele progrese, dar nu prea mari. În declaraţia sa din faţa Congresului, în 1996, James Lilley, fost ambasador american în China şi un veteran cu experienţă de douăzeci şi şapte de ani la CIA, a remarcat dimensiunea provocării: „După cum ştiţi, chinezii au o zicală încă de pe vremea lui Sun Tzu, de acum două mii şi cinci sute de ani: Când eşti

capabil, simulează incapacitatea. Bugetele chinezilor, achiziţiile lor sovietice, transferul lor de tehnologie, proiecţia lor de putere, toate aceste lucruri sunt secrete bine păstrate. Singura modalitate de a le obţine este prin colectare clandestină şi prin mijloace tehnice. Dar din nou şi din nou munca oamenilor este cea care a făcut diferenţa esenţială". 50 După cum am arătat mai devreme, în august 2001, la doisprezece ani de la masacrul din Piaţa Tiananmen, Lilley declara unei comisii din Congres despre cel mai mare regret al său, că a aflat cu un deceniu prea târziu, din documentele interne chineze, cât de departe evoluase China pe calea către democraţie şi cât de aproape au fost protestele de a determina înlăturarea guvernului comunist. Dacă el ar fi avut această informaţie la vremea respectivă, fostul ambasador a spus că l-ar fi îndemnat pe preşedintele George H.W. Bush să intervină ferm de partea adevăraţilor reformatori, mai degrabă decât să fie înşelaţi de conducerea Beijingului să i se alăture.51

Şoimii şi reformatorii din China au opinii foarte diferite despre intenţiile Americii faţă de vecinii Chinei. Şoimii văd fiecare acţiune americană ca şi cum ar fi o mişcare pe tabla de joc *weiqi*, cu scopul de a încercui China şi de a o neutraliza. În ultimii ani, nicio mişcare nu a fost considerată mai importantă decât vizita preşedintelui Obama, din noiembrie 2012, în Myanmar (cunoscută anterior sub numele de Birmania) şi o vizită de răspuns a liderilor Myanmar în America din primăvara următoare. Într-adevăr, Myanmar a devenit un punct central în competiţia dintre America şi China în Asia. După cum notase anterior *TheNewYorkTimes*, în acelaşi an, „Cu Statele Unite reafirmându-se în Asia şi o Chină care a prins curaj proiectându-şi puterea economică şi militară într-un mod fără precedent, fiecare parte face tot ce-i stă în putinţă pentru a obţine un tratament preferenţial din partea unui stat ca Myanmar, care se confruntă cu probleme economice, dar este bine poziţionat strategic". 52

În 2013 am avut ocazia să vizitez ambasada americană din Rangoon pentru a-mi vedea prietenul, pe Derek Mitchell, care fusese numit recent ambasador al SUA în Myanmar, primul care ocupa o asemenea poziţie după mai mult de două decenii.53 Mitchell şi cu mine am lucrat mai întâi la Departamentul Apărării în 1996, când s-a elaborat primul şi singurul document intitulat „Reexaminarea Strategiei Pentagonului în Asia de Est". Mai recent, Mitchell a fost unul

dintre planificatorii care au creat Strategia regională din 2012, cunoscută sub numele de „Pivotul spre

Asia de Est" al administraţiei Obama. El părăsise Pentagonul şi îşi oferise serviciile spre a lucra ca ambasador în această zonă geopolitică fierbinte unde acordase, dintotdeauna, un interes special faţă de promovarea drepturilor omului.

La întâlnirea cu noul ambasador, am reţinut câteva dintre informaţiile sale cu privire la diferenţele de opinii din cadrul Biroului Politic Chinez. Deşi mai multe elemente din rândul şoimilor au privit relaţiile dintre SUA şi Myanmar ca un pericol clar şi actual, Mitchell şi cu mine am fost de acord că reformatorii chinezi au avut tendinţa să adopte o atitudine relaxată în ceea ce priveşte deschiderea americană spre Myanmar, percepând interese comune în dezvoltarea economică a Myanmarului. China, de exemplu, şi-a dorit un Myanmar stabil pentru investiţiile sale în domeniul energiei, constând în special într-o serie de diguri pe râul Irrawaddy. Aceasta contrasta cu viziunea şoimilor asupra americanilor care joacă *weiqi* şi reprezenta o poziţie care trebuie apreciată şi cultivată de guvernul SUA.

Eram curios să aflu cum vedeau liderii din Myanmar strategia Chinei pe termen lung. Au făcut-o, ca şi atâţia din Occident, tratând China ca pe un stat capitalist în devenire, care intenţionează să se ridice paşnic în comunitatea naţiunilor?

Mitchell mi-a spus că intelectualii din Myanmar au citit punctele de vedere ale lui Lee Kuan Yew, fostul prim-ministru al statului Singapore şi unul dintre cei mai respectaţi lideri din Asia. Lee, apreciat ca Tatăl miracolului economic singaporez, a dobândit o preţuire larg răspândită în Occident; Richard Nixon l-a comparat odată cu Churchill, Disraeli şi Gladstone, 54 iar Bill Clinton şi George H.W. Bush erau dintre cei mulţi care vedeau în el un lider vizionar. Cu toate acestea, în mod curios, mulţi din Occident au ales să ignore opiniile sale asupra Chinei.

Un oficial din Myanmar mi-a indicat o nouă carte despre opiniile lui Lee, care era de vânzare la Hotelul Ştrand de cinci stele din Rangoon, o structură în stil victorian, construită în perioada Imperiului Britanic, care reprezintă acum o relicvă a unui imperiu occidental în declin.

„Ridicarea Chinei [este] chestiunea despre care Lee, fără îndoială, ştie mai mult decât orice alt observator sau analist din afară", scriau editorii cărţii, profesorii de la Harvard, Graham Allison şi Robert Blackwill.55 Am cercetat şi eu cartea, rapid, pentru a găsi informaţiile importante sau interesante şi am constatat că Lee a înţeles clar strategia pe termen lung a Chinei, o ţară pe care a observat-o îndeaproape zeci de ani, cu mult înainte de majoritatea dintre noi în Occident.

„Intenţia Chinei este de a fi cea mai mare putere a lumii", spune Lee răspicat, fără ocolişuri, „şi de a fi acceptată ca atare, nu ca un membru onorific al Occidentului… în centrul mentalităţii lor se află lumea înainte de exploatarea şi umilinţa aduse de colonialism". Liderii de la Beijing, continuă Lee, au valorificat cu măiestrie aspiraţiile poporului chinez, la mare distanţă faţă de poziţia lor de după Tiananmen în 1989. „Dacă vă aşteptaţi să se producă în China o revoluţie de vreun fel oarecare pentru democraţie", spune el, „greşiţi… poporul chinez vrea o China revigorată". Întrebat, într-un interviu realizat de editorii cărţii despre cum ar putea China să devină numărul unu mondial, Lee a răspuns: „Marele lor avantaj nu constă în influenţa militară, ci în influenţa lor economică. Influenţa lor poate doar să crească şi să crească dincolo de capacităţile Americii". 56

Lee pare să confirme elemente esenţiale ale strategiei Maratonului, deşi el crede că perioada dominării chineze mai are încă decenii până să devină realitate. „Chinezii şi-au dat seama că dacă se plasează constant pe poziţia afişării unor pretenţii de «creştere paşnică», concurând doar pentru prima poziţie din punct de vedere economic şi tehnologic, nu pot pierde", observă el. „A provoca [direct] o putere mai mare şi mai performantă din punct de vedere tehnologic, cum ar fi Statele Unite, va determina renunţarea la creşterea paşnică. China urmăreşte o abordare compatibilă cu serialul televiziunii chineze, produs de partid, *Râseof theGreatPowers*' Cred că la conducerea chineză s-a aflat că, dacă rivalizezi cu America într-o cursă a înarmărilor, vei pierde. Vei falimenta. Aşadar, evitaţi-o, ţineţi-vă capul în jos şi zâmbiţi timp de patruzeci sau cincizeci de ani". 57

N-aş fi putut să spun asta mai bine. Am, cel puţin, un aliat.

În ciuda recunoaşterii bipartizane, chiar globale, a lui Lee Kuan Yew, în ciuda elogiilor pe care acesta le-a primit, prognoza lui sobră

despre China a fost întâmpinată cu rezistenţă de experţii politici din Occident pe problemele Chinei. Unul dintre motivele acestui răspuns nefavorabil consta în confundarea dorinţelor cu realitatea de către criticii lui precum şi în presupoziţiile false conform cărora China, într-un fel sau altul, fie se va prăbuşi, fie va deveni o democraţie după model occidental. Al doilea motiv s-a bazat pe eforturile viguroase ale Chinei de a acţiona cu modestie şi de a minimaliza perspectivele sale de creştere. Al treilea motiv este acela că există prea multe alarme false referitoare la apropierea termenului la care se va împlini ameninţarea chineză. Asemenea lui Lee Kuan Yew, eu am în vedere cât de puternică va fi China în 2049. Concentrarea mea pe termen mai lung arată că există suficient timp de a se pune în aplicare cei 12 paşi pe care i-am descris anterior.

— *Creşterea MarilorPuteri*, o serie de 12 documentare TV, difuzată de televiziunea chineză între 13 şi 24 noiembrie 2006, care pune în discuţie ridicarea a noua mari puteri: Portugalia, Spania, Olanda, Marea Britanie, Franţa, Germania, Japonia, Rusia [URSS]) şi SUA. (n.trad.)

Mult prea adesea, dezbaterea asupra Chinei capătă forma unor avertizări exagerate – prezentate ca ştiri de senzaţie – referitoare la iminenta preluare de către China a rolului de lider mondial şi de putere dominantă din punct de vedere militar – niciuna dintre acestea nefiind posibile în viitorul apropiat. Cercetătorul în domeniul ştiinţelor politice de la Harvard, Joseph Nye, avertizează corect: „Cel mai mare pericol cu care ne confruntăm constă în tentaţia noastră de a supraestima China şi în supraestimarea Chinei de către ea însăşi. China nu se află câtuşi de puţin în apropierea nivelului Statelor Unite. Astfel încât această amplificare exagerată a puterii Chinei care inspiră teamă în SUA şi mândrie în China reprezintă cel mai mare pericol cu care ne confruntăm". 58

O Chină arogantă, agresivă, care-şi provoacă vecinii şi care ajută la coalizarea unei alianţe cu ţări asemănătoare în regiune, sprijină America pe termen lung. După cum foarte bine spunea Napoleon Bonaparte, „nu-l opriţi niciodată pe vrăjmaşul vostru să facă o greşeală". Şi totuşi, acesta nu este un argument pentru a nu face chiar nimic.

Concurenţa cu Beijingul pe termen lung înseamnă să monitorizezi lucid şi cu mintea limpede ambiţiile Chinei şi să critici acţiunile chineze atunci când acestea depăşesc limitele normelor internaţionale acceptate. Mă bazez, în pledoaria mea, pe unele concepte din perioada Statelor Combatante din China, ceea ce implică respectarea calităţii şi originalităţii gândirii strategice a Chinei. Este de necontestat că aplicarea celor doisprezece paşi descrişi în acest capitol va provoca unele fricţiuni cu China. Colegii mei avertizează adesea împotriva formulării unor observaţii negative la adresa lipsurilor, defectelor şi greşelilor chinezilor, sensibili la critică. Dar această poziţie ignoră avertismentul lui Aristotel după care „pentru a evita critica, nu spune nimic, nu face nimic, fii un nimic".

Strategia de la Beijing de a înlocui Statele Unite ca putere geopolitică dominantă necesită bunăvoinţa şi asistenţa Americii. Statele Unite trebuie să se comporte precum Marea Britanie în perioada creşterii treptate a puterii Americii şi a declinului Imperiului Britanic. Acesta este motivul pentru care China lucrează atât de insistent şi de tenace pentru a modela percepţiile americane despre ea. Liu Mingfu, în *TheChinaDream*(*VisulChinei*: *Concepţia demareputereşi poziţia strategicădeputereînepocapostamericană*), a susţinut că liderii Chinei încearcă să modeleze percepţiile americane asupra Chinei. După părerea lui, China trebuie să determine America să devină „nu un Diavol, ci un înger". Abordarea lui este similară cu o altă carte semnată de patru şoimi *yingpai* intitulată *TheNewWarringStatesEra*(*NouaErăaStatelorCombatante*).*59* Aceştia şi alţi şoimi chinezi afirmă că următoarele decenii nu vor fi caracterizate de războaie şi cuceriri teritoriale, ci mai degrabă de conflicte economice, asupra condiţiilor comerciale, valutei, resurselor şi alinierilor geopolitice.

Există cel puţin trei capcane intelectuale în care am putea cădea şi care vor împiedica recunoaşterea adevăratei naturi a problemei. Prima constă în preocuparea faţă de ameninţarea Chinei. China nu este pe cale „să conducă lumea", aşa cum susţine cartea lui Martin Jacques din 2012.60 China nu a făcut niciun progres către crearea unui sistem mondial de baze militare şi de capacităţi de proiecţie a puterii militare* în stil american. Moneda naţională a Chinei nu se pregăteşte să înlocuiască dolarul ca monedă globală de rezervă.61 După cum

susţinea David Shambaugh de la Universitatea George Washington, China este doar o „putere

Capacitatea unui stat de a desfăşura rapid şi eficient forţe militare în şi din locuri multiple, dispersate, pentru a răspunde la crize, pentru a contribui la descurajarea adversarilor şi pentru a mări stabilitatea regională, (n.trad.) parţială". 62 Pentagonul a iniţiat deja un răspuns major faţă de planificarea strategică a Chinei, 63 care i-a determinat pe critici să publice articole cu titluri precum „Cine a autorizat pregătirile de război cu China?" 64

Cea de-a doua capcană pentru criticii Chinei este de a identifica greşit strategia acesteia de a înlocui America. Deşi strategia este secretă, avem destule dovezi pentru a şti ce nu este ea. Niciun om de ştiinţă chinez nu susţine abordările lui Hitler, Stalin sau Tojo. Niciun autor serios din rândurile şoimilor *yingpai* nu susţine o strategie de expansiune teritorială sau de dominaţie ideologică globală. În schimb, şoimii chinezi par obsedaţi de cărţi despre ascensiunea americanilor la statutul de mare putere mondială, cum ar fi cea a ambasadorului Warren Zimmerman *FirstGreatTriumph*: *HowFiveAmericansModeTheirCountryaWorldPower*(*Primulmaretriumf. Cumcinciamericaniaufăcutdinţara loroputeremondială*).*65* După cum am văzut, la Şcoala Partidului Comunist se învaţă că politicile comerciale şi industriale americane au permis Statelor Unite să depăşească atât Marea Britanie cât şi Germania, iar textul clasic *yingpai*, *OnGrandStrategy*(*Despremareastrategie*) felicită măiestria americană în exploatarea celui de Al Doilea Război Mondial pentru a depăşi Europa şi a stabili, în 1945, ordinea globală actuală.66

Lecţii din epoca Statelor Combatante se potrivesc de minune cu lecţiile învăţate de şoimii chinezi despre ascensiunea Statelor Unite. În plus, faţă de multele cărţi dedicate ascensiunii Americii pe care le-am descris în Capitolul 8, Şcoala Centrală a Partidului Comunist din Beijing se foloseşte de cel puţin trei cărţi pentru a ilustra cum l-a convins pretendentul aflat în ascensiune, cu succes şi în mod paşnic, pe fostul hegemon să cedeze: *The EclipseofGreatBritain*(*EclipsaMariiBritanii*), de Ann Orde, *TheWearyTitan*(*Titanulostenit*) de Aaron Friedberg, şi *RecastingtheImperialFarEast*(*ReformareaImperiuluiOrientuluiîndepărtat*) de Lanxin Xiang.67 Un cercetător chinez, cunoscut pe plan naţional, chiar a examinat momente decisive din istoria diplomatică americană

din 1880 până în 1914 pentru a arăta cum au procedat Statele Unite care au conciliat și încurajat Marea Britanie pentru a o înlocui, în final, ca mare putere mondială. El admiră cât de ingenios și cu bună știință a reușit strategia americană să îndepărteze de rolul său global o Mare Britanie inconștientă de prezența pericolului, epuizată de război.68

Descrierile admirative ale strategiei americane folosesc adesea concepte strategice chinezești, cum ar fi afirmația că Statele Unite exploatează *și*, folosind *wuwei* și împrumută puterea altora. China atribuie și impută folosirea acestor concepte Statelor Unite careâși urmăresc astăzi propria strategie de Maraton, după cum o vede China.

Strategia Chinei se bazează atât pe succesele istorice occidentale, cât și pe studiul atent al modului în care imperiile chinezești au crescut și au decăzut. Strategia Chinei nu folosește hărți rutiere rigide, calendare sau planuri. Este gata însă să profite de oportunități, instantaneu, dacă este necesar.

Cea de-a treia capcană intelectuală este relevantă numai pentru oficialii guvernului SUA. Publicul american nu este conștient de amploarea cooperării sub acoperire dintre Washington și Beijing din ultimii patruzeci de ani. Există o lungă istorie a sprijinului chinezesc pentru activitățile clandestine ale SUA care, în schimb, i-au convins pe mulți oficiali din SUA să vadă în China un partener actual și de viitor. Istoria noastră de cooperare clandestină a influențat în mod incorect mulți factori americani de decizie politică în favoarea șoimilor din China, care erau responsabili de punerea în aplicare a acestor programe sub acoperire.

Primul pas, recunoașterea faptului că există un Maraton, poate fi cel mai greu de făcut, dar este și cel mai important. E posibil ca America să nu recunoască această problemă și ea poate refuza să se confrunte cu scenariul pe termen lung al Chinei, care nu numai că ne depășește, dar totodată crește dublând și apoi triplând dimensiunea economiei noastre până în 2049. Atunci China va fi câștigat, în mod implicit.

POSTFAȚĂ

La începutul verii anului 2015, soția mea și cu mine am organizat, în casa noastră din Georgetown, o petrecere de lansare a unei cărți pentru un oaspete de onoare oarecum neobișnuit: Liu Mingfu, fostul colonel al Armatei de Eliberare a Poporului al cărui

bestseller *TheChinaDream* scoate în evidenţă elementele „maratonului" Beijingului împotriva Occidentului şi conflictul iminent cu Statele Unite. Acolo, în cartea lui Liu, am întâlnit pentru prima dată sintagma „Maratonul de o sută de ani", cu referire la planul strategic, pe termen lung, al Bejingului de a propulsa China de la statutul de ţară a lumii a treia la supremaţia mondială.

Aşa cum declara Liu la începutul prezentării cărţii sale, competiţia, aflată în prezent în plină desfăşurare, dintre Regatul Mijlociu şi Statele Unite, reprezintă „cel mai mare joc de putere globală din istoria umanităţii". Aşa cum va susţine ulterior colonelul Liu în *TheNewYorkTimes*, „China era numită cândva leul adormit* din Orient, dar acum am devenit conştienţi, iar Xi Jinping reprezintă leul Alfa al familiilor de lei, gata oricând de luptă". El a adăugat: „Întreaga Asie e în flăcări şi orice loc ar putea deveni un câmp de luptă în viitor". 1

Comparaţie atribuită adesea lui Napoleon Bonaparte care spunea, acum peste două secole: „China este un leu adormit. Lăsaţi aşadar China să doarmă, pentru că, atunci când ea se va trezi lumea întreagă va tremura". (n.trad.)

Colonelul, un om agreabil, energic, pe care l-am cunoscut în interacţiunile mele de un deceniu cu militarii chinezi şi cu liderii în materie de culegere de informaţii, căuta un forum pentru a sărbători publicarea cărţii sale în limba engleză şi m-am bucurat să-i ofer o asemenea oportunitate. Şi aşa a fost posibil ca, în faţa unei săli pline de jurnalişti americani şi experţi în domeniile apărării şi ale politicii externe, toţi reprezentanţi ai „hegemonului mondial", colonelul Liu să-şi susţină opiniile despre ascensiunea Chinei în ceea ce cartea lui numeşte „era postamericană". Cum arată un simplu eşantion din recomandările sale? După părerea lui, de exemplu, China ar trebui să urmeze modelul Doctrinei Monroe, conform căreia America a decretat că puterile europene nu trebuie să se amestece în problemele Americii Latine şi, prin urmare, China ar trebui să aplice şi ea un concept similar tuturor puterilor străine cu referire, de această dată, la întreaga Asie.

Motivul pentru care am găzduit petrecerea pentru colonelul Liu a fost simplu. Mi-am dorit ca oaspeţii mei de la CIA şi Pentagon să-l vadă de aproape pe unul dintre „şoimii" chinezi şi să înţeleagă că părerile sale – adesea respinse în Statele Unite ca reprezentând o „linie dură" marginală, periferică – simt, de fapt, o parte însemnată a

curentului principal de gândire a conducerii Chinei. Există numeroase dovezi care să susţină această concluzie. De exemplu, traducerea în engleză a cărţii colonelului Liu a fost publicată de o editură din SUA care, potrivit *TheNewYorkTimes*, a fost fondată de „un fost angajat al biroului municipal al propagandei din Beijing". 2 Un articol din *Times* apărut în octombrie, care prezenta profilul colonelului Liu, a fost intitulat „Opiniile colonelului chinez – adept al liniei dure – pătrund în curentul principal de gândire". 3 Cu permisiunea mea, un reporter al Vocii Americii, care a participat la petrecere, a transmis chiar observaţiile lui Liu înapoi în China, iar transmisia postului de radio nu a fost bruiată, ca un semn de aprobare de către China a apelului său de a depăşi America.

Aşa cum am menţionat în această carte, în evaluarea strategiei Chinei oficialii americani din domeniile informaţiilor şi ale securităţii naţionale au căzut pradă tendinţei de a confunda dorinţele cu realitatea şi au ignorat, prea mult timp, dovezile evidente ale provocării sale deliberate faţă de Occident. Ignorarea ascensiunii şoimilor din China poate fi cel mai mare eşec al sistemului de culegere şi analiză ale informaţiilor din istoria SUA. Dacă liderii noştri ar prefera să nu afle acest adevăr de la mine, îl pot citi în paginile *TheNewYorkTimes*. Abia acum, după o stare de inerţie care a durat patruzeci de ani, începem, în sfârşit, să fim conştienţi de strategia detaliată şi deliberată a Chinei de a ne depăşi până în 2049. Tot ce putem face este să sperăm că nu este prea târziu.

Într-adevăr, în lunile care au trecut de la prima ediţie a acestei cărţi, guvernul chinez a adăugat dovezi care să demonstreze teza centrală a volumului *Maratonuldeosutădeani*: că Beijingul încearcă să refacă ierarhia globală, plasându-se pe sine ca lider, să contracareze şi să submineze puterea şi influenţa Statelor Unite. Acţiunile Chinei şi noile publicaţii chinezeşti au ridicat serioase semne de îndoială cu privire la afirmaţiile repetate ale multor savanţi şi factori de decizie politică din SUA, conform cărora Beijingul nu are o strategie pe termen lung şi intenţionează doar să caute o ascensiune „paşnică" în panteonul naţiunilor democratice, cu economie de piaţă liberă.

EXTINDEREA RAZEI MILITARE DE ACŢIUNE GLOBALĂ A CHINEI

Pe 5 noiembrie 2015, un bărbat cu ochelari, afişând o expresie sumbră, sosea la bordul USS *TheodoreRoosevelt*, nava amiral a unui grup de luptă al Marinei SUA în trecere prin Marea Chinei de Sud. Stând în picioare pe marea punte din oţel a portavionului – perfect expus în limitele de vizibilitate ale radarelor Chinei continentale şi în raza de acţiune a sutelor de rachete antiterestre şi balistice sofisticate poziţionate de-a lungul coastei sudice a Chinei – Ashton Carter, secretarul apărării SUA, urmărea cu privirea avioanele de vânătoare ale Marinei Militare americane cu motoarele urlând în lumina soarelui, în ceea ce a reprezentat, fără îndoială, o etalare exagerată, lipsită de subtilitate, a puterii militare a Americii.

Într-adevăr, Carter nu a fost excesiv de discret în mesajul său cu privire la destinatarul vizat. Citând creşterea tensiunilor în regiune „săvârşită de China", Carter a oferit Beijingului o demonstraţie foarte vizibilă a voinţei şi tăriei de caracter a SUA. Alături de Carter s-a aflat şi ministrul apărării al Malaeziei, unul dintre numeroşii vecini nemulţumiţi de atitudinea beligerantă a chinezilor. În declaraţiile sale, Carter a subestimat probabil stările de lucruri din regiune observând că: „Există o mulţime de preocupări cu privire la comportamentul chinezilor în această zonă". 4 Din nefericire, după numai câteva zile, Malaezia a invitat marina chineză să-i viziteze portul-cheie Kota Kinabalu, declarând că nu ţine nici partea Chinei, nici pe cea a Statelor Unite. Mulţi lideri asiatici îşi iau asemenea măsuri de precauţie împotriva riscurilor şi par să fie îngrijoraţi de faptul că America intenţionează să-şi continue politica de favorizare a Chinei, lungă de patru decenii.

În lunile care au trecut de la publicarea cărţii mele *Maratonuldeosutădeani*, Republica Populară Chineză s-a angajat într-o campanie fără precedent de militarizare a insulelor din Marea Chinei de Sud, emiţând pretenţii teritoriale agresive prin executarea unor lucrări de dragare a unor noi insule în largul mării, susţinând că ar fi teritoriu chinezesc şi prin construirea de aeroporturi, porturi şi cazărmi pe aceşti atoli pentru a găzdui o prezenţă militară chineză. Timp de mulţi ani s-a crezut că ambiţiile Chinei s-au concentrat, în mare măsură, pe dezvoltarea sa economică. Acţiunile secretarului apărării Carter au reprezentat doar cea mai recentă demonstraţie că, în Occident, această iluzie, veche de decenii, a fost spulberată.

Motivul principal al „pretenţiilor” insistente pe care Armata de Eliberare a Poporului le emite asupra insulelor în Marea Chinei de Sud constă în poziţionarea lor strategică împotriva vecinilor Chinei, care includ aliaţi-cheie ai Americii precum Coreea de Sud, Taiwan, Filipine şi Japonia. Porturile de pe aceste insule artificiale vor permite vaselor Marinei şi Gărzii de Coastă ale Chinei să stabilească o prezenţă continuă în Marea Chinei de Sud, fără a fi nevoie să se întoarcă în porturile de pe continent. Aerodromul de pe Fiery Cross Reef, de exemplu, poate găzdui aproape orice tip de aeronavă din flota aeriană a Chinei, inclusiv avioane de transport greu şi de luptă. Atâta vreme cât marina chineză nu dispune de un portavion complet operaţional şi are capacităţi limitate de realimentare în zbor, atolii ar trebui să-i permită armatei chineze să beneficieze de baze permanente, departe de ţărmurile Chinei, pentru avioanele sale de vânătoare.5 Iar instalarea de noi sisteme de radar şi de comunicaţii prin satelit pe aceste insule va mări semnificativ observarea atentă şi susţinută, supravegherea continuă a ceea ce se întâmplă în domeniul maritim al Chinei din Marea Chinei de Sud.

Această expansiune nu dă semne de încetinire. China a acordat prioritate marinei în planurile sale de modernizare militară, în ceea ce odată ar fi reprezentat o erezie în armata chineză, o carte albă a apărării emisă de guvern intitulată *ChinasMilitaryStrategy*(*StrategiamilitarăaChinei*) a declarat că: „Trebuie abandonată mentalitatea tradiţională conform căreia pământul are o pondere mai mare decât marea”. 6 China „intenţionează să-şi extindă capacitatea militară globală de a-şi proteja interesele economice, în timp ce îşi va apăra revendicările teritoriale pe mare împotriva «acţiunilor provocatoare» ale vecinilor şi a «imixtiunii» Statelor Unite”. 7

Patrick Cronin, expert în politici asiatice la Centrul pentru o Nouă Securitate Americană, a declarat că această carte albă a constituit „un plan pentru realizarea hegemoniei regionale derulat într-o mişcare lentă, cu încetinitorul”. 8

CUCERIREA SPAŢIULUI

După cum cititorii acestei cărţi sunt deja conştienţi, un program chinezesc numit „Armele din gama Măciuca Asasinului” se concentrează pe tehnologie pentru a exploata slăbiciunile militare ale

Americii. O parte a acestei noi tehnologii poate avea ca scop cucerirea unei alte frontiere: spaţiul. Un raport al Comisiei SUA-China de Revizuire Economică şi de Securitate (aparţinând Guvernului SUA) susţine că Republica Populară Chineză dezvoltă arme antisatelit coorbitale. „Aceste sisteme constau dintr-un satelit înzestrat cu o armă, cum ar fi o încărcătură explozivă, un dispozitiv cu fragmentare, o armă cu energie cinetică, o armă laser, o armă de radio-frecvenţă, un dispozitiv de bruiaj sau un braţ robotic", detaliază raportul. O analiză a raportului făcută de *WashingtonTimes* explică în continuare: „Armele coorbitale manevrează în spaţiu până în apropiere de sateliţii-ţintă şi apoi lansează arme cu scopul de a-i dezactiva sau distruge. De asemenea, ele se pot prăbuşi pe sateliţi sau îi pot apuca cu un braţ robotic". 9

Conform *Times*, comisia a constatat, de asemenea, că R.P. Chineză pregăteşte două noi rachete pentru a scoate din luptă alţi sateliţi:

Sunt în curs de dezvoltare două rachete cu ascensiune directă: SC-19 şi DN-2 – capabile să lovească sateliţi atât pe orbitele inferioare, cât şi pe cele superioare. Cele mai recente teste cu rachete antisatelit au fost efectuate anul trecut. DN-2 poate lovi de pe o orbită înaltă sateliţii de poziţionare globală ai SUA, deşi racheta pare mai potrivită pentru distrugerea sateliţilor de informaţii, supraveghere şi recunoaştere ai SUA. Rachetele DN-2 ar putea fi dislocate în cinci până la zece ani.10

Tehnologia antisatelit a Chinei are, desigur, potenţialul de a prezenta un pericol clar şi actual pentru sistemele de comunicaţii americane.

PUTEREA ECONOMICĂ ÎN CREŞTERE A CHINEI

În ciuda unor dezbateri din ce în ce mai aprinse şi pline de speranţă din Statele Unite, în conformitate cu care ritmul de creştere a economiei Chinei e în scădere sau că economia Chinei se prăbuşeşte de-a binelea, aceasta progresează în continuare cu un procent anual de trei până la patru ori mai mare decât al nostru, în 2015, rata de creştere economică a Statelor Unite a fost de doar 2 la sută, faţă de aproape 7 la sută în China.11 Fapt care a determinat apariţia unor speculaţii continue cu privire la momentul în care China va depăşi America – aşadar „când", nu „dacă".

Din anumite puncte de vedere, China ne-a depăşit deja, în ceea ce priveşte exporturile, economiile populaţiei şi numărul de miliardari. După cum scria, în *VanityFair* economistul Joseph Stiglitz, laureat al Premiului Nobel: „Cu economiile şi investiţiile care se apropie de 50% din PIB, chinezii îşi fac griji că au prea multe economii, la fel cum americanii îşi fac griji că au prea puţine". 12 în unele domenii, cum ar fi producţia, ne-au depăşit doar relativ recent. Însă cu peste 200 de noi miliardari chinezi care au apărut din 2014 până în 2015, aşa cum informează raportul Hurun – China Rich List,**29** China se mândreşte acum**30** cu 596 de miliardari,**31** faţă de 537 din Statele Unite.13**32**

De asemenea, companiile chineze au invadat lista Fortune Global 500. În 2000, nu exista nici măcar o singură companie chineză pe listă. Până în 2015, erau 98. Potrivit Fortune, „Asta pune China pe locul doi după SUA, care are 128". **33**14 Şi sistemul „campionilor naţionali" descrişi în această carte a reuşit, atâta vreme cât primele douăsprezece companii chineze sunt, toate, deţinute de stat. Acestea includ unele dintre cele mai mari bănci şi companii petroliere din lume.15

În octombrie 2015, moneda chineză – renminbi – a depăşit yenul japonez pentru a deveni cea de-a patra dintre cele mai folosite monede pentru plăţile globale. Până atunci, renminbi urmărea alte monede de rezervă (dolarul american, euro, yenul japonez şi lira britanică) în finanţele internaţionale.16 Şi la sfârşitul lunii noiembrie, Fondul Monetar Internaţional a decis să adauge renminbi în prestigiosul său coş de monede de rezervă, ceea ce reprezintă un vot de încredere faţă de perspectivele pe termen lung ale Chinei.

În contrast evident cu speculaţiile presei occidentale potrivit cărora economia Chinei este condamnată să eşueze, economiştii chinezi de renume, precum şi cei ai FMI de altfel, sunt mai optimişti faţă de perspectivele de creştere economică. Unul dintre cei mai de

---

29 Lista Bogaților Chinei, editată de Hurun Report, o instituție de cercetare înființată în 1999 de Rupert Hoogewerf (n.trad.)

" în 2015 (n.trad.)

* " 692 în 2018 (n.trad.)

" "585 în 2018 (n.trad.)

33 în 2019, companiile chinezești au reprezentat 129 din cele mai mari 500 de corporații din lume în funcție de venituri, față de cele 121 din SUA, pentru prima dată de când a început întocmirea unui astfel de clasament în 1990. (n.trad.)

seamă economişti chinezi, Justin Yifu Lin, a afirmat în ianuarie 2015 că economia Chinei va menţine o creştere a PIB de 7 până la 7, 5 la sută în următorii zece până la cincisprezece ani17. Lin a prognozat, de asemenea, că până în 2030, venitul pe cap de locuitor al Chinei ar putea fi de 50 la sută din cel al Americii, iar dimensiunea sa economică va fi dublă faţă de cea a SUA. Previziunile lui Lin merită să fie luate în considerare cu atenţie, este vorba de opiniile unui fost economist-şef al Băncii Mondiale care a obţinut un doctorat la departamentul de economie, de tradiţie conservatoare, al Universităţii din Chicago. Alte estimări recente arată că Statele Unite îşi vor pierde poziţia în topul economiei mondiale, dacă nu există un efort suficient de mare din partea Americii de a deveni mai competitivă.19

Potrivit lui Robert Atkinson, în *TheChristianScienceMonitor*:

Chinezii investesc zeci de miliarde de dolari pentru a dezvolta producţia internă de produse şi servicii care să poată înlocui importurile din SUA în industrii-cheie precum semiconductori şi software, [blocarea accesului] la site-urile web, la aplicaţii şi alte platforme cu conţinut digital din SUA, obligarea divulgării proprietăţii noastre intelectuale, a tehnologiei şi a programelor sursă, utilizarea legilor antimonopol ca pe un mijloc contondent de a extrage concesii din partea companiilor americane şi chiar exercitarea unor presiuni împotriva întreprinderilor chineze pentru a le determina să înceteze folosirea de produse hardware şi software americane. Mai mult, China apelează la o gamă largă de măsuri mercantiliste suplimentare care caută să ofere un avantaj neloial producătorilor chinezi – de la manipularea monedei şi a standardelor până la acordarea unor beneficii speciale pentru întreprinderile de stat.20

În schimb, competitivitatea americană a scăzut. Potrivit US Census Bureau,**34** numărul afacerilor americane ce eşuează depăşeşte acum numărul de afaceri noi care apar pe piaţă, pentru prima dată, din 1980, de când aceste date au început să fie măsurate. Între timp, conform Global Inovation Index", în 2014 ecosistemul inovării din SUA este pe locul al şaselea, în timp ce, din perspectiva uşurinţei de a demara o afacere, s-a prăbuşit pe locul treizeci şi nouă în lume.

' Armata de Eliberare a Poporului (n.trad.)

Pe de altă parte situaţia inovării autentice chinezeşti nu este nici ea trandafirie. După cum relatează Stiglitz, chinezii „încă se află în urma Americii atunci când vine vorba de numărul de brevete acordate, dar reduc deja decalajul". 21 China doreşte să se impună în fabricarea de produse tehnologice avansate, cum ar fi avioane, semiconductori şi produse farmaceutice, precum şi în producţia de mărfuri. În cele din urmă, factorii de decizie politică din China încearcă să furnizeze în mod independent pieţelor chineze produse tehnologice avansate din producţie proprie, beneficiind totuşi de accesul neîngrădit la pieţele globale pentru exporturile lor de tehnologie. Aceste acţiuni au plasat China pe primul loc în Indexul Global Mercantilist.

ÎNTÂLNIREA LA VÂRF DINTRE OBAMA ŞI XI

Provocările generate de jocul delicat al diplomaţiei cu China au ieşit din plin în evidenţă, în septembrie 2015, cu ocazia reuniunii la nivel înalt dintre preşedintele Barack Obama şi preşedintele Xi Jinping de la Washington, DC. Ceea ce era de reţinut mai ales a fost constatarea influenţei ieşite din comun a şoimilor militari conservatori în guvernul chinez.

Se pare că militarii chinezi, adepţi ai liniei dure, i-au cerut lui Xi să evite discutarea anumitor probleme cu administraţia Obama.23 Cei pe care îi numesc „generalii savanţi" ai Chinei – foşti oficiali militari specializaţi în strategia Chinei care lucrează acum în laboratoarele de idei aprobate de stat – mi-au prezis cu mândrie ce va face Xi în timpul întâlnirii.

Militarii, adepţi ai liniei dure, mi-au spus că nu predau pasiv toate detaliile legate de planificarea întâlnirii cu Obama către Ministerul Chinez de Externe. În schimb, ei au folosit în mod inteligent întâlnirile săptămânale ale lui Xi cu o sală plină de generali pentru a reconfigura detaliile călătoriei. În cadrul Armatei de Eliberare a Poporului există o echipă de politică externă puţin cunoscută, denumită Departamentul Politic General, constând într-un grup de ofiţeri, adepţi ai liniei dure, care evaluează oportunităţile politice, grup care intră adesea în conflict cu intelectualii cu mintea mai înceţoşată din Ministerul de Externe, reprezentativi pentru corpul diplomatic de pretutindeni.24 în patru sau cinci şedinţe, ofiţerii, fără niciun diplomat în sală, au trecut în revistă aspectele militare ale discursurilor preşedintelui Xi pregătind întâlnirile cu preşedintele Obama. Prima lor

recomandare, pe care Xi a acceptat-o, a fost ca din delegaţie să nu facă parte niciun general chinez şi, prin urmare, discuţiile privind preocupările americane legate de aspectele militare să fie excluse din agenda întâlnirii.25 în special şase domenii au fost eliminate din programul discuţiilor cu preşedintele Obama:

1. *Atacuricibernеticechinezeşti*. Nu se va negocia un acord scris de securitate cibernetică între China şi Statele Unite şi nu va fi nicio discuţie despre cei cinci ofiţeri ai PLA pe care Departamentul de Justiţie din SUA i-a inculpat pentru spionaj informatic în 2014.

2. *Spaţiu*: Nu se va discuta despre activităţile PLA în spaţiu, despre interzicerea programului chinezesc antisatelit sau despre controlul armelor în spaţiu.

3. *Schimburi militare*: Chinezii ar putea căuta creşterea schimburilor militare care să ofere Chinei oportunităţi de a înţelege punctele slabe ale operaţiunilor SUA, refuzând în acelaşi timp accesul la facilităţile sensibile ale PLA.

4. *Tehnologie*: Fără restricţii care ar putea duce la reducerea achiziţiilor sub acoperire, de către China, a tehnologiilor industriale de apărare.

5. *Taiwan*: Nicio discuţie asupra limitelor privind acumularea de armament, de către PLA, împotriva Taiwanului.

6. *Marea ChineideSud*: China nu va fi de acord să se discute despre restricţii privind dragarea sau construcţiile militare din Marea Chinei de Sud.

În schimb, adepţii liniei dure au recomandat în continuare ca preşedintele Xi să folosească întâlnirea cu Obama pentru a cita, din proprie iniţiativă, unele fraze inofensive, dar emoţionante, „în stil american", în care să menţioneze cărţile americane pe care le admiră. Respectând acest scenariu, Xi a spus în timpul unui discurs liniştitor, calm că „Poporul chinez a preţuit întotdeauna spiritul antreprenorial şi creativitatea poporului american". El a mai adăugat: „În anii tinereţii mele, am citit *TheFederalistPaper*, de Alexander Hamilton (*Actelefederaliste*)**35** şi *CommonSense*(*Bunul-simţ*),**36** de Thomas Paine.

---

[35] O colecție de 85 de articole și eseuri scrise, în 1787, de Alexander Hamilton, James Madison și John Jay pentru a promova ratificarea Constituției SUA (n.trad.)

Administraţia Obama a fost de acord cu toate acestea, străduindu-se să discute doar despre infractorii din sectorul cibernetic privat şi să evite condamnarea Chinei în legătură cu atacurile sale flagrante finanţate de guvern, desfăşurate prin mijloace informatice şi îndreptate împotriva guvernului SUA. Întrebat de reprezentanţii mass-media, înainte de întâlnirea la nivel înalt, despre negocierea unui acord de securitate cibernetică cu China, Dan Kritenbrink, directorul executiv pentru afaceri asiatice la Consiliul de Securitate Naţională, a răspuns: „Aş fi mai degrabă reticent să ridic nivelul aşteptărilor faţă de un acord de felul celui pe care tocmai l-aţi descris. Acesta ar fi un obiectiv pe termen lung. Suntem departe de a ajunge acolo". 26 El nu a menţionat că, de la bun început, lideri militari de rang înalt sau experţi din domeniul cibernetic militar nu au făcut parte nici măcar din componenţa lărgită a numeroasei delegaţii chineze. Şoimii Chinei au fost probabil încântaţi de faptul că, în timp ce stătea alături de preşedintele american la Casa Albă, Xi a reiterat cu îndrăzneală pretenţiile Chinei asupra întregii Mări a Chinei de Sud.

CONFRUNTAREA CU PROVOCAREA CHINEZĂ

Majoritatea cercetătorilor de astăzi au început să accepte realitatea unei rivalităţi tot mai cuprinzătoare, pe termen lung, a Statelor Unite cu China. De exemplu, Noah Feldman de la Universitatea Harvard a introdus etapa *CoolWar* pentru a descrie relaţiile noastre actuale cu China. Pe măsură ce ne străduim să menţinem un avantaj strategic, nevoia unei politici unificate de contracarare a strategiei economice şi militare a Chinei devine tot mai clară dacă ne propunem să împiedicăm *CoolWar* să devină pur şi simplu rece sau, mai rău, de-a dreptul fierbinte.

Aceasta va fi provocarea următorului preşedinte al Statelor Unite şi a succesorilor săi, care vor determina ritmul evoluţiei Americii pe măsură ce Maratonul de o sută de ani al Chinei va continua.

' OBOR sau „O centură, un drum", denumit„Proiectul secolului" de autoritățile chineze, cu scopul de a restaura străvechiul Drum al Mătăsii care făcea legătura dintre Asia și Europa. El presupune construirea unei rețele ample de șosele, căi ferate, porturi maritime, rețele electrice, conducte de petrol și gaze și proiecte de infrastructură asociate pentru a îmbunătăți conectivitatea și cooperarea între circa 78 de țări. (n.trad.)

Adevărata provocare constă în controversa creată de cei care continuă să se agaţe de gândirea lor, care confundă dorinţele cu realitatea, conform căreia China nu are nicio strategie sau, în cel mai bun caz, abia se ridică în mod natural din sărăcia lor istorică. Argumentul meu a fost contestat de posesorii unor opinii puternice, ferme, conform cărora China nu are nici dorinţa, nici strategia, nici capacitatea de a înlocui America. Argument care va deveni tot mai palid, şters, nesemnificativ în anii care vin. De vreme ce China creşte în mod nefericit, din întâmplare, fără o strategie la bază, atunci de ce noua Carte Albă a Apărării vorbeşte despre nevoia de a proteja interesele globale ale Chinei? De ce economişti chinezi importanţi prognozează că R.P. Chineză va dispune de o economie în valoarea dublă şi apoi triplă, faţă de dimensiunea economiei Americii? De ce publică guvernul chinez planuri vizând restructurarea regională, pe care mulţi au numit-o „Asia pentru asiatici”?

Şi de ce preşedintele Xi a anunţat personal, pe 1 aprilie 2015, un mare plan strategic numit „One Belt, One Road”, pentru unificarea şi armonizarea practicilor de comerţ exterior ale unei jumătăţi din economia lumii, fără a menţiona măcar o dată Statele Unite? 27

În cele din urmă, de ce ar publica treizeci şi cinci de ofiţeri ai armatei Chinei o carte puţin remarcată, intitulată *ScienceofStrategy*(*Ştiinţa strategiei*), care pledează pentru o reţea globală de baze militare chineze?

Mi se pare că toate aceste noi propuneri ar putea fi acceptate cu greu ca ilustrative pentru o naţiune fără o strategie.

Note

INTRODUCERE: CONFUNDAREA DORINŢELOR CU REALITATEA

1. Vezi Susan Watters, „No Longer a Party Divided at Sackler Museum”, *Womens WearDaily*, 3 decembrie 2012, disponibil la http://www.wwd.com/eye/parties/no-longera-party-divided-6517532; şi Miguel Benavides, „Arthur M. Sackler Gallery Celebrates 25th Anniversary”, *Studio International*, noiembrie 2012, disponibil la http's: //www.studiointemational.com/index.php/arthur-m-sackler-gallery-celebrates-25 th-anniversary.

2. Imagini video ale „Pomului Negru de Crăciun” sunt disponibile la https://www.youtube.com/watch?v=UeZyGnxTWKY.

3. Maura Judkis, „Sackler to Celebrate Anniversary with a Daytime Fireworks Display", *Washington Post*, 29 noiembrie 2012, disponibil la https://www.Washingtonpost.com/entertainment/museums/sackler-to-celebrate-anniversary-with-a-daytime-fireworks-display/2012/II/29/7 fdf2104 – 3 a35-lle2 – 8 a97 – 363 bOf9 aOab3 story.html? noredirect = on & utmterm =. fa61 f9 a63196.

4. Ibid.

5. Comentarii ale Secretarului de Stat Hillary Rodham Clinton la dejunul oficial prilejuit de cea de-a 50-a aniversare a programului Arta în Ambasade din 30 noiembrie

2012, disponibil la http://m. state.gov/md201314.htm.

6. „Dezbaterea Medalia Artelor", Departamentul de Stat al SUA, 30 noiembrie 2012, disponibil la http://art. state.gov/Anniversary.aspx? tab = images & tid = 106996.

7. Pentru un punct de vedere similar, vezi Yawei Liu and Justine Zheng Ren, „An Emerging Consensus on the US Threat: The United States According to PL A Officers", *Journal ofContemporaryChina* 23, nr. 86 (2014): 255 – 74. Pentru un punct de vedere mai sceptic asupra rolului şoimilor, vezi Andrew Chubb, „Are Chinas Hawks Really the PLA Elite After All? [Revised]", *southseaconversations* blog, postat în 5 decembrie

2013, accesat la 7 aprilie 2014, disponibil la https://southseaconversations.wordpress.com/2013/12/05/are-chinas-hawks-actually-the-pla-elite-after-all/ După cum susţine Chubb, „Cu toate acestea, argumentul meu este că, deşi «şoimii» *pot* reprezenta adesea gândirea Armatei de Eliberare a Poporului, ei o fac *înpublic* doar cu aprobare". (Italice în original.)

8. William A. Callahan, „Patriotic Cosmopolitism: Chinas Non-official Intellectuals Dream of the Future", *British Inter-universityChinaCentre(BICC)WorkingPaperSeries* 13 (octombrie 2009): 9, disponibil la http://www.bice.ac.uk/files/2012/ 06/13-Callahan.pdf.

9. Ibid.

10. Ibid. Callahan afirmă, la paginile 8 – 9, că această carte este „un apel din partea a doi colonei din Armata de Eliberare a Poporului pentru ca Beijingul să utilizeze războiul asimetric, inclusiv terorismul,

pentru a ataca Statele Unite". Vezi, de asemenea, Qiao Liang şi Wang Xianghui, *Chaoxianzhan*: *QuanqiuhuaShidaiZhanzhengYuZhanfa*[*UnrestrictedWarfare*: *WarandStrategyin theGlobalizationEra*](Beijing: Social Sciences Press, 2005 [1999]).

11. O traducere în limba engleză a celor *Treizecişi şase destratageme*(*TheThirty-SixStratagems*) este disponibilă la http://wengu. tartarie.com/wg/wengu.php? l= 36 ji & no = – l.

12. „Dezbaterea Medalia Artelor", (n.t. *Pe29noiembrie2012*, *cuocaziasărbătoririia50deanideArtăînAmbasade*, *DepartamentuldeStatalSUA*, *InstitutulAspen*, *Centrul Internaţional WoodrowWilsonşi CentruldeComerţInternational RonaldReaganauorganizatodezbaterecuceicincidestinatariaiMedalieiArtelor*, *printrecareşi CaiGuo-Qiang*).

13. Vezi, de exemplu, Lydia Liu, *TranslingualPractice: Literature*, *NationalCulture*, *andTranslatedModernity-China*, *1900 – 1937*(Stanford, CA: Stanford University Press, 1995).

14. Pentru o discuţie ulterioară asupra presupusei influenţe a şoimilor din China, vezi Andrew Chubb, „PLA Hawks, Part One: Good Cap, Bad Cap with Chinas Generals", *Asia TimesOnline*, 29 iulie 2013, disponibil la http://www.atârnes.com/ atârnes/China/CHIN-01 – 290713.html; Andrew Chubb, „PLA Hawks, Part Two: Chinese Propaganda as Policy", *Asia TimesOnline*, 15 august 2013, disponibil la http://www.atârnes.com/atârnes/China/CHIN-01 – 150813.html.

15. Vezi, de exemplu, Jacques delisle, *PressingEngagement: UnevenHumanRightsProgressînChina*, *ModestSuccessesof* American *Policy*, *andtheAbsenceofBetterOptions*(Washington, DC: Carnegie Endowment, 2008); Sharon Hom, „Has U.S. Engagement with China Produced a Significant Improvement în Human Rights?", *Framing ChinaPolicy*: *TheCarnegieDebate*, 5 martie 2007.

16. „Text of President Bushs 2002 State of the Union Address", *Washington Post*, 29 ianuarie 2002, disponibil la http://www.Washingtonpost.com/wp-siv/onpoli tics/transcripts/souO 12902.htm.

17. Aaron L. Friedberg, *AContestforSupremacy*: *China*, *America*, *andtheStruggleforMasteryînAsia*(New York: W.W. Norton, 2011), 187 – 88. Vezi, de asemenea, David Shambaugh, *ChinasCommunistParty*:

AtrophyandAdaptation(Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press, 2008). Shambaugh scrie că „forţele dedicate schimbării există deja [în China] şi ele nu vor face altceva decât să devină mai intense în timp. Această evoluţie este foarte apropiată de o «lege» a dezvoltării politice din câte există – când o naţiune face tranziţia de la stadiul de ţară în curs de dezvoltare la cel de ţară industrializată, apar presiuni ale societăţii asupra statului de a guverna în mod eficient. Partidul-stat, de guvernământ, are în mod esenţial doar două opţiuni odată ce începe acest proces: de a şterge sau suprima cererile sau de a deschide canale pentru a satisface cerinţele"(Italice în original.), pag. 180.

18. James Mann, *TheChinaFantasy*: *WhyCapitalismWillNotBringDemocracytoChina*(New York: Viking, 2007), 27. Kellee S. Tsai, *CapitalismwithoutDemocracy*: *ThePrivateSectorînContemporaryChina*(Ithaca, NY: Cornell University Press, 2007), notează că „întreprinzătorii chinezi nu se agită pentru democraţie, majoritatea lucrează optsprezece ore pe zi pentru a rămâne în afaceri, în timp ce alţii economisesc pentru educaţia copilului sau intenţionează să părăsească ţara, mulţi fiind membri ai Partidului Comunist. Pe baza a multor ani de cercetare, sute de interviuri de teren şi a unui amplu sondaj printre antreprenorii privaţi, *Capitalismfărădemocraţie* explorează înţelepciunea convenţională despre relaţia dintre liberalismul economic şi libertatea politică"(De pe ultima copertă). Vezi, de asemenea, Ann Florini, Hairong Lai, and Yeling Tan, *ChinaExperiments*: *FromLocalInovationstoNationalReform*(Washington, DC: Brookings Institution Press, 2012).

19. John Fox and François Godement, *APowerAuditof EU-ChinaRelations*(London: European Council on Foreign Relations, 2009), 1.

20. Steven Levingston, „Chinas Authoritarian Capitalism Undermines Western Values, Argue Three New Books", *Washington Post*, 30 mai 2010, disponibil la http://www.Washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/05/28 /AR2010052801859.html.

21. Andrew J. Nathan, „Chinas Changing of the Guard: Authoritarian Resilience", *Journal ofDemocracy* 14, nr. 1 (ianuarie 2003): 6 – 17. Vezi, de asemenea, Stephanie Kleine-Ahibrandt and

Andrew Small, „Chinas New Dictatorship Diplomacy”*ForeignAffairs* 87, nr. 1 (ianuarie/februarie 2008).

22. Geoff A. Dyer, *TheContestoftheCentury*: *TheNewEraofCompetitionwithChina – andHowAmericaCanWin*(New York: Alfred A. Knopf, 2014).

23. Arthur Waldron, „The China Sickness”, *Commentary*, iulie 2003, disponibil la http://www.commentarymagazine.com/article/the-chinese-sickness/.

24. Gordon G. Chang, *TheComingCollapseofChina*(New York: Random House, 2001).

25. Anna Yukhananov, „IMF Sees Higher Global Growth, Warns of Deflation Risks”, *Reuters*, 21 ianuarie 2014, disponibil la https://www.reuters.com/article/us-imfeconomy/imf-sees-higher-global-growth-wams-of-deflation-risks-idUSBREAOKOX620140121; *OECDEconomicOutlook* 2013, nr. 2 (noiembrie 2013): 6; „World Economic Situation and Prospects 2014: Global Economic Outlook”(chapter 1), United Nations Departament of Economic and Social Affairs, 18 decembrie 2013, disponibil la https://www.un.org/en/development/desa/publications/wesp2014 – firstchapter.html

26. Chang, *TheComingCollapseofChina*(n.t. *ColapsulPrevizibilalChinei*, *o* carte de Gordon G. Chang, din 2001, în care se susţine că Partidul Comunist din China este cauza principală a numeroaselor probleme ale R.P. Chineze şi care va provoca prăbuşirea sa în viitorul apropiat. Autorul susţine că împrumuturile ascunse neperformante ale „Celor Patru Mari” bănci de stat chineze vor conduce la prăbuşirea sistemului financiar chinez şi a guvernului său comunist în 2006, 2011, 2012, 2016 şi 2017).

27. Raportul original este Ruth Bunzel, „Explorations in Chinese Culture”, Research în Contemporary Cultures, Margaret Mead Papers, Division of Special Collections, Library of Congress; Ruth Bunzel, „Themes în Chinese Culture”, Margaret Mead Papers, Library of Congress, 18 martie 1948, G 23, vol. 8, Capitolul 686; Hu Hsien-chin, „The Romance of the Three Kingdoms”, Margaret Mead Papers, Division of Special Collections, Library of Congress, G 21, vol. 2, Capitolul 33; Warner Muensterberger, „Some Notes on Chinese

Stories", 1 iunie 1948, Margaret Mead Papers, G 23, vol. 7, Capitolul 348; Margaret Mead, „Minutes of the Chinese Political Character Group", Margaret Mead Papers, Division of Special Collections, Library of Congress, G63, 16 ianuarie 1951. Mead oferă informaţii asupra studiului în Margaret Mead, „The Study of National Character", *The PolicySciences*: *RecentDevelopmentsînScopeandMethod*, ed. Daniel Lerner şi Harold D. Lasswell (Stanford, CA: Stanford University Press, 1951), 70 – 85; există câteva constatări în Weston La Barre, „Some Observations on Character Structure in the Orient: The Chinese, Part Two", *Psychiatry* 19, nr. 4 (1946): 375 – 95.

28. Lucian W. Pye şi Nathan Leites, „Nuances în Chinese Political Culture", RAND Corporation, 1970, Document Number P-4504, disponibil la https://www.rând.org/pubs/ papersZP4504.html

29. Dore J. Levy, *IdealandActualin theStoryoftheStone*(New York: Columbia University Press, 1999); Andrew H. Plaks, *ArchetypeandAllegoryin theDreamoftheRedChamber*(Princeton, NJ: Princeton University Press, 1976); Frederick W. Mote, *TheIntellectualFoundationsofChina*(New York: Alfred A. Knopf, 1989); Peter K. Bol, „*This CultureofOurs 1*: *IntellectualTransitions inTangandSungChina*(Stanford, CA: Stanford University Press, 1992); Sarah Allan, *TheHeirandtheSage*: *DynasticLegendin EarlyChina*, Aslan Library Series, nr. 24 (San Francisco: Chinese Materials Center, 1981); John B. Henderson, *Scripture*, *Canon*, *andCommentary*: *AComparisonofConfucianandWesternExegesis*(Princeton, NJ: Princeton University Press, 1991); Stephen Owen, *ReadingsînChineseLiteraryThought*(Cambridge, MA: Harvard University Press, 1996); David L. Rolston, *ChineseFictionandFictionCommentary*: *ReadingandWritingBetweentheLines*(Stanford, CA: Stanford University Press, 1997); şi Victor H. Mair, ed., *TheColumbiaHistoryofChineseLiterature*(New York: Columbia University Press, 2001).

30. Am aflat de studiul nepublicat şi de sponsorizarea lui de către Forţele Aeriene SUA şi Marina SUA de la profesorul Ruth Bunzel, care a predat un curs la care am participat la Universitatea Columbia în 1968.

31. Dai Bingguo, „Stick to the Path of Peaceful Development", *China Daily*, 13 decembrie 2010, disponibil la http://www.chinadaily.com.cn/opinion/2010 – 12/13/contentl 1690133.htm.

32. Edward I-hsin Chen, „In the Aftermath of the U.S. – China S & E D and New Military Relations", Center for Security Studies în Taiwan, 17 aprilie 2012, disponibil la http://www.messtw.org/web/content.php? PID = 5 & Nici = 849.

33. În toată această carte apar cuvintele „Occidentul" şi „occidental". Aceste formulări trebuie înţelese astfel încât să includă şi aliaţii occidentali din Asia, cum ar fi Coreea de Sud, Japonia şi Taiwan.

34. John Kennedy, „Diaoyu Dispute Unites Liberals and Nationalists Online", *South ChinaMorningPost*, 16 august 2012, disponibil la https://www.semp.com/comment/ blogs/article/1015948/diaoyu-dispute-unites-liberals-and-nationalists-online.

35. Michael Pillsbury, ed., *ChineseViewsofFutureWarfare*(Washington, DC: National Defense University Press, 2002), disponibil la http://www.au.af.mil/auzawc/awegate/ndu/chinview/chinacont.htm l

36. Michael Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*(Washington, DC: National Defense University Press, 2000), disponibil la https://fas.org/nuke/guide/ China/doctrine/pills2/.

37. Cea de-a doua carte a fost tradusă în limba chineză, în 2003, de Editura Xin-chua Press, controlată de guvern.

38. De exemplu, *JournalofContemporaryChina* a publicat recent şase articole pe aceste teme: Michael Yahuda, „Chinas New Assertiveness in the South China Sea", vol. 22, iss. 81 (2013): 446 – 59; Yawei Liu and Justine Zheng Ren, „An Emerging Consensus of the U.S. Threat: The United States According to PLA Officers", vol. 23, iss. 86 (2014): 255 – 74; Suisheng Zhao, „Foreign Policy Implications of Chinese Nationalism Revisited: The Strident Turn", vol. 22, iss. 82 (2013): 535 – 53; Jianwei Wang and Xiaojie Wang, „Media and Chinese Foreign Policy", vol. 23, iss. 86 (2014): 216 – 35; James Reilly, „A Wave to Worry About? Public Opinion, Foreign Policy and Chinas Anti-Japan

Protests", vol. 23, iss. 86 (2014): 197 – 215; and Hongping Annie Nie, „Gaming, Nationalism, and Ideological Work în Contemporary China: Online Games Based on the War of Resistance Against Japan", vol. 22, iss. 81 (2013): 499 – 517.

39. World Bank, „China-Long-Term Development Issues and Options"(Washington, DC: World Bank, 31 octombrie 1985), 13364.

CAPITOLUL 1: VISUL CHINEI

1. Vezi, de exemplu, „Monument to Peoples Heroes", Travellhina Guide.com, disponibil la https://www.travelchinaguide.com/attraction/Beijing/tiananmen-square/ people-heroes-monument.htm

2. James Reeves Pusey, *ChinaandCharlesDarwin*(Cambridge, MA: Harvard University Press, 1983), Capitolul 6; and Xiaosui Xiao, „China Encounters Darwinism: A Case of Intercultural Rhetoric", *QuarterlyJournalofSpeech* 81, nr. 1 (1995).

3. Citat în Guoqi Xu, *OlympicDreams*: *ChinaandSports*, *1895 – 2008*(Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008), 19.

4. Pusey, *ChinaandCharlesDarwin*, 190 – 91. Pusey a scris ca „prima şi cea mai importantă justificare «ştiinţifică» a revoluţiei din China… s-a bazat pe o traducere greşită a uneia dintre cele mai importante propoziţii ale lui Darwin. Cine era responsabil, rămâne neclar"(209).

5. Riazat Butt, „Darwinism, Through a Chinese Lens", *Guardian*, 16 noiembrie 2009, disponibil la https://www.theguardian.com/commentisffee/belief/2009/nov/16/ darwin-evoluţion-china-politics.

6. Pusey, *ChinaandCharlesDarwin*, 208.

7. Orville Schell şi John Delury, *WealthandPower*: *ChinasLongMarchtotheTwenty-FirstCentury*(London: Little, Brown, 2013), 131. Pentru mai multe detalii asupra concepţiilor chineze despre conceptul de rasă şi despre relaţiile rasiale, vezi, de exemplu, M. Dujon Johnson, *RaceandRacismin theChinas*: *ChineseRacialAttitudesTowardAfricansandAfrican-Americans*(Bloomington, ÎN: Author House, 2007); Frederick Hung, „Racial Superiority and Inferiority Complex", *ChinaCritic*, 9 ianuarie 1930, disponibil la http://www.chinaheritagequarterly.org/030/features/pdf/

Racial%20 Superiority%20 and%20 Inferiority%20 Complex.pdf; Nicholas D. Kristof, „Chinas Racial Unrest Spreads to Beijing Campus", *NewYorkTimes*, January 4, 1989, disponibil la https://www.nytimes.com/1989/01/04/world/china-s-racial-unrestspreads-to-beijing-campus.html; Frank Dikotter, *TheDiscourseofRace* în *ModernChina*(Stanford, CA: Stanford University Press; 1992) şi Frank Dikotter, *ImperfectConceptions*: *MedicalKnowledge*, *BirthDefects*, *andEugenicsînChina*(New York: Columbia University Press, 1998).

8. Pusey, *ChinaandCharlesDarwin*, 208.

9. Câteva fragmente din *TheGeneralMirror* au fost traduse în Peter K. Bol, *ThisCultureofOurs*: *IntellectualTransitions inTangandSongChina*(Stanford, CA: Stanford University Press, 1992), 233 – 46. De exemplu, în relaţiile externe cu barbarii, „chiar dacă *chiul* lor este de un fel diferit [de cel al oamenilor], aceştia sunt la fel ca fiinţele umane, alegând profitul faţă de pierdere şi preferând viaţa şi nu moartea. Dacă cineva primeşte *tao* pentru a-i controla, ei se vor pune în acord şi se vor supune. Dacă cineva îşi pierde acel *tao*, ei se vor răscula şi vor invada"(244).

10. Carine Defoort, *ThePheasantCapMaster*(*HeGuanZi*): *ARhetoricalReading*(New York: State University of New York Press, 1996), 206.

11. Salisbury a relatat că a aflat despre acest indiciu important în înţelegerea gândirii strategice chinezeşti în timpul unui interviu cu secretarul şi biograful preşedintelui Mao, Li Rui. Vezi Harrison E. Salisbury, *TheNewEmperors*: *Chinain theEraof MaoandDeng*(New York: Harper Perennial, 1993), 480, n. 17. Salisbury spune că: „Un vizitator a intrat să-l vadă pe Deng la începutul anului 1973. L-a găsit studiind cu atenţie *TheGeneralMirrorfortheAiciofGovernment*"(325). După cum notează de asemenea Salisbury, când Mao a intrat în Beijing, în 1949, pentru a prelua puterea în China, el aducea cu sine *TheGeneralMirrorfortheAiciofGovernment*. „Dacă trebuia să stăpânească imperiul, el trebuie să o facă ghidat de înţelepciunea împăraţilor trecutului"(9). Salisbury mai afirmă că „nu toţi supravieţuitorii lui Mao au crezut că el a citit chiar atât de mult în istoria modului în care prinţii au câştigat regate, iar împăraţii le-au pierdut"(53).

12. Butt, „Darwinism, Through a Chinese Lens".

13. Xu Jianchu, Andy Wilkes, and Janet Sturgeon, „Official and Vernacular Identifications in the Making of the Modern World: Case Study in Yunnan, S.W. China", Center for Biodiversity and Indigenous Knowledge (CHIK), 4 octombrie 2001.

14. Jeanne Vertefeuille l-a însoţit pe Golitsyn. Sandra Grimes şi Jeanne Vertefeuille, *CircleofTreason*: *ACIAAccountofTrăitorAldrichAmesandtheMenHeBetrayed*(Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2013), 4. Vezi, de asemenea, Elaine Shannon, „Death of the Perfect Spy", *Time*, 24 iunie 2001, disponibil la http://contenttime.com/ time/magazine/article/0,9171, 164863,00.html; şi Tennent H. Bagley, *Spymaster*: *StartlingColdWarRevelationsofaSovietKGBChief*(*New* York: Sky-horse Publishing, 2013).

15. Robert Buchar, *AndRealityBeDamned*… *UndoingAmerica: WhatMediaDidn'tTellYouAbouttheEndoftheColdWarandtheFallofCommunismînEurope*(Durham, CT: Eloquent Books, 2010), 211, n. 9.

16. John Limond Hart, *TheCIASRussians*(Annapolis, MD: Naval Institute Press, 2003), 137.

17. Pentru mai multe date despre utilizarea codurilor şi, în particular a codului „007" de către Ian Fleming, vedeţi următoarele studii istorice: Donald McCormick, *17F*: *TheLifeofIanFleming*(London: Peter Owen Publishers, 1994); Nicholas Rankin, *IanFlemingsCommandos*: *TheStoryoftheLegendary30AssaultUnit*(New York: Oxford University Press, 2011); John Pearson, *TheLifeofIanFleming*(New York: Bloomsbury, 2013); şi Craig Cabell, *IanFlemingsSecretWar*(Bamsley, UK: Pen and Sword, 2008).

18. Vezi, de exemplu, Hal Ford, „Soviet Thinking about the Danger of a Sino – US Rapprochement", CIA Intelligence Report, Directorate of Intelligence, Reference Title: ESAU LI, februarie 1971, disponibil la https://www.cia.gov/library/readingroom/ docs/esau-50.pdf

19. H.R. Haldeman, *TheEndsofPower*(New York: Dell, 1978), 91; Roger Morris *MemorandumforHenryKissinger*, November 18, 1969, memorandum de-clasificat, Subiect: NSSM 63, Sino-Soviet Rivalry-A Dissenting View, Nixon Presidential Library; Helmut Sonnenfeldt Memorandum to Henry Kissinger, Secret, 19 august 1969, Nixon

Presidential Library. Pentru mai multe informaţii asupra relaţiilor lui Kissinger cu Haldeman, vezi Robert Dallek, *NixonandKissinger*: *PartnersînPower*(New York: HarperCollins, 2007), Capitorul 11.

20. Numele proiectului SOLO a fost conceput pentru a ascunde faptul că erau implicaţi doi agenţi, Morris Childs şi fratele său Jack, ceea ce s-a aflat după ce aceştia au primit Medalia Libertăţii de la preşedintele Reagan în 1983. Vezi John Barron, *OperationSolo*: *TheFBI'sManin theKremlin*(Washington, DC: Regnery History, 1997). Barron afirmă că un raport expediat, în 1965, de la Moscova privind viziunile sovietice asupra Chinei a fost apreciat de către CIA ca fiind „cea mai semnificativă culegere de informaţii furnizată vreodată despre Uniunea Sovietică"(125). Drept urmare, FBI a decis „să reunească toate rapoartele SOLO referitoare la China începând din 1958". Barron raporta, în 1971, că SOLO a dezvăluit că Mikhail Suslov, al doilea secretar al Partidului Comunist al Uniunii Sovietice, a mărturisit că „nu contează ce au convenit Nixon şi China, vom negocia în permanenţă cu SUA"(183). „FBI Records: The Vault – SOLO", US Federal Bureau of Investigation (accesat 5 martie 2014), disponibil la http's: //vault. fbi.gov/solo.

21. Kutovoy a discutat toate acestea din nou în 2010 la Academia Diplomatică din Moscova. El a spus: „Ţi-am zis asta acum patruzeci şi cinci de ani".

22. Arthur Cohen, „Soviet Thinking about the Danger of a Sino – US Rapprochement", CIA Directorate of Intelligence, Intelligence Report, February 1971. Vezi, de asemenea, „Signs of Life în Chinese Foreign Policy", CIA Directorate of Intelligence, 11 aprilie 1970, nr. 0501/70. Un alt raport important a fost POLO 28; vezi „Factionalism in the Central Committee: Maos Opposition Since 1949", (Titlu de referinţă: POLO XXVIII), 19 septembrie 1968, RSS nr. 0031/68, declasificat în mai 2007.

23. Într-un memorandum din 22 octombrie adresat lui Kissinger, Fred Ikle, directorul Agenţiei pentru Controlul Armamentului şi Dezarmare, a sugerat să se ofere informaţii Chinei despre ameninţarea sovietică. Richard Solomon i-a trimis lui Kissinger memorandumul lui Ikle sub un memorandum de acoperire datat 1 noiembrie. National Archives, RG 59, Policy Planning Staff (S/P), Director's Files (Winston Lord) 1969 – 1977, Entry 5027, Box 370,

Vizita Secretarului Kissinger la Beijing, octombrie 1973, S/PC, Mr. Lord, vol. II, National Archives, Collège Park, MD.

24. Central Intelligence Agency, Memorandum for Colonel T.C. Pinckney, Subiect: GNP Data for the USSR, Communist China, North Korea, and North Vietnam, 1971, declasificat în 1998, disponibil la http's: //www.cia.gov/library/readingroom/ docs/DQC0000307804.pdf; şi U.S. Gross National Product (GNP) – 10 Year Chart, Forecastiharteom, ultima updatare 16 decembrie 2013, disponibil la http://www.forecast-chart.com/ chart-us-gnp.html.

25. Există o vastă literatură scrisă de şoimii *yingpai* despre *Celetreizeciși șase destratageme*. Textul scurt este o distilare populară a povestirilor antice, la care ulterior autorii au adăugat ilustrații istorice. Două cărți chinezești în limba engleză care le completează sunt Sun Haichen, *TheWilesofWar*: *36MilitaryStrategiesfromAncientChina*(Beijing: Foreign Languages Press, 1991); și Chinghua Tang, *ATreasuryofChinasWisdom*(Beijing: Foreign Languages Press, 1996). Vezi, de asemenea, Stefan H. Verstappen, *TheThirty-SixStratagiesofAncientChina*(San Francisco: China Books & Periodicals, 1999), disponibil la http://wengu. tartarie.com/wg/wengu.php? l= 36 ji no = 3.

26. Jeremy Page, „For Xi, a «China Dream» of Military Power", *WallStreetJournal*, 13 martie 2013, disponibil la https://www.wsi.com/articles/ZB10001424127887324128504578348774040546346. După cum relatează Page în continuare, „Xi se înfățișează pe sine ca un lider militar puternic pe plan intern, îmbrățișând o viziune asupra lumii mai agresivă, subliniată de multă vreme de generali care consideră că SUA este în declin, iar China va deveni puterea militară dominantă din Asia până la mijlocul secolului".

27. Ibid.

28. Ibid.

29. Ca mulți dintre susținătorii angajamentului față de China din Occident, Kissinger se referă la colonelul Liu doar pe scurt, ca naționalist marginal, ale cărui păreri sunt „contrare" cu cele ale președintelui Hu, de exemplu. Henry Kissinger, *OnChina*(New York: Penguin Press, 2011), 505.

30. Erich Follath, „China: Troublemaker on the World Stage?", ABC News, 23 februarie 2010, disponibil la https://abcnews.

go.com/International/china-troublemakerworid-stage/story? id = 9918196 e. Uaâlgovc OSQ; şi Chito Romană, „China: White Knight or Angry Outsider?", ABC News, 1 aprilie 2009, disponibil la http://abcnews. go.com/International/story? id = 7229053 & page = le. UaâlvYVc0SQ.

31. Citat în Chito Romană, „Does China Want to Be Top Superpower?", ABC News, 2 martie 2010, disponibil la https://abcnews. go.com/International/china-replaceus-top-superpower/story? id = 9986355.

32. William A. Callahan, *ChinaDreams*: *20VisionsoftheFuture*(New York: Oxford University Press, 2013), 58 – 62.

33. William A. Callahan, „China's Harmonious World and Post-Western World Orders: Official and Citizen Intellectual Perspectives", 33, în *ChinaAcrosstheDivide*: *TheDomesticandGlobalînPoliticsandSociety*, ed. Rosemary Foot (New York: Oxford University Press, 2013).

34. Page, „For Xi, a China Dream of Military Power".

35. Zhao Tingyang, „A Political World Philosophy în Terms of All-under-heaven (Tian-xia)", *Diogenes* 56, nr. 1 (februarie 2009): 5 – 18, citat în Callahan, *ChinaDreams*: *20VisionsoftheFuture*, 52.

36. William A. Callahan, „Chinese Visions of World Order: Post-hegemonic or a New Hegemony?", *InternationalStudiesReview* 10 (2008): 749 – 61, 757, disponibil la http://Williamacallahan.com/wp-content/uploads/2010/10/Callahan-TX-ISR-08.pdf.

37. Potrivit lui William A. Callahan, Hu vede lumea ca fiind tolerantă la intersecţia între civilizaţiile egale. În sistemul *tianxia* al lui Zhao Tingyang, lumea este totuşi holistică şi organizată ierarhic, cu o singură civilizaţie globală care armonizează popoarele lumii. Visul Chinei lui Liu vede, de asemenea, China ca un conducător unic stabilit după competiţia între civilizaţii. Callahan, *ChinaDreams*, 63.

CAPITOLUL 2: STATELE COMBATANTE

1. Henry Kissinger, *DoesAmericaNeedaForeignPolicy*? (New York: Simon & Schuster, 2001), 137.

2. Eu folosesc termenul de State Combatante într-un sens mai larg decât o fac unii sinologi pentru a include şi perioada anterioară cunoscută sub numele de Epoca de Primăvară-Toamnă. În loc să

împărţim în jumătate cele cinci secole, din 771 î.Hr. până în 221 î.Hr., eu folosesc termenul de State Combatante pentru a ne referi la întreaga perioadă de cinci sute de ani de lupte interstatale. Epoca a început cu prăbuşirea puterii regelui dinastiei Zhou. El a fost învins şi ucis în 771 î.Hr. de o alianţă a propriilor săi nobili şi a popoarelor non-chineze. Încă din anul 1.000 î.Hr. el şi predecesorii săi dispuneau de putere reală. După înfrângerea din 771 î.Hr., capitala a fost mutată, iar descendenţii regelui au ajuns practic vulnerabili, slabi, fără putere. Lumea luptelor interstatale a început într-un climat de competiţie şi război, până în anul 221 î.Hr. când un nou rege, care şi-a spus primul împărat, a unificat aceste State Combatante. Majoritatea sinologilorăm part această perioadă de la 771 î.Hr. până în 221 î.Hr. În două perioade. În ambele perioade, regele ceremonial era prea slab pentru a-şi impune voinţa. Uneori el participa la unele conferinţe interstatale sau îşi trimitea un reprezentant Aşa-numitul hegemon avea cea mai mare putere şi el conducea de fapt. Sistemul hegemonic a evoluat într-o luptă între cele şapte state principale, care formau coaliţii antagonice şi nu mai selectau un singur hegemon. Perioada de la 475 î.Hr. până în anul 221 î.Hr. este numită în mod obişnuit era Statelor Combatante. Distincţia este oarecum artificială. Numele celor două perioade nu pare să fi fost folosite pe vremea aceea, ci au fost create mai târziu de către istorici. Pentru mai multe informaţii asupra perioadei Statelor Combatante, vezi Ralph Sawyer, *TheTaoofDeception*: *Unor thodoxWarfareînHistoricandModernChina*(New York: Basic Books, 2007), în special Capitolul 2, „Precursorii Primăverii şi Toamnei" şi Capitolul 4, „Comandanţii Statelor Combatante". Sawyer susţine la p. 447, n. 34, că „o istorie a Statelor Combatante în limba engleză rămâne să fie scrisă". Vezi, de asemenea, Ralph Sawyer, *TheTaoofSpycraft*: *IntelligenceTheoryandPractice* în *TradiţionalChina*(Boulder, CO: Westview Press, 2004), Capitolul 3, „The Warring States Period"; James Irving Crump, *LegendsoftheWarringStates: Persuasions*, *Romances*, *andStoriesfromChan-kuo Tse*(Ann Arbor, MI: Center for Chinese Studies, 1998); William H. Mott and Jae Chang Kim, *ThePhilosophyofChineseMilitaryCulture*: *Shihvs. Li*(New York: Palgrave Macmil-lan, 2006); Yuri Pines, *EnvisioningEternalEmpire: ChinesePoliticalThoughtoftheWarringStatesPeriod*(Honolulu:
University of Hawaii Press, 2009); şi William A. Callahan şi Elena

Barabantseva, eds., *ChinaOrderstheWorld*: *NormativeSoftPowerandForeignPolicy*(Baltimore, MD: The John's Hopkins University Press, 2012).

3. Lionel M. Jensen, *ManufacturingConfucianism*: *ChineseTraditionsandUniversalCivilization*(Durham, NC: Duke University Press, 1997), este un ghid excelent realizat de un savant occidental care a descoperit aceste fabricaţii.

4. Citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, prolog.

5. Salisbury, *NewEmperors*, şi Ross Terrill, *TheNewChineseEmpire*: *AndWhatItMeansfortheUnitedStates*(New York: Basic Books, 2003).

6. Kissinger, *OnChina*, 211.

7. Wu Chunqiu, *OnGrandStrategy*(Beijing: Current Affairs Press, 2000).

8. Pentru informaţii suplimentare despre implicarea militarilor chinezi în planificarea strategică civilă, vezi Evan A. Feigenbaum, *ChinasTechno-Warriors*: *NationalSecurityandStrategicCompeti*tion *fromtheNucleartotheInformationAge*(Stanford: Stanford University Press, 2003).

9. Yang Bosun, *ChunqiuZuozhuanzhu*, 2nd ed., *ZhongguoGudianMingzhuYizhuCongshu*(Beijing: Zhonghua Press, 1990). Există readuceri uşor diferite în Wai-yee Li, *TheReadabilityofthePastin EarlyChineseHistoriography*, Harvard East Aslan Monographs, 253 and 300 (Cambridge, MA, 2007); David Schaberg, *APatternedPast: FormandThoughtin EarlyChineseHistoriography*, Harvard East Aslan Monographs 205 (Cambridge, MA, 2001), 60; şi James Legge, „The Ch'un Tsew with the Tso Chuen", în *TheChineseClassics*, 2nd ed. (Oxford: Clarendon, 1895), V, 293.

10. Deşi este adevărat că sectorul privat a crescut în China, rolul acestuia a încetinit şi există un consens între liderii chinezi de a menţine controlul asupra tuturor sectoarelor economice strategice şi asupra politicii comerciale externe. Cercetătorii şi oficialii chinezi acordă o atenţie deosebită controlului monedei, în parte pentru că fiecare dintre Statele Combatante a avut o monedă proprie şi a folosit-

o pentru a conduce ceea ce însemna războiul economic împotriva celorlalţi.

11. Într-adevăr, serviciile de informaţii trebuie să facă din creşterea economică cea mai mare prioritate. William C. Hannas, James Mulvenon, şi Anna B. Puglisi, *ChineseIndustrialEspionage*: *TechnologyAcquisitionandMilitaryModernisation*(New York: Routledge, 2013). Pentru informaţii de bază despre spionajul chinez, vezi Jeffrey T. Richelson, *ForeignIntelligenceOrganizations*(Cambridge, MA: Ballinger, 1988), chapter 9; Patrick E. Tyler, „Cloak and Dragon: There Is No Chinese James Bond. Se Far", *NewYorkTimes*, 23 martie 1997, disponibil la https://www.nytimes.com/1997/03/23/weekinreview/there-is-no-chinese-james-bond-so-far.html; Lo Ping, „Secrets About CPC Spies-Tens of Thousands of Them Scattered over 170-Odd Cities Worldwide", *ChengMing* January 1, 1997 (U.S. Foreign Broadcast Information Service [FBIS] Daily Reports, CHI-97 – 016, January 1, 1997); Tan Po, „Spy Headquarters Behind the Shrubs-Supplement to Secrets About CPC Spies", *ChengMing* March 1, 1997 (FBIS Daily Reports, CHI-97 – 047, March 1, 1997); Peter Mattis, „Chinas Misunderstood Spies", *Diplomat*, 31 octombrie 2011, disponibil la http://thediplomat.com/2011/10/chinas-misunderstood-spies/; şi David Wise, *TigerTrap*: *AmericasSecretSpyWarwithChina*(Boston: Houghton Mifflin Harcourt, 2011).

12. David C. Gompert şi Phillip C. Saunders, *TheParadoxofPower*: *Sino-AmericanStrategicRestraintînanAgeofVulnerability*(Washington, DC: National Defense University, 2012), 169.

13. Pentru informaţii generale asupra costului rachetelor chinezeşti, vezi Gompert and Saunders, *ParadoxofPower*, 81, 106. După cum menţionează consiliul editorial al *WashingtonPost*, „China se străduieşte să fie o superputere regională, nu una globală, cel puţin pentru moment. A pus accentul pe dezvoltarea unor sisteme avansate de arme care ar putea oferi ceea ce Statele Unite numesc «zonă interzisă/zonă antiacces», aceasta însemnând descurajarea adversarilor să pătrundă în zonele pretinse de China sau alungarea lor. Astfel, China investeşte în arme, cum ar fi rachete de croazieră cu rază lungă şi o rachetă balistică antinavală, proiectate să lovească un

portavion. Astfel de investiţii prezintă ameninţări asimetrice pentru Statele Unite şi aliaţii lor. Andrew

S. Erickson de la Colegiul de Război Naval a prezentat Comisiei de Revizuire Economică şi de Securitate SUA-China în ianuarie estimări conform cărora China ar putea construi circa 1227 de rachete antinavale la costuri pe care ar trebui să le suporte Statele Unite pentru un singur portavion de clasă Ford. Ar fi necesară doar una din aceste rachete pentru a elimina un portavion". „Beijing's Breakneck Defense Spending Poses a Challenge to the US", editorial, *WashingtonPost*, *12* martie 2014, disponibil la https://www.Washingtonpost.com/opinions/Beijings-breakneck-defense-spending-poses-a-challenge-to-the-us/2014/03/12/359 fc444-a899-l Ie3 – 8 d62 – 419 db477 aOebstory.html; Vezi, de asemenea, Andrew S. Erickson, Testimony before the U.S. – China Economic and Security Review Commission Hearing on Chinas Military Modernization and its Implications for the United States, January 30, 2014, disponibil la http://www.uscc.gov/sites/default/files/Andrew%20 Ericksontestimonyl.30.14.pdf; şi Henry Hendrix, *AtWhatCostaCarrier*? (Washington, DC: Center for a New American Security, martie 2013), 8, https://www.cnas.org/publications/reports/at-what-cost-a-carrier.

14. Pentru mai multe date despre embargo-ul SUA împotriva Chinei, vezi Shu Guang Zhang, *EconomicColdWar*: *AmericasEmbargoagainstChinaandtheSino-SovietAlliance*, *1949 – 1963*(Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press; Stanford, CA: Stanford University Press, 2001).

15. Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 300.

16. Un manual chinez numit *TheScienceofMilitaryStrategy*(*Ştiinţa strategieimilitare*) spune: „Gândirea strategică este întotdeauna formată pe baza unor tradiţii culturale, istorice şi naţionale, iar formularea şi realizarea strategiei de către strategi sunt întotdeauna controlate şi conduse de o anumită ideologie culturală şi un complex istoric cultural". Thomas G. Mahnken, „Secrecy & Stratagem: Understanding Chinese Strategic Culture", Lowy Institute for International Policy, februarie 2011, 3, disponibil la https://archive. lowyinstitute.org/publications/secrecy-and-stratagem-understanding-chinese-strategic-culture.

17. David Lai, „Learning from the Stones: A Go Approach to Mastering Chinas Strategic Concept, Shi", U.S. Army War Collège Strategic Studies Institute (1 mai 2004), disponibil la https://ssi. armywarcollege.edu/pubs/display. din? publD = 378

18. Citat în ibid., 2.

19. Roger T. Ames, *TheArtofRulership*(Albany: State University of New York Press, 1994).

20. François Jullien, *ThePropensityofThings*: *TowardaHistoryofEfficacyînChina*, trans. Janet Lloyd (New York: Zone Books, 1999); François Jullien, *ATreatiseonEfficacy*: *BetweenWesternandChineseThinking*, trans. Janet Lloyd (Honolulu: University of Hawaii Press, 2004); François Jullien, *TheGreatImageHasNoForm*, *orOntheNonobjectthroughPainting*, trans. Jane Marie Todd (University of Chicago Press, 2009); François Jullien, *TheImpossibleNude*: *ChineseArtandWesternAesthetics*, trans. Maev de la Guardia (University of Chicago Press, 2000); François Jullien, *TheSilentTransformations*, trans. Krzysztof Fijalkowski and Michael Richardson (New York: Seagull Books, 2011); François Jullien, *DetourandAccess*: *StrategiesofMeaningînChinaandGreece*, trans. Sophie Hawkes (New York: Zone Books, 2000); and François Jullien, *înPraiseofBlandness*, trans. Paula M. Varsano (New York: Zone Books, 2004).

21. După cum spunea un critic despre lucrările lui Jullien, în general, „cărţile sale îi conduc uşor pe cititori să dezvolte o noţiune prea puternică a alterităţii culturale, glorificând astfel o cultură de mult apusă a literaţilor şi dezvoltând, oarecum în mod natural, un anumit dispreţ pentru prezentul chinezesc". Kai Marchal, „François Jullien and the Hazards of Chinese Reality", *Warp*, *Weft*, *andWay*, 7 septembrie 2012, disponibil la http://warpweftandway.com/francois-jullien-and-the-hazards-ofehinese-reality/.

22. De exemplu, China l-a invitat pe senatorul SUA, Henry Jackson, să viziteze Beijingul în 1976. Pentru alte informaţii despre senatorul Jackson, vezi Robert G. Kaufman, *HenryM. Jackson*: *ALife* în *Politics*(Seattle: University of Washington Press, 2000).

23. Henry Kissinger, *Diplomacy*(New York: Simon & Schuster, 1994); Henry Kissinger, *WhiteHouseYears*(New York: Lit de Brown, 1979); Henry Kissinger, *YearsofRenewal*(New York: Touchstone,

1999); şi Henry Kissinger, *YearsofUpheaval*(London: Weidenfeld & Nicolson, 1982).

24. Kissinger, *OnChina*, 235.

25. Ibid., 371.

26. Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, XXXVII.

27. Ibid., Capitolele 6 şi 22.

28. Kimberly Besio and Constantine Tung, eds., *ThreeKingdomsandChineseCulture*(Albany: State University of New York Press, 2007); John J. Tkacik, „A Spirit-Visit to an Ancient Land", *WallStreetJournal*, 28 februarie 2014, disponibil la https://www.wsi.com/articles/sushis-red-cliff-meditaţion-1082 – 1393633763? tesla =y.

29. Potrivit autorilor chinezi, victoria comandantului sudic la Stânca Roşie s-a datorat unui număr de patru factori în evaluarea *şi* a coaliţiei sudice: evitarea anxietăţii şi a confuziei cu privire la fenomene superficiale; este nevoie de o coaliţie pentru a lovi inamicul principal; loveşte inamicul mai întâi şi prin surprindere; atacă punctul cel mai slab al inamicului. Zhang Tieniu şi Gao Xiaoxing, *Zhongguogudaihaijunşi*[*ChineseAncientNavalHistory*](Beijing: Ba şi chubanshe, 1993), 46, 47. Un autor al Academiei de Ştiinţe Militare subliniază că învingătorii de la Stânca Roşie au aplicat strategia „aşteaptă şi vezi" până când evaluarea *şi* a devenit favorabilă. Yue Shuiyu and Liang Jingmin, *Sun TzîbingfaYuGaoJishuAhanzheng*[*SunZisArtofWarandHighTechnologyWarfare*](Beijing: Guofang daxue chubanshe, 1998), 122.

30. Un autor a rezumat înfrângerea comandantului nordic ca decurgând dintr-o „strategie defectuoasă", în special „nereuşind să-şi transforme dezavantajele în avantaje faţă de un inamic superior… Era suspicios faţă de oamenii în care ar fi trebuit să aibă încredere şi avea încredere în oamenii care ar fi trebuit să fie suspectaţi. Era un arogant". Yu Xuebin, *ShuoSanGuo*, *HuaRenSheng*: „*Sanguo Yanyi" Fengyun RenwuBaiYinQianshuo*[*ADiscussionontheLivesoftheMainCharactersin theThreeKingdoms*: *AnElementaryIntroductiontotheReasonstheMainCharactersWereDefeatedîn„The RomanceoftheThreeKingdoms"*](Beijing: Jiefangjun chubanshe,

1996), 247 – 48. Alţi autori subliniază tragedia rezultatului bătăliei. Comandantul nordic „ar fi putut fi unul dintre strategii militari remarcabili în istoria naţiunii noastre". Pu Yinghua şi Hua Mingliang, *YunchouWeiwo-Zhuge LiangBingfa*[*De viseStrategiesWithinaCommandTent-Zhuge LiangsArtofWar*](Beijing: Wuzi chubanshe, 1996), 47.

31. „O singură înşelăciune poate provoca o mare înfrângere". Departamentul Militar al Televiziunii Centrale şi Direcţia de Propagandă a Departamentului Politic al Marinei, *San-shiliu JiGujinTan*[*AncientandModernDiscussionsontheThirty-SixDeceptions*](Jinan: Huanghe chubanshe, 1995), 166. Această convingere este reluată în mare parte din comentariul Armatei de Eliberare a Poporului privind Bătălia de la Stânca Roşie. Mai mulţi autori subliniază că tehnica de însămânţare a discordiei politice reprezintă factorul-cheie în victoria comandantului sudic la Stânca Roşie. Mao Zhenta, Tian Xuan, Peng Xunhou, *MoulueJia*[*Strategists*](Beijing: Lantian chubanshe, 1993), 119. Mai mulţi autori chinezi consideră că formarea coaliţiei sudice a fost crucială pentru victorie. Zhang Feng, *ZhongguoLidaiCanmouzhang*[*ChiefsofStaffînPastChineseDynasties*](Beijing: Kunlun chubanshe, 1999), 180. „Stânca Roşie a avut loc la un an după conferinţa de planificare strategică de la Marele Sat Central. Acesta a fost primul pas în implementarea strategiei de coaliţie care a făcut posibilă transformarea părţii inferioare de sud pentru a ajunge să învingă hegemonul". Ren Yuan, *ZhishengBijian-ZhugeLiang* de *ChenghaiDeshi*[*GettingtheUpperHandMustBeExamined*: *ZhugeLiangsSuccessesandFailures*](Changan: Xibei daxue chubanshe, 1997), 58. În mod similar, un alt autor din partea Armatei de Eliberare a Poporului subliniază că, fără formarea coaliţiei sudice, nu s-ar fi produs înfrângerea unei puteri superioare. Li Zhisun, *ZhongguoLidaiZhanzhengGailan*[*AnOutlineofWarfareînPastChineseDynasties*](Beijing: Junshi kexue chubanshe, 1994), 108.

32. Yue Shuiyu şi Liang Jingmin, *Sun TzîBingfaYuGaoJishuZhanzheng* 122.

33. Departamentul Militar al Televiziunii Centrale şi Direcţia de Propagandă a Departamentului Politic al Marinei, *SanshiliuJiGujinTan*, 174 – 75.

CAPITOLUL 3: NUMAI CHINA PUTEA MERGE LA NIXON

1. Pentru mai multe date despre Larry Chin şi rolul său în transmiterea unor documente americane secrete către guvernul Chinei, vezi Tod Hoffman, *TheSpyWithin*: *LarryChinandChinasPenetrationoftheCIA*(Hanover, NH: Steerforth Press, 2008).

2. Chen Jian, *MaosChinaandtheColdWar*(Chapel Hill: University of North Carolina Press, 2001), 245 – 46.

3. Kissinger, *OnChina*, 210. Prima carte care traduce punctul de vedere chinez din 1992 în baza strategiei propuse lui Mao de către cei patru mareşali a fost *AGreatWall*(*Unmarezid*) al lui Patrick Tyler, publicată în 1999. Relatarea lui Kissinger din cartea sa *OnChina*, bazată pe aceleaşi dovezi, a apărut în 2012. Tyler a raportat că cei patru mareşali s-au întâlnit de douăzeci şi trei de ori în 1969 şi că recomandările lor cinice adresate lui Mao au echivalat America cu Germania lui Hitler şi cu un hegemon nemilos, hotărât să prevină o extindere a puterii sovietice. Kissinger pare să fie singur în detectarea dorinţei chineze de a coopera cu America pentru alte motive decât cele cinice. Patrick Tyler, *AGreatWall*: *SixPresidentsandChina*: *AnInvestigativeHistory*(New York: Public Affairs, 1999), 71 – 73.

4. Xiong Xianghui, „The Prelude to the Opening of Sino-American Relations", *Zhonggong Dangshi Ziliao*(*CCPHistoryMaterials*), nr. 42 (iunie 1992): 81, cu fragmente în William Burr, ed., „New Documentary Reveals Secret US, Chinese Diplomacy behind Nixons Trip", National Security Archive Electronic Briefing Book, nr. 145, 21 decembrie 2004, disponibil la https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB145/indexlitm.

5. Kissinger, *OnChina*, 212. Deşi aici mă bazez pe cartea lui Kissinger *OnChina*, există cel puţin alte patru cărţi bazate pe dovezi de arhivă care contestă ferm versiunea lui Kissinger despre strategia chineză şi pretenţia sa că în 1969 – 1972 apăruse o speranţă de cooperare chino-americană pe termen lung. În altă parte în acest capitol, citez asemenea cărţi de William Burr, Evelyn Goh, James Mann şi Patrick Tyler. Din păcate, Kissinger nu a încercat să respingă aceste atacuri detaliate asupra credibilităţii sale cu privire la deschiderea către China. Criticii oferă o documentaţie substanţială în susţinerea tezei că el a înţeles greşit strategia chineză care, se pare, nu se baza

nici pe încrederea că America ar apăra China împotriva atacului sovietic şi nici pe vreo dorinţă de cooperare pe termen lung cu America. Criticii propun o teorie alternativă conform căreia strategia Chinei i-a manipulat cu succes nu numai pe Kissinger, ci şi pe liderii americani care au urmat. Interpretarea propusă de Kissinger relativ la deschiderea către China a stabilit paradigma viitoarei cooperări chino-americane, conform lui James Mann: „Politica americană faţă de China s-a bazat pe o serie de convingeri şi ipoteze, dintre care multe s-au dovedit a fi, în mod tragic, inexacte". James Mann, *AboutFace*: *AHistoryof AmericasCuriousRelationshipwithChina*, *frontNixontoClinton*(New York: Vintage Books, 1998), 6.

6. Kissinger, *OnChina*, 211. Din nou, mă bazez pe analiza lui Kissinger asupra deschiderii din 1969, în special pe analiza memoriului generalului Xiong, singurul document informativ eliberat până în prezent de China. Patrick Tyler citează de asemenea din expunerea generală a lui Xiong. Tyler, *GreatWall*, 71 – 73.

7. Kissinger, *OnChina*, 212.

8. Ibid.

9. Ibid., 212 – 13.

10. Ibid., 274. James Mann raportează că un studiu al CIA pe care l-a obţinut contestă versiunea lui Kissinger despre strategia chineză: „Înregistrările şi memoriile recent desecretizate arătau totuşi că interpretarea lui Kissinger a fost în cel mai bun caz înşelătoare şi incompletă". Mann, *AboutFace*, 33. Potrivit lui Mann, „studiul secret al CIA a constatat că liderii de la Beijing au fost adesea capabili să exploateze sau să manipuleze diferenţele de opinii de la Washington, recompensând şi flatând prietenii Chinei, inspirând un fel de imperativ moral, îngheţând relaţiile cu oficiali americani consideraţi mai puţin simpatizanţi faţă de cauza Chinei". Ibid., 11.

11. O carte din 1999, *AGreatWall*: *SixPresidentsandChina*: *AnInvestigativeHistory*(*Unmarezid*: *şase preşedinţi şi China*: *unistoricalinvestigaţiilor*), semnată de reporterul *NewYorkTimes* Patrick Tyler, care a locuit la Beijing şi apoi a petrecut patru ani cercetând deschiderea, a influenţat punctul de vedere al chinezilor asupra modului în care l-au adus pe Nixon la Beijing. În primele luni ale mandatului lui Nixon, chinezii au fost descurajaţi de declaraţiile publice aparent antichineze ale lui Nixon. El chiar a conchis, din

interviuri, că Nixon şi Kissinger s-ar fi aliniat cu Moscova după confruntările de la frontiere – o necesitate, având în vedere că Nixon le ceruse deja sovieticilor să-l ajute să retragă forţele americane din Vietnam. Când a fost publicată cartea, ea a alimentat paranoia la Beijing, deoarece conţinea dezvăluirea conform căreia Kissinger, în numele lui Nixon, ar fi cerut – în iulie 1969 – un studiu clasificat asupra modului în care un atac nuclear american ar putea fi lansat asupra Chinei, venind în sprijinul Moscovei. Tyler a afirmat că a fost prima dată când a fost efectuat un astfel de studiu, concentrându-se exclusiv asupra unui atac nuclear al SUA asupra Chinei (şi nu asupra Uniunii Sovietice). În memorandumul său din 14 iulie adresat CIA şi Pentagonului, Kissinger a spus: „Preşedintele a direcţionat" pregătirea unui studiu privind „o serie de situaţii posibile în care un atac nuclear strategic al SUA împotriva Chinei ar fi util". Kissinger a negat mai târziu acest lucru şi i-a scris lui Tyler: „nu am considerat niciodată o cooperare cu sovieticii pentru a elimina capacitatea nucleară a Chinei". Tyler, *GreatWall*, 63.

12. Helmut Sonnenfeldt şi John H. Holdridge către Henry Kissinger, 10 octombrie 1969, Subiect: State Memo to the President on Sino-Soviet Relations and the U.S.

13. Roger Morris Memorandum for Henry Kissinger, 18 noiembrie 1969, memorandum declasificat, Subiect: NSSM 63, Sino-Soviet Rivalry-A Dissenting View, Nixon Presidential Library. Personalul Consiliului Naţional de Securitate al SUA, Hyland şi Morris s-au întrebat cum ar fi putut America să nu vrea să descurajeze un atac sovietic asupra Chinei sau să ia partea Chinei. În contrast, Kissinger argumentează în *TheWhiteHouseYears* că „nu a putut accepta un atac militar sovietic asupra Chinei. Am avut această părere înainte de a exista orice fel de contact". Kissinger, *WhiteHouseYears*, 764. Cu toate acestea, Patrick Tyler ajunge la concluzia că descrierea lui Kissinger despre dorinţa lui de a apăra China este falsă: „Această afirmaţie care servea propriului său interes în materie, este în mod evident contrazisă de celelalte declaraţii date de Nixon şi Kissinger de-a lungul anilor… şi este, de asemenea, contrazisă de amintirile Secretarului [Apărării] Laird, precum şi de cele care provin de la asistenţii-cheie ai lui Kissinger". Tyler, *GreatWall*, 66.

14. Jérôme A. Cohen, „Ted Kennedy's Role în Restoring Diplomatic Relations with China", *LegislationandPublicPolicy* 14 (2011): 347 – 55.

15. Accidentul de la Chappaquiddick din iulie 1969 a dus în mod necesar la îndepărtarea atenţiei lui Edward Kennedy faţă de China şi a temperat ambiţiile sale prezidenţiale, dar în 1977 Kennedy făcea prima sa călătorie în China unde s-a întâlnit cu Deng Xiaoping. Discursul senatorului din 20 martie 1969, care pleda pentru o deschidere americană faţă de China, atrăsese atenţia mijloacelor de presă la nivel mondial, inclusiv cu titluri de prima pagină din *NewYorkTimes*, pe care Yevgeny Kutovoy şi Arkady Shevchenko mi le-au arătat emoţionaţi în acea zi.

16. Memorandum asupra discuţiilor, Participanţi: Mao Zedong, Chou En-lai, Richard Nixon, Henry Kissinger (consemnate de Winston Lord), 21 februarie 1972, 2: 50 – 3: 55 p.m., Beijing, Document 194, în Foreign Relations of the United States, 1969 – 1976, vol. XVII, China, 1969 – 1972, disponibil la https://China. usc.edu/Richard-nixon-and-mao-zedong-memorandum-conversation-february-21 – 1972 – 250 – 355 pm.

17. Kissinger, *OnChina*, 259.

18. Memorandum asupra discuţiilor, Participanţi: Chou En-lai, Yeh Chien-ying, Huang Hua, Chang Wen-chin, Hsu-Chung-ching, Wang Hai-jung, Tang Wen-sheng şi Chi Chao-chu (traducători chinezi şi redactorii consemnării), Henry Kissinger, John Holdridge, Winston Lord, W. Richard Smyser, Beijing, 10 iulie 1971, 12: 10 – 6: 00 p.m., în Foreign Relations of the United States, vol. XVII, document 140, disponibil la http://2001 – 2009. state.gov/documents/organization/70142.pdf.

19. Kissinger către Nixon, „My October China Visit: Discussions of the Issues", 11 noiembrie [1971] Top Secret/Sensitive/Exclusively Eyes Only, pag. 5, 7 şi 29. Source: RG 59, State Departament Top Secret Subiect-Numeric Files, 1970 – 1973, POL 7 Kissinger, disponibil în William Burr, ed., cu Sharon Chamberlain şi Gao Bei, „Negoţiating U.S. – Chinese Rapprochement: New American and Chinese Documentation Leading Up to Nixons 1972 Trip", National Security Archive Electronic Briefing Book, nr. 70, 22 mai 2002, disponibil la https://nsarchive2. gwu.edu//NSAEBB/ NSAEBB70 Zdoc22.pdf.

20. Memorandum asupra discuţiilor, Participanţi: Prim-Ministru Chou En-lai, Chi Peng-fei, Chang Wen-chin, Hsuing Hsiang-hui, Wang Haiung, Tang Wen-sheng şi Chi Chao-chu (traducători chinezi şi redactorii consemnării), Henry Kissinger, Winston Lord, John Holdridge, Alfred Jenkins, October 22, 1971, Great Hall of the People, Peking, 4: 15 – 8: 28 p.m., Subiect general: Korea, Japan, South Asia, Soviet Union, Arms Control, în „Foreign Relations, 1969 – 1976, Volume E-13, Documents on China, 1969 – 1972", eliberat de Biroul Istorie al Departamentului de Stat, disponibil la https://history.state.gov/historicaldocuments/frus 1969 – 76 ve 13/d44.

21. Acest lucru nu a fost dezvăluit public decât mulţi ani mai târziu. În 1976, James Schlesinger, fost secretar al apărării SUA, a declarat public că oficialii americani au discutat despre posibilitatea acordării de asistenţă militară Chinei. *LethbridgeHerald*, April 13, 1976, 3, disponibil la http://newspaperarchive.com/ca/alberta/lethbridge/lethbridge-herald/1976/04 – 13/page-3. Oficialii americani, a spus Schlesinger, au discutat despre acordarea de asistenţă militară Chinei, dar acestea nu au fost discuţii oficiale. „Au existat speculaţii pe această temă, dar nu a existat niciodată o abordare oficială a problemei asistenţei militare către China", a spus el. Schlesinger a mai spus că un astfel de ajutor ar trebui să fie luat în considerare în funcţie de împrejurări, dar a adăugat că el „nu respinge sau refuză această asistenţă, imediat şi fără discuţii sau evaluări corespunzătoare". „Weighing of Aici to China Seen", *VictoriaAvocate*, 12 aprilie 1976, 5A, disponibil la https://news.google.com/newspapers? nici = 861 & dat = 19760412 & id = IhZZAAAIBAJ & sjid = XkYNAAAIBAJ8 (pg= 3791, 2033685.

22. Thomas M. Gottlieb, „Chinese Foreign Policy Facţionalism and the Origins of the Strategic Triangle", RAND Corporation, 1977, Document Number R-1902-NA, disponibil la https://www.rând.org/pubs/reports/R1902.html.

23. Lord către Kissinger, „Your November 23 Night Meeting", 29 noiembrie 1971, incluzând amintirea lui Kissinger-Huang Hua Meeting, Top Secret/Sensitive/Exclusively Eyes Only, Source: RG 59, Records of the Policy Planning Staff, Directors Files (Winston Lord), 1969 – 1977, Box 330, China Exchanges 20 octombrie-21 decembrie 1971, în Burr, ed., „Negoţiating U.S. – Chinese Rapprochement".

24. Evelyn Goh, *ConstructingtheU.S. RapprochementwithChina, 1961 – 1974: From„Red Menace"to„Tacit Ally"*(Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2005), 189.

25. Yang and Xia, „Vacillating Between Revolution and Detente", *DiplomaticHistoryJournal* 34, nr. 2 (April 2010): 413 – 14.

26. Kissinger, *OnChina*, 290.

27. Memorandum asupra discuţiilor, 23 februarie 1972, 2: 00 p.m. -6: 00 p.m., Location of original: National Archives, Nixon Presidential Materials Project, White House Special Files, Presidents Office Files, Box 87, Memoranda for the President Begining February 20, 1972, pag. 21, în William Burr, ed., „Nixons Trip to China: Records Now Completely Declassified, Including Kissinger Intelligence Briefing and Assurances on Taiwan", National Security Archive, 11 decembrie 2003, Document 2, disponibil la https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB106/NZ-2.pdf.

28. Kissinger, *WhiteHouseYears*, 906.

29. Memorandum asupra discuţiilor, 23 februarie 1972, 9: 35 a.m. -12: 34 p.m., Nixon Presidential Materials Project, National Security Council Files, HAK Office Files, Box 92, Dr. Kissingers Meetings in the PRE During the Presidential Visit February

1972, pag. 20, în William Burr, ed., „Nixons Trip to China: Records Now Completely Declassified, Including Kissinger Intelligence Briefing and Assurances on Taiwan", National Security Archive, 11 decembrie 2003, Document 4, disponibil la https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB106/NZ-4.pdf

30. Memorandum asupra discuţiilor, 22 februarie 1972, 2: 10 p.m. -6: 10 p.m., Location of original: National Archives, Nixon Presidential Materials Project, White House Special Files, President's Office Files, Box 87, Memoranda for the President Begining February 20, 1972, pag. 10, în William Burr, ed., „Nixons Trip to China: Records Now Completely Declassified, Including Kissinger Intelligence Briefing and Assurances on Taiwan", National Security Archive, 11 decembrie 2003, Document 1, disponibil la https://nsarchive2.gwu.edu/NSAEBB/NSAEBB106/NZ-1.pdf; Memorandum asupra discuţiilor, 23 februarie 1972, 9: 35 a.m. -12: 34 p.m., Nixon Presidential Materials Project, National Security Council Files, HAK Office Files, Box 92, Dr. Kissinger's Meetings in the PRE During the

Presidential Visit February 1972, pag. 20, în William Burr, ed., „Nixon's Trip to China: Records Now Completely Declassified, Including Kissinger Intelligence Briefing and Assurances on Taiwan", National Security Archive, 11 decembrie 2003, Document 4, disponibil la https://nsarchive2. gwu.edu/ NS AEBB/NS AEBB106/NZ-4.pdf.

31. Potrivit profesorului Evelyn Goh, ambasadorul sovietic la Washington, Anatoly Dobrynin, i-a spus lui Kissinger, în luna martie, că Moscova a concluzionat, pe baza surselor chineze, că Henry Kissinger le dăduse chinezilor o „descriere completă a «dislocării» forţelor sovietice la frontiera chineză, precum şi a amplasării instalaţiilor de rachete sovietice". Vezi Goh, *ConstructingtheU.S. RapprochementwithChina*, 174 – 75. Kissinger a negat. Vezi Memorandum asupra discuţiilor, 9 martie 1972, Box 493, National Security Files, Nixon Presidential Materials Project, pag. 3, Nixon Presidential Library.

32. Pentru o excelentă retrospectivă occidentală asupra diviziunii sino-sovietice, vezi Harold P. Ford, „The CIA and Double Demonology: Calling the Sino-Soviet Split", *StudiesînIntelligence*(Winter 1998 – 99): 57 – 61, disponibil la https://www.cia.gov/ Iibrary/center-for-the-study-of-inteiligence/kent-csi/v0142 no5/pdf/v42 i5 a05 p.pdf.

33. Vezi, de exemplu, Zhou-Ye Jianying-Kissinger Memcon, 20 iunie 1972, 15 – 16, 21 iunie 1972, 3, în Box 851, National Security Files, Nixon Presidential Materials; and Howe to Kissinger, „China Trip", 24 iunie 1972, Box 97, National Security Files, Nixon Presidential Materials, ambele disponibile la Nixon Presidential Library şi citate de Evelyn Goh, „Nixon, Kissinger, and the Soviet Card in the U.S. Opening to China, 1971 – 1974", *DiplomaticHistory* 29, iss. 3 (iunie 2005): 475 – 502, 485, footnote 43.

34. Mao-Kissinger Memcon, 17 februarie 1973, în William Burr, *KissingerTranscripts*: *TheTopSecretTalkswithBeijingandMoscow*(Collingdale, PA: Diane Publishing, 1999), 88 – 89, de asemenea disponibil în Nixon Presidential Library şi citat de Goh, „Nixon, Kissinger, and the «Soviet Card»", 475 – 502, 485, footnote 44.

35. Xiong Xianghui, „The Prelude to the Opening of Sino-American Relations", *ZhonggongDangshiZiliao*(*CCPHistoryMaterials*),

nr. 42 (iunie 1992): 81, cu fragmente în Burr, „New Documentary Reveals Secret U.S., Chinese Diplomacy behind Nixons Trip".

36. Kissinger către Nixon, „My Trip to China", March 2, 1973, Box 6, Presidents Personal Files, Nixon Presidential Materials, 2 – 3, disponibil la Nixon Presidential Library şi citat de Goh, „Nixon, Kissinger, and the «Soviet Card»", 475 – 502.

37. Kissinger, *Diplomacy*, 72.

38. Memorandum asupra discuţiilor, Participanţi: Henry Kissinger, Winston Lord, Huang Hua, şi Shih Yen-hua (interpret), Friday, 4 august 1972, 5: 15 – 6: 45 p.m., New York City, în „Foreign Relations, 1969 – 1976, Volume E-13, Documents on China, 1969 – 1972", lansat de the Office of the Historian of the U.S. Departament of State, disponibil la https://history. state.gov/historicaldocuments/frus 1969 – 76 ve13/dl48.

39. Kissinger către însărcinatul cu afaceri al RP Chineze Han Xu, Memcon, 15 mai 1973, Box 238, Lord Files, 7.

40. Kissinger către Huang Zhen, Memcon, 29 mai 1973, Box 328, Lord Files.

41. Nixon către Zhou, 19 iunie 1973, Box 328, Lord Files.

42. Kissinger către Huang Zhen, Memcon, 6 iulie 1973, Box 328, Lord Files şi 19 iulie 1973, Box 328, Lord Files.

43. Winston Lord către Henry Kissinger, National Archives, RG 59, Policy Planning Staff (S/P), Directors Files (Winston Lord) 1969 – 1977, Entry 5027, Box 370, Secretary Kissingers Visit to Peking, October 1973, S/PC, Mr. Lord, vol. I, National Archives, Collège Park, MD.

44. Kissinger-Zhou Memcon, 10 noiembrie 1973, în Burr, *KissingerTranscripts*, 171 – 72. Zhou-Kissinger Memcon, 13 noiembrie 1973, Digital National Security Archives Online, Document 283. Memorandum, Fred Ikle to Henry Kissinger, National Archives, RG 59, Policy Planning Staff (S/P), Directors Files (Winston Lord) 1969 – 1977, Lot 77D112, Entry 5027, Box 370, Secretary Kissingers Visit to Peking, octombrie 1973, S/PC, Mr. Lord, vol. II, National Archives, Collège Park, MD.

45. Goh, *ConstructingtheU.S. RapprochementwithChina*, 242. Vezi, de asemenea, Kissinger-Zhou Memcon, 10 noiembrie 1973, în Burr, *KissingerTranscripts*, 171 – 72.

46. Zhou-Kissinger Memcon, 14 noiembrie 1973, National Security Archive Online, Document 284.

47. Luo Guanzhong, *RomanceoftheThreeKingdoms*, Capitolul 21: „Într-o grădină de pruni, Cao Cao discută despre eroi", traducere C.H. Brewitt-Taylor (Beijing: Foreign Languages Press, 1995), disponibil la http://kongming.net/novel/events/liubei-and-caocao-speak-of-heroes.php. Am modificat uşor această traducere lungă.

48. Pentru mai multe informaţii despre percepţiile americanilor şi chinezilor asupra ameninţărilor din strâmtoarea Taiwan, vezi Michael Pillsbury, „China and Taiwan-the American Debate", *RUŞI Journal* 154, nr. 2 (aprilie 2009): 82 – 88.

49. „Guns for Peking", *Newsweek*, 8 septembrie 1975; Reagan a susţinut o conferinţă de presă pe 28 mai 1976. Potrivit *LosAngelesTimes*, „Reagan a spus că, după părerea lui, vânzările de arme americane către China continentală ar fi o dezvoltare naturală în lumina unor interese comune pe care cele două naţiuni le au în relaţiile cu Uniunea Sovietică". Kenneith Reich, „Reagan Tells of Rumors Administration Plâns to Renounce Taiwan After Election", *LosAngelesTimes*, 29 mai 1976. Vezi Yuri Dimov, „Commentary", *MoscowRadioPeaceandProgress*, 29 octombrie 1975, trans, by U.S. Foreign Broadcast Information Service, Washington, DC, 31 octombrie 1975. Vezi, de asemenea, Ivan Broz, „American Military Policy and Its China Factor", *RudePravo*, 27 aprilie 1976, care afirmă că „unul dintre purtătorii de cuvânt al celor mai reacţionare cercuri americane este Michael Pillsbury de la Corporaţia RAND… Aceasta este o situaţie absolut condamnabilă… După cum se pretinde, chipurile, asistenţa militară americană în favoarea Chinei ar recompensa liderii pragmatici din Beijing şi va fi o garanţie că evoluţia lor nu se va îndrepta în altă direcţie după moartea lui Mao".

50. Edward Slingerland, *EffortlessAction*: *Wu-WeiasConceptualMetaphorandSpiritualIdealin EarlyChina*(New York: Oxford University Press, 2003).

51. Deng Xiaoping, „Realize the Four Modernizations and Never Vezik Hegemony", 7 mai 1978, disponibil la https://dengxiaopingworks.wordpress.com/2013/02/25/ realize-the-four-modernizations-and-never-seek-hegemony/.

52. Ezra F. Vogel, *DengXiaopingandtheTransformationofChina*(Cambridge, MA: Harvard University Press, 2011), 323 (Kindle edition).

53. Kissinger, *OnChina*, 366 – 68.

54. Presidential Directive/NSC-43, 3 noiembrie 1978, disponibil la https://www.jimmycarterlibrary.gov/assets/documents/directives/pd43.pdf

55. James Lilley şi Jeffrey Lilley, *ChinaHands*: *NineDecadesofAdventure*, *Espionage*, *andDiplomacyînAsia*(New York: Public Affairs, 2004), 214 – 15.

56. În NSDD 120, Preşedintele Reagan ordona ca guvernul S.U.A. „să sprijine eforturile ambiţioase de modernizare ale Chinei, în special prin politica noastră liberalizată de transfer al tehnologiei". NSDD 120, „Visit to the US of Premier Zhao Ziyang", 9 ianuarie 1984, disponibil la http's: //fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-120.htm. NSDD 140 declara că o „China puternică, sigură şi stabilă poate reprezenta o forţă tot mai mare pentru pace". NSDD 140, „President's Visit to Peoples Republic of China", 21 aprilie 1984, disponibil la https://fas.org/irp/oftdocs/nsdd/nsdd-140.pdf.

57. Kenneth Comboy, *TheCambodianWars*: *ClashingArmiesandCIACovertOperations*(Lawrence: University Press of Kansas, 2013). Vezi, de asemenea, Andrew Mertha, *BrothersînArms*: *ChineseAicitotheKhmerRouge*, *1975 – 1979*(Ithaca, NY: Cornell University Press, 2014).

58. George Crile, *CharlieWilsonsWar*: *TheExtraordinaryStoryof theLargestCovertOperation inHistory*(New York: Atlantic Monthly Press, 2003).

59. Kissinger, *YearsofRenewal*, 819.

60. Tyler, *GreatWall*, 284.

61. Ibid., 285. Tyler citează pe preşedintele Carter şi alţi opt în nota 97.

62. Detaliile complete ale programelor masive de acţiuni sub acoperire ale SUA şi China din Afghanistan şi Cambodgia nu au fost încă desecretizate sau confirmate de guvernele SUA sau China. Discuţia mea cu privire la aceste programe trebuie să se limiteze la descrierea

acestor programe strict prin referire la interviurile neautorizate din două cărţi, *CharlieWilsonsWar* şi *TheCambodianWars*.

63. Comboy, *CambodianWars*, 228.

64. Ibid., 226 – 27.

65. Mary Louise Kelly, „Intelligence Veteran Focuses on North Korea", NPR, 13 octombrie 2006, disponibil la https://www.npr.org/templates/story/story.php? storyId = 6259803? storyId = 6259803 &t= 1564156244326.

66. Crile, *CharlieWilsonsWar*, and Comboy, *CambodianWars*.

67. NSDD 166, US Policy, Programs, and Strategy în Afghanistan, 27 martie 1985, disponibil la https://fas.org/irp/offdocs/nsdd/nsdd-166.pdf.

68. Steve Coll, *GhostWars*: *TheSecretHistoryof theCIA*, *Afghanistan*, *andBinLaden*, *fromtheSovietInvasiontoSeptember10, 2001*(New York: Penguin Press, 2004), 66.

69. Ibid., 137.

70. Ibid. Rolul meu în toată această naraţiune fusese dezvăluit anterior în trei cărţi. Potrivit lui Raymond L. Garthoff, într-un articol mult comentat din *ForeignPolicy*„în toamna anului 1975, Michael Pillsbury a pus mai întâi în circulaţie ideea vânzărilor de arme şi a unei game largi de relaţii de securitate militară dintre America şi China. Ceea ce nu se ştia pe atunci era că Pillsbury condusese negocieri secrete cu oficiali chinezi… rapoartele sale erau distribuite unei duzini şi mai bine de oficiali cu răspundere din NSC, Departamentul Apărării şi Departamentul de Stat ca documente secrete". Raymond L. Garthoff, *DetenteandConfrontation*: *American-SovietRelationsfromNixontoReagan*(Washington, DC: Brookings Institution, 1983), 696. După părerea lui Mahmud Ali, „Michael Pillsbury, un analist pe problemele Chinei la Corporaţia RAND… a petrecut vara anului 1973 întâlnindu-se în secret cu ofiţeri ai Armatei de Eliberare a Poporului staţionaţi sub acoperire diplomatică la Misiunea Chinei la ONU… Pillsbury era coordonat de Departamentul Apărării". Mahmud Ali, *US-ChinaColdWarCollaboration*, *1971 – 1989*(New York: Routledge, 2005), 81. În opinia lui Diego Cordovez, Secretarul General adjunct al ONU care a negociat cu sovieticii retragerea lor din Afghanistan, „La început, campania Stinger a fost coordonată de Fred Ikle, subsecretarul departamentului de apărare

pentru probleme politice şi agresivul său coordonator pentru afaceri afghane, Michael Pillsbury… Susţinătorii livrării sistemelor Stinger către rezistenţa afghană au învins, în pofida copleşitoarei rezistenţe birocratice care a persistat până la sfârşitul intervenţiei URSS în Afghanistan"… Diego Cordovez, *OutofAfghanistan*: *TheInsideStoryof theSovietWithdrawal*(New York-Oxford University Press, 1995), 195. Philip Heymann, Adjunctul Procurorului General al SUA pe vremea administraţiei Clinton, scria: „Comitetul pentru acţiuni sub acoperire se întâlnea o dată la fiecare trei sau patru săptămâni. Existenţa sa nu a fost recunoscută oficial, deşi un astfel de comitet a fost activ în fiecare administraţie încă din vremea lui Eisenhower, în anii administraţiei Kennedy, de exemplu, era cunoscut sub numele de Comitetul 40". Orice informaţie referitoare la acţiunile sub acoperire era protejată de un sistem compartimentat de securitate cu numele de cod VĂLUL". Philip Heymann, *LivingthePolicyProcess*(New York Oxford University Press, 2008), 44.

71. Karl D. Jackson, Memorandum for the Interagency Group on U.S. – China Military Relations, Subiect: U.S. – China Military Relations: A Roadmap, 10 septembrie 1986, Departament of Defense, International Security Affairs, Douglas Paal file, Reagan Presidential Library.

72. Ibid. Vezi, de asemenea, Feigenbaum, *ChinasTechno-Warriors*.

CAPITOLUL 4: DL WHITE ŞI DNA GREEN

1. Pillsbury, *ChineseViewsofFutureWarfare*(*Viziunichinezedespreviitorulrăzboi*). Fotografia lui Deng strângând mâna (autorului, în 1983) apare pe pagina 2, sub o altă fotografie de pe aceeaşi pagină pe care am făcut-o unui şoim militar celebru şi autor al unui număr de cinci cărţi, generalul Peng Guangqian.

2. Ca membru al personalului comitetului Senatului şi consultant al Pentagonului, am depins de rapoartele lui Peter timp de şapte ani de când ne-am întâlnit pentru prima dată în 1982, pe vremea în care era un analist de frunte la ambasada SUA din Beijing.

3. George H.W. Bush, Address on Administration Goals before a Joint Session of Congress, 9 februarie 1989, disponibil la

https://millercenter.org/the-presidency/presidential-speeches/february-9 – 1989-address-joint-session-congress.

4. Mann, *AboutFace*, 158.

5. Liu Xiaobo a supravieţuit masacrului şi va primi Premiul Nobel pentru Pace, douăzeci de ani mai târziu, în 2010, pentru efortul său de promovare a democraţiei în China, manifestul Carta 08 semnat de intelectuali disidenţi şi activişti pentru drepturile omului din China.

6. Minxin Pei, *FromReformtoRevolution*: *TheDemiseofCommunismînChinaandtheSovietUnion*(Cambridge, MA: Harvard University Press, 1994), 152.

7. Ibid.

8. George H.W. Bush, consemnare în jurnal, June 5, 1989, în George H.W. Bush şi Brent Scowcroft, *AWorldTransformând*(New York: Alfred A. Knopf, 1998), 98.

9. Ibid.

10. George H.W. Bush, Memorandum asupra discuţiilor, Tema: „Meeting with Wan Li, Chairman of the Standing Committee of the National Peoples Congress and Member of the Politburo, Peoples Republic of China", 23 mai 1989, 2: 30 p.m. -3: 45 p.m., Oval Office, Cabinet Room, and Residence, disponibil la http://www2.gwu.edu/ – nsarchiv/NSAEBB/NSAEBB16/docs/doc07.pdf.

11. Moartea lui Hu Qiaomu în 1992 a primit o acoperire mediatică internaţională, inclusiv un necrolog în *NewYorkTimes*: „Hu Qiaomu, a Chinese Hard-Liner, Is Dead at 81", *NewYorkTimes*, 29 septembrie 1992, disponibil la https://www.nytimes.com/1992/09/29/obituaries/hu-qiaomu-a-chinese-hard-liner-is-dead-at-81.html.

12. Deng Xiaoping, *SelectedWorks*, vol. III (1982 – 92)(Beijing: Renmin chubanshe, 1983), 108.

13. Ezra Vogel, *Deng XiaopingandtheTransformationofChina*(Cambridge, MA: Harvard University Press, 2012), 659 – 63.

14. Zhao Ziyang, *PrisoneroftheState*: *TheSecretJournalofPremierZhaoZiyang*, trans, and eel Bao Pu, Renée Chiang, and Adi Ignatius (New York: Simon & Schuster, 2009). După cum explică editorii acestei cărţi, „sunt mulţi cei care trebuie să rămână nenumiţi, anonimi, care au lucrat în spatele scenei din

interiorul Chinei. Şi-au asumat riscuri inimaginabile pentru a proteja, a păstra şi a transporta benzile secrete ale lui Zhao Ziyang în siguranţă, în afara ţării"(306). Vezi, de asemenea, Michael Wines, „A Populists Downfall Exposes Ideological Divisions în Chinas Ruling Party", *NewYorkTimes*, 6 aprilie 2012, and *TheTiananmenPapers*, comp. Zhang Liang, ed. Andrew J. Nathan and Perry Link (New York: Public Affairs, 2001).

15. Robert L. Jervis, *WhyIntelligenceFails*: *LessonsfromtheIranianRevolutionandtheIraqWar*(Ithaca, NY: Cornell University Press, 2010), 15. Jervis explică, la pagina 25, că unul dintre cele patru motive majore pentru eşecul în materie de informaţii în cazurile pe care le analizează a fost că „rolul naţionalismului şi al geamănului său, antiamericanismul, au fost ratate şi înţelese greşit".

16. James P. Harrison, *TheLongMarchtoPower*: *AHistoryoftheChineseCommunistParty*, *1921 – 72*(Bethesda, MD: International Thomson Publishing, 1972).

17. Yan Jiaqi, *TowardaDemocraticChina*: *TheIntellectualAutobiographyof YanJiaqi*(Honolulu: University of Hawaii Press, 1992), 252 – 70, conţine cele zece puncte despre care Yan afirmă că au fost publicate pe 28 decembrie 1989.

18. Ruan Ming, with Nancy Liu, Peter Rand, and Lawrence R. Sullivan, eds., *DengXiaoping*: *ChronicleofanEmpire*(Boulder, CO: Westview Press, 1994), 140 – 50.

19. „The President's News Conference", June 5, 1989, George Bush Presidential Library, disponibil la https://bush4 llibrary. tamu.edu/archives/public-papers/494.

20. Mann, *AboutFace*, 262.

21. Vezi, de exemplu, Constantine Menges, *China*: *TheGatheringThreat*(Nashville, ÎN: Nelson Current, 2005), 124 – 25.

22. Tyler, *GreatWall*, 381 – 416.

23. Elizabeth Rosenthal, „Envoy Says Stoning Will End, Ties Won't", *NewYorkTimes*, 11 mai 1999, disponibil la https://www.nytimes.com/1999/05/II/world/crisis-inthe-balkans-the-ambassador-envoy-says-stoning-will-end-ties-won-l.html

24. Erik Eckholm, „China Raises Then Lowers Tone în Anti-U.S. Protests at Embassy", *NewYorkTimes*, 11 mai 1999, disponibil la

https://www.nytimes.com/1999/05/1 1/ world/crisis-balkans-china-china-raises-then-lowers-tone-anti-us-protests-embassy.html.

25. Ibid.

26. Transcript: Clinton opens youth violence summit, 10 mai 1999, CNN, disponibil la http://edition. cnn.com/ALLPOLITICS/stories/1999/05/10/youth. violence. summit/transcript.html.

27. „America vs. Japan and Germany", Jin Dexiang, 3, citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 99.

28. Eckholm, „China Raises Then Lowers Tone în Anti-U.S. Protests at Embassy".

29. Cu toate acestea, pentru luarea deciziilor de politică externă a Chinei, este mai important să aflăm cum au interpretat liderii chinezi bombardamentele de la Belgrad. Pentru aceasta, *ZhuRongjiîn1999*, care a publicat în *ChineseLawandGovernment* 35, nos. 1 – 2 (2002), o relatare narativă a procesului secret de luare a deciziilor, la care a participat Zhu în acel an, întocmită pe baza documentelor scoase ilegal din arhivele chinezeşti, a fost deosebit de revelatoare. Aceste documente dezvăluie ce gândeau factorii de decizie, de vârf, ai Chinei în 1999, mai ales în timpul bombardării de către americani a ambasadei Chinei din Belgrad. După cum se comenta într-o relatare din *NewYorkTimes*, apariţia textului sugerează că există o mişcare în creştere din partea unui grup de persoane puternice din Partidul Comunist, cu acces la informaţii confidenţiale, de a rescrie istoria partidului şi de a influenţa viitorul Chinei prin scurgerea de informaţii către Occident. Craig S. Smith, „Tell-All Book Portrays Split în Leadership of China", *NewYorkTimes*, 17 ianuarie 2002, disponibil la http's: //www.nytimes.com/2002/01117/world/tell-all-book-portrays-splitin-leadership-of-china.html.

30. Numele organizaţiei era, în acele zile, *theForeignBroadcastInformationCenter*(*Centruldeinformarepentrutransmisiilestrăine*). Larry Chin lucrase acolo mulţi ani, potrivit lui Hoffman, *SpyWithin*, 54 – 55.

31. Bill Gertz, *Enemies*: *HowAmericasFoesStealOurVitalSecrets-and HowWeLetItHappen*(New York: Crown Forum, 2006), 52 – 53.

32. Vezi Glenn P. Hastedt, „Leung, Katrina (May 1, 1954)", în Glenn P. Hastedt, ed., *Spies*, *Wiretaps*, *andSecretOperations*:

AnEncyclopediaofAmericanEspionage, *VolumeI*(Santa Barbara, CA: ABC-CLI0,2011), 468 – 69; Charles Feldman şi Stan Wilson, „Alleged Chinese Double Agent Indicted", CNN.com, May 9, 2003, disponibil la http://edition. cnn.com/2003/LAW/05/08/double. agent. charges/; şi „A Review of the FBI's Handling and Oversight of FBI Asset Katrina Leung (Unclassified Executive Summary)", Special Report, U.S. Departament of Justice, Office of the Inspector General, May 2006, disponibil la https://oig. justice.gov/special/sob05/index.htm.

33. Gertz, *Enemies*, 52 – 53.

CAPITOLUL 5: AMERICA, MARELE DIAVOL

1. Michel Oksenberg, expertul în problemele Chinei din NSC pe vremea lui Jimmy Carter, fost profesor de ştiinţe politice la Stanford, scria: „Conducătorii Chinei sunt suspicioşi din fire faţă de puterile străine. Ei sunt convinşi că liderii din străinătate se arată reticenţi în a saluta ascensiunea Chinei în lumea afacerilor globale şi ar prefera să întârzie sau să împiedice progresul acesteia. Ei se tem că, dacă ar avea posibilitatea, mulţi din lumea exterioară Chinei ar prefera să dividă această ţară… Liderii Chinei păstrează în minte o hartă strategică a punctelor de la periferia ţării lor care îi fac vulnerabili la influenţa străină".

2. Pentru unele interpretări chinezeşti ale istoricului şi evoluţiei relaţiilor Chino-Americane, vezi, de exemplu, Qiao Mingshun, *TheFirstPageînChinese – USRelations*(Beijing: Social Sciences Academic Press, 2000); şi Shi Yinhong şi Lu Lei, „The U.S. Attitude Toward China and Chinas Entrance to the International Community: An Overview of 150 Years of History", în Tao Wenzhao and Liang Biyin, eds., *TheUnitedStatesandModernandContemporaryChina*(Beijing: CASS Press, 1996).

3. Pentru alte discuţii asupra acestor programe de educaţie „patriotica", vezi Wang Zheng, *NeverForgetNationalHumiliation: HistoricalMemoryînChinesePoliticsandForeignRelations*(New York: Columbia University Press, 2012); Peter Hays Gries, *ChinasNewNationalism*: *Pride*, *Politics*, *andDiplomacy*(Berkeley: University of California Press, 2005); Christopher R. Hughes, *ChineseNationalismin theGlobalEra*(New York: Routledge, 2006); şi Suisheng Zhao, *ANation-StatebyConstruction*:

DynamicsofModernChineseNationalism(Stanford, CA: Stanford University Press, 2004).

4. Sursa afirmaţiei că această carte va fi reimprimată este site-ul de web al CASS (n.t. *ChineseAcademyofSocialSciences*, *AcademiadeŞtiinţe SocialeaChinei*). Wang Chun, *AHistoryoftheU.S. Aggr*ession in *China*(Beijing Workers' Press, 1951). Pentru mai multe detalii, vezi Andrew J. Nathan and Andrew Scobell, „How China Sees America: The Sum of Beijing's Fears", *ForeignAffairs*(September/October 2012), disponibil la https://www.foreignaffairs.com/articles/China/2012 – 08 – 16/how-chinasees-america.

5. Versiunea chineză a site-ului CASS e disponibilă la http://www.cssn.com.cn/; versiunea în limba engleză poate fi găsită la http://casseng. cssn.cn/.

6. Pentru mai multe date despre Revolta Boxerilor, vezi Larry Clinton Thompson, *WilliamScottAmentandtheBoxerRebellion: Heroism*, *Hubris*, *andthe„Ideal Missionary"*(Jefferson, NC: McFarland, 2009).

7. Pentru mai multe date despre impactul conducerii de către Deng a Chinei, vezi Vogel, *DengXiaopingandtheTransformationofChina*.

8. *Selected WorksofMao Zedong VolumeIV*(Beijing: Foreign Languages Press, 1961), 450.

9. Xiong Zhiyong, „A Diplomatic Encounter between China and America Reviewed from the Signing of the Treaty of Wangxia", *ModernChineseHistoryStudies*, nr. 5 (1989); Qiao Mingshun, *FirstPage* în *Chinese-U.S. Relations*, 200, 33 – 34, 38, 147, 171; Li Jikui, „Chinese Republican Revolutions", 41 – 42, în Tao Wenzhao and Liang Biyin, eds., *TheUnitedStatesandModernandContemporaryChina*(Beijing: CASS Press, 1996).

10. Shi Yinhong, Lu Lei, „U.S. Attitude toward China and China's Entrance to the International Community", 6.

11. Mei Renyi, Center for American Studies, Beijing Foreign Languages University, „American Reporting on China's Reform and Opening Up", 422 (Beijing: Foreign Languages University Press, 1995).

12. *The Thirty-SixStratagems*, Capitolul 1, disponibil la http://wengu. tartarie.com/wg/ wengu.php? l= 36 ji no = 3.

13. Deng Shusheng, *MerguoLishiyuMerguoRen*[American *HistoryandAmericans*](Beijing: Peoples' Press, 1993), 55.

14. Tang Qing, „U.S. Policy toward Japan Before the Outbreak of the Pacific War", în *JianghandaxueXuebao*[*JianghandUniversityJournal*](April 1997): 105 – 9.

15. Deng Shusheng, *MerguoLishiyuMerguoRen*[American *HistoryandAmericans*], 169.

16. Stefan Verstappen, *TheThirty-SixStrategiesofAncientChina*(San Francisco: China Books and Periodicals, 1999).

17. Xiong Xianghui, „The Prelude to the Opening of Sino-American Relations", *ZhonggongDangshiZiliao*(*CCPHistoryMaterials*), nr. 42 (June 1992): 81, cu fragmente în Burr, „New Documentary Reveals Secret U.S., Chinese Diplomacy behind Nixon's Trip".

18. O traducere în limba engleză a *SilentContest* este disponibilă la NNL, ZYH şi AEF, „Silent Contest"(Part I), *Chinascope*, disponibilă la http://chinascope.org/archives/6447/92; şi NNL, ZYH şi AEF, „Silent Contest II", *Chinascope*, disponibilă la http://chinascope.org/archives/6449/92. Benjamin Carlson, „Chinas Military Produces a Bizarre, Anti-American Conspiracy Film (VIDEO)", *Global Post*, 2 noiembrie 2013, disponibilă la https://www.pri.org/stories/2013-ll-03/chinas-military-produces-bizarre-anti-american-conspiracy-film-video. Vezi, de asemenea, J. Michael Cole, „Does China Want a Cold War?", *Diplomat*, 5 noiembrie 2013, disponibilă la https://thediplomat.com/2013/1 1/does-china-want-a-cold-war/; şi Jane Perlez, „Strident Video by Chinese Military Casts U.S. as Menace", *NewYorkTimes*, 31 octombrie 2013, disponibilă la https://sinosphere. blogs. nytimes.com/2013/10/31/ strident-video-by-chinese-military-casts-u-s-as-menace/? php = true & type = blogs &r= 0.

19. „U.S. – China Economic and Security Review Commission Annual Report, 2002", data apariţiei 15 iulie 2002, disponibilă la https://China. usc.edu/us-china-economicand-security-review-commission-2002-annual-report-congress-july-15 – 2002.

20. Ibid.

21. Ibid.

22. Ibid.

23. Mark Landler and David E. Singer, „China Pressures U.S. Journalists, Prompting Warning from Biden", *NewYorkTimes*, 4 decembrie 2013, disponibilă la https://www.nytimes.com/2013/12/06/world/asta/biden-faults-china-on-foreignpress-crackdown.html? r= 2%20&

24. Ibid.

25. Ibid.

26. Ibid.

27. Miles Yu, „Inside China: PLA Strategist Reflects Military's Mainstream", *WashingtonTimes*, 11 aprilie 2013, disponibilă la https://www.Washingtontimes.com/news/ 2013/apr/II/inside-china-pla-strategist-reflects-militarys-mai/.

28. „U.S. – China Economic and Security Review Commission Annual Report, 2002".

29. Ibid.

30. Kevin Spacey, *TheUzualSuspects*, în regia lui Bryan Singer. Los Angeles: Spelling Films International, Gramercy Pictures, and Poly Gram Filmed Entertainment, 1995.

CAPITOLUL 6: POLIŢIA MESAJELOR ÎN CHINA

1. Anne-Marie Brady a fost o deschizătoare de drumuri în studiul ştiinţific al eforturilor de propagandă ale guvernului chinez, inclusiv în Anne-Marie Brady, ed., *ChinasThoughtManagement*(New York: Routledge, 2012). Vezi, de asemenea, Anne-Marie Brady, „Chinese Foreign Policy: A New Era Dawns", *Diplomat*, 17 martie 2014, disponibil la http://thediplomat.com/2014/03/chinese-foreign-policy-a-new-era-dawns/; şi Bradys *MarketingDictatorship: PropagandaandThoughtWorkînContemporaryChina*(Lanham, MD: Rowman & Littlefield, 2009); David Shambaugh, *ChinasCommunistParty*: *AtrophyandAdaptation*(Berkeley: University of California Press, 2008), 106 – 11. Vezi, de asemenea, David Shambaugh, *ChinaGoesGlobal*: *TheParţialPower*(New York: Oxford University Press, 2013).

2. Keith B. Richburg, „Chinese Artist Ai Weiwei Arrested în Ongoing Government Crackdown", *WashingtonPost*, 3 aprilie 2011, disponibil la https://www.Washingtonpost.com/world/chinese-artist-ai-wei-wei-arrested-in-latest-governmenterackdown/2011/04/03/AFHB5PVC – story.html.

3. „State Enemies: China", Reporters Without Borders, Special Edition: Surveillance, disponibil la https://rsf.org/en/news/special-report-internet-surveillance-focusing5-governments-and-5-companies-enemies-internet.

4. Patrick E. Tyler, „Who's Afraid of China?", *NewYorkTimes*, 1 august 1999, disponibil la https://www.nytimes.com/1999/08/01/magazine/who-s-afraid-of-china.html.

5. Qiao Liang şi Wang Xiangsui, *UnrestrictedWarfare: AssumptionsonWarandTacticsin theAgeofGlobalization*(Beijing: PLA Literature and Arts Publishing House, 1999). O traducere sumară a *UnrestrictedWarfare* este disponibilă online la https://archive.org/stream/Unrestricted Warfare Qiaoliangand Wang Xiangsui/Unrestricted Warfare Qiaoliangand Wang Xiangsuidivu.txt.

6. Pentru mai multe date referitoare la sensibilitatea Chinei faţă de America, vezi: Andrew J. Nathan and Andrew Scobell, *ChinasSearchforSecurity*(New York: Columbia University Press, 2012). Vezi, de asemenea, Andrew J. Nathan and Andrew Scobell, „How China Vezis America", *ForeignAffairs*(septembrie/octombrie 2012), disponibil la http's: //www.foreignaffairs.com/articles/China/2012 – 08 – 16/how-chinasees-america.

7. Alastair Johnston de la Universitatea Harvard nota în „Beijing's Security Behavior in the Asia-Pacific: Is China a Dissatisfied Power?"(*ComportamentuldesecuritatealBeijingului înAsia-Pacific: esteChinaoputerenemulţumită*?) în J.J. Suh, Peter J. Katzenstein şi Allen Carlson, eds., *RethinkingSecurityînEastAsia*: *Identity*, *Power*, *andEfficiency*(Stanford, CA: Stanford University Press, 2004), 34 – 96, că autorii *UnrestrictedWarfare* nu erau „strategi, ci ofiţeri cu muncă politică" a căror răspundere principală era aceea de „a scrie reportaje despre viaţa în unităţile militare". Cartea, adaugă el, „a fost extrem de controversată în China" şi a fost „criticată în adunările cu militarii din unităţi". Şi totuşi „nimic din aceste informaţii contextuale nu a făcut parte din comunicarea politică a SUA". (68)

8. Erik Eckholm, „After the Attacks: În Beijing; Waiting Nervously for Response", *NewYorkTimes*, 16 septembrie 2001, disponibil la https://www.nytimes.com/2001/09/16/ us/after-the-attacks-in-beijing-waiting-nervously-for-response.html.

9. Wang Jiang, Li Xiaoning, Qiao Liang, Wang Xiangsui, *XinZhanguoShidai*[*TheNewWarringStatesEra*](Beijing: Xinhua chubanshe, 2003).

10. Wu Rusong, „Rou wu lun-Zhongguo gudian zhanlue zhiyao"[„On Soft Fighting-The Quintessence of Chinas Classical Strategy"], *ZhongguoJunshiKexue*[*ChinaMilitaryScience*] 34, nr. 1 (Spring 1996): 118.

11. Li Bingyan, ed., *ZhongguoUdaidazhanlue*[*TheGrandStrategyofChinasPastDynasties*](Beijing: Kunlun chubanshe, 1998), 51.

12. Huang Zhixian, Geng Jianzhong, and Guo Shengwei, Sun Tzî *JingcuiXinbian*[*AConciseNewEditionofSunTzu*](Beijing: Junshi kexue chubanshe, 1993), 70.

13. Chai Yaqui, *MoulueIun*[*OnDeceptiveStrategy*](Beijing: Lantian chubanshe, 1996), 97.

14. Chai Yuqiu, ed., *Moulueku*[*AStorehouseofDeceptiveStrategy*](Guangxi: Guangxi Renmin chubanshe, 1995), 152.

15. Nick Mulvenney, „China to Meet Dalai Lama Aides amici Tibet Tension", Reuters, 25 aprilie 2008, disponibil la https://în reuters.com/articlezid INI – ndia-33236220080425.

16. Brian Duffy şi Bob Woodward, „FBI Warned 6 on Hill about China Money", *WashingtonPost*, 9 martie 1997, disponibil la http://www.Washingtonpost.com/ wp-siv/politics/special/campfm/stories/cf030997.htm.

17. Bill Gertz, *TheChinaThreat*: *HowthePeoplesRepublicTargetsAmerica*(Washington, DC: Regnery, 2000), 45.

18. *Chinas PropagandaandInfluenceOperations*, *ItsIntelligenceActivitiesThatTargettheUnitedStates*, *andtheRezultingImpactsonU.S. NationalSecurity*: *HearingbeforetheU.S. – ChinaEconomicandSecurityReviewCommission*, lllth Cong. 88 (30 aprilie 2009), Declaraţie a Dr. Jacqueline Newmyer, preşedinte şi CEO, Long-Term Strategy Group, Cambridge, MA, disponibil la https://www.uscc.gov/sites/default/files/transcripts/4.30.09 Hearing Transcript.pdf. Citate dintr-un articol din februarie 2009

ReferenceNews(*CankaoXiaoxi*), tradus de American Open Source Center, pe care Newmyer l-a amintit în declarația sa.

19. Friedberg, *ContestforSupremacy*, 194 – 95.

20. *Chinas PropagandaandInfluenceOperations*, *ItsIntelligenceActivitiesThatTargettheUnitedStates*, *andtheRezultingImpactsonU.S. NationalSecurity*: *HearingbeforetheU.S.* – *ChinaEconomicandSecurityReviewCommission*, llllth Cong. 67 (Apr. 30, 2009), declarație a Dr. Ross Terrill, cercetător asociat, John K. Fairbank Center for Chinese Studies, Harvard University, Cambridge, MA, disponibil la https://www.uscc.gOv/sites/default/files/transcripts/4.30.09 Hearing Transcript.pdf

21. Confucius Institute / Classroom website, disponibil la http://english. hanban.org/ node10971.htm.

22. D.D. Guttenplan, „Critics Worry about Influence of Chinese Institutes on US Campuses", *NewYorkTimes*, 4 martie 2012, disponibil la https://www.nytimes.com/ 2012/03/05/us/critics-worry-about-influence-of-chinese-institutes-on-us-campuses.html? pagewanted = all &%20 r= O.

23. „Chinas Confucius Institutes: Rectification of Statues", *Economist*, 20 ianuarie 2011, disponibil la https://www.economist.com/blogs/banyan/201l/01/China%E_2% 80%99 sconfuciusinstitutes? zid = 315 & ah = ee087 c5 cc3198 fc82970 cd65083 f5281.

24. Daniel Golden, „China Says No Talking Tibet as Confucius Funds U.S. Universities", Bloomberg News Service, 1 noiembrie 2011, disponibil la https://www.bloomberg.com/news/articles/2011 – 11 – 01/china-says-no-talking-tibet-as-confuciusfunds-u-s-universities.

25. Guttenplan, „Critics Worry About Influence of Chinese Institutes on U.S. Campuses"(*Criticiisetemdeinfluența institutelorchinezeasupracampusurilordinSUA*).

26. Josh Dehaas, „Talks End Between Confucius Institutes and U Manitoba", *MacLeans*, 21 iunie 2011, disponibil la https://www.macleans.ca/education/umandeollege/ talks-end-between-confucius-institutes-and-u-manitoba/

27. Marshall Sahlins, „China U", *Nation*, 29 octombrie 2013, disponibil la https://www.thenation.com/article/china-ul.

28. Golden, „China Says No Talking Tibet as Confucius Funds U.S. Universities”.

29. Ibid.

30. Guttenplan, „Critics Worry About Influence of Chinese Institutes on U.S. Campuses”.

31. Golden, „China spune că nu se va vorbi despre Tibet câtă vreme Confucius finanţează Universităţi din SUA”. Într-adevăr, subiectul Tibet nu este menţionat deloc pe site-ul institutului, https://calc. stanford.edu/confucius-institute/. Într-un interviu din 10 ianuarie 2013, profesorul Ban Wang de la Biroul de Afaceri Internaţionale al Universităţii Stanford, a declarat că „în ultimii doi ani, ori de câte ori am avut o diferenţă de opinie cu omologii Hanban sau PKU, profesorul Chao, Decanul Sailer şi cu mine mergem la Beijing pentru negocieri faţă în faţă. De fiecare dată le reamintim că Universitatea Stanford are controlul asupra modului de gestionare a Institutului. Situaţia s-a finalizat în favoarea noastră. The Confucius Institute at Stanford University, disponibil la https://ora. stanford.edu/node/14779. Vezi, de asemenea, Wise, *TigerTrap*, Capitolul 14.

32. „Sydney University Criticised for Blocking Dalai Lama Visit”, *Guardian*, 18 aprilie 2013, disponibil la https://www.theguardian.com/world/2013/apr/18/sydney-university-dalai-lama.

33. Dehaas, „Talks End Between Confucius Institutes and U Manitoba”(n.t. *„Discuţiile seîncheieîntreinstituteleConfuciusşi UManitoba”*).

34. Sahlins, „China U”.

35. Don Starr, „Chinese Language Education in Europe: The Confucius Institutes”, *EuropeanJournalofEducation*, *Research*, *DevelopmentandPolicy* 44, nr. 1 (martie 2009): 65 – 82, disponibil la http’s: //onlinelibrary. wiley.com/doi/full/10. 1 111/j. 1465 – 3435.2008.0137 l. x/full.

36. Ibid.

37. „Profs Worry China Preparing to Spy on Students”, *MacLeans*, *27* aprilie 2011, disponibil la https://www.macleans.ca/education/umandeollege/profs-worry-chinapreparing-to-spy-on-students/

38. TGS and AEF, „Peoples Daily: The rise of an Awakening Lion", *Chinascope*, ultima updatare 10 februarie 2011, disponibil la http://chinascope.org/archives/2683/106.

39. Tania Branigan, „Chinese Ambassador Attacks Cold War Fears over Confucius Institutes", *Guardian*, 15 iunie 2012, disponibil la https://www.theguardian.com/world/ 2012/jun/15/confucius-institutes-universities-chinese-ambassador.

40. Justin Norrie, „Confucius Says Schools în but Don't Mention Democracy", *SydneyMorningHerald*, 20 februarie 2011, disponibil la http's: //www.smh.com.auzeducation/confucius-says-schools-in-but-dont-menţion-democracy-20110219 – lb09 x.html.

41. Fred Hiatt, „Chinese Leaders Control Media, Academics to Shape the Perception of China", *WashingtonPost*, 17 noiembrie 2013, disponibil https://www.Washingtonpost.com/opinions/fred-hiatt-chinese-leaders-control-media-academics-toshape-the-percepţion-of-china/2013/11/17/1 f26816 e-4 eob-l le3 – 9890 – a 1 e0997 fbOcostory.html.

42. Ibid.

43. Ibid.

44. King Jr., „Inside Pentagon: A Scholar Shapes Views of China", *WallStreetJournal*, 8 septembrie 2005, disponibil la https://www.wsi.com/articles/ZBL 12613947626134749.

45. Ibid.

46. „UN Experts Warn of Severe Restrictions on Tibetan Monasteries în China", *UNNewsCentre*, 1 noiembrie 2011, disponibil la https://news. un.org/en/story/2011/11/ 393722-un-experts-warn-severe-restricţions-tibetan-monasteries-china.

47. „Q & A: Paul Mooney on Reporting în China", Bob Dietz, Committee to Protect Journalists, CPJ Blog, 12 noiembrie 2013, disponibil la https://cpi.org/blog/2013/! 1/ qa-paul-mooney-on-reporting-in-china.php.

48. Harrison Jacobs, „Chinese Cenzorship Is Spreading All Over the World", *BusinessInsider*, 5 noiembrie 2013, disponibil la https://www.businessinsider.com/chinesecensorship-isspreading-all-over-the-world-2013 – 11.

49. Ibid.

50. „State Enemies: China"(n.t. „*Inamicii statului*: *China*").

51. U.S. State Departament, Bureau of Democracy Human Rights and Labor, „2013 Human Rights Report: China (includ Tibet, Hong Kong, and Macau)", disponibil la https://2009 – 2017. state.gov/j/drl/râs/hrrpt/2013 humanrighstreport/index.htm? dlid = 220186 & year = 2013 wrapper.

52. Will Sommer, „Posts Chinese Visa Fight Ends with a Whimper", *WashingtonCityPaper*, September 17, 2012, disponibil la http's: //www.Washingtoncitypaper.com/ news/city-desk/blog/13066073/posts-chinese-visa-fight-ends-with-a-whimper.

53. Peter Ford, „Report on Chinas Jasmine Revolution? Not if You Want Your Visa", *ChristianScienceMonitor*, 3 martie 2011, disponibil la https://www.yahoo.com/news/ report-chinas-jasmine-revoluţion-not-want-visa-20110303 – 040700 – 196.html.

54. Harrison Jacobs, „Journalist Paul Mooney on Why He Was Blocked from China and How Things Could Get «Much, Much Worse»",*Business Insider*, 21 noiembrie 2013, disponibil la https://www.businessinsider.com/paul-mooney-on-beingdenied-chinese-visa-2013 – 11 ixzz5 iYadYX.

55. Evan Osnos, „What Will It Cost to Cover China?"*New Yorker*, 19 noiembrie 2013, disponibil la https://www.newyorker.com/news/daily-comment/what-will-it-cost-tocover-china. Vezi, de asemenea, Robert Dietz, „Foreign Reporters on Reporting în China", for the Congressional-Executive Commission on China Roundtable, „Chinas Treatment of Foreign Journalists", 11 decembrie 2013, disponibil la https://www.cecc.gov/ sites/chinacommission. house.gov/files/CECC%20 Roundtable%20-%20 Foreign%20 Journalists%20-Robert%20 Dietz%20 Written%20 Statement.pdf.

56. Keith B. Richburg, „China Expels Al-Jazeera Reporter as Media Relations Sour", *WashingtonPost*, 8 mai 2012, disponibil la https://www.Washingtonpost.com/world/ asiapacific/china-expels-al-jazeera-reporter-as-media-relations-sour/2012/05/08/ GIQA – lip49 Tstory.html.

57. „Niciodată în istoria americană nu a fost această ţară atât de mult influenţată de o dictatură străină [ca de China]", spunea A.M. Rosenthal, fostul jurnalist care ajunsese, la un moment dat, editor executiv la New *YorkTimes*. „De fapt, cu excepţia poate a Marii Britanii,

nu-mi amintesc vreo altă țară care să fi avut vreo influență în viața politică, economică și academică americană". Citat în Gertz, *ChinaThreat*, 40 – 41.

58. Osnos, „What Will It Cost to Cover China?"(Ce *tecostăsăscriidespreChina*?)

59. „Syria, China Worst for Online Spying: RSF", *DailyStar*(Lebanon), 12 martie 2013, disponibil la http://wwwdailystar. corn.lb/Article.aspx? id = 2097398 dink = Technology/Regional /2013/Mar-12/209739-syria-china-worst-for-online-spying-rsf. ashx axzz FONYvA9.

60. „State Enemies: China".

61. Ibid.

62. Ibid.

63. Jacobs, „Chinese Cenzorship Is Spreading All Over the World"(*Cenzurachinezăserăspândește pretutindeniînlume*).

64. Ibid.

65. Laurie Burkitt and Paul Mozur, „Foreign Firms Brace for More Pressure în China", *WallStreetJournal*, 4 aprilie 2013, disponibil la https://www.wsi.com/articles/ ZB10001424127887323916304578400463208890042.

66. Jacobs, „Chinese Cenzorship Is Spreading All Over the World".

67. Pentru mai multe informații asupra practicilor guvernului chinez de control al mijloacelor de comunicare vezi, de exemplu, „How Officials Can Spin the Media", China Media Project, 19 iunie 2010, disponibil la http://chinamediaproject.org/2010/06/19/ how-officials-can-spin-the-media/; „Media Dictionary: «Propaganda Discipline»", China Media Project, 5 ianuarie 2007, disponibil la http://chinamediaproject.org/ 2007/01/05/propaganda-discipline/; Frank N. Pieke, *TheGoodCommunist*: *EliteTrainingandStateBuildingînTodaysChina*(Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2009); Yanmin Yu, „The Role of the Media: A Case Study of Chinas Media Coverage of the U.S. War în Iraq", în Yufan Hao and Lin Su, eds., *ChinasForeignPolicyMaking*: *SocietalForceandChineseAmericanPolicy*(Burlington, VT: Ashgate, 2005). Vezi, de asemenea, Anne-Marie Brady and He Yong, „Talking Up the Market", în Anne-Marie Brady, ed.,

ChinasThoughtManagement(Oxford, UK: Routledge, 2012); Min Jiang, „Spaces of Authoritarian Deliberation: Online Public Deliberation in China", în Ethan J. Lieb and Baogang He, eds., *TheSearchforDeliberativeDemocracyînChina*(New York: Palgrave Macmillan, 2006); Ying Chan, „Microblogs Reshape News în China", China Media Project, 12 octombrie 2010, disponibil la http://chinamediaproject.org/2010/10/12/microblogs-flex-their-musclesin-china/; şi Christopher R. Hughes, „Controlling the Internet Architecture within Greater China", în Françoise Mengin, ed., *CyberChina*: *ReshapingNationalIdentitiesin theAgeofInformation*(New York: Palgrave Macmillan, 2004).

CAPITOLUL 7: MĂCIUCA ASASINULUI

1. Sursele includ Victor N. Corpus, „Americas Acupuncture Points. Part 2: The Assassins Mace", *AsiaTimesOnline*, October 20, 2006, disponibil la https://www.globalpolicy.org/component/content/article/152/25800.html; Michael Pillsbury, „The Sixteen Fears: Chinas Strategic Psychology", *Survival*: *GlobalPoliticsandStrategy* 54, nr. 5 (October/November 2012): 149 – 82; „Steeljaw", „Required Reading: *NavalWarCollègeReview* Articles on Chinas DF-21/ASBM", *U.S. NavalInstituteblog*, 15 noiembrie 2009, accesat 2 martie 2014, disponibil la https://blog. usni.org/posts/2009/! 1/15/ required-reading-naval-war-college-review-articles-on-chinas-df-21 asbm; Bill Gertz, „China Building Electromagnetic Pulse Weapons for Use against U.S. Carriers", *WashingtonTimes*, 21 iulie 2011, disponibil la https://www.Washingtontimes.com/ news/201 l/jul/21/Beijing-develops-radiation-weapons/; David Crane, „Chinese Electromagnetic Pulse (EMP) and High-Powered Microwave (HPM) Weapons vs. U.S. Navy Aircraft Carrier Battle Groups: Can the U.S. Military Efectively Counter «Assassins Mace»?", *Defense Review.com*, *22* iulie 2011, disponibil la http://www.defensereview.com/chinese-electromagnetic-pulse-emp-and-high-powered-microwavehpm-weapons-vs-u-s-navy-aircraft-carrier-battle-groups-can-the-u-s-military-effectively-counter-assassins-mace/; Editors of *NewAtlantis*, „The Assassin's Mace", *NewAtlantis* 6 (Summer 2004): 107 – 10, disponibil la https://www.thenewatlantis.com/ publications/the-assassins-mace; U.S. Departament of Defense, Office of the Secretary of

Defense, *MilitaryPowerofthePeoplesRepublicofChina*(Washington, DC, 2005); Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*; David Hambling, „China Looks to Undermine U.S. Power with Assassins Mace", *Wired*, *2* iulie 2009, disponibil la https://www.wired.com/2009/07/china-looks-to-undermine-us-powerwith-assassins-mace/; „China Developing EMP Assassin's Mace: Report", *ChinaPost*, July 25, 2011, disponibil la http://www.chinapost.com.tw/taiwan/china-taiwan-relations/2011/07/25/310981/China-developing.htm; Leonard David, „Pentagon Report: China's Growing Military Space Power", *SPACE.com*, 6 martie 2008, disponibil la https://www.space.com/5049-pentagon-report-china-growing-militaryspace-power.html; Shaun Waterman, „U.S. Slow Learner on Chinese Weaponry", *WashingtonTimes*, 5 aprilie 2012, disponibil la http's: //www.Washingtontimes.com/ news/2012/apr/5/us-slow-learner-on-chinese-weaponry/; Mark L. Herman, Mark D. Frost şi Robert Kurz, *WargamingforLeaders*: *StrategicDecisionMakingfromtheBattlefieldtotheBoardroom*(New York: McGraw-Hill, 2009); Robert Mandel, „Political Gaming and Foreign Policy Making During Crisis", *WorldPolitics* 30, nr. 4 (July 1977): 610 – 25. Mandel a scris că scenariile din jocurile anterioare au inclus o invazie sovietică a Chinei, tensiuni între India şi Pakistan, dispute pentru insule între China şi Vietnam, infiltrarea chineză în Birmania (acum Myanmar) şi insurgenţa din India.

2. Pentru mai multe informaţii, vezi Bill Gertz, „China's High-Tech Military Threat", *Commentary*, 1 aprilie 2012, disponibil la https://www.commentarymagazine.com/ articles/chinas-high-tech-military-threat/; şi Jan van Tol, Mark Gunzinger, Andrew F. Krepinevich, and Jim Thomas, „Airăea Battle: A Point-of-Departure Operaţional Concept", Center for Strategic and Budgetary Assessments, 18 mai 2010, disponibil la https://csbaonline.org/research/publications/airsea-battle-concept/.

3. Gertz, „Chinas High-Tech Military Threat".

4. Pentru o excelentă trecere în revistă a strategiilor împotriva accesului şi a investiţiilor chinezeşti, vezi James C. Mulvenon, Murray Scot Tanner, Michael S. Chase, David Frelinger, David C. Gompert, Martin C. Libicki, and Kevin L. Polipeter, *ChineseResponsestoU.S.*

MilitaryTransformationandImplicationsfortheDepartamentofDefense(Santa Monica, CA: RAND, 2006); Roger Cliff, Mark Buries, Michael S. Chase, Derek Eaton, and Kevin L. Polipeter, *EnteringtheDragonsLair*: *ChineseAnti-access StrategiesandTheirImplicationsfortheUnitedStates*(Santa Monica, CA: RAND, 2007); şi Ronald O'Rourke, „China Naval Modernization: Implications for US Navy Capabilities-Background and Issues for Congress", *CRSReportforCongress*, RL33153, 29 mai 2007.

5. Shen Zhongehang, Zhang Haiying, and Zhou Xinsheng, „21 Shiji Haizhan Chutan"[„21st Century Naval Warfare"], *ZhongguoJunshiKexue*[*ChinaMilitaryScience*], nr. 1 (1995): 28 – 32, în Pillsbury, *ChineseViewsofFutureWarfare*, XXXVIII.

6. Bill Gertz, *TheChinaThreat*: *HowthePeoplesRepublicTargetsAmerica*(Washington, DC: Regnery, 2013), introducere la versiunea cu coperte broşate, pag. ix.

7. Michael Raska, „Scientific Inovation and Chinas Military Modernization", *Diplomat*, 3 septembrie 2013, disponibil la https://thediplomat.com/2013/09/scientific-innovation-and-chinas-military-modernization/.

8. Pentru exemple clasice, vezi Edward Timperlake şi William C. Triplett II, *RedDragonRising*: *CommunistChinasMilitaryThreattoAmerica*(Washington, DC: Regnery, 2002); Gertz, *ChinaThreat*; Steven W. Mosher, *Hegemon*: *ChinasPlantoDominateAsiaandtheWorld*(San Francisco: Encounter Books, 2000); Jed Babbin şi Edward Timperlake, *Showdown*: *WhyChinaWantsWarwiththeUnitedStates*(Washington, DC: Regnery, 2006); Ted Galen Carpenter, *AmericasComingWarwithChina*: *ACollisionCourseoverTaiwan*(New York: Palgrave Macmillan, 2005); Richard C. Bush şi Michael E. O'Hanlon, *AWarLikeNoOther: TheTruthAboutChinasChallengetoAmerica*(Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2007).

9. Keith Crane et al., *ModernizingChinasMilitary*: *OpportunitiesandConstruints*(Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2005).

10. „U.S. Asia-Pacific Strategic Considerations Related to PLA Naval Forces Modernization", Hearing before the Subcommittee on Seapower and Projection Forces, House Armed Services Committee, 11

decembrie 2013, disponibil la https://docs. house.gov/ Committee/Calendar/Byevent. aspx? EventlD = 101579. Martorii chemaţi să depună mărturie în cadrul acestei audieri au inclus pe Seth Cropsey, cercetător principal, Institutul Hudson; Andrew Erickson, profesor asociat, Colegiul de Război Naval al SUA; Ronald O'Rourke, specialist în probleme navale, Serviciul de Cercetare al Congresului şi Jim Thomas, vicepreşedinte şi director de studii, Centrul pentru evaluări strategice şi bugetare. Pentru informaţii referitoare la context, vezi Seth Cropsey, *Mayday*: *TheDeclineofAmericanNavalSupremacy*(New York: Overlook, 2013).

11. Pentru alte detalii despre Bătălia aero-navală, vezi, de exemplu, José Carreño, Thomas Culora, George Galdorişi, and Thomas Hone, *Proceedings*(vol. 136/8/1, 290, U.S. Naval Institute, august 2010); J. Noel Williams, „Air-Sea Battle: An Operaţional Concept Looking for a Strategy", *ArmedForcesJournal*(September 2011); şi Adam Segal, „Chinese Computer Games: Keeping Safe în Cyberspace", *ForeignAffairs* 91, nr. 2 (martie/aprilie 2012).

12. Gertz, *Enemies*, 54 şi Wise, *TigerTrap*, 216 – 17. După cum serie Wise, „Odată Chi Mak condamnat, restul familiei a pledat vinovat în succesiune rapidă. În martie 2008, Chi Mak a fost condamnat la douăzeci şi patru de ani cu executare în închisoarea federală"(217).

13. Pentru alte detalii despre percepţia ameninţărilor chineze în SUA, vezi, de exemplu, Yawei Liu şi Justine Zheng Ren, „An Emerging Consensus on the U.S. Threat: The United States According to PLA Officers", *JournalofContemporaryChina* 23, nr. 86 (2014): 255 – 74.

14. Vezi Chen Youwei, „Chinas Foreign Policymaking as seen în Through Tiananmen", *JournalofContemporaryChina* 12, nr. 37 (November 2003): 715 – 38.

15. Gao Fugang şi Sun Mu, „Study of Operaţional Efectiveness of Blockade Running of Escorted Submarine", *JunshiYunchouYuXitongGongeheng*[*MilitaryOperationsResearchandSistemsEngineering*](3 septembrie 2006): 39 – 42. Pentru detalii suplimentare şi referinţe, vezi Pillsbury, „Sixteen Fears".

16. Asemenea metode de blocadă sunt descrise în articole cum sunt Tai Feng, „Multipronged Blockade of the Ocean: Japans Measures after the Offshore Submarine Incident", *XiandaiWuqi*[Modern *Weapons*](martie 2005): 51 (trans. Toshi Yoshihara, US. Naval War

Collège); Li Zuyu, „Combat Uses of Japans Airpower", *ShipborneWeapons*(martie 2007): 48 (trans. Toshi Yoshihara); Wu Peihuan and Wu Yifu, „Acting with a Motive: The Japan – US Island Defenses Exercises", *ModernWeaponry*(februarie 2006): 8 (trans. Toshi Yoshihara).

17. Referinţele citate în acest studiu includ Ce Genzhong, „Submarine Operation in Informatized Warfare", *Qianting XueshuYanjiu*[*SubmarineResearch*]*22*, nr. 1 (2004); Mao Chuangxin et al., *CaseStudyofSubmarineWarfare*(Qingdao: Naval Submarine Academy, 1997); Zhang Wenyu et al., „Introduction to Asymmetric Operations of Submarines", *Qianting XueshuYanjiu*[*SubmarineResearch*]*22*, nr. 1 (2004); Rong Haiyang et al., *SubmarineTactics*(Qingdao: Naval Submarine Academy, 2001); Qin Gang, *Submarines* în *NavalWarfare*(Nanjing: Naval Command Academy, 1997); Wan Chun, *SurfaceWarshipTactics*(Nanjing: Naval Command Academy, 2004); Cheng Wangehi et al., „A Method to Estimate Force Required for Submarine to Run a Blockade", *JunshiYunchouYuXitongGongeheng*[*MilitaryOperationsResearchandSistemsEngineering*] 18, nr. 1 (2004): 21 – 23.

18. Citat în Toshi Yoshihara şi James R. Holmes, „China's New Undersea Deterrence", *JointForceQuarterly*, issue 50 (2008), 37. Vezi de asemenea Andrew Erickson şi Lyle Goldstein, „Gunboats for Chinas New Grand Canals?: Probing the Intersection of Beijing's Naval and Oil Security Policies", *NavalWarCollègeReview* 62, nr. 2 (Spring 2009), disponibil la https://digital-commons. usnwc.edu/cgi/viewcontent. cgi? article = 1775 & context = nwc-review. Vezi, de asemenea, J. Michael Cole, „China's Maritime Surveillance Fleet Adds Muscle", *Diplomat*, 3 ianuarie 2013, disponibil la https://thediplomat.com/2013/01/chinas-maritime-surveillance-fleetadds-muscle/; Mark Landler, „A New Era of Gunboat Diplomacy", *NewYorkTimes*, 12 noiembrie 2011; şi „China Adds Destroyers to Marine Surveillance: Report", *StraitsTimes*, *AsiaReport*, 31 decembrie 2012, disponibil la http://www.straitstimes.com/the-big-story/asia-report/China/story/china-adds-destroyers-marinesurveillance-report-20121231.

19. Zhang Dengyi, „Guanhao Yonghao Haiyang, Jianshe Haiyang Qiangguo"[„Manage and Use the Ocean Wisely, Establish a Strong

Maritime Nation"], *Qiushi*, nr. 11 (2001), 46; Feng Liang and Zhang Xiaolin, „Lun Heping Shiqi Haijun de Zhanlue Yunyong"[„A Discussion of the Navy's Strategic Use în Peacetime"], *ZhongguoJunshiKexue*[*ChinaMilitaryScience*], nr. 3 (2001): 78; şi Lu Rude, „Zai Da Zhanlue zhong cei Zhongguo Haiquan Dingwei"[„Defining Sea Power în Chinas Grand Strategy"], *RenminHaijun*[*PeoplesNavy*](6 iunie 2007).

20. Gao Fugang şi Sun Mu, „Study of Operaţional Efectiveness of Blockade Running of Escorted Submarine"(*Studiuleficacităţii operaţionale aconduceriiblocadeisubmarinelorescortate*).

21. Ibid. Vezi, de asemenea, Da Wei, „Zhongguo de Haiyang Anquan Zhanlue"[„Chinas Maritime Security Strategy"], în Yang Mingjie, ed., *HaishangJiaodaoAnquanyuGuojiHezuo*[*SeaLaneSecurityandInternationalCooperation*](Beijing: Shishi chubanshe, 2005), 365.

22. Zhang Wenmu, „Jingji Quanqiuhua yu Zhongguo Haiquan"[„Economic Globalization and Chinese Sea Power"], *ZhanlueyuGuanti*[*StrategyandManagement*] 1 (2003): 96.

23. He Jiacheng, Zou Lao şi L-ai Zhijun, „Guoji Junshi Anquan Xingshi II Wbguo de Guofang Jingji Fazhan Zhanlue"[„The International Military Situation and Chinas Strategy of National Defense Economic Development"], *JunshiJingjiYanjiu*[*MilitaryEconomicResearch*] 1 (2005): 12.

24. Shi Chunlun, „A Commentary on Studies of the Last Ten Years Concerning Chinas Sea Power", *XiandaiGuojiGuanxi*[*ContemporaryInternationalRelations*](20 aprilie 2008); Liu Jiangping şi Zhui Yue, „Management of the Sea in the 21st Century: Whither the Chinese Navy?", *DangdaiHaijun*[*ModernNavy*](iunie 2007). Vezi detalii în Pillsbury, „Sixteen Fears".

25. Da Wei, „Zhongguo de Haiyang Anquan Zhanlue", 119. Vezi de asemenea Gabriel B. Collins and William S. Murray, „No Oil for the Lamps of China?"*Naval WarCollègeReview* 61, nr. 2 (Primăvara 2008): 79 – 95; Erickson and Goldstein, „Gunboats for Chinas New Grand Canals?"; „Chinese Admiral Floats Ideea of Overseas Naval Bases", Reuters, 30 decembrie 2009, https://www.reuters.com/article/us-china-navy/ chinese-admiral-floats-idea-of-overseas-naval-bases-

idUSTRE5BTOP020091230. Temerile Chinei cu privire la liniile sale maritime de comunicare sunt accentuate de îngrijorarea că a fost atins deja vârful producţiei globale de petrol, fapt care măreşte vulnerabilitatea Chinei faţă de o blocadă viitoare. Vezi Cao Kui şi Zou Peng, „Discussion of China's Oil and Energy Security", *TeachingofPolitics*(November 2005); „A Study of Energy Security", Chinese Academy of Social Sciences, 5 decembrie 2007, disponibil la http://www.cass.net.cn/file/20071205106095.html; şi „The Real Meaning of Energy Security, „Office of the National Energy Leading Group, 18 septembrie 2006, disponibil la http://www.chinaenergy.gov.cn/.

26. Erickson şi Goldstein, „Gunboats for China's New Grand Canals?"(*Canoniere pentrunoile„Mari Canale"ale Chinei*?), disponibil la https://digital-commons. usnwc.edu/ cgi/viewcontent. cgi? article = 1775 & context = nwc-review.

27. *Zhanyi Xue* [*TheScienceofCampaigns*](Beijing: NDU Press, 2000); Xue Xinglin, *ZhanyiLilunXuexiZhinan*[*AGuidetotheStudyofCampaignTheory*](Beijing: National Defense University Press, 2002); *ZhongguoRenminJiefangjunLianheZhanyiGangyao*[Peoples Liberation Army Outline on Joint Campaigns](Beijing: Central Military Commission, 1999). Textul proiectului privind viitorul militar al Chinei a fost publicat în 1999 şi este secret, dar existenţa acestuia este discutată în *AGuidetotheStudyofCampaign*(*Ghidpentrustudiulteorieicampaniei*)[Zhanyi Lilun Xuexi Zhinan] şi în multe alte locuri. Existenţa lui a fost anunţată în „Zhongyang Junwei Zhuxi Jiang Zemin Qianshu Mingling Wojun Xinyidai Zuozhan Tiaoling Banfa"[„CMC Chairman Jiang Zemin Signs Order Implementing Our Army's New Generation of Operaţional Regulations"], *RenminRibao*[*PeoplesDaily*], 25 ianuarie 1999, disponibil la http://www.people.com.cn/item/ldhd/Jiangzm/1999/mingling/m10003.html.

28. Zhang Yuliang, ed., *ScienceofCampaigns*(Beijing: National Defense University Press, 2006), 297 – 303.

29. Quoted în Gabriel B. Collins, Andrew S. Erickson, Lyle J. Goldstein şi William S. Murray, eds., *ChinasEnergyStrategy*:

TheImpactonBeijing'sMaritimePolicies(Annapolis, MD: China Maritime Studies Institute and the Naval Institute Press.

2008), 320.

30. Xu Genchu, *Lianhe XunlianXue*[*ScienceofjointTraining*](Beijing: Military Science Press, 2007). Acest volum, la fel ca multe altele menţionate aici, este marcat *junneifaxing*, ceea ce înseamnă literalmente „pentru distribuire internă militară". Ele nu sunt „secrete" în sensul de a fi efectiv declarate ca atare, dar în librăriile militare chineze sunt păstrate în camere speciale în care pot intra doar ofiţeri ai Armatei de Eliberare a Poporului. Nu au ISBN pe copertă. Guvernul SUA a pus la dispoziţia savanţilor de la Universitatea Harvard şi Universitatea Berkeley, California, numeroase astfel de volume, deşi nu se ştie cum au fost obţinute.

31. Guang Tao şi Yao Li, *ZhongguoZhanquJunshiDin*[*ChinasTheaterMilitaryGeography*](Beijing: Peoples Liberation Army Press, 2005).

32. Vezi Capitolul 2, Dennis Blasko, *TheChineseArmyToday*, 2nd ed. (New York: Routledge, 2012), 16 – 46.

33. Guang Tao şi Yao Li, *ZhongguoZhanquJunshiDin*.

34. „CCTV-7 Shows North Sword 2005 Exercise, PLAS Li Yu Meeting Foreign Observers", Beijing CCTV-7, 28 septembrie 2005; „Chinese Military Paper Details North Sword 2005 PL A Exercise", *PLADaily*, September 28, 2005; „PLA Airborne în îşi Live Drill vs. Digitized Armor Unit în 'North Sword", *KongjunBao*[*AirForceDaily*], 29 septembrie 2005; „Xinhua Article Details 'North Sword 2005 Exercise Held at Beijing MR Base", *XinhuaDomesticService*, 27 septembrie 2005; and „China Launches Its Biggest-Ever War Exercises", *PeoplesDailyOnline*, 27 septembrie 2005, disponibil la http://en.people.cn/200509/27/eng20050927211190.html.

35. Pentru o sinteză asupra acestei probleme, vezi Murray Scot Tanner, „How China Manages Internal Security Challenges and Its Impact on PLA Missions", în Roy Kamphausen, David Lai, şi Andrew Scobell, eds., *BeyondtheStrait*: *PLAMissionsOtherThanTaiwan*(Carlisle, PA: U.S. Army War Collège Strategic Studies Institute.

2009), disponibil la https://www.globalsecurity.org/military/library/report/2009/ssikamphausen-lai-scobell.pdf. Vezi, de asemenea, „2030: China se

confruntă cu soarta dezmembrării: Strategia SUA pentru un imperiu global şi criza Chinei", un discurs din 2009 al colonelului Dai Xu din Armata de Eliberare a Poporului – AEP, în cadrul unei întâlniri la Institutul de Relaţii Internaţionale al AEP din Nanjing, în Miles Yu, „Inside China: PLA Strategist Reflects Military's Mainstream", *WashingtonTimes*, 11 aprilie 2013, disponibil la https://www.Washingtontimes.com/news/ 2013/apr/II/inside-china-pla-strategist-reflects-militarys-mai/pagebreak.

36. Oficialul a fost identificat ca fiind Yu Hongjun, director adjunct al diviziei de cercetare a Departamentului de legătură al Comitetului Central, care a dat un interviu la Forumul pentru Afaceri Mondiale al Universităţii Qinghua, în conformitate cu *ShijieZhishi*[*WorldKnowledge*] 23 (1 decembrie 2002): 34 – 39.

37. Li Xinqi, Tan Shoulin, and Li Hongxia, „Precaution Model and Simulation Actualization on Threat of Maneuver Target Group on the Sea", *QinghaoZhihuiKongzhiXitongYuFangzhenJishu*[*IntelligenceControlSistemsandSimulationMethods*](1 august 2005); Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 83 – 85. Surse suplimentare îl includ pe general-maior Guo Xilin, „The Aircraft Carrier Formation Is Not an Unbreakable Barrier", *GuangmingRibaoOnline*, 26 decembrie 2000; Zhou Yi, „Aircraft Carriers Face Five Major Assassins", *JunshiWenzhai*[*MilitaryDigest*](March 1, 2002): 4 – 6; Feng Changsong, Xu Jiafeng, and Wang Guosheng, „Six Aircraft Carrier Busters", *ZhongguoGuofanghao*[*ChinaDefense* News], 5 martie 2002, 4; Dong Hua, „Aircraft Carriers Natural Enemy: Antiship Missiles", *JunshiWenzhai*[*MilitaryDigest*](1 iulie 2002): 50 – 52; Xiao Yaojin and Chang Jiang, „Chinas Existing Tactical Missiles Can Fully Meet the Need of a Local War Under High-Tech Conditions", *GuangzhouRibao*[*GuangzhouDaily*], 21 octombrie 2002; şi Wang Jiasuo, „Aircraft Carriers: Suggest You Keep Out of the Taiwan Strait!"*Junshi Wenzhai*[*MilitaryDigest*](1 aprilie 2001): 58 – 59.

38. Pentru exemple de cercetări operaţionale referitoare la metodele de atac asupra portavioanelor, vezi „Preliminary Analysis on the Survivability of a U.S. Aircraft Carrier", *ZhidaoFeidan*[*GuidedMissiles*] 5 (2000): 1 – 10; „Study of Attacking an Aircraft Carrier Using Convenţional Ballistic Missiles", *Dier*

PaobingGongehengShejiYuanji-uyuan [*SecondArtilleryCorpsResearchInstituteofEngineeringDesign*], Xian, 2002; „Concept of Using Convenţional Ballistic Missiles to Attack a Carrier Fleet", *KejiYanjiu*[*ScienceandTechnologyResearch*] 1 (2003); *MovementForecastModelandPrecisionAnalysisofManeuveringTargetsatSea*(Beijing: Second Artillery Engineering Academy, 2005), citat în Pillsbury, „Sixteen Fears"(*Şaisprezece temeri*); „Research on Optimization Methods for Firepower Allocation Plâns în Joint Strike Fires", *JunshiYunchouYuXitongGong*. *Gongeheng*[*MilitaryOperationsResearchandSistemsEngineering*](2005), citat în Pillsbury, „Sixteen Fears".

39. Pentru o discuţie cuprinzătoare asupra dezvoltărilor doctrinare ale Forţelor Aeriene ale Chinei şi noile concepte operaţionale, vezi Kevin M. Lanzit şi Kenneth Allen, „Right-Sizing the PLA Air Force: New Operaţional Concepts Define a Smaller, More Capable Force", în Roy Kamphausen şi Andrew Scobell, eds., *Right-SizingthePeoplesLiberationArmy*: *ExploringtheContoursofChinasMilitary*(Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War Collège, 2007), 437 – 79.

40. Michael D. Swaine şi Zhang Tuosheng, eds., cu Danielle F.S. Cohen, *ManagingSino-AmericanCrises*: *CaseStudiesandAnalysis*(Baltimore: John's Hopkins University Press, 2006). Vezi, de asemenea, Michael D. Swaine, *AmericasChallenge*: *EngagingaRisingChinain theTwenty-FirstCentury*(Washington, DC: Carnegie Endowment for International Peace, 2011); G. John Ikenberry, „The rise of China and the Future of the West", *ForeignAffairs*(January/February 2008); Fred C. Bergsten et al., *Chinasrâse*: *ChallengesandOpportunities*(Washington, DC: Peterson Institute for International Studies and Center for Strategic and International Studies, 2008); Michael D. Swaine, „Chinese Crisis Management: Framework for Analysis, Tentative Observations, and Questions for the Future", în Andrew Scobell şi Larry M. Wortzel, eds., *ChineseDecisionmakingunderStress*(Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War Collège, 2005), 5 – 53.

41. În opinia lui Thomas C. Schelling, *ArmsandInfluence*(Santa Barbara, CA: Praeger, 1966), 55, n. 11, „Nu e uşor de explicat de ce au intrat chinezii în Coreea de Nord atât de secret şi aşa brusc. Dacă ar fi

dorit să oprească Naţiunile Unite la nivelul, să spunem, Pyongyang, pentru a-şi proteja propriul lor teritoriu şi graniţele, o intrare ostentativă, timpurie, în forţă ar fi putut descoperi că Naţiunile Unite erau mulţumite cu reuşitele de până atunci şi nu mai aveau dispoziţia să lupte într-un al doilea război contra armatelor Chinei pentru restul Coreei de Nord". Ei au ales mai degrabă să lanseze un atac surpriză cu avantaje tactice uluitoare, *darfărăvreoperspectivădedescurajare*(italicele îmi aparţin). Potrivit comandantului trupelor Chinei din Coreea, generalul Peng, „Inamicul se lăudase cu Abilitatea forţelor sale aeriene de a ne tăia căile de comunicaţii şi liniile de aprovizionare cu alimente. Asta ne-a dat o ocazie de a înşela inamicul în privinţa intenţiilor noastre. Eliberându-i pe unii prizonieri de război, puteam da inamicului impresia că ne confruntăm cu lipsuri de aprovizionare şi că ne retragem". Hao Yufan şi Zhai Zhihai, „Chinas Decision to Enter the Korean War: History Revisited", *ChinaQuarterly* 121 (martie 1990): 94 – 115. S-au folosit mai multe mistificări pentru a încuraja aroganţa şi autosuficienţa lui MacArthur. Russell Spun, *EntertheDragon*: *ChinasUndeclaredWarAgainsttheU.S. înKorea*, *1950 – 1951*(New York: Henry Holt, 1989); Jonathan R. Pollack, „Korean War", în Harry Harding şi Yuan Ming, eds., *Sino-AmericanRelations*, *1945 – 1955: AJointReassessmentofaCriticalDecade*(Wilmington, DE: Scholarly Resources, 1989), 213 – 37; Sergei N. Goncharov, John W Lewis şi Xue Litai, *UncertainPartners*: *Mao*, *Stalin*, *andtheKoreanWar*(Stanford, CA: Stanford University Press, 1993).

42. Susan L. Shirk, *China*: *FragileSuperpower*: *HowChinasInternalPoliticsCouldDerailItsPeacefulrâse*(New York: Oxford University Press, 2007), 5.

43. Ibid., 269.

44. Robert L. Suettinger, *BeyondTiananmen*: *ThePoliticsof U.S. – ChinaRelations198*9 *– 2000*(Washington, DC: Brookings Institution Press, 2003).

45. „DOD Annual Report to Congress-Military Power of the Peoples Republic of China, 2002", U.S. Departament of Defense (iulie 2002), disponibil la http://www.andrewerickson.com/ wp-content/uploads/2015/11 /DODC – luna-Report2002.pdf.

46. Citat în Andrew Scobell şi Larry Wortzel, eds., *Civil-MilitaryChangeînChina*: *Elites*, *Institutes*, *andIdeasAfterthe16thPartyCongress*(Carlisle, PA: Strategic Studies Institute, U.S. Army War Collège, September 2004), 315, disponibil la https://ssi. armywarcollege.edu/pubs/display. din? publD = 413.

47. Ibid., 324.

48. Jason E. Bruzdziński, „Demystifying Shashoujian: Chinas Assassins Mace Concept", în Scobell şi Wortzel, *Civil-MilitaryChangesînChina*, 324.

49. Cary Huang, „Jiang Zemin Reportedly Urges the Development of Strategic Weapons", *HongKongiMail*, 5 august 2000, citat în Scobell şi Wortzel, *Civil-MilitaryChangeînChina*, 359.

50. „Jiang Zemin Orders Efectual Preparations for Use of Force", *ChingChiJihPao*, 29 noiembrie 2000, citat în Bruzdziński, „Demystifying Shashoujian".

51. Wang Conghiao, „Studying Jiang Zemins On Science and Technology, „Guangzhou Yangeheng Wanbao, February 13, 2001, în Foreign Broadcast Information Service (*FBIS*, *ServiciuldeInformaţii difuzateînStrăinătate*). FBIS a fost un compartiment pentru informaţii din surse publice, deschise, al Direcţiei de Ştiinţă şi Tehnologie a Agenţiei Centrale de Informaţii. A monitorizat, a tradus şi a difuzat, în cadrul guvernului SUA, ştiri şi informaţii disponibile în mod public, din surse media din afara Statelor Unite. În noiembrie 2005, s-a anunţat că FBIS va deveni Centrul Surse Publice (Open Source), un format nou, însărcinat cu colectarea şi analiza informaţiilor disponibile în mod liber. Vezi https://en.wikipedia.org/wiki/Foreignbroadcastlnformationăervice.

52. James R. Lilley şi David Shambaugh, *ChinasMilitaryFacestheFuture*(*StudiesonContemporaryChina*)(Washington, DC: American Enterprise Institute, 1999), 66.

53. „U.S. – China Economic and Security Review Commission 2013 Report to Congress: Chinas Military Modernization, U.S. – China Security Relations, and Chinas Cyber Activities", audieri în faţa Comitetului pentru Servicii al Armatei, Camera Reprezentanţilor a SUA, 113th Cong. 10 (12 noiembrie 2013), mărturia lui Dr. Larry M. Wortzel, membru al U.S. – China Economic and Security Review Commission, disponibil la

https://www.uscc.gov/sites/default/files/WortzelL-201311202013%20 Annual%20 Report.pdf.

54. Ibid.

55. Dawn S. Onley şi Patience Wait, „Red Storm Rising", *GovernmentComputerNews*, 17 august 2006, disponibil la https://gen.com/articles/2006/08/17/red-storm-rising. aspx.

56. „U.S. – China Economic and Security Review Commission 2013 Report to Congress", mărturia dr. Larry M. Wortzel.

57. Ellen Nakashima, „Confidenţial Report Lists U.S. Weapons Sistem Designs Compromised by Chinese Cyberspies", *WashingtonPost*, *TI* mai 2013, disponibil la https://www.Washingtonpost.com/world/national-security/confidenţial-reportlists-us-weapons-system-designs-compromised-by-chinese-cyberspies/2013/05/27/ a42 căele-zd-lle2 – 8 căb-Obse9247 e8 castory.html.

58. Nathan Thornburgh, „The Invasion of the Chinese Cyberspies", *Time*, 29 august 2005, disponibil la http://content. time.com/time/magazine/article/0,9171, 1098961,00.html.

59. „U.S. – China Economic and Security Review Commission 2013 Report to Congress", mărturia dr. Larry M. Wortzel.

60. Jim Finkle, „Hacker Group în China Linked to Big Cyber Attacks: Symantec", Reuters, 17 septembrie 2013, disponibil la https://www.reuters.com/article/us-cyberattacks-china/hacker-group-in-china-linked-to-big-cyber-attacks-symantec-idUS-BRE98GOM720130917.

61. „Hidden Lynx-Professional Hackers for Hire", Symantec, 17 septembrie 2013, disponibil la https://www.symantec.com/connect/blogs/hidden-lynx-professionalhackers-hire.

62. Shaun Waterman, „China Has.75M Zombie Computers în U.S.", United Press International, 17 septembrie 2007, disponibil la https://www.upicom/Emerging Threats/ 2007/09/17/China-has-75M-zombie-computers-in – US/73941190055386/.

63. Lilley şi Shambaugh, *ChinasMilitaryFacestheFuture*, 71.

64. Chang Mengxiong, *„21 ShijiWuqiHeJu*ndu-i *Zhanwang"*[*Weaponsofthe21st Century*], *ZhongguoJunshiKexue*[*ChinaMilitaryScience*] 30, nr. 1 (Spring 1995):

19 – 24, 49, în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 292.

65. Ibid., 254.

66. Zhang Shouqi şi Sun Xuegui, Jiefangjun Bao, 14 mai 1996, citat în Louis M. Giannelli, *TheCyberEqualizer*: *TheQuestforControlandDominanceînCyberSpectrum*(Bloomington, ÎN: Xlibris, 2012), 147.

67. Corpus, „Americas Acupuncture Points. Part 2: The Assassins Mace".

68. „Annual Report to Congress: Military Power of the Peoples Republic of China 2008", U.S. Departament of Defense, martie 2008, disponibil la http://www.andrewerickson.com/wp-content/uploads/2015/1l/DODC – luna-Report2008.pdf.

69. Joan Johnson-Freese, „Chinas Antisatellite Program: They're Learning", *China-U.S. Focus*, 12 iulie 2013, disponibil la https://www.chinausfocus.com/peace-security/chinas-anti-satellite-program-theyre-learning/.

70. Emily Miller, „Officials Fear War în Space by China", *WashingtonTimes*, 24 ianuarie 2007, disponibil la http://www.Washingtontimes.com/news/2007/jan/24/20070124 – 121536 – 8225 r/? page = all.

71. Shirley Kan, *CRSReportforCongress*: *ChinasAntisatelliteWeaponTest*, 23 aprilie 2007.

72. Miller, „Officials Fear War în Space by China".

73. Bill Gertz, „China Conducts Test of New Antisatellite Missile", *WashingtonFreeBeacon*, 14 mai 2013, disponibil la https://freebeacon.com/national-security/chinaconducts-test-of-new-anti-satellite-missile/. Vezi de asemenea Andrea Shalal, „Analysis Points to China's Work on New Antisatellite Weapon", Reuters, 17 martie 2014, disponibil la https://www.reuters.com/article/us-china-space-report/analysis-pointsto-chinas-work-on-new-anti-satellite-weapon-idUSBREA$_2$G 1Q320140317.

74. Bill Gertz, „China Launches Three ASAT Satellites", *WashingtonFreeBeacon*, 26 august 2013, disponibil la https://freebeacon.com/national-security/china-launchesthree-asat-satellites/.

75. Leonard David, „Pentagon Report: China's Growing Military Space Power".

76. Corpus, „America's Acupuncture Points. Part 2: The Assassin's Mace".

77. „Annual Report to Congress: Military Power of the People's Republic of China", U.S. Departament of Defense, 28 iulie 2003, 51, disponibil la http://www.andrewerickson.com/wp-content/uploads/2015/II/DODC – luna-Report2003.pdf.

78. Corpus, „America's Acupuncture Points. Part 2: The Assassin's Mace".

79. Scobell şi Wortzel, *Civil-MilitaryChangeînChina*, 342.

80. „Annual Report to Congress: Military Power of the People's Republic of China", U.S. Departament of Defense, 28 iulie 2003, 21, disponibil la http://www.andrewerickson.com/wp-content/uploads/2015/1l/DODC – luna-Report2003.pdf.

81. Vezi, de exemplu, primul discurs public al preşedintelui Obama despre politica SUA de pivotare către Asia, „Remarcile Preşedintelui Obama către Parlamentul australian", Canberra, Australia, Casa Albă, Biroul Secretarului de Presa, 27 noiembrie 2011, disponibil la https://obamawhitehouse. archives.gov/the-press-office/ 2011/11/17/remarks-president-obama-australian-parliament. Vezi, de asemenea, Hillary Clinton, „Americas Pacific Century", *ForeignPolicy*, 11 octombrie 2011, disponibil la https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/.

CAPITOLUL 8: ŞARADA CAPITALISTĂ

1. Cursul folosea o traducere a volumului lui Angus Madisons *DynamicForcesandCapitalistDevelopment*: *ALong-RunComparativeView*(New York: Oxford University Press, 1991); un studiu de Thomas K. McCraw intitulat „Government, Big Business, and the Wealth of Nations", în Alfred D. Chandler, Franco Amatori şi Takashi Hikino, eds., *BigBusinessandtheWealthofNations*(Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1999); şi o carte de Alfred D. Chandler, *TheVisibleHand*: *TheManagerialRevolution inAmericanBusiness*(Cambridge, MA: Harvard University Press, 1993). La cursuri se folosea, de asemenea, o traducere a cărţii lui Chalmers Johnson intitulată *MITIandtheJapaneseMiracle*: *TheGrowthofIndustrialPolicy*, *1925 – 1975*(Stanford, CA: Stanford

University Press, 1982). O altă carte din acelaşi domeniu era o traducere a unui volum editat de Thomas K. McCraw, *Americavs. Japan*: A *ComparativeStudy*(Cambridge, MA: Harvard Business School Press, 1986). De asemenea, ei au tradus volumul editat de McCraw's *TheEssentialAlfredChandler: EssaystowardHistoricalTheoryofBigBusiness*(Cambridge, MA: Harvard Business School Press, 1988) precum şi Michael Porter, *TheCompetitiveAdvantageofNations*(New York: Free Press, 1990).

2. Allison Watts, „The Technology That Launched a City", *MinnesotaHistoryMagazine* 57 (Summer 2000): 86 – 97, disponibil la http://collections. mnhs.org/MNH – istory-Magazine/articles/57/v57 i02 p086 – 097.pdf. După părerea lui Watts, fondatorul Companiei Pillsbury a decis să-l trimită, în 1874, pe inginerul austriac William de la Barre în Ungaria în căutarea acestei noi tehnologii. „Ungurii erau foarte discreţi în legătură cu procesele lor de fabricaţie şi de la Barre a trebuit să se deghizeze ca să poată lua notiţe despre utilajele lor… Curând, această nouă metodă de reducere a fainii a înlocuit cu totul pietrele de măcinat datorită faptului că valţurile din oţel erau mai productive, aveau un consum mai mic de energie, durau mult mai mult şi produceau mai multă făină. Inovaţia, evita, de asemenea, decolorarea din cauza căldurii, reducea pleava amestecată cu tărâţa care păta faina şi folosea utilaje care erau mai uşor de întreţinut decât pietrele de moară sau tamburii ceramici". Vezi, de asemenea, John W. Oliver, *HistoryofAmericanTechnology*(New York: Ronald Press, 1956); William J. Powell, *Pillsburysbest*: *ACompanyHistoryfrom1869*(Minneapolis: Pillsbury Publishing, 1985); John Reynolds, *Windmills&Watermills*(New York: Praeger, 1970); şi George D. Rogers, „History of Flour Manufacture în Minnesota", în *CollectionsoftheMinnesotaHistoricalSociety* 10, pentru 1 (St. Paul: Minnesota Historical Society, 1905).

3. Aceasta s-a realizat prin obţinerea tehnologiilor de vulcanizare şi a maşinilor pentru modelarea şi extrudarea cauciucului finit în vederea producerii de cizme, mănuşi, articole impermeabile, furtunuri industriale şi materiale izolante.

4. Acest lucru a permis companiei DuPont să producă polistiren expandat, precum şi nailon şi alte fibre artificiale. Până în 1985, aceste

fibre produse de om au reprezentat peste 70% din totalul fibrelor artificiale utilizate în Statele Unite.

5. Charles H. Ferguson şi Charles R. Morris, *ComputerWars: HowtheWestCanWin* in a *Post – IBMWorld*(New York: Times Books, 1993).

6. *The EconomistPocketWorldînFigures*, 2014 ed. (London: Profile Books, 2013), 24.

7. „Fortune Global 500", *CNNMoney*, disponibil la https://money.
cnn.com/magazines/fortune/globa1500/2012/fulllist/index.html

8. În ordine acestea includ Sinopec, China National Petroleum, State Grid, Industrial & Commercial Bank of China şi China Construction Bank.

9. Pentru mai multe detalii despre creşterea economică robustă a Chinei, vezi, de exemplu, „China Aims to Quadruple GDP, Build a Well-Off Society, and Become the Worlds Largest Economy by 2020", *ChinaEconomicTimes*, 17 decembrie 2002, FBIS, CPP20021217000175, citat în Shirk, *China*: *FragileSuperpower*, 275. Vezi, de asemenea, Joel Andreas, *RâseoftheRedEngineers*: *TheCulturalRevolutionandtheOriginsofChinasNewClass*(Stanford, CA: Stanford University Press, 2009); Yongnian Zheng, *WillChinaBecomeDemocratic*?: *Elite*, *Class*, *andRegimeTransition*(New York: Cavendish Square Publishing, 2004); Robert Lawrence Kuhn, *HowChinasLeadersThink*: *TheInsideStoryofChinasPast*, *Current*, *andFutureLeaders*(Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2010); Eamonn Fingleton, *in theJawsoftheDragon*: *AmericasFatein theComingEraofChineseDominance*(New York: St. Martins Press, 2008); şi Dambisa Moyo, *WinnerTakeAll*: *ChinasRaceforResourcesandWhatItMeansfortheWorld*(New York: Basic Books, 2012).

10. *The EconomistPocketWorldînFigures*, 2014 ed., 14. Aceste eforturi, începute la scurt timp după instaurarea Republicii Populare Chineze în 1949, au fost în mare măsură ineficiente până în 1979, când politica „Un copil pe familie" a devenit obligatorie la nivel naţional. Se presupune că Preşedintele Mao a crezut că „aproximativ şase sute de milioane" ar reprezenta un nivel potrivit al populaţiei pentru China. Susan Greenhalgh, *JustOneChild*:

ScienceandPolicyînDengsChina(Berkeley: University of California Press, 2008), 46 – 53. Mao a spus în 1958: „În trecut, am spus că ne-am putea descurca cu opt sute de milioane. Acum cred că un miliard şi ceva nu ar fi un motiv de alarmă”(52).

11. Pentru mai multe informaţii generale, vezi „China 2030: Building a Modern, Harmonious, and Creative Society”, Washington, DC: World Bank, DOI: 10.1596/978 – O-8213 – 9545 – 5, License: Creative Commons Attribution CC BY 3.O.

12. Annalyn Censky, „World Bank to China: Free Up your Economy or Bust”, *CNNMoney*, 27 februarie 2012, disponibil la https://money. cnn.com/2012/02/27/news/ economy/chinaworidbank/.

13. Pentru mai multe informaţii despre „campionii naţionali „ai Chinei, vezi Accenture Consulting, „China Spreads Its Wings: Chinese Companies Go Global”(2007), disponibil la http://www.accenture.com/NR/rdonlyres/lF79806F-E076 – 4CD7 – 8B74 – 3BAFBAC58943/O/6341 chnspreadswingsfina18.pdf; Geoff Dyer şi Richard McGregor, „Chinas Champions: Why State Ownership Is No Longer a Dead Hand”, *FinancialTimes*, 16 martie 2008, disponibil la https://www.fi.com/content/979 f69 c8 – f35 b-l lde-bbbc-0000779 fze; Andrew Szamosszegi şi Cole Kyle, „An Analysis of State-owned Enterprises and State Capitalism în China”, U.S. – China Economic and Security Review Commission, 26 octombrie 2011, Annual Report to Congress (Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 2011); şi Joseph Casey, „Patterns în U.S. – China Trade Since Chinas Accesion to the World Trade Organization”, U.S. – China Economic and Security Commission, noiembrie 2012, disponibil la http://origin. www.uscc.gov/sites/default/files/Research/US-China Trade-Pattemsăincelhinasăccessiontothe WTO.pdf.

14. Ronald Coase şi Ning Wang, *HowChinaBecameCapitalist*(New York: Palgrave Macmillan, 2012), x.

15. În octombrie 1984, Deng Xiaoping a declarat, într-o întâlnire la Beijing cu cancelarul german Helmut Kohl, că fermierii şi majoritatea rurală din China aveau deja o piaţă liberă. „Declaraţia lui Deng a fost o capodoperă a disimulării”, scriau Coase şi Wang. „China nu-şi ridicase deloc interdicţia asupra agriculturii private, dar chiar respinsese această idee”. Ibid., 162.

16. Această temă face parte din cele ce urmează a fi explorate, conform mandatului stabilit de Congresul pentru Comisia Economică şi de Securitate S.U.A. – China, şi rezultatele trebuiau incluse în cadrul rapoartelor sale anuale. Rapoartele anuale ale Comisiei sunt disponibile la https://www.uscc.gov/Annual Reports.

17. Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, Capitolul 6.

18. Xiao Lian, CASS Research, Global Economy and Politics Research Center, „Prospect and Measures for China-U.S. Energy Cooperation", *YafeiZongheng*(2008): 4.

19. Wang Xianglin, ed., „The Influence of Somali Pirates on Chinas Maritime Security", *InternationalRelationsAcademyJournal*(2009): 5.

20. A treia şedinţă în plen a celui de Al 11-lea Congres al Comitetului Central al Partidului Comunist Chinez, din 18 – 22 decembrie 1978, a aprobat această tranziţie.

21. Thomas L. Friedman, *TheLexusandtheOliveTree: UnderstandingGlobalization*(New York: Farrar, Straus şi Giroux, 1999), 195.

22. Universitatea din California, Atlasul Santa Cruz, „Produsul Intern Brut", ultima actualizare din 24 februarie 2003, disponibilă la http://ucatlas. ucsc.edu/gdp/gdp.html.

23. Carol Lee Hamrin, cercetător ştiinţific principal la Departamentul de Stat pe problemele Chinei, scrie în *ChinaandtheChallengeoftheFuture*: *ChangingPoliticalPatterns*(Boulder, CO: Westview Press, 1990) despre folosirea, de către chinezi, ca model, a unui plan pe termen lung (n.t. Un raport privind dezvoltarea socială durabilă, comandat de preşedintele Jimmy Carter, la 23 mai 1977, prezentat presei în 1980.) intitulat *RaportulGlobal2000adresatPreşedintelui*: *Intrândînsecoluldouăzecişi unu*(60). Chinezii l-au invitat pe autorul raportului, Gerald Barney, în China pentru a crea o echipă „China 2000"(47). Sunt de părere că această acţiune a contribuit la strategia Maratonului de o sută de ani. Un al doilea studiu China 2000 a fost întocmit între 1983 şi 1985 de către Centrul de Cercetări al Consiliului de Stat al Chinei. Hamrin afirmă că acesta a fost „un efort intern pentru a putea face o comparaţie cu studiul extern întocmit de Banca Mondială, comandat

de Deng Xiaoping în vara anului 1983”(123). La acest studiu au participat peste patru sute de experţi. Studiul a folosit simularea cantitativă pentru a crea modele matematice cu care se pot proiecta tendinţe spre orizontul anilor ’2050 şi 2080 folosind „modelul naţional de dinamică de sistem”(n.t. O teorie asupra structurii şi comportamentului sistemelor complexe) dezvoltată la MIT de profesorul Jay Forrester (126). Hamrin citează dintr-un document chinez care susţine că „La mijlocul secolului următor ţara noastră s-ar putea apropia de – sau ar putea atinge – nivelul de dezvoltare economică al ţărilor dezvoltate şi că, spre finele secolului viitor, am putea chiar să le depăşim”(127). Raportul chinez ajunge la concluzia că, dacă le va depăşi „atunci vechea dorinţă a multor oameni din China cu idealuri măreţe, a eroilor şi martirilor de-a lungul secolelor se va împlini. În acest sens, secolul 21 poate fi numit un secol al Chinei!”(127). Pentru punctul de vedere al lui Barney asupra acestor evenimente care au condus la proiectarea, de către chinezi, a unui plan de dezvoltare pe douăzeci de ani, vezi Gerald O. Barney, ed., *TheFutureofChina*: *CollectedPapers*(Arlington, VA: Global Studies Center, 1985). Vezi, de asemenea, Carol Lee Hamrin şi Suisheng Zhao, eds., *Decision-MakingînDengsChina*: *PerspectivesfromInsiders*(Armonk, NY: M.E. Sharpe, 1995). Mai multe informaţii despre Hamrin, vezi profilul ei la pagina Global China Center care urmează http://www.globalchinacenter.org/about/scholars/senior-associate/dr-carol-lee-hamrin.php.

24. Vezi, de exemplu, Shujie Yao, *EconomicGrowth*, *IncomeDistribution*, *andPovertyReduction inContemporaryChina*(London: Routledge Curzon, 2012), 9.

25. „Report of the Working Party on the Accesion of China”, World Trade Organization, 1 octombrie 2001, 8, disponibil la http://unpant.un.org/intradoc/groups/public/documents/apcity/unpan002144.pdf. Pentru o dezbatere mai largă asupra accesului Chinei la OMC, vezi Supachai Panitchpakdi şi Mark L. Clifford, *ChinaandtheWTO*(New York: John Wiley & Sons, 2002); şi Testimony of Caiman J. Cohen, president, Emergency Committee for American Trade (ECAT), before the U.S. – China Economic and Security Review Commission, „Hearing on

Evaluating Chinas Past and Future Role in the World Trade Organization", 9 iunie 2010.

26. Această temă e discutată în Elizabeth C. Economy and Michael Levi, *ByAllMeansNecessary*: *HowChinasResourceQuestIsChangingtheWorld*(New York: Oxford University Press, 2014).

27. Chen-ya Tien, *ChineseMilitaryTheory*: *AncientandModern*(Lanham, MD: Mozaic Press, 1992), Capitolul 6.

28. Vezi înregistrarea votului la H.R. 4444, 24 mai 2000, disponibil la http://Thomas. loc.gov.

29. Vezi Senate roll call vote on H.R. 4444, 7 septembrie 2000, disponibil la https://www.senate.gov/legislative/LIS/rollcalllists/rollcallvotecfm. din? congress = 106 & session = 2 & vote = 00233.

30. Minxin Pei, „Intellectual Property Rights: A Survey of the Major Issues", un raport pentru Consiliul de Afaceri cu Asia, septembrie 2005, disponibil la http://www.asiabusinesscouncil.org/docs/Intellectual Property Rights.pdf. Vezi, de asemenea, Andrew Mertha, *ThePoliticsofPiracy*: *IntellectualPropertyînContemporaryChina*(Ithaca, NY: Cornell University Press, 2005).

31. Vezi, de exemplu, Jamil Anderlini, „Justin Lin Criticises China Growth Pessimists", *FinancialTimes*, *29* iulie 2013, disponibil la https://www.fi.com/content/3 e62 c9 def83 e-l le2-b4 c4 – 00144 feabdc?

32. Lin a fost din nou subiectul unor titluri de presă în 2002, când, după moartea tatălui său, a cerut guvernului taiwanez permisiunea de a se întoarce în naţiunea insulară pentru înmormântare. Guvernul taiwanez i-a aprobat cererea şi a emis un mandat de arestare. Rich Chang şi Chris Wang, „Justin Lin Faces Arrest If He Returns: MND", *TaipeiTimes*, 15 martie 2012, disponibil la http://www.taipeitimes.com/ News/taiwan/archives/2012/03/15/2003527832.

33. Justin Yifu Lin, *BenţiChangwu*: *DialoguesofMethodology* în *Economics*(Singapore: Cengage Learning, 2005); Justin Yifu Lin, Fang Cai, and Zhou Li, *TheChinaMiracle*: *DevelopmentStrategyandEconomicReform*(Hong Kong: Chinese

University Press, 2003); şi Justin Yifu Lin, *EconomicDevelopmentandTransition*(New York: Cambridge University Press, 2009).

34. Wang Jisi, „Chinas Search for a Grand Strategy", *ForeignAffairs*(March/April 2011), disponibil la https://www.foreignaffairs.com/articles/China/2011 – 02 – 20/chinassearch – grandstrategy.

35. Hamrin, *ChinaandtheChallengeof theFuture*, Capitolul 3.

36. În 2002, Joseph Stiglitz menţiona că fusese „implicat de aproape douăzeci de ani în discuţii cu privire la tranziţia de la economiile comuniste la economiile de piaţă. Experienţa mea despre cum să tratez aceste tranziţii a început în 1980, când am discutat pentru prima dată astfel de probleme cu liderii din China, în timp ce această ţară începea să se îndrepte spre o economie de piaţă. Am fost un avocat puternic al politicilor graduale adoptate de chinezi, politici care şi-au dovedit meritul în ultimele două decenii". Joseph Stiglitz, *GlobalizationandItsDiscontents*(New York: WW Norton & Company, 2002), x-xi.

37. World Bank, „China-Long-term Development Issues and Options", World Bank country economic report (31 octombrie 1985), disponibil la http://documents. worldbank.org/curated/en/993081468746712782/China-Long-term-development-issues-and-options.

38. Ibid., 16.

39. Pentru o discuţie despre efectul anilor de extindere a creditului asupra sectorului bancar din China, vezi, de exemplu, Lingling Wei şi Daniel Inman, „Chinese Banks Feel Străine After Long Credit Binge", *WallStreetJournal*, 15 august 2013, disponibil la https://www.wsi.com/articles/chinese-banks-feel-strains-after-long-credit-binge1376506160.

40. „Mao Yushi: Winner of the 2012 Milton Friedman Prize for Advancing Liberty", Cato Institute, disponibil la http://www.cato.org/friedman-prize/mao-yushi.

41. U.S. – China Economic and Security Review Commission, *2013AnnualReporttoCongress*(Washington, DC, 20 noiembrie 2013), disponibil la https://www.uscc.gov/ Annual Reports/2013-annual-report-congress; Andrew Szamosszegi şi Cole Kyle, *AnAnalysisofState-*

OwnedEnterprisesandCapitalismînChina: *AReportSubmittedtotheU.S.* – *ChinaEconomicandSecurityReviewCommission*(Washington, DC: Capital Trade, 2011).

42. Peter Harrold, ed., „Macroeconomic Management în China", World Bank Discussion Paper nr. 222, Washington, DC: The World Bank, 1993. Vezi, de asemenea, Peter Harrold şi Rajiv Lail, „China: Reform and Development în 1992 – 1993", World Bank Discussion Paper nr. 215, Washington, DC: The World Bank, 1993.

43. World Bank, „China-Long-term Development Issues and Options"; Harrold, „Macroeconomic Management în China"; „China 2030: Building a Modern, Harmonious, and Creative Society", Washington, DC: World Bank, DOI: 10.1596/978-O-8213 – 9545 – 5, License: Creative Commons Attribution CC BY 3.O. and 2013.

44. U.S. – China Economic and Security Review Commission, *AnnualReporttoCongress2009*(Washington, DC: U.S. Government Printing Office, 2009), 57 – 65; World Bank and the Development Research Center of the State Council, P.R. China, 2013; „China 2030: Building a Modern, Harmonious, and Creative Society" Vezi de asemenea John B. Sheahan, „Alternative International Economic Strategies and their Relevance for China", World Bank, Staff Working Paper 759 (28 februarie 1986): 1, 7 – 8, 14, disponibil la http://documents.
worldbank.org/curated/en/994361468748477005/Alternative-internaţional-economic-strategies-and-their-relevance-for-China.

45. „Chinas Banks by the Numbers", *WallStreetJournal*, 26 noiembrie 2013, disponibil la https://www.wsi.com/articles/chinas-banks-by-the-numbers-1376515255.

46. China a început recent să permită băncilor străine să se înregistreze în calitate de corporaţii locale. Au fost douăzeci dintre ele, în martie 2014.

47. „PBOC (n.t. *ThePeoplesBankofChina*) Says No Longer în Chinas Interest to Increase Rezerves", Bloomberg, 20 noiembrie 2013, disponibil la https://www.bloomberg.com/news/articles/2013-ll-20/pboc-says-no-longer-in-china-s-favor-toboost-record-reserves.

48. Rezervele valutare deţinute de o ţară includ astfel de valori precum aur, dolari, lire sterline, drepturi speciale de tragere şi alte active lichide. Aceste rezerve sunt deţinute de obicei de guverne

pentru a acoperi dezechilibrele comerciale dintre ţara de origine şi alţi parteneri comerciali.

49. Câteva alte ţări au folosit societăţile cu capital de stat (SOE) pentru a-şi crea avantaje în primele etape ale dezvoltării lor. Acest lucru se întâmplă de obicei când pieţele libere sunt slabe sau nu există, când noile industrii sunt reduse, când posibilii concurenţi străini sunt mult mai puternici sau când resursele naţionale limitate trebuie evaluate cu atenţie. Japonia, Coreea de Sud şi ceilalţi aşa-numiţi tigri asiatici sunt exemple de ţări care au parcurs acest traseu.

50. Fraser J.T. Howie şi Carl E. Walter, *RedCapitalism*: *TheFragileFinancialFoundationofChinasExtraordinaryrâse*(Hoboken, NJ: John Wiley & Sons, 2011), 10.

51. Ibid., 163.

52. Ibid., 178.

53. David Fazekas, „Stocks râse to New Record Highs on Strong Economic, Corporate News; Apple Strikes Deal în China; Facebook Joins the S & P 500", *Yahoo*! *Finance*, 23 decembrie 2013, disponibil la http's: //finance. yahoo.com/blogs/hot-stock-minute/ stocksrise-to-new-record-highs-on-strong-economic-corporate-news-applestrikes-deal-in-china-facebook-joins-the-s-p-500 – 161042521.html.

54. Beth Gardiner, B-Schools Embrace China", *WallStreetJournal*, 15 iunie 2011, disponibil la https://www.wsi.com/articles/ZB10001424052702304392704576375930102778602.

55. „China failing WTO Pledge on State-Owned Firms", *AsiaTodayOnline*, 17 martie 2012, disponibil la http://www.asiatoday.com.auzarchive/featurereports.php? id = 560.

56. Stephen McDonell, „Chinese Telco Huawei Tries to Shake Off Spy Image After NBN Ban", *ABCNews24*, 11 iunie 2013, disponibil la http's: //www.abc.net.auznews/ 2013 – 06 – 10/chinese-telco-huawei-tries-to-shake-off-spy-image/4744886.

57. Vezi Office on the National Counterintelligence Executive, „Counterintelligence Security: Foreign Spies Stealing US Economic Secrets în Cyberspace", Report to Congress on Foreign Economic Collection and Industrial Espionage, 2009 – 2011, octombrie 2011, disponibil la https://www.dni.gov/files/documents/Newsroom/Reports%20 and%20 Pubs/20111103 reportfecie.pdf.

58. După cum scria Michael Schuman în decembrie 2013, „Factorii politici responsabili din Beijing trebuie să se simtă bine şi totodată confuzi zilele astea. De ani de zile se raliaseră împotriva dominaţiei dolarului SUA în comerţul şi finanţele mondiale, plângându-se că lasă lumea la discreţia politicilor inconsistente, impulsive, stabilite la Washington şi a unei conduceri economice îndoielnice… Factorii politici responsabili din China discutaseră cu entuziasm, de multă vreme, despre internaţionalizarea renminbi, dar progresul a fost foarte lent". Michael Schuman, „Chinas Quest to Take on the U.S. Dollar Has a Long Way to Go", *Time*, 10 decembrie 2013, disponibil la http://world. time.com/2013/12/10/chinas-quest-to-take-on-the-u-s-dollarhas-a-long-way-to-go/. Melissa Murphy şi Wen Jin Yuan notează că „speculaţiile s-au concentrat asupra viitorului dolarului american, în mare parte din cauza unor comentarii ale unor înalţi oficiali chinezi care i-au determinat pe unii observatori să ajungă la concluzia că renminbi (RMB) este «pregătit să preia locul dolarului american» ca moneda de rezervă a lumii". Melissa Murphy and Wen Jin Yuan, *IsChinaReadytoChallengetheDollar*?: *InternationalizationoftheRenminbiandItsImplicationsfortheUnitedStates*(Washington, DC: Center for Strategic and International Studies, 2009), 1. Vezi, de asemenea, Nile Bowie, „Renminbi Rising: Chinas de Americanized World Taking Shape?"*RT*, 29 octombrie 2013, disponibil la https://www.rt.com/ op-ed/china-leadership-alternative-dollar-916/; Wang Jiang, Li Xiaoning, Qiao Liang, Wang Xiangsui, *XinZhanguoShidai*[*TheNewWarringStatesEra*](Beijing: Xinhua chubanshe, 2003). În 2013, Banca Mondială a publicat un raport, *China2030*: *BuildingaModern*, *Harmonious*, *andCreativeSociety*, care trimitea la şase rapoarte care explicau cum ar putea China să transforme yuan-ul în valută de rezervă internaţională. Aceste rapoarte sunt: Yiping Huang, „RMB Policy and the Global Currency Sistem", Working Paper 2010 – 03, Peking University, China Center for Economic Research, Beijing, 2010; Markus Jaeger, „Yuan as a Rezerve Currency: Likely Prospects and Possible Implications", Deutsche Bank Research, 2010; Jong-Wha Lee, „Will the Renminbi Emerge as an International Rezerve Currency?" Aslan Development Bank, Manila, 2010, disponibil la http://aric. adb.org/grs/papers/Lee.pdf; John H. Makin, „Can Chinas Currency Go Global?" Economic Outlook, American

Enterprise Institute for Public Policy Research, Washington, DC, ianuarie 2011; Friedrich Wu, Rongfang Pan, and Di Wang, „Renminbi's Potenţial to Become a Global Currency", *ChinaandWorldEconomy* 18, nr. 1 (2010): 63 – 81; and Xiaochuan Zhou, „China's Corporate Bond Market Development: Lessons Learned", BIS Papers 26, Bank for International Settlements, Basel, 2005.

59. Ma Lianhua, „Gongxinbu Buzhang Li Yizhong: Mingnian Jiang Jiakuai Tuidong Jianbing Chongzu"[„Minister of the MIIT Li Yizhong: Will Accelerate Merger and Restructure Next Year"], *ZhongguoQingnianBao*, 24 decembrie 2009.

60. Vezi Jack Freifelder, „Pollution-Reporting Move a Turning Point'în Smog Battle: Official", *ChinaDailyUSA*, 21 ianuarie 2014, disponibil la http://uşa. chinadaily.com.cn/ us/2014 – 01/21/content17247647.htm.

61. U.S. – China Economic and Security Review Commission, *2013AnnualReporttoCongress*, 11.

62. Usha C.V. Haley şi George T. Haley, *SubsidiestoChineseIndustry*: *StateCapitalism*, *BusinessStrategy*, *andTradePolicy*(New York: Oxford University Press, 2013), disponibil la https://global. ocup.com/academic/product/subsidies-to-chinese-industry-9780199773749? ce = r08 dang = en & e.

63. Mark Litke, „China Big în Counterfeit Goods", ABC News, 21 aprilie 2002, disponibil la http://abcnews. go.com/WNT/story? id = 130381, citat în Oded Shenkar, *TheChineseCentury*: *TheRisingChineseEconomyandItsImpactontheGlobalEconomy*, *theBalanceofPower*, *andYourJob*(Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall, 2006), 100.

64. De exemplu, economistul James Kynge a estimat că firmele americane, europene şi japoneze au pierdut 60 de miliarde de dolari doar în 2004, din cauza produselor chinezeşti contrafăcute. „Modern China: The Promise and Challenge of an Emerging Superpower", *WorldSavvyMonitor*, nr. 2 (iunie 2008), disponibil la http://worldsawy.org/monitor/index.php? option = comcontent & id = 157 & Itemid = 174.

65. Shenkar, *ChineseCentury*, 102.

66. Office of the National Counterintelligence Executive, „Foreign Spies Stealing US Economic Secrets în Cyberspace: Report to

Congress on Foreign Collection and Industrial Espionage", 2009 – 2011, octombrie 2011.

67. Ibid., Executive Summary.

68. „Foreign Spies Stealing U.S. Economic Secrets în Cyberspace: Report to Congress on Foreign Economic Collection and Industrial Espionage, 2009 – 2011", Office of the National Counterintelligence Executive, octombrie 2011, pag. 2, disponibil la https://www.globalsecurity.org/intell/library/reports/2011/foreign-economic-collecţion2011.htm.

CAPITOLUL 9: O ORDINE MONDIALĂ CHINEZĂ ÎN 2049

1. Robert Fogel, „$123.000.000.000.000", *ForeignPolicy*, 4 ianuarie 2010, disponibil la https://foreignpolicy.com/2010/01/04/123000.000.000.000/.

2. Mark O. Yeisley, „Bipolarity, Proxy Wars, and the rise of China", *StrategicStudiesQuarterly*(Winter 2011): 75 – 91, disponibil la http's: //www.airuniversity.af.edu/Portals/10/SSQ/documents/Volume-05 Issue-4/Yeisley.pdf; şi „After You", *Economist*, 15 iunie 2013, disponibil la https://www.economist.com/books-and-arts/2013/06/15/ after-you.

3. Arvind Virmani şi Ashley J. Tellis, „Tripolar World: India, China, and the United States in the 21st Century", Carnegie Endowment for International Peace, 9 februarie 2011, disponibil la https://carnegieendowment.org/2011/02/09/tri-polar-worid-india-chinaand-united-states-in-2 lst-century/247 d; şi Arvind Virmani, „A Tripolar World: India, China, and U.S", ICRIER (Indian Council for Research on International Economic Relations), 18 mai 2005, disponibil la http://www.icrier.org/pdf/Tripolar World IHC5.pdf.

4. „Global Development Horizons, Multipolarity: The New Global Economy", World Bank, 2011, 7.

5. Lydia Liu, „The Translator's Turn", în Victor Mair, ed., *ColumbiaHistoryofChineseLiterature*(New York: Columbia University Press, 2001), 1057. Misionarul W.A.P. Martin a redactat, în 1864, cartea *ElementsofInternationalLaw*(*Elementededreptinternaţional*) în chineză. Liu afirmă: „El şi colegii săi traducători chinezi au avut mari dificultăţi în a încerca să ofere echivalente chinezeşti adecvate pentru cuvântul «drepturi» şi pentru alţi termeni".

6. James A. Ogilvy şi Peter Schwartz cu Joe Flower, „Chinas Futures: Scenarios for the Worlds Fastest-Growing Economy, Ecology, and Society", *ForeignAffairs*(iulie/august 2000): 13, disponibil la https://www.foreignaffairs.com/reviews/capsule-review/ 2000 – 07 – 01/chinas-futures-scenarios-worids-fastest-growing-economy-ecology.

7. Vezi Edward Wong, „Reformers Aim to Get China to Live Up to Own Constitution", *NewYorkTimes*, 3 februarie 2013, disponibil la http's: //www.nytimes.com/2013/02/04/ world/asta/reformers-aim-to-get-china-to-live-up-to-own-constitution.html.

8. Wen a spus că, pe Twitter, contul său a fost „bombardat cu mesaje tweet" cuprinzând frânturi de informaţii fără sens. Cel mai greu atac a avut loc pe 25 aprilie 2012, când au fost postate 590.000 de mesaje spam în douăzeci şi patru de ore. El a adăugat: „Persoane neidentificate au postat ordine informaţii defăimătoare despre mine, cu o rată de peste 10.000 pe zi". Rata, frecvenţa şi dimensiunea atacului arată că acesta ar fi putut fi efectuat doar de cadre militare. „Hackingul chinezesc: impactul asupra drepturilor omului şi a supremaţiei legii în materie de comerţ", audiere în faţa Comisiei executive a Congresului privind China, 113 Cong., 2 (25 iunie 2013), declaraţia lui Wen Yunchao (alias online „Bei Feng"), jurnalist independent şi blogger, cercetător în vizită, Institutul pentru Studiul Drepturilor Omului, Universitatea Columbia, disponibil la https://www.cecc.gov/sites/chinacommission. house.gov/files/CECC%20 Hearing%20 – %20 Chinese%20 Hacking%20-%20 Wen%20 Yunchao%20 Written%20 Statement.pdf.

9. „Chinese Hacking: Impact on Human Rights and Commercial Rule of Law", audiere în faţa Comisiei executive a Congresului privind China, 113th Cong. (25 iunie 2013), disponibil la https://www.cecc.gov/events/hearings/chinese-hacking-impact-onhuman-rights-and-commercial-rule-of-law. Un videoclip online care arăta o execuţie publică într-una dintre provinciile Chinei a reaprins dezbaterea cu privire la pedeapsa cu moartea într-o ţară evidenţiată în mod constant de grupurile pentru drepturile omului pentru executarea mult mai multor persoane decât oricare alta. „Video Reignites Death Penalty Debate în China", *WallStreetJournal*, 13 august 2013, disponibil la https://blogs.

wsi.com/chinarealtime/2013/08/13/death-penalty-debate-resurfaces-in-china/.

10. Willy L-am, „Chinese State Media Goes Global", *AsiaTimesOnline*, 30 ianuarie 2009, disponibil la http://www.atârnes.com/atârnes/China/KA30 Ad01.html.

11. Vezi, de exemplu, Edward Wong, „Human Rights Avocates Vanish as China Intensifies Crackdown", *NewYorkTimes*, 11 martie 2011.

12. Audiere, „Chinese Hacking: Impact on Human Rights and Commercial Rule of Law", Congressional-Executive Commission on China, 25 iunie 2013.

13. „Chinese Hacking: Impact on Human Rights and Commercial Rule of Law", audiere în faţa Comisiei executive a Congresului privind China, 113th Cong. 3 (25 iunie 2013), statement of Louisa Greve, Vice President, Asia, Middle East and North Africa, and Global Programs, National Endowment for Democracy, disponibil la https://www.cecc.gov/sites/chinacommission.house.gov/files/CECC%20Hearing%20%20Chinese%20Hacking%20-%20Louisa%20Greve%20Written%20Statement.pdf.

14. Ibid.

15. Angajaţii acestui „business" includ poliţia cibernetică, ingineri hardware, dezvoltatori de software şi supraveghetori de reţea care-i urmăresc, filtrează şi cenzurează pe utilizatorii de internet din China. „A Giant Cage", Special Report: China and the Internet, *Economist*, 6 aprilie 2013, disponibil la https://www.economist.com/sites/ default/files/201304 obchinaandtheintemet.pdf. Recent, când un admirator al lui Zhang Qian, cercetător liberal de la Universitatea din Beijing, a încercat să echivaleze visul chinez cu constituţionalismul, cenzorii i-au şters comentariile asupra importanţei constituţiei. „Xi Jinping's Vision: Chasing the Chinese Dream", *Economist*, *4* mai 2013, disponibil la https://www.economist.com/briefing/2013/05/04/chasingthe-chinese-dream.

16. Callahan, *ChinaDreams*, 51.

17. Peter Ford, „Tiananmen Still Taboo în China After All these Years", *ChristianScienceMonitor*, 4 iunie 2013, disponibil la

https://www.csmonitor.com/World/Global-News/ 2013/0604/Tiananmen-still-taboo-in-China-after-all-these-years.

18. Alexander Abad-Santos, „How Memes Became the Best Weapon against Chinese Internet Cenzorship", *AtlanticWire*, 4 iunie 2013, disponibil la https://www.theatlantic.com/internaţional/archive/2013/06/how-memes-became-best-weaponagainst-chinese-internet-censorship/314618/.

19. Ibid. Alte exemple includ cuvinte cenzurate, cum ar fi „independenţa Tibetului", „spălarea creierului" şi „Ai Weiwei". David Bamman, Brendan O'Connor, Noah A. Smith, „Cenzorship and Deletion Practices în Chinese Social Media", *FirstMonday* 17, nr. 3 (martie 2012), disponibil la https://firstmonday.org/ojs/index.php/fm/article/ view/3943/3169. Când autorul chinez disident Yu ţie – un avocat pentru libertatea de exprimare, dreptul de a publica şi libertatea religioasă – a tipărit o carte critică la adresa premierului chinez, a fost luat de poliţie în custodie din motive neclare, potrivit soţiei sale. Nu era pentru prima dată luat de poliţie. Unele dintre interogatorii au durat şi douăsprezece ore. Cărţile sale au fost interzise spre publicare în ţară. „Yu ţie: Dissident Chinese Author Taken Away by Police", *HuffingtonPost*, 6 iulie 2010, disponibil la https://www.huffingtonpost.com/2010/07/06/yu-jie-dissident-chinese n636115.html.

20. The Economist Explains: How Does China Cenzor the Internet?", *Economist*, 21 aprilie 2013, disponibil la https://www.economist.com/the-economist-explains/ 2013/04/21 /how-does-china-censor-the-internet.

21. Peter Navarro cu Greg Autry, *DeathbyChina*: *ConfrontingtheDragon-A GlobalCalltoAction*(Upper Saddle River, NJ: Pearson Prentice Hall, 2011), 189; „Freedom on the Net 2012: A Global Assessment of Internet and Digital Media", Freedom House, 24 septembrie 2012, 2, disponibil la https://freedomhouse.org/report/freedomnet/freedom-net-2012 e. UubrOmPLmI. Colegii mei chinezi descriu acest lucru drept „efectul China", „consensul de la Beijing", „spiritul culturii chineze",

„ascensiunea paşnică a Chinei", „misiunea omului galben de a civiliza" şi „întinerirea naţiunii chineze".

22. „Freedom on the Net 2012: A Global Assessment of Internet and Digital Media", 2.

23. Ibid. China îşi extinde rapid instituţiile media chinezeşti pe întregul continent pentru a contracara imaginile negative ale Chinei cu articole optimiste. Ei sunt jurnalişti instructori şi pun în aplicare programe de schimburi culturale pentru jurnalişti africani. Claire Provost şi Rich Harris, „China Commits Billions în Aici to Africa as Part of Charm Offensive-Interactive", *Guardian*, 29 aprilie 2013, disponibil la https://www.theguardian.com/global-development/interactive/2013/apr/29/ china-commits-billions-aid-africa-interactive.

24. De exemplu, în timp ce China transmitea condoleanţe către Statele Unite în urma atacurilor din 11 septembrie, pe internet se încuraja retorica antiamericană. Anne-Marie Brady, *MarketingDictatorship*, 99.

25. Biroul de propagandă străină a fost creat pentru a monitoriza internetul, atât în interiorul, cât şi în afara Chinei. Ţările occidentale, susţin ei, îşi folosesc controlul asupra mijloacelor de informare mondiale pentru a demoniza China sub acoperirea promovării drepturilor şi libertăţilor omului. Ibid., 9, 13, 99.

26. Javier Corrales, Daniel Kimmage, Joshua Kurlantzick, Perry Link, Abbas Milani, and Rashed Rahman, *UnderminingDemocracy*: *21st CenturyAuthoritarians*(Washington, DC: Freedom House, iunie 2009), 3. În mod curios, singurele locuri pe care le evită China sunt cele patru ţări care menţin relaţii diplomatice cu Taiwanul: Burkina Faso, Gambia, São Tomé şi Príncipe şi Swaziland. Provost şi Harris, „China Commits Billions în Aici to Africa as Part of Charm Offensive-Interactive".

27. Chris Hogg, „China Banks Lend More Than World Bank-Report", BBC, 11 ianuarie 2011, disponibil la https://www.bbe.com/news/world-asia-pacific-12212936.

28. Stefan Halper, *TheBeijingConsensus*: *HowChinasAuthoritarianModelWillDominatetheTwenty-FirstCentury*(New York: Basic Books, 2010), 38.

29. Corrales et al., *UnderminingDemocracy*, 4.

30. Halper, *BeijingConsensus*, 85. Vezi, de asemenea, Joshua Eisemnan, „Zimbabwe: Chinas African Ally", *ChinaBrief5*, nr. 15 (2005).

31. Halper, *BeijingConsensus*, 85 – 86. Majoritatea proiectelor Chinei sunt inițiative de transport, stocare și energie. China a investit milioane în proiecte de sănătate, educație și culturale. De exemplu, a instalat semafoare solare în Liberia, a construit o școală de arte vizuale în Mozambic și un teatru de operă în Algeria. Provost și Harris, „China Commits Billions în Aici to Africa as Part of Charm Offensive-Interactive".

32. Navarro cu Autry, *DeathbyChina*, 103.

33. James George, „China Arms Africa: Ignores UN Sanctions", *Examiner.com*, 26 august 2012, disponibil la http://www.examiner.com/article/china-arms-africa-ignores-un-sanctions.

34. Halper, *BeijingConsensus*, 39.

35. Ibid. Vezi, de asemenea, Arvind Subramanian, *Eclipse*: *Livingin theShadowofChinasEconomicDominance*(Washington, DC: Peterson Institute for International Economics, 2011).

36. „Chinese Firms Helping Put Phone Sistem în Kabul", *WashingtonTimes*, 28 septembrie 2001, disponibil la https://www.Washingtontimes.com/news/2001/sep/28/ 20010928 – 025638 – 7645 r/.

37. Ibid.

38. Bill Gertz, *Treachery*: *HowAmericasFriendsandFoesAreSecretlyArmingOurEnemies*(New York: Three Rivers Press, 2004), 117.

39. Ibid., 118.

40. Ibid., 119.

41. „Text: President Bushs News Conference", *Washington Post.com*, February 22, 2001, disponibil la https://www.Washingtonpost.com/wp-siv/onpolitics/transcripts/ bushtext022201.htm.

42. Maggie Farley, „U.S. Pushes for Response from China", *LosAngelesTimes*, February 22, 2001, disponibil la https://www.latimes.com/archives/la-xpm-2001-feb22-mn-28550-story.html.

43. Gertz, *Treachery*, 121.

44. Ibid., 124.

45. Ibid., 125.

46. „China and the Environment: The East Is Grey", *Economist*, August 10, 2013, disponibil la https://www.economist.com/briefmg/2013/08/10/the-east-is-grey.

47. Ibid.

48. Ibid.

49. „Executive Summary", în *OECDEnvironmentalOutlookto2050*: *theConsequences ofInaction*, OECD Publishing, 2012, 24.

50. Philip Bump, „China Air Pollution Already up 30 Percent", *AtlanticWire*, 3 aprilie 2013, disponibil la https://www.theatlantic.com/internaţional/archive/2013/04/ china-air-pollution-2013/316672/. „Noua stare de normalitate la Bejing este să-ţi trimiţi copiii la şcoală purtând măşti de gaze (60 de dolari SUA fiecare) şi, pentru cei care-şi pot permite, este să-ţi faci provizii de filtre de aer pentru interior IQAirHealth Pro (în jur de 1.000 de dolari pe cameră). Un alt produs căutat: copertine presurizate care acoperă terenurile de sport ale şcolilor astfel încât elevii să se poată juca în afara sălilor de clasă. Există, de asemenea, aer proaspăt sub presiune la conservă… aromele includ „«aer pur tibetan» şi «Taiwanul postindustrial»" Christina Larson, „China's Autos Need to Emit Less Pollution", *BloombergBusinessweek*, 4 februarie 2013, disponibil la http's: //www.bloomberg.com/news/articles/2013 – 02 – 04/china-s-autos-need-to-emit-less-pollution.

51. Edward Wong, „Beijing Takes Steps to Fight Pollution as Problem Worsens", *NewYorkTimes*, 30 ianuarie 2013, disponibil la http's: //www.nytimes.com/2013/01/31/ world/asta/Beijing-takes-emergency-steps-to-fight-smog.html? r= O.

52. *Developinglountries SubsidizeFossilFuels*, *ArtificiallyLoweringPrices*, Institute for Energy Research, 3 ianuarie 2013, disponibil la https://www.instituteforenergyresearch.org/fossil-fuels/coal/developing-countries-subsidize-fossil-fuel-consumpţion-creating-artificially-lower-prices/.

53. Wong, „Beijing Takes Steps to Fight Pollution as Problem Worsens". Conform unui studiu, politicile Chinei din anii 1990 de acordare gratuită a cărbunilor pentru încălzire în timpul iernii a

rezidenţilor regiunii de nord, au făcut să se piardă 2, 5 miliarde de ani din speranţa de viaţă a locuitorilor zonei. Charles Kenny, „How Cleaning Chinas Dirty Air Can Slow Climate Change", *BloombergBusinessweek*, 5 august 2013, disponibil la https://www.bloomberg.com/news/articles/2013 – 08 – 05/how-cleaning-china-s-dirty-air-can-slow-climate-change.

54. Elizabeth C. Economy, „China's Water Pollution Crisis", *Diplomat*, *22* ianuarie 2013, disponibil la https://thediplomat.com/2013/01/forget-air-pollution-chinas-has-awater-problem/.

55. Ibid.

56. Ibid.

57. Ibid.

58. Potrivit pescarilor chinezi, în urmă cu un deceniu, era posibil să se prindă peşte la aproximativ 90 de mile marine de coastă, dar acum ei trebuie să parcurgă 130 până la 160 de mile marine, iar capturile au scăzut cu trei sferturi în aceeaşi perioadă de timp. Numărul tipurilor de produse marine cu valoare comercială a scăzut de la şaptezeci la zece în ultimii ani. *ChinasWaterChallenge: ImplicationsfortheU.S*. *RebalancetoAsia*: *HearingbeforetheSenateForeignRelationsSubcommitteeonEastAslanand PacificAffairs*, 113th Cong., 5 (24 iulie 2013), declaraţia dată de Elizabeth C. Economy, cercetător principal C.V. Starr şi director pentru studii pe problemele Asiei, Consiliul pentru relaţii externe, disponibilă la https://www.foreign. senate.gov/ imo/media/doc/Economy Testimony.pdf.

59. Ibid.

60. Pentru mai multe informaţii cu privire la proiectele Chinei de hidrocentrale de mari dimensiuni, şi opoziţia faţă de ele, vezi Andrew Mertha, *ChinasWaterWarriors*: *CitizenActionandPolicyChange*(Ithaca, NY: Cornell University Press, 2008).

61. „Executive Summary", în *OECDEnvironmentalOutlookto2050*: *TheConsequences ofInaction*, OECD Publishing, (2012), 20, disponibil la https://www.oecd-ilibrary.org/ environment/oecd-environmental-outlook-to-2050/executive-summaryenvoutlook-2012 – 3-en.

62. „State-Owned Enterprises: The State Advances", *Economist*, 6 octombrie 2012, disponibil la https://www.economist.com/China/2012/10/06/the-state-advances.

63. Jonathan Watts, „Chinas Cancer Villages' Reveal Dark Side of Economic Boom", *Guardian*, 6 iunie 2010, disponibil la https://www.theguardian.com/environment/2010/jun/07/china-cancer-villages-industrial-pollution.

64. Până în 2020, decesele generate de cancer vor creşte ca număr de la 2, 5 milioane la 3 milioane anual. Christina Larson, „China Releases Grim Cancer Statistics", *BloombergBusinessweek*, 9 aprilie 2013, disponibil la https://www.bloomberg.com/news/ articles/2013 – 04 – 09/china-releases-grim-cancer-statistics.

65. David McKenzie, „În China Cancer Villages' Is a Reality of Life", CNN, 29 mai 2013, disponibil la https://edition. cnn.com/2013/05/28/world/asta/china-cancer-villages-mckenzie/.

66. *Food andDrugSafety*, *PublicHealth*, *andtheEnvironment* în *China*: *HearingbeforetheCongressional-ExecutiveCommissiononChina*, 113th Cong., 2 (22 mai 2013), declaraţia senatorului Sherrod Brown, preşedinte, Comisia executivă a Congresului pentru China, disponibil la https://www.cecc.gov/sites/chinacommission. house.gov/ files/documents/hearings/2013/CECC%20 Hearing%20-%20 Food%20 Safety%20 – %20 Chairman%20 Brown%20 Written%20 Statement.pdf

67. Watts, „China's Cancer Villages' Reveal Dark Side of Economic Boom". Au accesat resurse şi au creat o groapă de gunoaie pentru produse de calitate slabă, care ar fi inacceptabile pe pieţele occidentale. Navarro cu Autry, *DeathbyChina*.

68. Watts, „Chinas Cancer Villages' Reveal Dark Side of Economic Boom". UE a interzis importurile din China pentru produse de origine animală, după ce s-au descoperit reziduuri de medicamente de uz veterinar. Japonia a interzis spanacul îngheţat, deoarece pesticidele s-au dovedit a fi prezente într-un procent de 180 de ori mai mare decât acceptau standardele japoneze. Statele Unite au interzis mâncarea pentru animale de companie şi jucăriile cu vopsea de plumb. Câteva ţări din Asia de Est au descoperit peşti de crescătorie trataţi cu agenţi antifungici cancerigeni şi medicamente pentru animale.

69. *The IPCommissionReport*: *TheReportoftheCommissionontheTheftofAmericanIntellectualProperty*(Seattle: National Bureau of Aslan Research, 2013), 12, disponibil la http://www.ipcommission.org/report/IPC – ommission Report052213.pdf.

70. Ibid., Executive Summary, 3.

71. *IP CommissionReport*. În 2012, Verizon, în cooperare cu alte optsprezece instituţii private şi agenţii guvernamentale, a constatat că 96 la sută din cyberspionajul mondial, inclusiv furtul secretelor comerciale şi al proprietăţii intelectuale, îşi au sursa în China, 18. Vezi, de asemenea, „U.S. Government, Industry Fed Up with Chinese Cyber Theft; What's Being Done?", *PBSNewshour*, 8 iulie 2013, disponibil la http's: //www.pbs.org/newshour/show/military-july-dec13-cybercrime07 – 08.

72. Reducerea barierelor în calea comerţului internaţional a permis ţărilor mai puţin dezvoltate să fabrice produse şi să presteze servicii cu tehnologii inferioare pentru a le vinde către ţări mai dezvoltate, ceea ce a permis ţărilor dezvoltate să închidă industrii întregi şi să-şi transforme forţa de muncă pentru a lucra la produse mai avansate. Prosperitatea a crescut pe scară largă şi a permis ţărilor să avanseze pe scara tehnologiei. Din 1950 până în 2012, producţia economică globală a crescut de peste şaisprezece ori, iar standardele de viaţă au crescut pentru populaţiile din întreaga lume. *IPCommissionReport*, 9.

73. Ibid., 25.

74. Ibid., 12.

75. Angela Huyue Zhang, „The Single Entity Theory: An Antitrust Time Bomb for Chinese State-Owned Enterprises", *JournalofCompetitionLaw&Economics* 8, nr. 4 (2012).

76. Ibid.

77. „Perverse Advantage: A New Book Lays Out the Scale of Chinas Industrial Subsidies", *Economist*, *27* aprilie 2013, disponibil la http's: //www.economist.com/finance-andeconomics/2013/04/27/perverse-advantage.

78. Ibid. Subvenţiile pentru energie sunt furnizate tuturor industriilor. Rivalii trebuie să depăşească aceşti titani economici cu finanţări din creşteri de capital social, subvenţii, rambursări, dotări,

donaţii, contribuţii, reduceri de impozite şi alte astfel de mijloace pe pieţe care sunt puternic protejate.

79. Zhang, „Single Entity Theory".

80. „State-Owned Enterprises: The State Advances".

81. Ibid.

82. „Chinese State-Owned Enterprises under the Microscope: Increased Antitrust Scrutiny by the EU and Chinese Authorities", Herbert Smith Freehills LLP, 3 octombrie 2011, disponibil la http://www.herbertsmithffeehills.com/7 media/HS/L-03101 1 – 5.pdf.

83. oy C. Shaw şi Lisha Zhou, „China Sets Antitrust Milestone with Investigation into Large SOE", *FinancialTimes*, 5 noiembrie 2011, disponibil la http://www.fi.com/ intl/cms/s/2/94 fc97 c6-Of73-l lel-88 cc-00144 feabdc?.html.

84. China a trebuit să-şi deschidă pieţele de plăţi până în 2006, conform protocolului lor de aderare, însă Unionpay şi-a păstrat monopolul virtual asupra sistemelor de plată interne. „State-Owned Enterprises: The State Advances".

85. „Market Access: Barriers to Market Entry", *AmihamChinaNews*, 29 aprilie 2011, disponibil la http://www.amehamehina.org/article/7938.

86. Observatorii SCO includ Afghanistan, India, Iran, Mongolia şi Pakistan; partenerii săi de dialog sunt Belarus, Sri Lanka şi Turcia.

87. Julie Boland, *TenYearsoftheShanghaiCooper*ation *Organization*: *A FostDecade*? *APartnerfortheU.S*? (Washington, DC: Brookings Institution, 21st Century Defense Initiative policy paper, 20 iunie 2011), 4, disponibil la https://www.brookings.edu/ wp-content/uploads/2016/06/obshanghaicooperaţionorganizationbolan d.pdf.

88. Ibid., 8.

89. Amit Baruah, „Can Bries Rival the G7?" BBC News India, 28 martie 2012, disponibil la https://www.bbe.com/news/world-asia-india-17515118.

90. Xiaoyu Pu şi Randall L. Schweller, „After Unipolarity: Chinas Visions of International Order in the Era of U.S. Decline", International *Security* 36, nr. 1 (Vară 2011): 41 – 72.

91. Wendy Friedman, *China*, *ArmsControl*, *andNonproliferation*(New York: Routledgelurzon, 2005), 94.

92. Bill Gertz, *Betrayal*: *HowtheClintonAdminis*tration *UnderminedAmericanSecurity*(Washington, DC: Regnery, 2001), 99.

93. Ibid.

94. „Helms Outlines Chinas Broken Promises", *WashingtonTimes*, 23 iulie 2001, disponibil la https://www.Washingtontimes.com/news/2001/jul/23/20010723 – 024410 – 3938 r/.

95. Gertz, *Treachery*, 136.

96. *The AdministrationsPerspectiveonChinasRecordonNonproliferation*: *HearingbeforetheU.S.* – *ChinaEconomicSecurityReviewCommission*, 109th Cong., 11 (September 14, 2006), declaraţie a Paulei DeSutter, secretar pentru verificare, conformitate şi implementare, disponibil la https://2001 – 2009. state.gOv/t/vei/râs/rm/72302.htm.

97. Hu Jintao, „Build Toward a Harmonious World of Lasting Peace and Common Prosperity"(speech, UN summit, New York, 15 septembrie 2005), disponibil la https://www.un.org/webcast/summit2005/statements 15/china05091 seng.pdf.

98. Callahan, *ChinaDreams*, 44. Conceptul lui Hu de „lume armonioasă" a fost menţionat explicit în două documente oficiale care subliniau diversitatea civilizaţiilor şi istoria Chinei ca ţară paşnică, ignorând astfel numeroasele perioade de expansiune şi contracţie violente din istoria sa, 47 – 48.

99. Hu Jintao, „Build Toward a Harmonious World of Lasting Peace and Common Prosperity".

100. Yang Lina, „President Vows to Bring Benefits to People în Realizing Chinese Dream", *Xinhua*, 17 martie 2013, disponibil la http://news. xinhuanet.com/english/China/2013 – 03/17/e J 32240052.htm.

CAPITOLUL 10: FOCURI DE AVERTISMENT

1. Pentru mai multe informaţii referitoare la proiectarea staţiei spaţiale chineze, vezi Leonard David, „Chinas First Space Station Module Readies for Liftoff", *SPACE.com*, 24 iulie 2011, disponibil la

http’s: //www.space.com/1241 l-china-space-station-tiangong-readied-launch.html.

2. Joan Johnson-Freese, „Chinas Antisatellite Program: They’re Learning”, *China – USFocus*, 12 iulie 2013, disponibil la https://www.chinausfocus.com/peace-security/chinas-anti-satellite-program-theyre-learning/.

3. În 2011, MGM a făcut modificări la filmul său *RedDawn*(*ZoriRoșii*), care arătase armata chineză invadând SUA pentru a proteja investiţiile Chinei în această ţară. MGM a eliminat referinţele la China ca la un stăpân puternic şi le-a înlocuit, digital, cu trimiteri la nord-coreeni. Vezi Ben Fritz şi John Horn, „Real China: Hollywood Tries to Stay on Chinas Good Side”, *LosAngelesTimes*, 16 martie 2011, disponibil la https://www.latimes.com/entertainment/la-xpm-2011 – mar16-la-et-china-reddawn-20110316-story.html.

4. Jonathan Watts, „Copenhagen Summit: Chinas Quiet Satisfaction at Tough Tactics and Goalless Draw”, *Guardian*, 20 decembrie 2009, disponibil la https://www.theguardian.com/environment/2009/dec/20/copenhagen-climate-summit-china-reaction.

5. Tobias Rapp, Christian Schwagerl, and Gerald Traufetter, „The Copenhagen Protocol: How China and India Sabotaged the UN Climate Summit”, *DerSpiegel*, 5 mai 2010, disponibil la https://www.spiegel.dezinternaţional/world/the-copenhagen-protocol-how-china-and-india-sabotaged-the-un-climate-summit-a-692861.html.

6. John Pomfret, „Many Goals Remain Unmet în 5 Nations’ Climate Deal”, *NewYorkTimes*, 18 decembrie 2009, disponibil la https://www.nytimes.com/2009/12/19/science/earth/19 climate.html? pagewanted = all &r= 0 & mtrref = undefined & gwh = 686 F7F7997C1761042F37B717BCBBDF3 & gwt = pay.

7. John Pomfret, „U.S. Sells Weapons to Taiwan, Angering China”, *WashingtonPost*, 30 ianuarie 2010, disponibil la http://www.Washingtonpost.com/wp-dyn/content/ article/2010/01/30/AR2010013000508.html.

8. Mark Landler, „No New F-16 s for Taiwan, but U.S. to Upgrade Fleet”, *NewYorkTimes*, 18 septembrie 2011, disponibil la https://www.nytimes.com/2011/09/19/ world/asta/us-decides-

against-selling-f-16 s-to-taiwan.html. Pentru mai multe informaţii despre vânzarea de armament american către Taiwan în momentul respectiv, vezi Hélène Cooper, „U.S. Arms for Taiwan Send Beijing a Message", *NewYorkTimes*, 1 februarie 2010; Hélène Cooper, „U.S. Approval of Taiwan Arms Sales Angers China", *NewYorkTimes*, 30 ianuarie 2010; Keith Bradsher, „U.S. Deal with Taiwan Has China Retaliating", *NewYorkTimes*, 31 ianuarie 2010.

9. Shirley A. Kan, „U.S. – China Military Contacts: Issues for Congress", Congressional Research Service, 20 noiembrie 2013, 4, disponibil la https://fas.org/sgp/crs/natsec/ RL32496.pdf.

10. Pentru mai multe informaţii referitoare la metricile folosite de China pentru evaluarea puterii naţionale globale, vezi, de exemplu, Huang Shoufeng, *ZhongheGuoliLun*[*OnComprehensiveNationalPower*](Beijing: Zhonggou shehui kexue chubanshe, 1992); Yan Xuetong and Huang Yuxing, „The Hegemonic Thinking în Zhanguo Ce and Its Intellectual Enlightenment", *QuarterlyJournalof* International *Politics*[*GuojiZhengzhiKexue*] 16, nr. 4 (2008); Wang Songfen, ed., *ShijieZhuyaoZongheGuolibijiaoYanjiu*[*ComparativeStudiesoftheComprehensiveNationalPoweroftheWorldsMajorNations*](Changsha: Hunan chubanshe, 1996); Zhu Liangyin and Meng Renzhong, „Deng Xiaoping Zonghe Guoli Sixiang Yanjiu"[„A Study of Deng Xiaoping's Comprehensive National Power Thought"], în Li Lin şi Zhao Qinxuan, eds., *XinShiqiJunshiJingjiLilunYanjiu*[*StudiesofNewPeriodMilitaryEconomicTheory*](Beijing: Junshi kexue chubanshe, 1995); Eric S. Edelman, „Understanding Americas Contested Primacy", Center for Strategic and Budgetary Assessments, 21 octombrie 2010; Hu Angang and Men Hongua. „The Rising of Modern China: Comprehensive National Power and Grand Strategy", disponibil la http's: //myweb. rollins.edu/tlairson/China/chigrandstrategy.pdf; şi Lei Xiaoxun, „Yellow Book Ranks China 7th în Overall Strength", *ChinaDailyOnline*, 25 decembrie 2009. Pentru o discuţie mai largă asupra evaluării puterii naţionale, vezi, de exemplu, Jeffrey Hart, „Three Approaches to the Measurement of Power în International Relations", *InternationalOrganizations* 30, nr. 2; Ashley J. Tellis, Janice Bially,

Christopher Layne şi Melissa McPherson, *MeasuringNationalPowerin thePostindustrialAge*(Santa Monica, CA: RAND, 2000).

11. Gregory Chin and Wang Yong, „Debating the International Currency Sistem: What'se in a Speech?", *ChinaSecurity* 6, nr. 1 (2010): 3 – 20.

12. David C. Gompert şi Phillip C. Saunders, *TheParadoxofPower*: *Sino-AmericanStrategicRestraintînanAgeofVulnerability*(Washington, DC: National Defense University, 2012).

13. Ibid., 21.

14. Ibid., Executive Summary, XXIII.

15. Pentru o discuţie referitoare la dificultăţile inerente ale măsurării puterii naţionale globale, vezi Robert A. Dahl, „The Concept of Power", *BehavioralScientist* 2, nr. 3; David A. Baldwin, „Power Analysis and World Politics: New Trends versus Old Tendencies", *WorldPolitics* 31, nr. 2; and Joseph S. Nye Jr., „The Changing Nature of World Power", *PoliticalScienceQuarterly* 105, nr. 2 (Vara 1990): 177 – 92.

16. Andrew W. Marshall, „A Program to Improve Analytic Methods Related to Strategic Forces", *PolicySciences* 15 (noiembrie 1982): 47 – 50, 48, citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 359.

17. Citat în Michael Pillsbury, *ChinasProgressînTechnologicalCompetitiveness*: *TheNeedforaNewAssessment*(Washington, DC: Report Prepared for the U.S. China Economic and Security Review Commission, 21 aprilie 2005), 5 – 6, disponibil la https://www.uscc.gov/sites/default/files/Research/050421 technologicalprogress.pdf şi https://www.uscc.gov/Research/chinas-progress-technological-competitivenessneed-new-assessment.

18. Michael Beckley, „China's Century: Why America's Edge Will Endure", *InternationalSecurity* 36, nr. 3 (Winter 2011/12): 41 – 78.

19. Ibid., 44.

20. Pentru mai multe informaţii despre echilibrul puterii, vezi, de exemplu, Edward Vose Gulick, *Europe'sClassicalBalanceofPower: ACaseHistoryoftheTheoryandPracticeofOneoftheGreatConceptsofEuropeanStatecraft*(New York: W.W. Norton, 1955); Brian Healy şi Arthur

Stein, „The Balance of Power în International History: Theory and Reality", *JournalofConflictResolution* 17, nr. 1 (martie 1973).

21. Pentru mai multe informaţii despre modul în care percepţia greşită poate duce la război, vezi Jack S. Levy, „Misperception and the Causes of War: Teoretical Linkages and Analytical Problems", World *Politics* 36, nr. 1 (octombrie 1983): 76 – 99; şi Stephen Van Evera, *CausesofWar*: *PowerandtheRootsofConflict*(Ithaca, NY: Cornell University Press, 1999).

22. Edward Wong, „China Hedges over Whether South China Sea Is a Core Interest Worth War", *NewYorkTimes*, 30 martie 2011, disponibil la https://www.nytimes.com/ 2011/03/3 l/world/asta/3 lbeijing.html? r= O. Vezi de asemenea Harry Kazianis, „Senkaku/ Diaoyu Islands: A Core Interest of China", *Diplomat*, 29 aprilie 2013, disponibil la https://thediplomat.com/2013/04/senkakudiaoyu-islands-a-core-interest-of-china/.

23. Tessa Jamandre, „China Fired at Filipino Fishermen în Jackson Atoll", *VERAFiles*, *ABS-CBNNews*, 3 iunie 2011, disponibil la http's: //news. abs-chn.com/-depth/06/ 02/11/china-fired-filipino-fishermen-jackson-atoll; HuyDuong, „The Philippines and Vietnam at the Crossroad", *ManilaTimes*, 8 iunie 2011; „Vietnam Says Chinese Boat Harassed Survey Ship; China Disputes", Bloomberg News, 9 iunie 2011, disponibil la https://www.bloomberg.com/news/articles/2011 – 06 – 05/chinareassures-itsneighbors-after-clashes-over-claims-in-south-china-sea; şi „Vietnam Accuses Chinese Troops of Attack on Fishermen", *VoiceofAmerica*, 14 iulie 2011, disponibil la http's: //blogs. voanews.com/breaking-news/2011/07/14/vietnam-accuses-chinese-troops-of-attack-on-fishermen/.

24. Keith Bradsher, „Philippine Leader Sounds Alarm on China", *NewYorkTimes*, 4 februarie 2014, disponibil la https://www.nytimes.com/2014/02/05/world/asta/ Philippine-leader-urges-internaţional-help-in-resisting-chinas-sea-claims.html.

25. „China Descrise U.S. Comments on South China Sea as 'Not Constructive, „Reuters, 8 februarie 2014, disponibil la https://www.reuters.com/article/us-chinasouthehinasea/china-decries-u-s-comments-on-south-china-sea-as-not-constructive-idUSBRE A1801020140209.

26. Vezi Martin Fackler, „Japan Retreats with Release of Chinese Boat Captain", *NewYorkTimes*, September 24, 2010; Martin Fackler şi Ian Johnson, „Arrest în Disputed Seas Riles China and Japan", *NewYorkTimes*, 19 septembrie 2010.

27. Wenran Jiang, „New Twists over Old Disputes în China-Japan Relations", Jamestown Foundation, *ChinaBrief* 10, nr. 20 (8 octombrie 2010), disponibil la http://www.freerepublic.com/focus/news/2604249/posts.

28. Vezi Malcolm Foster, „6 Chinese Ships Ne-ar Islands în Dispute with Japan", Associated Press, September 14, 2012, disponibil la https://finance. yahoo.com/news/japanese-chinese-ships-exchange-island-wamings-072239645.html şi http://www.spokesman.com/stories/2012/sep/14/chinese-ships-descend-upon-disputed-islands/; şi Austin Ramzy, „Tensions with Japan Increase as China Sends Patrol Boats to Disputed Islands", *Time*, 14 septembrie 2012, disponibil la http://world. time.com/2012/09/14/ tensions-with-japan-increase-as-china-sends-patrol-boats-to-disputed-islands/.

29. Mu Xuequan, „Chinese Surveillance Ships Start Patrol Around Diaoyu Islands", *Xinhua*, 14 septembrie 2012, disponibil la http://news. xinhuanet.com/english/ China/2012/09/14/c131849375.htm.

30. Martin Fackler, „Chinese Patrol Ships Pressuring Japan over Islands", *NewYorkTimes*, *2* noiembrie 2012, disponibil la https://www.nytimes.com/2012/II/03/ world/asta/china-keeps-up-pressure-on-japan-over-disputed-islands-with-patrols.html? pagewanted = all &r= O.

31. Vezi Jane Perlez, „China Accuses Japan of Stealing After Purchase of Group of Disputed Islands", *NewYorkTimes*, 11 septembrie 2012, disponibil la https://www.nytimes.com/2012/09/12/world/asta/china-accuses-japan-of-stealing-disputed-islands.html? r= O.

32. Ian Johnson şi Thom Shanker, „Beijing Mixes Messages over Anti-Japan Protests", *NewYorkTimes*, 16 septembrie 2012, disponibil la https://www.nytimes.com/ 2012/09/17/world/asta/anti-japanese-protests-over-disputed-islands-continue-inchina.html? r= O.

33. „Anti-Japan Protests Spread Across China", *FinancialTimes*, 18 septembrie 2012, disponibil la https://www.fi.com/content/85 f4 f7 a2 – 0138-l le2 – 99 d3 – 00144 feabdc?. Vezi, de asemenea, Ian Johnson, „China and Japan Bristle over Disputed Chain of Islands", *NewYorkTimes*, 8 septembrie 2010.

34. Hou Qiang, „Announcement of the Aircraft Identification Rules for the East China Sea Air Defense Identification Zone of the PRE", *Xinhua*, 23 noiembrie 2011, disponibil la http://news. xinhuanet.com/english/China/2013-ll/23/c132911634.htm.

35. Yan, „China Refutes Japans Protest at ADIZ over East China Sea", *Xinhua*, 25 noiembrie 2013, disponibil la http://news. xinhuanet.com/english/China/2013 – 11/25/C-132917199.htm.

36. „Echoing the Guns of August", *Economist*, 23 ianuarie 2014, disponibil la https://www.economist.com/banyan/2014/01/23/echoing-of-the-guns-of-august.

37. Odd Arne Westad, „În Asia, III Will Runs Deep", *NewYorkTimes*, 6 ianuarie 2013, disponibil la https://www.nytimes.com/2013/01/07/opinion/why-china-andjapan-cant-get-along.html? r= O.

38. Ibid.

39. Zheng Wang, „China and Japan REALLY Don't Like Each Other", *Diplomat*, 26 august 2013, disponibil la https://thediplomat.com/2013/08/china-and-japan-really-dont-like-each-other/. Studiul din 2013 este disponibil la http://www.genron – npo.net/english /index.php? option =.com content & view = article & id = 59: the9 th-japan-china-public-opinion-poll & catid = 2: research & Itemid = 4.

40. Michael Pillsbury, „A Japanese Card?", *ForeignPolicy* 33 (Winter 1978 – 79): 3 – 30.

41. Liu Jiangyong, ed., *Kuashijideriben-Zhengzhi*, *jingji*, *waijiaoxinqushi*[*Japanacrossthecentury-new political*, *economic*, *andforeignrelationstrends*], (n.t. *Japoniade-alungul secolului – noitendinţe pozitive*, *economiceşi derelaţii externe*)(Beijing: Shishi chubanshe, 1995). Editorul acestei colecţii importante este directorul CICIR (China Institutes of Contemporary International Relations) pentru studii japoneze. Vezi, de asemenea, Chen Shao, „Zhanhou Riben

zonghe guoli de fazhan îi pinggu”[„An assessment of Japans postwar comprehensive national power development”(O *evaluareadezvoltăriiputeriinaţionale globaleaJaponieidupărăzboi*), *Taipingyangxuebao* [*PacificJournal*] 3 (decembrie 1995): 96 – 101. Chen face parte din personalul IWEP (The Institute of World Economics and Politics) al CASS (Chinese Academy of Social Sciences), 16.

42. Vezi Huan Xiang, „Sino – US Relations over the Past Year”, *Liaowang*(11 ianuarie 1988), în FBIS-CHI, 15 ianuarie 1988, citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 114, n. 16.

43. Liu Jiangyong, „Distorting History Will Misguide Japan”, *ContemporaryInternationalRelations* 5, nr. 9 (septembrie 1995): 1 – 11, citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 122.

44. Liang Ming, „A New Trend That Merits Vigilance”, nr. 2 în serie, „Experts Comment on the Strengthening of the Japanese-U.S. Military Alliance”, *Jief-angjun bao*[*LiberationArmyDaily*], 5 iunie 1999, 125, în FBIS-CHI-1999 – 0616, 17 iunie 1999.

45. Citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 135.

46. Citat în ibid., 131.

47. Lu Guangye, „Going Against the Tide of History, Threatening World Peace”, nr. 3 în serie, „Experts Comment on the Strengthening of the Japanese-U.S. Military Alliance”, *Jiefangjunbao*[*LiberationArmyDaily*], 6 iunie 1999, 4, în FBIS-CHI-1999 – 0617, 18 iunie 1999. Vezi, de asemenea, Zhang Jinfang, „Serious Threats to Chinas Security”, nr. 1 în serie, „Experts Comment on the Strengthening of the Japanese-U.S. Military Alliance”, *Jiefangjunbao*[*LiberationArmyDaily*], 4 iunie 1999, 4, în FBIS-CHI-1999 – 0616, 17 iunie 1999; şi Liang Ming, „A New Trend That Merits Vigilance”.

48. Lu Zhongwei, „On China-U.S. – Japan Trilateral Relations-a Comment on Their Recent Exchanges of Top-Level Visits”, *ContemporaryInternationalRelations7*, nr. 12 (December 1997): 3, 5, 7, citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 128, n. 52.

49. Yang Bojiang, „The Trans Century Tendencies of Japan”, *ContemporaryInternationalRelations* 8, nr. 8 (august 1998): 17; Gao

Heng, „Donghei Ya de anquan geju îi weilai qushi”(„Northeast Asia’s Security Structure and Future Trends”), *21Shiji*(*The21st Century*), nr. 6 (1995): 35 – 36. Pentru un studiu amplu privind Constituţia Japoniei şi eforturile de revizuire a acesteia, vezi Song Zhangjun, *Ribenguoxianfayanjiu*[*StudiesonJapansConstitution*](Beijing: Shishi chubanshe, 1997), citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 126, n. 48.

50. Xu Zhixian, „Xin shiqi Riben waijiao zhanlue de tiaozheng”(„Readjustment of Japans foreign policy in the new era”,(*Reajustareapoliticiiexterneajaponieiînnouaeră*), *Xiandaiguojiguanxi*(*ContemporaryInternationalRelations*) 74, nr. 12 (decembrie 1995): 13. „Japonia ar putea să nu-şi îndeplinească dorinţa de a deveni membru permanent al Consiliului de Securitate al ONU din cauza lipsei sprijinului necesar din partea Chinei… Dacă dezvoltarea relaţiilor economice Japonia-China nu poate fi raţionalizată, Japonia îşi va pierde superioritatea geo-economică”. Xu Zhixian, Zhang Minqian, and Hong Jianjun, „On the Foreign Strategy and Trends in the China Policy of the United States, Western Europe, and Japan at the Turn of the Century”, *ContemporaryInternationalRelations* 8, nr. 3 (martie 1998): 16; Shen Qurong, „Postwar Asia Pacific-Historical Lessons and Common Efforts for a Bright Future”, *ContemporaryInternationalRelations* 5, nr. 11 (noiembrie 1995): 5, 7, citat în Pillsbury, *ChinaDebatestheFutureSecurityEnvironment*, 129, n. 54.

51. Vezi Nicholas D. Kristof, „China, Reassessing Its Strategy, Views Japan Warily”, *NewYorkTimes*, 23 octombrie 1993.

52. Xu Weidi, „Post-Cold War Naval Security Environment”, *WorldMilitaryTrends*(Beijing: National Defense University, 1996).

53. Li Jiensong, „Continued Naval Developments în Nations on Chinas Periphery”(în chineza), *Bingqizhishi*[*OrdinanceKnowledge*](May 12, 1997): 17 – 20.

54. Ding Bangquan, „Adjustments and Trends în Japans Military Strategy”, *WorldMilitaryTrends*(Beijing: Academy of Military Science, n.d.).

55. Wang Jisi, „Chinas Search for a Grand Strategy”.

56. Parris Chang, „Beijing Copes with a Weakened Ma Administration: Increased Demands, and a Search for Alternatives”,

Jamestown Foundation, *ChinaBrief14*, nr. 2 (2014), disponibil la https://Jamestown.org/program/Beijing-copes-with-a-weakenedma-administration-increased-demands-and-a-search-for-alternatives/e. Uxcwm PLVJ.

57. Citat ibid.

58. În concluzie, după cum remarca Parris Chang, membru al Partidului Progresist Democrat din Taiwan, „strategia Beijingului faţă de Taiwan sub preşedintele Xi Jinping şi predecesorul său Hu Jintao a dat rezultate pozitive. Abordarea nu numai că evită posibilele conflicte militare cu Statele Unite, dar primeşte sprijin din partea Washingtonului… Mijloacele economice ale Beijingului… au stimulat integrarea economică a Taiwanului cu China şi au mărit mult controlul RPC asupra economiei şi societăţii Taiwanului, contribuind la blocarea Taiwanului pe orbita continentală". Ibid. Abordarea, de către China, a relaţiilor sale cu Taiwanul întruchipează ideea că puterea militară nu este factorul esenţial în obţinerea victoriei într-o competiţie pe termen lung. Ea reprezintă, de asemenea, o încercare încununată de succes a Chinei de a coopta şi pe alţii astfel încât ei vor face ce li se spune de către puterea dominantă.

59. Christian Gomez, „Communist Chinas Cold War", *NewAmerican*, 3 decembrie 2012, disponibil la https://www.thenewamerican.com/world-news/asta/item/13796 – communist-chinas-cold-war/13796-communist-chinas-cold-war? impl = component & print = 1 & start = 3.

60. Triumful lui Qin a fost obţinut de-a lungul a şapte generaţii de lideri şi nu a fost deloc prestabilit. Vezi Victoria Hui, *WarandStateFormation inAncientChinaandEarlyModernEurope*(Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2005). În Yan Xuetong, „Preoin Philosophy and Chinas râse Today", în Yan Xuetong, *AncientChineseThought*, *ModernChinesePower*, Daniel A. Bell and Sun Zhe, eds., trans. Edmund Ryden (Princeton, NJ: Princeton University Press, 2011), 204, Yan a argumentat: „Din punctul de vedere al Chinei, ne putem baza pe experienţa succesului sau a eşecului puterilor în creştere din gândirea pre Qin". Yan scrie, de asemenea, la pagina 220, „Chiar dacă cercetarea asupra filosofiei politice interstatale pre Qin a atras atenţia savanţilor din China, ea nu a atras încă atenţia colegilor din alte ţări". Yan

Xuetong şi Huang Yuxing, „Hegemony in the Stratagems of the Warring States", în Yan Xuetong, *AncientChineseThought*, *ModernChinesePower*, 122 – 23. Alte studii suplimentare includ Gerald Chan, „The Origin of the Interstate Sistem: The Warring States în Ancient China", *IssuesandStudies* 35, nr. 1 (1999): 147 – 66; Shih-tsai Chen, „The Equality of States în Ancient China", *AmericanJournalof* International *Law* 35, nr. 4 (1941): 641 – 50; Victoria Hui, „Toward a Dynamic Theory of International Politics: Insights from Comparing the Ancient Chinese and Early Modern European Sistems", International *Organization* 58, nr. 1 (2004): 175 – 205; Richard Walker, *TheMultistateSistemofAncientChina*(Westport, CT: Greenwood Press, 1953).

61. Alastair Iain Johnston, „How New and Assertive Is China's New Assertiveness?", *InternationalSecurityŞI*, nr. 4 (Spring 2013): 7 – 48.

62. Pentru informaţii de context, vezi Yuan Peng, „Shifts în International Sistem, Chinas Strategic Options", *XiandaiGuojiGuanxi*[*ContemporaryInternationalRelations*], 30 noiembrie 2009, citat în Bonnie Glaser, „A Shifting Balance: Chinese Assessments of U.S. Power", Capacity and Resolve: Foreign Assessments of U.S. Power (Washington, DC: CSIS, 2011).

63. „China FM: Japan-U.S. Security Treaty a Relic, „*CCTVE – nglish*, 5 septembrie 2012, disponibil la http://english. cntv.cn/program/china24/20120905/101987. shtml.

CAPITOLUL 11: AMERICA – STAT COMBATANT

1. Paul Hopper, *UnderstandingDevelopment*(Cambridge, UK: Polity Press, 2012), 208.

2. Deloitte Touché Tohmatsu Limited and the Council on Competitiveness, „2013 Global Manufacturing Competitiveness Index", 29 noiembrie 2012, disponibil la https://www.complete.org/storage/images/uploads/File/PDF%20 Files/Council GMCI2012.pdf.

3. Kent Hughes, *BuildingtheNextAmericanCentury*: *ThePastandFutureofAmericanEconomicCompetitiveness*(Washington, DC: Woodrow Wilson Center Press, 2005).

4. David R. Francis, „U.S. Still Leads the Pack; Only Japan Closes Gap", *ChristianScienceMonitor*, 11 ianuarie 1993, disponibil la https://www.csmonitor.com/1993/0111/ 11071.html.

5. Ralph Gomory, „It Takes More Than Economics 101 to Complete with China", *HuffingtonPost*, 24 octombrie 2013, disponibil la https://www.huffpost.com/entry/ economic-competition-chinab4144822? guccounter =l.

6. „U.S. – China Commissioner Expresses Concern over Whether Multinaţionals Are Good for the United States", *ManufacturingNews* 13, nr. 21 (30 noiembrie 2006): 8, disponibil la http://www.manufacturingnews.com/subscribers/usersorig. cgi? mfgnewsusername = mbg & flag = readarticle & idtitle =l& idarticle = 3344 & idissue = 207 & idsub = 4598 ritist.

7. Robert D. Atkinson şi Stephen J. Ezell, *InovationEconomics: TheRaceforGlobalAdvantage*(New Haven: Yale University Press, 2012), 364.

8. Edward Wong, „Dalai Lama Says China Has Turned Tibet into a Hell on Earth", *New YorkTimes*, 10 martie 2009, disponibil la https://www.nytimes.com/2009/03/1 1/ world/asta/1 ltibet.html.

9. Rebiya Kadeer, „China's Second Tibet", *WallStreetJournal*, *2* iulie 2012, disponibil la https://www.wsi.com/articles/ZB10001424052702303561504577496930351770466.

10. De exemplu, Tim Gardam scria în septembrie 2011: „Este imposibil de spus câţi creştini există astăzi în China, dar nimeni nu neagă că numărul lor explodează. Guvernul [chinez] spune că ar fi aproximativ 25 de milioane, dintre care 18 milioane de protestanţi şi şase milioane de catolici. Estimările independente sunt de acord că aceasta reprezintă o subestimare de proporţii. O cifră conservatoare ar fi de 60 de milioane de creştini". Tim Gardam, „Christians în China: Is the Country în Spiritual Crisis?", BBC News, 12 septembrie 2011, disponibil la https://www.bbe.com/news/magazine-14838749. Vezi, de asemenea, Donata Hardenberg, „Christianity: Chinas Best Bet?", Al Jazeera, 1 iulie 2011, disponibil la https://www.aljazeera.com/îndrepth/features/2011/06/2011629646319175.html, care serie: „Conform China Aici, un grup dedicat luptei pentru drepturile omului cu sediul în SUA, numărul creştinilor din

China a crescut de 100 de ori de la fondarea RPC. Estimările actuale variază între 80 şi 130 de milioane de creştini activi, inclusiv membrii aşa-numitelor biserici de casă".

11. Pentru mai multe informaţii despre Chen, vezi Jane Perlez şi Sharon LaFraniere, „Blând Chinese Dissident Leaves U.S. Embassy for Medical Treatment", *NewYorkTimes*, *2* mai 2012, disponibil la https://www.nytimes.com/2012/05/03/world/asta/ chen-guangeheng-leaves-us-embassy-in-beijing-china.html.

12. De asemenea, Yang susţine ideea că drumul către democraţie în China constă în crearea unei „puteri cetăţeneşti" unite între toţi cetăţenii chinezi.

13. Mary Kissel, „Bob Fu: The Pastor of Chinas Underground Railroad", *WallStreetJournal*, 1 iunie 2012, disponibil la https://www.wsi.com/articles/ZB10001424052 702303640104577438562289689498.

14. David E. Singer, „U.S. Blames Chinas Military Directly for Cyberattacks", *NewYorkTimes*, 6 may 2013, disponibil la https://www.nytimes.com/2013/05/07/world/ asta/us-accuses-chinas-military-in-cyberattacks.html? pagewanted = all &r=l&

15. *IP CommissionReport*, Executive Summary, 2.

16. Jeffrey Mervis, „Spending Bill Prohibits U.S. – China Collaborations", *ScienceMagazine*, *22* aprilie 2011, disponibil la https://www.sciencemag.org/news/2011/04/ spending-bill-prohibits-us-china-collaborations.

17. „Cybersecurity", Office of Congressman Frank Wolf (accessed February 15, 2014), disponibil la https://wolf. house.gOv/cybersecuritye. UwIUYOmPJMS

18. William Pesek, „Chinese Should Beg Gary Locke to Stay on as U.S. Ambassador", *SeattleTimes*, 27 noiembrie 2013, disponibil la http://old. seattletimes.com/html/ opinion/2022349457 Williampesekcolumngarylocke28 xml.html.

19. Vezi site-ul Institutului pentru Afaceri Publice şi de Mediu la http://wwwen. pe.org.cn/.

20. Andrew Jacobs, „Chinese Journalist Is Released on Bail", *NewYorkTimes*, 8 iulie

2013, disponibil la https://www.nytimes.com/2013/07/09/world/asta/chinesejournalist-is-released-on-bail.html.

21. Andrew Jacobs, „Chinese Police Said to Fire on Tibetans", *NewYorkTimes*, 9 iulie 2013, disponibil la https://www.nytimes.com/2013/07/10/world/asta/tensionflares-as-tibetans-celebrate-dalai-lamas-birthday.html. Pentru un alt exemplu marcant referitor la o decizie a Chinei de a închide un site web pentru a înăbuşi dezbaterea, vezi „China Closes Unirule Web Site", *RadioFreeAsia*, 1 mai 2012, disponibil la https://www.rfa.org/english/news/China/web-05012012142516.html.

22. David Barboza, „Billions în Hidden Riches for Family of Chinese Leader", *NewYorkTimes*, October 26, 2012, disponibil la https://www.nytimes.com/2012/10/26/ business/global/family-of-wen-jiabao-holds-a-hidden-fortune-in-china.html.

23. Palash Ghosh, „China Blocks Bloomberg Web Site After Story Details Xi Jin-pings Family's Vast Wealth", *International* Business *Times*, 29 iunie 2012, disponibil la https://www.ibtimes.com/china-blocks-bloomberg-website-after-story-details-xijinpings-familys-vast-wealth-704969.

24. Riva Gold, „Wikipedia Cofounder Refuses to Comply with Chinas Cenzorship", *WallStreetJournal*, 9 august 2013, disponibil la http's: //blogs. wsi.com/digits/2013/08/09/ wikipedia-co-founder-refuses-to-comply-with-chinas-censorhip/.

25. Shawn Healy, „The Great Firewall of China", *SocialEducation* 71, nr. 3 (aprilie 2007): 158 – 62.

26. David Smith and Jo Revill, „Wikipedia De fies Chinas Cenzors", *Guardian*, 9 septembrie 2006, disponibil la https://www.theguardian.com/technology/2006/sep/ 10/news. China.

27. Vezi, de exemplu, Ye Xiaowen, „Common Interests Prevent Cold War Between China and U.S". *Peoples DailyOverseasEdition*, 26 decembrie 2011, disponibil la http://en. people.cn/90780/91342/7688092.html. Vezi, de asemenea, Geoff Dyer, „U.S. v China: Is This the New Cold War?", *FinancialTimes*, 20 februarie 2014, disponibil la https://www.fi.com/content/78920 z-99

ba-l le3 – 9 led-00144 feab7 de; şi ambasadorul lui Tiankai, „Politica adoptată de China pentru zona Asia-Pacific", discurs la Universitatea Harvard, 25 aprilie 2014, distribuit de ambasada Chinei, Washington, DC.

28. Pentru o discuţie generală asupra acestui subiect, vezi Michael Pillsbury, „The Sixteen Fears: Chinas Strategic Psychology", *Survival*: *GlobalPoliticsandStrategy* 54, nr. 5 (octombrie/noiembrie 2012): 149 – 82.

29. Robert M. Gates, *UnderstandingtheNewU.S. DefensePolicythroughtheSpeechesofRobertM. Gates*, *SecretaryofDefense*, *December18, 2006-February10, 2008*, Departament of Defense (Rockville, MD: Arc Manor, 2008), 143.

30. Tema rezistenţei chineze faţă de influenţele străine este discutată în detaliu în Jonathan Spence, *ToChangeChina*: *WesternAdvisersînChina*(New York: Penguin, 1969), şi Anne-Marie Brady, *MakingtheForeignServeChina*: *ManagingForeignersin thePeoplesRepublic*(Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers, 2003).

31. Carlson, „Chinas Military Produces a Bizarre, Anti-American Conspiracy Film (VIDEO)".

32. Miles Yu, „Inside China: PLA Hawks Decry Sellout by Leaders", *WashingtonTimes*, 20 iunie 2012, disponibil la https://www.Washingtontimes.com/news/2012/jun/20/ inside-china-pla-hawks-decry-sellout-by-leaders/.

33. Menges, *China*: *TheGatheringThreat*.

34. Majoritatea programelor finanţate de SUA au drept scop promovarea în China a statului de drept şi a societăţii civile folosind alocări speciale din Fondul pentru Drepturile Omului şi Democraţie aparţinând Departamentului de Stat. Thomas Lum, „U.S. – Funded Assistance Programs în China", Congressional Research Service, 24 aprilie 2009, disponibil la https://China. usc.edu/congressional-research-service%E_2%80%9 Cus-funded-assistance-programs-china%E_2%80%9D-april-24 – 2009.

35. Eforturile de asistenţă ale UE în China, în special în domeniul dezvoltării legale, au fost finanţate mai puternic decât eforturile similare americane. Thomas Lum, „U.S. Assistance Programs în China", Congressional Research Service, 9 mai 2013, disponibil la http's:

//fas.org/sgp/crs/row/RS22663.pdf şi https://www.everycrsreport.com/ files/20130509RS22663 f898 e54 cff4053 a704353 a856 c40 b86 bb336 aa41.pdf.

36. Swaine, *AmericasChallenge*, 283 – 88.

37. http://english. unirule.org.cn/.

38. Robert Zoeuick nota – şi eu sunt de acord – că orice tratat de investiţii SUA-China, „de înaltă calitate", ar trebui să îndeplinească următoarele condiţii: tratamentul egal al companiilor străine şi al celor locale, interzicerea tratării inechitabile a investitorilor străini, o interdicţie privind măsurile care provoacă distorsiuni de ordin comercial, abilitatea de a transfera fonduri fără întârziere în şi din ţară, precum şi un sistem internaţional de arbitraj pentru soluţionarea disputelor. Robert Zoellick, „International Treaties Can Once Again Help China Advance", *FinancialTimes*, 10 martie 2014, disponibil la http's: //www.fi.com/content/b8 b39 lec-a634-l le3 – 8 z-00144 feab7 de Îndeplinirea acestor condiţii ar micşora avantajele întreprinderilor de stat din China, inclusiv ale aşa-numiţilor campioni naţionali. Acesta este doar unul dintre motivele pentru care este puţin probabil ca liderii chinezi să accepte asemenea condiţii în viitorul apropiat.

39. Un alt jurnal finanţat de NED (Fundaţia Naţională pentru Democraţie, în engleză National Endowment for Democracy) este China Labor Bulletin (Buletinul Muncii din China). O organizaţie neguvernamentală fondată la Hong Kong în 1994, Buletinul Muncii din China, a devenit dintr-un grup mic de monitorizare şi cercetare într-o organizaţie proactivă de sensibilizare care încearcă să apere şi să promoveze drepturile lucrătorilor din China. Vezi https://cib.org.hk/content/aboutusaboutus-l.

40. Evan S. Medeiros, *ReluctantRestraint*: *TheEvolutionof ChinasNonproliferationPolicies andPractices*, *1980 – 2004*(Palo Alto, CA: Stanford University Press, 2007), 40. Medeiros scria că „Strategia Statelor Unite… a fost de a lega în mod explicit şi public progresul unui acord de cooperare nucleară cu adoptarea de către China a măsurilor de control în materie de neproliferare. Această strategie a avut un efect imediat, deşi limitat, asupra politicilor şi practicilor de neproliferare din China".

41. Ibid.

42. Întrebare pentru înregistrare oficială, depusă către Mary Ann Casey de senatorul Biden, 25 iunie 1971, nesecretă, în „The Algerian Nuclear Problem, 1991: Controversy over the Es Salam Nuclear Reactor", National Security Archive, editată de William Burr, postată în 10 septembrie 2007, Document 17 b, disponibil la https://nsarchive2. gwu.edu//nukevault/ebb228/Algeria-17 b.pdf.

43. În perioada 1988 – 2006, Fundaţia Ford, care nu primeşte sprijin guvernamental din SUA, a oferit finanţări în valoare de 220 de milioane de dolari pentru programele din China. Finanţarea de către Fundaţia Ford în China a sprijinit programele de guvernanţă, democraţie şi societatea civilă, urmate de activităţi de sănătate, educaţie şi culturale, precum şi proiecte de dezvoltare economică şi de mediu. Fundaţia Ford a oferit finanţări în valoare de 275 de milioane de dolari USD pentru activităţi de promovare a societăţii civile, guvernare transparentă, eficientă şi responsabilă, reforma sistemului judiciar civil şi penal, acces mai mare la învăţământul secundar şi superior, drepturile comunităţii asupra resurselor naturale, precum şi educaţia în domeniile sexualităţii şi sănătăţii reproductive. Vezi „Results That Change Lives", Ford Foundation 2012 Annual Report, disponibil la https://www.fordfoundation.org/ media/1540/ar 12 complete.pdf.

44. Pentru mai multe informaţii despre creşterea activităţilor de proliferare din China, vezi Shirley A. Kan, „China and Proliferation of Weapons of Mass Destruction and Missiles: Policy Issues"(Washington, DC: Congressional Research Service, 3 ianuarie 2014), disponibil la https://fas.org/sgp/crs/nuke/RL31555.pdf. Vezi, de asemenea, John R. Bolton, U.S. Under Secretary of State, „Coordinating Allied Approaches to China", speech, Tokyo American Center and Japan Institute for International Affairs, Tokyo, 7 februarie 2005, disponibil la https://japan2. usembassy.gov/e/p/2005/tp20050207 – 67.html.

45. Robert L. Suettinger, „United States and China: Tough Engagement", în Richard Haass şi Megan L. O'Sullivan, eds., *HoneyandVinegar*: *Incentives*, *Sanctions*, *andForeignPolicy*(Washington, DC: Brookings Institution Press, 2000), 41.

46. Edward Wong şi Jonathan Ansfield, „Reformers Aim to Get China to Live Up to Own Constitution", *NewYorkTimes*, 3 februarie 2013, disponibil la

https://www.nytimes.com/2013/02/04/world/asta/reformers-aim-to-get-china-to-live-up-toown-constitution.html.

47. Ibid.

48. În anul 2000, Congresul SUA a înfiinţat două comisii despre care se presupune că ar acţiona ca garanţii instituţionalizate de protecţie a intereselor americane în relaţiile noastre cu China: Comisia Executivă asupra Chinei a Congresului (CECC) şi Comisia de Revizuire Economică şi de Securitate în relaţiile dintre SUA şi China (USCC). Raportul anual al USCC, de exemplu, conţinea până la cincizeci de recomandări: printre ele, urmărirea unor relaţii comerciale mai echitabile cu China, aplicarea reglementărilor Organizaţiei Mondiale a Comerţului, încetarea manipulării valutei, ajutarea firmelor americane să înţeleagă mai bine controalele la export şi să dezvolte o strategie de competitivitate la nivel naţional. Pentru mai multe despre disensiunile interne din China, vezi Jing Huang, *FacţionalismînChineseCommunistPolitics*(Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2000); şi Victor C. Shih, *FactionsandFinanceînChina*: *EliteConflictandInflation*(Cambridge, UK: Cambridge University Press, 2008).

49. Oksenberg către Brzezinski, 4 aprilie 1980, *ForeignRelationsoftheUnitedStates*, vol. 13, 1146 – 47, disponibil la https://history. state.gov/historicaldocuments/ frus 1977 – 80 v! 3/d186.

50. Audierea Comisiei privind rolurile şi capacităţile Comunităţii de Informaţii a Statelor Unite, Camera SD-106, Clădirea de Birouri ale Senatului Dirksen, Washington, DC, 19 ianuarie 1996, disponibil la https://fas.org/irp/commission/testlill.htm.

51. Ambasadorul Lilley face această observaţie la două treimi din timpul unei audieri de trei ore, întrebându-mă ca martor în faţa Comisiei de Evaluare a Securităţii din China. Vezi, de asemenea, „Security Issues: Panelists Talked about the Ongoing Relationship between the U.S. and China, Focusing on Chinas Perceptions of the U.S. Strategically, Regionally, and Militarily", C-SPAN, 3 august 2001, disponibil la https://www.c-span.org/video/? 165505 – 1/security-issues.

52. Jane Perlez, „Myanmar Reforms Set U.S. and China în Race for Sway", *NewYorkTimes*, 30 martie 2012.

53. „Derek Mitchell Named Myanmar Ambassador by Obama Administration", Associated Press, 17 mai 2012.

54. Vezi, de exemplu, Fareed Zakaria, „A Conversation with Lee Kuan Yew", *ForeignAffairs*, martie/aprilie 1994.

55. Graham Allison, Robert D. Blackwill, şi Ali Wyne, *LeeKuanYew*: *TheGrandMastersInsightsonChina*, *theUnitedStates*, *andtheWorld*(Cambridge, MA: MIT Press, 2013), XXVII.

56. Ibid., XXVII, 3, 14, 15 – 16.

57. Ibid., 4.

58. Citat în Shambaugh, *ChinaGoesGlobal*, 248.

59. Wang Jiang, Li Xiaoning, Qiao Liang, Wang Xiangsui, *XinZhanguoShidai*[*TheNewWarringStatesEra*](Beijing: Xinhua chubanshe, 2003).

60. Martin Jacques, *WhenChinaRulestheWorld*: *TheEndoftheWesternWorldandtheBirthofaNewGlobalOrder*, 2nd ed. (New York: Penguin Books, 2012).

61. Ansuya Harjani, „Yuan to Supersede Dollar as Top Rezerve Currency: Survey", CNBC, 26 februarie 2014, disponibil la https://www.cnbe.com/2014/02/26/yuanto-supersede-dollar-as-top-reserve-currency-survey.html.

62. Shambaugh, *ChinaGoesGlobal*.

63. Literatura pe această temă a crescut ca volum. Pentru o viziune autorizată, vezi the Departament of Defenses „Background Briefing on Air-Sea Battle by Defense Officials from the Pentagon", 9 noiembrie 2011, disponibil la https://archive. defense.gov/ transcripts/transcript.aspx? transcriptid = 4923. Vezi, de asemenea, dezbaterile ştiinţifice: Sean Mirski, „Stranglehold: The Context, Conduct and Consequences of an American Naval Blockade of China", *JournalofStrategicStudies* 36, nr. 3 (iunie 2013): 385 – 421, Terence K. Kelly, Anthony Atler, Todd Nichols şi Lloyd Thrall, *EmployingLa*nd-*BasedAnti-ship Missilesin theWesternPacific*(Santa Monica, CA: RAND Corporation, 2013), Marc Lanteigne, „Chinas Maritime Security and the Malacca Dilema", *Aslan Security* 4, nr. 2 (2008): 141 – 61, Douglas C. Peifer, „China, the German Analogy and the New Airăea Operaţional Concept", *Orbis* 55, nr. 1 (Winter 2011): 114 – 31, Robert Potter, „The Importance of the Straits of Malacca", *e-International Relations*, 7 septembrie 2012, disponibil la https://www.e-ir.info/

2012/09/07/the-importance-of-the-straits-of-malacca/; Jason Glab, „Blockading China: A Guide", *WarontheRocks*, 1 octombrie 2013, disponibil la https://warontherocks.com/2013/10/blockading-china-a-guide/; Aaron L. Friedberg, *BeyondAir-SeaBattle*: *TheDebateoverU.S. MilitaryStrategyînAsia*(London: International Institute for Strategic Studies, 2014); Elbridge Colby, „Don't Sweat Airăea Battle", *NationalInterest*, 31 iulie 2013, disponibil la https://national-interest.org/commentary/dont-sweat-airsea-battle-8804; Joshua Rovner, „Three Paths to Nuclear Escalation with China", *NationalInterest*, 19 iulie 2012, disponibil la https://national-interest.org/blog/the-skeptics/three-paths-nuclear-escalation-china-7216; Raoul Heinrichs, „America's Dangerous Battle Plan", *Diplomat*, 17 august 2011, disponibil la https://thediplomat.com/2011/08/americas-dangerous-battle-plan/; Christopher Ford, Air/Sea Battle, Escalation, and U.S. Strategy in the Pacific", *PLMedia*, 6 ianuarie 2013, disponibil la https://plmedia.com/blog/airsea-battle-escalation-andu-s-strategy-in-the-pacific/.

64. Amitai Etzioni, „Who Authorized Preparations for War with China?", *YaleJournalofInternationalAffairs*(Summer 2013): 37 – 51.

65. Warren Zimmerman, *FirstGreatTriumph*: *HowFiveAmericansMadeTheirCountryaWorldPower*(New York: Farrar, Straus and Giroux, 2002).

66. Wu Chunqiu, *OnGrandStrategy*(Beijing: Current Affairs Press, 2000).

67. Anne Orde, *The EclipseofGreatBritain*: *UnitedStatesandBritishImperialDecline*, *1895 – 1956*(Basingstoke, UK: Palgrave Macmillan, 1996); Aaron L. Friedberg, *TheWearyTitan*: *BritainandtheExperienceofRelativeDecline*, *1895 – 1905*(Princeton, NJ: Princeton University Press, 1988); şi Lanxin Xiang, *RecastingtheImperialFarEast*: *BritainandAmericaînChina*, *1945 – 1950*(Armonk, NY: M.E. Sharpe, 1995).

68. Feng Yongping, „The Peaceful Transition of Power from the UK to the U.S.", *ChineseJournalofInternationalPolitics* 1, nr. 1 (2006): 83 – 108

POSTFAŢĂ

1. Edward Wong, „Chinese Colonel's Hard-Line Views Seep into the Mainstream", *NewYorkTimes*, *2* octombrie 2015, available at http://www.nytimes.com/2015/10/03/ world/asta/chinese-colonels-hard-line-views-seep-into-the-mainstream.html.

2. Ibid.

3. Ibid.

4. Robert Burns, „Pentagon Chief Takes Jab at China with Aircraft Carrier Stop", *Navy Times*, 5 noiembrie 2015, disponibil la http://www.navytimes.com/story/military/ 2015/11 /05/pentagonchief-takes-jab-china-aircraft-carrier-stop 175204754/.

5. Ian Storey, „Chinas Terraforming in the Spratlys: A Game Changer în South China Sea?

— Analysis", *Eurasia Review*, 26 iunie 2015, disponibil la http://www.eurasiareview.com/26062015-chinas-terraforming-in-the-spratlys-a-game-changer-insouth-china-sea-analysis/.

6. Felix K. Chang, „Strategic Intentions: Chinas Military Strategy White Paper", *Geopoliticus*: *TheFPRIBlog*, *ForeignPolicyResearchInstitute*, mai 2015, disponibil la http://www.fori.org/geopoliticus/2015/05/strategic-intenţions-chinas-militarystrategy-white-paper.

7. Simon Denyer, „Chinese Military Sets Course to Expand Global Reach as 'National Interests' Grow", *Washington Post*, 26 mai 2015, disponibil la https://www.Washingtonpost.com/world/asiapacific/chinese-military-sets-course-to-expand-globalreach-as-national-interests-grow/2015/05/26/395 fff14 – 3 fbl-4056-aed? – 264 ffeb bedb4 story.html.

8. Ibid.

9. Bill Gertz, „New Details of Chinese Space Weapons Revealed", *Washington Times*, 14 octombrie 2015, available at http://www.Washingtontimes.com/news/2015/oct/ 14/inside-the-ring-details-of-chinese-space-weapons-i/.

10. Ibid.

11. Jeffry Bartash, „Third-Quarter GDP Tracking Below 2%, Complicating Fed Decision", *Market Watch*, September 23, 2015, disponibil la http://www.marketwatch.com/ story/bumpy-us-economy-hits-more-turbulence-2015 – 09 – 23; Kevin Yao, „China

Third-Quarter GDP Growth Seen at Five-Year Low of 7.3 Percent, More Stimulus Expected", *Reuters*, 10 octombrie 2014, disponibil la http://www.reuters.com/article/ 2014/10/10/us-china-economy-gdp-idUSKCNO HZOGE20141010.

12. Joseph E. Stiglitz, „The Chinese Century", *Vanity Fair*, 31 decembrie 2014, disponibil la http://www.vanityfair.com/news/2015/01/china-worids-largest-economy.

13. Charles Riley, „China Now Has More Billionaires Than U.S.", CNN Money, 15 octombrie 2015, disponibil la http://money. cnn.com/2015/10/15/investing/china-usbil lionaires/.

14. Scott Cendrowski, „Chinas Global 500 Companies Are Bigger Than Ever-and Mostly State-Owned", *Fortune*, *22* iulie 2015, disponibil la http://fortune.com/ 2015/07/22/china-global-500-government-owned/.

15. Ibid.

16. Gabriel Wildau, „Renminbi Overtakes Japanese Yen as Global Payments Currency-*FinancialTimes*, 6 octombrie 2015, disponibil la http://www.fi.com/intl/cms/s/O/ bb54 b4 f0 – 6 bf2-lle5-aca9-d87542 bf8673.htmlaxzzăoyfwmfkr.

17. National Committee on United States-China Relations, „Justin Yifii Lin: Chinas Midând Long-term Economic Growth Prospects after the Third Plenum", 7 ianuarie 2015, disponibil la https://www.nouser.org/content/video-justin-yifti-lin-chinasmid-and-long-term-economic-growth-prospects-after-third-plenum.

18. Ibid.

19. „Chinas Economy Will Be Larger Than U.S. by 2028", *The Clobalist*, 27 septembrie 2015, disponibil la http://www.theglobalist.com/china-economy-larger-unitetistates/; Akshat Kaushal, „Crisis Unlikely to Affect Chinas Economic Power: Arvind Subramanian", *Business Standard*, 31 august 2015, disponibil la http://www.businessstandard.com/article/economy-policy/crisis-unlikely-to-affect-china-s-economicpower-arvind-subramanian-115090100026 l.html; Tham Tuck Seng, Pricewaterhouseloopers, China Desk, available at http://www.pwc.com/sg/en/services/chinadeskhtml.

20. Robert Atkinson, „Stop Chinas Plan to Weaken American Inovation", *Christian ScienceMonitor*, 1 aprilie 2015, disponibil la http://www.csmonitor.com/Technology/ Breakthroughs-Voices/2015/0401/Stop-China-s-plan-to-weaken-American-innovation.

21. Stiglitz, „Chinese Century".

22. Ibid.

23. Michael Pillsbury. „How Chinas Generals Already Gamed Xis Meeting with Obama", *Defense One*, 24 septembrie 2015, disponibil la http://www.defenseone.comzideas/ 2015/09/how-chinas-generals-already-gamedxis-meeting-obama /121904.

24. Ibid.

25. Ibid.

26. Ibid.

27. Wendell Minnick, „Chinas One Belt, One Road Strategy", *Defense News*, 12 aprilie 2015, disponibil la http://www.defensenews.com/story/defense/2015/04/II/taiwanchina-one-belt-one-road-strategy/25353561.

MULŢUMIRI

Elaborarea acestei cărţi a durat timp de cinci decenii. Ar fi fost imposibil să fie scrisă dacă nu aş fi beneficiat de ocazia neobişnuită de a discuta şi de a dezbate idei cu treizeci şi cinci de cercetători militari specializaţi în strategia Chinei. Majoritatea au publicat cărţi şi articole despre strategia chineză. Sunt unii pe care-i cunosc de mai bine de douăzeci de ani. Nimeni nu a încălcat vreodată jurământul de a proteja secretele naţionale şi de a susţine linia partidului. Cu toate acestea, toţi sunt persoane inteligente, active şi vădesc o dorinţă de a ne lămuri pe aceia dintre noi consideraţi a fi „prieteni de departe", aşa cum ar fi spus Confucius. Perspectivele lor s-au dovedit instructive, chiar dacă nu sunt de acord cu toate concluziile mele. Henry Kissinger a ajutat direct şi indirect la înţelegerea contextului ideilor pe care le-au formulat chinezii.

Majoritatea acestor cercetători şi-au petrecut întreaga carieră la prestigioasă Academie de Ştiinţe Militare. Între ei i-aş numi pe: Chen Zhou, Gao Rui, Huang Shuofeng, Li Jijun, Li Qingshan, Liu Jingsong, Liu Tinghua, Liu Yuan, Luo Yuan, Mi Zhenyu, Peng Junfeng, Peng Guangqian, Wang Pufeng, Wu Chunqiu, Wu Rusong, Yao Youzhi, Yao

Yunzhu, Zhang Shiping, Zhao Xiaozhuo şi Zheng Minxia. De asemenea, apreciez sfaturile şi publicaţiile puse la dispoziţie în sediul central al serviciilor de informaţii militare, de şapte cercetători, toţi foşti ataşaţi militari: Chen Xiaogong, Gong Xianfu, Wang Naicheng, Zhang Tuosheng, Zhang Wutang, Zhao Ning şi Zhen Zhiya. Am beneficiat de sugestii şi cărţi oferite de opt specialişti de la Universitatea Naţională de Apărare din Beijing: Liu Mingfu, Liu Yazhou, Pan Zhengqiang, Wang Zhongehun, Yang Yi, Yu Guohua, Zhang Zhaozhong şi Zhu Chenghu. Generalul-maior Zhai Yuqiu, decan al academiei militare din Nanjing, a contribuit cu idei din cele trei volume ale sale asupra unor stratageme străvechi. Sunt puternic îndatorat profesorului Shi Yinhong, consilier în cadrul Consiliului de Stat, care i-a instruit pe vremuri pe cercetătorii de astăzi din Nanjing. Shi îşi îndeplineşte rolul iconoclast ca un autor sincer şi prolific pe problemele strategiei Chinei, dar se păstrează constant în limitele disciplinei de partid şi militare când intră în contact cu străinii.

Pentru a proteja identitatea unora dintre sursele importante din carte, am folosit pseudonime sau le-am ascuns oarecum.

Îmi recunosc, de asemenea, datoria faţă de doi profesori de filosofie chineză, Roger Ames şi François Jullien, pentru că mi-au pus la dispoziţie cheia proverbială pentru înţelegerea conceptului chinezesc de *şi*. În plus, recunosc rolul decisiv al lui Andy Marshall, directorul legendar al Biroului de Evaluare Netă din cadrul Departamentului Apărării, care mi-a permis să studiez strategia chineză şi să împărtăşesc perspectivele mele cu administraţiile succesive.

Mulţi specialişti occidentali în domeniul gândirii strategice a Chinei au contribuit cu idei în această carte: nu toţi vor fi de acord cu interpretările mele şi cu siguranţă nu toţi sunt de acord între ei. Ei sunt: Roger Ames, Dennis Blasko, Dan Blumenthal, Anne-Marie Brady, Richard Bush, Dean Cheng, Thomas Christensen, Warren Cohen, John Culver, Robert Daly, Daniel de Mots, David Dorman, Elizabeth Economy, Andrew Erickson, Evan Feigenbaum, David Finkelstein, Rick Fisher, Rosemary Foot, Christopher Ford, Aaron Friedberg, Banning Garrett, John Garver, Bonnie Glaser, Paul Godwin, Carol Hamrin, Paul Heer, David Helvey, Charles Horner, Iain Johnston, François Jullien, Robert Kagan, Roy Kenneth Lieberthal, Thomas Mahnken, Mark Mâncall, James Mann, Evan Medeiros, Alice Miller, Frank Miller, James

Mulvenon, Andrew Nathan, Douglas Paal, Robert Ross, Gilbert Rozman, Phil Saunders, Ralph Sawyer, Andrew Scobell, David Shambaugh, James Shinn, Randy Shriver, Abram Shulsky, Mark Stokes, Michael Swaine, Jay Taylor, Ashley Tellis, Timothy Thomas, Drew Thompson, John Tkacik, Peter Tomsen, Christopher Twomey, Jan Van Tol, Arthur Waldron, Thomas Welch, Allen Whiting, Dennis Wilder, Larry Wortzel, Lanxin Xiang, Michael Yahuda, Maochun Yu şi Xiao-ming Zhang.

Această carte n-ar fi existat în absenţa geniului editorului său, Paul Golob, cel pe care îl suspectez că ştie, în mod misterios, cum să se folosească de modelele sale de persoane pe care le admiră sau pe care încearcă să le copieze, cum ar fi marele editor Maxwell Perkins, de aşa natură încât să inspire, să disciplineze, să recompenseze şi să convingă autorii să producă ceva dincolo şi mai presus de ceea ce oricine ar fi considerat că este posibil la modul realist. Mulţumesc, de asemenea, agenţilor mei talentaţi, Keith Urbahn şi Matt Latimer of Javelin, care au conturat şi au călăuzit acest efort de la început. Doi absolvenţi minunaţi, sclipitori au sprijinit cercetarea şi editarea: Nick Bellomy şi Ashley Frohwein. Le mulţumesc, de asemenea, absolvenţilor Jon-Michael LaGray şi Mark Hanson, care au ajutat la demararea proiectului. Chris O'Connell, redactor de producţie la Henry Holt, a contribuit la forma finală a proiectului.

Respectatul întemeietor al institutului Hudson, Herman Kahn, m-a învăţat cum să gândesc critic şi strategic şi cum să privesc dincolo de corpul de idei sau explicaţii general acceptate în prezent ca fiind adevărate, de către public şi/sau de experţi într-un domeniu. Am beneficiat mult de lectura unei selecţii de lucrări ale lui Kahn dintr-un volum din 2006 scris de preşedintele Institutului Hudson, Ken Weinstein. „Istoria", susţine Herman Kahn, „se întâmplă în linii drepte şi în curbe".

Cea mai importantă, însă, este aprecierea mea veşnică faţă de soţia mea, Susan Pillsbury. Susan a contribuit cu idei specifice la această carte pe baza celor opt vizite ale sale în China, efectuate înainte de a se căsători cu mine. Ne-am cunoscut la Londra, când eram în drum spre Beijing, în aprilie 1989, pentru a-i intervieva pe studenţii care demonstraseră în Piaţa Tiananmen. În acel moment, ea a avut o premoniţie că liderii de la Beijing nu se vor ridica la nivelul gândirii

noastre dornice de democraţie, comerţ liber şi drepturile omului. Ca întotdeauna, ea s-a dovedit pe cât de înţeleaptă pe atât de profetică.

— Consiliul Naţional de Securitate al Casei Albe, principalul forum folosit de Preşedintele SUA pentru examinarea problemelor de securitate naţională, militară şi de politică externă, (n.trad.)

— Adepţii Partidului Comunist din Kampuchea, partid care a condus Cambodgia între 1975 şi 1979, avându-l în frunte pe Pol Pot (n.trad.)

— Castana, în limba engleză în original (n.trad.)

Abreviere de la *TheUnitedStatesAgencyfor* International *Development*, Agenţia Statelor Unite pentru Dezvoltare Internaţională, o agenţie a guvernului SUA care oferă sprijin în vederea creşterii economice, a agriculturii şi comerţului, a politicii de sănătate, pentru consolidarea democraţiei, a globalizării, a securităţii şi de organizare a privatizărilor. Agenţia, concepută ca o continuare extinsă a Planului Marshall, a fost fondată în 1961 de John F. Kennedy (n.trad.)

RPG, lansatoare portabile reutilizabile de grenade, folosind rachete antitanc, neghidate, lansate de pe umăr (n.trad.)

„În cadrul Operaţiunii CIA numită Cyclone, prin care s-a livrat echipament militar, inclusiv rachete antiaeriene sol-aer, către mujahedinii afghani. Acesta a constituit subiectul cărţii *CharlieWilson*'s *War*: *TheExtraordinaryStoryof theLargestCovertOperation inHistory*[*RăzboiuluiCharlieWilson*: *Povesteaextraordinarăaceleimaimarioperaţiuni subacoperiredinistorie*] de George Crile III, precum şi scenariul filmului *RăzboiuluiCharlieWilson*, cu Tom Hanks în rolul principal (n.trad.)

Care deţinea, între anii 1981 – 1988, poziţia de subsecretar al apărării pe probleme politice (n.trad.)

* în original, *Pentagon'sOfficeofNetAssessment*, creat în 1973 de Richard Nixon, pentru a servi drept „laborator intern de idei" al Pentagonului, cu misiunea de a efectua prognoze pe 20 – 30 de ani cu privire la viitorul armatei (n.trad.)

— *Dreamof Babylon*, adică *VisulBabilonului*, care aparţine compozitorului grec Vangelis (n.trad.)

Bursele din cadrul programelor Fulbright (n.trad.)

„În 1914, în Primul Război Mondial, trupele japoneze au ocupat Qingdao. În 1919, Conferinţa de Pace de la Paris nu a retrocedat oraşul

Chinei, iar acesta a intrat sub dominaţia chineză abia în decembrie 1922 (n.trad.)

Aproximativ 5 kilometri (n.trad.)

— Abreviere de la *WorldTradeOrganization*, *Organizaţia MondialăaComerţului*, sau OMC, organizaţie internaţională care supervizează acorduri care definesc" regulile comerciale" dintre statele membre. OMC este succesoarea „Acordului general asupra tarifelor şi comerţului" şi operează în direcţia reducerii şi abolirii barierelor comerţului internaţional, (n.trad.)

Reporteri fără frontiere, Reporters Sans Frontières, o organizaţie non-profit, nonguvernamentală internaţională, cu sediul la Paris, care are ca obiectiv apărarea libertăţii presei (n.trad.)„Relaţii Publice (n.trad.)

— Colegiu privat de arte liberale pentru femei în South Hadley, Massachusetts, fondat în 1837 (n.trad.)

— *Analeleţării Lu*, atribuită lui Confucius, în realitate, redactată în secolul al V-lea î.Hr. În principatul Lu de către un istoric oficial (n.trad.)

„*Ploaia detitan*(n.trad.)

Lynxul Ascuns (n.trad.)

— Loc de alimentare cu apă, nume derivat din lumea naturală, unde prădătorii aşteaptă o ocazie de a ataca (n.trad.)

mCaiihome, comunicare client-server, adesea utilizat pentru a se referi la comportamentul sistemelor de securitate care raportează zona de acţiune a reţelei, numele de utilizator sau alte astfel de date către alt computer (n.trad.)

Atac militar dat prin surprindere de Marina Imperială Japoneză împotriva bazei navale americane de la Pearl Harbor, Hawaii, duminică, 7 decembrie 1941. Ca rezultat, SUA au intrat în Al Doilea Război Mondial, (n.trad.)

— Biroul pentru recensământ al SUA (n.trad.)

„Indicele de Inovare Globală (n.trad.)

** Un pamflet politic scris deâhomas Paine, publicat la 10 ianuarie 1776, care susţinea ideea independenţei coloniilor americane faţă de imperiul britanic (n.trad.)

— Război temperat, ponderat, moderat (n.trad.)